

שבוע פרשת ויקהל-פקודי - החודש

(3 - 9 March 13)

כ"א - כ"ז אדר ה'תשע"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

היום, על לְבָבְךָ. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, כְּכֹל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּפְרַתְּם וּעַבְדַתְּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא
תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַתְּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדַּתְּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹךְ
מְצוּה לְהַתְּפִלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כִּפִּי
שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את
ה' הניצב עליו:

מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלְּךָ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֶּה תִבְרָכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
וּבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של
היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמְצוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי
לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמְצוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ תְּהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמֵשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, וישכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

רישום כמנויים ל"דבר מלכות"

לכל הרוצים והמעוניינים

שלום וברכה!

בתקופה הקרובה תחל התארגנות שונה בהפצת ה"דבר מלכות"

כל המעוניין ב"דבר מלכות" יירשם באתר

www.dvarmalchus.org/Register.aspx

או ישלח אימייל ל: Israel@DvarMalchus.org

וימלא את הפרטים הנחוצים

כל המעוניין לקבל לביתו חוברת "דבר מלכות" בודדת מידי שבוע יחוייב ב - 25 ש"ח לחודש.

כל המעוניין לקבל כמויות גדולות כפי שהיה עד עכשיו (על ידי העיתון ידיעות אחרונות כרגיל) יצטרך להזמין לפחות 5 חוברות "דבר מלכות" לשבוע כאשר העלות החדשית לכל חוברת תהיה 10 ש"ח לחודש.

נא לשים לב: כרגע עד שיתבהר המצב הרי משלוחים הביתה הם רק לחוברת אחת (אלא אם רוצים כמה משלוחים לאותה כתובת) ואילו האפשרות כמו שהייתה עד היום על ידי העיתון ידיעות אחרונות היא מ - 5 חוברות והלאה. וכמובן צריכים לציין ולסכם עם אותם חנויות שיסכימו לקבל עבורכם. ולשלוח לנו את הכתובת שלהם.

בשאר חלקי העולם נודיע ספציפית לכל מקום ומקום.

היות ואנו רק גוף בשר ודם ויכול להיות שתהיה תקופת הרצה שאיננו בטוחים שהכול יהיה כפי שצריך כך שאם תהיינה טעויות אנו מבקשים מראש את סליחתכם.

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

שלום וברכה!

כדי לעודד את הלימוד והעיון ב"דבר מלכות"

הרי בקרוב נצא בעז"ה עם

פרסי עידוד ומלגות

מידי חודש בחודשו

לאלו שיירשמו כמנויים ויכתבו באופן רציני

על מה שמזופיע ב"דבר מלכות".

המלגות יהיו על תורתו של הרבי בסכומים:

10,000 ₪

5,000 ₪

2,000 ₪

על שאר דברי התורה

יינתנו בעז"ה מלגות חדשיות בסכומים הבאים:

5,000 ₪

3,000 ₪

1,000 ₪

מעבר לכך תהיה הגרלה לכל המנויים בארץ ישראל על

3 כרטיסי טיסה לרבי.

כל האמור לעיל ייעשה רק לאחר בדיקה וכו' שתעמוד בחוקי המדינה

וכו' ועל כך תינתן בעז"ה ידיעה מאוחר יותר.

בהצלחה

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ"ב פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר וכבד ידבר כמעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל-לַיְלָב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל-חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדוּהֶר פִּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זְכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו פַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת
 גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל-פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
 וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רְאֵשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
 יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל-עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עִמְדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יִרְא אֶת-יְהוָה כְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זִרְעוֹ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו כְּמִשְׁפַּט: ו פִּי-לְעוֹלָם לֹא-יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר-יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רְשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוֹ יַחַרֵּק וְנַמְס תְּאוֹת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת-שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם:
 ג מִמְּזֹרַח-שֶׁמֶשׁ עַד-מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל-כָּל-גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיהֵי לְשַׁבַּת: ו הַמְּשַׁפִּילֵי לְרְאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָפָה
 דָּל מְאֻשְׁפַת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם-נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַבַּיִת
 אִם-הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

[ט"ו אד"ר, תשי"ט]

בזח"ג רצג, ב (ועוד בכ"מ בזח"ג) איתא אשר ענין ויקץ כישן הוי' הוא בשם הוי' ולא אדי' וכ"מ
 בתניא פ"ט (מדבארו על חכי שבנפש)

ומפ"י הענינים בזח"ג שם וסי' הליקוטים להאריז"ל לתהלים ס"י מד מוכח דגם ענין למה תישן הוי'
 הוא בשם הוי' (מדפרשו על דורמיטא דז"א).

מפתח כללי

קכג.....	ב	א) סדר הנחת תפילין
קכד.....	ה	ב) מזמורי תהלים קיא, קיב, קיג.....
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם שבת פרשת ויקהל פקודי, פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו.....
קנה.....	טז	ד) שיחת ש"פ ויקהל פקודי פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו.....
קנה.....	כג	ה) לקוטי שיחות – פרשת ויקהל (בלה"ק) כרך יא.....
קנה.....	כז	ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....
קנה.....	כט	ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת כד, תרגום מאידיש.....
קנה.....	ל	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	לא	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	נט	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	ס	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	עא	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	עה	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....
קנה.....		שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:
קנה.....	עח	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	קג	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	קיא	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....		יז) נביאים וכתובים מלכים א פרק ט, תהלים פרק עד-עה.....
קנה.....	קיא	יח) משניות – מסכת בבא קמא ביאור קהתי.....
קנה.....	קטו	
קנה.....	ט	יט) עין יעקב מסכת יומא.....
קנה.....	כ	כ) מסכת שבת עם ביאורים מדף קנא עד דף קנז.....
קנה.....	כא	כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן.....
קנה.....	כב	כב) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן.....
קנה.....	כג	כג) תורה אור אדמו"ר הזקן.....
קנה.....	כד	כד) שערי אורה אדמו"ר האמצעי.....
קנה.....	כה	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק".....
קנה.....	כו	כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש.....
קנה.....	כז	כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש.....
קנה.....	כח	כח) ספר המאמרים קונטרסים אדמו"ר מוהר"צ.....
קנה.....	כט	כט) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהר"צ.....
קנה.....	ל	ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן אדמו"ר מוהר"צ.....
קנה.....	לא	לא) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"צ.....
קנה.....	קסג	קסג) חומש לקריאה בציבור.....
קנה.....	קעד	קעד) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל פקודי.....
קנה.....	קעד	קעד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל (לשון הפסוק הוא "תחת אשר לא עבדת
 2 את ה' אלוֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל וְעַבַדְתָּ אֶת אוֹיְבֶיךָ", ובתניא (פרק
 3 כ"ו) נאמר: "ונודע לכל פירוש האר"ז על פסוק זה". ומבואר על כך
 4 ב'לקוטי תורה' (פרשת תזריע): "דלכאורה משמע אף-על-פי שעובד אלוֹקִים
 5 רק שאין העבודה בשמחה וטוב
 6 לבב אזי יומשך העונש ועבדת
 7 את אויבך. וזה אינו מובן, כי
 8 מפני מה יהי' העונש המר הזה
 9 מחמת חסרון השמחה לבד? אך
 10 העניין כמו שכתוב כי אדם אין
 11 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
 12 יחטא ומחמת זה נמשך העונש,
 13 ואף-על-פי כן, אילו ה' עובד
 14 את ה' בשמחה של מצוה, ה'
 15 גדול כוח שמחה זו שמעורר
 16 השמחה למעלה כביכול והיא
 17 מבטלת הדינים... מה-שאין-כן
 18 תחת אשר לא עבדת בשמחה...".
 19 ופעמים רבות הפסוק מובא
 20 בחלקו, כמו כאן - "עבדת את ה'
 21 אלוֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב
 22 מֵרֵב כָּל", להדגשת המעלה
 23 והחשיבות הגדולה שבשמחה
 24 של מצוה) שְׂהוּוּ הַשְּׂמֵחָה שֶׁל
 25 מצוה נובעת מִצַּד גְּדֹל
 26 מַעְלַת גְּלוּי אֹר אֵין-סוֹף
 27 בְּרוּךְ-הוּא לְמַטָּה
 28 שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי קִיּוֹם
 29 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׂהוּוּ
 30 נַעֲלָה יוֹתֵר מֵרֵב כָּל,
 31 שְׂהוּם "רוב כל" הם תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא, דְּהֵינּוּ כָּל הַתַּעֲנוּגִים
 32 הַרוּחָנִים דְּגַן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן וְגַן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן, וְכַמְבֹאֵר
 33 בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁵ שְׂבִירֹב כָּל נִקְלָלִים כָּל הַגְּלוּיִם שֶׁל הָאֲרוֹרוֹת
 34 הָאֱלוֹקִים שְׂהִיּוּ שְׁעִתִּידִים לְהִיּוֹת בְּמִשְׁפָּחָה נ' אֲלֵפִים יוֹבְלוֹת מְבוֹאֵר
 35 בַּסְּפָרִי קְבֵלָה כִּי כִלּוֹת מִשְׁךְ הוֹמֵן הוּא חֲמִישִׁים אֶלֶף פַּעֲמִים חֲמִישִׁים שָׁנָה,
 36 יוֹבֵל, וּמִבּוֹא שֶׁהַכּוֹנֵה הָיָא גַם לִכְךָ שְׁזוּהוּ הַמַּסְפֵּר הַכִּלְלִי שֶׁל הָעֲלִיּוֹת מְדוּרָה
 37 לְדוּרָה, בְּכֹל שָׁנַת שְׂמִיטָה יֵשׁ תַּעֲלּוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת (הַשְּׂמִיטָה נִקְרָאת "שַׁבַּת
 38 לַה' וּבִשְׁבַת יֵשׁ עֲלֵי שֶׁל הָעוֹלָמוֹת) וְהָרִי כֹל יוֹבֵל הוּא שְׁבַע שְׂמִיטוֹת
 39 (בַּהֲזוּדָנוֹת מְסוּיֵמָת אִמֵּר עַל כֵּךְ הִרְבִּי (לְפִי רִשְׁמִיָּה לֹא מוּגַחַת): בַּעֲנִיין נ'
 40 אֲלֵפִים יוֹבְלוֹת כְּתוּב שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא שְׂמִיטָה שְׁנִיָּה וְאַחַר כֵּךְ יֵשׁ שְׁבַע
 41 שְׂמִיטוֹת וְאַחַר כֵּךְ בָּא הַיּוֹבֵל, וּבְנוּגַע לְשְׂמִיטָה הָרֵאשׁוֹנָה מְבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
 42 שְׂמִיטוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת (סֵפֶר הַתְּמוּנָה) סִבְרוּ שְׁזוּהוּ שְׁבַעַת אֲלֵפִים שָׁנִים
 43 ("שְׂמִיטָה") בְּגִשְׁמִיּוֹת, אֲבָל הָאֲרִיז"ל אֹמֵר שְׁזוּהוּ בְּרוּחָנוֹת, עוֹלָם הַתּוֹהוּ, מֵדַת
 44 הַחֶסֶד, וּבְהַמְשָׁךְ לְשְׂמִיטָה הָרֵאשׁוֹנָה בְּאוֹת ז' שְׂמִיטוֹת, וּמוֹכֵן שֶׁהַכּוֹנֵה לִז'

45 מִיָּדוֹת, וּשְׁבַע פַּעֲמִים שְׁבַע זֶה יוֹבֵל אֶחָד, וּמָזָה נֹעֲשִׂים נ' אֲלֵפִים יוֹבְלוֹת, וְעַל
 46 שְׂמִיטָה הַג' כְּתוּב שִׁהִי רִיבּוּי הַטּוֹב, כִּי זֶהוּ כְּנֻגַד סְפִירָה הַג' מִיָּדוֹת הַתַּפְּאֵרָה,
 47 אֲבָל חוּץ מִמִּילִים סְפוּרוֹת אֵלּוּ לֹא מִצְאֵתִי הַסֵּבֵר. וְהִרְבִּי הוֹסִיף: עֲנִיין נ' אֲלֵפִים
 48 יוֹבְלוֹת נִרְמַז בְּאוֹר הַחַיִּים פֶּרֶשֶׁת בְּהַר, וְגַם בְּשַׁעֲרֵי גַן-עֲדָן מֵר' יַעֲקֹב קֶאֱפִיל
 49 שִׁהִי בּוֹמֵן הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב,
 50 וְהַצְּמַח-צֶדֶק מְבִיא אוֹתוֹ כְּמָה
 51 פַּעֲמִים).
 52 וְעֲנִיין זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
 53 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת
 54 שְׂבִירֹב¹⁶ כִּי נִשְׁגָּב שְׂמוֹ
 55 לְבָדוֹ, הוֹדוּ עַל אֶרֶץ
 56 וְשָׂמִים, הֵינּוּ, שְׂכָל עֲנִינֵי
 57 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי מֵהַ שְׂנֵמֶשֶׁף
 58 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמֵאִיר עַל
 59 אֶרֶץ וְשָׂמִים - אֶרֶץ זֶה
 60 גַן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן, וְשָׂמִים
 61 זֶה גַן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן - אֵינוֹ
 62 אֶלָּא הוֹדוּ וְזִיווּ שְׂל שְׂמוֹ,
 63 הֵינּוּ, לֹא הֵשֵׁם עֲצוּמוֹ אֵלָּא
 64 הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה בְּלָבָד
 65 מִבְּחִינַת שְׂמוֹ, שְׂהִיא
 66 מֵדַת מְלָכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
 67 בְּרוּךְ-הוּא, הָאֲחֵרוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה
 68 מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת שְׁעַל-יְדֵי הִירִידָה
 69 שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי לְבַחֲנֵינָת מְלָכוֹת
 70 יֵשׁ הַתַּחְתּוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת,
 71 שְׂנֵמֶשֶׁף שְׂמוֹ מְלָךְ
 72 עֲלֵיהֶם, הָרִי שִׁישׁ קֶשֶׁר מִיּוֹחַד
 73 בֵּין הֵשֵׁם לְעֲנִיין הַמְּלָכוֹת ("שְׂמוֹ
 74 מְלָךְ") וְטַעַם הַדְּבַר שְׂכָל מֵה
 75 שְׂנֵמֶשֶׁךְ לְמַטָּה הוּא רַק הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה מִבְּחִינַת שֵׁם וְאִפִּילוֹ לֹא הֵשֵׁם עֲצוּמוֹ הוּא
 76 כִּי גַם שְׂמוֹ נִשְׁגָּב לְבָדוֹ, וְהוּא נַעֲלָה וּמְרוּמָם מִלְּהִיּוֹת נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה
 77 לְמַטָּה, וְרַק הוֹדוּ וְזִיווּ שֶׁהֵם הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה שְׂל שְׂמוֹ הוּא הַנִּמְשָׁף
 78 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׂמִים, גַן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן בְּחִינַת
 79 "אֶרֶץ" וְגַן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן בְּחִינַת "שָׂמִים".
 80 וּמוֹסִיף הַצְּמַח צֶדֶק, שְׂאֶפְשֵׁר לְפָרֵשׁ עֲנִיין זֶה (שְׂגַם שְׂמוֹ
 81 נִשְׁגָּב לְבָדוֹ, וְהוּא נַעֲלָה וּמְרוּמָם וְלֹא נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּאֶרֶץ וְרַק הוֹדוּ
 82 וְזִיווּ שְׂל שְׂמוֹ הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה מִשְׂמוֹ מֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׂמִים) עַל-פִּי
 83 מֵהַ שְׂבִירֹב בְּבֹאוֹר לְדְרוֹשׁ מֵאִיר זֶה¹⁷ שְׂשֵׁשׁ בְּמְלָכוֹת עֲצוּמָה
 84 שְׂהִיא בְּחִינַת שֵׁם כְּאִמּוֹר ב', בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְחִינַת
 85 פְּנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שְׂבִירֹב בְּזִהַר הַרְקִיעַ מְהֵאֲרִיז"ל רִישׁ פֶּרֶשֶׁת
 86 בְּרֵאשִׁית, בְּפָרוּשׁ מֵהַ שְׂבִירֹב¹⁸ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 87 אֹמֵר עַל כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחֻחִים כְּמוֹ פֶּרַח נָאֵה שְׂנֵמֶצֶץ בֵּין
 88 קוֹצִים וּמַעֲלָתוֹ נִכְרַת וּבּוֹלְטָה כֵּן רַעֲיָתִי גו', וּמְבוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל

ואילך. תשי"ט ע' קנו ואילך). (14) תבוא כח, מז. (15) ראה תו"א תצוה פא, ג. (16) תהלים קמח, יג. (17) תו"א שם נח, ד. (18) שה"ש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שעל-פי הסדר הכוונה לכך ש**בחינת חיצוניות המלכות שיוֹרֶדֶת**
 2 **לְבְרִיאָהּ-יְצִירָהּ-עֲשִׂיָּהּ לְהַחִיּוֹתָן**, כמבואר בתורת החסידות שבכל
 3 דרגה יש פנימיות וחיצוניות. והפנימיות היא עניינה ותוכנה ומהותה של הבחינה
 4 עצמה ומה שיוֹרֵד ממנה לדרגה הבאה אחריה ב"סדר השתלשלות" של האור
 5 האלוקי מלמעלה למטה מדרגה
 6 לדרגה הוא רק החיצוניות שלה
 7 וכך גם במלכות שבעולם
 8 האצילות שיוֹרֶדֶת ומשפיעה חיות
 9 לעולמות בריאה-יצירה-עשייה
 10 שלמטה מעולם האצילות, רק
 11 חיצוניות המלכות היא הנמשכת
 12 ולא הפנימיות, **זֶהוּ עֲנִין**
 13 **שׁוֹשְׁנָה** חיצוניות המלכות
 14 דאצילות כאשר היא נמשכת
 15 ויורדת **בֵּין הַחוּחִים**, עולמות
 16 בריאה-יצירה-עשייה שהם
 17 כ"חוחים" לגבי עולם האצילות.
 18 ו**בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת**
 19 **שְׂאִינָה יוֹרֶדֶת כָּלֵל**, הוא
 20 **בְּחִינַת רְעִיּוּתוֹ**. ו**עַל-פִּי-זֶה**
 21 **יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁנֹשְׁבֵי שְׁמוֹ**
 22 **לְבָדוֹ** זֶהוּ פְּנִימִיּוֹת
 23 **הַמְּלָכוֹת**, אותה בחינה בשם
 24 עצמו שאיננה יורדת ונמשכת
 25 מעולם האצילות לעולמות
 26 שלמטה מהאצילות ו**הוֹדוֹ**
 27 **וְזִיווּ שֶׁל שְׁמוֹ שְׁנֹמְשֵׁף עַל**
 28 **אֶרֶץ וְשָׁמַיִם**, ומאיר בבחינת
 29 השונות בגן-עדן, כאמור, **הֵינְנוּ**
 30 **חִיצוֹנִיּוֹת הַמְּלָכוֹת** שיוֹרֶדֶת
 31 ומאירה בעולמות בריאה-יצירה-
 32 עשייה.
 33 ו**זֶהוּ שְׁקִיּוֹם הַתּוֹרָה**
 34 **וּמִצְוֹת הוּא נֶעְלָה יוֹתֵר**
 35 **מִרֹּב כָּל' שְׁהֵם**
 36 **הַתַּעֲנוּגִים דְּגִן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן**, כאמור, בתורת
 37 החסידות מפרשים את הפסוק "עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב
 38 כל" במובן זה שעבודת ה' עלידי קיום התורה והמצוות בעולם הזה נעלית
 39 יותר מאשר העונג של הנשמות מגילוי אלוקות בגן עדן, בדרגות השונות שלו,
 40 הנקראת "רוב כל", ומעתה מובן הטעם לכך **לְפִי שְׂאִינָם** התענוגים
 41 הרוחניים בגן עדן **אֲלָא מִבְּחִינַת הוֹדוֹ וְזִיווּ** והארה מועטת **שֶׁל שְׁמוֹ**
 42 בחינת חיצוניות המלכות **בְּלִבָּהּ**, **מֵהַ-שְׂאִינֵי-כֵן קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת**

43 **שְׁעַל-זֶה נֹאמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, בְּמִצְוֹתָיו מִמֶּשׁ, צִוּוּ**
 44 **שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַעֲצֻמוֹ, וְלֹא רַק זִיו וְהָאֵרָה, שְׂבָהֵם** במצוות ה'
 45 **מְלֻבָּשׁ אֹרֶךְ אֵינ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ וּבְכַבּוֹדוֹ מִמֶּשׁ.**
 46 **וְעַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת זו, יִשְׁמַח וְיִגָּל** האדם המקיים את המצוות **בְּאֹרֶךְ**
 47 **אֵינ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא**
 48 **הַמֵּתַפְשֵׁט** מלמעלה,
 49 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 50 **וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה**
 51 **וּמִצְוֹת, שֶׁהוּא** האור
 52 **הַמְּלוּבָּשׁ בַּתּוֹרָה** ומצוות
 53 **לְמַעַל מֵהָאֹרֶךְ וְהַגְּלוּי**
 54 **שְׁמֵאִיר עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם,**
 55 היינו האור האלוקי המאיר
 56 **בְּגִן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן** הנקרא
 57 "ארץ" ו**גִּן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן**
 58 הנקרא "שמים".
 59 ו**זֶהוּ כְּלֻמָּת הָעֲנִין**
 60 **דִּיציִאֵת מְצָרִים** הרוחנית
 61 בעבודת ה' בנפש האדם **שְׂבָכֵל**
 62 **דוֹר וְדוֹר וְכָל יוֹם וְיוֹם,**
 63 היינו **שְׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם**
 64 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׂבָהֵם**
 65 **מְלֻבָּשׁ אֹרֶךְ אֵינ-סוֹף**
 66 **בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ**
 67 **וּבְכַבּוֹדוֹ מִמֶּשׁ, וְלֹא רַק זִיו**
 68 **וְהָאֵרָה מוֹעֲטָת מִמֶּנּוּ נֶעֱשִׂית**
 69 **הַיְצִיאָה מִכָּל הַמִּיֻצְרִים**
 70 **וְגַבּוּלִים דְּסֻדְר**
 71 **הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת** שבו האור
 72 האלוקי בא במדידה והגבלה
 73 ויורד מדרגה לדרגה, ואילו
 74 בתורה ומצוות מלוכבש אור
 75 אלוקי אין-סופי בלתי מוגבל
 76 מהקדוש-ברוך-הוא בכבודו
 77 ובעצמו.
 78 **ג) וּבְזֶה יוֹכֵן¹⁹ מֵה שְׂכָתוֹב בַּתְּחִלַּת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שְׂבָמֶתֶן**
 79 **תּוֹרָה, אֲנֹכִי הֲוִי' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם²⁰,**
 80 **וַיְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה²¹ בַּפְּסוּק זֶה לְמָה נֹאמֵר אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר**
 81 **הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְלֹא נֹאמֵר אֲשֶׁר בְּרִאֵתִי שְׁמַיִם**
 82 **וְאֶרֶץ, שְׂזָהוּ בְרִיאַת הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ "יש" מ"אין", דבר מלא-דבר היא**
 83 **פְּלֵא וְחִידוּשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר מִיציִאֵת מִצְרַיִם** ואם כן הוא מלמד יותר על
 84 גדולת ה'.

ב. ב. (19) ראה גם ד"ה החודש עטר"ת; ה'ש"ת (סה"מ עטר"ת ע' שכג ואילך; ה'ש"ת ע' 20 ואילך). ועוד. (20) יתרו כ, ב. ואתחנן
 ה, ו. (21) ראה ראב"ע יתרו כ, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' תא. וש"נ.

החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'

ביאור בדרך אפשר

1 וְאֵף שֶׁהֶעֱנֵנּוּ דְבַר־יָאֵת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ נִזְכָּר בְּהִמְשָׁךְ עֲשֶׂרֶת
 2 הַדְּבָרוֹת, שֶׁזֶהוּ מֵה שִׁפְתוֹב בְּמִצְוֹת שִׁבְתָּ, כִּי שִׁשֵּׁת יָמִים
 3 עָשָׂה הָיוּ אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שִׁבְתָּ
 4 גו'22, וּדְבַר־הַכְּתוּב שֶׁ בְּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּשֵׁשֶׁת יָמִים מְזַכְרִים אֶת הַעֹבֵדָה
 5 שֶׁ בְּרָא הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 6 מִכָּל־מְקוֹם, גַּבִּי אֲנִכִי 1
 7 הָיוּ אֱלֹקֶיךָ שִׁבְתָּ הִיא 2
 8 הַפְּתִיחָה וְהַתְּחִלָּה שֶׁל עֶשְׂרֵת
 9 הַדְּבָרוֹת נִזְכָּר רַק אֲשֶׁר
 10 הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
 11 וְלֹא נִזְכָּר בְּרִיאַת שְׁמַיִם
 12 וְאֶרֶץ וְחֹזֶרֶת הַשְּׂאֵלָה מֵהוּ
 13 הַטֵּעַם לִכְךָ, וְהִיא בְּרִיאַת שָׁמַיִם
 14 וְאֶרֶץ הִיא פֶּלֶא וְחִירוֹשׁ גְּדוֹל
 15 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יִצְאָת מִצְרַיִם?
 16 אֵף הֶעֱנֵנּוּ הוּא, שִׁבְרִיאַת
 17 שְׁמַיִם וְאֶרֶץ נִמְשָׁכָת
 18 מִבְּחִינַת דְּבוּר הָעֲלִיּוֹן,
 19 כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל23
 20 בְּעֲשֶׂרֶת מֵאֲמָרוֹת אִמְרִיה
 21 וְדִיבּוּר נִבְרָא הָעוֹלָם,
 22 שֶׁהִיא בְּחִינָה אֲחֵרוּנָה,
 23 בַּעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת שְׁבַמְצֵעוֹת
 24 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵל וּמִתְגַּלֶּה
 25 בְּחִינַת הַמְּלָכוּת שְׁעִינִי
 26 לְגַלּוֹת וְלַהֲשִׁיעַ אֶת הָאוֹר
 27 הָאֱלוּקִי לְמַטָּה, כִּשֶׁם שֶׁבֵּאֵדָם
 28 הַדִּיבּוּר הוּא הָאֲמֻצִיעִי שֶׁמִּבְטָא
 29 וּמְגַלֶּה הַחֻצָּה אֶת תּוֹכֵן הַשְּׁכָל
 30 וְהַרְגֵשׁ שֶׁל הָאָדָם (וְכַפִּי שְׁנֵרֵמו
 31 גַּם בְּכַתּוּב "בְּאִשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ
 32 שֶׁלְטוֹן", וְכִשֶׁם שֶׁהַמֶּלֶךְ שׁוֹלֵט
 33 בְּאֲמֻצֵּעוֹת הַוּרָאוֹת וּפְקוּדוֹת
 34 שֶׁהוּא מִבְטָא בְּדִיבּוּר כֵּךְ עֵינֶיךָ
 35 הַדִּיבּוּר שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 36 כְּבִיכּוֹל, הוּא סְפִירַת הַמְּלָכוּת).
 37 וְיִתִּירָה מְזֵה, לֹא זֶה בְּלַבַּד
 38 שְׁבִרִיאַת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ נִמְשָׁכָת מִבְּחִינַת דִּיבּוּר הָעֲלִיּוֹן, בְּחִינַת מְלָכוּת, שֶׁהִיא
 39 הַבְּחִינָה הַתְּחִתּוֹנָה בִּיּוֹתֵר בַּעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת אֵלָּא כְּמֹה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל
 40 שֶׁהַמְשָׁכָה בְּעוֹלָמוֹת מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת עֲצֻמָּה הִיא (לֹא
 41 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוּת, אֱלֹא) מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַמְּלָכוּת
 42 בְּלַבַּד. אֲכַל הֶעֱנֵנּוּ דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת אֲנִכִי,
 43 כְּכַתּוּב בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק "אֲנִכִי ה' אֱלוֹקֶיךָ" שֶׁהוּא בְּחִינַת "אֲנִכִי" כְּכִיכּוֹל

ביאור בדרך אפשר

44 מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצוּמוֹ, שֶׁנִּעְלָה מֵאֵד מִבְּחִינַת
 45 הַמְּלָכוּת וְהִינּוּ, לְפִי שִׁיצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הִיצִיאָה מִהַמִּצְרַיִם
 46 וְגִבּוּלִים שֶׁל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת בְּשׁוֹנָה מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת שֶׁהִיא בְּחוּץ
 47 הַגְּדֵרִים וְהַגְּבּוּלוֹת, "מִצְרַיִם" שֶׁל סֹדֵר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת.
 48 וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק הַהִבְדֵּל
 49 שֶׁבֵּין עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת
 50 שְׁמַתְחִילִים בְּאֶל"ף
 51 (אֲנִכִי) לְבְרִיאַת שְׁמַיִם
 52 וְאֶרֶץ שְׁמַתְחִילָה בְּבִי"ת
 53 (בְּרֵאשִׁית), כִּי הַבִּי"ת
 54 לְשׁוֹן "בֵּית" הוּא עֵנֶן
 55 בְּחִינַת יְבֻנָּה בֵּית24,
 56 בְּחִינַת הַחֲכֵמָה בְּלַבַּד,
 57 אֲכַל הָאֶל"ף הוּא אוֹתִיּוֹת
 58 פְּלֵא25, שְׁלֵמְעֵלָה
 59 מְהַחֲכֵמָה שֶׁהִיא "פְּלֵא" עֵינֵינוּ
 60 דְּבַר שְׁלֵמְעֵלָה מִהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה
 61 שְׁכִלִית (כִּשֶׁם שֶׁבְּכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ
 62 כּוֹחַ הַשְּׁכָל הוּא אֲמָנָם כּוֹחַ נִעְלָה
 63 אֲבָל כּוֹחַ הַרְצוֹן הוּא לְמַעַלָּה
 64 מֵהַשְּׁכָל), וְנִמְצָא שִׁיצִיאַת מִצְרַיִם,
 65 "אֲנִכִי ה' אֱלוֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
 66 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", נִעְלָה מִעֵינֶיךָ
 67 בְּרִיאַת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ, "בְּרֵאשִׁית
 68 בְּרָא אֱלוֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 69 הָאָרֶץ", וְלִכְּן עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת
 70 נִפְתַּחוּת בְּעֵינֶיךָ יִצְאָת מִצְרַיִם.
 71 (ד) וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ
 72 ז"ל מִשְׁבַּחַר הַקְּב"ה
 73 בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רֵאשִׁי
 74 חֲדָשִׁים, וְכִשְׁבַּחַר בִּיעֲקֹב
 75 וּבְנָיו קָבַע בּוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ
 76 שֶׁל גְּאוּלָּה, שֶׁזֶהוּ כְּלָלוֹת
 77 הַחֲלוּק הַהִבְדֵּל הַכִּלְלִי שֶׁבֵּין
 78 הַמְּהוּת וְהַתּוֹכֵן שֶׁל הַחֲדָשִׁים
 79 תְּשֻׁרֵי וְנִסְזוֹן, דְּכִינּוֹן
 80 שְׁבַחַר־נִבְרָא הָעוֹלָם,
 81 הֲרִי קָבִיעַת רֵאשִׁי חֲדָשִׁים בְּהַתְּחִלַת הַבְּרִיאָה מִשְׁבַּחַר בְּעוֹלָמוֹ
 82 מִצַּד עֲצוּמוֹ הִיא בְּאֶפְסוֹן שְׁתֻּשֻׁרֵי הוּא הַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן, וְכִשְׁבַּחַר
 83 בִּיעֲקֹב וּבְנָיו קָבַע בּוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל
 84 גְּאוּלָּה, שֶׁהוּא חֲדָשׁ נִסְזוֹן וּמֵאֵד הַבְּחִירָה בְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל - יַעֲקֹב וּבְנָיו,
 85 נִסְזוֹן הוּא הַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן.
 86 וְהֶעֱנֵנּוּ בְּזֵה, דְּהִגָּה כְּתִיב26 וַיִּקְהָלוּ גו' בְּיַרְח הָאֲתָנִים

(22) תשא לא, יז. (23) אבות רפ"ה. (24) משלי כד, ג. (25) ראה לקו"ת ויקרא א, ב. ובכ"מ. (26) מלכים א, ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 פרשת האחוזות זו בזה) מדרגה לדרגה, הליך שבמהלכו האור הולך ומתמעט, 45 הולך ונעשה יותר מצומצם. וּבְיָמֵי בְּגָדֵיךָ וּבְהַגְבֹּלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם נִכְלָל גַּם 46 הָעֵנָן דֹּבַח בְּעוֹלָמוֹ, היינו הבחירה של הקדוש-ברוך-הוא בעולם היא 47 באופן כזה שְׁעָם הָיִיתוּ עֵינַי הַבְּחִירָה לְמַעַל מִהַתְהוּוֹת הָעוֹלָם, 48 הָרִי זֶה עֵדִין בְּגֵדֵי סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְלֹא לְמַעַל 49 מִזֶּה. דְּהֵנָּה, הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם 50 וּבִרְיָאָתוֹ מֵאֵין לִישׁ 51 הַיָּא מִבְּחִינַת הַמְּלָכוֹת (כַּנ"ל), שֶׁדַּרְכָּה הָאֹר הָאֱלוּקִי 52 עוֹבֵר וְיֹוֹד לְבְרוּא עוֹלָמוֹת 53 מוֹגְבֵּלִים וְהַבְּחִירָה שֶׁל 54 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ 55 הוּא עֵנָן מִשְׁכַּת סְפִירַת הַיְסוּד 56 הַמְּלָכוֹת²⁹ כַּמְבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת 57 שׁ"ב בְּחִירַת" הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 58 בְּעוֹלָמוֹת וְהַתְּגֻלוֹת הַרְצוֹן לְבְרוּא 59 אֵת הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא כַּעַת, 60 עוֹלָם שֶׁל 'תִּיקוֹן' שָׁבוֹ הָאוֹרוֹת 61 הָאֱלוּקִיִּים כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה 62 וּמְאוּחָדִים זֶה עִם זֶה הוּא עֵינַי 63 הַיְחֻד, הַתְּקַשְׁרוֹת וְהַתְּאֻחָדוֹת 64 שֶׁל הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהִסִּים 65 וְהַחֻתָּם שֶׁלָּהֶם הוּא מִידַת הַיְסוּד 66 עִם מִידַת הַמְּלָכוֹת (בְּנִיגוּד לְמַצַּב 67 שֶׁהִיא לְפָנַי הַבְּחִירָה בְּעוֹלָם 68 בְּאוֹפֵן שֶׁל 'תִּיקוֹן', היינו בעולם 69 הַתְּהוּוֹת שָׁבוֹ אֵין יְחֻד וְהַתְּחַבְּרוֹת 70 וְהַתְּכַלּוֹת שֶׁל הָאוֹרוֹת זֶה עִם 71 זֶה). וְעֵנָן זֶה (הַבְּחִירָה 72 בְּעוֹלָמוֹ הוּא עֵנָן מִשְׁכַּת סְפִירַת הַיְסוּד בְּסְפִירַת 73 הַמְּלָכוֹת²⁹. וְעֵנָן זֶה (הַבְּחִירָה בְּעוֹלָמוֹ שְׁלֵמְעֵלָה 74 מִהַתְהוּוֹת הָעוֹלָם) הוּא עַל-דֶּרֶךְ מְאֹמֵר רְבוּתֵינוּ וְ"ל³⁰ 75 בְּתַחֲלָה עֵלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרוּא אֵת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, 76 הַעֲלִיּוֹנָה לְבְרוּא אֵת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, וְאַחֲרֵי־כֵן כְּשֶׁרָאָה 77 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵין הָעוֹלָם יְכוּל לְהַתְּקִים אִם מִידַת הַדִּין תְּשִׁילֹת שְׁתֵּף 78 עֲמוֹ בְּרִיאָה אֵת מִדַּת הַרְחָמִים, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב³¹ בְּיָוֵם עֲשׂוֹת 79 הַיּוֹי' אֱלֹקִים אֲרַץ וְשָׁמַיִם. אֲמָנָם, גַּם לְאַחֲרֵי 80 הַשְּׁמוּת יָחַד, גַּם שֶׁ הַיּוֹי' מִידַת הַרְחָמִים וְגַם שֶׁ אֱלוּקִים מִידַת הַדִּין. אֲמָנָם, 81 גַּם לְאַחֲרֵי הַבְּחִירָה בְּעוֹלָמוֹ, וְלִמְרוֹת שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵין רֹצֵה 82 בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשַׁנֵּה עֵדִין הַהִגְבְּלָה דְּסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְלִכְּן בְּגַלּל 83 שְׁכַל בְּרִיאָתוֹ וְהִיּוֹתוֹ הִיא עַל-יְדֵי אֹר שְׁנִמְשָׁךְ וְיֹוֹד בְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבֹא

1 שְׁלֵמָה] בְּיָמֵי הָאֲתָנִים בְּחֹדֶשׁ תְּשַׁרִי בְּחָג כַּחַג הַסּוּכוֹת הוּא הַחֹדֶשׁ 2 הַשְּׁבִיעִי, וּמִבְּיַד יְשׁ"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַפְּסוּק מִה שְׁכַתוֹב בְּתַרְגוּמוֹ 3 יוֹנְתָן בְּיָרְחָא דְעֵתִיקְיָא דְקָרְן לִיָּה יְרַחָא קְדַמְאָה, בְּחֹדֶשׁ 4 שֶׁהַעֲתִיקִים (הַזִּקְנִים) קָרְאוּ לוֹ הַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן וְיָכַעַן הוּא יְרַחָא 5 שְׁבִיעָאָה, וְכַעַת הוּא (חֹדֶשׁ 6 תְּשַׁרִי) הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וְכַעַת 7 הֵינְנוּ מְשֻׁנְתָּה תוֹרָה, 8 וְיָכַתִּיב בְּנִיסָן וְעַל חֹדֶשׁ נִיסָן 9 כְּתוּב בְּתוֹרָה שֶׁהוּא רֵאשׁ 10 חֲדָשִׁים, אִם כֵּן מֵעַכְשָׁיו 11 נִקְרָא תְּשַׁרִי שְׁבִיעִי. 12 וְצִרְיָה לְהַכִּין, מְפָנִי מִה 13 הִיָּה תַחֲלָה תְּשַׁרִי יְרַחָא 14 קְדַמְאָה הַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן 15 וְאַחֲרֵי־כֵן נַעֲשֶׂה נִיסָן 16 חֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן? 17 וְאִם מְפָנִי שֶׁהַגְּאוּלָּה 18 הִיָּתָה בְּנִיסָן, לָכֵן נִקְרָא 19 נִיסָן רֵאשׁוֹן לְחֲדָשֵׁי 20 הַשָּׁנָה, וְאִם נֹאמֵר שֶׁהִסִּיבָה 21 לְכַךְ שֶׁחֹדֶשׁ נִיסָן נִקְרָא הַחֹדֶשׁ 22 הָרֵאשׁוֹן הִיא מְשוּם שֶׁבְּחֹדֶשׁ זֶה 23 הֵייתָה הַגְּאוּלָּה וְהִיצִיאָה מִמִּצְרַיִם 24 הָרִי הָא גּוֹפָא קְשִׁיא, זֶה 25 עֲצַמוֹ קֶשֶׁה וְדוֹרֵשׁ בִּיאוֹר לְמִה 26 לֹא הִיָּתָה הַגְּאוּלָּה בְּחֹדֶשׁ 27 תְּשַׁרִי אֲלֹא דוּקָא בְּחֹדֶשׁ 28 נִיסָן. וּבְכַפְרֵט שְׁבַת־תְּשַׁרִי 29 הִיָּתָה אֲתַחֲלָתָא דְגְּאוּלָּה, 30 הַהַתְּחַלָּה שֶׁל הַגְּאוּלָּה מִמִּצְרַיִם 31 בְּנִיסָן הֵייתָה בְּחֹדֶשׁ תְּשַׁרִי 32 כְּמֹאמֵר רְבוּתֵינוּ וְ"ל²⁷ 33 שְׁכַבֵּר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּטָלָה 34 עֲבוּדָה מְאֹבוֹתֵינוּ 35 בְּמִצְרַיִם, וְאִם כֵּן, מֵאַחַר שְׁכַבֵּר מִצִּינוֹ שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין הִיצִיאָה מִמִּצְרַיִם 36 לְחֹדֶשׁ תְּשַׁרִי לְמִה לֹא הִיָּתָה הַגְּאוּלָּה בְּתְשַׁרִי וְגַם לֹא בְּחֹדֶשִׁים הַבָּאִים 37 עַד חֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁהוּא דוּקָא נִקְרָא חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה? 38 אֲךָ הָעֵנָן הוּא²⁸, שֶׁחֹדֶשׁ תְּשַׁרִי שָׁבוֹ נְבָרָא הָעוֹלָם יֵשׁ בּוֹ 39 הַהִגְבְּלָה דְּגֵדְרֵי הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא מְצַד סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת 40 הָעוֹלָם הַזֶּה נְבָרָא כְּעוֹלָם מוֹגֵד עִם גְּדִירִים וְהַגְּבֻלוֹת מִיּוֹחָדוֹת לוֹ (גְּדִירֵי הַזֵּמֶן, 41 הַמְּקוֹם וְכֹל שֶׁאֵר הַדְּבָרִים הַמְּאֻפְּיָנִים נְבָרָא מְדוּד וּמוֹגְבֵּל) וְהַהִגְבֻלוֹת וְהַגְּדִירִים 42 הֵם כְּתוּצָאָה מִכֵּן שֶׁהָאֹר הָאֱלוּקִי שְׁמַהוּוּה, מְקִיִּים וּמַחִיָּה אֵת הָעוֹלָם הוּא אֹר 43 שְׁנִמְשָׁךְ וְיֹוֹד מִלְּמַעַל לְמַטָּה בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת' (כְּמוֹ טְבַעוֹת שֶׁל

(27) ר"ה יא, א"ב. 28) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה החודש עטר"ת; ה'ש"ת (סה"מ עטר"ת ע' שלב ואילך; ה'ש"ת ע' 28 ואילך).
 (29) ראה סה"מ אע"ת ע' קל. וראה סה"מ תר"ס ע' קי ואילך. 30) פסיקתא רבתי פ"מ, ב. פרש"י בראשית א, א. 31) בראשית ב, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 במדידה ובהדרגה, הרי מצד גדרי העולם עצמו לא יכול להיות הענין
2 דיציאת מצרים, יציאה מהמיצרים וגבולים של סדר
3 ההשתלשלות שהרי מדידות והגבלות אלו הם כל מהותו של העולם. וזהו
4 שבראש השנה בחודש תשרי שמבטא את ענין בריאת העולם מצד עצמו

5 רק בטלה עבודה

6 מאבותינו במצרים, 1
7 והינו, שהגלוי דראש 2
8 השנה שהוא אמנם גילוי נעלה
9 ביותר אבל עדיין מדובר בתוך
10 הגדרים של סדר השתלשלות
11 פעל רק לבטל העבודה 5
12 מהם, אבל לא לצאת 6
13 ממצרים לגמרי דבר 7
14 שאפשרי רק על-ידי ביטול 8
15 מוחלט של הגדרים וההגבלות. 9
16 ורק כשפסח ביעקב ובניו קבע
17 כאשר לאחר הבחירה בעולם
18 הקדוש-ברוך-הוא בחר וגילה את
19 רצונו הפנימי ביעקב ובניו קבע
20 בו בעולם ראש חדש של
21 גאולה, חדש ניסן, שבו
22 נמשך מבחינת התפארת, 15
23 מידתו של יעקב אבינו שהיא
24 מידת הרחמים (לאחר שבתחילה,
25 היינו כפי שהעולם הוא מצד
26 עצמו, עלה במחשבה שהבריא
27 תהיה במידת הדין בלבד)
28 ולמעלה יותר, מקור נעלה
29 עוד יותר ממידת התפארת שעם
30 כל מעלתה הרי היא חלק מסדר
31 ההשתלשלות) עד לבחינת

32 האור שלמעלה מהשתלשלות, שעל-ידי-זה בכוח גילוי האור
33 שלמעלה מהמדידה וההגבלה של סדר השתלשלות נעשה הענין דיציאת
34 מצרים יציאה מהמיצרים והגבולים ומתן-תורה.

35 וזהו האמור לעיל שבחודש ניסן יש התגלות של מידת הרחמים (תפארת,
36 מידתו של יעקב אבינו) הוא גם העלוי המעלה והיתרון דניסן לגבי
37 תשרי, שבתשרי הוא ראש השנה שהוא יום הדין, כמבואר
38 בדברי חכמינו ז"ל שביום זה האדם וכל העולם נידון על השנה הבאה, ואף
39 שאמרו חכמינו ז"ל במדרש שעל-ידי תקיעת שופר הקדוש-ברוך-הוא
40 עומד מפסא דין ויושב על פסא רחמים³², ואם כן לכאורה גם
41 ראש השנה, חודש תשרי, שייך למידת הרחמים, מפל-מקום הרי זה
42 בחינת משפט, למרות שבראש השנה יש גם התעוררות של מידת

ביאור בדרך אפשר

43 הרחמים, עדיין באופן כללי הוא יום דין כי התעוררות והתגלות הרחמים היא
44 בדרך משפט והינו, שהגלוי שנמשך מלמעלה עם היותו גילוי
45 ממידת הרחמים הוא לפי אפן בהתאם ובמידה של עבודת האדם
46 באפן של אתערוותא דלתתא, התעוררות (של האדם מצד עצמו)

47 מלמטה (בשונה מ"אתערוותא

48 דלעילא" שהיא התעוררות
49 שנגרמה על-ידי התעוררות
50 מלמעלה) ולכן הרי זה
51 במדידה והגבלה שהרי
52 מובן שהתעוררות שבאה על-ידי
53 האדם עצמו היא מוגבלת לפי
54 כוחו ויכולתו של האדם עד כמה
55 שהוא מסוגל להבין ולהרגיש
56 וכד', ולא יותר ועל-דרך
57 שגם לאחר ששתף עמו
58 מידת הרחמים, ישנן
59 ההגבלות שמצד גדרי
60 העולם כשם שמצינו בבריא
61 שגם לאחר שהקדוש-ברוך-הוא
62 שיתף את מידת הרחמים עם
63 מידת הדין עדיין נברא ונשאר
64 במהותו עולם מדוד ומוגבל, אף-
65 על-פי שרק מידת הדין היא
66 מידה של צמצום והגבלה, כי
67 מידת הרחמים מתלבשת ופועלת
68 בתוך המדידה וההגבלה, וכך גם
69 בענין זה – ההתגלות
70 והתעוררות של מידת הרחמים
71 בראש השנה, לאחר תקיעת
72 שופר, לא משנה את מהותו של
73 יום זה כיום (דין), מה-שאין-
74 כן שההתגלות והתעוררות הרחמים היא לא בהתאם לכוחם ולא לפי מעלתם
75 של בני ישראל אלא) מצד חסדו של הקב"ה³³ בעצמו, שזהו
76 ענין הגלוי וההארה האלוקית מלמעלה שנמשך באפן של
77 אתערוותא דלעילא, התעוררות מלמעלה, לא מצד האדם למטה, ולכן
78 גילוי האלוקות מלמעלה והפעולה וההשפעה שלו על נפש האדם הוא
79 למעלה מהמדידה וההגבלה דסדר השתלשלות³⁴ והוא גילוי
80 ללא גבולות וגדרים ולכן בכוחו להביא את יציאת מצרים שתוכנה הוא יציאה
81 מהגדרים והגבולות של האדם והעולם.

82 (ה) והנה מצד המעלה דניסן לגבי תשרי, תהיה גם
83 תהיה גם הגאולה העתידה בניסן דוקא. והענין בזה³⁵,

84

(32) פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחודש השביעי). ויק"ר פכ"ט, י. (33) ראה גם שמו"ר פ"ו, ד. (34) ראה גם ד"ה החודש תשל"ה (תורת מנחם — ספר המאמרים אדר ע' צו ואילך). (35) ראה גם ד"ה החודש באוה"ת שם ע' רס ואילך. סד"ה הנ"ל תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלח). ד"ה הנ"ל תשל"ה. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְהִנֵּה, בַּגְּמְרָא³⁶ יֵשׁ פְּלוּגְתָא מַחְלוּקָתָא בֵּין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי
 2 יְהוֹשֻׁעַ, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא-לִיהּ סוֹבֵר דְּבִנְיָסָן נִגְאָלוּ בְּנֵי
 3 יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים וּבְתַשְׂרֵי עֲתִידִין לְהִגְאָל מֵהַגְלוּת הָאֲחֵרונה, וְרַבִּי
 4 יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא-לִיהּ סוֹבֵר דְּבִנְיָסָן נִגְאָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים וּבִנְיָסָן
 5 עֲתִידִין לְהִגְאָל מֵהַגְלוּת
 6 הָאֲחֵרונה. וְאֶזְדוּ לְשִׁטְתֵיהוּ 1
 7 בְּפְלוּגְתָתָם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי 2
 8 יְהוֹשֻׁעַ הוֹלְכִים לְשִׁטְתָם 3
 9 בְּמַחְלוּקָתָא שֶׁלָּהֶם בְּאֶפְסָן 4
 10 הַגְּאוּלָּה³⁷ כִּי־צִד תְּהִי 5
 11 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבוֹא, דְּרַבִּי 6
 12 אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא-לִיהּ סוֹבֵר 7
 13 אִם יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין 8
 14 תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין וְאִם לֹא 9
 15 אֵין נִגְאָלִין, וְלִכְּן כִּי־וֹ 10
 16 שְׁלִפִי דַעְתוֹ הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה 11
 17 תְּבוֹא עַל-יַדִּי תְּשׁוּבָה סְבִירָא- 12
 18 לִיהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר 13
 19 דְּבְתַשְׂרֵי עֲתִידִין לְהִגְאָל, 14
 20 כִּי אֶז בְּתַשְׂרֵי, בְּמִיחָד בְּעֵשֶׂר 15
 21 יָמֵי תְּשׁוּבָה, מִתְקַבְּלָת 16
 22 הַתְּשׁוּבָה בְּיָתֵר שְׂאֵת³⁸ 17
 23 יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בְּכָל שְׂאֵר יָמוֹת 18
 24 הַשָּׁנָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ 19
 25 סְבִירָא-לִיהּ סוֹבֵר דְּכְתִיב³⁹ 20
 26 לֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ, וְיֵשׁ 21
 27 לְפָרֵשׁ אֵת הַפְּסוּק בְּמִבּוֹן זֶה 22
 28 שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לֹא תְּבוֹא 23
 29 בּוֹכּוֹת שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ רְאוּיִים 24
 30 לָה כְּמוֹ תְּשׁוּלָם בְּכֶסֶף עַל 25
 31 רְכִישָׁה, יִינּוּ שֶׁהַגְּאוּלָּה תְּבוֹא 26
 32 לֹא בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים 27
 33 טוֹבִים (דְּאֶפִּילוּ אֵין 28
 34 עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה 29
 35 נִגְאָלִין⁴⁰), וְלִכְּן סְבִירָא- 30
 36 לִיהּ סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁבִנְיָסָן
 37 עֲתִידִין לְהִגְאָל, כְּמוֹ בְּיַצִּיאַת מְצָרִים שְׁלֹא נִגְאָלוּ מִצַּד
 38 זְכוּתָם, שֶׁהָיָה בְּאוֹתָהּ שַׁעַר לֹא הָיוּ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וּמִצְוֹת וְאֲדַרְבָּה הָיוּ
 39 שְׂקוּעִים בְּטוֹמְאָת מְצָרִים אֲלֵא יַצִּיאָה מִמְצָרִים הֵייתָה עַל-יַדִּי הַגְּלוּי
 40 מִלְּמַעְלָה מִצַּד חֲסִדוֹ שֶׁל הַקָּב"ה וְכִן יִהְיֶה גַם בְּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה וְאִם
 41 כֵּן רְאוּיִ שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה תְּהִי בְּנִסָן כְּמוֹ יַצִּיאָה וְהַגְּאוּלָּה מִמְצָרִים.
 42 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁזָהוּ גַם תִּכְּן פְּלוּגְתָתָם מַחְלוּקָתָם שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

ורבי יהושע בנוגע לכללות ההשפעה של השפעת החיות האלוקות בעולם⁴¹, דרבי אליעזר סבירא-ליה סובר שכל העולם כולו ממימי אוקיינוס (ממים של מטה מי הים ולא ממים של מעלה מי הגשמים) הוא שותה, שנאמר⁴² ואד יעלה מן הארץ (ששתה בארץ ועלה) והשקה את כל פני האדמה, דהינו, שלמטה באים לעולם המשמעות של הדברים ברוחניות היא שההשפעה שבאה ויורדת לעולם מלמעלה היא על-ידי הקדמת דלתתא, התעוררות (של האדם) מלמטה למעלה (על-דרך עבודת התשובה שעיקרה מצד האדם עצמו), ורבי יהושע חולק על רבי אליעזר האומר כי עיקר השפע בא בכוח "אתערותא דלתתא" סבירא-ליה ורבי יהושע סובר כי כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה, ועיקר החיות והשפע היא ממי הגשמים שנאמר⁴³ למטר השמים תשתה מים, דהינו, שעיקר ההשפעה היא באופן של אתערותא דלעילא מצד עצמה. והנה, אף שבגמרא יש פלוגתא אם בתשרי עתידין להגאל או בניסן עתידין להגאל, מפל-מקום, במדרש⁵ הכריע וסתם פרבי יהושע דבניסן עתידין להגאל⁴⁴. והוא מצד המעלה דניסן לגבי וזאת בהתאם לשיטתו האמורה לגבי הגאולה שתבוא בניסן, זמן ההתגלות האלוקית מלמעלה.

והנה, אף שבגמרא יש פלוגתא מחלוקת אם בתשרי עתידין להגאל או בניסן עתידין להגאל, מפל-מקום, במדרש⁵ הכריע וסתם בעזרה סתמית מבלי לפרט ולהזכיר שיש מחלוקת בדבר פרבי יהושע דבניסן עתידין להגאל⁴⁴. והוא הסיבה לכך

(36 ר"ה יא, רע"א. 37) סנהדרין צז, סע"ב. 38) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו. 39) ישעי' נב, ג. 40) פרש"י סנהדרין שם. 41) תענית ט, ב (ובפרש"י). 42) בראשית ב, ו. 43) עקב, יא, יא. 44) ראה גם ד"ה הנ"ל תרנ"ד; עטר"ת; היש"ת (סה"מ תרנ"ד ע' קלה; עטר"ת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהמדרש מקבל את דעת רבי יהושע כדבר מוחלט ואפילו לא מזכיר שקיימת
2 דעה אחרת היא מצד המעלה דניסן לגבי תשרי, כמבואר לעיל
3 שענינו של חודש ניסן הוא גילוי מלמעלה באפן של אתערותא
4 דלעילא, ולכן הוא למעלה מהמדידה וההגבלה דסדר
5 השתלשלות, כנ"ל.
6 אמנם עדין צריך להבין, 1 תשרי, שענינו גילוי מלמעלה באפן של אתערותא
7 לגופו של ענין מדוע באמת 2 דלעילא, ולכן הוא למעלה מהמדידה וההגבלה דסדר
8 חודש ניסן שבו יש התעוררות 3 השתלשלות, כנ"ל.
9 מלמעלה עדיף על חודש תשרי 4
10 שבו יש התעוררות מצד האדם 5
11 שהרי ידוע שאמנם יש מעלה 6
12 ויתרון ב"אתערותא דלעילא" כי 7
13 היא מעל ומעבר למדידות 8
14 ולהגבלות של האדם ושל העולם 9
15 אך מצד שני ידוע שיש גם 10
16 מעלה ויתרון באתערותא 11
17 דלעילא שבאה על-ידי 12
18 הקדמת אתערותא 13
19 דלתתא דוקא, לגבי 14
20 אתערותא דלעילא מצד 15
21 עצמה כי באופן כזה האדם 16
22 הוא כלי ראוי ומוכן לקלוט 17
23 כראוי את ה"אתערותא 18
24 דלעילא". כמבאר⁴⁵ בחסידות 19
25 בענין המשמעות הרוחנית 20
26 הפנימית של דברי חכמינו ז"ל 21
27 אשר שענינה הוא 'מקבל' של 22
28 השפע מלמעלה מזרע 23
29 תחלה היינו התעוררות 24
30 מלמטה יולדת זכר⁴⁶ גורמת 25
31 המשכה של התעוררות מלמעלה, 26
32 בחינת זכר שענינו 'משפיע', 27
33 שעל-ידי הקדמת 28
34 אתערותא דלתתא כשלב 29
35 ראשון (אשר מזרע 30
36 תחלה) אזי נמשך הגילוי 31
37 מלמעלה ונקלט היטב בבחינת פנימיות, ויש לו קיום ותקף 32
38 (יולדת זכר), מה-שאין-כן פשאישי מזריע תחלה, שנמשך 33
39 הגילוי מלמעלה ה"אתערותא דלעילא" ללא הקדמת אתערותא 34
40 דלתתא, אזי יולדת נקבה, שהגילוי הוא בבחינת חיזונית 35
41 בלבד ואינו נקלט כראוי, ואין לו קיום ותקף (על-דרך דברי חכמינו 36
42 ז"ל שלפעמים הכתוב מתייחס לאיש זכר בלשון נקבה כי באותו ענין תש

ע' שלב; ה'ש"ת ע' 28. ועוד). (45) ראה לקו"ת ויקרא ב, ג. תזריע כ, ב. ובכ"מ. (46) ברכות ס, א. פרש"י ויגש מו, טו. (47) ע"פ ברכות לב, א. ועוד. (48) תהלים פז, ה. וראה תו"א מקץ לו, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְלַעֲיֵלָא נוספת שהיא לעילא ולעילא יותר, ממקום שאין
 2 אתערותא דלתתא מגעת שם פלל, שהרי גם ה"אתערותא דלתתא"
 3 הכי נעלית היא מוגבלת לפי כוחו ויכולתו של האדם ובאתערותא
 4 דלעילא זו השנייה, שבאה אחרי ה"אתערותא דלעילא" הראשונה (שיש
 5 בה יתרון בגלל שהיא נגרמת על
 6 ידי עבודת האדם והעובדה
 7 שהאדם ראוי מוכשר לקלוט
 8 אותה, אבל יש בה גם חסרון כי
 9 סוף סוף היא לפי ערך
 10 התעוררות של אדם מוגבל)
 11 ישנן ב' המעלות⁴⁹, שני
 12 היתרונות גם יחד הן מעלת
 13 האור שלמעלה
 14 מהמדידה וההגבלה
 15 דסדר השתלשלות,
 16 בהיותה "אתערותא דלעילא"
 17 שלא תלויה בעבודת האדם ולא
 18 מותאמת לפי מידתו המוגבלת
 19 והן המעלה שגמשה
 20 בבחינת פנימיות, ויש לו
 21 קיום ותקף, כי היא באה
 22 בהוספה על "אתערותא
 23 דלעילא" קודמת, שכן נמשכת
 24 בעקבות "אתערותא דלתתא"
 25 של האדם שזהו ענין
 26 יולדת זכר.
 27 וזהו שבגאולה העתידה
 28 נאמר ונודה לך שיר
 29 חדש, לשון זכר⁵⁰, וזהו
 30 גם דיוק הלשון בנוסח ברכת
 31 "אשר גאלנו" הנאמרת לביל הסדר מאפלה לשון נקבה לאור גדול⁵¹,
 32 לשון זכר ולא "לאורה" לשון נקיבה, להדגיש את מעלת הגאולה שהיא
 33 אור החודר בפנימיות ובתוקף.

1 דְלַעֲיֵלָא נוספת שהיא לעילא ולעילא יותר, ממקום שאין
 2 אתערותא דלתתא מגעת שם פלל, שהרי גם ה"אתערותא דלתתא"
 3 הכי נעלית היא מוגבלת לפי כוחו ויכולתו של האדם ובאתערותא
 4 דלעילא זו השנייה, שבאה אחרי ה"אתערותא דלעילא" הראשונה (שיש
 5 בה יתרון בגלל שהיא נגרמת על
 6 ידי עבודת האדם והעובדה
 7 שהאדם ראוי מוכשר לקלוט
 8 אותה, אבל יש בה גם חסרון כי
 9 סוף סוף היא לפי ערך
 10 התעוררות של אדם מוגבל)
 11 ישנן ב' המעלות⁴⁹, שני
 12 היתרונות גם יחד הן מעלת
 13 האור שלמעלה
 14 מהמדידה וההגבלה
 15 דסדר השתלשלות,
 16 בהיותה "אתערותא דלעילא"
 17 שלא תלויה בעבודת האדם ולא
 18 מותאמת לפי מידתו המוגבלת
 19 והן המעלה שגמשה
 20 בבחינת פנימיות, ויש לו
 21 קיום ותקף, כי היא באה
 22 בהוספה על "אתערותא
 23 דלעילא" קודמת, שכן נמשכת
 24 בעקבות "אתערותא דלתתא"
 25 של האדם שזהו ענין
 26 יולדת זכר.
 27 וזהו שבגאולה העתידה
 28 נאמר ונודה לך שיר
 29 חדש, לשון זכר⁵⁰, וזהו
 30 גם דיוק הלשון בנוסח ברכת
 31 "אשר גאלנו" הנאמרת לביל הסדר מאפלה לשון נקבה לאור גדול⁵¹,
 32 לשון זכר ולא "לאורה" לשון נקיבה, להדגיש את מעלת הגאולה שהיא
 33 אור החודר בפנימיות ובתוקף.

34 וְאִף שֶׁמִּבְּאֵר בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה⁵² בְּדִיּוּק לְשׁוֹן הַכְּתוּב⁵³
 35 לַיהוּדִים הֵיטָה אוֹרָה גו', אוֹרָה דְיִיָּקָא, לְשׁוֹן נִקְבָּה,
 36 שְׁאוּרָה הוּא לְמַעְלָה מְאוּר וְאִם כֵּן הִבְטִיחַ "מֵאֲפִילָה לְאוּר"
 37 וְלֹא "לְאוּרָה" אִמּוּר לְלַמַּד עַל חִסְרוֹן מְסִיִּים, מְפַל־מְקוֹם, הָעֲלוּי
 38 דְאוֹרָה הוּא רַק בְּיַחַס
 39 לְאוּר סְתָם, אֲבָל אוֹר
 40 גְדוֹל כְּנוּסַח הַבְּרַכָּה הָאִמּוּר
 41 כֹּאן, בְּבִרְכַת "אֲשֶׁר גָּאֵלנו"
 42 הוּא לְמַעְלָה גַּם
 43 מִבְּחִינַת אוֹרָה⁵⁴.
 44 וְכֵן תְּהִיָּה לָנוּ, שְׁבָנִיסָן
 45 עֲתִידִין לְהַגְאֹל עַל-יְדֵי
 46 מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ בְּגֵאֻלָּה
 47 הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה שְׂתִּהִי
 48 גְאוּלָּה נְצִחִית שְׁאִין אֲחֵרִיָּה
 49 גְלוּת⁵⁰, וְעוֹד לְפָנֵי-זֶה
 50 לְפָנֵי הַכְּנִיסָה לְחֹדֶשׁ נִיסָן,
 51 בְּעִמְדוֹנוּ בְּחֹדֶשׁ אֲדוּר, יָקִים
 52 מֵה שְׁכָתוֹב בְּמִגִּילַת אֶסְתֵר
 53 לַיהוּדִים הֵיטָה אוֹרָה
 54 וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיָקָר, הֵן
 55 כְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינוּ ז"ל⁵⁵
 56 בְּפִירוּשׁ כְּתוּב זֶה אוֹרָה זֶה
 57 תּוֹרָה, שְׁמִחָה זֶה יוֹם
 58 טוֹב, שְׁשׁוֹן זֶה מִילָה,
 59 וְיָקָר אֵלּוּ תְּפִלִּין (וְכִינּוּן
 60 שְׁהַקְשָׁה הוֹשׁוּתָה כֹּל
 61 הַתּוֹרָה כֹּלָה לְתַפְלִין⁵⁶,
 62 כִּפִּי שֶׁלְמַדוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל
 63 מֵהַפְּסוּק הָאִמּוּר בְּמִצְוֹת תְּפִלִּין
 64 — "לְמַעַן תְּהִי תוֹרַת ה' בְּפִיךָ" הֲרִי זֶה כּוֹלֵל אֶת כֹּל הַתּוֹרָה
 65 כֹּלָה), וְהֵן אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיָקָר כְּפִשׁוּטָם, בֵּן תְּהִיָּה
 66 לָנוּ⁵⁷.

(49) ראה גם לקו"ת שה"ש כד, ב. 50) תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. 51) נוסח ברכת אשר גאלנו — פסחים שם. 52) שער הפורים ד"ה וקבל היהודים פל"ב ואילך (צח, ב ואילך). 53) אסתר ח, טז. 54) ראה גם ספר הערכים-חב"ד (כרך ד) ערך אורה בתחילתו. 55) מגילה טז, ב. 56) קידושין לה, א. וש"ג. 57) נוסח הבדלה דמוצש"ק.

בס"ד. שיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

1 א. פרשת החודש שקוראין בשבת שלפני ר"ח ניסן, אינה תלוי' בפרשת השבוע (שהרי לא בכל שנה קוראין
2 אותה פרשה בשבת שלפני ר"ח ניסן), אלא בסדר השנה כפי שנחלקת לחדשים, שבהתאם לכך, הנה בשבת
3 שלפני ר"ח ניסן קוראין הפרשה שבה מדובר אודות ר"ח ניסן - "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא
4 לכם לחדשי השנה"¹.

5 בפסוק זה ישנו חידוש - שענינו של ר"ח ניסן קשור לא רק עם "חדשים" סתם ("ראש חדשים"), אלא הוא
6 קשור ופועל גם על "חדשי השנה", היינו, כפי שהחדשים קשורים עם ענין השנה:

7 החילוק שבין ענין החדשים לענין השנה הוא² - שענין החדשים קשור עם מהלך הלבנה במשך כ"ט או ל'
8 יום, ואילו ענין השנה קשור עם מהלך החמה. ואיתא בגמרא³ שישראל מונין ללבנה, ואומות העולם מונין
9 לחמה.

10 וכיון שהתורה אומרת שר"ח ניסן הוא לא רק "ראש" ו"ראשון" לחדשים סתם - שלכאורה די גם בכך -
11 אלא גם "לחדשי השנה", הרי משמעות הדבר היא, שר"ח ניסן פועל לא רק על ענין החדשים, שקשור עם ענין
12 הלבנה, אלא גם על ענין השנה, שקשור עם ענין החמה, שעפ"ז ניתוסף ענין שבאין-ערוך - שר"ח ניסן פועל
13 ושולט לא רק על ישראל שמונין ללבנה, אלא גם על אומות העולם שמונין לחמה.

14 ב. ענין זה מודגש גם ביצי"מ שהיתה בחודש ניסן:

15 אמרו חז"ל⁴ שביצי"מ הי' לא רק הענין ד"רפוא לישראל", אלא גם הענין ד"נגוף למצרים".

16 ולכאורה, הי' מספיק בכך שבני יצאו ממצרים, ואילו מצרים תישאר במעמדה ומצבה הקודם, ללא הענין
17 ד"נגוף למצרים".

18 ויתירה מזה:

19 ע"פ משמעות פשוטות הכתובים - היתה לפרעה ברירה לשחרר את בני תיכף ומיד, ואילו הי' עושה כן, לא
20 הי' צורך בכל האותות והמופתים כו' - המכות שהביא הקב"ה על המצריים, שהצורך בהם הי' רק מפני שפרעה
21 הכביד את לבו והתעקש שלא לשחרר את בני".

22 [וכמשנ"ת בהתוועדות קודמת⁵ שעפ"ז מתורצת הקושיא: כיצד הי' אפשר להעניש את פרעה, בה בשעה
23 שמלכתחילה היתה הגזירה "ועבדום וענו אותם גו"⁶, ומהביאורים בזה - שאף שנגזרה גזירה על בני, מ"מ,
24 פרעה לא הי' מוכרח להיות השליח⁷, ועוד ביאור - בתירוץ הקושיא כיצד הי' אפשר להעניש את פרעה לאחר
25 שהקב"ה בעצמו הקשה את לבו - "לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל כו'", ולכן "נתן הדין למנוע התשובה
26 ממנו .. לפיכך חזק הקב"ה את לבו כו"⁸].

27 וכיון שהיתה ברירה בידי פרעה לשחרר את בני תיכף ומיד, ואז לא הי' צורך בענין המכות כו', נמצא,
28 שמצד הענין דיצי"מ כשלעצמו, אין הכרח שיהי' "נגוף למצרים".

29 ואעפ"כ, בנוגע לפועל הי' ביצי"מ גם הענין ד"נגוף למצרים" - שזהו ע"ד האמור בנוגע לר"ח ניסן, שפועל
30 לא רק בנוגע לעניני בני שמונין ללבנה (חודש), אלא גם בנוגע לעניני אוה"ע שמונין לחמה (שנה).

31 ג. וההוראה מזה בעבודת האדם - שהרי "בכל דור ודור (ובכל יום ויום) חייב אדם לראות את עצמו כאילו
32 הוא יצא ממצרים"⁹, וכמארז"ל¹⁰ שאילו זכינו היתה הגאולה ממצרים גאולה שלימה, אלא שהמאורעות שלאח"ז
33 גרמו לכך שלא היתה גאולה שלימה, ומזה מובן שהענין דיצי"מ נוגע גם עתה בעבודת האדם:

(6) לך לך טו, יג.

(7) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ו. שמונה פרקים שלו פ"ח.

(8) שם ה"ג. ובארוכה — שמונה פרקים שם.

(9) פסחים קטז, ב (במשנה). תניא רפמ"ז.

(10) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.

(1) בא יב, ב.

(2) ראה לקמן סי"א. וש"נ.

(3) סוכה כט, א.

(4) זח"ב לו, א.

(5) שיחת ש"פ ורא ס"ז (תורת מנחם — התוועדויות חמ"ה ע'

דובר בהתוועדות קודמת¹¹ אודות תורת הבעש"ט¹² על הפסוק¹³ "כי תראה חמור שונאך גוי עזוב תעזוב עמו", שתוכנה, שעבודת ה' אינה ענין ששייך לנשמה בלבד, ואילו הגוף, יש לשברו, כדי שלא יבלבל לעבודת הנשמה, אלא עבודת ה' צריכה להיות גם ע"י הגוף, שלכן אין לשברו ע"י תעניות וסיגופים, כי אם לבררו ולזכרו.

כלומר: הסיבה לכך שאין לשבור את הגוף היא - לא רק בגלל ששבירת הגוף עלולה להפריע לו בעבודתו, אלא בגלל שברור וזיכור הגוף הו"ע העבודה עצמה.

ובסגנון האמור לעיל בנוגע לחידוש של ר"ח ניסן - שפעולתו היא לא רק על חלק ה"ישראל" שבכל אחד, אלא גם על חלק ה"אומות העולם" שבכל אחד מישראל.

והענין בזה:

עבודתו של יהודי צריכה להיות גם עם הגוף ונפש הבהמית, ועד כדברי המשנה¹⁴ בפירוש מ"ש¹⁵ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", "בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע", היינו, שגם ליצה"ר תהי' אהבה לאלקות, וכדאיתא בירושלמי¹⁶ שזוהי המעלה של אברהם אבינו שנאמר בו¹⁷ "ומצאת את לבבו נאמן גוי", שגם היצה"ר נתהפך לאהבה את ה', לגבי דוד שנאמר בו¹⁸ "ולכי חלל בקרבי", שהרגו בתענית¹⁹.

ואין ליהודי לחשוב שיעסוק ויפעל רק בענינים הקשורים עם ד' אמות של תורה, ולא בענינים השייכים לעולם, הגוף ונפש הבהמית - כי כל זמן שלא נפעל הענין ד"נגוף למצרים", בנוגע לעניני העולם, הגוף ונפש הבהמית, לא נעשה עדיין אמיתית ענין הגאולה ממצרים; ודוקא כאשר פועל גם בעניני העולם, הגוף ונפש הבהמית - אזי נעשה אמיתית ענין הגאולה.

וזהו גם מ"ש ביצי"מ "וינצלו את מצרים"²⁰, ש"עשאוה כמצודה שאין בה דגן" ו"כמצולה שאין בה דגים"²¹, שזוהו"ע ברור כל הניצוצות שהיו במצרים²², והיינו, שאע"פ שבנ"י טענו שהם מוותרים על ה"רכוש גדול", ובלבד שיצאו ממצרים מיד²¹, מ"מ, אמר להם הקב"ה שהם חייבים לקחת את הכל, כי כל זמן שלא מבררים את כל הניצוצות שבמצרים, לא יכולה להיות גאולה אמיתית, וכדי שתהי' גאולה אמיתית יש צורך לברר את כל הניצוצות, באופן ש"לא²³ נשאר בהם עד אחד"²⁴.

ד. ויש להוסיף, שההוראה האמורה בנוגע לברור הגוף ונפש הבהמית שייכת במיוחד לזמן דחודש ניסן: בחודש ניסן מתחילים חדשי הקיץ, שאז הטבע הוא בתקיפות יתירה, ולכן יש צורך בזהירות מיוחדת כו', וכידוע²⁵ שזהו א' הטעמים לאמירת פרקי אבות בזמן הקיץ, בגלל הצורך בזהירות מיוחדת זו.

וענין זה קשור גם עם "החודש הזה לכם" - כדאיתא בגמרא²⁶ בנוגע ל"חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת", ש"רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו (אחר היין והרחיצה), איעקר תלמודי" (נעקר תלמודו ושכחו), כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר החרש הי' לבס" (שזהו היפך הענין ד"החודש הזה לכם"), והיינו, שלמרות שמדובר אודות עניני היתר, הרי צריך להזהר גם מתאוות היתר, וכידוע²⁷ שמריבוי תאוות היתר יכולים לבוא גם לענינים הפכיים כו'.

וזהו הענין ד"החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" - שר"ח ניסן צריך לפעול גם בענינים ד"שנה", היינו, בעניני הגוף ונה"ב וחלקו בעולם.

11 שיחת ש"פ משפטים; פורים תשכ"ו ס"ד; סכ"ז (תורת מנחם — התוועדויות חמ"ו ס"ע 107 ואילך; ריש ע' 162).

12 ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

13 משפטים כג, ה.

14 ברכות רפ"ט (גד, א).

15 ואתחנן ו, ה.

16 שם ה"ה.

17 נחמ"ט, ח.

18 תהלים קט, כב.

19 ראה תניא פ"א, ובהנסמן שם ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות

(ריש ע' כז).

20 בא יב, לו.

21 ברכות ט, ב.

22 ראה לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

23 בשלח יד, כח.

24 ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.

25 ראה מד"ש בהקדמה לאבות (בשם "ומצאתי כתוב").

26 שבת קמז, ב (ובפרש"י). וראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"כ ע' 89. וש"נ.

27 ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ז ריש ע' 77. וש"נ.

1 וכאמור, שדוקא עי"ז פועלים אמיתית ענין הגאולה דיצי"מ, ובלשון ההגדה²⁸: "מיגון לשמחה, מאבל ליום
2 טוב, ומאפלה לאור גדול", ועד להסיום: "ונאמר לפניו הללויה" - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
3 צדקנו.

* * *

5 ה. בהמשך להמדובר אודות ר"ח ניסן, יש להוסיף, שכשם שר"ח הו"ע ה"ראש" בזמן, כמו"כ ישנו ענין
6 ה"ראש" בנפש האדם:

7 ובהקדמה - שכללות הענין דקידוש החודש (ר"ח) נעשה ע"י בני דוקא, שהרי בית-דין הם אלו שמקדשים
8 את החודש, ועד שאמרו רז"ל²⁹ "אתם אפילו שוגגין, אפילו מזידין, ואפילו מוטעין", שזהו לפי שמציאותם של
9 בני היא למעלה אפילו מהתורה³⁰. וכיון שכן, הרי בודאי צריך להיות הענין ד"ראש" (כמו ר"ח) בישראל גופא,
10 בנפש האדם.

11 והענין בזה - שבנשמה עצמה יש כמה מדריגות³¹: יש רגל שבנשמה ויש ראש שבנשמה (שזהו המזל של
12 הנשמה, כדאיתא בגמרא³²: "מזליהו חזי"), וה"ראש" שבנשמה כולל את כל המדריגות שבנשמה, עד לרגל
13 שבנשמה (כשם שר"ח כולל את כל ימי החודש).

14 וענינו בכללות ישראל (שהרי התורה כללות ופרטות נאמרה³³) - כמבואר בתניא³⁴ ש"בכל דור ודור יש ראשי
15 אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחי' ראש ומוח כו", והם כוללים את כל הנשמות שבדור זה, שמקבלים חיותם
16 מ"ראשי בני ישראל שבדורם".

17 וגם ענין זה קשור עם ר"ח ניסן - שהרי "באחד בניסן ר"ה למלכים"³⁵, והיינו, שאף שענין המלכים קשור
18 עם שנים, ולא עם חדשים, מ"מ, יש בר"ח ניסן גם הענין דר"ה למלכים.

19 והנה, הענין ד"מלכים" שייך ל"רבותינו נשיאינו": "רבותינו" - כמאמר רז"ל³⁶ "מאן מלכי רבנן", אבל,
20 הענין ד"רבותינו" הוא רק ביחס לענינים רוחניים, עניני תורה, שהרי אצל רב שואלים שאלה בהלכה כו'; ולמעלה
21 מזה - הענין ד"נשיאינו", ששייך גם לענינים גשמיים, שכן, למרות מ"ש רבינו הזקן באגה"ק הידועה³⁷ שאין
22 לשאול בנוגע לענינים גשמיים, הרי רואים בפועל אצל כל רבותינו נשיאינו, החל מהבעש"ט ועד לכ"ק מו"ח
23 אדמו"ר נשיא דורנו, שבכל שנה ושנה, בכל חודש וחודש, ובכל שבוע ושבוע, שואלים אצלם גם בנוגע לענינים
24 גשמיים³⁸ (וע"ד משנת"ל (ס"א-ד) שר"ח ניסן צריך לפעול לא רק בעניני חודש, רוחניות, אלא גם בעניני שנה,
25 גשמיות).

26 ולכן מצינו בחודש ניסן כו"כ ענינים הקשורים עם רבותינו נשיאינו, כדלקמן (ס"ח).

27 ו. ויש לקשר זה גם עם פרשת השבוע (אף שאין הכרח שפרשת החודש תהי' בפרשה מסוימת דוקא, כנ"ל
28 ס"א) - שבפרשת ויקהל יש הדגשה מיוחדת בנוגע לענין הנשיאות:

29 בפרשת ויקהל מדובר אודות בנין המשכן, שעל ידו נעשה "ושכנתי בתוכם"³⁹ - לא רק "בתוך כל אחד
30 ואחד"⁴⁰, ע"י עבודתו הרוחנית בתורה ותפלה, אלא גם אודות המשכן הגשמי, שנעשה ע"י "ויקחו לי תרומה"⁴¹
31 מענינים גשמיים, "זהב וכסף ונחושת וגו'"⁴², כל י"ג או ט"ו⁴³ הדברים שנימנו בפרשה, ואדרבה: דוקא ע"י
32 "ויקחו לי תרומה" בגשמיות, נעשה "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, ברוחניות.

33 ובענין זה מצינו בפרשתנו שהתורה מזכירה את נדבת הנשיאים בפני עצמה: "והנשיאים הביאו גו'"⁴⁴,
34 וכמבואר בארוכה בפירוש רש"י על הפסוק, כדלקמן.

(28) פיסקא "לפיכך".
(29) ר"ה כה, א.
(30) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תג.
(31) ראה תו"א משפטים עז, א. תשא פו, ב. ובכ"מ.
(32) מגילה ג, א. וש"נ.
(33) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.
(34) פ"ב.
(35) ראה לקמן הערה 65. וש"נ.
(36) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנב, ב (ברע"מ).
(37) סכ"ב.
(38) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ו ס"ע 300 ואילך.
וש"נ.
(39) תרומה כה, ח.
(40) ראה אלשיך עה"פ. שלה"ט, א. ועוד.
(41) שם, ב.
(42) שם, ג.
(43) ראה לקו"ש חכ"א ע' 153. וש"נ.
(44) ויקהל לה, כז.

- ז. הביאור בפירושו רש"י, "אמר ר' נתן מה ראו הנשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר⁴⁵ והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאם כתיב: התפקיד הראשון של נשיא⁴⁶ הוא לדאוג ולהשתדל ש"יתנדבו ציבור כו'" (כפי שמצינו ש"לא הי' משה פונה לעסקיו (לא (רק) צרכי הגוף כו'⁴⁷, כי אם עסקיו הרוחניים בינו וביין הקב"ה) אלא מן ההר אל העם⁴⁸), ו"מה שמחסרין" - בגלל שנחסר אצלם הדבר (שהי' להם מקודם)⁴⁹, לפי שכבר השתמשו בו לצורך אחר - "אנו משלימין אותו".
- ו"כיון שהשלימו צבור את הכל" (כולל גם כסף בשביל לקנות אבני השהם שלא היו לבני), "אמרו נשיאים מה עלינו לעשות" - שכבר עשו כל חובתם בתור נשיאים, ואז התחילו לחשוב אודות השתתפותם האישית בנדבת המשכן, והביאו את אבני השהם. אלא, שאז כבר לא הי' הכרח בנדבתם, כיון שהיו יכולים לקנות זאת בכסף שהתנדבו בני, ונמצא, שנדבתם לא היתה שוה לנדבת כל בני⁵⁰ (ואף שנדבת בני באה בכחם וזירוזם של הנשיאים - הרי זה ע"ד "שעבודא דר' נתן" (שלכן מזכיר רש"י שמו⁵¹), ש"מוציאים מזה" - מהמנדבים, "ונותנין לזה" - להקב"ה, באופן ישיר, כאילו ללא השתתפותם).
- ומזה הבינו שהי' חסרון בהנהגתם - שבוה ש"לא התנדבו בתחלה" הי' מעורב⁵² גם ענין של עצלות⁵³

(45) שם לו, ז.
 (46) שהוא במדריגה נעלית יותר עוד לפני שנתמנה לנשיא, ומצד גודל מעלתו נתמנה לנשיא. ועוד זאת, שאפילו אם מקודם לכן לא הי' בעל מעלה, הרי ע"ז גופא שבני בוחרים אותו לנשיא, נעשה במדריגה נעלית יותר מכולם. וכמו בתרומה, ש"חטה אחת פוטר את הכרי" (חולין קלו, ב), שלמרות שחטה אחת זו היא כמו כל שאר החטים שבכרי, מ"מ, כאשר יהודי בוחר אותה, הנה בכחו של הקב"ה ובכח התורה, ה"ה פועל בה עליו — שנעשית "תרומה".
 (47) הן אמת שיש עליו גם בצרכי הגוף, כמו אכילה ושתי, שעל ידם נעשה בירור הניצוצות כו', אבל, ענין זה הוא ע"פ חסידות, ולא בפשוטו של מקרא.
 וגם מה שמצינו בפרש"י על הפסוק (יתרו יח, יב) "לאכל לחם גו' לפני האלקים", ש"הנהגה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה" — הרי זה רק "כאלו", בכ"ף הדמיון.
 (48) פרש"י יתרו יט, יד.
 (49) וי"ל גם באופן אחר: הנשיאים ידעו שבודאי יש ביכולתם של בני לבנות המשכן, כציווי הקב"ה, שאינו בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג, סע"א), אלא, כיון שיש צורך ש"ידבנו לבו", ולא תמיד שולט המוח על הלב, הרי יתכן שיהיו "מחסרין" בפועל ממה שיש להם בכח ובמזומן.
 (50) כי, בנדבת המשכן יש ב' ענינים: (א) דבר הכרחי שבלעדו לא יכול המשכן להיבנות. (ב) זכותו של המנדב לבנין המשכן, גם כאשר נדבתו אינה מוכרחת לבנין המשכן.
 וע"ד סייפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (אג"ק שלו ח"ד ע' מז. סה"ש תש"ב ע' 24) אודות פתגם אדמו"ר מהר"ש בנוגע לעסקנות ציבורית — שהענין עצמו יבוא לידי פועל בכל אופן, אלא שהוא יאבד את ה"זכות" שהי' הדבר על ידו. ובלשון המגילה (אסתר ד, יד), שמרדכי אמר לאסתר: "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", אלא ש"את ובית אביך תאבדו" — תאבדו את הזכות.
 ובנדרו"ד: נדבת הנשיאים לא היתה מוכרחת לבנין המשכן (שהרי היו יכולים לקנות אבני השהם מכספם של בני), ורק היתה להם הזכות להשתתף כו'.
 (51) אף שבררך כלל אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, וכמו בהתחלת פרשתנו (ויקהל לה, ג), על הפסוק "לא תבערו אש", שמפרש "יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת", שזוהי פלוגתא בין ר' יוסי לר' נתן (שבת ע, א. ו.ש"ג), ורש"י אינו מזכיר שמו.

(52) ובשביל זה יש צורך בהבחנה שכלית — להבחין ולידע אם סיבת עיכוב הבאת נדבתם האישית אינה אלא מצד הקדושה (בגלל השתדלותם שבני ינדבו למשכן), או שמעורב בזה גם ענין של עצלות. ויש להמתיק זה — ע"פ מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (גם) בחג הפסח תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך):
 ידוע שהרה"צ ר' מנחם נחום מטשערנאָביל הי' עני מדוכא ותמיד הי' דחוק בפרנסתו, עד שנצטברו לו חובות גדולים. ופעם אחת, כשקיבל את החסידים שבאו אליו, הביא לו חסיד אחד דורון — שלש מאות רובל בשטרות ("אסיגנאציעס"), שהם מאה רובל כסף. וחשב לעצמו: למה עשה הוי"כ זאת, שיתנו לו סכום גדול כ"כ בבת אחת? ובפרט שהסכום שנאסף מה"קוויטלאַך" וה"מעמדות" של כל שאר החסידים שנכנסו אליו אז (שביניהם היו גם גבירים, כפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר שבין המטבעות היו גם שלשה דגרי זהב ("רענדלעך"), שבזמן ההוא היו מצויים רק אצל גבירים), הגיע קרוב למאה רובל בשטרות בלבד, ואילו כאן קיבל שלש מאות רובל! — והפסיק באמצע קבלת החסידים כדי להתבונן בפשר הדבר.
 וכיון שלפני כן נכנס אליו חסיד עני, שהתאונן שאין לו כסף בשביל לזון את משפחתו, לשלם שכר לימוד בניו, ולהכניס בתו לחופה, והסכום שהי' זקוק לו הי' מכוון לסכום שקיבל זה עתה: שלש מאות רובל — החליט לתתו לחסיד הנ"ל. ואז עלה ברעיונו, אולי לא כדאי לתת לאיש אחד סכום גדול כזה, שבו אפשר להחיות לכל-הפחות שש משפחות, וביניהם גם בני ביתו, שגם להם מגיע לא פחות משאר משפחות העניים.
 ובשביל זה הי' צריך להבחנה שכלית — כפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר שענין זה נוגע לא רק במדריגות נמוכות בעבודת ה', אצל סתם יהודים מקיימי תומ"צ, אלא גם אצל צדיק גמור — לידע איזו סברא באה מהיצ"ט, ואיזו מהיצ"ה.
 ומסקנתו היתה — שאילו הסברא השני' (לחלק את הכסף) היתה באה מהיצ"ט, היתה צריכה ליפול במחשבתו מיד, וכיון שלא נפלה מיד, הרי זו הוכחה שהיא מהיצ"ה' — שבתחילה לא רצה להציע לו לחלק את הכסף לשש משפחות, שמא יעלה בדעתו לקחת את כל הסכום לעצמו, ורק לאחר שראה שיש לו סברא לתת את כל הסכום לחסיד העני, אזי הציע לו לחלק את הסכום לששה חלקים, כך, שלכל הפחות יטול לעצמו חלק אחד!
 (53) וענין זה אומר רש"י — לא מעצמו, אלא בשם ר' נתן, שהיתה לו שייכות לענין הנשיאות (ראה לקו"ש שבפנים הערה 37), והיינו, שהסתכל על ענין הנשיאות לא כמו דבר זר, אלא כמו דבר

(45) שם לו, ז.
 (46) שהוא במדריגה נעלית יותר עוד לפני שנתמנה לנשיא, ומצד גודל מעלתו נתמנה לנשיא. ועוד זאת, שאפילו אם מקודם לכן לא הי' בעל מעלה, הרי ע"ז גופא שבני בוחרים אותו לנשיא, נעשה במדריגה נעלית יותר מכולם. וכמו בתרומה, ש"חטה אחת פוטר את הכרי" (חולין קלו, ב), שלמרות שחטה אחת זו היא כמו כל שאר החטים שבכרי, מ"מ, כאשר יהודי בוחר אותה, הנה בכחו של הקב"ה ובכח התורה, ה"ה פועל בה עליו — שנעשית "תרומה".
 (47) הן אמת שיש עליו גם בצרכי הגוף, כמו אכילה ושתי, שעל ידם נעשה בירור הניצוצות כו', אבל, ענין זה הוא ע"פ חסידות, ולא בפשוטו של מקרא.
 וגם מה שמצינו בפרש"י על הפסוק (יתרו יח, יב) "לאכל לחם גו' לפני האלקים", ש"הנהגה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה" — הרי זה רק "כאלו", בכ"ף הדמיון.
 (48) פרש"י יתרו יט, יד.
 (49) וי"ל גם באופן אחר: הנשיאים ידעו שבודאי יש ביכולתם של בני לבנות המשכן, כציווי הקב"ה, שאינו בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג, סע"א), אלא, כיון שיש צורך ש"ידבנו לבו", ולא תמיד שולט המוח על הלב, הרי יתכן שיהיו "מחסרין" בפועל ממה שיש להם בכח ובמזומן.
 (50) כי, בנדבת המשכן יש ב' ענינים: (א) דבר הכרחי שבלעדו לא יכול המשכן להיבנות. (ב) זכותו של המנדב לבנין המשכן, גם כאשר נדבתו אינה מוכרחת לבנין המשכן.
 וע"ד סייפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (אג"ק שלו ח"ד ע' מז. סה"ש תש"ב ע' 24) אודות פתגם אדמו"ר מהר"ש בנוגע לעסקנות ציבורית — שהענין עצמו יבוא לידי פועל בכל אופן, אלא שהוא יאבד את ה"זכות" שהי' הדבר על ידו. ובלשון המגילה (אסתר ד, יד), שמרדכי אמר לאסתר: "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", אלא ש"את ובית אביך תאבדו" — תאבדו את הזכות.
 ובנדרו"ד: נדבת הנשיאים לא היתה מוכרחת לבנין המשכן (שהרי היו יכולים לקנות אבני השהם מכספם של בני), ורק היתה להם הזכות להשתתף כו'.
 (51) אף שבררך כלל אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, וכמו בהתחלת פרשתנו (ויקהל לה, ג), על הפסוק "לא תבערו אש", שמפרש "יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת", שזוהי פלוגתא בין ר' יוסי לר' נתן (שבת ע, א. ו.ש"ג), ורש"י אינו מזכיר שמו.

1 (והסיבה לכך, בגלל שהי' חסר אצלם תכלית הביטול - כמרומו בכך שנחסרה משמם אות יי⁵⁴ - שנרגש אצלם
2 ענין הנשיאות, שעל ידם התנדבו בני"י למשכן, ולכן נתעצלו באופן שהשתתפותם בנדבת המשכן לא תהי' כמו
3 אצל כל בני"י), כי, ביחד עם תפקידם לעורר את הציבור שיתנדבו, היו צריכים להקדים את נדבתם⁵⁵ כדי שבנין
4 המשכן יוכל להיות בהקדם האפשרי.

5 וההוראה מזה בנוגע לנשיאות של כל אחד מישראל⁵⁶, שצריכה להיות מתוך רגש הביטול, ואז לא יטעה
6 לחשוב שיוצא י"ח בפעולה על הזולת, אלא יוסיף גם בעבודת עצמו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס
7 בלקו"ש חט"ז ע' 424 ואילך.

* * *

8 ח. על⁵⁷ הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים", ישנו מאמר של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק - שהשנה היא
9 שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו - שנדפס באור התורה פ' באמ"ר⁵⁸. מאמר זה בשינויים וכו', ישנו גם מכ"ק
10 אדמו"ר מהר"ש⁵⁹, מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁶⁰ ומכ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹.
11 נוסף על השייכות של מאמר זה ליום הש"ק זה (פ' החודש), מצד התחלת ותוכן המאמר, שבו מדובר אודות
12 הענינים דפ' החודש - שייך הוא ליום הש"ק זה גם מצד בעלי המאמר, שיש להם שייכות מיוחדת לחודש
13 ניסן⁶²:

14 הצ"צ - יום ההילולא שלו ביי"ג ניסן. אדמו"ר מהר"ש - התחלת נשיאותו, נשיאות לפי צוואת הצ"צ⁶³, בו
15 ביום. אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - יום ההילולא שלו בב' ניסן. וכ"ק מו"ח אדמו"ר, בנו יחידו, התחלת נשיאותו
16 בו ביום, ב' ניסן⁶⁴.

17 והרי כל ימי חודש ניסן (ובכללם - ב' ויי"ג בו) כלולים בר"ח ניסן⁶⁵ (וכמובן⁶⁶ מזה שנקרא בשם "ראש
18 חודש" (ולא תחילת החודש)⁶⁷, להיותו בדוגמת הראש שכולל בתוכו חיות כל האברים⁶⁸), והרי ר"ח מתברך
19 וכולל בשבת מברכים⁶⁹ בתוך ראש חודש (נוסף לכך שנכלל בשבת בתוך יום ג' בשבת, שהרי שבת מיני' מתברכין
20 כולהו יומין⁷⁰).

61) סה"מ הש"ת ע' 19 ואילך.

62) נוסף על שכללות ענין נשיאים שייך לחודש ניסן, כי באחד
בניסן ר"ה למלכים (ריש מס' ר"ה) — למלכי ישראל (שם ג, א). ולהעיר
מחא דבא' בניסן התחילו הנשיאים להקריב את קרבניהם לחנוכת
המזבח, ולכן גם עתה אין אומרים תחנון כו' (טושו"ע או"ח סתכ"ט).
— וראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ט ע' 226 הערה 2.
63) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ז; תשנ"ז)
ס"ע 13 ואילך, ובהערה שם. אג"ק הצ"צ ח"א ע' שסג. וש"נ.
64) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז. ולהעיר מספרי לדברים יז,
כ.

65) ובזה יומתק לשון המשנה (ריש מס' ר"ה) באחד בניסן ר"ה
למלכים ולרגלים — אף שהכוונה לרגל שבו (כדמפרש בגמרא שם ד,
א). שע"פ פשט צריך לדחוק בזה, וכאריכות לשון פירש"י שם ד"ה
רגל) — כי בר"ח ניסן כלולים כל ימי החודש, גם הרגל שבו, — ובכל
זה, לשון המשנה הוא באחד בניסן ולא בראש חודש ניסן, כדי לשלול
יום א' דר"ח (שאפשרי זה כשהיו מקדשים ע"פ הראי'). — ראה גם
שיחת ש"פ תורייע, פ' החודש, מבה"ח וער"ח ניסן תשי"ד הערה 32
(תורת מנחם — התוועדויות ח"א ע' 177).

66) ראה ע"ט"ר בתחלתו (וראה גם לקו"ת תבא מא, ג) לענין ראש
השנה. ומזה מובן גם לענין ר"ח.
67) כי, אף שיש מעלה גם ב"תחלה", מ"מ, מעלת ה"ראש"
גדולה יותר (מהנחה בלתי מוגה).
68) ולכן ניכר בהאבר מהותו של הראש — "וּוָאֵס פְּאָר אַ קָאָפּ
עַר הָאָט" (מהנחה בלתי מוגה).
69) ל' ברכה והמשכה (תו"א מקץ לז, ג).
70) זח"ב סג, ב. פח, א.

שלו, ולכן הוא זה שיכול להצביע על ענין של חסרון אצל הנשיאים.
54) ומזה מוכיח רש"י שאין לפרש ש"הנשיאים הביאו" קאי על
עניים (ראה לקו"ש שבפנים הערה 14) — דא"כ, ה' הכתוב צ"ל
"נשיאים" ביו"ד, ועכצ"ל, שקאי על נשיאי ישראל, ולכן "והנשאם
כתיב", "לפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם".

55) ויש להוסיף בזה, שגם נדבתם האישית אינה ענין פרטי שלהם
בלבד (כמו "עסקיו" של משה), אלא ענין השייך לציבור — שהרי
צריכים למוסרה לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. וש"נ), והיינו,
שלא זו בלבד שמשמשים בתרומתם בשביל צורך הציבור, אלא
שהתרומה עצמה צריכה להיות ממון ציבור.

ובפרט שמדובר אודות תרומת אבני השוהם ואבני המילואים,
שעליהם היו חקוקים שמות בני"י לזכרון: באבני השוהם — "ששה
משמותם על האבן האחת . . (ו)ששה . . על האבן השנית" (תצוה כח,
יו"ד), ואבני המילואים — "שתיים עשרה . . לשני עשר שבט" (שם,
כא).

ובשביל לתקן ענין זה — "ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח
בתחלה", שהביאו שש עגלות ושני עשר בקר לשאת את המשכן, וכן
הביאו קרבנות המזבח לחנוכו, וכיון שכל נשיא הביא עבור כל השבט,
הרי זה נעשה ענין של ציבור.

56) ובלשון המגילה (אסתר א, כב): "להיות כל איש שורר בביתו".
57) מאכן עד סוסי"א — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידיש), ונדפס בהוספה למאמר ד"ה החודש תרכ"ו (נדפס בקונטרס
בפ"ע), ולאח"ז בהוספת ללקו"ש ח"ו ע' 409 ואילך. ועוד. במהדורא
זו ניתוספו איוה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

58) ע' רסד ואילך.

59) סה"מ תרכ"ו ע' ל ואילך.

60) סה"מ תרנ"ד ע' קלא ואילך.

- ט. המאמר ד"ה החודש מכ"ק אדמו"ר הצ"צ ישנו גם בכיכל, שבו נרשם (בהמפתחות), שמאמר זה אמרו
 הצ"צ בימים שלפני הסתלקותו.
 וגם נרשם בהכיכל, שההסתלקות היתה אור ליום ה' י"ג ניסן 37 מינוט אחרי שעה .⁷¹ אחרי חצות.
 ומזה ניכר שהכותב הי' דייקן, ועד שדייק גם על הרגע, ומסתמא, כל הענינים שכותב (בנוגע המאמר
 וההסתלקות) הם בדיוק.
 י. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר את המאמר ד"ה החודש. ואחרי המאמר אמר:
 כאמור לעיל - ישנו מאמר זה מהצ"צ, מאדמו"ר מהר"ש, מאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ומכ"ק מו"ח אדמו"ר.
 וכיון ש"אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד"⁷², הרי גם הענינים שהובאו בכמה מהנ"ל, אמר כל רבי בסגנון
 אחר.
 וכיון ש"אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש"⁷³, מובן, שבכל אחד מהמאמרים ישנו חידוש בהענין שאינו
 במאמר השני. וכל זה - בנוגע לשינויים מנשיא לנשיא. וי"ל שכן הוא במכ"ש בנוגע לשינויים אצל אותו נשיא
 גופא, שבודאי יש חידוש בכל פעם.
 ואע"פ שישנו חידוש בכל אחד מהמאמרים, הנה מה שנוגע ביחוד עתה - כיון שהשנה היא שנת המאה
 להסתלקות-הילולא של הצ"צ - הרי זה המאמר כפי שנאמר ע"י הצ"צ, ואצל הצ"צ גופא - הנוסח שמופיע
 בכיכל הנ"ל, שנאמר בימים שלפני הסתלקותו.
 ולכן - נכון וכדאי שכל אחד ילמד בימים אלו מאמר זה, בפנים ובעל-פה, וכלשון רבינו הזקן⁷⁴: "כפי יכולת
 השגתו ושרש נפשו למעלה".
 מסתמא ידפיסו את המאמר בקונטרס בפני עצמו, באופן שכל אחד יוכל להחזיקו בכיסו וללמדו (לא רק
 "בשבתך בביתך", אלא גם) "ובלכתך בדרך וגו"⁷⁵.
 יא. אע"פ שבמאמר זה מדובר בנוגע למעלת חודש ניסן על תשרי, שניסן הו"ע שלמעלה מעולמות, הרי
 ע"פ המדובר (לעיל (ס"א)) בדיוק לשון הכתוב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", הנה חודש ניסן הוא ראשון
 ושליט לא רק בעניני "חודש", ששייך למהלך הלבנה⁷⁶, שישראל מונין ללבנה³, אלא גם בענינים של "שנה"⁷⁶,
 ששייך למהלך החמה, שאומות העולם מונין לחמה³.
 וענינו בעולם קטן זה האדם⁷⁷ - שה"למעלה מהטבע" שבחודש ניסן, נמשך ופועל לא רק בעניני נפש האלקית,
 אלא גם בעניני הגוף ונפש הבהמית⁷⁸.
 ועד"ז גם בנוגע ללימוד המאמר - יהי רצון שיפעל פעולתו גם בענינים הגשמיים ובעניני הטבע, שגם בהטבע
 יומשך למעלה מהטבע ובהצלחה רבה, וכענינו של ניסן⁷⁹ - (ש(באופן טוב) "נסי נסים נעשו לו").

* * *

- יב. ביום הש"ק זה קוראים ב' פרשיות: ויקהל-פקודי. וכפי שהי' נהוג אשתקד בלימוד פירוש רש"י, שבשבת
 שקראו ב' פרשיות נתבאר פירוש רש"י בב' הפרשיות - נתעכב עתה גם על פירוש רש"י בפרשת פקודי, קרוב
 לסיום הסדרה (שהרי פירוש רש"י שבסוף הפרשה נתבאר כבר אשתקד⁸⁰), על הפסוק⁸¹ "ויעל עליו וגו'", "אף

(77) תנחומא פרשתנו (פקודי) ג. ועוד.

(78) הנק' כל גוים (לקו"ת דרושי שמע"צ צ, ד).

(79) ראה ברכות נז, רע"א.

(80) לע"ע לא הגיע לידניו (המו"ל). — וראה גם לקו"ש ח"ו ע'

235 ואילך ("משיחת ש"פ פקודי תש"ל. ועוד").

(81) מ, כט.

(71) כאן נחתך מהגליון בהכיכל*.

(72) סנהדרין פט, א. וראה שער רה"ק (להאריז"ל) בתחלתו.

(73) חגיגה ג, א.

(74) תניא רפ"ד. וראה הלי' ת"ת — לארה"ז — פ"א סוה"ד.

(75) ואתחנן ו, ז.

(76) ראה ס' נחמד ונעים ס' צג בשם הראב"ע (הובא בד"ה

החודש תרנ"ד פ"ו): "אין לחמה חדשים ואין ללבנה שנה".

(* ראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"ב תשרי תשי"ט (להרח"ש ברוק): "מצאתי בכיכל .. איזה שורות ע"ד ההסתלקות. אבל הכורך חתך חלק גדול
 הכתוב שם. וע"י סיפורו (של ר' זלמן דוב ע"ה סופר סת"ס) שמעתיק במכתבו (ש'בשנה 12 וחצי אחר חצות .. יצתה נשמתו בטהרה"י יש למלאותו כר"
 (וראה גם כרס חב"ד חוברת 2 ע' 67 הערה 9, המו"ל).

- 1 ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שימש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן
2 בו ביום, שנאמר⁸² קרב אל המזבח וגו'.
- 3 הביאור בפירושו רש"י - שכיון שנאמר "ויעל עליו את העולה ואת המנחה", בה' הידיעה, מוכח, שהם מאותו
4 סוג שהקריבו כבר בשבעת ימי המילואים, ועכצ"ל, ש"אף ביום השמיני למלואים. . שימש משה", שזהו הצד
5 השווה שבהם; ומזה מובן שמשה "הקריב (גם שאר) קרבנות צבור" שביום זה. והטעם שענין זה נרמז בעולה
6 ומנחה דוקא - מצד חשיבותם, להיותם "עולת תמיד"⁸³ ו"מנחת תמיד". וענינו בעבודה, שכאשר יהודי מתבטל
7 ממציאיותו ומתמסר כולו לה', ע"י הנתינת-כח ממשה רבינו שמעורר את כח הביטול שבנשמה, אזי ביכלתו
8 להמשיך קדושה גם בעניני מציאותו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁸⁴ בלקו"ש ח"ו ע' 231 ואילך.
- 9 יג. וזהו גם מ"ש בפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה - "ויקרא אל משה":
10 האל"ף ד"ויקרא" היא - לא אל"ף רבתי, כמ"ש באדה"ר⁸⁵, שהי' יציר כפיו של הקב"ה⁸⁶, וגם לא אל"ף
11 בינונית, כמו כל שאר אותיות התורה, אלא אל"ף זעירא דוקא, שזה מורה על ענין הביטול (כפי שביאר רבינו
12 הזקן להצ"צ במענה לשאלתו בענין זה⁸⁷).
- 13 וכמו"כ צריך להיות אצל כל אחד מישראל ענין הביטול דאל"ף זעירא (שזהו גם ענין היו"ד של הנשיאים,
14 כנ"ל ס"ח) - בכח זה ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משה רבינו ע"ה", שלכן, אצל כל אחד
15 מישראל ענין היראה הוא "מילתא זוטרת"⁸⁸, כמו אצל משה, כמבואר בתניא⁸⁹, ולכן בכחו לקיים כל מה שצוה
16 ה' אל משה - "צוה מלשון צוותא וחיבור"⁹⁰.
- 17 ובפרט כשנמצאים ברגעים האחרונים שלפני ביאת משיח, הרי בודאי יש נתינת כח על זה לכל אחד מישראל,
18 להיותו "מושבע ועומד מהר סיני"⁹¹ - "מושבע" גם מלשון שובע⁹², שנותנים לו כל הכחות הדרושים לכך, כדי
19 שביעה.
- 20 ועד שאצל כל אחד מישראל נעשה הענין ד"ויקרא. . וידבר ה' אליו מאוהל מועד", כפי שיהיו כל ענינים
21 אלו כפשוטם בביאת משיח צדקנו - שקשור גם עם משה רבינו, שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"⁹³ -
22 בקרוב ממש, "ושם נעשה לפניך. . כמצות רצונך"⁹⁴, שלימות הענין דצוותא וחיבור, ואז יהי' גם שלימות הענין
23 ד"אורה ושמחה וששון ויקר"⁹⁵.

82) שמיני ט, ז.

83) ובלשון הכתוב (פינחס כח, ו): "עולת תמיד העשוי' בהר סיני" — שקרבן עולה הקריבו כבר בהר סיני (לאחרי מ"ת, או אפילו לפני מ"ת — ראה חגיגה ו, ב), משא"כ שאר העבודות שהתחילו רק לאחר ז'. ובפשטות: בשביל להדליק הנרות — יש צורך במנורה, וכן בשביל להקטיר קטורת — יש צורך במזבח הזהב; אבל קרבן עולה — אף שעדיין לא הי' מזבח החיצון, הרי יכולים להקריבו ע"ג אבנים (שענינם בעבודה — ביטול וקבלת עול, "שויתי ודוממת").

84) בשילוב שיחת ש"פ פקודי תשכ"ז.

85) דה"י בתחלתו.

86) ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"ג ספ"א.

87) סה"ש קיץ הש"ת ע' 68. נתבאר בשיחת מוצש"ק צו, י"ג

ניסן ס"ח (לקמן ע' 279). וש"נ.

88) ברכות לג, סע"ב. וש"נ.

89) רפמ"ב.

90) לקו"ת חוקת נו, ג. ובכ"מ.

91) יומא עג, סע"ב. ועוד.

92) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות לסש"ב" רפ"א ב"לקוטי פירושים" (ס"ע יט ואילך). וש"נ.

93) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ

ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

94) נוסח תפלת המוספין. וראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.

95) אסתר ח, טז.

לקוטי שיחות פרשת ויקהל כרך יא

25 נעשה דוקא ע"י בצלאל⁹ - החכם יותר והעיקרי מכל עושי
26 מלאכת המשכן¹⁰].
27 וא"כ יש לתמוה: מה הכריחו לרש"י להוציא את
28 הכתוב מפשוטו (ד"רעש בצלאל" היינו שנשארו ממנו),
29 ולפרש שהמלאכה רק נקראת על שמו (לפי שנתן נפשו על
30 המלאכה)?
31 גם צריך להבין: מכיון שהכתוב אומר "ויעש בצלאל",
32 ה"ל לרש"י לכתוב בל' הפסוק – "לפי שנתן נפשו על)
33 העש"י", ולא לשנות ולומר "המלאכה"?
34 ב. ויובן כ"ז בהקדם מ"ש רש"י בפ' תרומה¹¹ בנוגע
35 לכפורת הארון: "ואעפ"י שלא נתן שיעור לעובי פירשו
36 רבותינו¹² שהי' עובי' טפח". ולכאורה מהו הטעם שרש"י
37 משמיענו בפירושו פשוטו של מקרא הנ"ל שיעור עובי
38 הכפורת (שלא נאמר עובי¹³ בשאר הכלים), ובפרט שאין
39 לזה הוכחה בפשוטו של מקרא כ"א כלשונו "פירשו
40 רבותינו"?
41 וי"ל שבזה בא להסביר, בדרך אגב¹⁴, למה שינה
42 הכתוב בלשון הציווי דעשיית הארון, "ועשו (לשון רבים)
43 ארון עצי שטים וגו'", דלא כהציוויים¹⁵ דעשיית שאר
44 הכלים והבגדים שנאמר בהם "ועשיתו גו"¹⁶? שהרי מובן
45 ד"ועשית" אין הכוונה כפשוטו, שמשל לבדו יהי' העושה
46 בפועל (והוא דבר הנמנע שיעשה את כל אלו המלאכות
47 שנאמר בהם "ועשית"); ואדרבה מפורש בקרא שנעשה ע"י
48 "כל איש חכם לב . . לעשות את כל מלאכת עבודת

1 א. עה"פ¹ "ויעש בצלאל את הארון וגו'" מפרש רש"י:
2 "ויעש בצלאל – לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר
3 חכמים² נקראת על שמו".
4 ומובן שכוונת רש"י בפירושו זה³, ליישב שאלה פשוטה
5 המתעוררת בהתיבות "ויעש בצלאל": מה נשתנה עשיית
6 הארון, שדוקא בה פירש הכתוב שעשה בצלאל, דלא
7 כשאר כלי המשכן שבהם נאמר "ויעש" סתם? – לזה
8 מתרץ רש"י שלפי שנתן נפשו על מלאכת הארון יותר
9 משאר החכמים נקראת על שמו.
10 אמנם צ"ל: הלא מובן, דאף שבכללות מלאכת המשכן
11 השתתפו כל איש חכם לב היודעים בזה⁴, אי אפשר
12 שכא"א מהם ישתתף בעשיית כא"א מפרטי המשכן, אלא
13 שכל אחד מהם עשה חלקו במלאכת הקודש של המשכן
14 באחד הפרטים שלו⁵ - וא"כ הלא יש לפרש את הכתוב
15 "ויעש בצלאל" כפשוטו, אשר בצלאל (עצמו והוא לבדו)
16 עשה את הארון.
17 [ואף שבודאי השתתף בצלאל (שהי' ראש לכל חכמי
18 לב שהרי מלא "אותו רוח אלקים בחכמה גו' לעשות בכל
19 מלאכת מחשבת וגו' ולהורות וגו"⁶, ובמילא הרי עשה,
20 או עכ"פ הורה) בעשיית כל כלי המשכן, ולא בהארון
21 בלבד – מ"מ יש לפרש שהארון הי' הכלי היחיד שהוא
22 עשהו בעצמו, או שרק הארון עשהו בלי סיוע זולתו.
23 והטעם ע"ז ג"כ מובן לפי פשוטו של מקרא: הארון הי'
24 דבר העיקרי⁷ והמקודש ביותר מכל כלי המשכן⁸, ולכן

לשון).

(11) כה, יז.

(12) סוכה ד, ב.

(13) ובסוכה (ה, א) מדובר בקומתן, משא"כ עובי ע"ד הפשט.

(14) כי אין הענין שרק זהו כוונתו, שהרי בעשיית המשכן וכליו ובגדי
כהונה מביא רש"י הרבה דברים שאין להם הכרח בפשט"מ – כי מובן גם
לבן חמש למקרא שהפרטים המבוארים בהכתובים אינם כל הפרטים שהיו
בהם, ומוכרח בפשטות שהיו עוד כו"כ פרטים. ולכן הפרטים הנלמדים בחלק
בכדי לבאר מראה הבגדים והכלים. ועיין רש"י תצוה (כח, ד"ו): ולבי אומר
לי כו' ועוד אומר לי לבי כו' אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ הקורא
בו כו'. ולהעיר מההפטרותה תצוה: הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו
מעונותיהם גו' ואם נכלמו גו' ועשו אותם (יחזקאל מג, י"א).

(15) מש"כ "ועשו לי מקדש גו'" אינו מעניינו, כי שם מדובר אודות כל
המשכן כולו – המוטל על כל חכמי לב.

(16) כמו שהקשה במדרש (שמו"ר פל"ד, ב) ובכמה מפרשי החומש
(רמב"ן, אוה"ח וכו') – ותירוצם ע"ד המדרש ולא ע"ד הפשט.

(1) פרשתנו לו, א.

(2) בדפוס ראשון: החכמים.

(3) וכפי' הש"ח.

(4) פרשתנו לו, א"ב.

(5) ולהעיר ממ"ש (פרשתנו לו, ד): איש איש ממלאכתו אשר המה עושים.
(6) פרשתנו לה, לא ואילך.

(7) שהרי המשכן ענינו "ושכנתי בתוכם", ובפרטיות הי' זה ע"י הארון
"ונועדתי לך שם וגו'" (תרומה כה, כב).

(8) וגם לפרש"י שנתן נפשו על הארון יותר משאר החכמים, מוכרח לומר
כן – דאל"כ למה נתן בצלאל נפשו על הארון דוקא?

(9) וכן – ראו קרא הוי' בשם בצלאל (לה, ל), ולכן עשה הכלי שמשם באו
אח"כ כל הקריאות (ראה רש"י תרומה שם).

(10) בנוגע שאר הכלים י"ל בכמה אופנים: א) כמו שקרא ה' בשם בצלאל
לבדו – גם בעשיית הכלים כן הוא. ב) שום כלי לא נעשה ע"י איש אחד, ולכן
אינו מפרט מי עשאו. ג) מכיון שלא נעשה ע"י בצלאל (העיקר שבחכמי לב)
ואי"ז הארון (העיקר שבכלים) אינו מפרט מי עשאו ומסתפק ב"ויעש" סתם
שכ"ה לשון המקרא – ראה פרש"י (ויחי מח, ב): והרבה מקראות קצרי

29 ואף שגם בהקשרים כתיב²⁴ "ועשית את הקרשים גו",
 30 ומפורש ברש"י²⁵ "שלא היו יכולין להקימו . . מחמת כובד
 31 הקרשים" – הרי המדובר בהציווי הוא ע"ד העש"ו ואפ"ל
 32 – מושכב. ופשיטא שלא ה' בזה דוגמת הענין להגבהה
 33 מן הקרקע והנחה ע"ג הארון – כמו שהי' בכפורת²⁶.
 34 וע"פ הנ"ל בפרשתנו ש"ויעש בצלאל את הארון גו",
 35 כוונתו בפשטות היא, לכאורה, שבצלאל בעצמו עשה את
 36 הארון – מתעוררת הקושיא: הרי מפורש בפ' תרומה:
 37 "ועשו ארון גו", שעשייתו תהי' על ידי רבים; ועוד
 38 (ועיקר): הרי א"א להיעשות ע"י איש אחד?
 39 ולכן מפרש רש"י "ויעש בצלאל" הוא (לא כפשוטו,
 40 אלא) לפי שנתן נפשו על מלאכת הארון נקראת על שמו.
 41 ואף כי ודאי אשר כל החכמי-לב נתנו נפשם על
 42 מלאכת המשכן שעשו הם, וכמש"נ בנוגע לכא"א מהם:
 43 אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה²⁷ – לכן
 44 מוסיף רש"י לפרש: (שבצלאל נתן נפשו) "וותר משאר
 45 חכמים".
 46 אמנם עדיין צ"ל לאידך גיסא: מכיון שהעיקר ביתרון
 47 מעלתו של בצלאל ויחודו ה' בתפקידו ד"ולחורות נתן
 48 בלבו"²⁸, היינו שהוא ה' מורם ומדריכם של כל איש חכם
 49 לב בכל מלאכה ומלאכה (דלזה נחוץ כשרון נעלה ומיוחד,
 50 נוסף להשלימות "בחכמה בתבונה וברעת וגו'") – וא"כ
 51 בודאי שנתן נפשו יותר משאר החכמים גם בעשיית שאר
 52 כלי המשכן, ולמה הודגשה מעלה זו דוקא בעשיית
 53 הארון?
 54 לזה דייק רש"י לאמר "לפי שנתן נפשו על המלאכה"
 55 (ולא "על העש"ו") – דיש הפרש בתוכנן של ב' לשונות

1 הקודש וגו'¹⁷; ועוד יותר מפורש ברש"י¹⁸: "שלא עשה
 2 משה שום מלאכה במשכן" – ומכיון שאת הציווי
 3 ד"ועשית" (ברוב הפעמים עכ"פ, ומהם נלמד על כל מקום
 4 שנאמר "ועשית") אין לפרשו שהעש"ו עצמה מוטלת על
 5 משה, אלא – שהוא יצווה וכו' על כל העשיות דהמשכן
 6 –
 7 [ומצינו כבר שלשון ע"ד "ועשית", מתאימה גם באם
 8 לא ייעשה הדבר כמו ידיו ממש, ומוכרח הוא במ"ש¹⁹
 9 "ויהי בונה עיר" ופרש"י ויהי קין בונה עיר²⁰ – וכי בכוחו
 10 של אדם אחד לבנות עיר שלמה?! אלא הפי' שנבנה על
 11 פיו – וכמו כן הפירוש ב"ועשית" שיהי' נעשה על פיו],
 12 וא"כ מה נשתנה הציווי דעשיית הארון שנאמר בו
 13 "ועשו"?
 14 ועכצ"ל שזהו החידוש בעשיית הארון – "ועשו" ל'
 15 רבים – להורות שמלאכת הארון אינה ע"י איש אחד כ"א
 16 ע"י רבים דוקא – משא"כ בשאר כלי המשכן – "ועשית",
 17 שפי' כולל, כנ"ל, יחיד או רבים. וליישב ע"ד הפשט²¹
 18 הקושיא מה נשתנה הארון משאר הכלים בזה – מוכרח
 19 רש"י לבאר פרט שבארון שלכן א"א שיעשהו יחיד (אף
 20 שלא נמצא הפרט כ"א בתושבע"פ), ולכן מעתיק פירוש
 21 רבותינו ומקדים לזה ומאריך: ואעפ"י שלא נתן שיעור
 22 לעובי' (כמו בכל הכלים שלא נתן שיעור לעובי' – כאן
 23 שאני שפירשו (לא "אמרו" – כ"א "פירשו") רבותינו
 24 שהי' עובי' טפח.
 25 ומובן בפשטות שאין בכחו של אדם אחד לעבוד
 26 ולעשות חתיכת זהב רבת משקל כזה²² – הכוללת זהב
 27 הכפורת והזהב רב שממנו נעשו שני הכרובים²³ – אם לא
 28 בסיוע של עוד בני"א. ולכן נאמר "ועשו", ל' רבים.

בפרש"י (שם); גם את"ל שזהו משקל המנורה בפ"ע (רא"ם וכו' בפרש"י שם)
 הרי פרש"י שמשח לבד טלטל הככר והשליכו לאור (שם כה, לא).

(23) משא"כ ארון עצמו הרי יש פלוגתא אם ה' עובי השולים טפח (יומא
 עב, ב) (ואין הלכה כמותו מנ"ח מצוה צה). ועוד שבכפורת ה"ה בו גם זהב
 הכרובים וצריך ה' להגביהו ולהניחו על הארון. ובפרט שבפשטות הכתוב
 (תרומה כה, כא) משמע שנתינת הכפורת על הארון הוא גמר עשיית* הארון
 – אף שהכפורת הוא כלי בפ"ע (סוכה ה, א). וראה צפע"נ ר"פ תרומה. * ראה
 לקמן בפנים ס"ג.

(24) תרומה כו, טו.

(25) פקודי לט, לג.

(26) וכן בהאדנים שכתוב בהם (תרומה כו, יט) "תעשה", אף שכל אדן
 ה' ככר כסף (פקודי לח, כז) – לא ה' הכרח להגביהם בעת עשייתם כו.

(27) פרשתנו לו, ב.

(28) שם לה, לד.

(17) פרשתנו לו, א.

(18) פקודי לט, לג.

(19) בראשית ד, יז. אבל "ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות" (וישלח לג,
 יז) – יל"פ שהוא מהמקראות קצרי לשון – שלא פי' מי הבונה כו.

(20) דרך אגב: רש"י זה – דוגמא בולטת דהכלל שנתבאר כמה פעמים,
 שבכו"כ פרש"י – מעתיק רש"י תיבות מהכתוב, היינו שכונת פי' שכאילו היו
 התיבות דפירושו כתובות בפנים הכתוב בין תיבות הכתוב שמעתיק. ולולא
 "תיקון" הבחור הוצעור היו צ"ל תיבות הכתוב שבפנים פרש"י כתובות
 באותיות כהתיבות שמעתיקן רש"י לפני התחלת הפי', ובגוד"ד: ויהי קין בונה
 עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך.

(21) משא"כ, במדרש ברמב"ן וכו' (הנסמן לעיל בהערה 15).

(22) ואף שגם בנוגע להמנורה כתיב (תרומה כה, לא) "ועשית מנורת זהב
 טהור", והמנורה היתה "ככר זהב טהור" (שם לט) שגם זה משא ככר (ראה
 פרש"י שם שזהו קן ליטרא) הרי ה' זה "משקלה עם כל כלי" (כפי' הרמב"ן

31 הכחות ועד לכח העשי' שלו, שגם בהמלאכה הי' ניכר
32 שנתן נפשו.
33 ועי"ז, הנה לא זו בלבד שכל פעולות הכחות הן באופן
34 אחר (מצד תנועת המס"נ שבהן), כ"א שגם הכחות מצד
35 ענינם הם (כפי שהם כחות פרטיים בתכונות פרטיות)
36 מתעלים עי"ז לדרגא נעלית יותר. וזהו שרש"י ממשיך:
37 "יותר משאר חכמים", שע"י המס"נ שלו נתוסף לו יתרון
38 בכל הכחות עד לכח הכי עליון, כח החכמה, שהוא בבחי'
39 "יותר" מכפי שהחכמה היא מצ"ע (והיינו כמו שהיא אצל
40 "שאר חכמים" שלא נתנו נפשם). וכמובן גם מהמאמר
41 "אין חכם כבעל הנסיון"³², שע"י שהמס"נ באה בנסיון,
42 היינו במעשה בפועל, נתוסף בחכמה שלו, עד ש"אין
43 חכם" כמוהו.
44 ומסיים רש"י: "נקרית על שמו", שכ"ז נעשה לפי
45 שע"י המס"נ ממשיכים ("נקרית") בחי' הכתרת³³ שנקרית
46 "שמו"³⁴, שהיא ("על") למעלה מכל הספירות ופועלת
47 בהם; לכן גם בנפש האדם היא פועלת עליו בכל הכחות
48 ("שנשתלשלו מהם"³⁵ מהספירות דלמעלה).
49 ד. וכח המס"נ הלזה בא לבצלאל בירושה מאבי אביו
50 חור³⁶ שמסר נפשו למנוע חטא העגל³⁷, שהוא היפך ענינו
51 של המשכן – "ושכנתי בתוכם"³⁸ [אשר לכן צוה לעשות
52 המשכן "כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה
53 העגל"³⁹], היינו שחור מסר נפשו שתומשך השכנת שכינתו
54 ית' למטה, לכן גם בן בנו, בצלאל, מסר נפשו על מלאכת
55 הארון, שבו הוא עיקר הגילוי ד"ושכנתי בתוכם"⁴⁰.
56 ולכן מרומז ענין הנ"ל (שבסעי' ד') גם בשם⁴¹ בצלאל
57 ושם אביו ושם אבי אביו⁴² – "בצלאל בן אורי בן חור":
58 "אורי" הוא מלשון "אור", שהו"ע בחי' ז"א⁴³, או – חכ'⁴⁴
59 ראשית דע"ס, ו"חור" הוא מלשון נקב, בחי' הנוקבא, ספי'
60 המלכות⁴⁵, סיפא דכל דרגין, ו"בצלאל" הו"ע "בצל

1 אלו: הגדר של עשיית איזה דבר כולל במשמעותו את כל
2 הפרטים שעל ידם נגמור ונשלם הדבר ההוא, היינו לרבות
3 גם פרטים שאינם פעולות ומלאכות – כי בצירוף כולם
4 היא עשייתו ושלמותו של הדבר. וכפרש"י במעשה
5 בראשית²⁹ "ויעש – תקנו על עמדו, תקנם בצביונם
6 ובקומתן". ובמילא מובן שכן הוא בנוגע ל"עשיית
7 המשכן": בהעשי' כלולה לא רק עבודת ומלאכת המשכן
8 בפועל, כ"א גם כל שאר הפרטים הנחוצים לבנין המשכן
9 וכליו – ובכללם גם הלימוד וההוראה על הבנין והמלאכה.
10 משא"כ "מלאכה" פירושה הוא עבודה ופעולה; וכן
11 הוא בנוגע ל"מלאכת המשכן", העבודה והפעולה שהיתה
12 בהמשכן³⁰. וכדמוכח זה גם מפירוש רש"י³¹: "הקדים להם
13 אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את
14 השבת" – ולכאור', וכי כל מה שהי' בעשייתו אינו דוחה
15 את השבת – הרי יש בה כמה פרטים המותרים בשבת,
16 ובפרט הלימוד וההוראה שבזה? אלא דזהו דיוק רש"י
17 "לציווי מלאכת המשכן", המלאכה בפועל.
18 וכן הוא בנדו"ד: נתינת נפשו המיוחדת של בצלאל
19 בנוגע להארון היתה עד ל"מלאכת הארון", היינו גם
20 בהמלאכה והפעולה של הארון – משא"כ בשאר כלי
21 המשכן.
22 ג. היינה של תורה" שבפרש"י זה:
23 הכח דמס"נ הוא למעלה מכל כחות האדם, הן
24 המקיפים והן הפנימיים. אמנם תכלית הכוונה היא, שכח
25 המס"נ יחדור תוך כל כחות האדם, עד לכח הכי תחתון,
26 כח המעשה, שגם העשיות והפעולות שלו תהיינה
27 מתאימות לתנועת המס"נ שלו.
28 ולזה מרמז רש"י בהמס"נ של בצלאל על הארון: "לפי
29 שנתן נפשו על המלאכה", וכנ"ל הרי "המלאכה" היא
30 הפעולה הממשית – ז.א. שהמס"נ שלו נמשכה בכל

(40) רמב"ן ר"פ תרומה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 בארוכה. לעיל ע' 118 ואילך.
(41) ראה תשובות וביאורים סי' א'.
(42) עיין זח"ב קנב, סע"א.
(43) ראה אוה"ת פקודי ע' ברלד, אוה"ת ויקרא ע' רלא, אוה"ת שובה ע' א'תקיד, ש"אורי" הוא בחי' חסד. [נאף שמבואר שם שבצלאל הוא בחי' יסוד – יש לתוין עם משנ"ת כאן, כי יסוד הוא בקו האמצעי העולה עד פנימיות הכתר].
(44) וזהו (מובא בכ"מ בדא"ח (שערי אורה ד, א) וראה שם צח, ב). משכני הא' תש"א פ"ב (ועוד), ולא מצאתיו לע"ע בזה. וראה לקו"ת בהעתך לד, ג.
(45) ראה אוה"ת תשא ע' תתקנ. ושם שאורי וחור הם בחי' יחוד ויתור (ז"א ומלכות).

(29) בראשית א, ז. כה.
(30) ודוק בפרש"י (פרשתנו לו, ז) שפי' והמלאכה – מלאכת ההבאה ולא נתינת התרומה.
(31) פרשתנו לה, ב.
(32) ראה עקידה שער יד. ולהעיר מס' השיחות קיץ הש"ת ע' מה. ובכ"מ.
(33) לקו"ת אמור לג, ג ואילך.
(34) לקו"ת פקודי ז, ד.
(35) תניא רפ"ג.
(36) עפ"ז יומתק למה כתוב גם "בן חור" (תשא לא, ב. פרשתנו לה, ל) – כי מס"נ מצינו מפורש באבי אביו חור.
(37) סנה"ז, א. א. פרש"י תשא לב, ה.
(38) תרומה כה, ח.
(39) תנחומא תרומה ח. וראה גם פרש"י תשא לא, יח. לג, יא. ר"פ פקודי וראה לקו"ש ח"ו ע' 153 ואילך.

11 המשכן תחלה ואח"כ עשה הכלים: מכיון שדרגת בצלאל
 12 היא למעלה ממקיפים ופנימיים, ושם הרי הפנימיים
 13 מושרשים יותר⁵¹, לכן רצה משה שיעשה תחלה כלים,
 14 הפנימיים ואח"כ המשכן, מקיף.
 15 אמנם בצלאל אמר שאף שזהו דרגתו, מ"מ עד שמגיע
 16 לדרגה זו צריך לעלות ממטה למעלה מדרגה לדרגה, לכן
 17 "עשה את המשכן תחלה ואח"כ עשה כלים", כי בעבודת
 18 האדם צריכים להמשיך תחלה בחינת המקיף, ואח"כ פועל
 19 המקיף על הכחות הפנימיים⁵².
 20 (ומשיחת ש"פ ויק"פ תשל"א)

1 א-ל⁴⁶ בחי' שלמעלה מכהנ"ל, כי א-ל הוא חסד⁴⁷ -
 2 תחלת ז"א, יומא דאזיל עם כולי יומין⁴⁸ או גם למעלה
 3 לגמרי - מז"א ומל', ממדות ומכל הע"ס, שהרי הוא שם
 4 הראשון שבי"ג מדות הרחמים⁴⁹, וכ"ש ש"צל א-ל", שהוא
 5 המקיף והצל של שם א-ל, הוא למעלה מכהנ"ל - מכון
 6 לענין הנ"ל שכח המס"נ הוא למעלה מכל הכחות מקיפים
 7 ופנימיים (וז"א ומל', שז"א לגבי מלכות הו"ע מקיף⁵⁰),
 8 והוא ממשיך מבחי' שלמעלה מכל הספירות, בחי' הכתר.
 9 ה. עפ"ז יובן ג"כ הטעם שמשה ציווה לבצלאל
 10 "לעשות תחלה כלים ואח"כ משכן", ובצלאל "עשה

(46) פרש"י פקודי לח, כב.

(47) לקו"ת תוריע כג, ג. בשם ע"ח ובכ"מ.

(48) ראה זח"ג קצא, ב. נתבאר בע"ח שכ"ה ד"ב. פע"ח שח"ס פ"א.

לקו"ת האיזנו עו, ב. ועוד.

(49) ראה אוה"ת תשא ע' א'תתקמט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1348 בארוכה

כל הדעות.

(50) ראה סידור נח, ד שז"א ומל' הוא בחי' טובב וממלא. ובלקו"ת שה"ש
 כט, א שהמשכת טוב"ע כשבא בגילוי בממכ"ע זהו הנק' יחוד זו"נ.
 (51) ראה אוה"ת ויקהל ע' ביריד ואלך. וראה יהל אור ע' קצא שהקו
 שרשו נלקח מבחי' שלמעלה מעצם האור כו' אף שהוא מקיף את הקו.
 (52) ראה תו"א פרשתנו פח, ג ואילך.

המשך ביאור נמס' שבת ליום שלישי עמ' א

28 שעדיף ליתן לנכרי מלהניח על החמור. מדייקת הגמרא: **מַעְמָא** -
 29 ממה שנתנה המשנה טעם לדבריה שמניחו על החמור משום **דְּאִין**
 30 **עֵמּוּ נְכָרִי, יֵשׁ לְדִיִּיק, הָא** - אבל אם יש **עֵמּוּ נְכָרִי, לְנְכָרִי יְהִיב לִיה**
 31 - נותנו לנכרי, ואינו מניחו על החמור. מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעְמָא**
 32 עדיף לתת לנכרי מלהניח על החמור. משיבה הגמרא: **חֲמֹר אֲתָה**
 33 **מַצְוִיָּה עַל שְׂבִיתָתוֹ, שִׁישְׂרָאֵל מִצְוִיָּה שְׁלֵא תַעֲשֶׂה בְּהַמְתּוֹ מִלֵּאכְבָּה**
 34 **בְּשַׁבַּת, וְאִילוּ נְכָרִי, אִי ו-אִין אֲתָה מַצְוִיָּה עַל שְׂבִיתָתוֹ.**
 35 הגמרא ממשיכה לבאר דיני הקדימה באופנים שונים: היו עמו **חֲמֹר**
 36 **וְחֲרָשׁ שׁוֹמֵה וְקָמָן, אֲחֻמְרָא מִנָּח לִיה** - מניחו על החמור, אבל **לְחֲרָשׁ**
 37 **שׁוֹמֵה וְקָמָן** - אף שאינם חייבים במצוות, **לֵא יְהִיב לִיה** - אינו נותן
 38 להם. מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעְמָא** עדיף להניח על החמור, מליתן
 39 לחרש שוטה וקטן. משיבה הגמרא: **הֲנִי** - אלו הם בני **אֲדָם**, ויש חשש
 40 שיטעו וילמדו מזה להתיר לתת גם לבני אדם החייבים במצוות, אבל
 41 **הָאִי** - החמור, **לֵא אֲדָם הוּא**.
 42 היו עמו **חֲרָשׁ וְשׁוֹמֵה, נותן לְשׁוֹמֵה, משום שלשוטה אין כלל דעת,**
 43 **ולא יטעו כל כך ללמוד ממנו להתיר בשאר בני אדם, אבל לחרש יש**
 44 **דעת קלושה.**
 45 היו עמו **שׁוֹמֵה וְקָמָן, נותן לְשׁוֹמֵה, משום שהשוטה אף אם יתפקח**
 46 **לא יזכור כלום מימי שטותו, אבל קטן יזכור לכשיגדל ויש חשש**
 47 **שיבוא להמשיך בזה אף לאחר שיגדל.**
 48 **אִיפְעִיָּא לְהו** - הסתפקו בני הישיבה, אם היו עמו **חֲרָשׁ וְקָמָן, מֵאִי** -
 49 **למי יתן. מבארת הגמרא: אֲלִיבָא דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר** - לדעת רבי אליעזר
 50 המבוארת בברייתא להלן, **לֵא תִפְעִי לָךְ** - אין לך להסתפק, שודאי
 51 יתן לקטן ולא לחרש, כיון שרבי אליעזר חרש הוא ספק בר דעת,
 52 והייב במצוות מספק. **דְּתַנְיָא** - שכך שנינו בברייתא, **רַבִּי יִצְחָק אָמַר**
 53 **מִשּׁוּם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, תְּרוּמַת חֲרָשׁ** - חרש שהפריש תרומה, אף
 54 שהפירות לא הותרו בכך, וצריך שפיקח יחזור ויפריש מהם תרומה,

1 **רַבָּא, דְּוָקָא בִּיסוּ הִתִּירוּ לַתַּת לַגּוֹי, שכיון שטרח להשתכר במעות**
 2 **אלו הרי הוא חס עליהן, ויש לחוש שאם לא נתיר לו לתת את הכיס**
 3 **לנכרי, יבוא לטלטלו ברשות הרבים, אֲבָל מַצְיָאָה לֵא הִתִּירוּ, שכיון**
 4 **שלא טרח בה, אף אם לא נתיר לו לתת לנכרי, אין חשש שיבוא**
 5 **לטלטלה ברשות הרבים.**
 6 מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא, שהרי 'בִּיסוּ' תַנֵּן** - בפירוש נאמר במשנה
 7 שיכול לתת את כיסו לנכרי, ומשמע מכך, שרק את כיסו היתירו לתת
 8 לנכרי ולא מציאה, ומה הוצרך רבא להשמיענו. משיבה הגמרא: **מַהוּ**
 9 **דְּתִימָא** - שמא תאמר שהוּא **הֲדִין שְׁאִפְלוּ מַצְיָאָה מוֹתֵר לַתַּת לַגּוֹי,**
 10 **וְהָאִי דְּקִתְנֵי 'בִּיסוּ'** - והטעם שהתנא נקט 'כיסו', אין זה משום
 11 שההיתר נאמר רק בכיסו, אלא משום **דְּאֲוֹרְחָא דְּמִילְתָּא קִתְנֵי** -
 12 ששנה התנא דבר המצוי והרגיל, **קָא מְשַׁמַּע לָן רַבָּא שאִין הִדְבֵּר כֵּן**
 13 **אלא דווקא נקט התנא 'כיסו', אך מציאה אסור לתת לגוי.**
 14 הגמרא מבארת באיזו מציאה אמר רבא שאסור. אומרת הגמרא:
 15 **וְלֵא אֲמַרְן** - ואף במציאה לא אמרנו שאסור לתת לנכרי, **אֲלֵא לְלֵא**
 16 **אֲתִי לְיָדִיה** - כשלא הגיעה המציאה לידו קודם שתחשך ועדיין לא
 17 הגביהה ולא זכה בה, **אֲבָל אֲתִי לְיָדִיה** - אבל באופן שהגביהה זוכה
 18 בה קודם שתחשך, **פְּכִיסִיָּה דְּמִי** - הרי היא ככיסו, ויכול ליתנה לגוי.
 19 **אִיבָא דְּאֲמַרִי** - יש שאמרו שמעוה זו בלשון אחרת, שרבא עצמו
 20 הסתפק בדיון זה, **כְּעִי ו-הסתפקו רַבָּא, מַצְיָאָה הַבָּאָה לְיָדוֹ מַהוּ,**
 21 **האם נאמר שפִּינּוֹן דְּאֲתָא לְיָדִיה פְּכִיסִיָּה דְּמִי** - שכיון שבאה
 22 המציאה לידו, הרי היא ככיסו, ומותר לתת לנכרי, **או דִּילְמָא** - או
 23 שמא נאמר שפִּינּוֹן דְּלֵא מְרַח בָּהּ, אין לחוש שיעבור ויטלטלה ארבע
 24 אמות ברשות הרבים, וממילא **לֵא פְּכִיסִיָּה דְּמִי** - אין דינה ככיסו,
 25 ואסור לתת לנכרי. מסיקה הגמרא: **תִּיקוּן** - תעמוד שאלה זו בספק
 26 שלא נפשטה.
 27 שנינו במשנה: **אִין עֵמּוּ נְכָרִי מְנִיחוּ עַל הַחֲמֹר. הגמרא מבארת**

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

כז

וחיבור, דין ורחמים⁶, מתחלה סומק ודין ואח"כ חיבור ורחמי, היינו מתחלה גבורות ואח"כ חסדים, והוא בהמשכת הפנימים. כי נקט הלשון "בה"⁷.

ואח"כ בהעלין שהם בחי' מקיפים כי נקט "דסחרין"⁸. מתחלה הוא הי"ג עלין שהם רחמי, י"ג מכילין דרחמי, ואח"כ ה' עלין תקיפין גבורות.

והי"ג עלין והה' עלין נרמזים בהי"ג תיבין שמן אלקים⁹ א' עד אלקים ב', והה' תיבין שמן אלקים¹⁰ ב' עד אלקים ג'.

הנה¹¹ ידוע שבכל בחי' ומדריגה יש פנימים ומקיפים, ומתחלה נמשך להבחי' שלמטה ממנו, הפנימי. ואח"כ המקיף שהוא גדול מהפנימי, וכמו בנין עיר, מתחלה בונין את העיר ואח"כ עושין לה חומה, (וכדעת משה¹² שאמר מתחלה לעשות הכלים ואח"כ המשכן). ועיין בפרי עץ חיים¹³ שער חג הסוכות. מבואר שם שמתחלה נמשכו הפנימים ואח"כ המקיפים, כי המקיפים גדולים מהפנימים. הנה מתחלה יכול התחתון לקבל מהעליון הפנימים ואח"כ יכול לקבל גם המקיפים, וכמובן.

ומפני שאם נעריך חסד¹⁴ וגבורה זה לגבי זה, גבורה הוא בחי' פנימי (כי הפנימי הוא מה שהאור מצומצם בתוך הכלי, והיינו בחי' גבורה ודין), וחסד הוא בחי' מקיף כמ"ש¹⁵ וימינו תחבקני.

לכן בהמשכת הפנימים מתחלה נמשך פנימים דגבורה, ואחר כך פנימים דחסד.

ורחמים (ג) י"ג עלין ד"רחמי", (ד) ה' עלין תקיפין – גבורות. היינו דהסדר הוא: גבורה, חסד, וחסד, גבורה. ומבאר זה בשני אופנים כדלהלן.

6) ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לספר הזהר בראשית עמוד רעג.
7) כנ"ל בלשון הזהר "אית בה סומק וחזור".
8) כנ"ל בלשון הזהר "דסחרין לה מכל סטרהא".
9) כנ"ל בהערה 2.
10) היינו ה' תיבות (פסוק ב') "מרחפת על פני המים ויאמר", כדלקמן.
11) ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לספר הזהר בראשית עמוד רפד.
12) (ברכות נה.) א"ר בר נחמני א"ר יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל אל היית וידעת.

13) "בענין המשכת החסדים רבינה והחסדים דז"א" (לקוטי לוי יצחק כאן).

14) ראה ספר המאמרים אדמו"ר האמצעי דברים חלק ד' עמוד א' תכט ואילך. לקוטי לוי יצחק, הערות על תניא סוף עמוד נב.
15) שיר השירים ב, ו.

ח. ביאור מ"ש בריש הקדמת הזהר, דהגבורות מרוחקין זה מזה, והחסדים מקורבים וסמוכים זה לזה רבי חזקי'¹ פתח כתיב (שיר השירים ב, ב) כשושנה בין החוחים, מאן שושנה דא כנסת ישראל, מה שושנה דאיהי בין החוחים אית בה סומק וחזור, אוף כנסת ישראל אית ביה דין ורחמי.

מה² שושנה אית בה תליסר עלין, אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילין דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא, אוף אלהי"ם דהכא משעתא דאדכר, אפיק תליסר תיבין לסחרא לכנסת ישראל ולנטרא לה.

ולבתר³ אדכר זמנא אחרא, אמאי אדכר זמנא אחרא, בגין לאפקא חמש עלין תקיפין דסחרין לשושנה⁴, ואנון חמש אקרון ישועות, ואנון חמש תרעין.

הקדמת ספר הזהר דף א ע"א

בריש הקדמת הזהר לענין שושנה נקט מקודם⁵ סומק

(1) [תרגום ללה"ק] רבי חזקי' פתח ודרש את הפסוק בראשית ברא אלהי"ם, והתחיל ואמר כתיב "כשושנה בין החוחים", ושואל מאן שושנה ואמר דא כנסת ישראל, ומפרש מה שושנה דאיהי בין החוחים מה שושנה העומדת בין הקוצים, אית בה סומק וחזור יש בה שני גוונים אדום ולבן, אוף כנסת ישראל כמו כן השכינה הקדושה, אית בה דין ורחמי יש בה דין ורחמים,

(2) [תרגום ללה"ק] מה שושנה אית בה תליסר עלין, מה שושנה יש בה י"ג עלין שהם י"ג פרחי שושנה, כמו כן השכינה יש בה שלש עשרה מדות הרחמים, שהם מסבכות את כל קצותי, אוף אלהי"ם דהכא משעתא דאדכר, כך אנו רואים ממה שמע' שנזכר בתורה בפעם הראשונה שם אלהי"ם, הוציא י"ג תיבות עד אלהי"ם השני, והם: את, השמים, ואת, הארץ, והארץ, היתה, תהו, ובהו, וחשך, על, פני, תהום, ורוח, שהם כנגד הי"ג מדות הרחמים, כדי לסבב את כנסת ישראל להפך את דיני' לרחמים, ועל ידי זה לשמרה. (מק"מ ורמ"ק ומפרשים).

(3) [תרגום ללה"ק] וממשיך ואמר, ואחר כך הזכיר עוד פעם שם אלהי"ם בפסוק ורוח אלהי"ם מרחפת, וקאמר אמאי אדכר זמנא אחרא למה נזכר בתורה עוד פעם שם אלהי"ם, ומשיב כדי להוציא חמשה עלים חזקים, ור"ל נקראים תקיפין על שם פעולתם שמסבבים את השכינה, והם חמשה נקראים ישועות, ואנון חומש תרעין פירוש הם סוד חמשה שערי הבינה (שכל אחד כלול מעשרה והם החמישים שערי בינה הנזכרים בכל מקום).

(4) הענין מבואר כנ"ל מקומות בחסידות: וראה לקוטי תורה – דרושים לסוכות עמוד פ, ג וז"ל: חמש עלין תקיפין דסחרין לשושנה שהם ה' גבורות, והענין שהם ה' גבורות ממתקות מה' חסדים כו' כמבואר בזהר הרקיע ריש פרשת בראשית שם. וענין הישועה הוא כי מלכות דאצילות יורדת להחיות ביי"ג כמ"ש רש"י גליה יורדות מות ע"כ צריכה לבחי' ישועות להושיעה שלא יהיה יניקת החיצונים. וע"ז אמר דוד כוס ישועות אשא שיוגבה בחי' הכוס להעלותה באצ"י אשר שם לא יגורך רע (ועיין בהרמ"ז ריש פרשת בראשית דפירש ששניאת הכוס הוא להמשיך בחי' מלכות מה"ג דע"י כו'). ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שמו ביאור הענין.

5) מבאר דיוק לשון הזהר, דהסדר הוא א) סומק – ודין, ב) חיבור –

וכן בהלולב המשכת החסדים דז"א, מתחלה הנענועים שהוא המשכת הפנימים, ואח"כ מה שמקיפין התיבה בהלולב שהוא המשכת המקיפים. ואח"כ בהושענא רבה הוא עוד הפעם יום הדין, המשכת הגבורות. הרי שהגבורות מרוחקין זה מזה, והחסדים מקורבים וסמוכים זה לזה. והוא עדמ"ש²⁴ תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. יצחק²⁵ גבורות ואברהם חסדים, הנה מתחלה כתיב יצחק, מתחלה גבורות ואח"כ אברהם חסדים, ואח"כ כתיב מתחלה אברהם חסדים ואח"כ יצחק גבורות, הב' פעמים אברהם סמוכים זה לזה והב' פעמים יצחק מרוחקים זה מזה. והסומק ודין, וחיזור ורחמי²⁶, י"ל שנרמזים בבראשית ברא אלקים את. מתחלה ב' תיבין שמתחילין ב', ואח"כ ב' תיבין שמתחילין בא'. שמובן שב' הוא גבורה המדה השני, וא' הוא רחמי חסד המדה הראשונה, וד"ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר זוהר בראשית עמוד יא

ובהמשכת המקיפים מתחלה נמשך מקיפים דחסד¹⁶ ואח"כ מקיפים דגבורה. וגם יש לומר, כדי שלא להסמיך הפנימים והמקיפים דגבורות זל"ז, משא"כ בחסדים אין חשש אם יוסמכו זה לזה. וכמו ששם אלקים גבורה לא נזכר ב' פעמים זה אחר זה, ושם אל חסד נזכר זה אחר זה, וכן שם הוי' רחמים כמ"ש¹⁷ אלי אלי, ויקרא¹⁸ הוי' הוי', וכן יצחק לא כתיב ב' פעמים זה אחר זה, ואברהם¹⁹ ויעקב²⁰ נזכרים ב' פעמים זה אחר זה. וכן בהד' מדריגות דחילו ורחימו רחימו דחילו²¹, הב' רחימו סמוכים זה לזה, והב' דחילו מרוחקים זה מזה, דחילו א' קודם הרחימו ודחילו ב' אחר הרחימו הב'. ועל דרך זה בראש השנה ועשרת ימי תשובה וסוכות. מתחלה המשכת הגבורות בר"ה ועשי"ת ויוהכ"פ שהם ימי הדין. ואח"כ הד' ימים שבין יוה"כ לסוכות, וסוכה ולולב, הם המשכת החסדים. מתחלה הפנימים ואח"כ המקיפים, בהד' ימים הפנימים (וכן ביום א' דסוכות, החסד היותר גדול – חסד²²), ובסוכות ע"י הסוכה המקיפים דבינה²³.

על בנין". זוהר ח"ג דף רנה, ע"ב. וראה מאורי אור מערכת אות סמך (טו) וד"ל סוכה הוא אור המקיף בבינה, סכ"ה עם הכולל בגי' אלקים ומקיף לזו"ן וכו'. ע"ש. וראה לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 211 ואילך. 24 שם כה, יט. 25 כידוע יצחק בחי' גבורות כמ"ש (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק", ואברהם חסד כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה לקוטי תורה ואתחנן ה, א ואילך. 26 פירוש: דמבואר בזוהר הנ"ל, דכמו השושנה יש בה שני גוונים מתחלה אדום (גבורה) ואח"כ לבן (חסד), וכמו"כ כנסת ישראל יש בה דין (גבורה) ורחמים. דכותב הגבורות שבשניהם קודם "סומק ודין", ואח"כ מזכיר החסד ורחמים שבשניהם "לבן ורחמים", וע"ז אמר שנרמזים בהפסוק בראשית וגו'.

16 ראה ביאור בענין המקיפים בספר המאמרים אדמו"ר האמצעי דברים חלק ד' עמוד א' רכח ואילך. 17 תהלים כב, ב. "אלי אלי למה עזבתני". 18 שמות לד, ו. "ה' ה' אל רחום וחנן וגו'". 19 בראשית כב, יא. "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני". 20 שם מו, ב. "ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני". 21 ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י (ד"ה לכן אמור סעיף ה, ו) עמוד קב. לקוטי שיחות חלק ג' פרשת תולדות עמוד 781 ואילך. 22 פרי עץ חיים שער חג הסוכות פ"א. 23 פרי עץ חיים שם פרק ד' "סוד הסוכה היא בחי'אור הבינה, המסכת

ההלווייה

בבוקר היתה כבר החצר מלאה אנשים מכל החוגים – גברים, נשים, צעירים ומבוגרים. תקופת שהותו של בעלי בעיר לא ארכה אפילו ארבעה חודשים, ומובן שכדי לקרב אנשים אליו בצורה כזו, עד שהפכו להיות מקושרים אליו בכל נימי נפשם, במשך תקופה כה קצרה – שבחלקה היה בעלי רתוק למשכבו – צריך שיהיה במה לקרב...

את עבודתם של המתעסקים בטהרה ובשאר העניינים, בתנאים ששררו שם – לא ניתן לתאר במלים. מובן שעסקו בכך בעיקר יהודים שהיו מקורבים אל בעלי – ביניהם יהודים מלנינגרד, מרוסטוב ומחרקוב. עד השעה 11-12 הושלמה כל המלאכה, והציבור – שהיה גדול למדי – יצא במסע ההלווייה. בית-העלמין היה רחוק מספר קילומטרים מביתנו, דרך מלאה עליות וירידות, אך המלווים נשאו את בעלי בעצמם לאורך כל הדרך. אחרי המלווים נסעה עגלה, אולם איש מהם לא רצה להניח עליה את הארון, וכך התחלפו נושאי הארון לאורך כל הדרך עד בית-העלמין. אני עצמי לא הלכתי אל בית-העלמין, ואף לא הנחתי לנשים אחרות ללכת⁶⁹. המלווים סיפרו לי שלקראת הקבורה הגיעו לבית-העלמין עוד אנשים רבים מהעיר.

התפילות בתקופת האבלות

לקראת תפילת מעריב חזרו המלווים, וכמה מניינים מהם התפללו מעריב בחדר שבו נפטר בעלי, ושם גם ישבתי שבעה⁷⁰.

הכוונה היתה להתפלל שם במשך כל תקופת ה"שלושים". דא עקא, שמיד החלו להופיע לתפילות מספר יהודים שאיש לא ידע את זהותם. אחד מהם עבד כסנדלר באחד המפעלים, והתעורר חשד שהוא עלול להלשין. היהודייה שעבדה בביתנו בתקופה האחרונה החלה אף היא לגלות אדיקות יתרה, והיתה מגיעה תמיד לתפילות, ובכל מקום שבו עמדו שני יהודים – הצטרפה אליהם כשלישית. אשה זו התיידדה במיוחד עם אותן סנדלר.

בנוסף לכך, רבינוב⁴⁸ נקרא לחקירה ונשאל מדוע נערכה ההלווייה בפרהסיא כה גדולה, ולא זו בלבד אלא שהוא, רבינוביץ', נטל חלק כה פעיל בארגון כל זאת!... כדי להסביר זאת נאלץ רבינוביץ' להמציא תירוצים שלא היו בעולם, וידיד טוב שהיה לו באותו משרד יעץ לו להיזהר. בעקבות זאת נמנעו רבים מלהגיע ולהשתתף בתפילות.

לאורך כל ימי האבלות הגיעו אנשים נוספים לנחמני בניחום אבלים. כמה מהמכרים נשארו גם ללון בביתנו. בתקופה הראשונה לא השאירו אותי לבדי.

בשל כל זאת – פעולותיהם של ידידינו הטובים, ידיעות שהגיעו מהדואר על מכתבים רבים שהגיעו אלינו, ועל סכומי כסף שהוברקו ("געקייבלט", כפי שאומרים כאן) אלינו⁷¹, גם מטשקנט ומסמרקנד (שלמרבה הצער כבר לא היה בהם כדי לסייע) – התעוררה אותה "עין רואה", שהיתה בכל מקום. גם עם חוץ-לארץ כבר קיימנו קשר, וכל הדברים הללו יצרו רושם גדול מדי.

המניין לתפילות נמשך, אפוא, בקושי עשרים יום, ואז נמסר שבעלת-הבית אינה מעוניינת בהתכנסות אנשים רבים מדי בביתה (האמת היתה שהיא הסכימה לכך בחפץ-לב), והודיעו לציבור שהתפילות אינן מתקיימות כאן עוד.

(69) ראה שו"ע יו"ד סשנ"ט ס"ב ובנ"כ שם.

(70) ראה מעבר יבק – אמרי נועם פל"ה.

(71) במטרה לסייע ברפואתו של רלווי"צ.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל פקודי

הללו אחת לשם שביבת הקב"ה על מלאכת שמים וארץ לעה"ז, ושבת שני' לשם שביבתו למלאכה שמים וארץ של עה"ב מה שיהי' אחר הגאולה ואז כשיכוונו בשתי הללו מיד הם נגאלים.

ובזה מבואר פסוק הנ"ל דתחלה אמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם היינו לומר שנגמרו מלאכת שמים וארץ של עה"ז, ואח"כ אמר ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה היינו של עה"ב דמלאכה זו יש לייחסה אל עצמו ית' מצד קדושתו שלא נבראה על ידי שום דבר משא"כ תולדות של עה"ז שנברא הכל ע"י השמים וארץ ומים כמו שנתבאר במקומו.

ולפי שביום השביעי שבת משניהם בבת אחת אמר וישבות אלקים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה מכל דייקא ר"ל בין משל עה"ז ובין משל עה"ב מכולן שבת ביום השביעי ולא קבע לזה יום בפני עצמו ולזה בפני עצמו, ולזה כנגד מה שהוא מנוחה לשל עה"ז, אמר ויברך אלקים את יום השביעי, וכנגד מה שהוא יום מנוחה לשל עה"ב אמר ויקדש אותו דודאי בבחינה זו יש בו קדושה יתירה ובה ברכו שלא נתן לו בן זוג דהיינו לייחד יום אחד לכל אחת מהם וכנ"ל.

וז"ש כי ב"ו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ר"ל דבו לבדו שבת מכל מלאכתו ר"ל ממלאכת שניהם וזהו אשר בר"א אלקים לעשות דלשון בריאה שהוא דבר דק נופל על של עה"ב ולשון עשי' על של עה"ז ור"ל דזיכה את יום השביעי לשבות בו בין ממלאכת ש"ו הפשוטים ובין ממלאכת השמים והארץ החדשה וכאמור.

ובזה מבואר מ"ש ששמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת דר"ל שצריכים לכוון אל שני שבתות הנ"ל אחת לשם עה"ז ואחת לשם עה"ב והוא עצמו מ"ש בתחלת הפסוק אך את שבתותי תשמרו בלשון רבים ללמדך שצריכים לכוון אל שני שביבות הקב"ה, ואמר וזהו וביום השביעי שבת וינפש כפל הדבר לומר שהי' ב' בו מיני מנוחה אחת ממלאכת שמים ארץ שברא לתכלית הנהגת הגוף, שני' וינפש היינו מה ששב ממלאכת שמים וארץ החדשים שהוא לצורך תענוגי הנפש וינפש דייקא וז"ש כאן שב"ת שב"תון ליי" ר"ל שהקב"ה שבת בו שני מיני מנוחות וכדאמרו.

וגם בזה הדרך מיושב מ"ש שזכור את יום השבת, שמור את יום השבת, דזכור את יום השבת היינו מה ששבת בו ממלאכת עה"ז, ושמור בבחינת שהוא לצורך העתיד לבוא שכבר נתעסק ובראו בששת ימי המעשה וכמדובר.

זרע ברך

לה, ב – ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת

ביאור מה שברוב מקומות מזכיר שבת בכפל – כנגד עה"ז ועה"ב, וזהו "שבת שבתון", ומבאר כמה וכמה פסוקים בנוגע שבת וכו'

יתיישב בס"ד מה שמצינו שברוב מקומות מזכיר שבת בכפל כגון כאן שבת שבתון, וכן ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וכן שבת וינפש הוא כפל שבייתה. וכן יש לדקדק בסדר בראשית בפרשת ויכלו שאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו וגומר, הרי לכאורה בין בתואר סיפור גמר הבריאה ובין בתואר המנוחה והשבייתה כפל דבריו דלענין גמר הבריאה אמר ויכלו השמים וגומר ויכל אלקים וגומר, וכן לענין השבייתה אמר וישבות ביום השביעי וגומר ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו הרי שכפל בכל חלוקה מהם.

ואגב גררא יובן בס"ד משרז"ל ויקדש אותו שלא נתן לו בן זוג מלבד מה שפירשנו בו בס"ד תחלת הסדר ועוד י"ל אשר בר"א אלקים לעשו"ת למה הוציאו בשני לשונות בריאה ועשי'.

לכך אפשר לומר דעם היות שהיו שם שני בריאות אחת לצורך עה"ז שמים וארץ הפשוטים אבל עוד היתה שם לצורך עה"ב וכדאיתא במדרז"ל דאפי' השמים והארץ החדשה כדכתיב כי את השמים החדשה ואת הארץ החדשה אשר אני עושה כבר נבראו בששת ימי בראשית, ולכך אפשר הכתיב הקב"ה לעצמו שני מנוחות אחת לשל עה"ז ואחת לשל בריאה הצורך לעה"ב לשם הנפשות, ולפי שהי' מן הראוי ליחד יום אחד לכל פעולה בפני עצמה ולעשות שני ימים שבת אחת לשם גמר שמים וארץ של עה"ז לצורך הנהגת הגוף, ויום א' בפני עצמו לצורך שבייתה שהי' גמר מלאכת השמים והארץ החדשה ונמצא לפי זה יהי' גם לשבת בת זוג, אבל ברך אלקים את יום השבת ויקדש אותו במה שלא נתן לו בן זוג רק ביום א' שבת משניהם לשם שמים וארץ לזה העולם ומשל עה"ב, וכל זאת כדי שלא יאמרו שתי רשויות הם וכל אחד מהם קבע לו מנוחה בפני עצמה.

וגם לפי זה הדרך מיושב מ"ש רז"ל אלמלא שמרו בני ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין והיונין בה למה דוקא שתי שבתות, ולדרכינו זה צריכין ישראל לכוון בשתי שבתות

♦ יום ראשון כ"א אדר ♦

לה (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֵלֶיהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:
א וַאֲכַנְשׂ מֹשֶׁה ית כל פִּנְשָׁתָא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲמַר לְהוֹן אֵלִין פִּתְגָמָא דִּי פִקְדֵי יְיָ
לְמַעַבְד יְתְהוֹן:

ע"כ < ויקהל משה • למחרת יום הכפורים, כשיירד מן ההר, והוא לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידיים, אלא
הן נאספים על פי דבורו, ותרגומו: ואכנש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 210)

למחרת יום הכפורים, כשיירד מן ההר (רש"י לה, א) יש לשאל, מדוע לא מסר לבני ישראל את צווי הקמת המשכן מיד עם
רדתו מן ההר, אלא המתין למחרת יום כפור. ויש לומר, שמיד לאחר ירידתו מן ההר, כשבדידיו הלוחות השניות ובפיו בשורת
'סלחתי' – לא היה זה המקום והזמן למסור לישראל צוויים חדשים, שכן הם היו שקועים כל כולם בקבלת התורה מחדש
ובבשורת הסליחה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 458 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

טעם בפילוח פרטי בנית המשכן

בפרשיות ויקהל-פקודי ישנה תמיהה גדולה:

אחרי שמפירט בכתובים על ציווי ה' למשה אודות בנית המשכן בפרשיות תרומה ותצוה, היה צריך להיות כתוב ויעשו בני ישראל
ככל אשר צוה ה' את משה וכיוצא בזה, ומדוע מפרטים שוב בכתובים כל הפרטים דבנית המשכן?
יש לומר הבאור בזה בפשטות:

מצינו באליעזר עבד אברהם שפפלה התורה את המארעות שארעו עמו, ופירש רש"י שזהו מצד ש"פה שיחתו של עבדי אבות
מתורתו של בנים, והינו שדבר החביב לפני הקב"ה, הרי מצד חביבותו כופלת התורה את ספורו.

דעומק הפרוש בזה הוא, דלפעמים אפילו "שיחה" שאינה כוללת הוראות ודינים – "תורה", אלא רק ספור המתאר מצב או
פעלה, הנה אם חביבה היא אצל הקב"ה הרי היא נכפלת בתורה.

יש לומר שעל-דרך-זה כאן, דזה שהתורה כופלת את פרטי בנית המשכן, זהו מצד חביבותו לפני הקב"ה. דמכיון שעל-ידי בנית
המשכן נהיתה השראת השכינה אצל בני ישראל, וכמו שכתוב ויעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובפרט שהיה בזה "עדות
לישראל שותר להם הקב"ה על מעשה העגל" (פירש"י פקודי לה, כא), הנה פרשה זו חביבה היא ביותר אצל הקב"ה.

ואף שאין הפרשה כוללת אפילו הדינים איך לבנות המשכן, אלא תאור בנית ופעולת בני ישראל את המשכן, הנה מצד חביבותה
יפה שיחתו, אפילו מ"תורתו", ונכפלת בתורה. **אכן עזרא.**

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה
לכם קדש שבת שבתון ליהוה בל-העשה בו מלאכה
ב שְׁמָא יומין תתעבד עבדתא וביומא
שביעאה יהי לכוון קודשא שפא שבתא
קדם יי כל דיעבד בה עבדתא יתקטל:
וומת:

ע"כ < ששת ימים • הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 171 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה (לה, ב)
יש לבאר זה על-פי דרך החסידות: כתיב (תהלים קכח, ב) "יגיע כפירי כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני
ביתו, הרי זה צריך להיות רק ב"כפיר" – בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "יגיע ראשו".
וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו על-ידי עסקו, אלא הקב"ה הוא הן ומפרנס את העולם כולו, והעסק
אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל-ידו משפיע הקב"ה פרנסתו.

אכן עזרא על התורה

א טעם ויקהל, שישמעו הכל מפיו דבר
המשכן שינדבבו. ופרש אלה הדברים,
המשכן וכליו לעשות, על כן כתוב לעשות
אוחם. והנה הטעם שהשם צוני שמעשו מה
שאומר לכם, והוא הזהיר אתכם, אף-על-פי
שמעשה שמים אתם חייבים לעשות, השמרו
לכם שלא תעשו מעשה בשבת. והעובר בפני
עדים, ומיתוהו בית דין, ובמקום אחר יפרש
שהוא בסקילה:

וּכְשִׁפִּיר הָאֲדָם בְּאֵמַת שֶׁהַפְּרִנְסָה מוֹגִיעָה מֵהַקֶּבֶ"ה, אָזִי וּבֵין שְׁגָם עַל־יְדֵי הַתְּעַסְקוֹת וְיִגִיעָה יִתְרָה לֹא יָרוּיחַ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהַקֶּבֶ"ה רוֹצֵה לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ, וּמִמִּילָא לֹא יִשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בְּמִלְאֲכָתּוֹ, אֲלָא יַעֲסֹק בְּמִלְאֲכָתּוֹ עִם כַּח הַמַּעֲשֶׂה בְּלִבּוֹ, כְּדִי לַעֲשׂוֹת כְּלֵי בְדִרְךָ הַטֹּבֵעַ לְהַשְׁפִּיעַת הַפְּרִנְסָה.

וְזֶהוּ "שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה" – ש"תַּעֲשֶׂה" (וְלֹא תַעֲשֶׂה) פְּרוּשׁוֹ שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּדִרְךָ מִמִּילָא, שְׂאִין הָאֲדָם מִשְׁקִיעַ אֶת עַצְמוֹ בַּעֲסָק, וְהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית כְּאֵלוֹ מְלָאכָה וּמִמִּילָא, בְּלֵי הַשְׁתַּדְּלוּת הָאֲדָם. וּכְשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּאִפְסוֹן כְּזֶה, שְׂמֵאֲמִין וְיֹדֵעַ שֶׁהַקֶּבֶ"ה הוּא הַזֶּן וּמִפְרִנְס לְכָל, וְאִינוֹ מִשְׁקִיעַ רֹאשׁוֹ בְּזֶה, הָרִי הוּא כֵּל הַשְּׂבוּעַ בְּבַחֲיִנַת שַׁבַּת – "א שַׁבְּתֵי דִיקְעֵר אִיד", וְכַדְאִיתָא בְּסִפְר הַחֲנוּךְ (מִצוּה לֵב) שֶׁעֲנִינֵנוּ שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא "לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ אֲמוֹנַת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם", וְאֶצְלוֹ הָרִי "אֲמוֹנַת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם" קוֹבֵעַ בְּנַפְשׁוֹ כֵּל יְמֵי הַשְּׂבוּעַ. וּכְשֶׁכָּל הַשְּׂבוּעַ הוּא בְּבַחֲיִנַת שַׁבַּת, אָזִי "בִּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן" וְלֹא שַׁבַּת סִתָּם.

ג לא תבצערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: דשבתא:

כ"א < לא תבצערו אש > (סנהדרין לה, יבמות ו): יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת. אבן עזרא.

ד ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר: ה ויאמר משה לכל קנשתא דבני ישראל למימר דין פתגמא די פקד וי למימר:

ז זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמר לכם. אבן עזרא.

ח סבו מנכון אפרשותא קדם וי כל דיתרעי לבה ייתי ית אפרשותא קדם וי דהבא וכספא ונחשא:

ח קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: ט נדיב לבו > על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתם. אבן עזרא.

י ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועוים: אבן עזרא.

י וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שפים: אבן עזרא.

יא ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקמרת הפמים: אבן עזרא.

יב ואבני־שהם ואבני מלאים לאפור ולחשן: אבן עזרא על התורה

א ו ותולעת שני. בלא מים. ויש במ"ם, אם יהיו חטאים כשנים. אולי לשון רבים הם: ז וערת. זכרים. כמו לוחות וכוורות בקרף: ח שטים. במ"ם. כמו נשים: ט ושמן. ולא הזכיר זית זך, כי ידוע הוא. על פן למאור פמנהג. הגה הזכיר שכיבאוי המתנדבים תרומתם, ומי שהם בקיאים שחכמי לב הם באמנות, לבאו ויעשו. והחל מהמשכן פי הוא פולל, והאהל מקסה הוא עליו. והזכיר מקסהו, והוא פולל שנים מקסים:

מעט מים, פרוש פי הלקיחה לי היא בעבורי. וככה, קחו מאתכם תרומה לה. ומלת כל נדיב לבו. זרה, כל אשר נדבו לבו. כמו בגדל זרועה, בזרועה הגדול. זכר רב טובה, זכר טובה הרב. ורבי ישועה אמר פי הני"ו נוסף, כמו חיתו שרי, בנו בעור. ואחר שהזכיר יביאה, פירש והוסיף לבאר שהיא תרומת ה'. וכמוהו רבים, והוא צוה לי אחי. יש אומרים פי נקרא סף, בעבור שתאנה היא לעינים, מגזרת נקספה. גם לחשת, פי הנשים מנחשות בנחשת:

ג לא תבצערו. בעבור שהזכיר ביום הראשון ובשביעי בחג המצות, כל מלאכה לא תעשה בהם, להחזיר אוכל נפש, אמר עתה בשבת לא תבצערו אש, לאפות להם ולבשל בשר. פי האש צורף לכל מאכל. והנאון רב סעדיה חבר ספר נקבד, תשובות על החולקים על קדמונינו על גר שבת: ד ויאמר. עתה החל לפרש לכל העדה מה שצוהו השם: ה קחו. הפך תנו. רק להיות מ"ם אחר גזרת לקיחה, הגה היא כמו תנינה. קחי [נא] לי

שיעור יומי ליום ראשון כ"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל-פקודי לג

(י) וְכַל־חֲכַם־לֵב בָּכֶם יִבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתָם לַעֲשׂוֹת וְיַעֲבֹדוּן יֵת כָּל־דִּי פֶקֶד יֵי: יְהוָה:

(יא) אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶל־וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסוֹ וְאֶת־קַרְשׁוֹ אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:

ע"י אֶת הַמִּשְׁכָּן • רִיעוּת הַתְּחַתּוֹנוֹת הַנִּרְאוֹת בְּתוֹכוֹ קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אֹהֶל • הוּא אֹהֶל רִיעוּת עֲזִים הָעֲשׂוּי לְגַג. וְאֵת מִכְסָּהוּ • מִכְסָּה עוֹרוֹת אֵילִים וְהַתְּחַשִּׁים. אבן עזרא.

(יב) אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת־פָּרְכַת־הַמָּסָךְ:

ע"י אֶת פָּרְכַת הַמָּסָךְ • פָּרְכַת הַמְּחַצָּה, כָּל דָּבָר הַמַּגֵּן, בֵּין מַלְמַעְלָה בֵּין מַבְנֵגֶד, קְרוּי מָסָךְ וְסָכָךְ, וְכֵן (איוב א): "שָׁכַת בַּעֲדוֹ", (הושע ב): "הֲנִי שֶׁף אֶת־דַּרְבְּךָ".

(יג) אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־לֶחֶם הַפָּנִים:

ע"י אֶת לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֵד פְּרִשְׁתִּי עַל שֵׁם שְׁהִיו לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שְׁהִיָּה עֲשׂוּי כַּמִּין תְּבֵה פְרוּצָה. אבן עזרא.

(יד) וְאֶת־מְנַרְת־הַמָּאוֹר וְאֶת־כְּלֵיהָ וְאֶת־נִרְתֵיהָ וְאֶת־שֵׁמֶן הַמָּאוֹר:

ע"י אֶת נִרְתֵיהָ • מְלַקְחִים וּמְחַתּוֹת. נִרְתֵיהָ • לוֹצִינִי"ש בְּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֵּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת נִתּוּנִין בְּהֵן. וְאֶת שֵׁמֶן הַמָּאוֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכַמֵי־לֵב, שֶׁהוּא מְשַׁנֵּה מִשְׁאֵר שְׁמָנִים, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרֵשׁ בַּמִּנְחוֹת: 'מִגְרָרוּ בְּרֵאשׁ הַזֵּית', וְהוּא כְּתִית וְנֶף. אבן עזרא.

(טו) וְאֶת־מִזְבַּח־הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קַטְרֵת־הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ־הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:

ע"י מָסַךְ הַפֶּתַח • וִילוֹן שֶׁלְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קַרְשִׁים וְלֹא רִיעוּת. אבן עזרא.

(טז) אֶת־מִזְבַּח־הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר־הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַבִּיר וְאֶת־כַּנּוֹ:

(יז) אֶת־קַלְעֵי־הַחֲצֵר וְאֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־מָסַךְ־שַׁעַר־הַחֲצֵר:

ע"י אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ • הָרִי חֲצֵר קְרוּי פֶּאן לְשׁוֹן וְזָר וּלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הַרְבֵּה. וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר־הַחֲצֵר • וִילוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמִּזְבֵּחַ עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמָצְעִיּוֹת שֶׁל רַחֲב הַחֲצֵר, שֶׁהִיָּה חֲמִשִּׁים רַחֲב, וְסִתּוּמִין הַיָּמִנּוּ לְצַד צְפוֹן ט"ו אַמָּה וְכֵן לְדָרוֹם, שְׁנָאֵמֵר (לעיל כז): "וַחֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קַלְעִים לְפֶתַח". אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כִּי הֵם קָדְשׁ בֵּין הַפָּרְכַת וְהַמָּסָךְ פֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: ט"ז אֶת הַבִּיר. הִנֵּה אֵין לְפִיּוֹר וּלְכַנּוּ בָּדִים, אֹדֵל עַל הָעֲגֻלוֹת הָיוּ נְשׂוּאִים: י"ז אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ. כְּמוֹ רִיחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק. תַּאכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נִפְחָ:

י"ד וְאֶת מְנַרְתֵּהּ. וְהַזְכִּיר שֵׁמֶן הַמָּאוֹר שֶׁבַע־בּוֹרוֹ נְעֻשִׂית הַמְּנַרְתֵּהּ: ט"ח וְאֶת. הַשְּׁלִים לְהַזְכִּיר כְּלֵי הַקֶּדֶשׁ, וְאִמֵר כֵּן אֶת מָסַךְ הַפֶּתַח. וְהִנֵּה כְּלֵי שֵׁמֶן הַמָּאוֹר וְכֵלֵי שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְקַטְרֵת הַסַּמִּים יֵהִיו נְכוּנִים:

י"א אֶת קַרְסוֹ. קַרְסֵי הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל, וְכַרְתִּיּוֹ וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו, שֶׁהֵם עַמֻּדָיו, הַפָּרְכַת וְהַמָּסָךְ, וְאִמֵר כֵּן הַזְכִּיר כְּלֵי הַקֶּדֶשׁ שֶׁהֵם לְפָנִים מִהַפָּרְכַת: י"ג וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים. כִּי בַעֲבוּר זֶה נַעֲשֶׂה:

יח) אֶת־יְתֵדֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יְתֵדֶת הַחֹצֵר וְאֶת־ יח ית ספי משפנא וית ספי דברתא וית אטוניהון : מיתריהם:

ע"י יתדת • לתקע ולקשר בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח. מיתריהם • חבלים לקשר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ו, עמוד 185 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שלא ינועו ברוח

אֶת־יְתֵדֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יְתֵדֶת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:

יתדות - לתקע ולקשר בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח (לה, יח. ובפירוש רש"י)

יש לפרש זה בדרך הדרוש: כאשר אדם מחנך את תלמידו לעמוד על דרך הישר והאמת, ושיעמוד איתו נגד הרוחות הרעות המנשבות בחוץ, אפשר שיחשב המחנך שהעיקר הוא לחזק אצל התלמיד את היסודות ועיקרי הדברים, אף בדברים הנראים כטפלים אין הוא צריך להתעסק עם התלמיד, כי גם בלא זה ישאר חזק באמונתו. אף האמת אינה פן, שאם רוצה המחנך שהתלמיד "לא ינוע ברוח" ולא יפול מה"רוחות" המנשבות בעולם, עליו "לתקע ולקשר" ולחזק אצל התלמיד גם "סופי היריעות".

והיגו, שצריך הוא להעמיד את התלמיד באפן שכל פרט ופרט שבו, מראשו עד רגליו, יהיו שלמים ונזקים בכל הפרטים. כי אם לא יעשה פן, אי אפשר לדעת מאיזה צד ומהיכן יפיל אותו ה"רוח". ורק כשהתלמיד שלם לגמרי "עד סופי היריעות" בתורה ומצות, אז יוכל להיות סמוך ובטוח ש"לא ינוע ברוח", וישאר איתו ונזק באמונתו ה'.

יט) אֶת־בְּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֹהֲרֵן הַפִּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי בְנָיו לְכַהֵן:

יט ית לבושי שמושא לשמשא בקודשא וית לבושי קודשא לאהרון פהנא וית לבושי בנוהי לשמשא :

ע"י בגדי השרד • לכסות הארון, והשלקן, והמנורה והמזבחות בשעת סלוק מסעות. אבן עזרא.

כ) וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: אבן עזרא.

כ ונפקו כל פנשתא דבני ישראל מן קדם משה :

כא ונאתו כל גבר דאתרעי לבה וכל די אשלמת רוחה ומה איתאיו ית אפרשותא קדם יי לעבדות משפן זמנא וילכל פלחנה וללבושי קודשא :

כא) וַיֵּצְאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוּ לְבוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: אבן עזרא.

כב ומיתן גבריא על נשאא כל דאתרעי לבה איתאיו שירין ושכין ועזקן ומחורף כל מן דדחב וכל גבר די ארים ארמות דהבא קדם יי :

כב) וַיֵּבְאוּ הָאֲנָשִׁים עֲלֵהֲנָשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וְנֹזֶם וּטְבַעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵגִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

ע"י על הנשים • עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח 'על' כפשוטו, משום דלא מתרגם: וַיֵּבְאוּ הָאֲנָשִׁים וְאֹתוֹ גְּבֵרְיָא, כמו שמתרגם לעיל מינה, רק מתרגם: 'ומיתן', ורצה לומר, שהביאו חח ונזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על "טו אות העזים"). חח • הוא תכשיט של זהב עגל, נתון על הזרוע, והוא הצמיד. וכומוז • כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פרשו שם כומז, כאן מקום זמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 119)

ויבאו האנשים על הנשים (לה, כב) ידוע השקלא וטריא בהא דנשים חבבות בבני המקדש, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא (דאין בונין אותו בליה). ויש לומר, שאין על אשה חובת גברא לקים מצות "ועשו לי מקדש" (שעל הצבור), אלא הוא חיוב מצד החפצא של המקדש. והיינו, שגדר בנין המקדש מחיב שבנינו יהיה על ידי הצבור - "ועשו", עשית כלל ישראל, ולכן שייך זה לכל ישראל, אנשים ונשים. אבן עזרא.

יט את בגדי השרד. לצורך הנשים: אלא אהל מועד, פת אחר פת: כמכי לב. והשעם, שיש לו לב רם: כ ויצאו. למדנו מזה שכל עדת ישראל באו כא ויבאו כל איש אשר נשאו לבו. הם כב ומלת על הנשים. כמו עם הנשים, כמו

שיעור יומי ליום ראשון כ"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל-פקודי לה

(כג) וְכַל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

כג"י ◀ וְכַל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ • תִּכְלֹת אוֹ אַרְגָּמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִם אוֹ תַּחֲשִׁים, כָּלֵם הֵבִיאוּ. אבן עזרא.

(כד) כָּל-מִיּוֹם תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שֵׁטִים לְכַל-מְלֶאכֶת הָעֵבֶרָה הֵבִיאוּ:

(כה) וְכַל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיְבִיאוּ מִטּוֹה אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-יחזות חלק לא. עמוד 207 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שרק הנשים התעסקו בטויה

וְכַל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיְבִיאוּ מִטּוֹה (לה, כה)

מצינו שהנשים טוו את התכלת והארגמן וכו' למלאכת המשכן, מה שאין-כן הנשים שרק הביאו את התכלת והארגמן גוי" אף לא הכינו אותן בעצמם למלאכת המשכן. ויש לעין בטעם החלוק. ויש לומר בזה: דהנה מלאכת המשכן הייתה צריכה להיות "לשמה" כדפירש רש"י "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדשה". ועל-פי-זה יש לומר דמפניו שרוב הנשים חטאו בחטא העגל, לא הייתה להם נאמנות שיעשו מלאכתם לשמה, ולכן לא התירו להם להתעסק בטויה (ורק אלו שבהם בחר הקב"ה שיתעסקו במלאכת המשכן, וודאי הדבר שיעשו מלאכתם לשמה). מה שאין-כן הנשים שלא חטאו בחטא העגל, אין טעם לומר שלא יעשו מלאכתם לשמה, ולכן התירו להם להתעסק בטויה.

(כו) וְכֹל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחַכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:

כג"י ◀ טוו את העזים • היא הייתה אמנות יתרה, שמעל גבי העזים טווין אותן. (שבת צט)

(כז) וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלֶאֱיִם לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן:

כג"י ◀ וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ • אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בחנכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמסריין, אנו משלימין אותו'. פיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "והמלאכה הייתה דים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השם וגו'. לכה התנדבו בחנכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב. אבן עזרא.

(כח) וְאֶת-הַבָּשָׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

אבן עזרא על התורה

על להם הכפורים תנופה, ורבים ככה: כלנדיב לב. או נדיבת לב. כדרך השפן. שור שה קשבים: חח. פאון: ונגום. באף: וטבעת. באצבע: וכומז. ברוזע: כג וכל איש. או אשה. והוסיפו הנשים שטוו אחר חדים רבים שניצאו ממצרים. ואחר כן כלל כל איש ואשה. ושב לדבר על הנשים, שנשאים להם לעשות. והזכיר הראש, שכלם יהיו סרים אל משמעתו, פי אין בהם חכם פמוהו:

התכלת והארגמן והתולעת והשם גם העזים, והיא אומנות צריכה לחכמה יותר: כז והנשיאים. כי בצאתם ממצרים ונצלו, כל איש שאל כפי מעלתו. והנה דבר גדול היה שנמצאו שמן למאור ביד הנשיאים,

התכלת והארגמן והתולעת והשם גם העזים, והיא אומנות צריכה לחכמה יותר: כז והנשיאים. כי בצאתם ממצרים ונצלו, כל איש שאל כפי מעלתו. והנה דבר גדול היה שנמצאו שמן למאור ביד הנשיאים,

כט כל גבר ואמתא דאתרעי לכהון עמהון
 לאיתא לא לכל עבדתא די פקד יי למעבד
 בינא דמשה איתאוי בני ישראל נדבא
 קדם יי:

(כט) כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם לְהֵבִיא לְכָל־
 הַמְּלֶאכֶה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ
 בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה:

◆ יום שני כ"ב אדר ◆

לואמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי
 בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
 דיהודה:

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם
 בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה:

רש"י חור • בנה של מרים הנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 212)

בנה של מרים הנה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר פתב פן לעיל. ועוד, מדוע לא פתב פן בפרשת פי תשא (לא, ב), שגם שם מ'חס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק לד). כלומר: הכתוב מודיע גדל יחוסו של בצלאל גם מצד האם, שגזרה מתקנים טפי השואת השוע' ל'דל'. אבל בפרשת פי תשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור הוא מצד מעלותיו של חור המפרשות בכתוב (וברש"י).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק טז, עמוד 449 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טויות היריעות מעל העזים

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:

כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו כו' כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה פלים ואחר-כך משכן. אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר-כך משים פלים בתוכו. . וכן עשה (לה, כב. ובפירוש רש"י) יש לעין, דאם היו צריכים לבנות המשכן כ"מנהג העולם", מדוע עשו את היריעות תחלה ואחר-כך את הקרשים, דלא כמנהג העולם שבונים את קירות הבית, ורק אחר-כך את גגו (וראה גם רבותינו בעלי התוספות ויקהל לו, יד, ועוד)? ויש לתרץ בפשטות:

על הפסוק (ויקהל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טו את העזים" פירש רש"י "היא היתה אמנות יתרה, שמעל העזין היו טוין אותן". וכן פירש רש"י במסכת שבת (עד, ב דבור-המתחיל שופר) "קרא קדריש, טו את העזים, בגופן של עזים משמע". והינו שהביאו הנשים את העזים פשהצמר טווי על גופם ממש. ואם-כן מובן מעצמו, שמצד צער בעלי-חיים, לא היה אפשר להשהות את העזים עם הטויה על גביהם עד שסיימו לבנות את הקרשים, ולכן היו מרחימים לעשות את היריעות מיד אחרי שטוו אותן.

לא ואשלם עמה רוח נבואה מן קדם יי
 בחכמתא בסוכלתנו ובמדע ובכל עבדא:

(לא) וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתוּבָנָה וּבְדַעַת
 וּבְכָל־מְלָאכָה: אבן עזרא.

לב ולא לפא אומנן למעבד בדהבא ובכסףא
 ובנחשא:

(לב) וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבַת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף
 וּבַנְּחָשֶׁת: אבן עזרא.

לג ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנגרות
 אעא למעבד בכל עבדת אומנן:

(לג) וּבַחֲרֻשֵׁת אֲבָן לְמַלֵּאת וּבַחֲרֻשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־
 מְלָאכֶת מַחֲשָׁבַת:

לד ולא לפא ירב בלבה הוא ואהליאב בר
 אחיסמך לשבטא דדן:

(לד) וְלַהוֹרֵת נָתַן בְּלָבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
 לְמִטֵּה־דָּן:

אבן עזרא על התורה

פי יש אומן ורב, ולא פסר. ותרשי אבן, ולא
 עץ. ובכלם היה שלם:

בכל מלאכה:
 לב ולחשב. בלב מושבות שלא נראו כמותן.

לא וימלא. הנה השם העיד כי הוא מלא
 חכמה ותבונה ודעת. ותוספת עוד שהוא חכם

שיעור יומי ליום שני כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לו – פרשת ויקהל-פקודי
לז
כ"ג • וְאֶהְיֶינָם • משבט דן, מן הירודים שבשבטים, מגני השפחות. והשנהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן,
והוא מגדולי השבטים, לקים מה שצאמר (איוב לד): "ולא נפר שוע לפני-דל". אבן עזרא.

(לח) מִלֵּא אֹתָם חֲכַמְת־לָב לַעֲשׂוֹת פְּלִמְלֹאכֶת חֲרָשׁ וְחִשָּׁב וְרָקַם בַּתְּכֵלֶת וּבִאֲרָגָמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשֵׁי וְאַרְגָּ עֵשִׂי פְּלִמְלֹאכָה וְחִשְׁבֵי מַחְשָׁבֶת:

לו (א) וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאֶהְיֶינָם וְכָל אִישׁ חֲכַם-לָב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וְתוֹבִינָה בְּהֵמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-פְּלִמְלֹאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה: אבן עזרא.

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלְאֵל וְאֶל-אֶהְיֶינָם וְאֶל כָּל-אִישׁ חֲכַם-לָב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוּ לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: אבן עזרא.

(ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלֹאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר: אבן עזרא.

(ד) וַיָּבִיאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת פְּלִמְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים: אבן עזרא.

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: כ"ג • מדי העבודה • יותר מכדי צרף העבודה. אבן עזרא.

(ו) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֲלֵי-עֲשׂוֹת עוֹד מְלֹאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֵא הָעָם מִהֵבִיא:

כ"ג • וַיִּפְּלֵא • לשון מניעה. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לד ועוד ולהורות כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים. והנה אהליאב הוא חברו בכל המלאכות, גם להורות לאחר בחכמה. על כן אמר על שניהם, עושי כל מלאכה וחשבי מחשבות: א וְעָשָׂה. הנה בצלאל הוא בעצמו יעשה לד ועוד ולהורות, ויורה, הוא ואהליאב: ב וַיִּקְרָא. ה"א לקרבה, נוסף, כמו ולדבקה בו. וחכם גדול טעה, שאמר כי כמוהו לשמור את בריתו לעמדה. כי הוא מפיק ה"א, ומלת עומד עומדת. על כן הפירוש לעמוד בה: ג וַיִּקְחוּ. את כל התרומה אשר הביאו: והם.

ישאל היו עוד מביאים נדבה אל משה בכל בקר: ד וַיָּבִיאוּ. אל אהל משה, ויאמרו מרבים העם: ה מ"ם מדי, נותר. כמ"ם מכל מלמדי השפלותי, כאשר פרשתי: ו וַיַּעֲבִירוּ קוֹל. כמו ויעבור הרנה:

(ז) וְהַמְלֵאכָה הֵיטָה דַּיִם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר:
וְעַבְדְּתָא הוּת מַסַּת לְכָל עַבְדְּתָא לְמַעַבְד
יְתָה וִיתְרַת:

ז"ע וְהַמְּלֵאכָה הֵיטָה דַּיִם לְכָל־הַמְּלָאכָה • וְהַמְּלֵאכָה הֵיטָה דַּיִם שֶׁל עוֹשֵׂי הַמְּשָׁפָן, לְכָל הַמְּלָאכָה שֶׁל מְשָׁפָן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וְלִהְיוֹתָּר. • וְהוֹתֵר • כְּמוֹ (לעיל ח): "וְהִכְבֵּד אֶת לְבוֹ", (מלכים ב א): "וְהִכּוֹת אֶת מוֹאָב". אבן עזרא.

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בְּעֵשׂוֹ הַמְּלָאכָה אֶת־הַמְּשָׁפָן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מְשׁוֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי בְּרַבִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:
ח וְעַבְדוּ כָל חֲכִימֵי לֵב בְּעַבְדֵי עַבְדְּתָא יְתָ מְשָׁפָנָא עֶשֶׂר יְרִיעֹן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵ זְהוּרֵי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבְדֵ אִמָּן עַבְדֵ יְתָהוּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 450)

וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָמֵי לֵב אֶת הַמְּשָׁפָן עֶשֶׂר יְרִיעוֹת (לו, ח) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ קִדְּמָה גְּשִׁיַת הַיְרִיעוֹת לַעֲשִׂית הַקְּרָשִׁים (פסוק ט), וְהָרִי מִנְהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת קִירוֹת הַבַּיִת לִפְנֵי הַגַּג (ראה רש"י פקודי לו, כב). וְגַם לִדְמוּת, שֶׁמִּכּוֹן שֶׁהַנְּשִׂימ הַזְּדָרְזוּ וְהִבִּיאוּ אֶת יְרִיעוֹת הָעֵזִים עַל גְּבֵי הָעֵזִים, לֹא יָכְלוּ לְדַחֹת אֶת הַגְּזִיזָה עַד לְאַחַר גְּשִׁיַת הַקְּרָשִׁים, שֶׁהָרִי בֵּינָתַיִם תִּצְמַח כָּל שְׁעָרָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, לְלֹא טוֹיָה בִּיחַד. וְאַרְגּוּ אֶת הַיְרִיעוֹת מִדָּל לְאַחַר הַגְּזִיזָה, כִּי אִזּוֹ הָאֲרִיגָה מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר. אבן עזרא.

(ט) אַרְבַּע הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיְרִיעוֹת: אבן עזרא.
ט אַרְבַּא דִּירִיעָתָא חָדָא עֶסְרִין וְתַמְנִיָּא אַמִּין וּפּוּתִיָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מְשַׁחְתָּא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא:

(י) וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעוֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשׁ יְרִיעוֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:
י וְלַפָּף יְתָ חֲמִשׁ יְרִיעֹן חָדָא עִם חָדָא וְחֲמִשׁ יְרִיעֹן לַפָּף חָדָא עִם חָדָא:

(יא) וַיַּעַשׂ לְלֵאָת תַּכְלֵת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּמַּחְבֵּרַת כֵּן עָשָׂה בְּשֵׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוּנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיָּת:
יא וְעַבְדֵ עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חָדָא מַסְטְרָא בֵּית לּוּפֵי כֵּן עַבְדֵ בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטְרָא בֵּית לּוּפֵי תַנְיָתָא:

(יב) חֲמִשִּׁים לְלֵאָת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאָת עָשָׂה בְּקֵצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלְּלֵאָת אֶחָת אֶל־אֶחָת: אבן עזרא.
יב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְדֵ בִּירִיעָתָא חָדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְדֵ בְּסַטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוּפֵי תַנְיָתָא מְכּוּנָן עֲנוּבִיָּא חָדָא לְקַבֵּל חָדָא:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הַיְרִיעוֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמְּשָׁפָן אֶחָד:
יג וְעַבְדֵ חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדָהָב וְלַפָּף יְתָ יְרִיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפוּרְפִיָּא וְהוּהּ מְשַׁפָּנָא חָדָא:

אבן עזרא על התורה

לְזָכְרִים וְלִנְקֻבוֹת. וּשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה. וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי בְּנֵי. וְהֵנָּה שְׂמוֹנֶה לְזָכְרִים כַּמְּשֻׁפֵּט. וְשְׁנוּי לְנֻקְבָה לִדְמוּת שְׂמוֹנֶה, כְּדָרְךָ עֲשִׂיתָ עֲשָׂרָה:

ט אוֹלֵי טַעַם בְּאַמָּה. הִיא הַיְדוּעָה. אוֹלֵי הֵיטָה כְּמִדַּת בֵּית רֵאשׁוֹן, שֶׁהֵיטָה אֲצִילָה:

יב תִּיּוֹ הַלּוּלָאוֹת. סִימָן הַנֻּקְבָה, וְאַחַת לּוּלָה. וְכָא תַחַת הָאֲלֶ"ף ה' א. וְגַם אוֹמְרִים כִּי מִזֹּאת הַגְּזָרָה הָרָה לָלֵת:

סִימָן לְנֻקְבָה. וְלִשְׁוֹן זָכָר, בְּלֹא סִימָן. וְהֵנָּה בְּחֻשְׁבוֹן שְׁלֹשָׁה, בְּחֻשׁ סִימָן זָכְרִים. וְכַכֵּה בְּחֻשְׁבוֹן אַרְבָּעָה, גַּם שְׂמוֹנֶה, גַּם עֲשָׂרָה. וּמִשָּׁם וְהַלָּאָה עַד עֲשָׂרִים, הַזָּכָר בְּלֹא ה' א. אֶחָד עֶשֶׂר, שְׁנַיִם עֶשֶׂר, תְּשַׁע עֶשֶׂר. וְהַנֻּקְבָה בְּחֻשׁ א, רַק בְּשְׁנוּי מִלַּת עֲשָׂרָה, שְׁלֹא תִתְעַרֵב עַל לִשׁוֹן זָכָר, אֲמָרוּ שְׁתֵּים עֲשָׂרָה, וְכַכֵּה כָּלֵם. וְהֵנָּה לִשׁוֹן נֻקְבָה, שֶׁלֹּשׁ אַרְבַּע וְעֶשֶׂר. וְאִם הֵיטָה מִלַּת חֻשְׁבוֹן סְמוּכָה, תִּהְיֶה בְּתִיּוֹ

ז וְהַמְּלָאכָה. שֶׁהֵיטָה עֲשׂוּיָה. וּמִ"ם דַּיִם. שֶׁבְּ אֵל כָּל הַחֲכָמִים: לְכָל הַמְּלָאכָה. שֶׁהִיוּ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת: וְהוֹתֵר. שֶׁם הַפּוֹעֵל. וְטַעַם וְהוֹתֵר, הוֹתֵרָה:

ח וַיַּעֲשׂוּ. הַחֵל מִהַמְּשָׁפָן: מְשׁוֹר. בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעֲלֵל אוֹרְךָ. דַּע כִּי דְקָדוּק מְסַפֵּר הָאֶחָד בְּחֻשְׁבוֹן, מְשׁוּנָה מְדָרְךָ לִשׁוֹן הַקְּדוּשׁ. גַּם כֵּכָה הוּא בְּלִשׁוֹן פְּשׁוּטִים, מְשׁוּנָה גַּם בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעֲלֵל. כִּי לְעוֹלָם הַח' א בְּסוּף הַשְּׂמוּת,

שיעור יומי ליום שני כ"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לו – פרשת ויקהל-פקודי לט

ידועבד וריען דמעזי לפרסא על משכנא
חד עשר וריען עבד יתהן :

טו ארפא דיריעתא חדא תלתין פאמין
וארבע אמין פותיא דיריעתא חדא משחתא
חדא לחד עשר וריען :

טז ולפך ית חמש וריען לחוד ונת שתי וריען
לחוד :

יז ועבד ענובין חמשין על ספתא דיריעתא
בסטרך בית לופי וחמשין ענובין עבד על
ספתא דיריעתא דבית לופי תניתא :

יח ועבד פורפין דנחשא חמשין ללפסא ית
משכנא למהוי חד :

יט ועבד חופאה למשכנא משכי דדכרי
מסקי וחופאה משכי דסגונא מלעלא :

כ ועבד ית דפיא למשכנא דאעי שטין
קזמין :

כא עשר אמין ארפא דדפא ואמתא ופלגות
אמתא פותיא דדפא חד :

כב תרתין צירין לדפא חד משלכין חדא
לקבל חדא בן עבד לכל דפי משכנא :

כג ועבד ית דפיא למשכנא עסרין דפין
לרוח עבר דרומא :

כד וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עסרין
דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי :

כה ולסטר משכנא תניתא לרוח צפונא עבד
עסרין דפין :

כו וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין
תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא
חד :

כז ולספי משכנא מערבא עבד שתא דפין :

(ד) ויעש יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי-עשרה
יריעת עשה אתם :

(ט) ארך היריעה האחת שלשים פאמה וארבע אמות
רחב היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת :

(י) ויחבר את-חמש היריעת לבד ואת-שש היריעת
לבד :

(יז) ויעש ללאת חמשים על שפת היריעה הקיצנה
במחברת וחמשים ללאת עשה על-שפת היריעה
החברת השנית :

(יח) ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר את-האהל להיות
אחד :

(יט) ויעש מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה
ערת תחשים מלמעלה : אבן עזרא.

(כ) ויעש את-הקרשים למשכן עצי שטים עמודים :

(כא) עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב
הקרש האחד :

(כב) שתי ידות לקרש האחד משלבת אחת אל-אחת בן
עשה לכל קרשי המשכן :

(כג) ויעש את-הקרשים למשכן עשרים קרשים לפאת
נגב תימנה :

(כד) וארבעים אדני-כסף עשה תחת עשרים הקרשים
שני אדנים תחת-הקרש האחד לשתי ידתיו ושני
אדנים תחת-הקרש האחד לשתי ידתיו :

(כה) ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשה עשרים
קרשים :

(כו) וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש
האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד :

(כז) ולירכתי המשכן ימה עשה עשה קרשים :

(כח) וישני קרשים עשה למקצעת המשכן בירכתים:

כח ותריז דפין עבד לזנית משכנא בסופיהון:

(כט) והיו תואמם מלמטה ויהדו יהיו תמים אל־ראשו אל־הטפעת האחת בן עשה לשניהם לשני המקצעת:

כט והווי מכוננין מלרע וכחדא הווי מכוננין על רישה לעזקתא חדא בן עבד לתרויהון לתריז זוזן:

(ל) והיו שמנה קרשים ואדניהם פספ ששה עשר אדנים שני אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד:

ל והווי תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא עשר סמכין תריז סמכין תריז סמכין תחת דפא חד:

(לא) ויעש בריחי עצי שטים חמשה לקרשי צלע־המשכן האחת:

לא ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד:

(לב) וחמשה בריחם לקרשי צלע־המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי המשכן לירכתים ומה:

לב וחמשא עברין לדפי סטר משכנא תניתא וחמשא עברין לדפי משכנא לסופיהון מערבא:

(לג) ויעש את־הבריה התיכן לברח בתוך הקרשים מן הקצה אל־הקצה: אבן עזרא.

לג ועבד ית עברא מציעא לאעברא בגו דפיא מן ספי לספי:

(לד) ואת־הקרשים צפה זהב ואת־טבעתם עשה זהב בתים לבריהם ויצף את־הבריהם זהב:

לד וית דפיא חפא דהבא וית עזקתהון עבד דהבא אתרא לעבריא וחפא ית עבריא דהבא:

(לה) ויעש את־הפרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה חשב עשה אתה פריים:

לה לה ועבד ית פרכתא תכלא וארגנא וצבע זהורי ובוצ שזיר עובד אמן עבד ית צורת כרובין:

(לו) ויעש לה ארבעה עמודי שטים ויצפם זהב וויהם זהב ויצק להם ארבעה אדני־כסף:

לו ועבד לה ארבעא עמודי שטין וחפנן דהבא וניהון דהבא ואתיף להון ארבעא סמכין דכסף:

(לז) ויעש מסד לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם:

לז לה ועבד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגנא וצבע זהורי ובוצ שזיר עובד ציר:

(לח) ואת־עמודיו חמשה ואת־וניהם וצפה ראשיהם וחשקיהם זהב ואדניהם חמשה נחשת:

לח לה וית עמודיהי חמשא וית וניהון וחפא רישיהון וכבושיהון דהבא וסמכיהון חמשא נחשא:

(ט) ויעש בצלאל את־הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו:

ט א ועבד בצלאל ית ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא ארפה ואמתא ופלגא פתיה ואמתא ופלגא רומה:

כ"ז ויעש בצלאל • לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 163)

לפי שנתן נפשו על המלאכה . . נקראת על שמו (רש"י לז, א) יש לשאל, מדוע אינו מפרש כפשוטו, שבצלאל עשה את הארון לבדו. ויש לומר, דהנה מלאכת הארון כלה גם את הפפרת ואת הפרובים, גוש זהב בעל משקל עצום, ומוכן שאדם אחד לא היה יכול לעבד גוש כזה ולהניחו על הארון (ומסבה זו נאמר "ועשו ארון", ולא "ועשית" כבשאר הכלים). אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לג ומלת לברוח. מהבנין הקל. וטעם, כמו מקרים, שהוא מהבנין הקבד. כמו ירה ויורה. ורבים ככה: א ויעש בצלאל. בעבור כבוד הארון, גם הוא עשה כל פלי הקדש. והנה הזכיר המשכן והאהל והפרכת והמסד, כי דרך אחד להם. ואתר פן הזכיר שמן המשחה עם קטורת הסמים, כי יש בשמים בשמן המשחה, גם בקטורת הסמים:

ב וַיִּצְפְּחוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָה סָבִיב:
דִּיר דְּדָהָב סָחֹר סָחֹר:
דִּיר דְּדָהָב סָחֹר סָחֹר:

(ב) וַיִּצְפְּחוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָה סָבִיב:
דִּיר דְּדָהָב סָחֹר סָחֹר:

ג וַיִּצְקוּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֵי עַל-צַלְעוֹ הַשְּׂנִיתִית:
ז וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב:
ה וַיַּעַל יְתָ אֲרִיחָא בְּעֻקְתָּא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטְל יְתָ אֲרוֹנָא:

(ג) וַיִּצְקוּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֵי עַל-צַלְעוֹ הַשְּׂנִיתִית:
(ד) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב:
(ה) וַיַּעַל יְתָ אֲרִיחָא בְּעֻקְתָּא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטְל יְתָ אֲרוֹנָא:

ז וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב:
ח כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(ו) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב:
(ז) וַיַּעַל יְתָ אֲרִיחָא בְּעֻקְתָּא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטְל יְתָ אֲרוֹנָא:
(ח) כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

ט וַיְהוּוּ כְּרוּבָא פְּרִיסָן גְּדַפְיָהוֹן לְעֵלָא נְטִלִין בְּגַדְפִּיָהוֹן עַל כְּפָרְתָא וְאִפְיָהוֹן חַד לְקַבְל חַד לְקַבְל כְּפָרְתָא הוּוּ אִפִּי כְּרוּבָא:

(ט) וַיַּעַשׂ כְּפָרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְבֵּה וְאִמָּה וַחֲצֵי רַחְבָּה:
(י) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקֶּשֶׁה עֲשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קִצּוֹת הַכְּפָרֶת:

יב וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(יא) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקֶּשֶׁה עֲשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קִצּוֹת הַכְּפָרֶת:
(יב) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

יג וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(יג) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

יד לְקַבְל גְּדַנְפָא הוּוּ עֻקְתָּא אֲתָרָא לְאֲרִיחָא לְמַטְל יְתָ פְתוּרָא:

(יד) לְקַבְל גְּדַנְפָא הוּוּ עֻקְתָּא אֲתָרָא לְאֲרִיחָא לְמַטְל יְתָ פְתוּרָא:
(טו) וַיְהִיוּ הַכְּרֻבִים פְּרִשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכְּפָרֶת וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכְּפָרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים:

יז וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת-הַשְּׁלַחַן עֲצֵי שְׁטִים אֲמָתִים אַרְבֹּו וְאִמָּה רַחְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קְמָתוֹ:
(יח) וַיַּעַשׂ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָה סָבִיב:

יח וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(יח) וַיַּעַשׂ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָה סָבִיב:
(יט) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְנֶגֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָרָה סָבִיב לְמִסְנֶגְתוֹ סָבִיב:

יט וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(יט) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְנֶגֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָרָה סָבִיב לְמִסְנֶגְתוֹ סָבִיב:
(כ) וַיִּצְקוּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת-הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:

כ וַיִּצְקוּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֵי עַל-צַלְעוֹ הַשְּׂנִיתִית:
כא וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(כ) וַיִּצְקוּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֵי עַל-צַלְעוֹ הַשְּׂנִיתִית:
(כא) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

כב וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:

(כב) וַיַּעַבְדוּ אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפָא יְתָהוֹן דְּדָהָב וְכָרְבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כְּפָרְתָא עֲבַד יְתָ כְּרוּבָא מִתְרִין סְטָרוּהֵי:
(כג) לְעַמֵּת הַמִּסְנֶגֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתִים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת-הַשְּׁלַחַן:

אבן עזרא על התורה

הזכיר מדת הפיורים שעשה שלמה. רק נעשה בכל המראות שהביאו. והפך שהיא המכונה, לעולם הוא כמדת הפיור. וכן המשפט. ובעבור שפתח אהל מועד למזרח כמו הפנים, על פן קרא לפאת ים ורכים. וקרא הקרובים אל הפתח כפתים, ככתפות איש:

ישמעאל עד היום. והנה היו בישראל נשים עובדות השם, שסרו מתאנות זה העולם, ונתנו מראותיהן נדבה, כי אין להן צורך עוד להתייפות, רק באות יום יום אל פתח אהל מועד להתפלל ולשמע דברי המצות. וזהו אשר צבאו פתח אהל מועד, כי היו רבות. ולא הזכיר הכתוב מדת הפיור, כאשר

ח ובי"ב במראות. תחת מ"ם. כי נכון הוא בלשון הקדש, כמו והנותר בפשר ובלקום. וככה בלשון ישמעאל. וטעם הציבוריות. כי משפט כל הנשים להתייפות לראות פניהם בכל בקר במראות נחשת או זכוכית, למען הפאות שעל ראשיהם. הם הנזכרים בספר ישעיה. כי מנהג ישראל הנה כמנהג

טו וְעָבַד יְת אֲרִיכָא דְאֵעֵי שְׁטִין וְחָפָא יְתֵהוּן דְּהָבָא לְמַטְל יְת פְּתוּרָא :

טז וְעָבַד יְת מְנַרְתָּא דְּהָב דְּכִי נְגִיד עָבַד יְת מְנַרְתָּא שְׂדִיָּה וְקָנָה פְּלִידָהָא חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁבָהָא מִנְהָ הוּוּ :

יז וְעָבַד יְת מְנַרְתָּא דְּהָב דְּכִי נְגִיד עָבַד יְת מְנַרְתָּא שְׂדִיָּה וְקָנָה פְּלִידָהָא חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁבָהָא מִנְהָ הוּוּ :

יח וְשִׁמְתָא קְנִין נְפִקִין מִסְטְרָהָא תְּלָמָא קְנִי מְנַרְתָּא מִסְטְרָה חַד וְתְּלָמָא קְנִי מְנַרְתָּא מִסְטְרָה תְּנִינָא :

יט תְּלָמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְּלָמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשִׁמְתָא קְנִין דְּנִפְקִין מִן מְנַרְתָּא :

כ ובמנרתא ארבעא כלידין מצירין חזורהא ושושבהא :

כא וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה לשמא קנין דנפקין מנה :

כב חזורהוון וקניהוון מנה הוון פלה נגידא חדא דהב דכי :

כג וְעָבַד יְת בּוֹצִינְהָא שְׁבָעָא וְצִבְיָהָא וּמְחַתְיָהָא דְּהָב דְּכִי :

כד פּוּרָא דְּהָב דְּכִי עָבַד יְתָהּ וְיָת כָּל מְנָהָא :

כה וְעָבַד יְת מְדַבְּחָא דְּקִטְרֵת בּוֹסְמֵיָא דְּאֵעֵי שְׁטִין אֲמָתָא אֲרָפָה וְאֲמָתָא פְּתִיָּה מְרַבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רִימָה מְנָה הוּוּ קְרַנְוֵיָּה :

כו וְיִצְרָף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירְתּוֹ סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתּוֹ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב :

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּדִים עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצְרַף אֹתָם זָהָב לְשֵׁאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן :

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֶּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפְתּוֹ וְאֶת מְנִקְיָתוֹ וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּד בָּהֶן זָהָב טָהוֹר :

♦ יום שלישי כ"ג אדר ♦

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה אֶת־הַמְּנֹרָה יְרֻכָה וְקָנָה גְּבִיעֵיהָ כַּפְתֻּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה הָיוּ :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 34)
וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹרָה (יז, יח) הַקָּשׁוּ הַמְּפֻרְשִׁים, שְׂפָאן מִשְׁמַע שְׁבַצְלָאָל עֲשֵׂה אֶת הַמְּנֹרָה, וְאֵלּוּ מִפְּשׁוּת לְשׁוֹן רַש"י לְעִיל (תְּרוּמָה כה, לא) מִשְׁמַע שְׁנַעֲשֻׁתָּהּ עַל יְדֵי מוֹשֶׁה, שֶׁהַשְּׁלִיף אֶת הַכֶּפֶר לְאוּר. וְנִרְאֶה לוֹמַר, שְׁעַל פִּי דְבָרֵי רַש"י לְעִיל "לְפִי שְׁנַתָּן נִפְשׁוּ עַל הַמְּלֶאכֶה . . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינוֹ מְכַרַח שְׁבַצְלָאָל עֲשֵׂה אֶת הַמְּנֹרָה.

(יח) וְשִׁמְתָה קְנִים וַיִּצְאִים מְצִידֶיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מְצִידֶיהָ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מְצִידֶיהָ הַשְּׁנַיִם :

(יט) שְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּים בְּקָנָה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּים בְּקָנָה אֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח כֵּן לְשִׁשֶׁת הַקְּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה :

(כ) וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְּבִעִים מְשֻׁקָּים כַּפְתֻּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ :

(כא) וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִים מִמְּנָה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִים מִמְּנָה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקְּנִים מִמְּנָה לְשִׁשֶׁת הַקְּנִים הַיִּצְאִים מִמְּנָה :

(כב) כַּפְתֻּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמְּנָה הָיוּ כֻּלָּהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר :

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיהָ שְׁבָעָה וּמְלַקְחֶיהָ וּמְחַתְיָהּ זָהָב טָהוֹר :

(כד) כֶּפֶר זָהָב טָהוֹר עֲשֵׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ :

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָה אַרְבּוֹ וְאֲמָה רַחְבּוֹ רְבֹוע וְאֲמָתַיִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קְרַנְתּוֹ :

(כו) וַיִּצְרַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירְתּוֹ סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתּוֹ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב :

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת ויקהל-פקודי מג

כז ומתמין עזקן דדבב עבד לה מלרע לדירה על פרמין זונתה על תרין סטרוהי לאתרא לאריחיא למטל יתה בהון:

(כו) וישתי טבעת זהב עשה לו | מתחת לזרו על שתי צלעותיו על שני צדיו לבתים לבדים לשאת אתו בהם:

כח ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחפא יתהון דהבא:

(כח) ויעש את-הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב:

כט ועבד ית משה דרבותא קודשא וית קטרות בוסמיא דכי עובד בוסמנו:

(כט) ויעש את-שמן המשחה קדש ואת-קמרת הסמים טהור מעשה רקח:

♦ יום רביעי כ"ד אדר ♦

א ועבד ית מדבחה דעלתא דאעי שטין חמש אמין ארבה וחמש אמין פתייה מרבע יתלתא אמין רימה:

(א) ויעש את-מזבח העלה עצי שטים חמש אמות ארכו וחמש-אמות רחבו רבוע ושלש אמות קמתו:

ב ועבד קרנוהי על ארבע זונתה מגה הון קרנוהי וחפא יתה נחשא:

(ב) ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו ויצף אתו נחשת:

ג ועבד ית כל מגי מדבחה ית פסקתרותא וית מגרופיתא וית מרזקתא ית צנוריתא וית מחתיתא כל מנוהי עבד נחשא:

(ג) ויעש את-כל-כלי המזבח את-הפירות ואת-היעים ואת-המזרקות את-המזולגת ואת-המחלת כל-כליו עשה נחשת:

ד ועבד למדבחה סרדא עובד מצדתא דנחשא תחות סוכבה מלרע עד פלגה:

(ד) ויעש למזבח מכבד מעשה רשת נחשת תחת ברבבו מלמטה ער-חציו:

ה ואתיהו ארבע עזקתא בארבע סטרותא לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא:

(ה) ויצק ארבע טבעת בארבע הקצות למכבד הנחשת בתים לבדים:

ו ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחפא יתהון נחשא:

(ו) ויעש את-הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת:

ז ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי מדבחה למטל יתה בהון חליל לוחין עבד יתה:

(ז) ויבא את-הבדים בטבעת על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו:

ש"י • נבוב לחת • נבוב הוא חלול, וכן (ירמיה נב): "ועביו ארבע אצבעות נבוב". נבוב לחת • הלוחות של עצי שטים לכל רוח והחלל באמצע.

ח ועבד ית כיורא נחשא וית בסיסה נחשא במחזון נשיא דאתון לצלאה בתרע משפן זמנא:

(ח) ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד:

ש"י • במראת הצבאת • בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן מפני שעשויים לניצור הרע. אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרו, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר: אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שה"ש ח): "תחת התפוח עוררתיד", וזהו שנאמר: "במראות הצובאות". ונעשה

מד שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת ויקהל-פקודי

הפיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה. ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר: "וינחשת התנופה שבעים כפר וגו' ויעש בה וגו'" וכיור וכנו לא הזכרו שם. למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כן דרש רבי תנחומא, וכן תרגם אונקלוס: 'במחזן נשיא', והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז, (שפיעגל), וכן מצינו בישעיה (ישעיה א): "והגליונים" מתרגמין: 'ומחזיתא'. אשר צבאו • להביא נדבון.

ט ועבד ית דרתא לרוח עבר דרומא סרדי
דרתא דבוץ שזיר מאה באמין:

(ט) ויעש את החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש
משור מאה באמה:

י עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין נחשא
ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(י) עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי
העמודים וחשקיהם כסף:

יא ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עסרין
וסמכיהון עסרין נחשא ווי עמודיא
וכבושיהון דכסף:

(יא) ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם
עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף:

יב ולרוח מערבא סרדין חמשין באמין
עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא ווי
עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יב) ולפאתים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה
ואדניהם עשרה ווי העמודים וחשקיהם כסף:

יג ולרוח קדומא מדינחא חמשין אמין:

(יג) ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

יד סרדין חמש עסרי אמין לעברא עמודיהון
תלתא וסמכיהון תלתא:

(יד) קלעים חמש עשרה אמה אלהפתא עמודיהם
שלשה ואדניהם שלשה:

טו ולעברא תניתא מרא ומכא לתרע דרתא
סרדין חמש עסרי אמין עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא:

(טו) ולפתא השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש
עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

טז כל סרדי דרתא סחור סחור דבוץ שזיר:

(טז) כל קלעי החצר סביב שש משור:

יז וסמכיא לעמודיא נחשא ווי עמודיא
וכבושיהון דכסף וחפוי רישיהון דכסף
ואנון מכבשין דכסף כל עמודי דרתא:

(יז) והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים וחשוקיהם
כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי
החצר:

יח ופרסא דתרע דרתא עובד ציר תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר ועסרין
אמין ארפא ורומא בפותיא חמש אמין
לקבל סרדי דרתא:

(יח) ומסוד שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משור ועשרים אמה ארף וקומה
ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:

יט לעמת קלעי החצר • כמדת קלעי החצר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז ענ" 445)

כמדת קלעי החצר (רש"י לח, יח) היינו שבא הפתוב לתן טעם מדוע היה המסך בגבה חמש אמות (ולא כמסך שער האהל, שהיה עשר אמות – ראה רש"י תרומה כו, לו). זהו לעמת קלעי החצר - המסך הוא כחלק מהקלעים, ולכן צריך להיות גבהו כגבהם.

יט ועמודיהון ארבעא וסמכיהון ארבעא
נחשא וויהון דכסף וחפוי רישיהון
וכבושיהון דכסף:

(יט) ועמודיהם ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם
כסף וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת ויקהל-פקודי מה

(ב) וְכַל-הַיְתָדֹת לְמִשְׁכַּן וְלַחֲצַר סָבִיב נְחֹשֶׁת: כ וְכָל סָבִיא לְמִשְׁכָּנָא וְלַדְרָתָא סָחור סָחור דְנְחֹשָׂא:

קכ"ב פסוקים, סנווא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הָעֹדֵת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בִּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: כא אליו מניני משכנא משכנא דסהדותא די איתמני על מימרא דמשה פלחון לינאי בידיא דאיתמר בר אהרן כהנא:

רש"י אלה פקודי • בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לפסוף, ולזהב ולנחשת, ונמנו כל פליו לכל עבודתו. המשכן משכן • שתי פעמים, רמז למשכן שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישראל. משכן העדת • עדות לישראל, שותף להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השנה שכינתו ביניהם. עבדת הלווי • פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללוויים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המפקד עליו כמו שנתמר בפרשת נשא. ביד איתמר • הוא היה פקיד עליהם למסר לכל בית אב עבודה שעליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 175)

רמז למקדש שנתמשכן . . על עונותיהן של ישראל (רש"י לח, כא) יש לשאל, מדוע נרמז חרבן המקדש בפרשתנו, העוסקת בבנין המשכן. יש לומר, שהוא למעלייתא, היינו רמז לנצחיות המקדש. דהנה, משפון הרי נמצא בשלמות, אלא שעובר מן הלנה אל המלוה למשך זמן מסוים, ואחר כך חוזר אל הלנה. ואף כאן: חרבן המקדש אין משמעותו בטול המקדש, ח"ו, אלא הקב"ה לקחו כמשכון, ואחר כך החזירו, ושוב לקחו, ועתיד להחזירו לנו. אבן עזרא.

(כב) וּבְצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹרֶה לְמִטֵּה יְהוּדָה עֲשֵׂה אֵת כב ובצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה עבד ית כל די פקיד יי ית משה: כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

רש"י ובצלאל בן-אורי וגו' עשה את כל-אשר-צוה ה' את-משה • אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה', אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנתמר למשה בסני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה בליים ואחר-כך משכן (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להפך צוה הקדוש ברוך הוא בפרשת תרומה, מתחלה בליים: שלחן, מנורה, וריעות, ואחר-כך צווי הקרשים. וצווי משה רבינו עליו השלום, ריש 'ויקהל', תחלה המשכן ואהלו, ואחר-כך בליים. אלא מירי לענין צווי לפועל, איך יפעל כסדר, ותמצא בפרשת 'פי-תשא': "ראה קראתי בשם בצלאל וגו'", הזכר מתחלה "את אהל מועד", ואחר כך בליים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, וענין ב"תוספות" פרק הרואה (ברכות נט). ואם תאמר, מנין שמשה רבינו עליו השלום צוה לבצלאל הפך הענין? ויש לומר דכתיב בפרשת 'ויקהל': "ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב וגו'" וקצר מה שדבר עמהם, והאי קרא מדכתיב: "כל אשר צוה ה' את משה" תזינן דהיה מצוה להם בהפך, ודוק היטב), אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחלה בית, ואחר כך משים בליים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה: בצל אל היית? כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה בליים. אבן עזרא.

(כג) וְאִתּוֹ אֶהֱלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמֶךְ לְמִטֵּה-דָן חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקַם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: כג ועמה אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן נגר ואמן וציר בתכלא ובארגמנא ובצבע ואהוריי ובבוצא:

אבן עזרא על התורה

כא אלה פקודי. הטעם פקודי הפלים, כי מלת משכן מוללת הכל. ופרש למה נקרא משכן, בעבור הארון ששם לוחות העדות. והנה אחז דרך קצרה. ונהו האמת, בעבור מאכתב אלהים. וטעם עבודת הלוויים, שהם נושאים את המשכן ואת כל פליו, שהיה מפקיד עליהם איתמר. כי הגרשונים והמקרים הלוויים על יד איתמר, שהיה פוקד בשמות כלי משאם: כב ובצלאל. הזכיר הכתוב כי בצלאל ואהליאב שהם הראשונים, עשו כל מעשיהם כהוגן:

כר פל דהבא דאתעבד לעבידא בכל עבידת
קודשא ויהוה דהב ארמונתא עסרין ותשע
כפרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי
קודשא :

(כד) פְּלֵי־הַזָּהָב הָעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ
וַיְהִי וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תִשַּׁע וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כ"ד • כפר • ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הכפר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי כפר של
קדש שלשת אלפים שקלים. לפיכך, מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם משלשת אלפים, שאין
מגיעין לכפר. אבן עזרא.

כה וקספ מנגיני כנשתא מאה כפרין ואלף
ושבע מאה ושבעין וחמשה סלעין בסלעי
קודשא :

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת
וּחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: אבן עזרא.

כו ותקלא לגלגלתא פלגות סלעא בסלעי
קודשא לכל דעבר על מנגינא מבר עסרין
שנין ולעלא לשית מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשינ:

(כו) בַּקַּע לְגִלְגָּלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל
הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִזֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמְעַלָּה לְשֵׁשׁ־
מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּחֲמִשׁ מֵאוֹת וּחֲמִשִּׁים:

כז • בקע • הוא שם משקל של מחצית השקל. לשש מאות אלף וגו' • כך היו ישראל, וכך עלה מנינם
אחר שהיוקם המשפך בספר 'במדבר', ואף עתה בנדבת המשפך כך היו, ומנן חצאי השקלים של שש מאות
אלף עולה מאת כפר, כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד? שש מאות אלף חצאין הרי הן ג' מאות
אלף שלמים, הרי מאת כפר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה
ושבעים שקלים. אבן עזרא.

כח ויהוה מאה כפרין דכסף לאמכא ית
סמכי קודשא וית סמכי דפרכתא מאה
סמכין למאה כפרין כפרא לסמכא :

(כח) וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף לְצֹקֵת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת
אֲדָנֵי הַפְּרֻכֹת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּפֶר כֶּפֶר לְאֲדָן:

כז"א • לצקת • כתרגומו: 'לאמכא'. את אדני הקדש • של קרשי המשפך שהם מ"ח קרשים ולהם צ"ו אדנים
ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים "נחשת" כתיב בהם. אבן עזרא.

כח וית אלפא ושבע מאה ושבעין וחמשה
עבר ווין לעמודיא וחפא רישיהון וכפש
יתהוין :

(כח) וְאֵת־הָאֶלְף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וּחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה
וַיְהִי עֲמוּדִים וְצִפָּה רֵאשִׁיָּהֶם וְחִשָּׁק אֹתָם:

כז"א • וצפה ראשיהם • של עמודים, מהן, שבכלן כתיב: "וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף". אבן עזרא.

כט ונחשא דארמונתא שבעין כפרין ותריין
אלפין וארבע מאה סלעין :

(כט) וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּפֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
שֶׁקֶל: אבן עזרא.

כז וְכֶסֶף. הנה ידענו מנה המספר, כי הכפרג'
אלפים שקלים. והעד, וכסף פקודי העדה:
כו בקע. חצי שקל. וטעמו, כאשר יבוקע
השקל, הנה חציו: לכל העובר. שעברו עליו
עשרים שנה שלמות. וכבר הנפתי טעם זה:
כו לצקת. מבעלי הי"ד, כמו לרדת:
כח ואת. שלא השלים כפר:
כט ונחשת. גם הזכיר כלי הנחשת:

כלם והפפרתהיתה זהב פלה. וכפי מה שקבלנו
מאבותינו, כפר אחד היתה. כי ארפה רב,
ורחבה רב. ולפי דעתי, שהזכיר מה עשו
בכסף, שהוא כסף הכפורים. והנה הזכיר, כי
על כסף החיוב היה עומד המשפך, שהוא
הכולל לכל הפלים. וזה לזכרון לבני ישראל.
ומי יוכל לשער כמה זהב ציפוי כל כלי
המשפך:

כד כל הזהב. אמר הגאון, למה הזכיר מה
עשו בכסף, ולא הזכיר מה עשו בזהב התנופה.
והוא השיב, הנה הזכיר כי המנורה היתה
כפר זהב, גם ככה הפורות וזהב הארון ומזבח
הקטרת. ואין זה נכון, כי המנורה פלה היתה
זהב ולא כן הארון, רק ציפוי זהב הוא מבית
ומחוץ. וכן מזבח הקטרת והשלחן והבדים
והקשרים והבריחים, מצפים זהב הם

ל ועבד בה ית סמכי תרע משפן זמנא וית
מדבחה דנחשא וית סרדא דנחשא די לה
וית כל מגי מדבחה:

(ב) ויעש בה את-אדני פתח אהל מועד ואת מזבח
הנחשת ואת-מזבחי הנחשת אשר-לו ואת כל-כלי
המזבח:

לא וית סמכי דדרתא סחור סחור וית סמכי
תרע דרתא וית כל ספי משפנא וית כל ספי
דרתא סחור סחור:

(לא) ואת-אדני החצר סביב ואת-אדני שער החצר ואת
כל-יתדת המשכן ואת-כל-יתדת החצר סביב:

א ומן תכלא וארגונא וצבע זהורי עבדו
לבושי שמושא לשמושא קודשא ועבדו
ית לבושי קודשא די לאהרן כמא די פקיד
?? ית משה:

(א) ומן-התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי-
שרד לשרת בקדש ויעשו את-בגדי הקדש אשר לאהרן
כאשר צוה יהוה את-משה:

רס"א ומן התכלת והארגמן וגו' • שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהנה,
שבבגדי כהנה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה בהם
שש. אבן עזרא.

♦ יום חמישי כ"ה אדר ♦

ב ועבד ית אפודא דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובויז שזיר:

(ב) ויעש את-האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני
ושש משזר: אבן עזרא.

ג וירדידו ית טסי דהבא וקציצו חוטין
למעבד בגו תכלא ובגו ארגונא ובגו צבע
זהורי ובגו ביצא עובד אמן:

(ג) וירקעו את-פחי הזהב וקצץ פתילם לעשות בתוך
התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך
השש מעשה חשב:

רס"ב וירקעו • כמו (תהלים קלו): "לרקע הארץ". בתרגומו: 'ירדידו טסין', היו מרדדין מן הזהב, אשטנדר"א בלע"ז
(אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדין טסין דקין וקוצצין
מהן פתילים לארף הטס, לעשות אותן פתילים מערבין עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן "זהב",
חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינים חוטין כפול ששה, וזהב
חוט שביעי עם כל אחד ואחד.

ד בתפן עבדו לה מלפפן על תרין סטרוהי
יתלפף:

(ד) בתפת עשו-לו חברת על-שני קצותיו חבר:

ה והמן תקוננה די עלוהי מנה הוא
פעובדוהי דהבא תכלא וארגונא וצבע
זהורי ובויז שזיר כמא די פקיד ?? ית
משה:

(ה) והשב אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו זהב
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר כאשר צוה
יהוה את-משה:

אבן עזרא על התורה

ואחר שהזכיר בגדי שרד, הזכיר בגדי הקדש
שהם לאהרן שהוא כהן הגדול, והחל לפרש
אותה:
ב ויעש את האפוד. איך שמו הזהב בתוך
התכלת:

היה האויר זך. ואם ירד גשם, יסירהו ויעמד
עליו כסוי עור תחש. ועל שלחן הפנים, בגד
תכלת ובגד תולעת שני. ולמעלה, כסוי עור
תחש. ובגד תכלת על המנורה ועל מזבח הזהב.
וארגמן על מזבח העולה. ועל הכל, עור תחש.

א בגדי שרד. הם הנזכרים בפרשת במדבר
סיני. כי צוה השם שיקסו הארון בפרכת,
בעבור כבודו. ועל הפרכת, כסוי עור תחש.
ועל זה הכסוי, בגד קליל תכלת. ועל דרך
הסברה, כי התכלת בעבור כבוד הארון, אם

וַיַּעֲבֹדוּ יְת אֲבָנֵי בֹרָא מִשְׁקָעַן מִרְמָצֵן
דְּדִהָב גְּלִיפָן כְּתָב מִפְּרֵשׁ עַל שְׁמֵהּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וְיִשׁוּי יְתֵהוּן עַל כְּתָפָא דְאַפּוֹדָא אֲבָנֵי
דְּיִכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְת
מִשָּׁה:

ח וַיַּעֲבֹד יְת חוֹשְׁנָא עוֹבֵד אֶמֶן כְּעוֹבְדֵי
אַפּוֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצַבֵּעַ וְהוֹרֵי
וּבוֹרֵן שְׁזִיר:

ט מְרַבֵּעַ הָיָה עֵיף עֲבָדוּ יְת חוֹשְׁנָא וְרִמָּא
אַרְבַּע וְרִמָּא פְתִיחָא עֵיף:

י וְאַשְׁלִימוּ בָּהּ אַרְבַּעָא סְדָרֵי אֶבֶן טָבָא
סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָקוּן יִרְקוּן וּבְרָקוּן סְדָרָא
קֵד:

יא וְסְדָרָא תְּנַנָּא אֲזַמְרָגְדִּין שְׂבֻזֵי
וְסִבְהָלוּם:

יב וְסְדָרָא תְּלִיתָאָה קְנַפְרֵי טְרָקִינָא וְעִין
עֲגֵלָא:

יג וְסְדָרָא רְבִיעֵאָה כְּרוּם יִמָּא וּבוֹרָלָא
וּפְנִתְרֵי מִשְׁקָעַן מִרְמָצֵן דְּדִהָב
כְּאַשְׁלִמוֹתֵהוּן:

יד וְאַבְנֵינָא עַל שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תְּרַמֵּי
עֲסָרֵי עַל שְׁמֵהֶהוּן כְּתָב מִפְּרֵשׁ כְּגֵלוֹף
דְּעִזְקָא אֲבָר עַל שְׁמָהּ לְתַרְוֵן עֲסָר שְׂבֻסִין:

טו וַיַּעֲבֹדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד
גְּדִילוֹ דְּהָב דְּכִי:

טז וַיַּעֲבֹדוּ תְּרַמִּין מִרְמָצֵן דְּדִהָב וּתְרַמִּין עֲזֻקוּן
דְּדִהָב וּיְהִיבוּ יְת תְּרַמִּין עֲזֻקְתָּא עַל תְּרַמִּין
סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:

יז וּיְהִיבוּ תְּרַמִּין גְּדִילְתָּא דְּדִהָב עַל תְּרַמִּין
עֲזֻקְתָּא עַל סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:

יח וְיָת תְּרַמִּין גְּדִילְתָּא דְּעַל תְּרַמִּין סְטְרוֹהֵי
יְהִיבוּ עַל תְּרַמִּין מִרְמָצֵתָא וּיְהִיבִינוּן עַל כְּתָפֵי
אַפּוֹדָא לְקַבֵּל אַפּוֹהֵי:

יט וַיַּעֲבֹדוּ תְּרַמִּין עֲזֻקוּן דְּדִהָב וְשִׁיאוּ עַל
תְּרַמִּין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא עַל סְפִתָּהּ דִּי לְעִבְרָא
דְּאַפּוֹדָא מְלָגִיו:

(א) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבֹּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב
מִפְּתֹחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא.

(ב) וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל פְּתַת הָאֹפֶד אֲבָנֵי זָפְרוֹן לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(ג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֹפֶד זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מְשֻׁזָּר:

(ד) רְבֹעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֹרֵת אֲרָכּוֹ וּזְרֵת
רַחְבּוֹ כְּפֹל:

(ה) וַיְמַלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַה טָוִירֵי אֶבֶן טָוִיר אָדָם פְּטֻדָה
וּבְרֻקַת הַטָּוִיר הָאֶחָד:

(ו) וְהַטָּוִיר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וַיְהִלֵּם:

(ז) וְהַטָּוִיר הַשְּׁלִישִׁי לַשֵּׁם שָׁבוֹ וְאַחַלְמָה:

(ח) וְהַטָּוִיר הַרְבִּיעִי תְּרִשִׁישׁ שֹׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה מִוְּסֹבֹת
מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמַלְאָתָם:

(ט) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר
שָׁבַט:

(י) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשֻׁרַת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב
טָהוֹר:

(יא) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ
אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתַי עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(יב) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתַי עַל־קְצוֹת
הַחֹשֶׁן:

(יג) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת נָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי
הַמִּשְׁבָּצוֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֶל־מִוֶּל פְּנֵיו:

(יד) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּשְׁיִמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן
עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֹפֶד בֵּיתָהּ:

שיעור יומי ליום שישי כ"ו אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת ויקהל-פקודי מט

כועבדו תרתין עזון דדהב ויהבנון על תרתין כתפי אפודא מלרע מלקבל אפוהי לקבל בית לופי מעלוי להמן אפודא :

כא ויחדיון ית חושנא מענקתה לענקתא דאפודא כחוטא דתקלתא למהוי על המן אפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי אפודא כמא די פקיד יי ית משה :

(ב) ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם על-שתי כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפד :

(כא) וירכסו את-החשן מטבעתיו אל-טבעת האפד בפתיל תכלת להיות על-חשב האפד ולא-ינח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה את-משה :

♦ יום שישי כ"ו אדר ♦

כב ועבד ית מעילא דאפודא עובד מחי גמיר תכלא :

(כב) ויעש את-מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: אבן עזרא.

כג ופום מעילא כפיל לגוה כפום שרין תורא מקף לפומה סחור סחור לא יתבצע :

(כג) ופיר-המעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע:

כד ועבדו על שפולי מעילא רמוני תקלא וארגונא וצבע זהורי שזיר :

(כד) ויעשו על-שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר:

כה ועבדו זגיא דהב דכי ויהבו ית זגיא בגו רמוניא על שפולי מעילא סחור סחור בגו רמוניא :

(כה) ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את-הפעמנים בתוך הרמנים על-שולי המעיל סביב בתוך הרמנים :

כו זגא ורמונא זגא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור לשמשא כמא די פקיד יי ית משה :

(כו) פעמן ורמן פעמן ורמן על-שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את-משה :

כז ועבדו ית פתונין דבוצא עובד מחי לאהרן ולבנוהי :

(כז) ויעשו את-הפתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו :

כח וית מצנפתא דבוצא וית שבח פובצא דבוצא וית מכנסי בוצא דבוץ שזיר :

(כח) ואת המצנפת שש ואת-פארי המגבעת שש ואת- מכנסי הכד שש משזר:

כט ואת-פארי המגבעת • תפארת המגבעות, המגבעות המפארות. אבן עזרא.

כט וית המניא דבוץ שזיר ותכלא וארגונא וצבע זהורי עובד ציר כמא די פקיד יי ית משה :

(כט) ואת-האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את-משה :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 126)

ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני (לט, כט) צמר ופשתן הם שני הפכים, חסד וגבורה, שאין חבורן עולה יפה. אמנם, זהו בעניני העולם בלבד, בהם מרגשת בתקף 'מציאותר' של כל מדה; אבל בקדשה, שענינה בטול להקב"ה, אין שתי המדות מנגדות זו לזו, ולא עוד אלא שלשתייהן יש אותו תכן: עבודת ה'. וכמאמר רז"ל: "אין לה אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה, אלא במדת הקב"ה בלבד".

ל ועבדו ית ציצא כלילא דקודשא דהב דכי
וכתבו עלוהי גליפן פתב מפרש קדש ליי:

(ב) ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו
מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה:

לא ויהבו עלוהי חוטא תכלתא למתן על
מצנפתא מלעלא כמא די פקיד יי ית
משה:

(א) ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה
כאשר צוה יהוה את משה:

כ"י – לתת על המצנפת מלמעלה • ועל ידי הפתילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר
הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, והציץ
היה נתון על המצנפת'. הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו "על המצנפת מלמעלה"? ועוד הקשיתי בה: פאן
הוא אומר "ויתנו עליו פתיל תכלת", ובענין הצנאה הוא אומר (לעיל כח): "ושמת אתו על-פתיל תכלת", ואומר
אני: פתיל תכלת זה, חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאזן לאזן, ובמה יקשרנו במצחו?
והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין
היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן באמצעו, שבהן הוא נוח לקשר, ואין דרך קשירה
בפחות משני חוטין. לכך נאמר על פתיל תכלת: "ועליו פתיל תכלת". וקושר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו
למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר: 'פתיל תכלת', הואיל ומרבין הן, שהרי מצינו בחשן
ואפוד "ויקסו את החשן וגו'", ועל פרחו, פחות משנים לא היו, שהרי בשני קצות החשן היו ב' טבעות החשן,
וכב' כתפות האפוד היו ב' טבעות האפוד שנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום, פחות משנים
אי אפשר.

לב ושלם כל פלחן משפנא משפן זמנא
ועבדו בני ישראל ככל די פקיד יי ית משה
בן עבדו:

(ב) ותכל כל-עבדת משפן אהל מועד ויעשו בני ישראל
ככל אשר צוה יהוה את משה בן עשו:

כ"י – ויעשו בני ישראל • את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'. אבן עזרא.

לג ואיתיאו ית משפנא למשה ית משפנא
ונת כל מנוהי פורפוהי דפוהי עברוהי
ועמודוהי וסמכוהי:

(ג) ויביאו את המשפן אל משה את האהל ואת כל-
כליו קרפיו קרשיו בריחיו ועמדיו ואדניו:

כ"י – ויביאו את המשפן וגו' • שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשפן הניח לו
הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כבוד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה
העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: איך אפשר הקמתו על ידי אדם? אמר לו: עסק אתה בידך, נראה
במקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר: "הוקם המשפן", הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 222)

שלא עשה משה שום מלאכה במשפן (רש"י לט, לג) ממה שכתב "שום מלאכה" משמע שפנתו גם להבאה (נדבת המשפן),
שנקראת 'מלאכה' (ויקהל לו, ריז). ותמוה, איך לא קים את צווי ה' "קחו מאתכם תרומה". ויש לומר, דהנה בריש פרשת ויקהל,
על הפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' לאמור", פרש רש"י "צוה ה' לי לאמור לכם". ומפיון שהצווי היה שבני ישראל יבנו את המשפן,
אסור היה למשה לעשות זאת. אבן עזרא.

לד ונת חופאה משכי דדכרי מסמקי ונת
חופאה משכי דססגונא ונת פרכתא
דפרסא:

(ד) ואת מכסה עורת האילם המאדמים ואת מכסה
ערת התחשים ואת פרכת המסך:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת ויקהל-פקודי נא

להִתְאַרְוֹן הַעֲדַת וְאֶת־בְּדִיּוֹ וְאֵת הַכַּפֹּתָיִם: (לח)
פְּרָתָא:

לוֹיִת פְּתוּרָא יֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת לַחֵם אַפִּינָא:

לוֹיִת מְנַרְתָּא דְכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינְי
סְדָרָא וְיֵת כָּל מְנָהָא וְיֵת מִשְׁחָא
דְאַנְהֵרוּתָא:

לוֹיִת מְדַבְּחָא דְדַהֲבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבְכּוּתָא
וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמֵיָא וְיֵת פְּרָסָא דְתִרְעָה
מִשְׁכָּנָא:

לוֹיִת מְדַבְּחָא דְנִחֻשָׁא וְיֵת סְדָרָא דְנִחֻשָׁא
דִּילָהּ יֵת אַרְיֵחוּהֵי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת פִּיּוּרָא
וְיֵת בְּסִיסָהּ:

מֵיֵת סְדָרֵי דְרִתָּא יֵת עֲמוּדָהָא וְיֵת סִמְכָהָא
וְיֵת פְּרָסָא לְתִרְעָה דְרִתָּא יֵת אֲטוּוּנְוֵהֵי וְסִפְהָא
וְיֵת כָּל מְנֵי פִלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זְמָנָא:

מֵיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוּדְשָׁא יֵת
לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי
בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:

מֵיֵת כָּל דֵּי פְקִידֵי יֵי יֵת מִשָּׁה בְּן עֶבְרֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פִּלְחָנָא:

מֵיֵת וְחֲזָא מִשָּׁה יֵת כָּל עֲבַדְתָּא וְהָא עֲבָדוּ
יֵתָּהּ כְּמָא דֵּי פְקִידֵי יֵי בְּן עֶבְרֵי וְכִרְיָהּ יֵתְהוֹן
מִשָּׁה:

י"ט" וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה • אָמַר לָהֶם: יְהִי רְצוֹן שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָהּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, (תהלים צ): "וַיְהִי נֶעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגו'", וְהוּא אָחַד מִי"א מְזֻמְרִים שְׁבַתְפִּלָּה לְמִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 171)

וְהוּא אָחַד מֵאַחַד עֶשְׂרֵי מְזֻמְרִים שְׁבַתְפִּלָּה לְמִשָּׁה (רש"י"י לט, מג) וְקָשָׁה, לְשֵׁם מִה מְצִינֵי רש"י דְבַר זָה, וְהָרִי פְסוּק זֶה מוֹפֵיעַ בְּסִיּוּם "תְּפִלָּה לְמִשָּׁה" עֲצֻמוֹ. וְיֵשׁ לִזְמַר: אִם הָיָה רַק זֶה הַמְזֻמָּר שֶׁל מִשָּׁה, הָיָה אֶפְשָׁר לִזְמַר שֶׁהַתְּחִלַּת הַמְזֻמָּר הוּא, אֲכַן, שֶׁל מִשָּׁה, אֲבָל סִיּוּמוֹ הוּא מִה שֶׁעֲנִנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבָרָיו. אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁגַּם הַמְזֻמְרִים שֶׁלְאַחַר זֶה אָמְרִים מִשָּׁה, מוֹבֵן שֶׁגַּם מִה שֶׁכְּתוּב בְּאַמְצֵעַ - הַכֹּל הוּא מְדַבְּרֵי מִשָּׁה.

♦ שבת קודש כ"ז אדר ♦

א וּמְלִיל יֵי עִם מִשָּׁה לְמִימָר:

ב בְּיֻזְמָא יִרְחָא קְדָמָהּ בְּחַד לִירְחָא תְּקִים
יֵת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב (ב) בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקְיָם אֶת־מִשְׁכַּן

אֹהֶל מוֹעֵד: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ב בְּיוֹם. מְחַלְקַת הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי יוֹם הַקִּיּוֹם מִשָּׁה אֵת הַמִּשְׁכָּן. וְהֵנָּה יוֹם תְּחִלַּת־הַמְלֻאוּיָם הָיָה מִשָּׁה סוֹתְרוֹ וּבִנְיָהּ, לְהַרְגִיל הַכְּהֻנִּים. וְאָמְרוּ, כִּי הַשְּׁעִיר שְׂדֵרֶשׁ וְהַזָּכוֹ לִזְמַר כִּי בְשִׁלְשָׁה יָמִים לְאַדְרָה, הוּא רִאשׁ חֲדָשׁ נִסְן. וְהֵנָּה הוּא שְׁעִיר רִאשׁ חֲדָשׁ. וְהֵנָּה צִוְּהָ הַשֵּׁם שֶׁיִּקְיָם מִשָּׁה הַמִּשְׁכָּן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, וְלֹא יִסְתַּרְנוּ עַד יוֹם נְסוּעַ הָאָרֶץ.

א) וְשִׁמְתָה שָׁם אֶת אַרְוֹן הָעֲדוּת וְסִפְתָּ עַל-הָאָרֶץ אֶת-הַפְּרֹכֶת:

ג ויתשוי תמן את ארונך דסהדותא ותטל על ארונך את פרוכתא:

כז"א < וסכת על-הארץ • לשון הגנה, שהרי מחצה היתה.

ד) וְהִבֵּאתָ אֶת-הַשְּׁלֶחָן וְעִרְכָתָ אֶת-עַרְכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת-הַמִּנְחָה וְהִעַלְתָּ אֶת-גִּרְתֶּיהָ:

ד ותמל את פתורא ומסדר את סדרה ותמל את מנרתא ומדלק את בוציניהא:

כז"ב < וערכת את ערכו • שתי מערכות של לחם הפנים.

ה) וּנְתַתָּה אֶת-מִזְבַּח הַזֹּהֵב לְקַמְרַת לְפָנֵי אַרְוֹן הָעֲדוּת וְשִׁמְתָה אֶת-מִסְדָּה הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן:

ה ותתן את מדבחה דדהבא לקמרת ביסמא קדם ארונך דסהדותא ויתשוי את פרוסא דתרעא למשכנא:

— אבן עזרא על התורה —

הצבור שהוא שער עזים, יאכלוהו הפגנים. וכל זה היה אחר עולת הבקר. ואחר כל זה, הקריב עולת נחשון וחסאתו. והנה נשלמה חגבת המזבח, אחר תשעה עשר יום לחדש הראשון. ואל תשים אל לבך דברי הטוען כי אימתי עשה קרבנות הקח, כי ישראל לא עשו במדבר סיני רק חג הפסח לילה אחד, ולא שמרו חג המצות. כי בן כתוב והיה כי יביאך ה', שבעת ימים תאכל מצות. ופירוש והיה היום הזה לכם לזכרון, לדור הבא אחר בן, לקבוע יום צאתכם מקרא קודש. כי היה ביום הראשון נסעו מגושן. ועוד כי במדבר סיני אין להם לחם שיעשו מצות שבעת ימים, אף על פישקיהו קרובים מהישוב, דבר גדול היה שמצאו להם לעשות, ולאכל על מרורים עם הפסח לילה, כי עם רב היה מאד. והנה על דרך הסבא, היה מקריב משה שבעת ימי המלוואים עולת תמיד, וביום השבת שני כבשים. אי זה יום שהיה לשבעת ימי המלוואים, הקריב עולת שבת. ואחר בן קרבן המלוואים. וכל זה נכון. רק מה נעשה בתגבת המזבח ביום השבת, יש אומרים היו מדלגין, ולא היו חושבין רק חשבון הימים שחנכו המזבח. ואחרים אמרו כי עולת הנשיא היתה נקראת בשבת, רק השלמים היו נשחטין יום ראשון וגאקלין. וראייתם, כי הנה הנשיא שהוא המשלח, יקריב ביום שבת ששה כבשים, חוץ מעולת השבת של הצבור. והבת הראשונה אומרת, כי ככה ששתי ימים שהקיפו יריחו והחלוץ הולך, דלגו יום שבת. והנה שבעת ימים סבבוה. וכך אמרו על ארבעה עשר יום, שדלגו יום הכפורים. ולא הכניסוהו במספר. ועל דרך הסבא, פאשר הוקם המשכן וצא משה, אז פסה הענן את המשכן, וכבוד ה' מלא את המשכן:

הפרכת ומסך פתח האהל. ואחר בן פרש האהל ושם עליו המכסה, ואחר בן שם הארון לפאת ים, ונתן הלווחות בארון, ושם עליו הכדים, ונתן את הכפורת על הארון מלמעלה, ונתן השלחן וערבו עליו לחם הפנים. והנה יורה כי בבקר היה זה. ואמר ויעל הגרות אחר בן בלילה, והעלה בבקר העולה היא עולת תמיד, וכן עשה בין הערבים. וביום הזה משח משה את המשכן ואת כל כליו, ומזבח העולה ואת כל כליו, ואת הכיור ואת פנו, ונקתלה העדה אל פתח אהל מועד, ורחצו אהרן ובניו במים, והלביש את אהרן בגדי הקדש, גם הלביש בניו ונמשחו בשמן הקדש, והגיש פר בן בקר ואילים שנים, ושחט את הפר וחסא על המזבח, והקטיר את האימורים, ושחט האיל וזרק את דמו על המזבח, והקטיר את האיל ושחט גם איל המלוואים וזרק את דמו על המזבח, והאמורים עם שוק הזמין, וגם חלת מצה אחת וחלת לחם שמן, הכל הקטיר המזבח. ככה עשה שבעת ימי המלוואים. וככה כתוב, ופר חטאת תעשה ליום על הכפורים. לכל יום, ומשחת המזבח לקדשו. וכתוב שבעת ימים תכפר על המזבח ומשחת אותו לקדשו. והנה הטעם, ככה תעשה כל שבעת ימי המלוואים. וכתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש את המזבח, ז' ימי המלוואים. אז החלו הנשיאים להקריב לתגבת המזבח. וככה היה מקריב אהרן עגל בן בקר לחטאת לכפר בעדו, והעלה גם האיל שלו, ועגל וכבש שהוא קרבן העם העלה עולה, אחר ששחט שיעיר החטאת וחסאתו, פאשר עשה לעגל החטאת אשר לו, לזרק דמו ולהקטיר האימורים, רק חטאת הפהן לא יאכלנה כהן, על בן נשרף בשר הפר מחוץ למחנה. וחטאת

והנה מצאנו בספרי כי מישאלוואלצפן היו הטמאים לנפש אדם. והנה יום שמיני למלוואים הוא שמיני לחדש. ויש פדמות ראיה על זה. האחת, למה לא הזכיר הכתוב שהיה משה מקים את המשכן וסותרו, ואנה יהיה פתח אהל מועד אחר שיהיה נסתר. כי כתוב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה. ועוד כתוב ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שיעיר עזים לחטאת. והיו שדרש משה. ועוד אם היה שער ראש חדש, למה לא הזכיר שנים פרים ואיל אחד ושבעה כבשים. וכאשר הזכיר מלבד עולת הבקר, היה ראוי שיאמר מלבד עולת החדש. והנה על דרך הפשט, ביום החדש הראשון היתה תחלה הקמת המשכן. והנה זה המשכן הראשון הקימוהו ביום א' לחדש הראשון. והחלו לבנות הבית הראשון שהוא המשכן השני, בחדש השני שהוא איר בשני לחדש. כי בן כתוב בחדש השני בשני. ובתלמודנו כתוב כי יום חמישי יצאו ישראל ממצרים. ואם הוא דרך קבלה, נקבל. ואם הוא דרך סבא, לפני יום חמישי יצאו. כי אין בין שנה פשוטה לתחלת שנה אחרת, פחות מג' ימים. כי שנת חסרון שני' ושי' יצאו בשביעי. ואם מעברות הם חמשה בחסרון. ובצבור שהכתוב אמר ביום השבת יצרכנו, נראה כי ביום השבת ערך משה הלחם על השלחן. והנה ביום ששי הוקם המשכן או ביום שבת. אף על פי שאין זה ראיה גמורה, כי יוכל הטוען להשיב, ביום השבת יצרכנו הפהן, אחר שהוקם המשכן וערך משה הלחם. הנה הזכיר במעשה, כי הקים משה המשכן פאשר אמרתי בשני המקצועות. והלויים שהם ממשפחתו הקימוהו, כי איננו מעשה יחיד. ונתן האדונים למשה, ואחר בן שם הקדשים, ואחר בן הבריתים, ואחר בן הקים העמודים בצבור

ו ותתן את מדבחתך דעלתא קדם תרע משכנא משכנא זמנא :
 ז ותתן את פיורא בין משכנא זמנא ובין מדבחתך ותתן תמן מיא :

ח ויהשוי את דרתא סחור סחור ותתן את פרתא דתרע דרתא :
 ט ותסב את משחא דרביתא ותרבי את משכנא ונת כל די בה ותקדש יתה ונת כל מנוהי ויהי קודשא :

י ותרבי את מדבחת דעלתא ונת כל מנוהי ותקדש את מדבחת ויהי מדבחת קדש קודשין :

יא ותרבי את פיורא ונת בסיסה ותקדש יתה :
 יב ותקרב את אהרן ונת בננהי לתרע משכנא זמנא ותסחי יתהון במיא :

יג ותלבש את אהרן את לבושי קודשא ותרבי יתה ותקדש יתה וישמש קדמי :

יד ונת בננהי תקרב ותלבש יתהון פתוינין :

(ו) ונתתה את מזבח העלה לפני פתח משכן אהל-מועד :
 (ז) ונתת את-הפיר בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים :

(ח) ושמת את-החצר סביב ונתת את-מסך שער החצר :
 (ט) ולקחת את-שמן המשחה ומשחת את-המשכן ואת-כל-אשר-בו וקדשת אותו ואת-כל-כליו והיה קדש :
 (י) ומשחת את-מזבח העלה ואת-כל-כליו וקדשת את-המזבח והיה המזבח קדש קדשים :

(יא) ומשחת את-הפיר ואת-בגו וקדשת אותו :
 (יב) והקרבת את-אהרן ואת-בניו אל-פתח אהל מועד ורחצת אתם במים :

(יג) והלבשת את-אהרן את בגדי הקדש ומשחת אותו וקדשת אותו וכהן לי :

(יד) ואת-בניו תקריב והלבשת אתם פתנת :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 288)

ואת בניו תקריב והלבשת אותם פתנת (מ, יד) ואלו בפרשת תצוה (כט, ח"ט) נזכרו גם האבנט והמגבעת. ויש לומר, דהנה בשבעת ימי המלוואים לבשו אהרן ובניו את הבגדים כדי לחנקם לכהנה, ולכן הלביש משה אותם את כל הבגדים, כי זה תפקידו - לחנקם בכהנה. אבל ביום השמיני לבשו את הבגדים בתפקידם ככהנים, ולכן הלביש אותם רק את הבגד העקרי, המכסה את כל הגוף, כדי להכניסם בכף לעבודת הכהנה.

(טו) ומשחת אתם באשר משחת את-אביהם וכהנו לי והיתה להיות להם משחתם לכהנת עולם לדורתם :

(טז) ויעש משה ככל אשר צוה יהוה אתו פן עשה :

(יז) והיה בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוכם המשכן :

(יח) ויקם משה את-המשכן ויתן את-אדניו וישם את-קרשיו ויתן את-בריחיו ויקם את-עמודיו :

(יט) ויפרש את-האהל על-המשכן וישם את-מכסה האהל עליו מלמעלה באשר צוה יהוה את-משה :

ע"כ ויפרש את האהל • הן יריעות העזים.

טו ותרבי יתהון כמא די רביתא ית אבוהון וישמשון קדמי ויהי למנוהי להון רבויהון לכהנות עלם לדריהון :

טז ועבד משה ככל די פקיד יי יתה פן עבד :

יז ויהיה בירחא קדמאה בשמא תניתא פחד לירחא אתקם משכנא :

יח ויקם משה את משכנא ויהב ית סמכיהי ושוי ית דפוהי ויהב ית עכריהי ויקם ית עמודיהי :

יט ופרס ית פרתא על משכנא ושוי ית חופאה דמשכנא עלוהי מלעלא כמא די פקיד יי ית משה :

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאֲרֹן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבְּרִיטִים עַל־הָאֲרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאֲרֹן מִלְּמַעְלָה:

כז"י ◀ על יתן את העדות • הלוחות.

כונסיב ויהב ית סהדותא לארונא ושוי ית אריחיא על ארונא ויהב ית כפרתא על ארונא מלעלא:

(כא) וַיָּבֵא אֶת־הָאֲרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת הַמִּסְכָּךְ וַיִּסֹּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלַחַן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יַד הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מַחוּץ לַפְּרֻכַת:

כא ואעל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרכתא דפרסא ואטל על ארונא דסהדותא כמא די פקיד יי ית משה:

כב ויהב ית פתורא כמשפן זמנא על צדא דמשכנא צפונא מברא לפרכתא:

כז"י ◀ על ירף המשפן צפנה • (יזמא לב) בפיצי הצפוני של רחב הבית. ירף • כתרגומי: 'צדא', פירף הנה שהוא בצדו של אדם.

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כג ויסדר עלוהי סדור דלחם קדם יי כמא די פקיד יי ית משה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 227)

ויערך עליו ערוך לחם .. ויעל הנרות .. ויקטר עליו קטרת סמים .. ויעל עליו את העלה ואת המנחה (מ, כב-כט) ואלו בצווי ה' למשה (לעיל פסוק ד) נזכרו רק עריכת הלחם והדלקת הנרות. ויש לזכור, שפמיון ששתי עבודות אלה נעשו שלא בזמן הרגיל, הנה צרף בצווי מיוחד עליהן. עריכת הלחם - הזמן הקבוע לכך הוא בשבת, ויום השמיני למלוואים היה יום ראשון. הדלקת הנרות - הזמן הקבוע לכך הוא בין הערבים, ומשה נצטוה להדליקם בבקר.

(כד) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנִרָה בְּאֵהָל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלַחַן עַל יַד הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:

כד ושוי ית מנרתא כמשפן זמנא לקבל פתורא על צדא דמשכנא לדורמא:

(כה) וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כה ואדלק בוצינהא קדם יי כמא די פקיד יי ית משה:

(כו) וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזֶּהָב בְּאֵהָל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכַת:

כו ושוי ית מדבחא דזהבא כמשפן זמנא קדם פרכתא:

(כז) וַיִּקְטֹרַע עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כז ואקטר עלוהי קטרת בוסמין כמא די פקיד יי ית משה:

כז"י ◀ ויקטר עליו קטרת • שחרית וערבית, כמו שנאמר (לעיל ז): "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו'".

(כח) וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:

כח ושוי ית פרסא דתרעא למשכנא:

(כט) וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמְּנִחָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כט וית מדבחא דעלתא שוי בתרע משכנא משפן זמנא ואסק עלוהי ית עלתא וית מנחתא כמא די פקיד יי ית משה:

כז"י ◀ ויעל עליו וגו' • אף ביום השמיני למלוואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוה אהרן בו ביום, שנאמר (ויקרא ט): "קרב אל המזבח וגו'". את־העלה • עלת התמיד. ואת־המנחה • מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר (לעיל כט): "ועשרן סלת בלול בשמן וגו'".

(ל) וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מִים לְרַחֲצָה:

ל ושוי ית כיורא בין משפן זמנא ובין מדבחא ויהב תמן מיא לקדושה:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת ויקהל-פקודי נה

(לא) וְרַחֲצוּ מַמְנוֹ מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־
רַגְלֵיהֶם:
לא ויקדשון מננה משה ואהרן ובניהי ת
ידיהון ונת רגליהון:

כז"י ◀ וְרַחֲצוּ מַמְנוֹ מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו • יום שמיני למלוואים השוּו כלם לכהנה, ותרגומו: 'ויקדשון מניה'.
בו ביום קדש משה עמהם.

(לב) בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ
בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
לב במעלהון למשפן זמנא ובמקרהון
למדבחה וקדשון כמא די פקיד יי נת
משה:

כז"י ◀ וּבִקְרַבְתֶּם • כמו ובקרבתם, פשיקרבו.

(לג) וַיִּקַּם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־
מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלֶאכָה:
לג ואקם נת דרמא סחור סחור למשכנא
ולמדבחה ויהב נת פרסא דתרע דרמא
ושיצוי משה נת עבדא:

(לד) וַיְכַסּוּ הָעֵנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא
אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
לד וכפא עננא נת משפן זמנא ויקרא דיי
אתמלי נת משכנא:

(לה) וְלֹא־יָכַל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו
הָעֵנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
לה ולא יכל משה לבוא אל-אהל מועד כי-שכן עליו
הענן וכבוד יהוה מלא את-המשפן:

כז"י ◀ וְלֹא־יָכַל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת כהנים פרשת ויקרא) וכתוב אַחַד אוֹמֵר (במדבר ד): "וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל
אֹהֶל מוֹעֵד", בֹּא הַכֹּתוֹב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: "כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן". אָמַר מֵעַתָּה: כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עָלָיו הָעֵנָן,
לֹא הָיָה זָכַל לְבֹא. נִסְתַּלַּק הָעֵנָן, נִכְנַס וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. אֲבֹן עוֹרֵא

(לו) וּבַהֲעֵלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל
מַסְעֵיהֶם:
לו ובאהלות הענן מעל המשפן יסעו בני ישראל בכל
מסעיהם:

(לז) וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֵלְתוֹ:
לז ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד-יום העלתו:

(לח) כִּי עָנַן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לִילָה בּוֹ
לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:
לח כי ענן יהוה על-המשפן יומם ואש תהיה לילה בו
לעיני כל-בית-ישראל בכל-מסעיהם:

חזק חזק ונתחזק

כז"י ◀ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם • בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם.

אבן עזרא על התורה

הענן בלילה. והנה לא מצאנו כתוב שנסעו
בלילה. והאומר זה, יפרש או יומם ולילה,
יום אחד. והנה מה יעשה במלת מסעיהם,
ולא אמר מתניהם. רק פרושו, או יומם ולילה,
או יומם או לילה, כמו ומקלל אביו ואמו
מות יומת. והוצרכתי לכל זה, בעבור שראיתי
כתוב בתפלת משה על דבר המרגלים, ובעמוד
ענן אתה הולך לפניך יומם ובעמוד אש
לילה:

אמיתי כי משה לבדו היה נכנס לפנים
מהפרכת, ואהרן ובניו יורידו המסך הנקרא
פרכת, ומשה היה לוקח המסך ומכסה בו
מיד את ארון העדות, שלא יראוהו אהרן
ובניו. ואמר הכתוב וכסו בו, כי היו עוזרים
אוחו. ויש אומרים כי הפתחים מכסים הארון,
ואין פניהם לנכח הארון. ובעבור שמצא בו
כתוב, ואש תהיה לילה בו, ואמר לכל
מסעיהם, גם זה יורה כי יש פעמים שישע

לה ולא יכול משה. אז קראו השם שיכנס
אל אהל, והיה מדבר עם השם פנים אל
פנים, במקום שהיה נכנס פהן גדול פעם
אחת בשנה עם ענן הקטרת, כי משה בן בית
הוא. והוצרכתי לומר ככה, כי משה שם
הלוחות בארון, ושם הנפורת ששם הכרובים
על הארון, ועליהם תמיד תפוד. והנה מה
יעשה פאשר יורידו אהרן ובניו פרכת המסך
מחוץ מקום הארון, איך יגשו אליו. על כן

מקום הנתינתן אף הוא קרוי מסע, וכן (בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו", וכן (במדבר לג): "אֲלֵה מַסְעֵי", לפי שמוקדם הנתינה קודם ונסעו. לךך נקראו פלן מסעות:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 238)

בְּכָל מַסְעֵיהֶם (מ, לח) **לְפִי שְׂמֹמָקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ, לְכֹן נִקְרָאוּ פְלָן מַסְעוֹת** (רש"י) בתחלת הספר מספר על ירידה גדולה – גלות מצרים. לאחר מכן מספר על התעלות גדולה – המשכת אלקות למטה על ידי יציאת מצרים, מתן תורה, והקמת המשכן. ובסיים הספר מדגש, שהתעלות זו כבר התחילה בגלות מצרים. כי מפיון שפטררת ה'חנייה' מלכתחלה היא ה'מסע' שלאחריה, פלומר: מטררת הגלות היא הגאלה, הרי בפנימיות ובהעלם – 'חנייה' זו היא כבר לפני כן 'מסע'.
צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן.

סימן פרשת פקודי (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר טענדר יודאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו תורת על הש"ס – מתוך 'לקראת שבת')

ברב החמשים נכתב בסיום כל פרשה מנין הפסוקים שבפרשה עם סימן למנין זה, אך בסוף פרשת פקודי לא נרשם סימן, ובפשוטות הוא טעות הדפוס. ואולי יש לומר, שבמקור היה כתוב "בלי כל סימן", והפונה בזה היתה שיגש בסדרה זו צ"ב פסוקים שבגימטריא "בלי כל", ואחד המדפיסים טעה, והבין זה כפשוטו, שאין סימן לפרשה זו, והשמיט הסימן...

חסלת פרשת פקודי

הפטרה ויקהל לשמו"ת במלכים א פרק ז

ז יג וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם מצור: יד בן־אשה אלמנה הוא ממפתה נפתלי ואביו איש־צרי חרש נחשת וימלא את־החכמה ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות כל־מלאכה בנחשת ויבוא אל־המלך שלמה ויעש את־מלאכתו: טו ויצר את־שני העמודים נחשת שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וחוט שתיים־עשרה אמה יסב את־העמוד השני: טז ושתי כתרת עשה לתת על־ראשי העמודים מצק נחשת חמש אמות קומת הכתרת האחת וחמש אמות קומת הכתרת השנית: יז שבכים מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות לכתרת אשר על־ראש העמודים שבעה לכתרת האחת ושבעה לכתרת השנית: יח ויעש את־העמודים ושני טורים סביב על־השבכה האחת לכסות את־הכתרת אשר על־ראש הרמנים וכן עשה לכתרת השנית: יט וכתרת אשר על־ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות: כ וכתרת על־שני העמודים גם־

ביאור על הפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(יג) איש צרי, מקום מגוריו היה בצור. יד) חרש נחשת, אמן במלאכות הנעשים בנחשת. טו) ויצר, מלשון צורה. את שני העמודים, את שני העמודים שהעמיד באולם שלפני ההיכל, ונקראו "בין" ו"בעו". וחוט שתיים עשרה וגו', ולפי זה היה הקטר של העמודים ארבע אמות, כי כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש בהם טפח. השני, כמו "והשני". כלומר, וכן היה העמוד השני (ובסוף ספר ירמיה נאמר "ועביו ארבע אצבעות נבוכ", שהיה הלול ועביו ארבע אצבעות). טז) בכתרת, כמין כתרים היו נתינים על גבי העמודים. יז) שבכים מעשה שבכה, ציורי ענפים חרוטים. "מעשה שבכה", חרוטים מצד לצד. מעשה שרשרות, קלועים זה בזה היו הענפים שבפותרות, כמעשה שרשרות. שבעה, שבעה ענפים חסובים היו מקיפים כל בותרת. יח) ושני טורים וגו', על כל שבכה סבב שתי שורות רמונים של נחשת, שורה מעל שורה. והיו חרוטים בשרשרות, ונתונים על השבכה של כל בותרת, ותלויים למטה מן השבכה. והיתה השבכה מכסה את החלק העליון של הבותרת, וטורי הרמונים כסו את החלק התחתון של הבותרת. אשר על ראש

הרמונים, שהשבכה כסתה את החלק העליון של הבותרת והיתה כמו מנחת על ראש הרמונים שהיו כמו תלויים בשבכה. וכן עשה לכתרת השנית, כדרך שתלה הרמונים באחת, כן תלה בשנית. יט) וכתרת אשר על ראש העמודים, אותן הבותרות שנוברו למעלה. מעשה שושן באולם ארבע אמות, הבותרות היו חסובות ונמצאות כמין פרחי שושנים, והיו באולם שלפני ההיכל ונקתן ארבע אמות. כ) וכתרת על שני

מִמַּעַל מִלְעַמַּת הַבָּטָן אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה וְהַרְמוּנִים מְאֹתִים
 טָרִים סָבִיב עַל הַכְּתָרַת הַשְּׂנִית: כֹּא וַיִּקָּם אֶת־הָעַמּוּדִים לְאֵלֶם
 הַהֵיכָל וַיִּקָּם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִכִּין וַיִּקָּם
 אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בְּעֹז: כַּבְּעַל רֹאשׁ
 הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשֵׁן וְתָהֵם מְלֹאכֶת הָעַמּוּדִים: כַּבְּעֵשׂ
 אֶת־הֵם מוֹצֵק עֵשֶׂר בְּאֹמֶה מִשְׁפָּתוֹ עַד־שְׁפָתוֹ עָגֹל | סָבִיב
 וְחֹמֶשׁ בְּאֹמֶה קוֹמָתוֹ וְקוֹ שְׁלֹשִׁים בְּאֹמֶה יָסֵב אֹתוֹ סָבִיב:
 כַּבְּעֵשׂ וּפְקָעִים מִתַּחַת לְשְׁפָתוֹ | סָבִיב סָבִיבִים אֹתוֹ עֵשֶׂר בְּאֹמֶה
 מִקְפָּיִם אֶת־הֵם סָבִיב שְׁנַי טוּרִים הַפְּקָעִים יִצְקִים בַּיִצְקָתוֹ:
 כַּבְּעֵשׂ עַל־שְׁנַי עֵשֶׂר בְּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים | צְפוּנָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים |
 יָמָה וְשְׁלֹשָׁה | פָּנִים נִגְבָּה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזֹרְחָה וְהֵם עֲלֵיהֶם
 מִלְמַעְלָה וְכַל־אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָה: כוּ וְעָבְדוּ מִפֶּחַ וּשְׁפָתוֹ כַּמַּעֲשֵׂה
 שְׁפַת־בּוֹם פָּרַח שׁוֹשֵׁן אֲלָפִים בַּת יָכִיל:

הפטרות פקודי לשמו"ת במלכים א פרק ז

ז נֹא וְתִשְׁלַם כָּל־הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
 וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשָׁיו | דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב
 וְאֶת־הַכֶּלִּים נָתַן בְּאֶצְרוֹת בֵּית יְהוָה: ח אֲזוּ יִקְהַל שְׁלֹמֹה
 אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רֹאשֵׁי הַמִּשְׁוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבָנָי
 יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
 מֵעִיר דָּוִד הַיָּא צִיּוֹן: ב וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 בְּיָרַח הָאֲתָנִים בַּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ג וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאֲרוֹן: ד וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל
 מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים
 וְהַלְוִיִּם: ה וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדְת יִשְׂרָאֵל הַזּוֹעֲדִים עָלָיו אָתוּ
 לְפָנָי הָאֲרוֹן מְזַבְּחִים צִאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֵרֵב:

העמודים גם ממעל, מעל הכותרות שנוכרו כבר, היו כותרות קטנות נבנה אמה אחת, והיו כמו העמודים בלי בליטת בטן. מלמעמ המטון, מלכד הכותרות הגדולות שנוכרו ושהיו להן בליטת בטן מסביב כי היו בולטים באמצע פרחב יותר מאשר למעלה ולמטה. אשר לעבר השבכה, בליטת הבטן היתה לעבר השבכה בסוף השבכה בשוליה. והרמונים מאתים, מספר הרמונים שהיו בכל כותרת היה מאתים. טרים סביב, בשני טורים סביב לכותרת, ובכל טור מאה רמונים. על הכותרת השנית, וכן היה מספר הרמונים שעל הכותרת השניה. כא) לאלם התיכל, באלם שלפני התיכל. העמוד הימני, אשר בצד דרום. ויקרא את שמו יכין, לסימן טוב, שיכין הבית לעד. השמאלי, אשר בצד צפון. ויקרא את שמו בעז, כמו בו עז, כלומר, על ידי התרבות שקריבו בבית הזה, ומצא עז וחזק לישראל. כב) ועל ראש העמודים מעשה שושן, שכל עמוד בעצמו נעשה בראשו כמעשה שושן. ותתם, נשלמה. כג) ויעש את תים, פעין ברכה. והיו הכהנים מובילים בו להפטר מטמאתם. ואמרו ר"ל שלא היו הפנים שאובים, כי רגלי הקר שנקדו תחתיו היו חלולים ודרכם באו הפנים מן הפעון. מוצק, ביצקה נעשה, לא בהקשת הקרנם. וקו שלשים באמה יסב אתו סביב, כי כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש ברחבו מפת. והיה מורד מתוכו. ואמרו ר"ל שבשלוש האמות התחתונות היה תים מרבע עשר על עשר אמות. ושתי האמות העליונות היו עגלות. ורק באפן זה יתכן שהיה תים מכל אלפים בת כפתוב לחלו, שהם מאה וחמשים שעורי מקוה־טהרה של ארבעים סאה. וכך הוא מוכח מהמשך הכתובים. כד) ופקעים, בצורת ביצים. מתחת לשפת סביב סבבים אתו, בשלש האמות התחתונות שהיה שם הים מרבע. עשר באמה מקיפים את הים סביב, שבמקום רבועו היה עשר אמה בכל צד. שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו, הפקעים היו שני טורים, והיו יצקים עם יצקת הים כפעלה אחת, שפך הכין את הדפוס של היצקת. כה) עומד על שני עשר בקר, הים היה היה עומד על שנים עשר בקר עשויים מנחשת. פנים, מפנים את פניהם. וכל אחריהם ביתה, אחריהם של הקר היו לצד הפנים אל תחת הים. בו) ועביו, עבי שוליו ודפנותיו. ושפתו, שפת הים מלמעלה. כמעשה שפת בום, בשפתו העליונה היה דק כמעשה שפת בום ששותים בו. פרח שושן, ומצרים בשפתו פרחים ושושנים. אלפים בת יכיל, תכולתו של הים היה אלפים סאה, נמצאו שהם מאה וחמשים שעורי מקוה־טהרה של ארבעים סאה.

נא) ויבא שלמה וגו', כי את כל הבנין ואת כליו עשה שלמה משלו ממה שקבץ הוא. א) נשיאי האבות, שהם הנשיאים. וכפל הלשון לתוספת באור. ב) בירח האתנים, חדש תשרי נקרא "ירח האתנים", מלשון איתן וחוק, על שם שבהרש תשרי הם המועדים היותר חזקים ומלשרים את האדם אל השלמות. בחה, בחג הסכות. ד) ואת אהל מועד, אהל מועד שעשה משה. והיה נגבועו, ומשם העלוהו והכניסוהו באצרות בית ה'

וַיִּבְנֵאוּ הַפְּתָנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבַר הַבַּיִת
 אֶל־קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים אֶל־תַּחַת פְּנֵי הַכְּרוּבִים: זֶפֶי הַכְּרוּבִים
 פָּרְשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאֲרוֹן
 וְעַל־בְּדָיו מְלֻמְעָה: הַוַּיָּאֲרֹכוּ הַכְּרֻבִים וַיִּרְאוּ רֵאשֵׁי הַכְּרֻבִים
 מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבַר וְלֹא יִרְאוּ הַחֻצָּה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה: טֹאִין בְּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲכָנִים אֲשֶׁר הֵנַח שָׁם מֹשֶׁה
 בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־פְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
 יוֹיְהִי בְּצֵאת הַפְּתָנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֵעֵנָּן מְלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה:
 יא וְלֹא־יִכְלֹו הַפְּתָנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֵנָּן כִּי־מְלֵא כְבוֹד־

בעליות אשר מפעל להיכל ולדביר. ו) אל תחת
 כנפי הכרוכים, כרוכים שעשה שלמה עומדים
 על רגליהם בפרקע, ואין אלו הכרוכים של הפרת
 שעל הארון. ו) ויסכו, מלשון סכו. ח) ולא יראו
 החוצה, כי היו רק דוחקים בפרכת. עד היום
 הזה, עד היום שנגנו יאשיהו המלך את הארון
 במערה שבהר הבית. יב) אמר לשכן בערפל,
 ומיכן אמר, "כי בענן אראה על הפרת" (ויקרא טו.ב).
 יג) בית זבל, בית קבועות. מכון לשבתך
 עולמים, כי מעכשיו לא תשרה השכינה במקום
 אחר. טו) וכידו מלא, בכת ידו השלים דברו.
 יח) הטיבת כי היה עם לכבוד, טוב עשית בזה,
 ולכות תחשב, כי על ידך באה ההכנה לדבר.

יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה: יב אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֶרְפֶּל: יג בָּנָה בְּנִיתִי בַיִת זָבַל לָךְ מְכוֹן
 לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים: יד וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: טו וַיֹּאמֶר
 בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידוֹ מְלֵא לְאֹמֶר: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְעִיר מִכָּל־שְׂכְמֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר
 בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הַטִּיבֶת כִּי הָיָה עִם־לֵבָבְךָ: יט רַק אַתָּה
 לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֵךְ הַיָּצֵא מִחֻלְצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי: כ וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
 וְאָקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשַׁב ׀ עַל־כַּפֵּאֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
 כא וְאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר פָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
 הפטרה לפרשת ויקהל פקודי - החודש נדפסה בעמ' קעא

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר"ש, תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות יום הולדת שלו:

בודאי נהג במנהג אד"ש בזמן האחרון ביום ההולדת. ויה"ר מהשי"ת שתהיי שנת הצלחה אצלו הן
 בגשמיות והן ברוחניות ויוסיף בלימוד התורה וקיום מצותי מתוך הרחבה.

בברכה לת"ת ביר"ש.

לפלא משי"כ שבענין לימוד והפצת תורה"ח אין שינוי - והרי נצטוינו מעלין בקדש, ובפרט ע"פ דברי
 כ"ק מו"ח אדמו"ר שבתקופתנו - כאו"א בדוגמת המטפס על הר משופע ביותר שא"א עמידה כ"א עלי או
 כו. - וגו' יש להמליץ במרו"ל שדורו שמישח בא הוא כולו זכאי או חייב. וק"ל.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ד אדר מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום ראשון - כ"א אדר מפרק קד עד סוף פרק קה</p>
<p>יום חמישי - כ"ה אדר פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום שני - כ"ב אדר מפרק קו עד סוף פרק קז</p>
<p>יום שישי - כ"ו אדר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום שלישי - כ"ג אדר מפרק קח עד סוף פסוק קיב</p>
<p>שבת קודש - כ"ז אדר פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	

יום ראשון כ"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 90, פרק לו והנה... עד עמ' מו, מהאר"י ז"ל).

ובמדריגה. העליונות והנחיתות מתבטאות בכך שבעולמות
העליונים ישנו גילוי אלקות, אלקות היא שם בהתגלות; ואילו
בעולמות התחתונים האלקות מוסתרת ונעלמת. ובהתאם לכך –
עולמנו אנו, העולם הזה, הוא התחתון ביותר, מפני שבו האלקות

מוסתר ונעלמת יותר

מאשר בכל שאר העולמות.

והנה, לא שָׁדָּךְ לְפָנַי

וְתַפְרָךְ כְּחַיֵּינִת מְעַלָּה

וּמַטָּה, – עליון ותחתון

במדריגה, כי הוא וְתַפְרָךְ

מִמְלָא כָּל עֲלָמִין בְּשָׁוָה. –

הוא נמצא בעולמות

התחתונים באותה מדה כמו

שהוא נמצא בעולמות

העליונים, ולכן, אין הבדל

לגביו בין העולמות

העליונים והעולמות

התחתונים, אלא באור

הַעֲנִיָּן, – מה שחכמינו ז"ל

אומרים, שהקב"ה נתאוו להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה

לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות עצמם

הם נקראים תחתונים, כי קָדָם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם – כלומר, כל

העולמות, הֵיחָד הוא לְבָדוֹ וְתַפְרָךְ יָחִיד וּמִיָּחָד, וּמִמְלָא כָּל

הַמְּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, – כל שיכול היה להיחשב כמקום

ובאפשרות לבריאת העולמות – היה ממלא באור אין סוף; וְגַם

עָתָה – לאחר בריאת העולמות, כֵּן הוא לְפָנַי וְתַפְרָךְ. – כלומר:

לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני הבריאה לבין לאחר הבריאה;

הבריאה כולה לא יצרה שום שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רַק

שְׁהַשְּׁנַיִי הוא אֵל הַמְּקַבְּלִים חַיֵּיתוֹ וְאוֹרוֹ וְתַפְרָךְ, – לגבם נתהווה

שינוי: לפני הבריאה לא היו בנמצא "מקבלים" לקבל את החיות

והאור, ואילו לאחר הבריאה – ישנם "מקבלים", שְׁמֻקְבָּלִים – את

החיות והאור ממנו יתברך, עַל יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים הַמְּכַסִּים

וּמְסַתְּרִים אוֹרוֹ וְתַפְרָךְ, – שכן, בלי אותם לבושים לא היו יכולים

לקבל את החיות והאור והיו מתבטלים במציאות לגמרי. כְּדִכְתִּיב:

– כמו שכתוב: "כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחָיִי", – ולא רק האדם, שהוא

בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים הרוחניים, כמלאכים, אינם יכולים

לקבל את האור והחיות האלקי בלי לבושים המסתירים; וְכִדְפָרְשׁוּ

רַז"ל³ שְׁאֵפְלוּ מִלְּאֲכִים הַנְּקַרְאִים "חַיִּוִּת" – הקודש, אֵין רוֹאִין

כּוֹ. – אלקות, כי אם על ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו

לקבל. הרי, שכל העולמות והנבראים מקבלים את חיותם האלקית

על ידי לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד, מתבטא

ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים: החיות

האלקית בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות, והסתרתה היא

1 פָּרַק לוֹ. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו" (מלת

2 הסיים של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו") –

3 שתכלית הכל היא "לעשותו", לקיים מצוות במעשה. וזאת משום שעל ידי

4 מעשה, נמשך אור השכינה גם על הנפש הבהמית והגוף ולא רק על הנפש

5 האלקית. ברם, עדיין הדברים

6 טעונים הסברה: מדי המעלה

7 הגדולה המיוחדת בהמשכת

8 האור על הנפש הבהמית והגוף,

9 שבגללה מהווה המעשה את

10 התכלית? – יסביר, לכן, רבנו

11 הזקן בפרק לו, שכל תכלית

12 בריאת העולמות היא, כי נתאוו

13 הקב"ה להיות לו "דירה

14 בתחתונים", בעולמות

15 התחתונים ונבראים – ובעיקר

16 בעולם הזה, שהוא העולם

17 התחתון ביותר, בו שורר חושך

18 כפול ומכופל. והכוונה היא

19 להפוך את החושך לאור,

20 ושיאר בו אור אין סוף במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים. ולכן,

21 מתבטאת ה"תכלית", בקיום מצוות במעשה דוקא. שכן, על ידי כך מתבצע

22 ענין הדידה בתחתונים, שבנפש הבהמית ובגוף, ובאמצעותם בכל העולם כולו

23 – יאיר אור אין סוף.

24 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת מֵאֵמֶר רַז"ל, – ידוע מאמרם של רבותינו

25 זכרונם לברכה, שְׁתַּכְלִית כְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה הוּא שְׁנַתְּאוּהָ

26 הַקְּדוּשָׁתְּךָ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים. – כלומר: שבתוך

27 הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור אין סוף כמו שהוא, בלי כל

28 לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה, שעצם האדם נמצא

29 בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות "דירה" בתחתונים" היא:

30 בעולם הזה. ברם, כדי להקל את המשך הלימוד, מן הראוי להקדים

31 הסבר קצר לגבי מה שחכמינו ז"ל אומרים, שנתאוו הקב"ה להיות

32 לו "דירה בתחתונים": אין לומר שלגבי הקב"ה נחשבים עולמות אלה

33 כתחתונים וכבעלי מדרגה פחותה יותר לעומת עולמות אחרים

34 הנחשבים כאילו לעליונים וכבעלי מדרגה נעלה יותר – שכן,

35 משמעות קביעה כזו היא, שלגבי הקב"ה העולמות העליונים קרובים

36 אליו מפני שהם במדרגה עליונה יותר מאשר העולמות התחתונים

37 שרוחקים ממנו מפני שהם במדרגה פחותה יותר – וזה אינו אמת,

38 שכן, לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש הדבר: לגבי הקב"ה

39 אין העולמות והמדרגות העליונות ביותר תופסים מקום כלל, בדיוק

40 כפי שהדבר ביחס לעולמות ולמדרגות התחתונות; הקב"ה נמצא

41 בתחתונים באותה מדה שהוא נמצא בעליונים. לכן, מן ההכרח

42 לומר, שמשמעות "בתחתונים" היא לגבי העולמות: בהם ולגביהם

43 קיים סדר השתלשלות של עולמות שהם עליונים ותחתונים במעלה

וגילוי במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים, עד כדי שיוכלו להיות ל"דירה" לו יתברך – כפי שיוסבר להלן. והנה, תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה – אינו בשביל עולמות העליונים, – בהם ישנו גילוי אלקות, הואיל ולהם – לעולמות העליונים מהווה –

הדבר ירידה מאור פניו ותפלה, – שכן, בהיותם "עולם", מלשון העלם, אין האלקות בהתגלות גמורה בהם, כי אם על ידי אי אלו לבושים, והרי זו ירידה לגבי מה שהיה לפני בריאת עולמות אלה, שאז היתה אלקות בהתגלות גמורה – ואי אפשר, לכן, לומר שהתכלית היא בגילוי האלקות שבעולמות העליונים, מאחר שגילוי זה הנו העלם וירידה לגבי מה שהיה קודם, והתכלית היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם ובירידת האור, אלא התכלית היא עולם הנה תתהוות, – וכל העולמות העליונים נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של חושך והעלם – עולם הזה – ודוקא העולם הזה הוא התכלית, מפני שפך עלה ברצונו ותפלה, להיות נחת רוח לפניו ותפלה, כד אתכפיא סמרא אחרא – כשהסטרא אחרא נכפפת ונכנעת לקדושה, ואתהפך השוכא לנהורא, – וחושך הקליפות נהפך לאור של קדושה, שיאיר אור ה' אין סוף ברורה הוא במקום החושך והסטרא אחרא של כל עולם הנה כלו, ביתר שאת ויתר עו – ביתר עליונות וביתר חזק, ויתרון אור מן החושך, – כשהחושך עצמו נהפך לאור, באה מכך מעלה נוספת באור. כלומר: האור מאיר בעולם הזה ביתר תוקף, מהארתו בעולמות עליונים, – מאשר הארת האור האלקי בעולמות העליונים, שמאיר שם על ידי לבושים והסתר פנים, – שגם בעולמות העליונים ההארה היא על ידי לבושים, שפנימיות האור מסתרת, המסתירים ומעלימים – הלבושים והסתר פנים מעלימים ומסתירים על אור אין סוף ברורה הוא שלא יבטלו – העולמות, במציאות. – שכן, אם האור

במדה פחותה יותר, ואילו בעולמות התחתונים – החיות האלקית מוסתרת יותר. והו ענין השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה, – כלומר, ההשתלשלות והירידה המדורגת של העולמות, מעולם לעולם, מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, על ידי

רבו הלבושים המסתירים האור והחיות שממנו ותפלה, – ככל שרבים הלבושים וההסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, עד שנברא עולם הנה הנשמי ותפלה ממש, – העולם הזה הוא "גשמי" – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית מחיה כל דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת, והוא – העולם הזה, תתהוות במדרגה, – בין כל העולמות, שאין תחתון למטה ממנו, בענין הסתר אורו ותפלה וחושך כפול ומכפל, – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא בעולם הזה, עד שהוא אחרא, שכן נגד ה' ממש, לומר: "אני ואפסי עור". – הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של "בתחתונים", היא – העולם הזה, בהיותו התחתון ביותר במדרגה. מעתה, כיוון שקיימת השתלשלות אחת של עולמות עליונים ותחתונים, יש מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחתונים באים רק כדי להבליט מעלת העליונים, שכן, כשקיים חושך והעלם ניכרת אז מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות התחתונים בהם אלקות בהעלם (אלא, שכדי שיווצרו עולמות תחתונים, היה צריך להיות סדר ההשתלשלות, והיבראתם המוקדמת של העולמות העליונים), אך כיוון שאין שום תכלית בהעלמת האור האלקי – הרי הכוונה היא להפוך את החושך וההעלם לאור וגילוי. – וזהו תוכן מאמר חכמינו ז"ל "נתאזה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים": שהתכלית היא שבכל העולמות התחתונים, בהם שורר חושך והעלם – יומשך אור

ליקוטי אמרים

וירידתם ממדרגה למדרגה ע"י ריבוי הלבושים המסתירים האור והחיות שממנו ית' עד שנברא עו"הו הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומ' אני ואפסי עו"ה. והנה תכלית השתלשלו העולמו' וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הו התחתון שכן עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החושך והס"א של כל עו"הו כולו ביתר שאת ויתר עו ויתרון אור מן החושך מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ס ב"ה שלא יבטלו במציאות. ולזה נתן הקב"ה לישראל את התורה שנקר' עוז וכח וכמארו"ל שהקב"ה נתן כח בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יבטלו

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעוה"ז (ע"י העבודה, דרק בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא התכלית). מפני שכן "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפיא..." ורבנו הזקן מוסיף, שאור אין סוף ברוך הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עו מהארתו בעולמות עליונים – אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכוונת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אין סוף ברוך הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אין סוף ברוך הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין סוף ברוך הוא ביתר שאת ויתר עו מאשר בעולמות העליונים כו".

1 וגו', – העין שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו
 2 בפועל את ההתגלות של אור הוי; וכתוב: "לא יהיה לך עוד
 3 השמש לאור יומם וגו', כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'". –
 4 את אור ה' שיאיר לעתיד לבוא בלי שום לבוש, ויכלו לקבל על
 5 ידי התורה שלומדים עתה.
 6 ורבונו הזקן מסיים את מה
 7 שאמר קודם: שתכלית כל
 8 העולמות היא העולם הזה,
 9 במקום החושך והקליפות
 10 דוקא. שעל ידי עבודה
 11 נשברת הסטרא אחרא'
 12 והחושך נהפך לאור. ועל
 13 ידי כך יאיר בעולם הזה
 14 אור גדול בהרבה מאשר
 15 בעולמות העליונים. ברם,
 16 גילוי אור כזה בעולם הזה,
 17 יאיר הרי רק לעתיד לבוא,
 18 ואילו כעת האור הוא
 19 בהעלם – על כך אומר רבנו
 20 הזקן להלן, שימות המשיח וזמן תחיית המתים הוא, אכן, כל
 21 התכלית והשלמות של בריאת העולם הזה: **וְנִדְעַ, שְׁיִמּוּת**
 22 **הַמְּשִׁיחַ, וּבִפְרֵט בְּשִׂיחּוֹ הַמְּתִים, הֵם תְּכִלִּית וְשְׁלֵמוֹת בְּרִיאַת**
 23 **עוֹלָם הַזֶּה, שְׁלֵבָה נִבְרָא מִתְּחִלָּתוֹ. –** שיהיה כמו בימות המשיח
 24 ותחיית המתים. * הגהה (!קבלת שָׁבַר – עבור העבודה שבעולם
 25 הזה, עָקְרוּ בְּאֵלֶּה הַשְּׁבִיעִי, – שכן, לכאורה ימות המשיח ותחיית
 26 המתים הם הזמן של קבלת שָׁבַר, ולא הזמן כשהעולם הוא כך
 27 מצד תכלית בריאתו – לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השָׁבַר
 28 הוא באלף השביעי, ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית
 29 והשלמות של בריאתו, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב בְּלִקּוּטֵי תוֹרַת מְהַרְ"ר'
 30 ו"ל):

ליקוטי אמרים

במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש
 כדכתיב ולא יכנף עוד מוריד [פי' שלא יתכסה ממך
 בכנף ולבוש] והיו עיניך רואות את מוריד וכתוב כי
 עין בעין יראו וגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור
 יומם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונדע שימות
 המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות
 בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

הגהה

(וקבלת	שכר	עיקרו	באלף
השביעי	כמ"ש	בלקוטי	תורה
	מהאר"י ו"ל):		

1 היה מאיר בלי לבושים, היו העולמות בטלים במציאות. נמצא
 2 שבעולמות העליונים אין אור-אין-סוף מאיר כמו שהוא; ואילו
 3 בעולם הזה יאיר האור כמו שהוא בלי לבושים באמצעות הכנעת
 4 הסטרא אחרא, כאמור. ברם, הדבר טעון הסברה: מאחר שאף
 5 העולמות הרוחניים
 6 והעליונים יותר אינם
 7 יכולים לקבל את האור רק
 8 על ידי לבושים, כיצד,
 9 איפוא, יוכלו לקבל את
 10 האור בעולם הזה בלי
 11 לבושים? – את זה מסביר
 12 רבנו הזקן בהמשך הדברים,
 13 שלשם כך נתן הקב"ה את
 14 התורה, הנותנת כוח לקבל
 15 את אור אין סוף כמו שהוא,
 16 ועם זאת לא להיות בטל
 17 במציאות: וְלִזֶּה – ולכן, נִתַּן
 18 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
 19 לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה,
 20 שְׁנִקְרָאתָ עָלָיו וְכֵן, – והיא הנותנת כוח לקבל את גילוי אור אין
 21 סוף בלי לבושים, וּבְמַאֲמַר רַבִּי לֵבֵן שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא נִתַּן בְּחַ
 22 בְּצִדִיקִים לְקַבֵּל שְׁכָרָם לְעֵתִיד לְבָא, – ולשם מה, ומחו פעולתו
 23 של כוח זה? – כדי שלא יתבטלו במציאות מִמֶּשׁ בְּאוֹר ה',
 24 הַנִּגְלָה לְעֵתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, בְּדִבְתֵיב: – כמו שכתוב: "וְלֹא
 25 יִכְנַף עוֹד מוֹרִיד [פְּרוּשׁ, שְׁלֵא יִתְכַסֶּה מִמֶּךָ בְּכַנְף וּלְבוּשׁ],
 26 – שהקב"ה לא "תכסה" עוד, שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת
 27 הפסוק על אי-עצירת גשמים, ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע
 28 הפסוק ומפרשו כפירוש רש"י, שהקב"ה לא יכסה את עצמו בכנף
 29 ובלבוש – ולאחר מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק: וְהָיוּ עֵינֶיךָ
 30 רְאוּת אֶת מוֹרִיד", – את הקב"ה; וּבְתִיב: "כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ

יום שני כ"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מו, וגם כבר הי'... עד עמ' 92, ארצ' וגו':

ליקוטי אמרים

וגם כבר היה העולמים
 מעין זה בשעת מתן תורה
 כדכתי' אתה הראת לדעת
 כי ה' הוא האלהים אין
 עוד מלבדו הראת ממש
 בראיה חושית כדכתיב וכל
 העם רואים את הקולות רואים
 את הדבור ויצא אנכי כו'.
 * הגהה
 (וקבלת שכר עיקרו באלף השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ו"ל):

72 "הראת" – הראת את עצמך,
 73 הרי הכוונה שראו אותו,
 74 וזהו ראייה מוחשית,
 75 בְּדִבְתֵיב: – כמו שכתוב:
 76 "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת
 77 הַקּוֹלוֹת" – "רואים את
 78 הַנְּשֻׁמְעִי", – את כל גילויי
 79 מתן תורה שקלטו – הם ראו
 80 ממש; וּפְרָשׁוּ רַבִּי לֵבֵן:
 81 מִסְתַּכְּלִים לְמִזְרַח וְשׁוֹמְעִין
 82 אֶת הַדְּבָר וְיֹצֵא אֲנִי כו',

61 וְגַם – לא זו בלבד שזה יהיה
 62 לעתיד, אלא כְּבָר הָיָה
 63 לְעוֹלָמִים מִעֵין זֶה, – מעין
 64 גילויי ימות המשיח ותחיית
 65 המתים, כבר היה בְּשַׁעַת
 66 מִתֵּן תּוֹרָה, בְּדִבְתֵיב: –
 67 כמו שכתוב: "אֵתָּה הִרְאִיתָ
 68 לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים
 69 אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" –
 70 "הִרְאִיתָ" מִמֶּשׁ, בְּרִאִיָּה
 71 חוֹשִׁית, – כִּי, כְּשֶׁאֲמַרִים

5. סנהדרין ק, ב. 6. ישעי' ל, כ. 7. ישעי' נב, ח. 8. ישעי' ס, יט. 9. דברים ד, לה. 10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. 11. ראה שמות רבה ה, ט.

34 תחיית המתים - שלא יתבטלו במציאות לנוכח גילוי האור האלקי
 35 שהתגלה אז באופן של מעין ימות המשיח ולעתיד לבוא. רק
 36 שאחר כך - אחרי מתן תורה, גרם החטא - שחטאו ישראל,
 37 ונתנשמו הם והעולם, עד עת קץ הימין, - כשיתגלה "ימינו"
 של הקב"ה, שאז יודבק

38 גשמיות הגוף והעולם,
 39 ויובלו לקבל גילוי אור
 40 ה', שיאיר לישראל על
 41 ידי התורה שנקראת
 42 "עו". - והיא הנותנת כוח
 43 לקבל את ההתגלות.
 44 ומיתרון ההארה לישראל
 45 - יגיה חשך האמות גם
 46 כן, כדכתיב: - כמו
 47 שכתוב¹⁵: "והלכו גוים
 48 לאורך וגו'", - של
 49 ישראל; וכתיב¹⁶: - אומות
 50 העולם יאמרו לבני ישראל:
 51 "בית יעקב לבו ונלכה
 52 כאור ה'", וכתיב¹⁷:
 53 "ונגלה כבוד ה', וראו כל
 54 בשר יחדו וגו'", - כל
 55 בשר" - כל אדם, גם של
 56 אומות העולם; וכתיב¹⁸:
 57 "לבוא בנקרת הצורים
 58 ובכעפי הסלעים מפני פחד ה' וחדר גאווה וגו'", - זה מוסב
 59 על האומות, שיהיו אז חדרים ברוב פחד - שכן, על בני ישראל
 60 שיהיו אז מיוחדים ומאוחדים עם הקב"ה, לא מתאים לומר שהם
 61 ימהרו להתחבא בצורים וכו'. וכמו שאומרים¹⁹: "והופע בהדר
 62 גאון עז על כל יושבי תבל ארצה וגו'": - כל - גם אומות
 63 העולם. הרי, שתהיה אז התגלות אלקות בעולם גם בשאר העמים.
 64 בכך מתבטאת תכלית ושלמות העולם הזה, כפי שהעולם יהיה
 65 בימות המשיח ותחיית המתים.
 66

1 - ה' אלקיך, וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה, - מכל צד
 2 שאליו הסתכלו נשמע משם הדבור "אנכי ה' אלקיך". וכך פרש
 3 בתיקונים - וכמו שמפרש ב"תיקוני זוהר": דלית אתר דלא מליל
 4 מניה עמהון כו'. - שאין מקום ממנו לא דיבר - הקב"ה - אתם.
 5 והיני, - כך היה הדבר,
 6 מפני גילוי רצונו ותכנה

7 בעשרת הדברות, שהן
 8 כללות התורה, שהיא -
 9 התורה, היא פנימית רצונו
 10 ותכנה ותקמתו, ואין שם
 11 הסתר פנים כלל, -
 12 ומשום כך היתה התגלות
 13 אלקות בכל העולם. כמו
 14 שאומרים¹²: "כי כאור
 15 שניך נתת לנו תורת
 16 חיים". - הרי שתורה באה
 17 מ"אור פניך" - האור
 18 הפנימי של אלקות. ולכן -
 19 מפני שהיתה התגלות
 20 אלקות, היו - בני ישראל
 21 בשעת מתן תורה, כמלים
 22 במציאות ממש, כמאמר
 23 רז"ל¹³: "שעל כל דבור
 24 פרקה נשמטן כו', -
 25 כלתה נפשם ונתבטלו
 26 במציאות, אלא שהחירה תקדוש פרוץ הוא להן - את
 27 הנשמה, בטל שעתיד להחיות בו את המתים, והוא טל תורה
 28 - שכן, בתורה ישנן בחינת "מטר" ובחינת "טל", שנקרא "עו", -
 29 החוץ והכוח לקבלת ההתגלות האלקית ושלא להתבטל
 30 במציאות, כפי שזכר לעיל בקשר לצדיקים לעתיד לבוא. כמאמר
 31 רז"ל¹⁴: "כל העוסק בתורה - טל תורה מתיחו כו'". - הרי,
 32 שהכוח להחיות, בא מבחינת "טל" שבתורה. ובאותו טל החזיר
 33 הקב"ה את הנשמות לישראל בשעת מתן תורה - בלי ענינה של

ליקוטי אמרים

וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה וכדפי' בתיקונים
 דלית אתר דלא מליל מיניה עמהון כו' והיינו מפני גילוי
 רצונו ית' בעשרת הדברות שהן כללות התורה שהיא
 פנימית רצונו ית' וחכמתו ואין שם הסתר פנים כלל
 כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ולכן היו
 בטלים במציאות ממש כמארו"ל שעל כל דיבור
 פרח נשמתו כו' אלא שהחירה הקב"ה להן בטל
 שעתיד להחיות בו את המתים והוא טל תורה שנקרא
 עו כמארו"ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו כו'
 רק שאח"כ גרם החטא ונתנשמו הם והעולם עד עת
 קץ הימין שאז יודבק גשמיות הגוף והעולם ויובלו לקבל
 גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקר' עו
 ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן
 כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' וכתיב בית יעקב לכו
 ונלכה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
 יחדו וגו' וכתיב לבוא בנקרת הצורים ובכעפי הסלעי'
 מפני פחד ה' והדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בהדר גאון
 עוזך על כל יושבי תבל ארצה וגו':

יום שלישי כ"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 92, פרק לז. והנה... עד עמ' מז, התפלה:

71 נחת רוח, על ידי הפיכת חושך העולם הזה לאור, שיאיר בעולם הזה אור אין סוף
 72 בלי שום לבושים, ובהתגלות יותר מאשר בעולמות העליונים. דבר זה ימומש
 73 בימות המשיח ותחיית המתים, שאז תהיה תכלית השלימות של העולם הזה. שכן,
 74 הוא נוצר מלכתחילה ככוונה זו, תאיר בו אלקות בגילוי מוחלט, עד שאפילו
 75 אומות העולם יראו אלקות.

67 פרק לו. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקוני, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל: "נתאווה
 68 הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא - העולם הזה - בעיקר, שהוא העולם
 69 התחתון ביותר. תחתונותו מתבטאת בכך שהאור האלקי מוסתר בו יותר מאשר
 70 בשאר כל העולמות, ושורר בו "חשך כפול ומכופל" - ובו רצה הקב"ה שתהיה לו

12. בתפילת שמונה עשרה. 13. שבת פח, ב. 14. ראה שבת קיא, ב. 15. ישעי' ס, ג. 16. שם, ב, ה. 17. שם, מ, ה. 18. שם, ב, כא. 19. בנוסח התפילה של ראש השנה.

1 והנה, תכלית השלמות הנה של ימות המשיח ותחית המתים,
 2 שהוא גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בעולם הנה הנשמי - תלוי
 3 במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות. - ההתגלות שהיתה
 4 בשעת מתן תורה, באה, כאמור, בהתעוררות מלמעלה, שלא על-
 5 ידי עבודה מלמטה; ואילו
 6 ההתגלות שלעתיד לבוא,
 7 תלויה בעבודתנו ומעשינו
 8 בזמן הגלות, כי הגורם
 9 שכר המצוה - היא
 10 המצוה בעצמה, - שכר
 11 המצוה הרי הוא התגלות
 12 אור אין סוף ברוך הוא,
 13 וה"גורם", המביא ויוצר
 14 התגלות זו, הרי זה המצוה
 15 עצמה, והערת כ"ק אדמו"ר
 16 שליט"א: "דלא כדוגמת
 17 ממון שבעל השדה משלם
 18 לזה שחורש וזורע את
 19 שדהו (שאין הזורע מייצר
 20 את הממון בו) מה שאין
 21 כן בנידון דידן שהמצוה
 22 עושה את השכר שלה".
 23 כי בעשייתה - של
 24 המצוה, ממשך האדם
 25 גילוי אור אינסוף ברוך-
 26 הוא מלמעלה למטה,
 27 להתלבש בגשמיות עולם
 28 הנה, בדבר שהיה תחלה
 29 תחת ממשלת קליפת נגה,
 30 ומקבל חיותה ממנה, -
 31 שיומשך גילוי אור אין סוף ברוך הוא בדבר הגשמי, שהרי כל
 32 דבר גשמי מותר מקבל חיותו מקליפת נוגה ונתון לשליטתה, כפי
 33 שהוסבר בפרקים הקודמים, שהם כל דברים הטהורים ומתרים
 34 שנעשית בהם המצוה מעשית, כגון: - והערת כ"ק אדמו"ר
 35 שליט"א: "ומביא דוגמא מהחי, צומח, דומם: קלף התפילין ומזוזה
 36 וספר תורה, - הקלף הרי מקבל חיותו מקליפת נוגה, ועל ידי
 37 הפיכתו למצוה של תפילין, או מזוזה, או ספר תורה, נמשך באותו
 38 קלף, גילוי אור אין סוף הנמשך על ידי המצוה. - הכרחי הרי
 39 שהדבר בו נעשה המצוה, יהיה טהור ומותר - וכמאמר רבותינו
 40 זכרונם לברכה: לא הכשר למלאכת שמים - לדבר שיעשה
 41 בו מצוה, אלא טהורים ומתרים בפיה, - בפיו של יהודי לאכילה,
 42 וכן אתרוג שאינו ערלה, - בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן,
 43 מדוע אין האתרוג נעשה מצוה, אם הוא עדיין בשנות ערלה:
 44 * הגהה (שהערלה היא משלש קליפות הטמאות לגמרי
 45 שאין להם עליה לעולם, - ערלה איננה יכולה להתעלות,

ליקוטי אמרים

פרק לז והנה תכלית השלימות הנה של ימות

המשיח ותחיית המתים שהוא

גילוי אור א"ס ב"ה בעו"הו הגשמי תלוי במעשינו

ועבודתנו כל זמן משך הגלות כי הגורם שכר המצוה

היא המצוה בעצמה כי בעשייתה ממשך האדם גילוי

אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות

עוה"ז בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת

נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים

ומותריו שנעשית בהם המצוה מעשית כגון קלף

התפילין ומזוזה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא הוכשר

למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפך. וכן

אתרוג שאינו ערלה*

ומעות הצדקה שאינו גול

וכיוצא בהם ועכשיו

שמקיים בהם מצות ה'

ורצונו הרי החיות שבהם

עולה ומתבטל ונכלל באור

א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' המלוכש בהם מאחר שאין

שם בחי' הסתר פנים כלל להסתיר אורו ית' וכן כח

נפש החיונית הבהמית שבאברי גוף האדם המקיים

המצוה הוא מתלבש ג"כ בעשיה זו ועולה מהקליפה

ונכלל בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ובטל באור

דמי הצדקה, עולה ומתבטל ונכלל באור אינסוף ברוך-

הוא, שהוא רצונו ית' ויתברך מלכש בהם, - כפי שלמדנו

בפרקים הקודמים, שרצונו של הקב"ה מלוכש במצוה, שהקב"ה

רוצה שיהודי יעשה אותה מצוה; מאחר שאין שם בחינת הסתר

פנים כלל להסתיר אורו ית' ויתברך. - לכן נכללת החיות של

דברים אלה ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם

דברים שבהם נעשית המצוה, כחיות הקלף של התפילין, או החיות

של האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח

הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת נוגה

- ועל ידי ההשתמשות בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם כוח

זה בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וכן כח נפש החיונית

הבהמית שבאברי גוף האדם המקיים המצוה - הוא מתלבש

גם בן בעשיה זו, ועולה מהקליפה, - תחת ממשלתה היה נתון עד

אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית שהיא נפש של קליפה, ונכלל

בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ויתברך, ובטל באור אינסוף

אף פעם, לקדושה. וכך גם כל אותם דברים המקבלים חיותם
 משלוש הקליפות הטמאות, אינם יכולים להתעלות לקדושה, גם
 כשעושים בהם מצוה, כמו שכתוב בפע"ח חיים, וכן כל מצוה
 הקבאה בעברה חס' ושלום - כי העבירה מקבלת, הרי, חיותה
 משלוש הקליפות הטמאות
 לגמרי, ולכן אין היא
 יכולה להתעלות לקדושה;
 ומעות הצדקה שאין
 גול, וכיוצא בהם, -
 דברים גשמיים אחרים בהם
 עושה מצוה, שלפני עשיית
 המצוה בהם, היו תחת
 ממשלת קליפת נוגה וקיבלו
 חיותם ממנה, ועל ידי עשיית
 המצוה בהם, מתאחדים
 הדברים עם הרצון העליון.
 ברם, כשהדברים בהם
 הוא מקיים מצוה, הם
 דברים מותרים וטהורים,
 וזה נעשה שלא על ידי
 עבירה - פועלת המצוה
 באותם דברים, שהיו עד
 אז תחת ממשלת קליפת
 נוגה, להתעלות ולהתאחד
 עם אור אין סוף ברוך הוא,
 ובלשון ה"תניא": ועכשיו
 שמקיים בהם מצוה ה'
 ורצונו - הרי החיות
 שבהם - החיות שבקלף
 התפילין, או האתרוג, או
 דמי הצדקה, עולה ומתבטל ונכלל באור אינסוף ברוך-
 הוא, שהוא רצונו ית' ויתברך מלכש בהם, - כפי שלמדנו
 בפרקים הקודמים, שרצונו של הקב"ה מלוכש במצוה, שהקב"ה
 רוצה שיהודי יעשה אותה מצוה; מאחר שאין שם בחינת הסתר
 פנים כלל להסתיר אורו ית' ויתברך. - לכן נכללת החיות של
 דברים אלה ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם
 דברים שבהם נעשית המצוה, כחיות הקלף של התפילין, או החיות
 של האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח
 הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת נוגה
 - ועל ידי ההשתמשות בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם כוח
 זה בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וכן כח נפש החיונית
 הבהמית שבאברי גוף האדם המקיים המצוה - הוא מתלבש
 גם בן בעשיה זו, ועולה מהקליפה, - תחת ממשלתה היה נתון עד
 אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית שהיא נפש של קליפה, ונכלל
 בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ויתברך, ובטל באור אינסוף

לפעול ולעורר את הגוף לעשיה גשמית של מצוה, רק באמצעות
הנפש החיונית המחיה את הגוף והיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית
לגוף הגשמי — הנפש החיונית היא היא המביאה את פעולת הנפש
האלקית בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיוון שהדיבור בתורה

ותפילה בא על ידי הפעלת
אברי הדיבור הגשמיים —
נמצא שאין הנפש האלקית
יכולה לבצע זאת כי אם על
ידי הנפש החיונית — וְכָל
מָה שְׁמוֹדָבֵר בְּכַח גְּדוּל
יֹתֵר — ככל שהוא משקיע
יותר כוח בדיבורי התורה
והתפילה, הוא מְכַנֵּס
וּמְלַבֵּשׁ יוֹתֵר כַּחוֹת מְנַפֵּשׁ
הַחַיּוֹנִית בְּדַבְרֵיהֶם אֵלָיו. —
וממילא מנוצלים בקדושה
כוחות רבים יותר המקבלים
חיותם מקליפת נוגה. וְזֶהוּ
שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: "כָּל
עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֶנָּה וְגו'". —
ה' מי כמוך" — כלומר: תיבות
התורה והתפילה צריכות

להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", להשקיע בהן כח רב
יותר ככל האפשר של הגוף. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר וְרַבְתִּינוּ וְזָרְזֵנָם
לְבָרְכָהּ: "אִם — התורה, עֲרוּכָה — חדרה, בְּכָל רַמ"ח אֲבָרִים —
מְשַׁתְּמֶרְתָּ, — בזכרוננו של האדם הולמוד תורה, וְאִם לֹא — אֵינָה
מְשַׁתְּמֶרְתָּ", — ועלולה להישכח, בִּי הַשְּׂכֵחָה — של עניני תורה,
היא — מקורה, מְקַלְפֶת הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵן
מְקַלְפֶת נְגַה הַנְּכַלְלֶת לְפַעֲמִים בְּקִדְשָׁה, — אך כשקליפת נוגה
נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; וְהֵינּוּ בְּשִׁמְתֵיִשׁ בְּחֵן — של
הגוף והנפש החיונית, וּמְכַנֵּס כָּל בְּחֵן בְּקִדְשָׁה הַתּוֹרָה או
הַתְּפִלָּה: — זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אברים" — הוא
לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, — אז היא
"משתמרת", היא נשמרת בזכרוננו, כי בכך הסייר את הסיבה המביאה
לשכחה.

1 בְּרִדְדָהּ הוּא. — הרי, שכוח הנפש הבהמית שמקליפת נוגה, מתעלה
2 בקדושה על ידי עשיית מצוה. עתה יוסבר, שלא דוקא על ידי
3 עשיית מצוות מעשיות נכלל כוח הנפש החיונית בקדושה, כי אם גם
4 מצוות כלימוד תורה, קריאת שמע ותפילה — מצוות שמקיימים אותן

5 בדיבור בלבד, ולא בכוח
6 המעשה — גם בקיומן שלהן
7 משתמשים בכוח הנפש
8 החיונית הבהמית שמקליפת
9 נוגה, ולכן נכלל אותו כוח
10 בקדושה. וְגַם בְּמַצְוֹת
11 תְּלִמּוּד תּוֹרָה וְקִרְיָאת
12 שְׁמַע וְתְּפִלָּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן,
13 — נכלל על ידן כוח הנפש
14 החיונית הבהמית באור אין
15 סוף ברוך הוא, אִף שְׂאֵינָן
16 בְּעֵשִׂיָה נְשָׁמִית מְמַשׁ — אף
17 שמצוות אלו לא קויימו
18 באמצעות עשיה גשמית
19 ממשית, שֶׁתַּחַת מְשַׁלֵּת
20 קְלִפַּת נְגַה — כי אם על ידי
21 דיבור בלבד. מְקַלְפֶת מְקוּם
22 הָאֵל בְּיָמָא לָן — הרי מקובל

עלינו, דְּ"הַרְהוּר לְאוּ בְּדַבְרֵי דְמִי", — ש"הרהור" (מחשבה) אינו
24 כמו דיבור, וְאֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּקְתּוֹ — באותן מצוות יש להשתמש
25 בהן בדיבור, עַד שְׂוִיּוּצָא בְּשִׁפְתָיו, — שמן ההכרח שאותן מצוות
26 — יהיה דיבור, וְקִיּוּצָא לָן — ומקובל עלינו, דְּ"עֲקִימַת שְׁפִתָיו —
27 בשעת אמירת המלים, הֵינּוּ — הוא, מְעַשָּׂה", — גם מעשה כזה שייך
28 לנפש החיונית הבהמית שתחת ממשלת קליפת נוגה, כשם שהדבר
29 במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל — כ"ק אדמו"ר שליט"א. בִּי אֵי
30 אֲפִשֵׁר לְנַפְשׁ הָאֱלֹהִית לְכַטֵּא בְּשִׁפְתַי וְפִה וְלִשׁוֹן וְשִׁנַּיִם
31 הַנְּשָׁמִיִּים, — שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי ביטוי בגשמיות,
32 כל סוגי האותיות בשפה שבעל פה, בִּי אִם עַל יְדֵי נִפְשׁ הַחַיּוֹנִית
33 הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאֲבְרֵי הַגּוֹף מְמַשׁ, — כפי שלמדנו בפרק ל"ה
34 בקשר לעשיית מצוה במעשה, שהיות והנפש האלקית היא כולה
35 רוחנית, ואילו הגוף הוא גשמי — אין האפשרות לנפש האלקית

ליקוטי אמרים

א"ס ב"ה וגם במצוות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא
בהן אף שאינן בעשיה גשמית ממש שתחת ממשלת
קליפת נוגה מ"מ הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן
דעקימת שפתיו הוי מעשה כי אי אפשר לנפש האלהית
לכטא בשפתיים ופה ולשוון ושיניים הגשמיים כי אם
ע"י נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי הגוף
ממש וכל מה שמדבר בכח גדול יותר הוא מכנים
ומלביש יותר כחות מנפש החיונית בדיבורים אלו וז"ש
הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וז"ש רז"ל אם ערוכה
בכל רמ"ח אברים משתמרת ואם לאו אינה משתמרת
כי השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית
שהן מקליפת נוגה הנכללת לפעמים בקדושה והיינו
כשמתיש כחן ומכנים כל כחן בקדושת התורה או
התפלה:

יום רביעי כ"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, זאת ועוד אחרת... עד עמ' 94, כמו האבות.

78 המצוה גם החיות של אותם מאכלים. בכך גם יסיבר רבנו הזקן, איך
79 שהחיות של כל העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך
80 לקדושה לעתיד לבוא: על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות —
81 להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא-תעשה, שהן כנגד
82 שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא
83 לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו — כך גם
84 שומרים שס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא

71 עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית — הבהמית שמקליפת נוגה,
72 כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה — נכלל בקדושה. להלן
73 נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל בקדושה על ידי
74 מצוה; כי אם גם כל המאכלים שמהם ניזונית הנפש החיונית
75 ומקבלת חיותה מהם — גם מאכלים אלה היו תחת ממשלת קליפת
76 נוגה וקיבלו חיותם ממנה — הרי כשהנפש החיונית מקיימת מצוה
77 באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים אלה, נכללת אז בקדושת

39 **שְׁהוּא רְצוּנו וְתַפְּרָה, וּבְחִיּוֹתָיִן נִכְלָל וְעוֹלָה גַם בֵּן בְּחַ נֶפֶשׁ**
 40 **הַחַיּוֹנִית.** – הנה על ידי כך עולה לקדושה גם החיות של כל הדברים
 41 שאכל ושתה, ושעל ידם קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד
 42 את התורה, **וְעַל יְדֵי זֶה תַעֲלֶה גַם בֵּן בְּלָלוֹת קְלִיפַת נֶגְהָ, שְׁהוּא**
 43 – קליפת נוגה, **בְּלָלוֹת**
 44 **הַחַיּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה**
 45 **הַנִּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי.** – ומתי
 46 נכללת כל החיות של
 47 העולם הזה הגשמי –
 48 בקדושה? **כְּאֲשֶׁר כָּל**
 49 **הַנִּשְׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית**
 50 **שֶׁכָּבַל יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְחַלֶּקֶת**
 51 **בְּפְרָטוֹת לְשֵׁשׁ רְבּוּא,** –
 52 שש מאות אלף הוא המספר
 53 הכללי של נשמות כלל
 54 ישראל. הנשמות שמעל
 55 מספר זה, הן פרטים
 56 וניצוצות משש מאות האלף
 57 – בדלקמן, וכאשר כל שש
 58 מאות אלף, "ששים רבוא",
 59 הנשמות תִּקְבְּצוּ כָּל נֶפֶשׁ
 60 פְּרָטִית כָּל תְּרִיג מִצּוֹת
 61 הַתּוֹרָה: שֵׁשׁ הָאֲתֵּעֶשֶׂה
 62 – להישמר שלא לעבור
 63 עליהן, כדי להפריד שֵׁשׁ ה'
 64 גִּידִים שֶׁל דָּם נֶפֶשׁ
 65 הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּנוֹף, שְׁלֹא
 66 יִינְקוּ וְיִקְבְּלוּ חַיּוֹת בְּעֵבֶרָה

67 זו מאחת משלש קליפות הטמאות, לגמרי, שמהן – משלש
 68 הקליפות הטמאות לגמרי, נשפעים שש"ה לאֲתֵּעֶשֶׂה דְּאוֹרֵתָא
 69 – ולא רק הלאֲתֵּעֶשֶׂה שבתורה אלא גם וְעִנְפֵיהֶן שֶׁהֵן מִדְּרַבְּנָן,
 70 וכפי שלמדנו בפרק ז' שגם "ענפים" אלה שמדרבנן, מקבלים חיותם
 71 משלש קליפות הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים השפעתם
 72 משלש הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים להתעלות לקדושה;
 73 וכשאדם עובר חלילה על דברים אלה, מקבל או גיד הדם של האדם
 74 (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה עבירה) את חיותו משלש
 75 הקליפות הטמאות לגמרי, וְשׁוּב לֹא תוּכַל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית לְעֵלוֹת
 76 אֶל ה', אִם נִטְמָאָה בְּטִמְאָת הַשְּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת, שְׁאִין

1 תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח
 2 (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם
 3 שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן
 4 הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות.
 5 וכשכל נשמות ישראל
 6 ישמרו שהקליפות לא
 7 תשאבנה חיות מהקדושה
 8 ויעלו לקדושה את הנפש
 9 החיונית של כלל ישראל –
 10 הרי שיחד עם זה יעלו בכך
 11 גם את החיות הכללית של
 12 העולם הזה – כל נשמה את
 13 חלקה בעולם, ובעולם
 14 ישרור גילוי אלקות בפועל
 15 ממש.

16 **זֹאת** – מלבד המעלה, שעל
 17 ידי קיום מצוות ולימוד תורה
 18 מתעלה הכוח של הנפש
 19 החיונית בקדושה, וְעוֹד
 20 אַחֲרֶיהָ, – יש בכך מעלה
 21 נוספת: שֶׁבֶן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
 22 הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתֵיּוֹת
 23 הַדְּבּוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה או
 24 תַּפְּלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, או –
 25 הכוח המתלבש בקיום
 26 מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת – הרי כל
 27 גְּדוּלוֹ וְחַיּוֹתוֹ – התפתחותו
 28 וקיומו של כוח זה באים,
 29 מִהֶדֶם, שְׁהוּא – הדם, מְקַלֶּפֶת נֶגְהָ מִמֶּשׁ, שֶׁהֵן כָּל אֲבָלָיִן
 30 וּמִשְׁקִין שֶׁאֲכָל וְשָׁתָה וְנִעְשׂוּ דָם, שְׁהִיוּ – לפני כן, תחת
 31 מְשֻׁלְּתָהּ, – של קליפת נוגה, וְיִנְקוּ חַיּוֹתָם מִמֶּנָּה, – מקליפה
 32 נוגה, וְעֵתָה – בשעת לימודו תורה, תפילתו או עשייתו מצוה
 33 מעשית, הִיא – קליפת נוגה, מִתְהַפֶּכֶת מְרַע לְטוֹב וְנִכְלָלָת
 34 בְּקִדְשָׁה, עַל יְדֵי כֵּן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַגְּדֹל מִמֶּנָּה, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ –
 35 באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש, בְּאוֹתֵיּוֹת אֵלּוּ – של תורה
 36 ותפילה, או בְּעֵשִׂיָּהּ זו, – של אותה מצוה, אֲשֶׁר הֵן הֵן – אותיות
 37 התורה ותפילה ומעשה המצוה, פְּנִימִיּוֹת רְצוּנו וְתַפְּרָה, בְּלִי שׁוּם
 38 חֶסֶד פְּנִים, וְחַיּוֹתָיִן נִכְלָל גַּם בֵּן בְּאֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ־הוּא

39 **זֹאת** – מלבד המעלה, שעל
 40 ידי קיום מצוות ולימוד תורה
 41 מתעלה הכוח של הנפש
 42 החיונית בקדושה, וְעוֹד
 43 אַחֲרֶיהָ, – יש בכך מעלה
 44 נוספת: שֶׁבֶן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
 45 הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתֵיּוֹת
 46 הַדְּבּוּר בְּתַלְמוּד תּוֹרָה או
 47 תַּפְּלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, או –
 48 הכוח המתלבש בקיום
 49 מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת – הרי כל
 50 גְּדוּלוֹ וְחַיּוֹתוֹ – התפתחותו
 51 וקיומו של כוח זה באים,
 52 מִהֶדֶם, שְׁהוּא – הדם, מְקַלֶּפֶת נֶגְהָ מִמֶּשׁ, שֶׁהֵן כָּל אֲבָלָיִן
 53 וּמִשְׁקִין שֶׁאֲכָל וְשָׁתָה וְנִעְשׂוּ דָם, שְׁהִיוּ – לפני כן, תחת
 54 מְשֻׁלְּתָהּ, – של קליפת נוגה, וְיִנְקוּ חַיּוֹתָם מִמֶּנָּה, – מקליפה
 55 נוגה, וְעֵתָה – בשעת לימודו תורה, תפילתו או עשייתו מצוה
 56 מעשית, הִיא – קליפת נוגה, מִתְהַפֶּכֶת מְרַע לְטוֹב וְנִכְלָלָת
 57 בְּקִדְשָׁה, עַל יְדֵי כֵּן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַגְּדֹל מִמֶּנָּה, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ –
 58 באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש, בְּאוֹתֵיּוֹת אֵלּוּ – של תורה
 59 ותפילה, או בְּעֵשִׂיָּהּ זו, – של אותה מצוה, אֲשֶׁר הֵן הֵן – אותיות
 60 התורה ותפילה ומעשה המצוה, פְּנִימִיּוֹת רְצוּנו וְתַפְּרָה, בְּלִי שׁוּם
 61 חֶסֶד פְּנִים, וְחַיּוֹתָיִן נִכְלָל גַּם בֵּן בְּאֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ־הוּא

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצות שבמחשבה ישנן, וצ"ע". כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרובנו הזקן מתחיל את הענין, שכוח הנפש החיונית המתלבש באתיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורובנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לאֲתֵּעֶשֶׂה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור אין סוף ברוך הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתוך הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל המצוות הוא הרי הנפש האלקית.

17 פרטית של יהודי, כדי להמשיך אור אינסוף פרוץ-הוא למטה,
 18 להעלות לו – להקב"ה, ולקשר ולהחד בו כללות הנפש
 19 החיונית שברמ"ח אברי הגוף, ביחוד גמור – שעל ידי קיום
 20 מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם הקב"ה, להיות
 21 לאחדים ממש, – עם
 22 הקב"ה, כמו שעלה
 23 ברצונו ותפרך להיות לו
 24 דירה בתחתונים, והם –
 25 אברי האדם והחיות של
 26 הנפש החיונית שבהם,
 27 נעשים לו – להקב"ה,
 28 למרכבה כמו האבות. –
 29 שהיו "מרכבה" להקב"ה,
 30 שכל אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון – כפי
 31 שלמדנו בפרק כ"ג – כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה"
 32 להקב"ה, על ידי ענין המצוות.

ליקוטי אמרים

לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח
 הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצות עשה להמשיך
 אור א"ם ב"ה למטה להעלות לו ולקשר וליחד בו
 כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף ביחוד גמור
 להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו
 דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

1 להן עליה לעולם כי אם בטול והעברה לגמרי, – שלש
 2 הקליפות הטמאות, בניגוד לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלותן
 3 לקדושה כי אם לבטלן לגמרי. כמו שכתוב: "ואת רוח
 4 הטומאה אעביר מן הארץ"; – ומאחר שהדברים הנשפעים
 5 משלש הקליפות הטמאות
 6 לגמרי, אין באפשרותם
 7 להתעלות לקדושה, ואם
 8 יעבור אדם על אחת
 9 משס"ה מצוות הלא-תעשה
 10 או "ענפיתן" – לא יכול
 11 להתעלות לקדושה אותו
 12 פרט של הנפש החיונית
 13 שהשתמש בו באותה
 14 עבירה; הרי מובן שעל ידי הישמרותו מלעבור על כל שס"ה מצוות
 15 הלא-תעשה, הוא מבטיח שכל נפשו החיונית תוכל להתעלות
 16 לקדושה, ורמ"ח מצות-עשה – את מצוות-העשה תקיים כל נפש

יום חמישי כ"ה אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 94, ומאחר שכללות נפש... עד עמ' מו, יצירה עשי'.

58 השלש קליפות הטמאות, – "יתבלעו מל' בלע המות" – הערת כ"ק
 59 אדמ"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא –
 60 בליעה, ולפי זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה מקום
 61 שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע המות", כלומר
 62 – כליון והכחדה גמורה.
 63 העובדה שקליפת נוגה
 64 תעלה לקדושה, כתוצאה
 65 מקיום המצוות תביא ממילא
 66 לידי כך ששלש הקליפות
 67 הטמאות תתבטלנה, פי
 68 יניקתן וחייתן מהקדושה
 69 עכשו היא על ידי קליפת
 70 נגה הממצעת ביניהן. –
 71 קליפת נוגה היא ממוצעת בין
 72 שלש הקליפות הטמאות
 73 לבין, להבדיל, קדושה –
 74 שכן, שלש הקליפות
 75 הטמאות בהיותן טומאה ורע
 76 בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות לקדושה שתוכלנה
 77 לקבל חיותן מקדושה; ורק על ידי קליפת נוגה, שהיא "ממוצעת",
 78 בהיותה מורכבת מטוב ורע – בגלל הטוב שבה יש לה שייכות
 79 לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות לקליפות הטמאות – הרי על
 80 ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר לשלש הקליפות הטמאות לינוק חיות
 81 מקדושה. ואילו, כשקליפת נוגה תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא,
 82 שאר הקליפות לינוק יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי. ונמצא, פי

ליקוטי אמרים

ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה
 קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא
 קליפת נוגה עכשו תצא אז מטומאת' וחלאתה ותעלה
 לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל
 בשר יחדיו ויפיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד
 ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין כבמתן תורה
 דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
 מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש
 קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשו
 היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן ונמצא כי כל

33 ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה
 34 קדושה לה' – אזי גם כללות החיות של עולם הזה, שהיא קליפת
 35 נגה עכשו, – לפני ביאת המשיח, החיות של העולם הזה היא מקליפת
 36 נוגה, תצא אז – החיות כולה של העולם הזה, מטומאתה וחלאתה,
 37 – "טומאתה" היינו הרע
 38 שבקליפת נוגה, ו"חלאתה"
 39 היינו הטוב שבנוגה, שגם טוב
 40 זה אינו מקדושה, אלא
 41 מקליפה, ותעלה לקדושה
 42 להיות מרכבה לה', –
 43 לעתיד לבוא, בהתגלות
 44 כבודו, – כבוד ה', וראו כל
 45 בשר יחדיו, – כל בני
 46 האדם יראו אלקות, ויפיע
 47 עליהם בהדר גאון עזו,
 48 וימלא כבוד ה' את כל
 49 הארץ, וישראל יראו עין
 50 בעין כבמתן תורה, – ה"עין
 51 שלמטה", העין האנושית, תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה
 52 זאת ה"עין שלמעלה" – כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דכתיב:
 53 – במתן תורה: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
 54 מלבדו". – שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית
 55 של שם הוי' – אינה הסתרה כלל, אלא, שבשעת מתן תורה, היה זה
 56 לזמן קצר בלבד, ואילו לעתיד לבוא זה יהיה באופן תמידי. ועל ידי זה
 57 – שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל

ומשום כך יש לכל נשמה החלק התלוי – חלק זה של העולם, תלוי
בנפשו החיונית, להעלותו לה' בעלייתה, – על ידי עליית הנפש
החיונית הפרטית של יהודי. דהיינו – כלומר: כיצד הוא מעלה את
החלק מהעולם? – כמה – על ידי, שמשתמש – בדברים מעולם הזה

ליקוטי אמרים

לצורך גופו ונפשו החיונית
– במטרה לנצל אותם
לעבודת ה', – על ידי
השתמשותו בעיני העולם
הנצרכים לגופו ולנפשו
החיונית, לשם עבודת ה' –
הוא מעלה את חלקו בעולם.
כגון אכילה ושתיה
ודומיהם, ודירה וכל כלי
תשמישיו. – כשהוא
משתמש בכל הדברים הללו
לעבודת ה', הוא מעלה על
ידם את חלקו בעולם
להקב"ה. ברם, ישנן הרי יותר
משם מאות אלף, "ששים
רבוא", נשמות, ונוסף לכך
בלתי אפשרי הדבר שיהודי
אחד ישתמש בחלק מששים
רבוא של כל העולם? אלא
שששים רבוא נשמות
פרטיות אלו – שהן פרטים מהנשמה הכללית של כללות ישראל, הן
שרשים, – וכשם שכל שורש מתחלק ומתפשט להרבה ענפים ופרטים
– כך גם ביחס לנשמות שהן "שרשים" – וכל שרש מתחלק לששים
רבוא ניצוצות, שכל ניצוץ הוא נשמה אחת, וכן בנפש ודוח,
בכל עולם מארבעה עולמות: אצילות-בריאה-יצירה-עשיה. –
ישנה בחינת נפש, או בחינת רוח או נשמה מעולם האצילות ואותו
דבר מעולם הבריאה וכו',

כל תכלית של ימות המשיח ותחיית המתים, שהוא גלוי כבודו
ואלהותו ותבונה, ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ – תלוי
בהמשכת אלהותו ואור אינסוף ברוח-הוא לנפש החיונית
שבכללות ישראל בכל רמ"ח אבריה, – של הנפש. ועל ידי מה
באה לנפש המשכה זו? – על
ידי קיומה כל רמ"ח
מצות עשה, – ועל ידי
המשכת האלקות לנפש
החיונית, נמשכת אלקות גם
בכל העולם כולו; ולהעביר
רוח הטומאה ממנה, –
מהנפש החיונית של כל
אחד מכלל ישראל,
בשמירתה כל שם"ה מצות ל"ת שלא ייקו ממנה שם"ה
פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי
בשבילם נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו
החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם
התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה דהיינו
כמה שמשתמש מעו"הו לצורך גופו ונפשו החיונית
לעבודת ה' כגון אכילה ושתיה ודומיהם ודירה וכל כלי
תשמישיו אלא שששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשי' וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל
ניצוץ הוא נשמה אחת וכן בנפש ורוח בכל עולם
מארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה
ידי בני ישראל? – כי בכללות ישראל, שהם ששים רבוא נשמות
פרטיות, הם בכללות החיות של כללות העולם, כי בשבילם –
בשביל נשמות ישראל, נברא, – ומאחר שהעולם כולו חי ומתקיים
בשביל נשמות ישראל, יוצא אשר, וכל פרט מהם – בנשמות
ישראל, הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא
מכללות העולם – כלומר, העולם מתחלק כאילו לשש מאות אלף
חלקים, שכל אחד מהם שייך לאחת משש מאות אלף הנשמות,

יום שישי כ"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מח, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוץ וכו'.

שיחה – בידידתו למטה בגוף, צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה
רבה בתענוגים – המדריגה העליונה ביותר באהבה ויראה, לא יגיע
– ניצוץ הנשמה של הצדיק,

ליקוטי אמרים

למעלות דבקותו בה'
בדחילו ורחימו ביראה
ואהבה שהיו לניצוץ
הנשמה, בטרם ירדתו
לעולם הזה החמרי, לא
מינה ולא מקצתה, – לא
ממנה ואף לא ממקצת
ממנה, ואין צורך דמיון ביניהם – בין היראה והאהבה של הנשמה
למעלה, לבין יראתה ואהבתה בהיותה למטה בגוף, בלל, פנוץ
לבד משביל, שהגוף אינו יכול לסבל בו, – יראה ואהבה גדולות

וכל ניצוץ – של נשמה, לא ירד לעולם הזה, – כדי לתקן ולהעלות
את עצמו, כי אם לתקן את הגוף והנפש החיונית – כפי שרבנו הזקן
מסביר להלן, כיוון שרבנו
הזקן מזכיר כאן את ירדת
הנשמה, הוא מפסיק
(במאמר המוסגר) כדי
להדגיש גודל הירידה לגבי
הנשמה, שגם אם ניצוץ
הנשמה יגיע כאן למטה
לדרגה העליונה ביותר של
אהבה ויראה של צדיק גמור – אין זה שווה לאהבה וליראה של
הנשמה למעלה, לפני ירדתה למטה – אף שהיא – ירדת הנשמה
לעולם הזה, וירדה גדולה ובחינת גלות ממש, – לנשמה, כי גם

1 כאלו שיש לנשמה למעלה, הרי שהיירדה הגדולה של הנשמה,
 2 היא לא עבור עצמה - אלא ירדתו לעולם הזה להתלבש בגוף
 3 ונפש החיונית, הוא פרי לתקנם - את הגוף ונפש הבהמית,
 4 בלבד, ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הטמאות, על ידי
 5 שמירת שם"ה לא-תעשה
 6 וענפיהו, - להישמר
 7 מאיסורים דאורייתא
 8 ודרבנן, ולהעלות נפשו
 9 החיונית עם חלקה השייך
 10 לה מכללות עולם הזה,
 11 ולקשרם ולהתדם באור
 12 אינוסוף ברוך-הוא, אשר
 13 ימשיך בהם - וזאת, על
 14 ידי קיומו כל רמ"ח מצות
 15 עשה בנפשו החיונית,
 16 שהיא היא - הנפש
 17 החיונית, המקומת כל
 18 מצות מעשיות בנובר
 19 לעיל. - בפרק זה, שאין
 20 הנפש האלקית יכולה לקיים
 21 את המצוות הנעשות עם הגוף הגשמי, אלא על ידי הנפש החיונית.
 22 שכן, בלעדיה אין הנפש האלקית יכולה לפעול בגוף. וכמו שכתוב

[בעין חיים שער כ"ו]: כי הנשמה עצמה אינה צריכה תקון
 כלל בו, ולא הצרכה להתלבש בעולם הזה וכו', - ובגוף ונפש
 הבהמית, רק להמשיך אור - אלקי, כדי לתקנם בו, - את הגוף
 ונפש הבהמית, והוא ממש דגמת סוד גלות השכינה, לברר
 ניצוצין וכו'. - כשם
 שהשכינה ירדה לגלות כדי
 לברר ולהעלות את ניצוצי
 הקדושה שנפלו בקליפה -
 כך גם יורדת הנשמה בגוף,
 דבר המהווה גלות לגבה,
 כדי לתקן את הגוף ונפש
 הבהמית ולברר את ניצוצות
 הקדושה שבהם. על כל
 פנים, מוסברת עתה היטב
 מעלת המצוות המעשיות:
 כיוון שכל תכלית בריאת
 העולמות וירידת הנשמה
 למטה, הוא כדי להעלות
 את הגוף ונפש הבהמית,
 ועל ידי כך גם את כל
 העולם - הרי הדבר מתבצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, הנעשות
 עם הגוף והנפש הבהמית.

ליקוטי אמרים

מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל כנודע לכל משכיל
 שהגוף אינו יכול לסבול בו' אלא ירדתו לעולם הזה
 להתלבש בגוף ונפש החיונית הוא כדי לתקנם בלבד
 ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הטמאות על ידי
 שמירת שם"ה לא תעשה וענפיהו ולהעלות נפשו
 החיונית עם חלקה השייך לה מכללות עו"הז ולקשרם
 ולייחדם באור א"ם ב"ה אשר ימשיך בהם ע"י קיומו
 כל רמ"ח מצות עשה בנפשו החיוני' שהיא היא המקיימ'
 כל מצות מעשיות כנ"ל וכמ"ש [בע"ה שער כ"ו] כי
 הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל בו' ולא הוצרכה
 להתלבש בעו"הז וכו' רק להמשיך אור לתקנם בו' והוא
 ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר ניצוצין וכו'.

יום שבת קודש כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובוה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

45 וכו' - במה שהוסבר,
 46 שמעלת המצוות המעשיות
 47 מתבטאת בכך שעל ידן
 48 מתעלית הנפש החיונית,
 49 יובן מה שהפליגו רבותינו
 50 וברזם לברכה במאד
 51 מאד במעלת הצדקה,
 52 ואמרו ש"שקולה כנגד כל
 53 המצוות, וככל תלמוד ירושלמי היא - מצות הצדקה, נקראת

בשם "מצוה" סתם, -
 כשאומרים שאדם עומד
 לעשות מצוה (סתם).
 הכוונה היא למצות הצדקה,
 כי כך היה הרגל הלשוני
 לקרא צדקה בשם
 "מצוה" סתם, - וכל כך
 למה? מפני שהיא - מצות
 הצדקה, עקר המצות מעשיות, ועולה על כללן, שכלן - כל

ליקוטי אמרים

ובוה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת
 הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצוות וככל תלמוד
 ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל
 הלשוני לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא
 עיקר המצוות מעשיות ועולה על כוללן שכולן הן רק
 המצוות, וככל תלמוד ירושלמי היא - מצות הצדקה, נקראת

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפה"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחכ' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"ג וכו', ועד שאפי' לאחרי שלמות התיקון ע"י נפה"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור בו' אינו סובל בו'). והתירוץ שזהו ממש בו' (כי השכינה - היא מקור נפה"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהיים כל עניני העולם, גוף נפה"ח וכו') וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקה ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עלאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירדה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחרי שלמות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שכן, השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. 8. בבא בתרא ט, א.

1 המצוות המעשיות, הן רק – כדי להעלות נפש החיונית לה,
 2 שהיא – הנפש החיונית, היא המקומת אותן, ומתלבשת בהן –
 3 במצוות המעשיות, ליפלא באור אין סוף פרודיה הוא המלבש
 4 בהן, – במצוות המעשיות. ומכיוון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה
 5 היא בזה שהנפש החיונית
 6 מתלבשת באותה מצוה
 7 ומוקפת באור אין סוף ברוך
 8 הוא שבמצוה – ואין לה
 9 מצוה שנפש החיונית
 10 מתלבשת בה כל כך
 11 כבמצוה הצדקה, – שהרי
 12 בצדקה מתלבשת הנפש
 13 החיונית במדה גדולה
 14 בהרבה מאשר בכל שאר
 15 המצוות המעשיות: שכל
 16 המצוות אין מתלבש בהן
 17 רק כפי אחר מנפש
 18 החיונית – כגון: כוח
 19 המעשה שביד המניחה
 20 תפילין, או המוזיקה
 21 באתרוג וכדומה, וגם זה רק
 22 בשעת מעשה המצוה לכה, אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע
 23 בפיו – שנותן צדקה מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, הרי כל כח
 24 נפשו החיונית מלבש בעצתו מלאכתו או עסק אחר –
 25 שהשקיע בו כל כוח נפשו החיונית, שנשתבר בו מעות אלו,
 26 וכשנותן לצדקה – אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח
 27 נפשו החיונית, הרי כל נפשו החיונית עולה לה. – שהרי
 28 בעבודתו וביגיעתו בא לידי ביטוי כל כוח הפועל של נפשו החיונית
 29 – שלא כמו במצוה אחרת, כאמור, הקשורה בכוח יחיד של הנפש

9. שם, י, א.

ליקוטי אמרים

להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן
 ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלוכש בהן
 ואין לה מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך
 כבמצוה הצדקה שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק
 כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לכה אבל
 בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו
 החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר
 בו מעות אלו וכשנותן לצדקה הרי כל נפשו החיונית
 עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מיגיעו מ"מ הואיל
 ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי
 נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרכת את
 הגאולה לפי שבצדק אחת מעלה הרבה מנפש החיונית
 מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי'
 בכמה מצוות מעשיות אחרות.

30 החיונית. ולכן ישנה מעלה גדולה כל כך בצדקה, יותר מאשר בכל
 31 שאר המצוות. ברם, נשאלת השאלה: מה הדין בצדקה שאדם נותן
 32 מכסף שלא עבד ולא יגע להשגתו, האם אין בה אותה מעלה? –
 33 מסביר רבנו הזקן: וגם מי שאינו נהנה מיגיעו, מפל מקום,
 34 הואיל ובמעות אלו –
 35 שהוא נותן לצדקה, היה
 36 יכול לקנות – אמצעים
 37 לסיפוק חיי נפשו החיונית
 38 – הרי – שבנתינתו כסף זה
 39 לצדקה, הוא נותן חיי
 40 נפשו לה'. – כך, שבמצוות
 41 הצדקה מתלבשת הנפש
 42 החיונית הרבה יותר מאשר
 43 בכל שאר המצוות
 44 המעשיות. ולכן אמרו
 45 רבותינו זכרונם לברכה?
 46 – על צדקה ש"מקרכת את
 47 הגאולה, לפי שבצדקה
 48 אחת – במתן צדקה פעם
 49 אחת, מעלה הרבה מנפש
 50 החיונית, מה שלא היה
 51 יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחינות בכמה מצוות
 52 מעשיות אחרות. – בקיום הרבה מצוות מעשיות אחרות לא היה
 53 מעלה כל כך הרבה כחות ובחינות של הנפש החיונית, כמו בקיום
 54 מצוות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים ומעלים יותר את הנפש
 55 החיונית – מקרבים יותר את הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית
 56 ימות המשיח קשורה בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על כל פנים
 57 מבואר, שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצוות
 58 לימוד תורה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אדי"ש, תשי"ט
 ברוקלין.

ש"ב הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה עזריאל זעליג שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מב' אדי"ש, ויהי רצון שיבשר טוב בכל אותן העניינים אודותם
 מזכיר ובאופן דמוסיף והולך וכהסיסמא דשנה זו דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים.

הספרים ששלחו ממוסד הרב קוק ע"פ הרשימה מעש"ק ויחי נתקבלו לא כבר, ולפלא שהולך כ"כ
 בכבודות השגת הספרים ובפרט ע"פ מ"ש שכדאי להתקשר עם עוד מולי"ם ומחברים, שהרי עוד כוונה
 פנימית במשלוח הספרים, שיהיו ספרי חסידות אצל כל הני"ל...

בברכת פורים שמח ולבשו"ט

בכל האמור.

יום ראשון

יום ששי

כא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלא את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

יום ראשון

כא אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: פרק לת. והנה . . . נ אברי הגוף.

ה"צמח צדק" אמר בסיום ספור הנ"ל (כ אדר שני) : זקני - רבנו הזקן - הוא משה רבנו דתורת חסידות חב"ד. במשה אמרו רז"ל שהתורה נתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. אש תמיד האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד - נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי, אשר כל הלומד עם חברו ומעורר בו את האש תמיד האלקי, הנה שָכרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד.

יום שני

שבת

כב אדר א

ה'תש"ג

הפטורה: וישלח אהאב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא דסעודה שלישית היום לא גוי, הינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעם איזה דבר, ואמר רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות. תורת רבנו הזקן בתחלת בואו לליאזנא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה". יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם עסוקים וטרודים בעניניהם, ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם, עבודת האדם בעולם היא, שיהא אדם שכל המאיר ופועל במדות, זהיר יאיר, הינו התגברות הצורה על החמר, וזה נכר בענין תפלת המנחה.

יום שני

כב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: אך אעפי"כ . . . נ כל חי.

ברכת כהנים הוא המשכת המחין, הגבהת הידים הוא העלאת המדות, ומברכים לישראל שהם בני מלכים - מלכות, הרי פרצוף שלם של עשר ספירות.

יום שלישי

יום ראשון

כג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הַרְבְּנִים וּבְעָלֵי תוֹרָה נִקְרָאִים עֵינֵי הַעֲדָה וְרֵאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁהָרֵאשׁ הוּא בְּרִיא אָזִי גַם הַגּוֹף בְּרִיא.

יום שלישי

כג אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.

אָאמו"ר אָמר לְרַב אַחַד – בַּעַל עֲבוּדָה וּמִתְמִיד בְּלִימוּדוֹ: א רב בעדארף בכל עת ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואָס צווישען מזכי הרבים און ח"ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימית נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.

אָדְנֵי אָבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] אָמַר לְרַב אַחַד – בַּעַל עֲבוּדָה וּמִתְמִיד בְּלִימוּדוֹ: רַב צָרִיף לְזֹכֵר בְּכָל עֵת וּבְכָל רֵגַע, כִּי תְמִיד נֶצֶב הוּא עַל הַסֵּף שֶׁבֵּין מְזֻכְרֵי הָרַבִּים, וְחַס וְשָׁלוֹם, מַחְטִיאֵי הָרַבִּים; עַל הַסֵּף שֶׁל עֵמֶק רוּם וְעֵמֶק תַּחַת – וְכָל הָעֲנִינִים צָרִיכִים לְגַעַת בְּפִנְיָמוּת נִקְדַּת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּי בְּנִפְשׁוֹ הוּא.

יום רביעי

יום שני

כד אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיד.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אָדְמו"ר הָאֲמִצְעֵי עֲנָה לַר"ה פֶּאָרִיטְשֶׁעַר עַל שְׂאֵלְתוֹ, אִם יִחְזוֹר חֲסִידוֹת גַּם בְּעִירוֹת שְׂאֲנִשִּׁיהֶם אֵין לָהֶם מוֹשֵׁג בַּחֲסִידוֹת: דְּבָרֵי חֲסִידוֹת הָעֵרֶט דֵּי נִשְׁמָה . וְכַתִּיב וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, לְבָנוֹן ל"ב נו"ן, חֲכֵמָה וּבִינָה שְׁבַנְשֵׁמָה. אִין אִז דֵּי נִשְׁמָה הָעֵרֶט, אִיז נוֹזֵל וְנוֹטֵף אֵין דַּעַר הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה וּוָאס

אִיז מַחֲי' דַּעַם גּוֹף, אִין עַס וּוְעֵרֶט א חֲזוֹק אֵין דַּעַם וְעֵשָׂה טוֹב פֿון רַמ"ח מ"ע אִין אֵין דַּעַם סוֹר מֵרַע פֿון שַׁס"ה מַל"ת.

אָדְמו"ר הָאֲמִצְעֵי עֲנָה לְרַבֵּי הַלֵּל מִפֶּאָרִיטְשׁ עַל שְׂאֵלְתוֹ, אִם יִחְזוֹר חֲסִידוֹת גַּם בְּעִירוֹת שְׂאֲנִשִּׁיהֶם אֵין לָהֶם מִשְׁגַּ בַּחֲסִידוֹת: "דְּבָרֵי חֲסִידוֹת שׁוֹמְעַת הַנִּשְׁמָה. וְכַתִּיב 'וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן', לְבָנוֹן – ל"ב נו"ן, חֲכֵמָה וּבִינָה שְׁבַנְשֵׁמָה. וְכֹאשֶׁר הַנִּשְׁמָה שׁוֹמְעַת – נוֹזֵל וְנוֹטֵף הַדְּבָר בְּהָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה הַמְחִיָּה אֶת הַגּוֹף, וְנוֹצֵר חֲזוֹק ב'וְעֵשָׂה טוֹב' שְׁבַרְמ"ח מְצוֹת עֵשָׂה וּב'סוֹר מֵרַע' שְׁבַשְׁס"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה".

היום יום . . .

עג

ה'תש"ג

כד אדר שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אנא בכח" צריך לראות - או לציר במחשבה - השמות, שהם הראשי תבות, אבל לא לאמרם.

יום
חמישי

ה'תש"ג

כה אדר א

יום שלישי

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הושיענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

ה'תש"ג

כה אדר שני

יום חמישי

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואס מען טאר ניט טאר מען ניט, און וואס מען מעג דארף מען ניט. - כשלא ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היזה: "האסור - אסור, והמתור - מתור". כשלא ארבע שנים עבדנו בזה, עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאל דרך בעבודה.

יום
שישי

ה'תש"ג

כו אדר א

יום רביעי

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בשלישה כלי שרת - אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל - צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבוד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצות מעשיות וקביעות עתים לתורה - מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.

ה'תש"ג

כו אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנו"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחוננים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם. האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחננוף על פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

שבת
קודש

יום חמישי

כז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאלשע דרכים.

אָדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: אמת היא דרך המיצוע. נטיה לימין להחמיר על עצמו ולמצא בעצמו חסרונות או עניני עבירות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטיה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בעניני עבודה בגלל אהבת עצמו – שתייהן דרכים לא אמתיות.

שבת

כז אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש ניסן. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעוררות.
הפטורה: כה אמר – עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאָהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אָדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". רצוא בלי שוב. האמת היא, שכפאָשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" – נקי וזך. תיכּים להפנים במעשה בפועל, שכל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן – אותיות נראה – ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארן – אותיות "נראה", השכלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ברצוא בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגילוי, והמבוא לכך הוא ה"ואל", בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז – "יבא אל הקדש".

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ג

מתי צריך להניח תפילין?

וה'ישועות יעקב' (ש) תמה: איך ביטלו מצות עשה של תורה מחמת חשש זה?
 וכעין זה הקשו כבר ראשונים על המסופר בגמרא (שבת מט, א) אודות רבי אלישע שהיה מעוטר בתפילין וכשבא לקראתו חייל רומאי מיד הסירם מראשו מאימת הרומאים שגזרו לא להניח תפילין. והקשה הריטב"א: הרי בשעת השמד צריך למסור נפשו על קיום כל המצוות? ותירץ: מצות תפילין מן התורה היא רק בעת קבלת עול מלכות שמים, ולהניחן כל היום היא מידת חסידות, הרי שאמנם אם מניחן כל היום מקיים מצוה, אך החיוב הוא רק בעת קריאת שמע.

אך מדברי הרמב"ם שכתב שצריך להשתדל להיותן עליו כל היום, ובשעת תפילה "יותר מן הכל", משמע שגם זה איננו חיוב גמור. וכן מובן ממה שכתב "כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו", כי אם הוא חיוב גמור היה צריך לומר שמבטל מצות עשה.

והפרי מגדים (א"ח שם א"א סק"ב) כתב שמהתורה חייב להניחן פעם אחת ביום (מבלי הברל מתי) ומצווה מן המובחר להניחן כל היום.

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ד, הלכות כה-כו:
 לְפִיכָּךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹתָן עָלָיו כָּל הַיּוֹם, שְׂמֻצְוֹתָן בְּךָ הַיּוֹם... אִתְּעַלְפִּי שְׂמֻצְוֹתָן לְלָשֶׁן כָּל הַיּוֹם – בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה יוֹתֵר מִן הַכֹּל

בתורה לא התפרש זמן חיובה של מצות תפילין, ומצאנו כמה שיטות בדבר:

ה'חינוך' (מצוה תכב) כתב: "הענין בארבע פרשיות אלו... לפי שיש באלו קבלת עול מלכות שמים ואחדות השם... ולכן נצטוינו להניח יסודות אלו כל היום בין ענינו ועל לוח לבנו". כלומר: מהתורה חובה להניחן כל היום.

וכן כתב ה'לבוש' (א"ח לו, ב), שמשמעות האמור בתורה 'וקשרתם אותם...' היא קשירה תמידית, כל היום. וכן נראה ממה שנאמר "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך", והרי אות וזכרון צריכים להיות תמיד.

אך למעשה נפסק בשלחן ערוך (א"ח לו, ב): "מצותן להיות עליו כל היום, אבל מפני שצריכים גוף נקי... ואין כל אדם יכול ליהזר בהם נהגו שלא להניחם כל היום, ומ"מ צריך כל אדם ליהזר בהם להיותם עליו בשעת קריאת שמע ותפילה".

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ג

מזוזה בבית הכנסת

שונה משאר הלשכות שהיתה דירה לכהן גדול (בשבעת ימי ההפרשה שלפני יום הכפורים) וחיבת במזוזה.

ולכאורה, מה בכך שלשכת פרהדרין משמשת כדירה, הרי היא קודש ולא 'ביתך' של חול?

אלא מכאן שהלשכות והעזרות הפטורות ממזוזה מצד קדושתן אין זה משום קדושתן העצמית אלא מפני שביית המקדש מהווה בית לה' השוכן בו, ולכן אינו 'ביתך'. ולכן לשכת פרהדרין "שהיתה בית דירה לכהן גדול" היא בכלל 'ביתך' וחיבת במזוזה אף שיש בה קדושה.

ולכן גם בית הכנסת פטור ממזוזה כי הוא 'מקדש מעט' ומעולם לא זזה שכינה מבתי כנסיות, ואף שאין קדושתו מן התורה הרי הוא דירה לקב"ה ולא 'ביתך', אבל בית כנסת של כפרים שהאורחים גרים בו או בית כנסת של כרכים שיש בו דירה לשמש - הרי הוא בכלל 'ביתך' וחיבת במזוזה כמו לשכת פרהדרין.

(ש"ת חתם סופר י"ד סי' רפא)

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ו, הלכה ו: הַרְחַבְתָּ, הַלְשָׁכוֹת וְהַעֲזוּרוֹת, וּבֵתֵי־כִנְסוּיֹת וּבֵתֵי־מִדְרָשׁוֹת, שְׂאִין בָּהֶן בֵּית דִּירָה, פְּטוּרִין, לְפִי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ. בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים, שְׁהַאֲוִירֵהוּן דְּרִין בּוֹ, חֵיב בְּמִזוּזָה. וְכֵן בֵּית־הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרִפִּין, אִם הָיָה בּוֹ בֵּית דִּירָה.

בגמרא (יומא יא, ב) מבואר שבית הכנסת פטור ממזוזה כיון שאינו בכלל 'מזוזות ביתך' אלא "עשויה לכל הבא להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים" (רש"י שם ד"ה דרכים), ורק בית כנסת של כפרים שהאורחים דרים בה חייב במזוזה כי הוא בכלל 'ביתך'.

ויש לתמוה: מדוע כתב הרמב"ם שבתי כנסיות פטורים ממזוזה "לפי שהן קודש"? ועוד: הכיצד קדושת בית הכנסת שהיא מדרבנן פוטרת ממזוזה שהיא מן התורה? והביאור:

מבואר בגמרא (ש) שהלשכות והעזרות שבמקדש פטורות ממזוזה שנאמר 'מזוזות ביתך' - 'ביתך' שהוא חול חייב במזוזה ומקומות שהן קודש פטורים ממזוזה. אמנם, לשכת פרהדרין

יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ג

טעות באמצע הקריאה

דווקא בספר תורה כשר בכל הפרטים, וזוהי דעת הרמב"ם כאן שצריך להיות ספר כשר דווקא, ואם נפסל "הרי הוא כחומש... ואין קורין בו". אמנם בתשובה כתב הרמב"ם (פאר הדור סי' ט) שקריאת התורה לא נתקנה דוקא בספר תורה כשר, ואפשר לקרוא אפילו לכתחילה בספר תורה פסול (כאשר אין ס"ת

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק י הלכה א: עֲשְׂרִים בְּכָרִים הֵן, שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶן פּוֹסֵל סֵפֶר־תּוֹרָה. וְאִם נַעֲשָׂה כּוֹ אֶחָד מֵהֶן, הֲרִי הוּא כְּחֹמֶשׁ מִן הַחֲמִשִּׁין שְׂמֻלְמְדִין בָּהֶן הַתִּינוּקוֹת, וְאִין בּוֹ קֹדֶשׁת סֵפֶר־תּוֹרָה, וְאִין קוֹרִין בּוֹ בְּרַגְיָם..

נחלקו הראשונים בנוגע לקריאת התורה בציבור – אם נתקנה

הפרשה בספר הפסול ויברך עליו ברכה אחרונה "לפי שבדיעבד סומכין על [סברא], כאן הוי כדיעבד".

ובענין זה כתב הרבי: "... כשמוציאים ס"ת אחרת באמצע הקריאה איך היא ההנהגה בענין הברכה. הנה לא שמעתי בזה שמועות מיוחדות ובמילא אין בזה אלא הנדפס באחרונים ובפרט בשער אפרים ונ"כ" (אגרות קודש ח"ט עמ' לו. ויש לציין שהתשובה הנ"ל נתפרסמה זמן רב לאחר כתיבת מכתב הרבי בשנת תשי"ד). וב'שער אפרים' אכן נפסק שיש לברך על הספר הפסול, אף אם יצטרך להמשיך ולהשלים את הקריאה בפסול, עד מקום שיכול להפסיק ולברך.

(קובץ מגדל דוד, ח, עמ' 144 ואילך)

כשר). לפי זה, כאשר נמצאה טעות בספר תורה – לדעה הראשונה לא יצאו ידי חובת הקריאה, ולדעה השניה יצאו ידי חובה.

ובשו"ת 'צמח צדק' נדפסה תשובה (או"ח סי' עו, נדפסה לראשונה בקובץ יגדיל תורה (ני"ח ח"ו סי' כה, כ"ספק למי) ממנה עולה כי העיקר להלכה הוא כדעה המתירה לקרוא בספר תורה פסול, אלא שלכתחילה יש לחשוש לדעה המחמירה. אבל כדיעבד "שכבר קראו בס"ת ונמצא אח"כ בו טעות – עלתה להם הקריאה ואין צריך לחזור ולקרוא בס"ת אחר".

ואיך יש לנהוג בקשר לברכה אחרונה כאשר נמצאה טעות באמצע הקריאה וצריך להחליף לספר כשר? יש להשלים את

יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ג

נשים בברכת המצות

ו'נפקא מינה' בין שני הטעמים לגבי ברכת 'אשר גאלנו' בליל פסח שהיא מצוה שהזמן גרמא (ראה פסחים קטו, ב: שצריך לסיים ההגדה בברכת הגאולה), שנשים פטורות ממנה: לפי הטעם הראשון אסור ולפי הטעם השני מותר, כי אין אומרים בברכה זו 'וציינו' (רא"ש קידושין פ"א סי' מט).

וב'שלחן ערוך' (או"ח תקפ"ו, ו) נפסק כדעת הרמב"ם שאין לנשים לברך על מ"ע שהזמן גרמא, וכן מנהג רבים מבני ספרד. אך הרמ"א (או"ח יז, ב) פסק שמברכות, וכן מנהג בני אשכנז (ראה צ"ץ אליעזר ט, ב).

ויש שכתבו כי לדעת הרמב"ם אסור לנשים לומר אפילו ברכות קריאת שמע כי הן בכלל מצוות עשה שהזמן גרמא (ביע אומר ב, ו, ג, ו). אך יש הסוברים שהעיקר הוא כביאור השני שאין מברכות משום שאינן יכולות לומר 'וציינו', ולכן יכולות לברך ברכות ק"ש שאין אומרים בהן 'וציינו'. ועוד שיש לחלק בין מצוות שיכולות לקיים את המצוה ללא ברכה ובה לא תיקנו ברכה למי שאינו מחויב במצוה, לברכה שהיא גוף המצוה שיכולה לקיימה כשם שיכולה לקיים שאר מצוות כ'אינו מצוה ועושה' (ראה צ"ץ אליעזר שם. מנחת שלמה ב, ג).

הלכות ציצית פרק ג, הלכה ט: נְשִׁים וְעֶבְרִים שְׂרָצוּ לְהַתְעַמֵּף בְּצִיצִית, מִתְעַמְפִּים בְּלֹא בְרָכָה. וְכֵן שְׂאָר מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַנְּשִׂים פְּטוּרוֹת מֵהֶן, אִם רָצוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָן בְּלֹא בְרָכָה, אִין מְמַחִין בְּיָדָן.

הראב"ד חולק וסובר שנשים יכולות לברך על קיום מצוות שפטורות מהן. וכתב הרא"ש (קידושין פ"ב סי' מט) שלדעת האומרים שיכולה לברך אין בזה איסור "לא תשא את שם ה' לשוא", כי האיסור מהתורה הוא כשמזכיר את שם ה' לבטלה לא בתוך ברכה, ואיסור 'ברכה שאינה צריכה' הוא מדרבנן, וחכמים לא הטילו איסור זה בברכה של נשים על קיום מצוות עשה.

ולפי זה יתכן שהרמב"ם לשיטתו שכתב בהלכות ברכות (פ"ט ט"ו) "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא", ומשמע מדבריו שהכוונה לאיסור נשיאת שם ה' לשוא וכן כתב ה'מגן אברהם' (או"ח סי' רטו, ו) בדעתו, ולכן לדעת הרמב"ם אסור לאשה לברך על מצוה שאינה מחויבת בה (צמח צדק או"ח סי' ג, ב).

ועוד טעם נאמר בראשונים לאסור על נשים לברך, כי איך תאמר "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" והרי איננה מצוה.

יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ג

ברכת הנהנין על הנאת ממון

ברכה רק על אכילה ושתיה. ובעומק יותר יש לבאר על פי החילוק בין גופו של האדם לממונו: גופו וחיייו של האדם נמסרו לו מהקב"ה רק בתור פקדון, אבל אין זה בבעלותו, כי "אין לאדם רשות על גופו כלל" (שו"ע אדה"ז הל' נזקי גוף ונפש ס"ד). משא"כ ממונו של האדם נמסר לו מאת ה' באופן שהוא נעשה בעלים על הממון.

ולכן: הנאות השייכות לגוף, הרי כשם שאין לאדם בעלות על גופו כך גם ההנאות של הגוף – אינן שייכות לו אלא 'הן קדשי שמים', ואסור לאדם ליהנות מהם בלא ברכה. מה שאין כן ממונו של האדם ונכסיו הבאים לו, הרי מלכתחילה אינם בגדר של 'קדשי שמים', כי נמסרו לבעלותו של האדם, ולכן לא צריך ברכה להתיר את הנאת הממון.

(לקוטי שיחות ל"ד עמ' 108)

הלכות ברכות פרק א הלכה ב: וּמִדְּבַרֵי סוּפְרִים – לְבָרֵךְ עַל כָּל מֵאֵל תְּחִלָּה, וְאַחֲרַיָּךְ יִהְיֶה מְמֻנָּה... וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּלֹא בְרָכָה – מְעַל.

אמרו חז"ל (ברכות לה, א): "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל.. כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומלואה". והנה, חכמים חייבו בברכות הנהנין רק בדברים שגוף האדם נהנה ממנו (אכילה שתי וכו'), אבל על הנאת ממון – לדוגמא, כאשר האדם מקבל ממון – לא תקנו ברכה; ולכאורה יש להבין במה שונה הנאת הגוף מהנאת ממון – הרי בשניהם האדם נהנה מן העולם הזה שעליו נאמר "לה' הארץ ומלואה", ולמה אין מעילה כאשר נהנה הנאת ממון בלא ברכה?

ויש לומר: תקנת חכמים 'כעין דאורייתא תיקנו', וכיון שמן התורה חייבים רק על ברכת המזון (ראה לעיל ה"א) – לכן תיקנו

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ג

ברכת מעין שלוש במקום שאכל

עוסק בפרקים אלו, אבל לא בנוגע לברכה על פירות משבעת המינים שבה עוסק הרמב"ם רק מפרק ח. וה'אור שמח' כתב שלפי הרמב"ם כל שבעת המינים טעונים ברכה במקומם אלא שבהם זהו רק לכתחילה אבל אם הלך למקום אחר, אפילו במזיד, ואין בדעתו לחזור למקומו אינו חייב לחזור, ורק אם קבע סעודה חייב לחזור למקומו ולברך אם עקר ממקומו.

השולחן ערוך (אור"ח סי' קנח, סי"ה) הביא את שלשת הדעות: "יש אומרים ששבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, ויש אומרים דדוקא מיני דגן. הגה: ויש אומרים דוקא פת לבד (הגהות מיימוני פ"ד)". וכן הביא אדמו"ר הזקן (שם סי"ג) וסיכס: "ולכתחילה יחמיר בכל שבעת המינים לברך במקומו, וכן בדיעבד אם שינה מקומו אין צריך לחזור ולברך שספק ברכות להקל".

הלכות ברכות פרק ד, הלכה א: כָּל הַמְבָרֵךְ בְּרִפְת הַמְזוּן או בְּרִכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּמָקוֹם שְׂאָכַל... וּלְכַתְחִילָהּ לֹא יִבְרַךְ בְּרִפְת הַמְזוּן וְלֹא בְּרִכָּה שְׂמַעֲיָן שְׁלֹשׁ, אֲלֵא בְּשִׁהוּא יוֹשֵׁב וּבְמָקוֹם שְׂאָכַל.

מדברי הרמב"ם משמע שברכת 'מעין שלוש' היא כברכת המזון שצריך לברכה במקום שאכל.

ונחלקו בזה ראשונים (פסחים קא, ב). התוספות (שם) מביאים את דעת הרשב"ם שהיא כדעת הרמב"ם, ש"דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומו כגון יין וכל ז' מינין", צריך לברך במקום שאכל, אך לדעת התוספות "יין וכל ז' מינין לא הוו בכלל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן - אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו המוציא או שמה כל מיני מזונות שיש בהם מה' מינין, הוו בכלל דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן". אמנם, ה'מרכבת המשנה' העיר, שיתכן שגם הרמב"ם מדמה את ברכת מעין שלוש לברכת המזון רק לענין מיני דגן שבהם

שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"ג

מה מברכים על 'מחית מפתית תפוח אדמה'?

להם מים חוזרים למראיהם הראשון כמחית תפוחי אדמה - הדבר תלוי בכיבוד דין 'נשתנה צורתו': אם הריסוק הוא המבטל את חשיבות הפרי, ו'נשתנה צורתו' היא רק אבן הבוחן לקבוע את דרגת הריסוק, הרי מאחר שכבר השתנה עד דרגא זו, ממילא נשתנתה ברכתו ושוב אינה חוזרת אך אם שינוי המראה הוא המבטל את ברכת הפרי, הרי כאשר יחזור למראהו הראשון ישוב לברכתו הראשונה.

ויתכן שהדבר תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם: לדעת רש"י הריסוק הוא המבטל את שם הפרי ולכן רק אם התרסק לגמרי בטל ממנו שם פרי והשתנתה ברכתו, אך לדעת הרמב"ם אף שנתרסק לגמרי מברך את ברכתו המקורית, אם מקורו ניכר, כי שינוי הברכה הוא רק מחמת שאינו ניכר מאיזה פרי הוא ואם כן כשיחזור למראהו הראשון יחזור לברכתו הראשונה. וכן דעת פוסקי זמננו שעל מחית תפוחי אדמה מברכים 'האדמה' כיון שמראה הפרי חזר וניכר (וזאת הברכה שם).

הלכות ברכות פרק ה, הלכה ד: אֲבָל תִּמְרִים שְׂמַעְכֵּן בִּיד וְהוֹצִיא נְרַעֲיָן שְׁלֵהָן וְעִשְׂאָן כְּמוֹ עֵפֶה — מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן תְּחִלָּה "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ" וּלְכִסּוּף בְּרִכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ.

בגמרא (ברכות לח, א) נאמר שהעושה מתמרים 'טרימא', מברך עליהם 'בורא פרי העץ'. ומפרש רש"י ש'טרימא' הוא "דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק". ואם כן, דבר שהתרסק לגמרי מאבד את חשיבותו וברכתו שהכל.

אך הרמב"ם לא הזכיר חילוק זה וכתב ה'בית יוסף' (אור"ח סי' רב) שמדבריו נראה שאף אם התרסקו לגמרי ברכתם 'בורא פרי העץ'.

ורבים מהפוסקים סוברים שאף לדעת הרמב"ם על רסק מברכים 'העץ' רק אם רושם הפרי קיים, אך אם צורת הפרי לא ניכרת כלל, כגון ריבת פירות שאין ניכר מאיזה פרי נעשתה, ברכתה 'שהכל' (ראה יוזאת הברכה' ע' 250).

ולענין ברכה על פתיתי תפוחי-אדמה ('פירה אינסטנט'), שבהיותם פתיתים אין ניכרת בהם צורת הפרי אך כשמוסיפים

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב אדר א', תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות בול ובו תמונת וכו', לדעתי מופרך הדבר, כיון שהבולים מתגלגלים סו"ס וכו' נוסף

על הענין הכרחי שמכים על הבול והתמונה...

ובברכת הצ' בהנ"ל.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"א-כ"ז אדר ה'תשע"ג

יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ג

הלכות תפילין ומזוזה

וספר תורה

פרק ב

א. כיצד כותבין את התפילין? של ראש - כותבין ארבע הפרשיות על ארבעה קלפים, וגוללין כל אחד ואחד לבדו, ומניחין אותן בארבעה בתים שהן מחברין בעור אחד; ושל גד - כותבין את ארבע הפרשיות בארבעה דפין [עמודים] על קלף אחד, וגוללו כמין ספר תורה מסופו לתחלתו, ומניחו בבית אחד.

ב. וצריך להזהר בפרשיות - שאם עשה הסתומה פתוחה [התחיל פרשה סתומה בתחילת השורה] או הפתוחה סתומה [התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה], פסלן. ושלש הפרשיות הראשונות, כלן פתוחות; ופרשה אחרונה שהיא "והיה אם שמע", סתומה.

ג. וצריך להזהר במלא וחסר, עד שיהיו ארבעתן כתובות כמו שהן כתובות בספר תורה הבודק [המוגה]; שאם כתב החסר מלא - פסל, עד שימחק היתר; ואם כתב המלא חסר - פסל, ואין לו תקנה. ואלו הן החסרות והמלאות שיש בארבע פרשיות אלו:

ד. פרשה ראשונה - "קדש לי כל בכור" מלא, "זכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציא" מלא, "יצאים" חסר ואו, "ביאך" מלא, "והאמרי" חסר, "והיבוס" מלא, "לאכתך" חסר ואו, "העבדה" חסר, "מצת" חסר, "השביעי" מלא, "מצות" מלא, "שאר" חסר, "גבלך" חסר, "בעבור" מלא, "לאות" מלא, "ולזכרון" מלא, "עניך" מלא, "תורת" מלא, "הוצאך" חסר יוד, "החקה" חסר, "למועדה" מלא.

ה. פרשה שנייה - "והיה פי יבאך" חסר, "ולאכתך" חסר ואו, "חמר" חסר, "בכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא, "ויהרג" חסר, "בכור" מלא, "מבכר" חסר, "ועד בכור" מלא, "זבח" חסר, "וכל בכור" מלא, "לאות" מלא, "נדכה" כתוב בהא, "ולטטפת" חסר ואו אחרונה, "עניך" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא.

ו. פרשה שלישית - "שמע": "מאריך" חסר, "לכניך" מלא, "בביתך" בלא יוד שניה, "ובקומך" מלא, "לאות" מלא, "נדך" בלא יוד שניה, "לטטפת" חסר שני ואוין, "עניך" מלא, "מזוזת" חסר ואו ראשונה, "ביתך" בלא יוד שניה, "ובשעריך" מלא.

ז. פרשה רביעית - "והיה אם שמע" חסר, "מצותי" בלא אחת, "יורה" מלא, "ומלקוש" מלא, "ותירשך" חסר ואו, "והשתחיתם" מלא, "ויבילה" מלא, "הטבה" חסר, "נתן"

חסר, "אתם" חסר, "לאות" מלא, "לטטפת" חסר ואו שניה, "עניכם" מלא, "אתם" חסר, "בביתך" בלא יוד שניה, "ובקומך" מלא, "מזוזת" מלא, "ביתך" בלא יוד שניה, "ובשעריך" מלא, "לאכתכם" חסר ואו.

ח. וצריך להזהר בתגין [כתרים] של אותיות, והן כמו זנין וקופות על האות שיש להן תג, כמו שהן כתובין בספר תורה; ואלו הן האותיות המתקנות שבארבע פרשיות אלו: ט. פרשה ראשונה - יש בה אות אחת בלבד, והיא מס סתומה של "מימים", עליה שלש זנין. פרשה שנייה - יש בה חמש אותיות, וכל אחת מהן הא, ועל כל הא מחמשתן - ארבע זנין; והן: הא של "ויהרג", והא ראשונה והא אחרונה של "הקשה", והא של "ויהרג", והא של "נדכה". פרשה שלישית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: קוף של "ובקומך", יש עליה שלשה זנין; וקוף של "ויקשרתם", יש עליה שלשה זנין; וטית טית פה של "לטטפת", על כל אחת משלשתן ארבעה זנין. פרשה רביעית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: פה של "ואספת", יש עליה שלשה זנין; ותו של "ואספת", יש עליה זין אחד; וטית טית פה של "לטטפת", על כל אחת משלשתן ארבעה זנין. כל האותיות המתקנות, שיש עשרה; ואם לא עשה התגין, או הוסיף וגרע בהן - לא פסל.

י. הלוקח תפילין ממי שאינו ממחה [בקי], צריך לברך. לקח ממנו מאה קציצות [בתים], בודק מהן שלש קציצות - או שפטים של ראש ואת של ג, או שפטים של ג ואת של ראש: אם מצאם כשרים, החזק זה האיש, והרי בלן כשרין, ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחן צבתיים צבתיים [חבילות חבילות] - בלן צריכות בדיקה; שחזקת הצבתיים, מאנשים הרבה לקיחין.

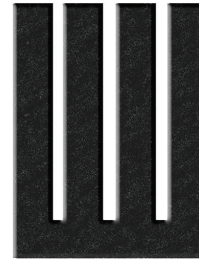
יא. הפותח תפילין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או משאר אדם וברך והחזירן לעורן - לעולם אינו צריך לברך פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן שחפונן שלם, הרי הן בחזקתן, ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שנקבה. הלל הגון היה אומר: 'אלו, משל אבי אמא'.

פרק ג

א. שמונה הלכות יש במעשה התפילין - בלן הלכה למשה מסיני, ולפיכך בלן מעכבות, ואם שנה באחת מהן, פסל; ואלו הן: שיהיו מרבעות, וכן תפירתן [בגידיו] ברבוע [ארכו כרחבו], ואלכסונו ברבוע, עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות; ושיהיה בעור של ראש, צורת שין מזמין ומשמאל; ושכרף הפרשיות במטלית [בד]; ושכרף אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן; ושיהיו תופרין אותן בגידין; ושעושין להן [לרצועות] מעברת [מקום מעבר] מעור החפוי שתפנסו בה הרצועה, עד שתהא עוברת

בבתיהן. וישער זה, צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה, 45
ואפלו מנבלות וטרפות שלהן; וכבר נהגו כל העם, לכתוב 46
בשער זנב העגלים. 47
ט. כשתופרין את התפילין, אין תופרין אלא בגידין של 48
בהמה או של חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן. 49
לוקחין הגידין שיש בעקב בהמה או החיה, והן לבנים 50
קשים, ומרכיכין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שיעשו 51
כפשתן, וטווין אותן ושוזרין אותן; ובהן תופרין התפילין 52
ויריעות ספר תורה. 53
י. כשתופרין התפילין, תופרין אותן ברבוע. והלכה רוחת, 54
שיהיו בכל צד שלש תפירות, עד שיהיו הכל שתיים עשרה 55
תפירות, בין של יד בין של ראש; ואם עשה תפירות עשר 56
או ארבע עשרה, עושה. וכל התפירות, יהיה החוט שלהן 57
סובב משתי הרוחות [מב' הצדדים]. 58
יא. וצריך שיגיע הקריץ [שבין בית לבית] של תפילין של 59
ראש, עד מקום התפר. ואם היה התריץ נפר כדי שיהיו 60
ארבעה ראשים נראין לכל, ואף על פי שאין התריץ מגיע 61
למקום התפר - כשורות; ואם אין תריץ נפר, פסולות. וצריך 62
להעביר בתוך כל תריץ ותריץ על גבי העור, חוט או 63
משיחה להבדיל בין בית לבית; ומנהג פשוט, להעביר גיד 64
מגידי התפירה בכל תריץ ותריץ משלשפתן. 65
יב. וכיצד עושין הרצועות? לוקחין רצועה של עור, רחבה 66
כארף השעורה; ואם הייתה רחבה מזה השעור, כשורה. וארף 67
רצועה של ראש - כדי שתקוף את הראש ויקשר ממנה 68
הקשר, ותמתח שתי הרצועות מכאן ומכאן, עד שיגיעו 69
לטבור או למעלה ממנו מעט; וארף רצועה של יד - כדי 70
שתקוף את הזרוע ויקשר ממנה הקשר, ותמתח רצועה אחת 71
על אצבע אמצעית, ויכרך ממנה על אצבעו של פריכות 72
ויקשר. ואם היו הרצועות ארוכות יתר על השעורין האלו, 73
כשורות. 74
יג. ומכניס רצועה של ראש בתוך שלה [מקום מעבר 75
הרצועה], ומקיף במדת ראשו, וקושר קשר מרבע, כמין 76
דלת. וקשר זה, צריך כל תלמיד חכמים ללמדו, ואי אפשר 77
להודיע צורתו בכתב, אלא בראית העין. וכן בשל יד, קושר 78
קשר כמין יוד; ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך 79
הקשר, כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשר על ידו. 80
יד. הרצועות של תפילין, בין של ראש בין של יד - פניהן 81
החיצוניים שחורים, וזו היא התלכה למשה מסיני. אבל 82
אחורי הרצועות, הואיל ומכפנים הן, אם היו ירקות או 83
לבנות, כשרין; אדמות - לא יעשה, שמא תהפך הרצועה, 84
ונגאי הוא לו. ולא יהיו אחורי הרצועה לעולם, אלא כעין 85
הקציצה - אם ירקה, ירקין, ואם לבנה, לבנים. ונזאי הוא 86
לתפילין, שיהיו בלון שחורות, הקציצה, והרצועה כלה. 87
טו. העור שמחפין בו התפילין, וישעושים ממנו הרצועות, 88
הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפלו נבלות 89
וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחפה תפילין 90
בזהב - פסולות. ועור הרצועות, צריך עבוד לשמן. אבל 91

והולכת בתוך תוכר [כעין גולגאה] שלה; ושיהיו הרצועות 1
שחורות; ושיהיה הקשר שלהן, קשר ידוע בצורת דלת. 2
ב. כיצד עושים תפילין של ראש? לוקחין עץ מרבע ארכו 3
כרחבו וכגובהו. ואם היה גבוה יותר על רחבו או פחות 4
ממנו אין בך בלום. ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא 5
כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, כדי שיעשה לו ארבע 6
ראשים, כגון זה ולוקחין עור, 7
ומרטיבין אותו במים ומשמיין בו את 8
העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ 9
וחריץ, ומכמשים אותו והוא רטב 10
מכאן ומכאן, עד שעושין בו דמות 11
שיין שיש לה שלשה ראשין מימין 12
המניח תפילין, ודמות שיין שיש לה 13
ארבעה ראשים משמאל המניח. 14

ג. ומניחין את העור על העץ, עד שייבש; ואחר כך חולץ 15
העור מעל גבי האמנם [דפוס, תבנית] של עץ, ונמצא העור 16
שיש בו ארבעה בתים פנויים. מכניסין פרושה בכל בית 17
ובית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו מארבע 18
פנותיו, ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו 19
הרצועה, כמו תוכר, והוא הנקרא 'מעברת'. 20
ד. וכיצד עושין תפילין של יד? לוקחין עץ מרבע, ארכו 21
כרחבו, ויהיה גבוה באצבע, או יתר על זה מעט; ומחפין 22
אותו בעור רטב, ומניחין את העור על האמנם עד שייבש; 23
וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר 24
מקצת העור מלמטה; ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן 25
העור תוכר, מקום הרצועה. 26

ה. כיצד סדור הפרשיות בתפלה של ראש? מכניס פרושה 27
אחורונה, שהיא ויהי אם שמע', בבית 28
ראשון, שהוא על מין המניח; 29
ושמע' סמוכה לה; ויהי פי באף - 30
בבית שלישי, סמוכה לשמע'; ונקדש 31
לי בבית רביעי, שהוא לשמאל 32
המניח תפילין - כדי שיהא הקורא 33
שלפניו, כנגד פני המניח, קורא על 34
הסדר הזה, כגון זה ואם החליף סדור זה - פסולות. 35
ו. תפילין של יד - כותבין אותה בארבעה דפיין [עמודים] 36
בעור אחד, ארץ כספר תורה, על סדרן בתורה, כגון זה: 37

ויהי אם שמע'	ואם שמע'	ואם שמע'	ואם שמע'
מקום הרצועה			

קדש לי כל בכור	כי יביאך והיה	שמע ישראל	והיה אם שמוע
----------------	---------------	-----------	--------------

ואם כתבן על ארבעה עורות והניחן בבית אחד - יצא, ואינו 38
צריך לדבוק. 39
ז. כשהוא גולל הפרשיות, בין של ראש בין של יד, גולל 40
אותן מסופן לתחלתן - עד שתמצא כשתפתח הפרשה, 41
תקרא כל שיטה מתחלתה לסופה. 42
ח. כשמכניסין את הפרשיות בבתיים שלהן, כורכין אותן 43
במטלית, ועל המטלית שער, ואחר כך מכניסין אותן 44

48 מעפכת של ראש - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו
49 לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר
50 קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפילין'; ועל של יד
51 מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין'.
52 ה. במה דברים אמורים? בשנייה אחת מהן; אבל אם
53 הניח שתייהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפילין',
54 וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. וכשהוא
55 חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.
56 ו. מי שברך 'להניח תפילין' וקשר תפילין של יד - אסור לו
57 לספור, ואפילו להשיב שלום לרבו, עד שניח של ראש; ואם
58 שח, הרי זו עברה, וצריך לברך ברכה שניה 'על מצות
59 תפילין', ואחר כך מניח של ראש.
60 ז. תפילין - כל זמן שמניחן, מברך עליהן, ואפילו חלץ
61 ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות כולן, מברך עליהם
62 קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפילין של יד, אחר
63 הנחה על הקברת קדם קשירה; שקשירתן, היא עשייתן.
64 ח. כשחולץ אדם תפיליו להצניען בכלי, לא יניח של יד
65 מלמטה ושל ראש מלמעלה; מפני שבשעה שהוא רוצה
66 ללבשן, יפגע בשל ראש תחלה, ונמצא שמניחה [עוזבה]
67 ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קדם של יד,
68 ואסור לו לאדם להניח מצוה, ולעבר ממנה למצוה אחרת
69 - אלא מצוה שתבוא לידי של אדם בתחלה, בה הוא
70 מתעסק. לפיכך, צריך להניח של יד למעלה, כדי שפגע
71 בה תחלה וילבש על הסדר.
72 ט. כלי שהכינו [יחד] להניח בו תפילין, והניח בו -
73 נתקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חל; הכינו ולא הניח
74 בו, או שהניח בו צראי [במקרה] ולא הכינו - לא נתקדש,
75 והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור לתלות את התפילין, בין
76 ברוצה בין בתפלה עצמה; אבל תולה הוא את הכיס
77 שהתפילין מנחין בו.
78 י. זמן הנחת תפילין - ביום, לא בלילה, שנאמר: "מימים
79 ימימה" - "חקה" זו היא מצות תפילין. וכן שבתות וימים
80 טובים, אינן זמן תפילין, שנאמר: "יהי לה לאות", ושבתות
81 וימים טובים הן עצמן אות. ומאימתי זמן הנחתן? משיראה
82 את חברו ברחוק ארבע אמות ויפירהו, עד שתשקע החמה.
83 יא. מי שהניח תפילין קדם שתשקע החמה, וחשכה והן
84 עליו - אפילו היו עליו כל הלילה, מתר; ואין מורין דבר
85 זה ברבים, אלא מלמדין את הכל, שלא יניחו תפילין עליהן,
86 אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח תפילין
87 לכתחלה אחר שתשקע החמה - עובר בלאו, שנאמר:
88 "ושמרת את החקה הזאת למועדה, מימים ימימה".
89 יב. היה בא בדרך ותפילין בראשו, ושקעה עליו החמה -
90 מניח ידו עליהן עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ. היה יושב
91 בבית המדרש ותפילין בראשו, וקדש [שבת] עליו היום -
92 מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו, וחולץ; ואם יש בית
93 סמוך לחומה שמשתמרין בו, מניחן שם. ואם לא חלץ
94 תפיליו משתשקע החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן,
95 ונמצאו עליו כדי לשמרן - מתר.

1 העור שמחפין בו, אינו צריך עבוד כלל - אפילו עשהו מצה
2 [עור שלא נעבד בקמח ומלח], כשר; ומקומות הרבה, נהגו
3 לעשות אותן בעור מצה.
4 טז. אין עושין התפילין אלא ישראל, שעשיתן כתיבתן,
5 מפני השין שעושין בעור, כמו שאמרנו; לפיכך, אם חפן
6 גוי, או תפרן - פסולין. והוא הדין לכל הפסול לכתבן, שלא
7 יעשה אותן.
8 יז. תפילין של ראש, אין עושין אותה של יד, ושל יד, עושין
9 אותה של ראש - לפי שאין מורדין מקדשה חמורה לקדשה
10 קלה. וכן רצועה של תפילין של ראש, אין עושין אותה
11 לתפילין של יד. במה דברים אמורים? בשלכשן; אבל תפילין
12 של ראש שלא לכשן אדם מעולם, אם רצה להחזירן ליד,
13 מתר. וכיצד הוא עושה? תולה [מכסה] עליה עור עד
14 שתעשה אחת, וקושרה על ידו.
15 יח. תפילין שנפסקו [נחתכו] התפירות שלהן - אם היו שתי
16 התפירות זו בצד זו [החיצונה והפנימית שכנגדה], או
17 שנפסקו שלש תפירות אפילו זו שלא כנגד זו - הרי אלו
18 פסולות. במה דברים אמורים? בישנות; אבל בתדשות, כל
19 זמן שפגי טבלה קמת [שעדיין מרובעים הם], כשרות. ואלו
20 הן התדשות? כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין
21 בו התפילין, והוא חזק ואינו נכרת - הרי אלו חדשות; ואם
22 אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי אלו ישנות.
23 יט. רצועה שנפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין
24 אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת. ושירי הרצועה
25 [שמשתלשלת מקשר הראש ולמטה] פסולין, עד שיהיה ארקה
26 ורחבה בשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות פגי עור
27 הרצועה [הצד העליון] למעלה בעת שקושר אותן על ידו
28 ועל ראשו.

פרק ד

30 א. היכן מניחין התפילין? של ראש - מניחין אותן על
31 הקדקד, שהוא סוף השער שכנגד הפנים, והוא המקום
32 שמחו של תינוק רופס [רד] בו; וצריך לבון אותן באמצע,
33 כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר [של תשר] בגובה
34 הערך, שהוא סוף הגלגלת.
35 ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקברת, והוא
36 הכשר התפות [מנופח ועולה] שבמפרק שבין פרק הכתף
37 ובין פרק הזרוע; שנמצא כשהוא מדבק מרפקו לצלעיו,
38 תהיה תפלה כנגד לבו, ונמצא מקיים: "ויהיו הדברים
39 האלה... על לבבך".
40 ג. המניח תפילין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו
41 - הרי זו דרך המינות; העושה תפלתו עגלה כגאזו, אין בה
42 מצוה כלל. אשר [שמאל] - מניח תפילין בימינו, שהיא לו
43 כשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה
44 בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפילין
45 ומקום הנחתן, מפי השמועה למדום [מסורת ממש רבינו
46 ע"ה].
47 ד. תפילין של ראש, אינה מעפכת של יד, ושל יד, אינה

48 כף נכנס ועושה כל צרכיו; שאם יפסיק בעמוד ראשון, בין
49 בגדולים בין בקטנים - יבוא לידי חלאים שיש בהן סכנה
50 גדולה.

51 **כא.** שכח ושמש מטתו בתפלין - הרי זה לא יאחוז לא
52 ברצועה ולא בקציצה [בית], עד שיטל ידיו; ויטלם, מפני
53 שהידים עסקניות.

54 **כב.** הנכנס למרחץ - מקום שבגי אדם עומדין לבושין, מתר
55 להניח תפלין; ומקום שבגי אדם עומדין שם מקצתן ערמין
56 ומקצתן לבושין, אינו חולץ תפלין ואינו מניח שם תפלין
57 לכתחלה; ומקום שבגי אדם עומדין ערמין, חולץ תפלין,
58 ואין צריך לומר שאינו מניח.

59 **כג.** לא יחלף אדם בבית הקברות ותפלין בראשו, ואפלו
60 בתוך ארבע אמות של מת או של קבר; וצריך לחלץ תפלין,
61 עד שירחיק ארבע אמות. ולא ילבש אדם תפלין, עד שיכסה
62 ערותו וילבש בגדיו. הנושא משוי על ראשו - חולץ תפלין
63 של ראש, עד שישיר המשוי; אפלו מטפחת, אסור להניח
64 על הראש שיש בו תפלין, אכל צונף הוא מצנפתו על
65 תפלין.

66 **כד.** בית שיש בו תפלין או ספר תורה - אסור לשמש בו
67 מטתו, עד שיוציאן, או יניחן בכלי ויניח הכלי בכלי אחר
68 שאינו כלן; אכל אם היה הכלי השני מזמן להן - אפלו
69 עשרה בלים, ככלי אחר הן חשויבין. ואם הניחן כלי בתוך
70 כלי, מתר להניחן תחת מראשותיו בין פר לכסת שלא כנגד
71 ראשו, כדי לשמרן, ואפלו אשתו עמו במטה.

72 **כה.** קדשת תפלין, קדשה גדולה היא; שכל זמן שתפלין
73 על ראשו של אדם, ועל זרועו - הוא ענו וגרא, ואינו נמשך
74 בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר מחשבות רעות, אלא
75 מפנה לבו לדברי האמת והצדק. לפיכך, צריך אדם
76 להשתדל להיותן עליו כל היום - שמצותן, כך היא. אמרו
77 עליו על רב, תלמיד רבנו הקדוש, שכל ימיו לא ראוהו
78 שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית, או בלא
79 תפלין.

80 **כו.** אף על פי שמצותן ללבשן כל היום - בשעת תפילה,
81 יותר מן הכל; אמרו חכמים: 'כל הקורא קרינת שמע בלא
82 תפלין, כאלו מעיד עדות שקר בעצמו'. וכל שאינו מניח
83 תפלין, עובר בשמונה עשה - שהרי בארבע הפרשיות צוה
84 על תפלין של ראש, ועל תפלין של יד. וכל הרגיל בתפלין
85 - מאריך ימים, שנאמר: "אדני עליהם - חיו".

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ג

פָּרָק ה'

88 **א.** כיצד כותבין את המזוזה? כותב שתי הפרשיות "שמע"
89 ו"יהיה אם שמע" על דף [עמוד] אחר, ביריעה אחת;
90 ועושה לה רוח מלמעלה ורוח מלמטה, כמו חצי צפרן. ואם
91 כתבה בשנים בשלשה דפין, כשרה - ובלבד שלא יעשנה
92 כנוב [רחב למעלה וקצר למטה], או כמו עגול [כתובה בצורה

1 **יג.** כל הפטור מקרינת שמע, פטור מן התפלין. קטן שיוצע
2 לשמור תפלין - אביו לוקח לו תפלין, כדי לחנכו במצוות.
3 חולי מעים, וכל שאינו יכול לשמר את נקביו אלא בצער
4 - פטור מן התפלין; וכל השמאין, כלן חיבין בתפלין
5 כטהורין. מצטערין, ומי שאין דעתו נכונה ומישבת עליו -
6 פטור מן התפלין; שהמניח תפלין, אסור לו להסיח דעתו
7 מהן. כהנים בשעת העבודה, והלויים בשעה שאומרים שיר
8 על הדוכן, וישאל בשעת מעמדן במקדש - פטורים מן
9 התפילה ומן התפלין.

10 **יד.** חיב אדם למשמש בתפלין כל זמן שהן עליו, שלא
11 יסיח דעתו מהן אפלו רגע אחד - שקדשתן גדולה מקדשת
12 הציץ; שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהן אחד
13 ועשרים שם של יוד הא בשל ראש, וכמותן בשל יד.

14 **טו.** תפלין צריכין גוף נקי כאלישע, שיהיה שלא תצא
15 ממנו ריח מלמטה כל זמן שהן עליו. לפיכך, אסור לישן
16 בהם שנת קבע ולא שנת עראי, אלא אם הניח עליהן סודר,
17 ולא היתה עמו אשה - ישן בהן שנת עראי. כיצד הוא
18 עושה? מניח ראשו בין ברקיו, והוא יושב וישן [שארין זו
19 שינת קבע].

20 **טז.** היו תפלין כרוכין בידו - מתר לישן בהם אפלו שנת
21 קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי; אכל אם נכנס
22 לסעודת קבע - חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטל ידיו
23 [מים אחרונים], ואחר כך יניחם, ויכרך על מזונו והוא לבוש
24 בהן.

25 **יז.** היה לבוש תפלין, והצריך לבית הפסא - לא יניח תפלין
26 בחרין [שבככותל] הסמוכין לרשות הרבים ויפנס, שמה
27 ישלום עוברי דרכים. כיצד יעשה? אפלו הצריך להשתין
28 מים, חולץ תפלין ברחוק ארבע אמות, וגוללן בכגדו כמין
29 ספר תורה, ואוחזן בימינו כנגד לבו; ויזהר כדי שלא תצא
30 רצועה מתחת ידו טפה, ונכנס ועושה צרכיו. וכשיצא,
31 מרחיק ארבע אמות מבית הפסא, ולובשן.

32 **יח.** במה דברים אמורים? בבית הפסא הקבוע, שאין
33 ניצוצות נתזות עליו; אכל בית הפסא עראי - לא יפנס בהן
34 כשהן גלולין, אלא חולץ אותן, ונותנן לחברו לשמרן. ואין
35 מי רגלים פלין [מהגוף בלא ניצוצות] אפלו בבית הפסא
36 הקבוע, אלא בשיכה; ואם היה עפר תחות [דר], אפלו
37 בעמידה. היה במקום קשה - יעמד במקום מדרון, כדי שלא
38 ינתזו ניצוצות עליו.

39 **יט.** היה לבוש תפלין והצריך לבית הפסא לעת ערב, ולא
40 נשאר מן היום כדי ללבשן אחר שיצא - לא יפנס בהן
41 גלולים כגדו, ואפלו להשתין מים בבית הפסא הקבוע.
42 אלא כיצד יעשה? חולצן ומניחן בכלן [תיק המיוחד להן]
43 אם היה בו טפה, או בכלי שאינו כלן אף על פי שאין בו
44 טפה, ואוחז הכלי בידו, ונכנס. וכן אם הצריך בלילה -
45 מניחן בכלי, ואוחז הכלי בידו, ונכנס.

46 **כ.** שכח ונכנס לבית הפסא והוא לבוש תפלין - מניח ידו
47 עליהן עד שישמר עמוד [קילוח] ראשון, ויוצא וחולץ, אחר

מזוזה; ואינו מברך בשעת פתיכתה, שקביעתה היא
 המצוה.
 ח. תלינה במקל [העומד ליד המזוזה] - פסולה, שאין זו
 קביעה. הניחה אחורי הדלת [בקיר], לא עשה כלום. חפר
 במזוזה הפתח, והכניס המזוזה כמו נגר [קורה], והוא כבירח
 הקרשים [במשכן ש] בטבעות - [שהכניסה ברוחב המזוזה]
 פסולה. העמיק לה טפח [חפר עומק טפח וקבעה], פסולה.
 חתך קנה והכניס בו מזוזה, ואחר כך חבר הקנה אל קנים
 אחרים, והעמיד מן הכל מזוזה הפתח - פסולה, מפני
 שקרמה קביעת המזוזה לעשיית מזוזה הפתח.
 ט. מזוזה היחיד, נבדקת פעמים בשבוע [שבע שנים],
 ומזוזה רבים, פעמים ביובל [חמישים שנה] - שמא נקרעה
 ממנה אות או נמחקה; מפני שהיא קבועה בכתלים,
 מרקבת.
 י. הכל חיבין במזוזה, אפלו נשים ועבדים; ומחנכין את
 הקטנים לעשות מזוזה לכתיהם. השוכר בית בחוזה לארץ,
 והדר בפונדק [מלון] בארץ ישראל - פטור מן המזוזה
 שלשים יום; אבל השוכר בית בארץ ישראל, חיב במזוזה
 מיד.
 יא. המשפיר בית לחברו - על השוכר להביא מזוזה ולקבע
 אותה, אפלו היה נותן שכר על קביעתה; מפני שהמזוזה
 חובת הדר היא, ואינה חובת הבית. וכשהוא יוצא, לא
 יטלנה בידו ויצא; ואם היה הבית לגוי, הרי זה נוטלה
 כשיצא.

פרק ו

א. עשה תנאין יש בבית, ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות
 לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן, פטור מן המזוזה; ואלו
 הן: שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר,
 ושהיה לו שתי מזוזות [עמודים מב' צידי הפתח], ויהיה לו
 משקוף, ותהיה לו [לביית] תקרה, ויהיו לו דלתות, ויהיה
 גבה השער עשרה טפחים או יותר, ויהיה בית חל [פרט
 לבית כנסת וכיו"ב], ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת
 כבוד [פרט למרחץ וכיו"ב], ועשוי לדירת קבע.
 ב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן
 המזוזה; ואם יש בו כדי לרבע אמות על ארבע אמות
 בשנה, אף על פי שהוא עגל, או בעל חמש זויות, ואין
 צריך לומר, שאם היה ארכו יתר על רחבו - הואיל ויש בו
 כדי לרבע אמות על ארבע אמות, חיב במזוזה.
 ג. אכסדרה, והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה -
 אף על פי שיש לה שני פצימין [עמודים] ברוח רביעית,
 פטורה מן המזוזה, מפני שהפצימין להעמיד התקרה הן,
 ולא משום מזוזות נעשו. וכן תקרה שאין לה כתלים, אלא
 עומדת על עמודים מכאן ומכאן - אף על פי שהיא כתבנית
 בית, פטורה, לפי שאין לה מזוזות, שאלו העמודים
 להעמיד התקרה הן עשויין.

1 עגולה, או פקבה [כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; ואם
 2 עשה כאחת מאלו, פסולה. כתבה שלא על הסדר, כגון
 3 שהקדים פרשה לפרשה - פסולה. כתבה בשני עורות - אף
 4 על פי שתפרן, פסולה. ספר תורה שבלה, ותפלין שבלו -
 5 אין עושין מהן מזוזה; ולא מן הגליון [הקלף הריק] של
 6 ספר, אין כותבין עליו מזוזה, לפי שאין מורידין מקדשה
 7 חמורה לקדשה קלה.
 8 ב. ומצוה לעשות הרוח שבין פרשת "שמע" ל"ויהיה אם
 9 שמע", פרשה סתומה ניסיים הראשונה בסוף השורה ויפסק
 10 ריוח ט' אותיות ויתחיל השניה באמצע השורה; ואם עשה
 11 אותה פתוחה, בשרה, לפי שאינה סמוכה לה מן התורה.
 12 וצריך להזהר בתגין שבה; ואלו הן התגין שעושין במזוזה:
 13 ג. פרשה ראשונה - יש בה שבע אותיות, על כל אות ואות
 14 מהן שלשה זיגין; ואלו הן: שין ועין של "שמע", ונון
 15 ד'עפ"ש", ושני זיגין של "מזוזת", ושני טיתין של
 16 "לן"טטפת". ופרשה שניה - יש בה שש אותיות, על כל
 17 אחת מהן שלשה זיגין; ואלו הן: גימל של "דגגד", ושני
 18 זיגין של "מזוזת", ושני טיתין של "לן"טוטפת", וצדי של
 19 "הארץ". ואם לא עשה תגין, או שהוסיף בהן, או גרע מהן
 20 - לא פסל. ואם כתבה שלא בשרטוט [קורם ישרים לישור
 21 הכתב], או שלא דקדק במלא וחסר, או שהוסיף בה
 22 מבפנים אפלו אות אחת - הרי זו פסולה.
 23 ד. מנהג פשוט, שכותבין על המזוזה מבחוץ, כנגד הרוח
 24 שבין פרשה לפרשה, 'שדי'; ואין בזה הפסד, לפי שהוא
 25 מבחוץ. אבל אלו שכותבין בה מבפנים שמות המלאכים,
 26 או שמות קדושים, או פסוק, או חותמות [צורות שונות] -
 27 הרי הן בכלל מי שאין לו חלק לעולם הבא; שאלו
 28 הטפשים, לא די להן שבטלו המצוה, אלא שעושין מצוה
 29 גדולה, שהיא יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא ואהבתו
 30 ועבודתו, כאלו הוא קמיע להגנת עצמן, כמו שעלה על לבם
 31 הסכל שזה דבר המהנה בהכלי העולם.
 32 ה. ומצוה לכתב "על הארץ" בשיטה [שורה] אחרונה, בין
 33 בראש השיטה בין באמצע שיטה; ונהגו כל הסופרים לכתב
 34 אותה בשתיים ועשרים שיטות, ו"על הארץ" בראש שיטה
 35 אחרונה. ואלו הן האותיות שבראש כל שיטה ושיטה, על
 36 הסדר: שמע, ה', הדרים, לבגיד, ובשכבך, בין, והיה,
 37 מצוה, בכל, יורה, עשב, פן, והשתחיתם, השמים,
 38 ואבדתם, ושמתם, אתם, אתם, בדרך, ובשעריך, אשר, על
 39 הארץ.
 40 ו. כשכופלין אותה, גוללין אותה מסוף השיטה לתחתיה,
 41 עד שתמצא כשיפתח הקורא לקרות, יקרא מראש השיטה
 42 לסופה. ואחר שגוללה, מכניסה בשפופרת של קנה או של
 43 עץ או של כל דבר, ומחבר אותה אל מזוזה הפתח במסמר,
 44 או חופר במזוזות הפתח ומכניס בה המזוזה.
 45 ז. וקדם שיקבענה במזוזות הפתח, מברך תחלה: 'ברוך אתה
 46 ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקבע

48 יב. והיכן קובעין את המוזזה? בתוך חלל הפתח, בטפח
 49 הסמוך לחוץ, בתחלת שליש העליון של גבה השער. ואם
 50 קבעה למעלה מזה, כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף
 51 טפח. על זמין הנכנס לבית; ואם קבעה משמאל, פסולה.
 52 ובית של שתפין, חיב במוזזה.
 53 יג. חיב אדם להזהר במוזזה, מפני שהיא חובת הפל תמיד.
 54 וכל עת שיפנס וצא, יפגע ביחוד שמו של הקדוש ברוך
 55 הוא - ויזכר אהבתו, ויעזר משנתו וישגיתו [עיסוקו] בהבלי
 56 הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים,
 57 אלא ודיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך
 58 בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שיש לו תפלין
 59 בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו, ומוזזה בפתחו - מחזק לו
 60 שלא יחטא; שגרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים
 61 שמצילין אותו מלחטא, שנגמר: "חנה מלאך ה' סביב
 62 ליראי, ויחלצם". (בריך רחמנא דסיען).

פרק ז

63
 64 א. מצות עשה על כל איש ואיש מישראל, לכתב ספר
 65 תורה לעצמו, שנגמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה
 66 הזאת", כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו (שירת
 67 "האינוני") - לפי שאין כותבין את התורה פשוט פשוט.
 68 ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה, מצוה
 69 לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני; ואם אינו
 70 יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיע בספר תורה
 71 אפלו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו בלו.
 72 ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם
 73 המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיוט - שנגמר:
 74 "והיה כשבתו על כסא ממלכתו - וכתב לו וגו'"; ומגיהין
 75 אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו
 76 כשהוא הדיוט, מניחו בבית גנזיו; וזה שכתב או שנקתב
 77 לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר
 78 תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו;
 79 מסב, והוא פגדו, שנגמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי
 80 חייו".
 81 ג. לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שימלך - צריך לכתב
 82 אחר שמלך שגני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית גנזיו;
 83 והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בלילה, או
 84 כשיפנס למרחץ, או לבית הכסא, או לישן על מטו.
 85 ד. ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [מתחת קוים על הקלף
 86 לישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על
 87 הקלף - פסול; אלא או כלו על הגויל, או כלו על הקלף.
 88 וכיצד כותבין ספר תורה? כותב פתיכה מתקנת נאה ביותר:
 89 גיח בין כל תבה ותבה, כמלא אות קטנה; וביין כל שיטה
 90 [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; וארף כל שיטה ושיטה -
 91 שלשים אותיות, כדי לכתב 'למשפחותיכם למשפחותיכם
 92 למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד]
 93 ורף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, כדי שלא יהיה הדף

1 ד. בית שיש לו מוזזה מכאן ומוזזה מכאן, וכפה כמין
 2 קשת על שתי המוזזות במקום המשקוף - אם יש בגבה
 3 המוזזות עשרה טפחים או יתר - חיב במוזזה; ואם אין
 4 בהן עשרה טפחים - פטור, מפני שאין לו משקוף.
 5 ה. בית שאין לו תקרה, פטור מן המוזזה; היה מקצתו
 6 מקרה, ומקצתו אינו מקרה - יראה לי, שאם היה הקרוי
 7 כנגד הפתח, שהוא חיב במוזזה. ומצמידין הדלתות, ואחר
 8 כף קובעין את המוזזה.
 9 ו. הר הבית הלשכות והעזרות, ובתי כנסיות ובתי מדרשות
 10 - שאין בהן בית דירה - פטורין, לפי שהן קדש. בית
 11 הכנסת של כפרים שהאורחין דרין בו, חיב במוזזה; וכן
 12 בית הכנסת של כפרין, אם היה בו בית דירה. כל השערים
 13 שהיו במקדש, לא היה להן מוזזות - חוץ משער ניקנור,
 14 ושלפנים ממנו, ושל לשכת פלוקדון; מפני שהלשכה
 15 הזאת, היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההקדשה.
 16 ז. בית הסבן, בית הכקר, בית העצים, בית האוצרות
 17 [מחטני יין ושמן] - פטורין מן המוזזה, שנגמר: "ביתך -
 18 ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת בקר
 19 שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה - חיבת במוזזה, שהרי
 20 יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער, אכסדרה, ומרפסת,
 21 {והגנה} (ושער הגנה), והדיר - פטורין מן המוזזה, מפני
 22 שאינן עשוין לדירה; ואם היו בתים החיבין במוזזה
 23 פתוחין למקומות אלו, חיבין גם הם במוזזה.
 24 ח. לפיכך, אחד שערי חצרות, ואחד שערי מבואות [רחוב
 25 שחצרות פתוחין אליו], ואחד שערי מדינות ועזרות - כלן
 26 חיבין במוזזה, שהרי בתים החיבין במוזזה פתוחין לתוכן.
 27 ואפלו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה - הואיל
 28 והפנימי חיב במוזזה, כלן חיבין במוזזה; ומפני זה אמרו:
 29 'שער הפתוח מן הגנה לחצר, חיב במוזזה'.
 30 ט. בית הכסא, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ובית הברסקי
 31 [בית עיבוד עורות], וכיוצא בהן - פטורין מן המוזזה, לפי
 32 שאינן עשוין לדירת כבוד. סכת החג בחג, ובית שבספינה
 33 - פטורין מן המוזזה, לפי שאינן עשוין לדירת קבע. שתי
 34 סכות של יוצרין [אומנים], זו לפנים מזו - החיצונה פטורה
 35 מן המוזזה, מפני שאינה קבועה. וכן החניות שבשוקים
 36 פטורין מן המוזזה, מפני שאינן קבועים לדירה.
 37 י. בית שיש לו פתחים הרבה - אף על פי שאינו רגיל
 38 לצאת ולבוא אלא בפתח אחד מהן, חיב לעשות מוזזה בכל
 39 פתח ופתח. פתח קטן שבין בית וצליה, חיב במוזזה. חדר
 40 שבבית, אפלו חדר בחדר - חיב לעשות מוזזה על שער
 41 החדר הפנימי, ועל שער החדר החיצון, ועל שער הבית;
 42 שכלן עשוין לדירה, וקבועין.
 43 יא. פתח שבין בית המדרש או בית הכנסת וביתו - אם
 44 היה רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח, חיב במוזזה. פתח
 45 שבין שני בתים, הולכין אחר הציר של דלת יתד שלמעלה
 46 ושלמטה] - מקום שהציר נראה עמו, שם קובעין את
 47 המוזזה.

- 1 שלשטן סתומות; זכור - פתוחה; פבד, לא תרצח, לא
- 2 תנאף, לא תגנב, לא תענה, לא תחמד, לא תחמד - פלן
- 3 סתומות, והן שבע; וכל העם - פתוחה; ויאמר ה' אל משה
- 4 - סתומה; ואלה המשפטים - פתוחה; וכי ימכר, מפה איש,
- 5 וכי יזד, ומפה אביו, ונגב איש, ומקלל אביו, וכי יריבן, וכי
- 6 יכה איש, וכי ינצו אנשים, וכי יכה איש - פלן סתומות,
- 7 והן עשר; וכי יגח שור - פתוחה; וכי יפתח, וכי יגף, כי
- 8 יגנב איש, כי יבער איש, כי תצא אש, כי יתן, כי יתן איש
- 9 - פלן סתומות, והן שבע; וכי ישאל - פתוחה; וכי יפתח,
- 10 מכשפה, זבח לאלהים - שלשטן סתומות; אם כסף -
- 11 פתוחה; אלהים לא תקלל, לא תשא, כי תפגע, כי תראה,
- 12 לא תטה - חמשתן סתומות; הנה אנכי - פתוחה; לא תהיה
- 13 משפלה - סתומה; ואל משה אמר - פתוחה; ויאמר ה' -
- 14 סתומה; וידבר ה' - פתוחה; ועשו ארון - סתומה; ועשית
- 15 שלחן, ועשית מנרת - שתיהן פתוחות; ואת המשכן -
- 16 סתומה; ועשית את הקרשים - פתוחה; ועשית פרכת,
- 17 ועשית את המזבח, ועשית את חצר המשכן, ואתה תצוה,
- 18 ואתה הקרב - חמשתן סתומות; ועשו את האפד - פתוחה;
- 19 ועשית משבצת, ועשית חשן, ועשית את מעיל, ועשית
- 20 ציץ, וזה הדבר, וזה אשר תעשה - פלן סתומות, והן שש;
- 21 ועשית מזבח, וידבר דכי תשא, וידבר דועשית פיור, וידבר
- 22 דבשמים - ארבעתן פתוחות; ויאמר דקח לך סמים, וידבר
- 23 דראה קראתי - שתיהן סתומות; ויאמר ה' - פתוחה; ויתן
- 24 אל משה - סתומה; וידבר דלך רד, ויפן וירד - שתיהן
- 25 פתוחות; וידבר דלך עלה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר
- 26 ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה פסל, ויאמר ה' אל משה
- 27 כתב - ארבעתן פתוחות; ויקהל משה - סתומה; ויאמר
- 28 משה, ויאמר משה אל בני ישראל - שתיהן פתוחות; ויעשו
- 29 כל חכם לב - סתומה; ויעש יריעת - פתוחה; ויעש את
- 30 הקרשים - סתומה; ויעש בצלאל, ויעש את השלחן, ויעש
- 31 את המנרה, ויעש את מזבח הקטר - ארבעתן פתוחות;
- 32 ויעש את מזבח העלה, ויעש את הפיור, ויעש את החצר,
- 33 אלה פקודי, כל הנהב - חמשתן סתומות; ויעש את האפד
- 34 - פתוחה; ויעשו את אבני - סתומה; ויעש את החשן, ויעש
- 35 את מעיל - שתיהן פתוחות; ויעשו את הכתנת שש, ויעשו
- 36 את ציץ, ותכל - שלשטן סתומות; ויביאו את המשכן,
- 37 וידבר דביום החדש - שתיהן פתוחות; ויהי בחדש
- 38 הראשון, ויקח, ויתן את השלחן, וישם את המנרה, וישם
- 39 את מזבח, וישם את מסך, וישם את הפיר, ויקם את החצר
- 40 - פלן סתומות, והן שמונה; ויכס הענן - פתוחה. מגן
- 41 הפתוחות, תשע וששים; ומגן הסתומות, חמש ותשעים;
- 42 הכל, מאה וארבע וששים פרושיות.
- 43 ספר ויקרא: ואם מן הצאן - סתומה; ואם מן העוף -
- 44 פתוחה; ונפש כי תקריב, וכי תקרב, ואם מנחה על
- 45 המחבת, ואם מנחת מרחשת, ואם תקריב - חמשתן
- 46 סתומות; ואם זבח, ואם מן הצאן, ואם עז, וידבר, ואם כל
- 47 צדת, אשר נשיא, ואם נפש, ואם כבש, ונפש כי תחטא -

- 48 פלן פתוחות, והן תשע; ואם לא תשיג, וידבר ה' - שתיהן
- 49 סתומות; ואם נפש, וידבר דנפש, וידבר דצו - שלשטן
- 50 פתוחות; וזאת תורת - סתומה; וידבר דזה קרבן, וידבר
- 51 דדבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת זבח, וידבר
- 52 דדבר אל בני ישראל, וידבר דקח את אהרן - פלן פתוחות,
- 53 והן שש; ויהי ביום השמיני - סתומה; וידבר ה' אל אהרן,
- 54 וידבר משה, וידבר ה' אל משה - שלשטן פתוחות; וזה
- 55 לכס, וכי ימות - שתיהן סתומות; וידבר דאשה כי תזריע,
- 56 וידבר דאדם כי יהיה, נגע צרעת, ויבשר - ארבעתן פתוחות;
- 57 או בשר - סתומה; ואיש או אשה - פתוחה; ואיש או אשה
- 58 כי יהיה בעור בשרם, ואיש כי ימרט, והבגד - שלשטן
- 59 סתומות; וידבר דזאת תהיה - פתוחה; ואם דל - סתומה;
- 60 וידבר דכי תבאו, וידבר דדברו אל בני ישראל - שתיהן
- 61 פתוחות; ואיש כי תצא - סתומה; ואשה כי תהיה -
- 62 פתוחה; ואשה כי יזוב - סתומה; וידבר דאחרי מות, וידבר
- 63 דדבר אל אהרן, וידבר דדבר אל בני ישראל - שלשטן
- 64 פתוחות; איש איש, ערות אביו, ערות אשת אביו, ערות
- 65 אחותך, ערות בת בןך, ערות בת אשת, ערות אחות אביו,
- 66 ערות אחות אמו, ערות אחי אביו, ערות פלמך, ערות אשת
- 67 אחיו, ערות אשה ובתה - פלן סתומות, והן שתיים עשרה;
- 68 וידבר דדבר אל כל צדת, וכי תבאו אל - שתיהן פתוחות;
- 69 וכי יגור - סתומה; וידבר דאשר יתן מזרעו, ויאמר ה' אל
- 70 משה אמר אל הכהנים - שתיהן פתוחות; והכהן הגדול,
- 71 וידבר דדבר אל אהרן - שתיהן סתומות; וידבר דוינורו,
- 72 וידבר דדבר אל אהרן ואל בניו - שתיהן פתוחות; וידבר
- 73 דשור או פשב - סתומה; וידבר דדבר אל בני ישראל, אלה
- 74 מועדי ה', וידבר דכי תבאו אל הארץ - שלשטן פתוחות;
- 75 וספרתם לכם - סתומה; וידבר דבחדש השביעי - פתוחה;
- 76 וידבר דאף בעשור - סתומה; וידבר דבחמשה עשר יום,
- 77 וידבר דצו את בני ישראל, ולקחת סלת - שלשטן פתוחות;
- 78 ויצא בן אשה - סתומה; וידבר דהוצא את המקלל, וידבר
- 79 דבהר סיני - שתיהן פתוחות; וספרת לה, כי ימוף אחיו,
- 80 ואיש כי ימכר, וכי ימוף אחיו ומטה, וכי ימוף אחיו עמו,
- 81 וכי תשיג יד - פלן סתומות, והן שש; אם בחקתי, ואם לא
- 82 תשמעו לי - שתיהן פתוחות; ואם בזאת - סתומה; וידבר
- 83 דאיש כי יפלא - פתוחה; ואם בהמה - סתומה. מגן
- 84 הפתוחות, שתיים וחמשים; והסתומות, שש וארבעים;
- 85 הכל, שמונה ותשעים.
- 86 ספר במדבר סיני: ויהיו בני ראובן - סתומה; לבני שמעון,
- 87 לבני גד, לבני יהודה, לבני יששכר, לבני זבולון, לבני יוסף,
- 88 לבני מנשה, לבני בנימין, לבני דן, לבני אשר, לבני נפתלי,
- 89 אלה הפקדים, וידבר דאף את מטה לוי, וידבר דאיש על
- 90 דגלו - פלן פתוחות, והן ארבע עשרה; דגל מחנה ראובן,
- 91 ונסע אהל, דגל מחנה אפרים, דגל מחנה דן - ארבעתן
- 92 סתומות; אלה פקודי, ואלה תולדות, וידבר . . הקרב, וידבר
- 93 . . ואני, וידבר דפקד - חמשתן פתוחות; ולקחת, ויאמר
- 94 דפקד - שתיהן סתומות; וידבר דקח, וידבר דנשא, וידבר

48	אז ישיר משה וכני ישראל את השירה הזאת ליהודה ויאמרו	1	האיש, ארור מקלה, ארור מסיג, ארור משגה, ארור מטה,
49	אשירה ליהודה כי נאה נאה	2	ארור ¹⁷ שכב עם כל בהמה, ארור שכב עם אחרתו, ארור
50	עזי וזמרת יה ויהי לי	3	שכב עם חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר
51	אלהי	4	לא יקים - בלן סתומות, והן שלש עשרה. והיה אם שמוע,
52	יהוה איש מלחמה יהוה	5	והיה אם לא תשמע - שתיהן פתוחות. אלה דברי הברית
53	מרכבת פרעה וחילו ירה בים	6	- סתומה. ויקרא משה, אתם נצבים - שתיהן פתוחות. והיה
54	תרחמו ויכסו ירדו במצולת כמו	7	כי יבאו, כי המצוה, ראה נתתי - שלשתן סתומות. וילך
55	ימינד יהוה נאדרי בפה	8	משה - פתוחה. ויקרא משה - סתומה. ויאמר ה' אל משה
56	וכרב גאוד תהרם	9	הן, האזינו השמים, ויבא משה, וידבר ה' אל משה בעצם,
57	תשלח חרודי ואכלמו פקש	10	וזאת הברכה - חמשותן פתוחות. וזאת ליהודה - סתומה.
58	נצבו כמו נד	11	וללי - פתוחה. לבנימן, וליוסף, ולזבולן, ולגד, ולדן,
59	קפאו תהמת בלב ים	12	ולאשר, ויעל משה - בלן סתומות, והן שבע.
60	אחלק שלל המלאמו	13	מנן הפתוחות של ספר זה - שלשים וארבע, והסתומות
61	אריק חרבי תורישמו נדי	14	- מאה ועשרים וארבע. הכל - מאה וחמשים ושמונה.
62	צללו פעופרת במים	15	מנן הפתוחות של כל התורה - מאתים ותשעים, ומנן
63	מי כמכה באלם יהוה	16	הסתומות - שלש מאות ושבעים ותשע. הכל - שש מאות
64	נורא תהלת עשה	17	וששים ותשע.
65	נחית	18	צורת שירת האזינו: כל שיטה ושיטה יש באמצע רוח
66	נהלת בעוד אל נה	19	אחד בצורת הפרשה הסתומה, ונמצא כל שיטה חלוקה
67	חיל	20	לשתיים. וכותבין אותה בשבעים שיטות. ואלו הן התבות
68	אז נבהלו אלופי	21	שבראש כל שיטה ושיטה:
69	נמנו	22	האזינו, יערף, כשעירם, כי, הצור, אל, שחת, הלה, הלוא,
70	תפל עליהם אימתה	23	זכר, שאל, בהנחל, יצב, כי, ימצאהו, יסבכנהו, כנשר,
71	עד	24	פרש, ה', ירכבהו, וינקהו, חמאת, בני, ודם, שמנת, וינבל,
72	עד יעבר עם זו	25	בתועבת, אלהים, לא, ותשפח, מפעס, אראה, בנים, כעסוני,
73	מכון	26	בגוי, ותיקד, ותלהט, חצי, וקטב, עם, ומחדרים, יונק,
74	מקדש ארני בוננו	27	אשביטה, פן, ולא, ואין, יבינו, ושנים, וה', ואיבינו,
75	כי	28	ומשדמת, אשכלת, וראש, חתום, לעת, וחש, ועל, ואפס,
76	כא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את מי	29	צור, ישתו, יהי, ואין, מחצתי, כי, אם, אשיב, אשפיר, מדם,
77	הים	30	הרנינו, ונקם.
78	כל התורה. בלה - בין בשירות, בין בשאר הכתב - תפון	31	כל אלו התבות שבראש.
79	שתהיה אות סמוכה לחברתה ביותר, ולא תדבק בה, ולא	32	ואלו הן התבות שבראש כל חצי שיטה אחרונה, שהן
80	תתרחק ממנה, כדי שלא תתראה התבה כשתי תבות; אלא	33	באמצע הדף:
81	היה בין אות לאות כחוט השערה. ואם הרחיק אות מאות,	34	ותשמע, תזל, וכרביבים, הבו, כי, צדיק, דור, עם, הוא,
82	כדי שתראה התבה כשתי תבות לתינוק שאינו רגיל - הרי	35	בינו, זקניד, בהפרידו, למספר, יעלב, ובתהו, יצרנהו, על,
83	זה פסול עד שיתקן.	36	ישאהו, ואין, ויאכל, ושמן, עם, עם, וישמן, ויש,
84		37	יקנאהו, יזכרו, חדשים, צור, וינרא, ויאמר, כי, הם, ואני,
85	פרק ט	38	כי, ותאכל, אספה, מזי, ושן, מחוץ, גם, אמרתי, לולי, פן,
86	א. אין עושין ספר תורה, לא ארכו יתר על הקפו, ולא	39	כי, לו, איכה, אם, כי, ענבמו, חמת, הלא, לי, כי, כי,
87	הקפו יתר על ארכו. וכמה הוא ארכו? בגויל [קלף עבה] -	40	כי, ואמר, אשר, יקומו, ראו, אני, ואין, ואמרתי, ותאחו,
88	ששה טפחים, שהם ארבע ועשרים אצבע ברחב הגודל של	41	ולמשנאי, וחרבי, מראש, כי, וכפר.
89	נדי; ובקלף [שהוא דק יותר] - או פחות או יותר, והוא שיהא	42	שירת הים כותבין אותה בשלשים שיטות.
90	ארכו כהקפו. וכן אם עשה בגויל פחות מששה ומעט את	43	שיטה ראשונה כדרכה, ושאר השיטות - אחת מניחין
91	הכתב, או יתר על הששה והרחיב בכתב, עד שיהיה ארכו	44	באמצעה רוח אחד, ואחת מניחין הרוח בשני מקומות
92	כהקפו - הרי זה כמצוה.	45	באמצעה, עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש, ונמצא רוח
93	ב. שעור הגליון [שוליים. קלף ריק ללא כתב] מלמטה,	46	כנגד הכתב, וכתב כנגד הרוח.
	ארבע אצבעות; ולמעלה, שלש אצבעות; ובין דף [עמוד]	47	וזה היא צורתה:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ג אדר - ספר אהבה - הל' תפילין ומוזוה וספר תורה פט

מתוך מהדורת חזק

48 מששה, על הדרך הזאת הוא מחשב, ויצא ארכו כהקפו, 48
49 בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בחשבון.
50 ט. רחב הגודל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי
51 תורה בלה, והוא הבינוני - כבר דקדקנו בשעורו, ומצאנוהו
52 רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק; והן כארף
53 שתי שעורות ברוח. וכל טפח האמור בכל מקום, הוא
54 ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים.
55 י. ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף מדפיו, ארבע
56 אצבעות; ושירת הים ושירת האזינו, רחב כל דף משתייהן
57 שש אצבעות; ומנין השיטין שבכל דף ודף, אחת וחמשים;
58 ומנין הדפין של כל הספר, מאתיים ששה ועשרים דף; וארף
59 כל הספר, ארף ושלש מאות וששים ושש אצבעות, בקרוב.
60 יא. אלו השש אצבעות היתרות בחשבון, לגליון שבתחלת
61 הספר ושכסופו. והעורות שכתבנו בהם, עורות אילים.
62 ובזמן שתמצה לכתב על פי המדות האלו, או קרוב להן
63 מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר דף או
64 שנים או שלשה - לא תיגע ולא תהא צריך לחשבון, אלא
65 מיד יבוא לך ארכו כהקפו.
66 יב. אין עושין ביריעה פחות משלשה דפין, ולא יתר על
67 שמונה דפין; נדמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק
68 אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. במה דברים אמורים?
69 בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפלו פסוק
70 אחד בדרך אחד, עושין אותו דף אחד לבדו, ותופרין אותו
71 עם שאר היריעות.
72 יג. כשיתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגידין של
73 בהמה או חיה שהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן, כדרך
74 שתופרין התפילין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני. לפיכך,
75 אם תפרן שלא בגידין, או בגידי בהמה טמאה - פסל, עד
76 שיתיר ויחזור ויתפר בהלכה.
77 יד. כשיתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה בלה
78 מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט
79 מלמטה בלא תפירה, כדי שלא תקרע היריעה באמצעה
80 כשיגלל. ועושה לו שני צמודים של עצץ, אחד בתחלתו
81 ואחד בסופו. ותופר העור ששיר בתחלה ובסוף על
82 העמודים בגידין, כדי שיהא נגלל עליהן; ויחזיק בין
83 העמוד והכתב שבדרך.
84 טו. ספר תורה שנקרעה בו יריעה - בתוך שתי שיטות
85 [בתוך הכתב בין אות לאות], יתפר; בתוף שלש, לא יתפר.
86 במה דברים אמורים? בימשן שאין עצמו [מי פרי האלון שבו
87 עובד הקלף] נכר; אבל אם נכר הגויל שהוא עפוי - תופר,
88 ואפלו קרע הבא בתוף שלש. וכן בין דף לדף, ובין תבה
89 לתבה - יתפר. וכל הקרעים - אין תופרין אותן, אלא בגידין
90 שתופרין בהן היריעות זו לזו; ובכל הקרעים - יזהר שלא
91 תחסר אות אחת, או תשתנה צורתה.
92 פַּרָק י

1 לדרך, שתי אצבעות. לפיכך, צריך שנייה בתחלת כל יריעה
2 ובסופה, רחב אצבע אחת וכדי תפירה - שנמצא כשתתפר
3 היריעה, יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כלו, שתי
4 אצבעות. וניח מן העור בתחלת הספר ובסופו, כדי לגל
5 עמוד. וכל השעורין האלו, למצוה; ואם חסר או היתר,
6 לא פסל.
7 ג. כיצד יתבון אדם, עד שיעשה הספר שיהיה ארכו
8 כהקפו? מתחיל ומרבע העורות בשנה [ברחבם], ועושה
9 רחב כל עור מיהן ששה טפחים, קצב [מדה] אחד לכל.
10 ואחר כך גולל העורות, ועושה מהן כרף אחד, מהדק יפה
11 יפה; ומוסיף בעורות ומתדק, עד שיעשה הקף הכרף ששה
12 טפחים, שהוא רחב העור. ומודד בחוט של שני, שמקיפו
13 על הכרף.
14 ד. ואחר כך יעשה פנה שנה, יהיה ארפה ארבעים או
15 חמשים אצבעות; ויחלק אצבע אחת מהן בפנה לשנים
16 ולשלשה ולארבעה חלקים, כדי שידע בו שעור חצי אצבע,
17 ורביע אצבע, וכיוצא בזה החלק. וימדד כל עור ועור בכנה
18 זו, עד שידע פמה אצבע יש בכל עור ועור, כדי שידע פמה
19 אצבע בארף כל הכרף.
20 ה. ואחר כך לוקח עורות אחרים, שנים או שלשה, לבדק
21 בהן שעור הכתב, וכותב בהן דף אחד. ודבר דויע, שארף
22 הדרך שבע עשרה אצבעות, לפי שהוא מניח גליון למעלה
23 שלש, ולמטה ארבע; אבל רחב הדרך, הוא לפי הכתב - אם
24 דק אם עבה. וכן מנין השיטות שבדרך, יבואו לפי הכתב,
25 לפי שבין שיטה לשיטה, כמלא שיטה.
26 ו. ואחר שפכתב הדרך שבדרך בו לפי מה שירצה, ימד רחב
27 הדרך באצבעות הפנה; ויסיף על רחב הדרך שתי אצבעות
28 שביין דף ודף, ויחשב במה דפין יבואו בכרף שגלל מאותו
29 הכתב שבדק בו, וידע חשבון הדפין. ויראה פמה נכתב
30 בדרך זה שבדק בו מן התורה בלה, ומשער לפי הספר שהוא
31 כותב ממנו. ומחשב - אם עלתה כל התורה לפי מנין
32 הדפין, זה הוא הכתב שכותב בו בכרף; ואם הוציא
33 החשבון שהדפין יותר מן התורה [עודף דפים על הכתב],
34 ירחיב בכתב עד שיתמעט מנין הדפין, ויבדק בדרך אחר;
35 ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט בכתב
36 עד שירבה ממנין הדפין, ויבדק בדרך אחר. וכן בדרך אחר
37 דף, עד שיבוא החשבון אחד. מאחר שידע רחב הדפין
38 ושעור הכתב, מתחיל באותו הכרף.
39 ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשרטוט, כפי רחב הדרך
40 שבדק בו, ועלה בחשבון. וכשישאר לו מן העור שלש
41 אצבעות או ארבע יותר על הדרך האחרונה שביריעה, מניח
42 ממנו רחב אצבע וכדי תפירה, ויקץ השאר ואל יחוש -
43 שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על הכרף שגלל, כנגד כל
44 התוספות שקווצץ מכל עור ועור; ואינו צריך לחשב דבר
45 זה, שהכתב מושכו לפי מנין הדפין [מנין הדפים הוא כרוחב
46 הכתב].
47 ח. וכן הרוצה לעשות רחב הספר יותר על ששה או פחות

א. נמצאת למד, שעשרים דברים הן, שפלו אחד מהן

45 גבי החמשין. ומניחין חמשין על גבי נביאים וכתובים,
 46 אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי החמשין, ולא
 47 חמשין על גבי ספר תורה. וכל כתבי הקדש, אפלו הלכות
 48 והגדות - אסור לזרק אותן. הקמיעין [קלפים עם שמות
 49 הקודש לסגולה] שיש בהם ענינים של כתבי הקדש - אין
 50 נכנסין בהן לבית הכסא, אלא אם פן היו מחפות עור.
 51 ו. לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו, ויכנס בו לבית
 52 המרחץ, או לבית הכסא, או לבית הקברות - אף על פי
 53 שהוא פרוץ במטפחות, ונתון בתוף התיק שלו. ולא יקרא
 54 בו, עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר, או מן המת, או
 55 מבית הכסא. ולא יאחז הספר כשהוא ערם. ואסור לישוב
 56 על מטה שספר תורה עליה.
 57 ז. בית שיש בו ספר תורה - אסור לשמש מטתו בו, עד
 58 שיוציאנו, או עד שניחנו בכלי, ויתן הכלי בכלי אחר
 59 שאינו מזמן לו [מיוחד, מיוחד]; אבל אם היה מזמן לו -
 60 אפלו עשרה פלים זה בתוף זה, ככלי אחד הן. או עד
 61 שייעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, אם אין לו בית
 62 אחר; אבל אם יש לו בית אחר - אסור לשמש מטתו,
 63 עד שיוציאנו.
 64 ח. כל הטמאין, ואפלו נדות, ואפלו גוים - מתרין לאחז
 65 ספר תורה, ולקרות בו; שאין דברי תורה מקבלין טמאה.
 66 והוא, שלא יהיו ידיו מטנפות, או מלכלכות בטיט; אלא
 67 ירחצו ידיהן, ואחר כך יגעו בו.
 68 ט. כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך, חייב לעמד מפניו.
 69 ויהיו הכל עומדין, עד שיעמד זה שהוא מהלך בו
 70 כשיגיעו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם; ואחר כך,
 71 יהיו מתרין לישוב.
 72 י. מצוה ליחד לספר תורה מקום, ולכבד אותו המקום,
 73 ולהדרו יתר מדי; דברים שבלוחות הברית, הן שכל
 74 ספר וספר. לא ירק אדם כנגד ספר תורה, ולא יגלה ערוותו
 75 כנגדו, ולא יפשוט רגליו כנגדו, ולא יניחנו על ראשו
 76 כמשוי. ולא יחזיר אחריו לספר תורה, אלא אם פן היה
 77 גבוה ממנו עשרה טפחים.
 78 יא. היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו - לא יניח
 79 ספר תורה בתוף השק, ויניחנו על גבי החמור וירפב עליו;
 80 ואם היה מתפחד מן הגנבים, מתר. ואם אין שם פחד -
 81 מניחו בחיקו כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה והולך.
 82 כל מי שיושב לפני ספר תורה, יושב בכבד ראש ובאימה
 83 ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם, שנאמר:
 84 "והיה שם בך לעד"; ויכבדנו כפי כחו. אמרו חכמים
 85 הראשונים: 'כל המחלל את התורה, גופו מחלל על
 86 הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות'.
 87 בריו רחמנא דיסיען

1 פוסל ספר תורה; ואם נעשה בו אחד מהן - הרי הוא
 2 כחמש מן החמשין שמלמדין בהן התינוקות, ואין בו
 3 קדשת ספר תורה, ואין קורין בו ברבים; ואלו הן: (א) אם
 4 נכתב על עור עור בהמה טמאה; (ב) שנכתב על עור בהמה
 5 טהורה שאינו מעבד; (ג) או שהיה מעבד שלא לשם ספר
 6 תורה; (ד) שנכתב שלא במקום כתיבה, על הגויל במקום
 7 בשר ועל הקלף במקום שער; (ה) שנכתב מקצתו על
 8 הגויל, ומקצתו על הקלף; (ו) שנכתב על דוכסוסטוס
 9 [חלק העור החיצוני בבהמה]; (ז) שנכתב בלא שרטוט;
 10 שנכתב שלא בשחר העומד [המתקיים זמן רב];
 11 שנכתב בשאר לשונות; (י) שכתבו גוי וכיוצא בו
 12 משאר פסולין; (יא) שכתב האזכרות [שמות הקב"ה] בלא
 13 כונה; (יב) שחטר אפלו אות אחת; (יג) שהוסיף אפלו
 14 אות אחת; (יד) שנגעה אות באות; (טו) שנפסקה צורת
 15 אות אחת, עד שלא תקרא כל עקר, או תדמה לאות אחרת
 16 - בין בעקר [בתחילת] הכתיבה, בין בנקב [שניקבה האות],
 17 בין בקרע, בין בטשטוש [נמחקה מקצת האות];
 18 (טז) שהרחיק או הקריב בין אות לאות, עד שתראה
 19 התבה כשתי תבות, או שתי תבות כתבה אחת; (יז) ששנה
 20 צורת הפרשיות; (יח) ששנה צורת השירות; (יט) שכתב
 21 בשאר הכתב כשירה; (כ) שתפר הריעות שלא בגידי
 22 טהורה. ושאר כל הדברים - למצוה, לא לעבב.
 23 ב. ספר תורה הפשוט - נוהגין בו קדשה יתרה וכבוד גדול.
 24 ואסור לו לאדם למכר ספר תורה, אפלו אין לו מה יאכל,
 25 ואפלו היה לו ספרים רבים, ואפלו ישן לקח בו חדש.
 26 לעולם אין מוכרין ספר תורה, אלא לשני דברים - שילמד
 27 תורה בדמיו, או שישא אשה בדמיו; והוא, שלא יהיה לו
 28 דבר אחר למכר.
 29 ג. ספר תורה שבלה, או שנפסל - נותנין אותו בכלי חרש,
 30 וקוברין אותו אצל תלמיד חכם; וזו היא גניזתו.
 31 מטפחות [מעילין] ספרים שבלו, עושין אותן תכריכין למת
 32 מצוה; וזו היא גניזתן.
 33 ד. תיק שהוכן לספר תורה, והנח בו; וכן המטפחות,
 34 והארון, או המגדל [בימה להנחת הס"ת בעת קריאתן]
 35 שמניחין בו ספר תורה, אף על פי שהספר בתוף התיק;
 36 וכן הכסא שהוכן להניח עליו ספר תורה, והנח עליו ספר
 37 תורה - הכל תשמישי קדשה הן, ואסור לזרקן; אלא
 38 כשיבלו או כשישברו, נגזזין. אבל הבימות שעומד עליהן
 39 אוחז ספר תורה, והלוחות [דגם לוחות הברית] שכותבין
 40 בהן לתינוק להתלמד - אין בהן קדשה. וכן רמוגי פסך
 41 וזהב וכיוצא בהן, שעושין לספר תורה לנואי - תשמישי
 42 קדשה הן; ואסור להוציאן לחל, אלא אם פן מכר אותן
 43 לקנות בדמיהן ספר תורה או חמש.
 44 ה. מתר להניח ספר על גבי ספר, ואין צריך לומר על

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על פני הכסות. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. ענף שעושין על פנה הבגד ממין הבגד - הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר:

"ויקחני בציצית ראשי". וזה הענף - הוא הנקרא 'לבן', מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מגזן מן התורה.

ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע פעין הרקיע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למגזן הכריכות שכורף חוט זה שעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שיעשה על הפנה ענף יוצא ממנה, ושכורף על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצת, ונתנו על ציצת הבגד פתיל תכלת".

ד. התכלת, אינו מעכב את הלבן; והלבן, אינו מעכב את התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לבן לבדו; וכן אם עשה לבן ותכלת, ונפסק הלבן, ונתמעט עד הפנה, ונשאר התכלת לבדו - פשר.

ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצוות, אלא מצות עשה אחת היא; והלובש טלית שיש בה לבן, או תכלת, או שניהם כאחד - הרי קיים מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "היה לכם לציצת", מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת.

ו. כיצד עושין הציצית? מתחיל מצוית של טלית שהיא סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה, ולא פחות מקשר גודל [מפרק ראשון של האצבע עד הציפורן]; ומכניס שם ארבעה חוטין, וכופלן באמצע - נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין מן הקרן. וארבע החוטין השמונה, אין פחות מארבע אצבעות; ואם היו יותר על פן, אפלו אמה או שתיים - פשרות. וכל האצבעות [שיעורן], בגודל. והיה אחד משמונת החוטין, חוט תכלת; והשבעה, לבן.

ז. ולוקח חוט אחד מן הלבן, וכורף בו פריכה אחת על שאר החוטין בצד [בשפת] הבגד, ומניחו; ולוקח חוט התכלת, וכורף בו שתי פריכות בצד פריכה של לבן, וקושר. ואלו השלש פריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק מעט, ועושה חליה שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליה שלישית; וכן עד חליה אחרונה, שהוא כורף בה שתי פריכות של תכלת, וכריכה אחרונה של לבן - מפני שהתחיל בלבן, מסים בו, שמעלין בקדש, ולא

מורידין. ולמה יתחיל בלבן? כדי שיהא סמוך לפנה מינה [מין הכנף]. ועל דרך זו, הוא עושה בארבע הכנפות.

ח. כמה חליות הוא עושה בכל פנה? לא פחות משבע, ולא יותר על שלש עשרה; וזו היא מצוה מן המבחר. ואם לא כרף עליה אלא חליה אחת, פשרה; ואם כרף התכלת על רב הציצית, פשרה. ונזאי התכלת - שיהיו כל החליות בשליש החוטין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף [שאינו כרוך]. וצריך לפרדו [שהיה החוטים נפרדים], עד שיהיה כפיצית שער הראש.

ט. העושה לבן בלא תכלת - לוקח אחד משמונת החוטין, וכורף אותו על שאר החוטין עד שלישי, ומניח שני שלישיהן ענף. וכריכה זו - אם רצה לכרף אותה חליות חליות, כעין שכורף בתכלת - הרשות בידו, וזה הוא מנהגנו; ואם רצה לכרף בלא מגזן חליות, עושה. כללו של דבר - יתפנו להיות הכרוף שלישי, והענף שני שלישי. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה בלבן; ואם כרף הלבן על רב החוטין, או שלא כרף אלא חליה אחת - פשרה.

י. אחד חוטי הלבן, ואחד חוטי התכלת - אם רצה לעשות שזורין [מכמה חוטים], עושה; אפלו היה החוט כפול משמונה חוטין, ושזור עד שנעשה פתיל אחד - אינו נחשב אלא חוט אחד.

יא. חוטי ציצית, בין לבן בין תכלת - צריכין טויה לשם ציצית. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הנאחו בקוצים כשהצאן רוכצין ביניהן, ולא מן הנימין [שערות] הנתלשין מן הבמה, ולא משיורי שתי שהאורג משיר בסוף הבגד - אלא מן הגזה של צמר, או מן הפשתן. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הגזול, ולא משל עיר הנדחת [שעבדה עבודה זרה], ולא משל קדשים; ואם עשה, פסולה. המשתתרה לבהמה, צמרה פסול לציצית; אבל המשתתרה לפשתן הנוטע - הרי זה פשר, שהרי נשתנה.

יב. ציצית שעשה אותה גוי - פסולה, שנאמר: "דבר אל בני ישראל . . . ועשו להם ציצת"; אבל אם עשה אותה ישראל בלא פונה, פשרה. וציצית שנעשת מן העשוי מקדם, פסולה.

יג. כיצד? הביא פנה [מבגד אחר] שיש בה ציצית, והפרה על הבגד - אפלו יש באותה הפנה אמה על אמה, פסול, שנאמר: "ועשו להם ציצת", ולא מן העשוי - שהרי זה דומה למי שנעשת מאליה. ומתיר להתיר ציצית מבגד זה, ולתלותה בבגד אחר, בין לבן בין תכלת.

יד. תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו, וקשר כנהן זו כהלכתה וכנהן זו כהלכתה, ואחר כך חתכן באמצע, ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרן היו פסולין, לפי ששתי הכנפים מערות [מחוברות] זו בזו בחוטין שביניהן, ובשעה שפסקן, נעשו שתי ציציות - נמצא עושה מן העשוי.

טו. הטיל ציצית על ציצית [ארבע ציציות בנוסף לארבע ציציות] - אם נתפנו לבטל את הראשונה - מתיר הראשונה

מתוך מהדורת חזק

47 נבדקה ונודע שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירין
48 שאינן עומדין - פסולה.
49 ה. כיצד בודקין אותה עד שינודע אם נצבעה כהלכתה, אם
50 לאו? לוקחין תבן וריר [נחל] של שלול [מיו שרין], ומי
51 רגלים שנתחמצו [שעברו עליהם] ארבעים יום; ושוורין
52 התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעינה [בצבעה] ולא
53 כהת [כחתה], כשרה. ואם כהת - לוקחין בצק של שעורין
54 שמעפשיין [מחמיצים] אותו למוקנים [מיין דיגים], ונותנין את
55 זו התכלת שנתפנת בתוכו, ואופה הבצק בתנור; ומוציאין
56 התכלת מן הפת, ורואין אותה: אם כהת ממה שהיתה,
57 פסולה; ואם הוסיף עינה [התחזק צבעה], והשחרה יותר
58 ממה שהיתה קדם אפיה - כשרה.
59 ו. חצר [כפר או מושב] שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין
60 בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי היא
61 בחזקתה, עד שתחשוד. המפקיד תכלת אצל הגוי - הרי זו
62 פסולה, שמה החליפה. ואם היתה בכלי, והיה חתום בשני
63 חותמות [שני סימני טגירה], חותם בתוף חותם - כשרה;
64 בחותם אחד, פסולה.
65 ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין
66 [מופרדים] ושוורין [כחוטי ציצית] - פסולה. הלוקח טלית
67 מציצת מן השוק מישראל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי -
68 מן התגר [סוחר], כשרה; מן ההדיוט [שאינו סוחר], פסולה.
69 ח. טלית שהיא בלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונין
70 - עושה חוטי לבן שלה פעין צבעה: אם ירקה, ירקין; ואם
71 אדמה, אדמין. היתה בלה תכלת - עושה לבן שלה משאר
72 צבעונין, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה כתכלת; וכורף
73 על הכל חוט אחד תכלת, כדרך שעושה בשאר ציציות
74 שאינן צבועין.
75 ט. קשה ענש מי שאינו מניח לבן, יתר מענש מי שלא
76 הניח תכלת: לפי שהלבן, מצוי לכל; והתכלת, אינה מצויה
77 לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן, מפני
78 הצבע שאמרנו.
79

פרק ג

80 א. כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה - היא
81 כסות שיש לה ארבע כנפים, או יותר על ארבע; ומהנה
82 מדתה, כדי שיתפסה בה ראשו ורבו של קטן המהלך לבדו
83 בשוק, ואינו צריך אחר לשמרו ולילף עמו; ומהנה הכסות
84 של צמר או של פשתים, בלבד.
85 ב. אכל טלית של שאר מינין - כגון בגדי משי, ובגדי צמר
86 גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה [צמר] של
87 עזים, וכיוצא בהן - אין חייבין במצות ציצית אלא מדברי
88 חכמים, כדי להזהר במצות ציצית; והוא, שתהיה מרבעת
89 או יותר על ארבע, ויהיה שעורה פשעור שאמרנו. שפל
90 הבגדים האמורים בתורה סתם, אינם אלא צמר ופשתים
91 בלבד.
92 ג. "על ארבע כנפות כסותך" - "ארבע", ולא בעלת שלש.

1 או חותכה, וכשרה. ואם נתפנו להוסיף - אף על פי שחתך
2 אחת משתיהן, הרי זו פסולה; שהרי כשהוסיף פסל הכל,
3 וכשהתיר או חתך התוספת, נמצא השאר נעשה מן עשוי,
4 שעשיתו הראשונה פסולה היתה.
5 טז. וכן המטיל לבעלת שלש [כנפים], ואחר כך השלימה
6 לארבע [הוסיף כנף רביעית], והטיל לרביעית - בלה פסולה,
7 שנגמר: "תעשה", ולא מן העשוי.
8 יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על ארבע
9 כנפיה כשהיא כפולה, אלא אם כן תפרה בלה, ואפלו מרוח
10 אחת.
11 יח. נפסק הכנף שיש בה הציצית - חוץ לשלש אצבעות,
12 תפרה במקומה; בתוף שלש, לא יתפר. נתמעטה זוית של
13 בגד שבין חוטי הציצית ובין סוף האריג - אפלו לא נשאר
14 מן האריג אלא כל שהוא, כשרה. וכן אם נתמעטו חוטי
15 הציצית - אפלו לא נשתיר מהן אלא כדי עניבה, כשרה;
16 ואם נפסק החוט מעקרו, אפלו חוט אחד - פסולה.

פרק ב

17
18 א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום, היא הצמר הצבוע
19 כפתוף שבכחל [כצבע כחול המעורב בצבע לבן]; וזו היא
20 דמות הרקיע הנראית לעין בטהרו של רקיע [כשהוא ללא
21 עננים]. והתכלת האמורה בציצית, צריך שתהא צביעתה
22 צביעה ידועה, שעומדת ביפיה, ולא תשתנה. וכל שלא
23 נצבע באותה הצביעה, פסול לציצית; אף על פי שהוא
24 כעין הרקיע, כגון שצבעו באיסטיס [מיו צבע] או בשאר
25 המשחירין [הצובעים בצבע כחול חזק] - הרי זה פסול
26 לציצית. ורחל בת עז [שאמה עז ואביה איל], צמרה פסול
27 לציצית.
28 ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושוורין
29 אותו בסיד; ואחר כך מכבסין אותו, עד שיהיה נקי;
30 ומרתיחים אותו באהל [מיו צמר] וכיוצא בו, כדרך
31 שהצבעין עושין כדי שיקלט את העין [הצבע]. ואחר כך
32 מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו [מדמה] לעין
33 [צבע] הים, ודמו שחר כדיו, ובינם המלח [ים הגדול] הוא
34 מצוי. ונותנין את הדם ליורה, ונותנין עמו סממין [מיני
35 צבעים] כמו הקמוניא וכיוצא בה, כדרך שהצבעין עושין;
36 ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה כעין הרקיע.
37 וזו היא צורת תכלת של ציצית.
38 ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה
39 שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע בה
40 מעט צמר לכדקו אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה בלה.
41 אלא כיצד יעשה? לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן, ומניח
42 בו מעט צמר שבודק בו; ושוורף את שבודק, שהרי נצבע
43 לכדיקה. ושוורף הצבע שבפלי שבודק בו, שהרי פגמו
44 ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.
45 ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמא
46 לא נצבעה לשמה. ואף על פי שנלקחה מן הממחה, אם

47 שאין בגופה קדשה. ואסור למכר טלית מציצת לגוי, עד
48 שיתיר ציציותיה; לא מפני שיש בגופה קדשה - אלא שמא
49 תעטף בה, ויתלנה עמו ישראל, וידמה שהוא ישראל,
50 ויתרגנו. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הציצית מן
51 התורה; ומדברי חכמים, שכל קטן שידע להתעטף, חייב
52 בציצית, כדי לחנכו במצוות. ונשים ועבדים שרצו להתעטף
53 בציצית, מתעטפים בלא ברכה; וכן שאר מצוות עשה
54 שהנשים פטורות מהן - אם רצו לעשות אותה בלא ברכה,
55 אין ממחין בידן. טמטום ואנדרוגינוס [ספקי זכר ספקי
56 נקבה], חייבין בכלן [בכל המצוות] מספק; לפיכך אין
57 מברכין, אלא עושין בלא ברכה.

58 י. היאך חייב מצות הציצית? כל אדם שהוא חייב לעשות
59 מצוה זו - אם יתכסה בכסות הראויה לציצית - טייל לה
60 ציצית, ואחר כך יתכסה בה; ואם נתכסה בה בלא ציצית,
61 הרי בטל מצות עשה. אבל הבגדים הראויים לציצית - כל
62 זמן שלא יתכסה בהן אדם, אלא מקפלין ומנחין - פטורין
63 מן הציצית; שאינה חובת הטלית, אלא חובת האיש שיש
64 לו טלית.

65 יא. אף על פי שאין אדם מחייב לקנות טלית ולהתעטף בה
66 כדי שיעשה בה ציצית - אין ראוי לאדם חסיד לפטר עצמו
67 ממצוה זו; אלא לעולם ישתדל אדם להיות עטוף בכסות
68 המחייבת בציצית, כדי שיקים מצוה זו. ובשעת התפלה,
69 צריך להזהר ביותר; וגנאי גדול הוא לתלמיד חכמים,
70 שיתפלל והוא אינו עטוף בציצית.

71 יב. לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב
72 שקלה ותלה בה כל המצות בלן, שנאמר: "ויראתם אתו,
73 וזכרתם את כל מצות ה'".

74 בריך רחמנא דסייען

75 יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ג

76 הלכות ברכות

77 מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא
78 אחר אכילה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

79 פָּרָק א

80 א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר:
81 "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך". ואינו חייב מן
82 התורה, אלא אם שבע, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת";
83 ומדברי סופרים [מדרבנן], שאפלו אכל פניח, מברך אחריו.
84 ב. ומדברי סופרים, חייב אדם לברך על כל מאכל תחלה,
85 ואחר כך יתנה ממנו. וכן אם הרים ריח טוב, יברך ואחר
86 כך יתנה ממנו. ואפלו נתפון לאכל או לשותות כל שהוא,
87 מברך ואחר כך יתנה; וכל הנהנה מן העולם בלא ברכה,
88 מעל [כאילו גזל מהקדש]. וכן מדברי סופרים, לברך אחר
89 כל מה שיאכל וכל מה שישתה - והוא שישתה רביעית,

1 אם בן - "ארבע", ולא בעלת חמש? תלמוד לומר: "אשר
2 תכסה בה", אפלו בעלת חמש או יותר על זה. ולמה אני
3 מחייב בעלת חמש ופטר בעלת שלש, ושתייהן אינן בעלי
4 ארבע כנפות? מפני שיש בכלל חמש, ארבע. לפיכך,
5 כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש, אינו עושה אלא
6 לארבע הכנפים המרחקות זו מזו מאותן החמש או השש
7 בלבד, שנאמר: "על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה".
8 ד. כסות של בגד, וכנפיה של עור - חייבת; היא של עור,
9 וכנפיה של בגד - פטורה; שאין הולכין אלא אחר עקר
10 הכסות. כסות של שני שתפין - חייבת, שנאמר: "על כנפי
11 בגדיהם"; לא נאמר "כסותך", אלא למעט השאולה -
12 שהטלית השאולה, פטורה מן הציצית שלשים יום; מכאן
13 ואילך, חייבת.

14 ה. כסות של צמר - עושין לכן שלה חוטי צמר; וכסות
15 של פשתן - עושין לכן שלה חוטי פשתן, ממינה. ושא
16 בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממינו - כגון חוטי משי
17 לכסות משי, וחוטי נוצה [צמר עיוס] לכסות נוצה. ואם רצה
18 לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים, עושה;
19 מפני שהצמר והפשתים פטורין בין במינן בין שלא במינן.
20 ושא מנין - במינן, פטורין; שלא במינן, אין פטורין.
21 ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי
22 פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא
23 תכלת? בדין הוא שיהא מתר, שהשעטנא מתר לענין ציצית,
24 שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה
25 אין עושין בן? מפני שאפשר לעשות הלכן שלה ממינה,
26 וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה, אם יכול אמה
27 לקיים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו, כבוא עשה וידחה
28 את לא תעשה. וכאן, אפשר לקיים את שניהם.

29 ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה
30 הלכן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית
31 מפני השעטנא, אלא גזרה זו מדבריהם [מדרבנן], שמא
32 יתכסה בה בלילה שאינו זמן חייב ציצית, ונמצא עובר על
33 לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת הציצית
34 ביום, ולא בלילה, שנאמר: "ויראתם אתו", בשעת ראייה.
35 וסומא, חייב בציצית - אף על פי שאינו רואה, אחרים רואין
36 אותו.

37 ח. מתר לאדם ללבש ציצית בלילה, בין בחל בין בשבת,
38 ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך; ומאימתי יברך
39 על הציצית בשחר? משיכיר בין תכלת שבה ללכן שבה.
40 וכיצד מברך עליה? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
41 אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'. וכל זמן
42 שמתעטף בה ביום, מברך עליה קדם שיתעטף; ואינו מברך
43 על הציצית בשעת עשייתה, מפני שסוף המצוה הוא
44 שיתעטף בה.

45 ט. ומתר להפנס בציצית לבית הפסא ולבית המרחץ. נפקו
46 לו חוטי לכן, או תכלת - זורקן באשפה, מפני שהיא מצוה

47 עד שיענה 'אמן', או ישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה
 48 פמותו.
 49 יב. רבים שנתעודי (התכנסו) לאכל פת, או לשותות יין,
 50 וברך אחד מהן, וענו בלן 'אמן' - הרי אלו מתרין לאכל
 51 ולשתות; אבל אם לא נתפנו לאכל פאחד, אלא זה בא
 52 מעצמו וזה בא מעצמו - אף על פי שהן אוכלין מכבר אחד,
 53 כל אחד ואחד מברך לעצמו. במה דברים אמורים? בפת
 54 ויין בלבד; אבל שאר אכלים ומשקים, אינן צריכין הסבה
 55 (התכנסות לאכול יחד), אלא אם ברך אחד מהן, וענו בלן
 56 'אמן' - הרי אלו אוכלין ושותין, אף על פי שלא נתפנו
 57 להסב פאחד.
 58 יג. כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות
 59 בלן - אף על פי שלא שמע הברכה בלה מתחלתה ועד
 60 סופה, ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה - חייב לענות
 61 'אמן'; ואם היה המברך גוי, או מין (אפיקורס), או כותי
 62 (שומרונים), או תינוק המתלמד, או שהיה גדול ושנה מטבע
 63 (נוסח) הברכה - אין עונין אחריהן 'אמן'.
 64 יד. כל העונה 'אמן' - לא יענה לא אמן חטופה (בהבלעת
 65 הא"ל)9, ולא אמן חטופה (בהבלעת הנו"ן), ולא אמן קצרה,
 66 ולא אמן ארפה, אלא בינונית; ולא יגביה קולו יותר מן
 67 המברך. וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה, לא יענה
 68 'אמן' בכלל העונים.
 69 טו. כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם
 70 שמים לשוא; והרי הוא פנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו
 71 'אמן'. התינוקות, מלמדין אותן הברכות פתקנן; ואף על פי
 72 שהן מברכין לבטלה בשעת למידה, הרי זה מתר. ואין עונין
 73 אחריהן 'אמן'; והעונה אחריהן 'אמן', לא יצא ידי חובתו.
 74 טז. כל העונה 'אמן' אחר ברכותיו, הרי זה מגנה; והעונה
 75 אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, הרי זה משבח -
 76 כגון אחר 'בונה ירושלים' בברכת המזון, ואחר ברכה
 77 אחרונה של קרית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא
 78 סוף ברכות אחרונות, עונה בה 'אמן' אחר עצמו.
 79 יז. ולמה יענה 'אמן' בבונה ירושלים, והרי אחריה ברפת
 80 'הטוב והמטיב'? מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תקנינה,
 81 וכאלו היא תוספת; אבל סוף עקר הברכות של מזון, היא
 82 'בונה ירושלים'. ולמה לא יענה 'אמן' אחר 'אהבת עולם'?
 83 מפני שהיא סוף ברכות ראשונות. וכן כל פיוצא בה,
 84 מברכות שמברכין אותן תחלה לדבר, כגון ברכות שמברכין
 85 לפני קריאת המגלה, והדלקת נר חנכה - לא יפסיק ב'אמן'
 86 בין הברכה ובין הדבר שברך עליו.
 87 יח. ולמה לא יענה 'אמן' אחר ברפת הפרות וכיוצא בה?
 88 מפני שהיא ברכה אחת; ואין עונין 'אמן' אלא אחר ברכה
 89 אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת, או ברכות, כגון ברכות
 90 מלך (במוצאי שמיטה), וברכות כהן גדול (ביוהכ"פ), וכיוצא
 91 בהן - להודיע שפכר השלים כל ברכותיו, ולפיקף עונה
 92 'אמן'.

1 והוא שיאכל פנית. ומטעמת (טעימה לשם בדיקת הטעם) -
 2 אינה צריכה ברכה, לא לפניה ולא לאחריה, עד רביעית.
 3 ג. וכשם שמברכין על ההנהה - כך מברכין על כל מצוה
 4 ומצוה, ואחר כך יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים
 5 דרך שבת והודיה, ודרך בקשה, כדי לזכר את הבורא תמיד,
 6 אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה.
 7 ד. נמצאו כל הברכות בלן, שלשה מינין: ברכות ההנהה,
 8 וברכות המצוה, וברכות היראה - שהן דרך שבת והודיה
 9 ובקשה, כדי לזכר את הבורא תמיד וליראה ממנו.
 10 ה. ונסח כל הברכות, עזרא ובית דינו תקנום. ואין ראוי
 11 לשנותן, ולא להוסיף על אחת מהן, ולא לגרע ממנה; וכל
 12 המשנה מטבע (נוסח) שטבעו חכמים בברכות, אינו אלא
 13 טועה. וכל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות "ה' אלוקינו
 14 מלך העולם" - אינה ברכה, אלא אם כן היתה סמוכה
 15 להברכה.
 16 ו. וכל הברכות בלן, נאמרין בכל לשון; והוא, שיאמר
 17 פענין שתקנו חכמים. ואם שנה את המטבע, הואיל והזכיר
 18 אזכרה ומלכות וענין הברכה, אפלו בלשון חל, יצא.
 19 ז. כל הברכות בלן, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר;
 20 ואם לא השמיע לאזנו, יצא - בין שהוציא בשפתיו, בין
 21 שברך בלבו.
 22 ח. כל הברכות בלן, לא יפסיק בין הברכה ובין דבר
 23 שמברכין עליו בדברים אחרים. ואם הפסיק, צריך לחזר
 24 ולברך שניה; ואם הפסיק בדברים שהן מענין דבר
 25 שמברכין עליו, אינו צריך לברך שניה. כיצד? כגון שברך
 26 על הפת, וקדם שיאכל אמר: 'הביאו מלח', 'הביאו
 27 תבשיל', 'תנו לפלוגי לאכל', 'תנו מאכל לבהמה', וכיוצא
 28 באלו - אינו צריך לברך; וכן כל פיוצא בה.
 29 ט. כל הברכות בלן, מתר לטמא לברך אותן, בין שהיה
 30 טמא טמאה שהוא יכול לעלות (ליטהר) ממנה בו ביום
 31 [בטבילה], בין טמאה שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום.
 32 ואסור למברך לברך פשהוא ערם, עד שיכסה ערותו. במה
 33 דברים אמורים? באיש; אבל אשה - יושבת ופניה (שלמטה)
 34 טוחות (דבוקות) בקרקע, ומברכת.
 35 י. כל הברכות בלן, אף על פי שברך ויצא ידי חובתו, מתר
 36 לו לברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן, כדי להוציאן - חוץ
 37 מברפת ההנהה שאין בה מצוה, שאינו מברך לאחרים אלא
 38 אם כן נהנה עמהן. אבל ברפת ההנהה שיש בה מצוה - כגון
 39 אכילת מצה בלילי הפסח, וקדוש היום - הרי זה מברך
 40 לאחרים ואוכלין ושותין, אף על פי שאינו אוכל ושותה
 41 עמהן.
 42 יא. כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה,
 43 ונתפנו לצאת בה ידי חובתו - יצא, ואף על פי שלא ענה
 44 'אמן'; וכל העונה 'אמן' אחר המברך, הרי זה כמברך -
 45 והוא, שיהיה המברך חייב באותה ברכה. היה המברך חייב
 46 מדברי סופרים, ועונה חייב מן התורה - לא יצא ידי חובתו,

47 ועל ירושלים עירך; ומנסים: 'מנחם עמו בבנין ירושלים',
48 או 'בונה ירושלים'. ואומר באמצע בשבת: 'אלהינו ואלהי
49 אבותינו, רצה והחליצנו במצותיך ובמצות יום המנוח
50 השביעי הזה, ונשבת בו וננוח בו כמצות רצונך, ואל תהא
51 צרה ויגון ביום מנוחתנו. ובימים טובים אומר 'יעלה
52 ויבוא'; וכן בראשי חודשים ובחלו של מועד, מוסיף
53 באמצע ברכה שלישית 'יעלה ויבוא'.

54 ו. בתנפה ופורים, מוסיף באמצע ברכת 'הארץ' על
55 הנסים, כדרך שמוסיף בתפלה. ויום טוב או ראש חודש
56 שחל להיות בשבת, מזכיר 'רצה והחליצנו תחלה, ואחר
57 כך 'יעלה ויבוא'; וכן ראש חודש טבת שחל להיות בשבת,
58 מזכיר 'על הנסים' בברכת 'הארץ', ו'רצה והחליצנו' ו'יעלה
59 ויבוא' בנחמה.

60 ז. ברכה רביעית, צריך להזכיר בה שלש מלכותות.
61 וכשמברך האורח אצל בעל הבית, מוסיף בה ברכה לבעל
62 הבית. כיצד מברכו? אומר: 'יהי רצון שלא תבוש בעל
63 הבית בעולם הזה, ולא תפלים לעולם הבא'; ויש לו רשות
64 להוסיף בברכת בעל הבית, ולהאריך בה.

65 ח. וכשמברכין בבית האכל, אומר בברכה רביעית: 'המלך
66 החי, הטוב והמטיב, אל אמת, דין אמת, שופט בצדק,
67 שליט בעולמו לעשות בו כרצונו, שאנחנו עמו וצבדיו,
68 ובכל אנו תביין להודות לו ולברכו'; ומבקש רחמים על
69 האכל לנחמו כפי מה שירצה, וגומר 'הרחמן'.

70 ט. בבית חתנים, מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות
71 אלו, בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם; ואין מברכין
72 ברכה זו לא עבדים, ולא קטנים. ועד כמה מברכין אותה?
73 אם היה אלמון שנסא אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון
74 בלבד; ואם היה בחור שנסא אלמנה או אלמון שנסא
75 בתולה, מברכין אותה כל שבעת ימי המשטה.

76 י. ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים, היא ברכה אחרונה
77 משבע ברכות של נשואין. במה דברים אמורים? בשהיו
78 האוכלין הם שעמדו בברכת נשואין, ושמעו הברכות; אבל
79 אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת
80 נשואין, מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות,
81 כדרך שמברכין בשעת נשואין - והוא שיהיו עשרה,
82 וחתנים מן המנין.

83 יא. אלו הן שבע ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
84 העולם, שהכל ברא לכבודו'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
85 העולם, יוצר האדם'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
86 אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין
87 לו ממנו בנין עדי עד; ברוך אתה ה', יוצר האדם'; 'שוש
88 תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בנייה לתוכה בשמחה; ברוך
89 אתה ה', משמח ציון בבניה'; 'שמח תשמח רעים אהובים,
90 כשמחך יצירך מקדם בגן עדן; ברוך אתה ה', משמח עמו
91 ובונה ירושלים'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
92 ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורנה אהבה ואהבה
93 שלום ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות

1 יט. כל האוכל דבר האסור, בין בידון בין בשגגה - אינו
2 מברך עליו לא בתחלה, ולא בסוף. כיצד? הרי שאכל טבל
3 [שלא הופרש תרומות ומעשרות], ואפלו טבל דדבריהם
4 [מדרבנן], או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו,
5 או מעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכתן - אינו מברך;
6 ואין צריך לומר, אם אכל נבלות וטרפות, או שטה יין נסך,
7 וכיוצא בהן.

8 כ. אכל אם אכל דמאי [נתבואת עם הארץ, שספק אם
9 הופרשה], אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים, או מעשר
10 ראשון שנטלה תרומתו, אף על פי שלא נטל ממנו חשבון
11 תרומה גדולה, והוא שהקדימו בשבילים [הקדים הלוי את
12 הכהן ונטל חלקו כשעדיין התבואה בשבליה], או מעשר שני
13 והקדש שגפדו, אף על פי שלא נתן את החמץ [החדוש
14 בפדייתם] - הרי זה מברך תחלה וסוף; וכן כל פיוצא בהן.

פרק ב

16 א. סדר ברכת המזון, כך היא: ראשונה ברכת 'הזן', שניה
17 ברכת 'הארץ', שלישית 'בונה ירושלים', רביעית 'הטוב
18 והמטיב'. ברכה ראשונה, משה רבנו תקנה; שניה, תקנה
19 יהושע; שלישית, תקנה דוד ושלמה בנו; וברכה רביעית,
20 חכמי משנה תקנה.

21 ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, ואכלו
22 פתן - אין מברכין לפניה, ומברכים לאחר סעודתן שתי
23 ברכות בלבד, כדי שלא יבטלו ממלאכת בעל הבית: ברכה
24 ראשונה - בתקנה; שניה - פותח בברכת 'הארץ', וכולל
25 'בונה ירושלים' בברכת 'הארץ', וחותם בברכת 'הארץ'.
26 ואם היו עושין בסעודתן [עובדים תמורת מזון] בלבד, או
27 שהיה בעל הבית מסב עמם - מברכין בתקנה ארבע ברכות,
28 כשאר כל אדם.

29 ג. ברכת 'הארץ' - צריך לומר הודיה בתחלתה ובסופה,
30 וחותם בה 'על הארץ ועל המזון'; וכל שלא אמר 'ארץ
31 חמדה טובה ורחבה' בברכת 'הארץ', לא יצא ידי חובתו.
32 וצריך להזכיר בה ברית ותורה, ולהקדים ברית לתורה;
33 שהברית הזאת שאומרים בברכת 'הארץ', היא ברית מילה
34 שנקרתה עליה שלש עשרה בריתות; והתורה פלה נכרתה
35 עליה שלש בריתות, שגאמר: "אלה דברי הברית מלבד
36 הברית", "אתם נצבים וגו' לעברך בברית ה'".

37 ד. ברכה שלישית - פותח בה 'רחם ה' אלהינו על ישראל
38 עמך ועל ירושלים עירך', או 'נחמנו ה' אלהינו בירושלים
39 עירך'; וחותם בה 'בונה ירושלים', או 'מנחם עמו בבנין
40 ירושלים' - ולפיכך נקראת ברכה זו 'נחמה'. וכל מי שלא
41 אמר מלכות בית דוד בברכה זו - לא יצא ידי חובתו, מפני
42 שהיא ענין הברכה; שאין נחמה גמורה, אלא בתורת
43 מלכות בית דוד.

44 ה. בשבתות ובימים טובים, מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה,
45 ואומר קדשת היום באמצע. כיצד? מתחיל: 'נחמנו ה'
46 אלהינו בציון עירך', או 'רחם ה' אלהינו על ישראל עמך

46 מעשה קדרה [מיני דגן שנתבשלו בקדירה], פטר את התבשיל
47 [שלא ממיני דגן]; ברוך על התבשיל, לא פטר את מעשה
48 קדרה.

49 ז. גמר בלבו מלאכל או מלשתות, ואחר כך נמלך לאכל או
50 לשתות - אף על פי שלא שנה מקומו, חוזר ומברך; ואם
51 לא גמר בלבו, אלא דעתו לחזור לשתות או לאכל - אפלו
52 פסק כל היום בלו, אינו צריך לברך שנית.

53 ח. היו שותין, ואמרו: 'בואו ונברך ברפת המזון', או 'בואו
54 ונדקדש קדוש היום' - נאסר להם לשתות, עד שיברכו או
55 יקדשו; ואם רצו לחזור ולשתות קדם שיברכו או יקדשו, אף
56 על פי שאינם רשאים - צריכים לחזור ולברך 'בזמנו' פרי
57 הגפן, ואחר כך ישתו. אבל אם אמרו: 'בואו ונבדיל', אינן
58 צריכין לחזור ולברך.

59 ט. היו מסבין לשתות יין, ויבא להן מין אחר, כגון שהיו
60 שותין אדם והביאו שחר, או ישן והביאו חדש - אינן
61 צריכין לברך ברפת היין פעם שנייה; אבל מברכין: 'ברוך
62 אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב'.

63 י. אין מברכין על אכל מפל האלון, ולא על משקה מפל
64 המשקין, עד שיבוא לפניו; ואם ברוך ואחר כך הביאו לפניו,
65 צריך לחזור ולברך. נטל אכל וברך עליו, ונפל מידו ונשרף
66 או שטפו נהר - נוטל אחר וחוזר ומברך עליו, אף על פי
67 שהוא מאותו המין; וצריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו
68 לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים
69 לבטלה. עומד אדם על אמת [תעלת] המים, ומברך ושותה,
70 אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה, אינן המים
71 ששתה - מפני שלך נהפון מתחלה.

72 יא. דברים הבאים בתוך הסעודה, והן מחמת הסעודה [כגון
73 בשר ודגים] - אינן צריכין ברכה לא לפנין ולא לאחריהן;
74 אלא ברפת 'המוציא' שבתחלה, וברפת המזון שבסוף,
75 פוטרין הכל, שהכל ספלה לסעודה. ודברים שאינן מחמת
76 הסעודה [כגון פירות], שבאו בתוך הסעודה - טעונין ברכה
77 לפנין, ואין טעונין ברכה לאחריהן. ודברים הבאים לאחר
78 הסעודה, בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה -
79 טעונין ברכה לפנין ולאחריהן.

80 יב. בשבתות וימים טובים, ובסעודת הקזת הדם, ובצת
81 שיצא מן המרחץ, וכיוצא בהן, שאדם קובע סעודתו על
82 היין - אם ברוך על היין שלפני המזון, פטר את היין ששותה
83 לאחר המזון קדם שיברך ברפת המזון; אבל בשאר הימים,
84 צריך לחזור ולברך בתחלה על היין שלאחר המזון. בא להן
85 יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאין בית
86 הבליעה פניו, שיענו הכל אחר אחד 'אמן'; ואינו פוטר את
87 היין שלאחר המזון.

פרק ה

88
89 א. נשים ועבדים, חביין בברכת המזון; וספק יש בדרך אם
90 הן חביין מן התורה, לפי שאין קבוע לה זמן, או אינן חביין
91 מן התורה. לפיכך, אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן.

1 והשותה פחות מרביעית, בין מן היין בין משאר משקין -
2 מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו
3 מברך כלל.

4 יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו
5 מלך העולם, על המתנה ועל הפלפלה ועל ארץ חמדה טובה
6 ורחבה שרצית והנחלת את אבותינו; רחם ה' אלהינו על
7 ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך,
8 והצלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברך עליה בקדשה
9 ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המתנה'. ויבשבתות
10 וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום,
11 כדרך שמזכיר בברכת המזון.

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ג

פרק ד

14 א. כל המברך ברפת המזון או ברכה אחת מעין שלש, צריך
15 לברך אותה במקום שאכל. אבל כשהוא מהלך - ישב
16 במקום שפסק, ויברך; אבל כשהוא עומד - ישב במקומו,
17 ויברך. שכח ברפת המזון, ונזכר קדם שיבא אל המזון במעיו
18 - מברך במקום שזכר; ואם היה מזיד, חוזר למקומו
19 ומברך, ואם ברוך במקום שזכר, יצא ידי חובתו. וכן אם
20 ברוך כשהוא עומד, או כשהוא מהלך - יצא ידי חובתו;
21 ולכתחלה, לא יברך ברפת המזון, ולא ברכה שמעין שלש,
22 אלא כשהוא יושב, ובמקום שאכל.

23 ב. מי שנסתפק לו אם ברוך 'המוציא' או לא ברוך - אינו
24 חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. שכח לברך 'המוציא'
25 - אם נזכר עד שלא גמר סעודתו, חוזר ומברך; ואם לאחר
26 שגמר, אינו חוזר ומברך.

27 ג. היה אוכל בבית זה, ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או
28 שהיה אוכל וקרא לו חברו לדבר עמו, ויצא לו לפתח ביתו
29 וחזר - הואיל וישנה מקומו, צריך לברך למפרע על מה
30 שאכל, וחוזר ומברך בתחלה 'המוציא', ואחר כך גומר
31 סעודתו.

32 ד. חברים שהיו יושבין לאכל, ויצאו לקראת חתן או
33 לקראת פלה - אם הניחו שם זקן או חולה - חוזרין למקומן
34 וגומרין סעודתן, ואינן צריכין לברך שניה. ואם לא הניחו
35 שם אדם - גשהו יוצאין, צריכין ברכה למפרע; וכשהן
36 חוזרין, צריכין ברכה לבתחלה.

37 ה. וכן אם היו מסבין לשתיה, או לאכילת פרות; שכל
38 המשנה מקומו, הרי פסק אכילתו, ולפיכך מברך למפרע על
39 מה שאכל, וחוזר ומברך שניה לבתחלה על מה שהוא צריך
40 לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך
41 לחזור ולברך. אבל במזרחת של [עין] תאנה ויבא לאכל
42 במערבה, צריך לחזור ולברך.

43 ו. ברוך על הפת, פטר את הפרפרת [מריחה ותוספת]
44 שאוכלין בהן הפת, ממיני התבשיל ופרות, וכיוצא בהן;
45 אבל אם ברוך על הפרפרת, לא פטר את הפת. ברוך על

48 - אין מצטרפין, עד שיהא אוכלי הפת רב הנפך. במה
 49 דברים אמורים? בעשרה; אבל בשלשה - צריך שיאכל כל
 50 אחד מהן כזית פת, ואחר כך מזמנין.
 51 ט. שנים שאכלו וגמרו מלאכל, ובא שלישי ואכל - אם
 52 יכולין לאכל עמו כל שהוא אפלו משאר אכלין, מצטרף
 53 עמהן. וחקם גדול שבמסבין - הוא שמברך לכלן, אף על
 54 פי שלא בא אלא באחרונה.
 55 י. שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאים לחלק [לברר כל אחד
 56 בנפרד]; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה, יש [מותר] להן
 57 לחלק [לשתי קבוצות], עד עשרה; ועשרה אינן רשאים לחלק,
 58 עד שיהיו עשרים; שכל זמן שיחלקו ותהיה ברכת הזמון
 59 לכל חלק וחלק בזמון הכל. יש להם לחלק.
 60 יא. שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה
 61 שלשה, אינן רשאים לחלק [ומחמנים אף שלא אכלו יחד];
 62 ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בתבורה שלו, רשאים
 63 לחלק, ואינן חייבין בזמון, שכבר זמנו עליהן. שלשה
 64 שישבו לאכל - אף על פי שכל אחד ואחד אוכל משלו,
 65 אינן רשאים לחלק.
 66 יב. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד - בזמן שמקצתן
 67 רואין אלו את אלו, מצטרפין לזמון אחד; ואם לאו, אלו
 68 מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד
 69 ביניהם, שהוא הולך ומשמש מתבורה זו לתבורה זו -
 70 מצטרפין לזמון אחד, אף על פי שאין מקצת אלו רואין
 71 מקצת אלו; והוא, שישמעו שתייהן כל דברי המברך בבאור
 72 [בבהירות].
 73 יג. שלשה שאכלו, ויצא אחד מהן לשוק - קוראין לו, כדי
 74 שיבנו לשמע מה שנה אומרים, ומזמנין עליו והוא בשוק,
 75 ויצא ידי חובתו; ולכשיחזור למקומו, יברך ברכת הזמון
 76 לעצמו. אבל עשרה שאכלו, ויצא אחד מהן - אין מזמנין
 77 עליו, עד שיחזור וישב במקומו עמהן.
 78 יד. שלשה שאכלו כאחד, וקדם אחד מהן וברך לעצמו -
 79 מזמנין עליו, ויצאו השנים ידי חובת זמון; והוא לא יצא
 80 בזמון זה, שאין זמון למפרע [אחד ברהמ"ז].
 81 טו. שנים שאכלו, כל אחד ואחד מברך לעצמו; ואם היה
 82 אחד יודע ואחד אינו יודע, זה שידע מברך בקול רם,
 83 והשני עונה 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, ויצא ידי חובתו.
 84 וכן מברך לאביו, ועבד מברך לרבו, ואשה מברכת לבעלה,
 85 ויוצאין ידי חובתן; אבל אמרו חכמים: 'תבוא מארה למי
 86 שאשתו ובניו מברכין לו'.
 87 טז. במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן? בזמן שאכלו
 88 ולא שכעו, שהן חייבין לברך מדברי סופרים, ולפיכך
 89 מוציאים אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן. אבל אם
 90 אכל ושבע, שנתחייב בברכת הזמון מן התורה - אין אשה
 91 או קטן או עבד מוציאים אותו מידי חובתו; שכל החיב
 92 בדרך מן התורה - אין מוציאים אותו מידי חובתו, אלא
 93 החיב באותו הדבר מן התורה כמותו.
 94 יז. הנכנס אצל אחרים, ומצאן מברכין ברכת הזמון - אם

1 אבל הקטנים, חייבין בברכת הזמון מדברי סופרים, כדי
 2 לחנכן במצוות.
 3 ב. שלשה שאכלו פת כאחד, חייבין לברך ברכת הזמון קדם
 4 ברכת הזמון. ואי זו היא ברכת הזמון? אם היו האוכלין
 5 משלשה עד עשרה, מברך האחד מהן, ואומר: 'נברך
 6 שאכלנו משלו'; והכל עונין: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו
 7 חיינו', והוא חוזר ומברך: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו
 8 חיינו'.
 9 ג. ואחר כך מתחיל ואומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 10 העולם, הוה', עד שגמר ארבע הברכות; והן עונין 'אמן'
 11 אחר כל ברכה וברכה.
 12 ד. היו האוכלין מעשרה ולמעלה, מזמנין בשם. כיצד?
 13 המברך אומר: 'נברך לאלהינו שאכלנו משלו', והן עונין:
 14 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר
 15 ואומר: 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
 16 ומתחיל ברכת הזמון.
 17 ה. הסועד בבית חתנים - משייתחילו להתעסק בצרכי
 18 סעודת נשואין ולהכניח, ועד שלשים יום אחר הנשואין -
 19 מברך: 'נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והן עונין:
 20 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
 21 והוא חוזר ואומר: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו
 22 ובטובו חיינו'. ואם היו עשרה - מברך: 'נברך לאלהינו
 23 שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והם עונין: 'ברוך
 24 אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
 25 והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו שהשמחה במעונו
 26 שאכלנו משלו ובטובו חיינו'. וכן סעודה שעושין אותה
 27 אחר הנשואין מתמת הנשואין עד שנים עשר חדש, מברך
 28 'שהשמחה במעונו'.
 29 ו. הכל חייבין בברכת הזמון, בדרך שחייבין בברכת הזמון
 30 - אפלו כהנים שאכלו קדשי קדשים בעזרה. וכן כהנים
 31 וישראלים שאכלו כאחד, ואכלו כהנים תרומה וישראל
 32 חלין - חייבין בזמון. נשים ועבדים וקטנים, חייבין בזמון
 33 כחייבין בברכת הזמון.
 34 ז. נשים ועבדים וקטנים - אין מזמנין עליהן [אין מצרפים
 35 לזימון], אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים
 36 ועבדים וקטנים, מפגי הפריצות - אלא נשים לעצמן, או
 37 עבדים לעצמן, או קטנים לעצמן; ובלבד שלא יזמנו בשם.
 38 אנדרוגיניוס [שיש בו סימני נקבות וזכרות] מזמן למינו, ואינו
 39 מזמן לא לנשים ולא לאנשים, מפגי שהוא ספק. והשמטום
 40 [שארין בו לא סימני נקבות ולא זכרות] אינו מזמן כלל. קטן
 41 היודע [מבין] למי מברכין - מזמנין עליו, ואף על פי שהוא
 42 כגון שבע או כגון שמונה; ומצטרף בין למנן שלשה בין
 43 למנן עשרה לזמן עליו. והנכרי, אין מזמנין עליו.
 44 ח. אין מזמנין אלא על מי שאכל מפזית פת ומעלה. שבועה
 45 שאכלו פת, ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר [מיץ מאכלים
 46 מבושלים] וכיוצא בזה - מצטרפין לזמן בשם; והוא, שיהא
 47 המברך מאוכלי הפת. אבל ששה שאכלו פת, וארבעה ירק

47 לא פסלן. מים שהנחתום מטבל בהן את הכעצין [עוגות
 48 יבשות], פסולין; ושהוא חופן [נוטל בכפו] מהן בשעת
 49 לישה, כשרין - שהמים שבתפניו, הן שנעשו בהן מלאכה,
 50 אבל המים שחופן מהם, הרי הן בכשרותן.

51 ט. וכל מים שנפסלו משתית הפלב - כגון שהיו מרים או
 52 מלוחין או צכורין או ריחן רע, עד שלא ישתה אותן הפלב
 53 - בכלים, פסולין לנטילת ידים; ובקרקעות, כשרין להטביל
 54 בהן. חמי טבירה - במקומן, מטבילין בהן את הידים; אבל
 55 אם נטל מהן בכלי, או שהפליג מהן אמה [משך מהן תעלה]
 56 למקום אחר - אין נוטלין מהן לא ראשונים ולא אחרונים,
 57 מפני שאינן ראוין לשתיית הבקמה.

58 י. יש לנוטל [לכתחילה] לתן על ידיו מעט מעט, עד שיתן
 59 כשעור; ואם נתן הרביעית בלה בשטיפה אחת, כשור.
 60 נוטלין ארבעה [או] חמשה [בני אדם] זה בצד זה, או יד זה
 61 על גבי יד זה, בשטיפה אחת - ובלבד שירפו ידיהן [לא
 62 ידחקו ידיהם זו לזו], כדי שיכבדו ביניהן המים, ויהיה באותה
 63 השטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד.

64 יא. אין נותנין לידיים לא בדפנות הפלים [שנשברו], ולא
 65 בשולי [תחתית] המתץ [כלי חרס גדול], ולא בתרסים [שברי
 66 חרס], ולא במגופת [מכסה] החבית. ואם תקן [הרחיב]
 67 המגופה לנטילה, נותנין ממנה לידיים; וכן החמת [נוד]
 68 שתקנה, נותנין בה לידיים. אבל שק וקפה - אף על פי
 69 שתקנו, אין נותנין מהן לידיים. ולא יתן לתברו בתפניו,
 70 שאין תפניו פלי. וכלים שנשברו שבירה המטהרת אותן
 71 מידי טמאה - אין נותנין בהם לידיים, מפני שהן שברי
 72 פלים.

73 יב. בכל הפלים נוטלין לידיים, אפלו פלי גללים וכלי אדמה
 74 - והוא, שהיו שלמים. פלי שאינו מחזיק רביעית, או שאין
 75 בו רביעית - אין נותנין ממנו לידיים.

76 יג. הכל כשרין לתן לידיים, אפלו חרש שוטה וקטן. אם
 77 אין שם אחר - מניח הפלי בין ברפיו, וצק על ידיו, או יטה
 78 החבית על ידיו, ויטל; או נוטל ידו אחת וצק בזו על זו,
 79 וחוזר וצק בראשונה על השנייה. והקוף, נוטל לידיים.

80 יד. השקת [אבן חלולה] שדולה האדם [מים] בידו או בגלגל
 81 ונותן לתוכה, והמים נמשכין ממנה באמה והולכין ומשקין
 82 הירקות או הבהמה, והניח ידיו בשקת, ועברו המים ושטפו
 83 על ידיו - לא עלתה לו נטילה, שהרי אין כאן נותן על ידיו;
 84 ואם היו ידיו קרובות לשפיכת הדלי, עד שנמצאו המים
 85 שטפו על ידיו מכח נתינת האדם - עלתה לו נטילה.

86 טו. מים שנסתפק לו אם נעשה מהן מלאכה או לא נעשה,
 87 אם יש בהן כשעור או שאין בהן, אם הן טהורין או טמאין,
 88 ספק נוטל ידיו ספק לא נוטל ידיו - ספקו טהור; שכל ספק
 89 שבטהרת ידים, טהור.

90 טז. מים ראשונים - צריך שיגביה ידיו למעלה, שלא יצאו
 91 מים חוצ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידיים; ואחרונים - צריך
 92 שישפיל ידיו למטה, כדי שיצא כל כח המלח שעל ידיו. מים
 93 ראשונים, נטלים בין על גבי פלי בין על גבי קרקע;

1 מצא המברך אמר 'נברך', הוא עונה 'ברוך ומברך'; ואם
 2 מצא האוכלים עונין 'ברוך שאכלנו', הוא עונה אחריהן
 3 'אמן'.

פרק ו

4
 5 א. כל האוכל הפת שמברכין עליה 'המוציא' - צריך נטילת
 6 ידים תחלה וסוף, ואף על פי שהיא פת חלין; ואף על פי
 7 שאין ידיו מלכלכות, ואינו יודע להן טמאה - לא יאכל, עד
 8 שיטל שתי ידיו. וכן כל דבר שטבולו במשקין - צריך נטילת
 9 ידים תחלה.

10 ב. כל הנוטל ידיו - בין לאכילה, בין לקריית שמע, בין
 11 לתפלה - מברך בתחלה 'אשר קדשנו במצוותיו וצננו על
 12 נטילת ידים'; שזו מצות חקמים היא, שנצטוונו בתורה
 13 לשמע מהן, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוך". ומים
 14 אחרונים - אין מברכין עליהן, שאינן אלא מפני הסכנה;
 15 ולפיכך חייב אדם להזהר בהן ביותר.

16 ג. נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל, רשות - רצה נוטל,
 17 רצה אינו נוטל. ופרות של חלין - אינן צריכין נטילת ידים,
 18 לא בתחלה ולא בסוף; וכל הנוטל ידיו לפרות, הרי זה
 19 מגסי הרוח [גאוותנים]. כל [מדד] את המלח, [כל שהמלח
 20 בו] צריך נטילת ידים באחרונה - שמא יש בו מלח סדומית
 21 או מלח שטבעו כטבע מלח סדומית, ויצביר ידיו על עיניו
 22 ויסמא; מפני זה חייבין לטל ידים בסוף כל סעודה, מפני
 23 המלח. ובמתנה, פטורין מנטילת ידים בתחלה, מפני שהן
 24 טרוידין במלחמה; וחיובין באחרונה, מפני הסכנה.

25 ד. עד היכן היא נטילת ידים? עד הפרק [חיבור כף היד
 26 והזרוע]; וכמה שעור המים? רביעית לכל שתי הידיים. וכל
 27 שחוצץ בטבילה, חוצץ בנטילת ידים; וכל [סוג מים] העולה
 28 [המשלים] למידת המקנה [מ' טאה], עולה לשעור רביעית.

29 ה. כל הצריך נטילת ידים - אם הטביל ידיו במי מקנה,
 30 אינו צריך דבר אחר; ואם הטבילן במים שאין בהן שעור
 31 מקנה, או במים שאובין שבקרקע, לא עשה כלום, שאין
 32 המים השאובין מטהרין את הידים אלא בנטילה.

33 ו. כל הנוטל ידיו, צריך להזהר בארבעה דברים: במים
 34 עצמן, שלא יהיו פסולין לנטילת ידים; ובשעור, שהיה
 35 בהן רביעית לכל שתי הידיים; ובכלי, שהיה המים שנוטלין
 36 בהן בכלי; ובנוטל, שהיה המים באין מכח נותן.

37 ז. ארבעה דברים פוסלין את המים - שנוי מראה, וגלוי,
 38 ועשית מלאכה בהן, והפסד שמונע את הבהמה מלשתות
 39 מהן. כיצד? מים שנשתנו מראיהן - בין בכלים בין
 40 בקרקעות, בין מחמת דבר שנפל לתוכם בין מחמת מקומן
 41 - הרי אלו פסולין. וכן אם נתגלו גלוי האוסר אותן מן
 42 השתיה, נפסלו לנטילת ידים [שמא נחש נתן בהם ארס].

43 ח. כל מים שנעשה בהן מלאכה - נעשו שופכין, ופסולין
 44 לנטילת ידים. כיצד? מים שאובין שהדיח בהן פלים, או
 45 ששרה בהן פתו, וכיוצא בזה, בין בכלים בין בקרקעות -
 46 פסולין לנטילת ידים. הדיח בהן פלים מודחין או חדשים,

1 שלמה, ובוצע משתיקו, כדי שיבצע מחטים ומשלמה.
 2 בשבת ובקמים טובים, תיב לבצע על שתי כפרות; נוטל
 3 שתיקה בידו, ובוצע אחת מהן.
 4 ה. הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד, והאחד נוטל
 5 בידו; ואינו נותן ביד האוכל, אלא אם כן היה אבל.
 6 והבוצע, הוא פושט ידיו תחלה ואוכל; ואין המסבין רשאים
 7 לטעם, עד שישטעם המברך; ואין הבוצע רשאי לטעם, עד
 8 שיקלה 'אמן' מפי רב המסבין. ואם רצה הבוצע לחלק כבוד
 9 לרבו, או למי שהוא גדול ממנו בתקמה, ויניחנו לפשט ידו
 10 קדם לו - הרשות בידו.
 11 ו. שנים, ממתינין זה לזה בקערה [אם אחד הפסיק לצורך
 12 שתיה וכיו"ב]; שלשה, אין ממתינין. גמרו [הפסיקו] מהן
 13 שנים, השלישי מפסיק עמהן; גמר אחד מהן, השנים אין
 14 מפסיקין לו, אלא אוכלין והולכין, עד שגומרין. אין משיחין
 15 בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה. ומפני זה, אם בא להן
 16 יין בתוך המזון - כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאם ברח
 17 אחד ויענה העונה 'אמן' בשעת הליעה, יבוא לידי סכנה.
 18 ואין מסתכלין בפני האוכל, ולא במנתו, שלא לבישו.
 19 ז. השמש העומד לפני המסבין, אינו אוכל עמהן; ודרך
 20 רחמנות היא לתן לתוך פיו מכל תבשיל ותבשיל, כדי לישוב
 21 דעתו. ואם נתנו לו יין, מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו,
 22 מפני שאין שתייתו תלויה ברצונו, אלא ברצונו.
 23 ח. יצא אחד מן המסבין להשתין מים, נוטל ידו אחת [וז'
 24 שנגעה] ונכנס; דבר עם חברו והפליג [שהה], נוטל שתי ידיו
 25 ונכנס. ואם היה מסבין לשתייה, נכנס וישוב במקומו ונוטל
 26 ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחין; ולמה נוטל במקומו?
 27 שמה ידמו שלא נוטל ידיו, מפני שאין שם אכילה.
 28 ט. אין מניחין בשר חי [שאינו מבושל] על הפת, ואין
 29 מעבירין כוס מלא [משקין] על הפת, ואין סומכין את
 30 הקערה בפת. ואין זורקין את הפת, ולא את החתיכות; ולא
 31 את האכלין שאין להן קלפין, כגון תותים ותאנים וענבים,
 32 מפני שהן נמאסין. ומתר להמשיך [לגזורים] יין בצנורות
 33 בבתי חתנים; וזורקין לפניהם קליית ואגוזים בימות החמה,
 34 אבל לא בימות הגשמים, מפני שנמאסין. ואין נוטלין ידים
 35 ביין, בין חי בין מזוג. וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין,
 36 דרך בזוי ובעיטה [זלזול].
 37 י. אסור לאורחין לטל כלום ממה שלפניהם, ולתן ביד בנו
 38 או בתו של בעל הבית - שמה יתביש בעל הסעודה, שהרי
 39 אין לו אלא מה שהביא לפניהם, ונמצאו הקטנים נוטלין
 40 אותו והולכין. לא ישלח אדם לחברו חבית יין, ושמן צף
 41 על פניה - שמה ישלח לו אדם חבית שפלה שמן, וידמה
 42 שהיא יין, ושמן הוא שעל פניה בלבד, ויזמן אורחים,
 43 ויתביש. וכן כל פיוצא בדברים אלו, המביאין לידי בושח
 44 לבעל הסעודה - אסורין.
 45 יא. גמרו מלאכל - מסלקין את השלחן ומכבדין [מטאטאים]
 46 את המקום שאכלו בו, ואחר כך נוטלין את ידיהן; שמה

1 ואחרונים, אינן נוטלין על גבי קרקע. מים ראשונים, בין
 2 בחמי האור [שהוחמו באש] בין בצונן. אחרונים, אין נוטלין
 3 בחמין - והוא, שיהיו חמים שהיד סולדת בהן, מפני שאין
 4 מעבירין את ההקמא, שאינו יכול לפשפש בהן; אבל אם
 5 היו פושרין, נוטלין מהן באחרונה.
 6 יז. נוטל אדם ידיו שחרית, ומתנה [מכורין] עליהן כל היום,
 7 ואינו צריך לטל ידיו לכל אכילה ואכילה; והוא, שלא
 8 הסיח דעתו מהן; אבל אם הסיח דעתו מהן, צריך לטל ידיו
 9 בכל עת שצריך נטילה.
 10 יח. לט אדם את ידיו במפה, ואוכל בהן פת או דבר
 11 שטבולו במשקה, אף על פי שלא נוטל ידיו. המאכיל
 12 לאחרים, אינו צריך נטילת ידים; והאוכל, צריך נטילת
 13 ידים, אף על פי שאינו נוגע במאכל, אלא אחר הוא
 14 המאכילו. והוא הדין לאוכל במגרפה [כעין מזלג], שצריך
 15 נטילת ידים.
 16 יט. אסור להאכיל מי שלא נוטל ידיו, אף על פי שהוא נותן
 17 לתוך פיו. ואסור לזלזל בנטילת ידים; וצוויים הרבה צו
 18 חכמים על נטילת ידים, והזהירו על הדבר. אפלו אין לו
 19 מים אלא כדי לשחות, נוטל ידיו במקצתן, ואחר כך אוכל,
 20 ושוחה מקצתן.
 21 כ. צריך אדם לנגב את ידיו, ואחר כך יאכל; וכל האוכל
 22 בלא נגוב ידים, כאוכל לחם טמא. וכל הנוטל ידיו
 23 באחרונה, נגב ואחר כך מברך. ותכף לנטילת ידים, ברפת
 24 המזון - לא יפסיק ביניהם בדבר אחר; אפלו לשחות מים
 25 אחר שנטל ידיו באחרונה, אסור עד שיברך ברפת המזון.

יום שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"ג

פרק ז

28 א. מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה, וכלן דרין
 29 ארץ; ואלו הן: כשנכנסין לסעודה, גדול שבכלן נוטל ידיו
 30 תחלה, ואחר כך נכנסין, ויושבין מסבין. וגדול מסב בראש,
 31 ושני לו למטה ממנו; היו שלש מטות, גדול מסב בראש,
 32 ושני לו למעלה ממנו, ושלישי לו למטה ממנו.
 33 ב. בעל הבית מברך 'המוציא', ומשלים [מסיים] הברכה
 34 ואחר כך בוצע; והאורח מברך ברפת המזון, כדי שיברך
 35 לבעל הבית. ואם היו כלן בעלי הבית - גדול שבכלן בוצע,
 36 והוא מברך ברפת המזון.
 37 ג. אין הבוצע רשאי לבצע, עד שיביאו מלח ולפתן [וכל דבר
 38 הנאכל עם הפת] לפני כל אחד ואחד, אלא אם כן נתפנונו
 39 לאכל פת חרבה [כמות שהיא]. ואינו בוצע לא פרוסה קטנה,
 40 מפני שהוא נראה כצר עין, ולא פרוסה יותר מפביצה, מפני
 41 שנואה כרעבתן; ובשבת יש לו לבצע פרוסה גדולה. ואינו
 42 בוצע, אלא ממקום שבשל [נאפה] יפה יפה.
 43 ד. מצוה מן המבחר, לבצע מפכר שלמה; אם היתה שם
 44 שלמה של שעורים ופרושה של חטים, מניח פרוסה בתוך

ג. פרות או ירקות שדרפן להאכל חיים - אם בשלן או
 שלקן (בישלם הרבה ונימוחו), מברך עליהן בתחלה 'שהכל',
 ולבסוף 'בורא נפשות'. וירקות שדרפן להאכל שלוקין, כגון
 כרוב ולפת [מיו ירק] - אם אכלן חיים, מברך עליהן בתחלה
 'שהכל'. ודברים שדרפן להאכל חיים ומבשלין - אכלן בין
 חיים בין מבשלין - מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה
 להן: אם היו פרות עץ, מברך 'בורא פרי העץ'; ואם היו
 פרות אדמה או ירקות, מברך 'בורא פרי האדמה'.
 ד. ירקות שדרפן להשלק ששלקן - מברך על מי שלק
 שלקן 'בורא פרי האדמה'; והוא, ששלקן לשותות מימיהן,
 שמימי שלקות כשלקות, במקום שדרפן לשותותן. דבש
 תמרים, מברכין עליו תחלה 'שהכל'. אבל תמרים שמעבן
 בידו, והוציא גרעינין שלקן, ועשן כמו עסה - מברך עליהן
 בתחלה 'בורא פרי העץ', ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.
 ה. הקנים המתוקים שסוחטין אותן, ומבשלין מימיהן עד
 שיקפא [ייעשה גוש] ונדמה למלח - כל הגאונים אמרו,
 שמברכין עליו 'בורא פרי האדמה', ומקצתם אמרו, 'בורא
 פרי העץ'; וכן אמרו, שהמוציא אותן קנים, מברך 'בורא
 פרי האדמה'. ואני אומר שאין זה פרי, ואין מברכין עליו
 אלא 'שהכל'; שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי
 האור [ע"י בישול באש], גדול מדבש תמרים שלא נשתנה,
 ומברכין עליו 'שהכל'.
 ו. הקור, והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לכן - מברך עליו
 בתחלה 'שהכל'. קפרס [עלים] של צלף [מיו אילן] - מברך
 עליו 'בורא פרי האדמה', מפני שאינו פרי; והאבינונות
 [גרגירים] של צלף, הן הפרי שהן פצורת תמרים דקים
 קטנים - ומברך עליהן 'בורא פרי העץ'.
 ז. הפלפלין והזנגביל [מיו קינומן] - בזמן שהן רטבין,
 מברך עליהן תחלה 'בורא פרי האדמה'; אבל 'בשין, אינן
 טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן - מפני שהן תכלין,
 ואינן אכל. וכן אכלין שאינן ראוין לאכילה, ומשקין שאינן
 ראוין לשתייה - אינן טעונין ברכה, לא לפניהן ולא
 לאחריהן.
 ח. הפת שעפשה, והיין שהקרים [החמץ], ותבשיל שעברה
 צורתו, והנובלות [פירות שנשרו מהעץ] שהן פגין [קודם
 שהתבשלו], והשכר, והחמץ, והגובאי [מיו חגב], והמלח,
 והקמחין [מיו פטריות], והפטוריות - על כלן הוא מברך
 תחלה 'שהכל'. וכל שמברכין לפניו 'שהכל', מברכין
 לאחריו 'בורא נפשות רבות על כל מה שברא, חי
 העולמים'. וכל הטעון ברכה לאחריו, טעון ברכה לפניו.
 ט. שמרים [של יין] שנתן עליהם שלשה [מדות] מים,
 והוציא ארבעה - מברך עליהן 'בורא פרי הגפן', שזה יין
 מזוג הוא; והוציא פחות מארבעה - אף על פי שיש בהן
 טעם יין, מברך עליהן תחלה 'שהכל'.
 י. ברוך על פרות האילן 'בורא פרי האדמה' - יצא; ועל
 פרות הארץ 'בורא פרי העץ' - לא יצא. ועל הכל, אם ברוך
 'שהכל' - יצא, ואפלו על הפת ועל היין.

ישאר שם פרוירין שיש בהן פזית, שאסור להלף עליהן
 ולהחין עליהן; אבל פרוירין שאין בהן פזית, מתר לאברן
 ביד.
 יב. הביאו להם מים לנטילה - כל שמברך ברכת המזון,
 הוא נוטל ידיו תחלה, כדי שלא ישב הגדול וידיו מזהמות,
 עד שיטל אחר. ושארו הסועדין, נוטלין ידן בסוף זה אחר
 זה; ואין מכבדין בדרך זה [טול לפני], שאין מכבדין
 בידים מזהמות, ולא בדרךים, ולא בגשרים [לומר לגדול "לך
 לפני"] - אלא בפתח הראוי למזונה, ובשעת פניסה.
 יג. גמרו לטל את ידיהן, ונגבו ידיהן, וברכו ברכת המזון,
 והביאו את המגמר [בשמים] - הגדול שברך ברכת המזון,
 הוא מברך על המגמר, וכל עונין 'אמן'.
 יד. אם היה שם יין (של כוס ברכה ובשמים) - מביאין כוס
 מחזיק רביעית, או לתר על רביעית, {ומביאין מין בשמים};
 אוחו את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברכת
 המזון; ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על
 הבשמים. אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו
 בראש השמש [מנגב ריח הבשמים על ראש שמשו]; ואם היה
 השמש תלמיד חכמים, טחו [מנגב] בכתל, כדי שלא יצא
 מבשם לשוק.
 טו. אף על פי שאין ברכת המזון טעונה יין, אם ברוך על
 היין פמנהג שאמרנו, צריך שידים כוס של ברכה מבפנים,
 וישטף אותו מבחוץ; וימלאנו יין חי, וכיון שהגיע לברכת
 'הארץ', נוהג לתוכו מעט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין
 משיחין על כוס של ברכת המזון, אלא הכל שותקין, עד
 שתכלה ברכת המזון והיין, וישתו.

פרק ח

א. כל פרות האילן - מברכין עליהן בתחלה 'בורא פרי
 העץ', ובסוף 'בורא נפשות רבות'; חוץ מתמשת המינין
 הפתובין בתורה, והן ענבים ורמונים ותאנים וזיתים
 ותמרים - שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש.
 וכל פרות הארץ והירקות - מברכין עליהן בתחלה 'בורא
 פרי האדמה', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'. ודברים שאין
 גדולן מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב
 ודבש וכיוצא בהן - בתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בורא
 נפשות רבות'. והשותה מים שלא לריות צמאו - אינו טעון
 ברכה, לא לפניו ולא לאחריו.
 ב. הסוחט פרות והוציא מהן משקין - מברך עליהן
 בתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'; חוץ מן הענבים
 והזיתים - שעל היין הוא מברך בתחלה 'בורא פרי הגפן',
 ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן הוא מברך
 בתחלה 'בורא פרי העץ'. במה דברים אמורים? שהיה
 חושש בגרונו ושתה מן השמן עם מי השלקות [ירקות
 מבושלים] וכיוצא בהן, שהיה נהנה בשתייתו; אבל אם שתה
 השמן לבדו, או שלא היה חושש בגרונו - מברך עליו
 'שהכל', שהרי לא נהנה בטעם השמן.

47 מעיין שלש, והיא כוללת הכל, מפני שפולן פרות העץ הן.
48 וכן כל פיוצא בנה.

פרק ט

49 א. כשם שאסור לו לאדם להנות במאכל או במשקה קדם
50 ברכה - כך אסור לו להריח ריח טוב קדם ברכה. וכיצד
51 מברכין על ריח טוב? אם היה זה שיש לו הריח עץ או מין
52 עץ, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'; ואם היה עשב או מין
53 העשב, מברך 'בורא עשבי בשמים'; ואם היה לא מעץ ולא
54 מאדמה, כגון המור שהוא מן [הדס של] החיה - מברך
55 'בורא מיני בשמים'; ואם היה פרי הראוי לאכילה, כגון
56 אתרוג ותפוח - מברך 'שנתן ריח טוב בפרות'. ועל הכל -
57 אם אמר 'בורא מיני בשמים', יצא.

58 ב. אין מברכין על המגמר [בשמים המונחים על גחלים
59 בוערות להדיף ריחם], עד שפעלה תימורתו [עשנו]. וכיצד
60 מברכין עליו? אם היה זה הנשרף שנתן ריח עץ, מברכין
61 'עצי בשמים'; ואם היה עשב, מברכין 'עשבי בשמים';
62 ואם היה ממין חיה וכיוצא בה, מברכין 'בורא מיני
63 בשמים'.
64 ג. שמן של אפרסמון וכיוצא בו, מברך עליו 'בורא שמן
65 ערב'; אבל שמן זית שפכשו או שטחנו עד שחזר ריחו
66 נודף, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'. שמן שבשמו [ערבו
67 עם בשמים] כעין שמן המשחה, מברך עליו 'בורא מיני
68 בשמים'. הביאו לפניו שמן והדס, מברך על ההדס ופותר
69 את השמן, מפני שברכה אחת לשניהן, והיא 'עצי בשמים'.
70 ד. היו לפניו בשם שהוא עץ ובשם שהוא עשב, אין ברכת
71 אחד מהן פוטרת את חברו, אלא מברך על זה לעצמו, ועל
72 זה לעצמו. הביאו לפניו זין ושמן - אוהו זין בימינו, ושמן
73 בשמאלו; ומברך על הזין ושותהו, וחוזר ומברך על השמן
74 ומריח בו, וטחא בראש השמש [שלא יצא לשוק בידים
75 מבושמות]; ואם היה השמש תלמיד חכם, טחו בכתל.
76 ה. דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה, מברך
77 עליו 'בורא מיני בשמים'; בשם שערכו הרוכל ממנין
78 הרבה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'. נכנס לחנותו של
79 בשם שיש בה מיני הרבה, מברך 'בורא מיני בשמים'. אם
80 ישב שם כל היום כלו, אינו מברך אלא אחת; נכנס ויצא
81 נכנס ויצא, מברך על כל פעם ופעם.
82 ו. השושנה וחלפי הים [צמחים שבשפת הים], מברכין עליהן
83 'בורא עצי בשמים'. נרגס [מין צמח] של גנה, 'בורא עצי
84 בשמים'; ושל שדה, 'בורא עשבי בשמים'. הורד, ומי הורד,
85 והלבונה, והמצטטי [נחל היוצא מעץ הנקרא שרף], וכיוצא
86 בהן - 'בורא עצי בשמים'.
87 ז. שלשה מיני ריח טוב, אין מברכין עליהן; ואלו הן: ריח
88 טוב שאסור להריח בו, וריח טוב העשוי להעביר ריח רע,
89 וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמו של ריח זה.
90 ח. כיצד? בשמים של עבודה זרה, ובשמים שעל ערוה מן

1 יא. לקח כוס של שכר בידו, והתחיל הברכה על מנת לומר
2 'שהכל', וטעה ואמר 'בורא פרי הגפן' - אין מחזירין אותו.
3 וכן אם היו לפניו פרות הארץ, והתחיל הברכה על מנת
4 לומר 'בורא פרי האדמה', וטעה ואמר 'בורא פרי העץ' -
5 אין מחזירין אותו. וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן,
6 ופתח וברך על מנת לומר 'בורא מיני מזונות', וטעה ואמר
7 'המוציא לחם' - יצא; מפני שבשעה שהזכיר השם
8 והמלכות, שהן עקר הברכה, לא נתפונן אלא לברכה הראויה
9 לאותו המין, והואיל ולא היה בעקר הברכה טעות, אף על
10 פי שטעה בסופה - יצא, ואין מחזירין אותו.

11 יב. כל הברכות האלו שנסתפק לו בהן אם ברך אם לא
12 ברך - אינו חוזר ומברך, לא בתחלה ולא בסוף; מפני שהן
13 מדברי סופרים. שכח והכניס אכלין לתוך פיו בלא ברכה
14 - אם היו משקין - בולען, ומברך בסוף; ואם היו פרות
15 שאם זרקן ומאסו, כגון תותים וענבים - מסלקן לצד אחד
16 ומברך, ואחר כך בולען; ואם אינן נמאסין, כגון פולים
17 ואפונים - פולטן מפיו עד שיברך ופיו פנוי, ואחר כך
18 אוכל.

19 יג. היו לפניו מיני הרבה - אם היו ברכותיהן שוות -
20 מברך על איזה מהן שירצה, ופותר את השאר; ואם אין
21 ברכותיהן שוות - מברך על כל אחד מהן ברכה הראויה
22 לו, ואי זה מין שירצה להקדים מקדים. ואם אינו רוצה בנה
23 יותר מזה - אם יש ביניהן אחד משבעת המינין, עליו הוא
24 מברך תחלה; וכל הקודם בפסוק, קודם לברכה. והשבעה,
25 הן האמורין בפסוק זה: "ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה
26 ורמון; ארץ זית שמן, ודבש זה, הן התמרים;
27 והתמרים קודמין לענבים - שהתמרים שני לארץ" [השני
28 שבפסוק], והענבים שלישי לארץ" [הראשון].

29 יד. ברכה אחת שמעין שלש של חמשת מיני הפרות ושל
30 זין, היא של מיני הדגן; אלא שעל הפרות הוא אומר: 'על
31 העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה
32 וכו'; ועל הזין הוא אומר: 'על הגפן ועל פרי הגפן'.
33 וחותם בשתייהן: 'על הארץ ועל הפרות'; ואם היה בארץ
34 ישאל, חותם בהן: 'על הארץ ועל פרותיה'. ויש מי
35 שמוסיף בברכה שמעין שלש, קדם תתימה: 'פי אל טוב
36 ומטיב אתה', שהוא מעין ברכה רביעית; ויש מי שאומר
37 שלא תקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון בלבד.

38 טו. שתה זין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חמשת מיני
39 דגן, מברך באחרונה ככה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
40 העולם, על המחיה ועל הפללה, ועל הגפן ועל פרי הגפן,
41 ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנובת השדה, ועל ארץ חמדה
42 וכו'; וחותם: 'ברוך אתה ה', על הארץ, ועל המחיה, ועל
43 הפרות.

44 טז. אבל אם אכל בשר ושתה זין - מברך בסוף על זה
45 בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. אבל תאנים או ענבים,
46 ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן - מברך בסוף ברכה אחת

1 העריות - אין מברכין עליהן, לפי שאסור להרית בהן.
 2 בשמים של מתים, ובשמים של בית הכסא, ושמן העשוי
 3 להעביר את הזקמה - אין מברכין עליהן, לפי שנעשו
 4 להעביר ריח רע. מגמר שמגמרין בו את הפלים ואת
 5 הבגדים - אין מברכין עליו, לפי שלא נעשה להרית
 6 בעצמו של מגמר. וכן המריח בבגדים המגמרין, אינו

7 מברך, לפי שאין שם עקר בשם, אלא ריח בלא עקר.
 8 ט. בשמים של מסבה [סעודה] של גוים - אין מברכין
 9 עליהן; שסתם מסבת גוים, לעבודה זרה. הנה מהלך
 10 חוץ לפרך והרית ריח טוב - אם רב העיר גוים, אינו
 11 מברך; ואם רב ישראל, מברך. נתערב ריח שמברכין
 12 עליו, בריח שאין מברכין עליו - הולכין אחר הרב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז אדר ה'תשע"ג

13 יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ג
 14 הלכות מתנות עניים
 15 יש בכללן שלש עשרה מצוות - שבע מצוות עשה, ושש
 16 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להניח פאה;
 17 (ב) שלא יכלה הפאה; (ג) להניח לקט; (ד) שלא ילקט
 18 הלקט; (ה) לעזוב עוללות בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם;
 19 (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח) שלא ילקט פרט הכרם;
 20 (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב לקחת השכחה;
 21 (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן צדקה כמסתד;
 22 (יג) שלא יאמן לבבו על העני. ובאור מצוות אלו -
 23 בפרקים אלו.
 24 פרק א
 25 א. הקוצר את שדהו - לא יקצר כל השדה כלה, אלא יניח
 26 קמה מעט לעניים בסוף השדה, שנאמר: "לא תכלה פאת
 27 שדך בקצרך"; אחד הקוצר, ואחד התולש. וזה שמניח,
 28 הוא הנקרא 'פאה'.
 29 ב. וכשם שמניח בשדה - כך מניח באילנות כשאוסף את
 30 פרותיהן, מעט לעניים. עבר וקצר את כל השדה, או אסף
 31 כל פרות האילן - לוקח ממה שקצר או אסף מעט, ונותנו
 32 לעניים; שנותניו מצות עשה, שנאמר: "לעני ולגר תעזב
 33 אתם". ואפלו טחן הקמח ולשו, ואפיהו פת - הרי זה נותן
 34 פאה מן הפת לעניים.
 35 ג. אבד כל הקציר שקצר, או נשרף, קדם שיתן הפאה -
 36 הרי זה לוקח; שהרי עבר על מצות לא תעשה, ואינו יכול
 37 לקים עשה שבה שנתק לו.
 38 ד. וכן בלקט, כשקוצר ומאלם [- אלומוח] - לא ילקט
 39 השבלים הנפולות בשעת הקציר, אלא יניחם לעניים,
 40 שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט". עבר ולקטן - אפלו טחן
 41 ואפה - נותן לעניים, שנאמר: "לעני ולגר תעזב אתם";
 42 אבדו או נשרפו אחר שלקטן, קדם שיתן לעניים - לוקח.
 43 ה. וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הבצירה, וכן
 44 בעוללות - שנאמר: "וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא
 45 תלקט; לעני ולגר תעזב אתם". וכן המעמר [חבילות],

1 ושכח אלמה אחת בשדה - הרי זה לא יקחנה, שנאמר:
 2 "ושכחת עמר בשדה, לא תשוב לקחתו". עבר ולקחו -
 3 אפלו טחנו ואפיהו, הרי זה נותנו לעניים, שנאמר: "לגר
 4 ליתום ולאלמנה יהיה", זו מצות עשה. הא למדת, שכלן
 5 מצוות לא תעשה שנתק לעשה; ואם לא קים עשה שבהן,
 6 לוקח.
 7 ו. כשם שהשכחה בעמרין, כך היא בקמה - אם שכח
 8 מקצת הקמה ולא קצרה, הרי זו לעניים. וכשם שהשכחה
 9 בתבואה וכיוצא בה - כך יש שכחה לאילנות כן, שנאמר:
 10 "כי תחבט זיתך, לא תפאר אתריך" [ודדשו: "אחריר" זו
 11 שכחה]; והוא הדין לשאר האילנות, שיש להן שכחה
 12 בזיתים.
 13 ז. נמצאת למד, שארבע מתנות לעניים בכרם - הפרט,
 14 והעוללות, והפאה, והשכחה; ושלוש מתנות בתבואה -
 15 הלקט, והשכחה, והפאה; ושתיים בשאר האילנות -
 16 השכחה, והפאה.
 17 ח. כל מתנות עניים אלו - אין בהן טובת הנזה לבעלים
 18 [=אין לו רשות לתתם למי שירצה על מנת שיחזיק לו טובה],
 19 אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים;
 20 ואפלו עני שבישראל, מוציאין אותן מידו.
 21 ט. כל גר האמור במתנות עניים, אינו אלא גר צדק - שהרי
 22 הוא אמר במעשר: "ויבא הלוי והגר", מה לוי בן ברית אף
 23 הגר בן ברית. ואף על פי כן, אין מונעין עניי גוים ממתנות
 24 אלו, אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין אותן - מפני
 25 דרכי שלום.
 26 י. נאמר במתנות עניים: "לעני ולגר תעזב אתם", כל זמן
 27 שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים מלבקש ולחזור עליהן
 28 - הרי הנשאר מהן מתר לכל אדם; שאין גופן קדוש
 29 כתרומות. ואינו חייב לתן דמיהן; שלא נאמר בהן "ונתן
 30 לעניים", אלא "תעזב אתם"; ואינו מצוה לעזב אותן לחיה
 31 ולעופות אלא לעניים, והרי אין עניים.
 32 יא. ומאימתי כל אדם מתרין בלקט? משפכסו המלקטים
 33 השניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים, ויצאו. ומאימתי
 34 כל אדם מתרין בפרט ובעוללות? משפכסו העניים בכרם
 35 ויבואו, הנשאר אחרי כן מתר לכל אדם. ומאימתי כל אדם

13 יום ראשון כ"א אדר ה'תשע"ג
 14 הלכות מתנות עניים
 15 יש בכללן שלש עשרה מצוות - שבע מצוות עשה, ושש
 16 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להניח פאה;
 17 (ב) שלא יכלה הפאה; (ג) להניח לקט; (ד) שלא ילקט
 18 הלקט; (ה) לעזוב עוללות בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם;
 19 (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח) שלא ילקט פרט הכרם;
 20 (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב לקחת השכחה;
 21 (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן צדקה כמסתד;
 22 (יג) שלא יאמן לבבו על העני. ובאור מצוות אלו -
 23 בפרקים אלו.
 24 פרק א
 25 א. הקוצר את שדהו - לא יקצר כל השדה כלה, אלא יניח
 26 קמה מעט לעניים בסוף השדה, שנאמר: "לא תכלה פאת
 27 שדך בקצרך"; אחד הקוצר, ואחד התולש. וזה שמניח,
 28 הוא הנקרא 'פאה'.
 29 ב. וכשם שמניח בשדה - כך מניח באילנות כשאוסף את
 30 פרותיהן, מעט לעניים. עבר וקצר את כל השדה, או אסף
 31 כל פרות האילן - לוקח ממה שקצר או אסף מעט, ונותנו
 32 לעניים; שנותניו מצות עשה, שנאמר: "לעני ולגר תעזב
 33 אתם". ואפלו טחן הקמח ולשו, ואפיהו פת - הרי זה נותן
 34 פאה מן הפת לעניים.
 35 ג. אבד כל הקציר שקצר, או נשרף, קדם שיתן הפאה -
 36 הרי זה לוקח; שהרי עבר על מצות לא תעשה, ואינו יכול
 37 לקים עשה שבה שנתק לו.
 38 ד. וכן בלקט, כשקוצר ומאלם [- אלומוח] - לא ילקט
 39 השבלים הנפולות בשעת הקציר, אלא יניחם לעניים,
 40 שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט". עבר ולקטן - אפלו טחן
 41 ואפה - נותן לעניים, שנאמר: "לעני ולגר תעזב אתם";
 42 אבדו או נשרפו אחר שלקטן, קדם שיתן לעניים - לוקח.
 43 ה. וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הבצירה, וכן
 44 בעוללות - שנאמר: "וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא
 45 תלקט; לעני ולגר תעזב אתם". וכן המעמר [חבילות],

לקיים. השימים והבצלים חביבין בפאה, שהרי מיבשין אותן
ומכניסין אותן לקיום; וכן האמהות של בצלים שמניחין
אותן בארץ לקח מהן הנרע, חביבות בפאה. וכן כל כיוצא
בהן.
ג. קרקע כל שהוא חביב בפאה, ואפלו היתה של שתפין -
שנאמר: "קציר ארצכם", אפלו של רבים.
ד. שדה שקצרוה גוים לעצמן, או קצרוה לסטים, או
קרסמוה נמלים, או שברתה הרוח או בהמה - הרי זו
פטורה מן הפאה; שחובת הפאה במקמה.
ה. קצר חציה, וקצרו הלסטים חציה שנשא - הרי זו
פטורה; שהחייב - בחצי שקצרו הלסטים. אבל אם קצרו
הלסטים חציה, וחרור הוא וקצר השאר - נותן פאה לשעור
מה שקצר; קצר חציה, ומכר חציה - הלוקח נותן פאה
לכל. קצר חציה, והקדיש חציה - הפודה מיד הגזבר נותן
פאה לכל; קצר חציה, והקדישו - הרי זה מניח מן הנשא
פאה הראויה לכל.
ו. כרם שהיה בוצר ממנו ענבים למכר בשוק, ובידעתו
שיניח השאר לגת לדרף אותו - אם היה בוצר לשוק מכאן
ומכאן - הרי זה נותן פאה למה שבוצר לגת, כפי הנשא.
ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת בלבד - הרי זה נותן פאה
מן הנשא, כפי הראוי לכל הכרם; הואיל וקצר מרוח אחת
- אינו כבוצר עראי מעט מכאן ומעט מכאן, שהוא פטור.
וכן הקוטף מלילות [קטיפה עראית של שבליים] מעט מעט
ומכניס לבייתו - אפלו קטף כל שדהו, פטור מן הלקט ומן
השכחה ומן הפאה.
ז. הקוצר כל שדהו - קדם שתגמר ועדין לא הביאה שלישי,
הרי זו פטורה; ואם הגיעה לשליש, חביבת. וכן בפרות
האילן - אם נגמר שלישי גמירתו, חביבין.
ח. המקדיש שדהו והיא קמה, ופדאה והיא קמה - חביבת
בפאה. קצרה הגזבר, ואחר כך פדאה - פטורה; שבשעת
חייב הפאה, היתה קדש שאינו חביב בפאה.
ט. גוי שקצר שדהו, ואחר כך נתגיר - הרי זו פטורה מן
הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על פי שאין השכחה
אלא בשעת העמור.
י. אין שוכרין פועלים גוים לקצר, מפני שאינן בקיאות
בלקט ופאה; ואם שכר וקצרו את פלה, הרי זו חביבת
בפאה.
יא. בעל הבית שקצר כל שדהו, ולא הניח פאה - הרי זה
נותן מן השבליים פאה לעניים, ואינו צריך לעשר; ואפלו
נתן להן רב הקציר משום פאה, הרי זה פטור מן
המעשרות. וכן אם דש ועדין לא נרה, נותן להן פאה קדם
שיעשר; אבל דש ונרה ברכת ובמזרה, וגמר מלאכתו -
מעשר, ואחר כך נותן להן מן הפרות המעשרין, שעור
הפאה הראויה לאותה שדה. וכן באילנות.
יב. אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה - כדי שיהיו
העניים יודעין מקום שיבואו לו, וכדי שתהיה נפרת
לעוברים ולשבים ולא יחשד, ומפני הרמאין - שלא יתפון

מתרין בשכחה של זיתים בארץ ישראל? אם שכח אותה
בראש הנית - הרי זה מתר בה מראש חדש כסלו, שהוא
זמן רביעה [מטר] שניה בשנה אפלה [כלומר: המועד השני
לירידת המטר בשנה שהגשמים מאחרים]; אבל צבורי זיתים
שישכחו תחת האילן, הרי זה מתר בהן משיפסקו עניים
מלחור אחריהן.
יב. כל זמן שיש לעני לטל שכחת הזיתים המנחות בארץ
תחת האילנות - נוטל, ואף על פי שכבר התר כל אדם
בשכחה שבראש האילנות; וכל זמן שיש לו לטל שכחה
שבראש האילן - נוטל, ואף על פי שעדין אין לו שכחה
תחתיו.
יג. מתנות עניים שבשדה שאין העניים מקפידין עליהן -
הרי הן של בעל השדה, ואף על פי שעדין לא פסקו העניים
מלחור על מתנותיהן.
יד. כל מתנות עניים האלו - אינן נוהגות מן התורה אלא
בארץ ישראל, בתרומות וכמעשרות; הרי הכתוב אומר:
"ובקצרכם את קציר ארצכם", ו"כי תקצר קצירך בשדה".
וכבר נתפרש בתלמוד, שהפאה נוהגת בחוצה לארץ
מדבריהם; ויראה לי, שהוא הדין לשאר מתנות עניים אלו,
שהן נוהגות בחוצה לארץ מדברי סופרים.
טו. כמה הוא שעור הפאה? מן התורה, אין לה שעור;
אפלו הנית שבלת אחת, יצא ידי חובתו. אבל מדבריהם,
אין פחות מאחד מששים, בין בארץ, בין בחוצה לארץ;
ומוסיף על האחד מששים לפי גדל השדה, ולפי רב העניים,
ולפי ברכת הנרע. ביצר? שדה שהיא קטנה ביותר, שאם
הנית ממנה אחד מששים, אינו מועיל לעני - הרי זה מוסיף
על השעור; וכן אם היו העניים מרבין, מוסיף. ואם זרע
מעט ואסף הרבה, שהרי נתברר - מוסיף לפי הברכה. וכל
המוסיף בפאה, מוסיפין לו שכר; ואין להוספה הזאת
שעור.

יום שני כ"ב אדר ה'תשע"ג

פרק ב

א. כל אכל, שגדוליו מן הארץ, ונשמר, ולקייטתו פלו
כאחת, ומכניסין אותו לקיום - חביב בפאה, שנאמר:
"ובקצרכם את קציר ארצכם".
ב. כל הדומה לקציר בחמש דרכים האלו, הוא שחביב
בפאה - כגון התבואה, והקטניות, והחרובין, והאגוזין,
והשקדים, והרמונים, והענבים, והזיתים, והתמרים בין
רטבים בין יבשים, וכל כיוצא באלו. אבל איסטיס ופואה
וכיוצא בהן פטורין, מפני שאינן אכל. וכן כמהין ופטוריות
פטורין, מפני שאין גדוליהן מן הארץ כשאר פרות הארץ.
וכן התפקר פטור, שאין לו מי שישמרנו, שהרי הוא מפקר
לכל. וכן התאנים אינן חביבין בפאה, שאין לקייטתן כאחד,
אלא יש באילן זה מה שיגמר היום ויש בו מה שיגמר
לאחר כמה ימים. וכן הירק פטור, שאין מכניסין אותו

47 **יום שלישי כ"ג אדר ה'תשע"ג**

48 **פֶּרֶק ג**

49 א. אין מניחין את הפאה משדה על חבֶּרְתָּהּ. כיצד? היו
50 לו שתי שדות - לא יקצר את האחת בלה, ויניח בשניה
51 פאה הראויה לשתיקה, שְׁנֵאָמַר: "לא תכלה פאת שְׂדֵךְ
52 בְּקִצְרֶךָ", שנייח בכל אחת ואחת פאה הראויה לה. ואם
53 הניח משדה על חבֶּרְתָּהּ, אינה פאה.

54 ב. היתה שדהו זרועה בלה מין אחד, והיה נחל בתוך
55 השדה, אף על פי שאינו מושך, או אמת [=תעלת] המים
56 שאינו יכול לקצר מה שבשני צדדיה כאחת, והוא שתהיה
57 מושכת וקבועה - הרי זו לשתי שדות, ונותן פאה מצד זה
58 לעצמו ופאה מצד זה לעצמו.

59 ג. וכן אם היה מפסיק [מפריד] בה דרך היחיד שהוא רחב
60 ארבע אמות, או דרך הרבים הרחב שש עשרה אמה. אבל
61 שביל היחיד, והוא הפחות מארבע אמות, או שביל הרבים
62 הפחות משש עשרה אמה - אם היה קבוע בימות החמה
63 ובימות הגשמים, מפסיק; ואם אינו קבוע בימות הגשמים
64 - אינו מפסיק, אלא הרי היא כשדה אחת.

65 ד. היה מפסיק בה ארץ בורה שאינה זרועה ולא חרושה,
66 או ארץ גירה - והיא שנוחרשה ולא נזרעה - או שהפסיק
67 בה זרע אחר, כגון שהיה חטים מכאן וחטים מכאן
68 ושעורים באמצע, או שקצר באמצעה אפלו קדם שתביא
69 שליש וחרש מקום שקצר - הרי זו נפסקת לשתי שדות;
70 והוא, שהיה רחב כל אחד מאלו, כשלושה תלמים של
71 פתיח [=תחילת החרישה] - והוא פחות מבית רבע. במה
72 דברים אמורים? בשדה קטנה שהיא חמשים אמה על שתי
73 אמות או פחות; אבל אם היתה תרה על זו, אין חבור או
74 הניר מפסיקה לשנים, אלא אם פן היה בו רחב בית רבע.
75 אבל זרע אחר כל שהוא, מפסיק בה.

76 ה. אכלה גובאי [מין ארבה], או קרסמיה נמלים באמצעה
77 - אם חרש מקום שאכלו, הרי זה מפסיק.

78 ו. הזרע בהר שאינו בלו שנה, אלא יש בו תלים תלים
79 גבוהין ומקומות מקומות צמקות - אף על פי שאינו יכול
80 לחרש אותו בלו ולזרע אותו כאחד, אלא נחרש המקום
81 הגבוה בפני עצמו - הרי זה כשדה אחת, ומניח פאה אחת
82 בסוף ההר על כל ההר.

83 ז. מדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים, נותן פאה מכל
84 אחת ואחת; ואם היו ראשי שורות מערבין, נותן מאחת על
85 הפל. היו פחות מעשרה - אף על פי שאין ראשי השורות
86 מערבין, נותן מאחת על הפל. היה סלע על פני כל השדה
87 - אם עוקר הוא את המחרשה מצד זה ונותנה מצד זה,
88 מפסיק; ואם לאו, אינו מפסיק.

89 ח. הזרע שדה שיש בה אילנות - אף על פי שהיא מלבנות
90 מלבנות [ערוגות מרובעות] בין האילנות, ואין כל הזרע

1 לקצר הכל, ואמר לאלו שרואין אותו קוצר סוף השדה,
2 'בתחלת השדה הנחת'. ועוד, שלא ישמר שעה שאין שם
3 אדם, ויניחנה, ויתננה לפני הקרוב לו. עבר והניח הפאה
4 בתחלת השדה, או באמצעה - הרי זו פאה; וצריך שניח
5 בסוף השדה, כשעור הפאה הראויה למה שנשאר בשדה
6 אחר שהפריש את הראשונה.

7 יג. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ואמרו לו: 'תן לנו מצד
8 זה, ונתן להם - זו וזו פאה; וכן בעל השדה שהפריש
9 פאה, ואמר: 'הרי זו פאה, וגם זו', או שאמר: 'הרי זו פאה,
10 וזו' - הרי שתיקה פאה.

11 יד. אסור לפועלים לקצר את כל השדה, אלא מניחין בסוף
12 השדה כשעור הפאה; ואין לעניים בה כלום, עד שיפרישנה
13 בעל הבית מדעתו. לפיכך, עני שראה פאה בסוף שדה - אסור
14 לזע בה משום גזל, עד שיודע לו שהיא מדעת בעל הבית.

15 טו. הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים
16 הנקצרים, וכן פאת הכרם והאילנות - נתנת במחבר לקרקע,
17 והעניים בוזזין אותה בידם; ואין קוצרין אותה במגלות,
18 ולא עוקרין אותה בקרדמות - כדי שלא יכו איש את רעהו.
19 רצו אותן העניים לחלק אותה ביניהן, הרי מחלקין; אפלו
20 תשעים ותשעה אומרין לחלק, ואחד אומר לבו - לזה
21 האחד שומעין, שאמר פהלכה.

22 טז. פאה של דלית [=19 מוגבהת] ושל דקל, שאין העניים
23 מגיעין לבו אותה אלא בספנה גדולה - בעל הבית מוריד
24 אותה, ומחלק בין העניים; ואם רצו כלן לבו אותה לעצמן,
25 בוזזין; ואפלו תשעים ותשעה אומרין לבו, ואחד אומר
26 לחלק - שומעין לאחד שאמר פהלכה, ומיחבין בעל הבית
27 להוריד ולחלק ביניהן.

28 יז. בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים בשדה,
29 או מניחין אותן לבו אותה - בשחר, ובחצות היום,
30 ובמנחה; ועני שבא שלא בזמן זה, אין מניחין אותו לטל
31 - כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו כלן לטל.
32 ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום? מפני שיש שם עניות
33 מניקות שצריכין לאכל בתחלת היום, ויש שם קטנים
34 שאינן נעורין בבקר ולא יגיעו לשדה עד חצי היום, ויש
35 שם זקנים שאינן מגיעין עד המנחה.

36 יח. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר, או שנפל
37 עליה, או שפרש טליתו עליה - קונסין אותו, ומעבירין
38 אותו ממנה; ואפלו מה שנטל - לוקחין אותו מידו, וינתן
39 לעני אחר.

40 יט. מי שלקט את הפאה, ואמר: 'הרי זה לאיש פלוני
41 העני' - אם עני הוא זה שלקט - מתוך שזכה בה לעצמו,
42 זכה בה לאותו פלוני; ואם עשיר הוא - לא זכה לו, אלא
43 יתננה לעני שנמצא ראשון.

44 כ. בעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדין לפניו, וכא
45 עני אחר ונטלה - זכה בה; שאין אדם זוכה בלקט שכחה
46 ופאה וסלע של מציאה, עד שיגיעו לידו.

מכר כל השדה, כל אחד ואחד נותן פאה מחלקו שלקח. 47
 ואם התחיל בעל השדה לקצר, ומכר מקצת ושיר מקצת - 48
 בעל השדה נותן פאה הראויה לכל; שפיון שהתחיל לקצר, 49
 נתחבב בכל. ואם מכר תחלה - מפריש הלוקח על מה 50
 שלקח, ובעל השדה על מה ששיר. 51
 יט. שדה אילן, אין מפסיק בה אלא גדר גבוה המבדיל בין 52
 האילנות; אבל אם היה הגדר מבדיל מלמטה, והבדים 53
 והפירות מערבין מלמעלה ונוגעין בגדר על גבו - הרי זה 54
 כשדה אחת, ונותנין פאה לכל. 55

כ. שנים שלקחו אילן אחד, נותנין ממנו פאה אחת; לקח 56
 זה צפונה וזה דרומה - זה נותן פאה לעצמו, וזה נותן פאה 57
 לעצמו. 58

כא. התרובין - כל שאדם עומד בצד חרוב זה וחרבו בצד 59
 חרוב אחר, ורואין זה את זה - הרי הן כשדה אחת, 60
 ופאה אחת לכלן; היו שני הצדדין רואין את האמצעיים, 61
 ואין הצדדין רואין זה את זה - מפריש מצד אחד מן 62
 הראשונים על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשונים, 63
 אבל לא פריש מצד ראשון זה על צד האחר. 64

כב. הזיתים - כל שיש מהן ברוח אחת מרוחות העיר, כגון 65
 זיתים שיש במערב העיר כלן, או במזרחה - הרי הן כשדה 66
 אחת, ופאה אחת לכלן. 67

כג. הבוצר את מקצת פריו מכאן ומכאן, כדי להקל מעל 68
 הגפן עד שימצאו שאר האשכולות רוח ויסיפו - הוא 69
 הנקרא 'מדל'; וכבר בארנו, שהבוצר מרוח אחת אינו מדל, 70
 ולפיכך נותן מן הנשאר פאה הראויה לכל - ואף על פי 71
 שבוצר לשוק. אבל אם הדל למכר בשוק, אינו נותן פאה 72
 לזה שהדל; הדל להביא לביתו - נותן מן הנשאר שהניח 73
 לדרך, פאה הראויה לכל. 74

יום רביעי כ"ד אדר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ד

א. איזה הוא לקט? זה הנופל מתוך המגל בשעת הקצירה, 77
 או הנופל מתוך ידו כשיקבץ השבלים ויקצר; והוא, שיהיה 78
 הנופל שבלת אחת או שתיים; אבל אם נפלו שלש כאחת, 79
 הרי שלשפון לבעל השדה. והנופל מאחר המגל, או מאחר 80
 היד - אפלו שבלת אחת, אינה לקט. 81

ב. היה קוצר בידו בלא מגל - הנופל מתוך ידו אינו לקט; 82
 אבל התולש דברים שתולשין אותן - הנופל מתוך ידו 83
 לקט. היה קוצר או תולש דבר שדרכו להתלש, ואחר שקצר 84
 מלא זרועו או תלש מלא קמצו, הכהו קוצן ונפל מידו על 85
 הארץ - הרי זה של בעל הבית. 86

ג. היה קוצר ונשארה שבלת אחת לא נקצרה, ונקצר כל 87
 סביבותיה - אם היה ראשה מגיע לקמה שבצדה ויכולה 88
 להקצר עם הקמה, הרי היא של בעל השדה; ואם לאו, 89
 הרי היא של עניים. 90

מערב - נותן פאה אחת לכל השדה; שהדבר ידוע ששדה 1
 אחת היא, ומפני מקום האילנות נחלק הזרע. 2
 ט. במה דברים אמורים? בשהיו האילנות כל עשרה בתוך 3
 בית סאה; אבל אם היו כל עשרה אילנות בבתר מבית סאה, 4
 הרי זה נותן פאה מכל מלבן ומלבן - שהרי האילנות 5
 מרחקי הרבה, ולא מפני האילנות זרע מלבנות מלבנות. 6
 י. וכן מלבנות הבצלים שבין הירק - נותן פאה אחת לכל 7
 הבצלים, ואף על פי שהירק מבדיל ביניהן ומשימו מלבנות 8
 מלבנות. 9

יא. שדה שהיא כלה זרועה מין אחד, וכיון שהתחילו בה 10
 מקומות ליבש קצר או תלש מה שביבש מכאן ומכאן, עד 11
 שנשאר הלח מפרד מלבנות מלבנות מרחקות זו מזו - אם 12
 היה דרך בני אדם שם לזרע מאותו המין ערוגות ערוגות, 13
 כגון שבת או חרדל - הרי זה מניח פאה מכל מלבן ומלבן, 14
 שהרואה אומר: 'ערוגות ערוגות נזרעו'; ואם היה מין 15
 שזורעין אותו שדות, כגון תבואה וקטניות - נותן פאה 16
 אחת לכל. 17

יב. במה דברים אמורים? כשהיה יבש מכאן ויבש מכאן 18
 ולח באמצע נומתחיל לקצור בקצה השדה כדרך כל 19
 הקוצרים; אבל לח מכאן ולח מכאן ויבש באמצע, מניח 20
 מן היבש בפני עצמו ומן הלח בפני עצמו. 21

יג. שדה שזרעה בצלים או אפונים או פולין וכיוצא בהן, 22
 והיה בידעתו למכר מקצתן לחין בשוק, ומניח מקצת השדה 23
 יבש ויעשה ממנו גרן - חיב להניח פאה לזה שמוכר אותו 24
 לח בפני עצמו, ולזה שקוצר אותו יבש בפני עצמו; 25
 שהשוק והגרן, כשני מינין הן. 26

יד. הזרע את שדהו מין אחד - אף על פי שהוא עושהו 27
 שני גרנות, מניח פאה אחת; ורעה שני מינין - אף על פי 28
 שהוא עושה אותן גרן אחד, נותן פאה למין זה בפני עצמו 29
 ופאה למין זה בפני עצמו. 30

טו. זרעה שני גרנים ממין אחד, כגון שזרעה שני מיני 31
 חטים או שני מיני שעורים - אם עשין גרן אחד, נותן פאה 32
 אחת; שתי גרנות, נותן שתי פאות; ודרך זה, הלקח למשה 33
 מסיני. 34

טז. האחין שחלקו, נותנין שתי פאות; חזרו ונשתתפו, 35
 נותנין פאה אחת. השתפין שקצרו חצי השדה, ואחר כך 36
 חלקו - זה שלקח הקצור, אינו מפריש כלום; וזה שלקח 37
 הקמה, מפריש על החצי שלקח בלבד. חזרו ונשתתפו, 38
 וקצרו החצי האחר בשתפות - כל אחד מהן מפריש מחלקו 39
 שבקמה על חלק חברו שבקמה, אבל לא על החצי שנקצר. 40
 יז. שדה שהגיע חציה עד שליש, וחציה לא הגיע, והתחיל 41
 וקצר בחצי שהגיע חציו, ואחר כך הביאה כלה שליש, 42
 ואחר כך גמר החצי הראשון שהגיע בתחלה - מפריש מן 43
 הראשון על האמצעיים, ומן האמצעיים על הראשון ועל 44
 האחרון; אבל לא מן הראשון על האחרון. 45

יח. המוכר מקומות מקומות משדהו לאנשים הרבה - אם 46

- ד. היו שתי שבולות זו בצד זו - הפנימית יכולה להקצר
 עם הקמה, והחיצונה יכולה להקצר עם הפנימית ואינה
 יכולה להקצר עם הקמה - הפנימית נצלת, ומצלת את
 החיצונה; שהרי היא (השבולת שאין ראשה מגיע לקמה)
 כנופלת מתוך המגל, ואף על פי שעדין לא נקצרה.
 והשבלים שבקש, הרי הן של בעל השדה.
 ה. הרוח שפזרה את העמרים, ונתערב קציר של בעל הבית
 עם הלקט - אומדין את השדה כמה לקט היא ראונה
 לעשות, ונותן לעניים; מפני שזה אגס. וכמה הוא שעור
 זה? ארבעת קבין תבואה לכל בית כור.
 ו. לקט שנפל לארץ, ולא לקטוהו עניים, ובא בעל הבית
 והגדיש את הקציר שלו על הארץ - ביצד הוא עושה?
 מפנה הגדיש שלו פלו למקום אחר, וכל השבלים הנוגעות
 בארץ - כלן לעניים; מפני שאין אנו יודעין איזו מהן
 שהיתה לקט, וספק מתנות עניים לעניים - שגאמר:
 "תעזב", הנח לפניהן משלך.
 ז. ולמה אין אומדין אותה, ויתן לעניים מה שראויה
 לעשות לקט? מפני שעבר והגדיש על הלקט, קנסוהו;
 ואפלו היה שוגג, ואפלו היה הלקט שעורים והגדיש
 עליו חטים, ואפלו קרא לעניים ולא באו, ואפלו
 הגדישוהו אחרים שלא מדעתו - כל הנוגעות בארץ, הרי
 הן לעניים.
 ח. הצרף לרבץ [=להרטיב] את שדהו קדם שילקטו העניים
 לקט שבה - אם הזקו מרבה על הפסד הלקט, מתר לרבץ;
 ואם הפסד הלקט מרבה על הפסדו, אסור לרבץ. ואם קבץ
 את כל הלקט, והניחו על הגדר עד שיבוא העני ויטלנו -
 הרי זו מדת חסידות.
 ט. זרעים הנמצאים בחורי הנמלים - אם היו החורים בתוך
 הקמה, הרי הוא של בעל השדה; שאין לעניים מתנה בתוך
 הקמה. ואם היו במקום שנקצר - הרי זה של עניים; שגאמר:
 מן הלקט גרוהו. ואף על פי שנמצא שחר, אין אומדין:
 'הרי זה משנה שעברה' - שספק הלקט, לקט.
 י. שבלת של לקט שנתערכה בגדיש - הרי זה מפריש שתי
 שבולות, ואומר על אחת מהן: 'אם הלקט היא זו, הרי היא
 לעניים; ואם אינה לקט - הרי המעשרות שהיא חקת בהן
 שבלת זו, קבועים בשבלת שניה'; וחוזר ומתנה בן על
 שבלת שניה, ונותן את אחת מהן לעני, והאחרת תהיה
 מעשר.
 יא. לא ישכר אדם את הפועל, על מנת שילקט בנו אחריו;
 אבל האריסין והתכורות והמוכר קמתו לחברו לקצר, ילקט
 בנו אחריו. ויש לפועל להביא את אשתו ובניו ללקט
 אחריו, ואפלו שכרו לטל חצי הקציר או שלישו או רביעו
 בשכרו.
 יב. מי שאינו מניח את העניים ללקט, או שהוא מניח את
 אחד ומונע את אחד, או שסיע את אחד מהן על חברו -
 הרי זה גוזל את העניים.
 יג. ואסור לאדם להרביץ ארי וכיוצא בו בתוך שדהו, כדי
- שיראו העניים ויברחו. היו שם עניים שאינן ראויין לטל
 לקט - אם יכול בעל הבית למחות בידן, ממחה; ואם לאו,
 מניחן מפני דרכי שלום.
 יד. המפקיר את הלקט עם נפילת רבו - אינו הפקר; מאחר
 שנשר רבו, אין לו בו רשות.
 טו. איזה הוא פרט? זה גרגר אחד או שני גרגרין, הנפרטין
 מן האשכול בשעת הבצירה; נפלו שלשה גרגרין בבת
 אחת, אינו פרט.
 טז. היה בוצר וכורת את האשכול, והסבף בעלין ונפל
 לארץ ונפרט - אינו פרט. היה בוצר ומשליף לארץ -
 כשמפנה האשכולות, אפלו חצי אשכול הנמצא שם, פרט;
 וכן אשכול שלם שנפרט שם, הרי הוא פרט (כמגדיש על
 הלקט שהוזכר למעלה). והמניח את הפלפלה תחת הגפן
 בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל את העניים.
 יז. איזו היא עוללות? זה אשכול הקטן שאינו מעבה
 כאשכולות, שאין לו פתח, ואין ענביו נוטפות זו על זו אלא
 מפזרות. יש לה פתח ואין לה נטף, נטף ואין לה פתח -
 הרי היא של בעל הפרם; ואם ספק - לעניים.
 יח. איזה הוא פתח? פסיגין המחברות בשדרה זו על גבי
 זו; נטף, ענבים המחברות בשדרה ויורדות; והוא שיהיו
 כל הענבים שבועוללות, נוגעין בפס דו (שיכול לגעת בכל
 גרגר בגורד). ולמה נקרא שמו 'עולל'? מפני שהוא לשאר
 האשכולות פעולל לאיש.
 יט. ואין בעל הבית חייב לבצר העוללות ולתנן לעניים,
 אלא הן בוצרין אותן לעצמן; וגרגר חידיד, הרי הוא
 עוללות.
 כ. זמורה שהיה בה אשכול, ובארפכה של זמורה עוללת
 - אם נקוצת [=נחתכת] עם האשכול, הרי היא של בעל
 הפרם; ואם לאו, הרי היא לעניים.
 כא. פרם שפלו עוללות, הרי הוא של עניים - שגאמר:
 "וכרמך לא תעולל", אפלו פלו עוללות. ואין הפרט
 והעוללות נוהגין אלא בפרם בלבד.
 כב. אין העניים זוכין לקח פרט ועוללות, עד שיתחיל בעל
 הפרם לבצר את פרמו - שגאמר: "פי תבצר פרמך, לא
 תעולל"; וכמה יבצר ויהיו זוכין בהן? שלשה אשכולות
 שהן עושין רביע.
 כג. המקדיש את פרמו עד שלא נודעו העוללות, אין
 העוללות לעניים; ואם משנודעו העוללות - העוללות
 לעניים, ויתנו שכר גדולם להקדיש.
 כד. הזמר את הגפן אחר שנודעו העוללות, הרי זה זומר
 בדרךכו; וכשם שכורת האשכולות, כך כורת העוללות.
 כה. גוי שמכר פרמו לישאאל לבצר, חייב בעוללות;
 ישאאל וגוי שהיו שתפין בפרם - חלקו של ישאאל חייב,
 ושל גוי פטור.
 כו. בן לוי שנתנו לו מעשר טבל, ומצא בו עוללות - נותן
 לעני; ואם נקוצת עם האשכול (הרי היא שלו) - יש לו [אף]
 לעשותה תרומת מעשר על מקום אחר.

46 והבצלים שתלשן אגדות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן
 47 עמרים להעמיד מהן גרן - אין להן שכחה.
 48 י. הקוצר שהתחיל לקצר, ושכח לפניו ולאחריו - שלאחריו
 49 שכחה, ושלאפניו אינו שכחה, שנאמר: "לא תשוב לקחתו"
 50 - אינו שכחה, עד שיעבר ממנו ויניחו לאחריו.
 51 יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השדה, זה פניו לצפון
 52 וזה פניו לדרום, ושכחו לפניו ולאחריהן - שלאפניהן
 53 שכחה; מפני שכל אחד מהן, זה שלפניו - הוא לאחריו
 54 של חברו. והעמר ששכחוהו לאחריהן במקום שהתחילו
 55 ממנו, אינו שכחה; מפני שהוא מערב עם השורות שמן
 56 המזרח למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכוח. וכן
 57 השורות של עמרים שפנו אותן לגרן, והתחילו שנים
 58 מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין אחריהן - אינו
 59 שכחה; מפני שהוא באמצע השורה שמן המערב למזרח
 60 שעדין לא התחילו בה, והיא מוכחת עליו שאינו שכוח.
 61 יב. הקוצר, ואלם אלמות אלמות, וחרז ופנה האלמות, והן
 62 הנקראין 'עמרים', ממקום זה למקום אחר, וממקום השני
 63 למקום שלישי, וממקום שלישי לגרן, ושכח העמר בשעה
 64 שפנה ממקום למקום - אם פנה העמרים למקום שהוא גמר
 65 מלאכה ושכח, יש לו שכחה; וכשפנה ממקום שהוא גמר
 66 מלאכה לגרן, אין לו שכחה. ואם פנה העמרים למקום
 67 שאינו גמר מלאכה ושכח, אין לו שכחה; וכשפנה ממקום
 68 שאינו גמר מלאכה, יש לו שכחה.
 69 יג. איזה הוא מקום שהוא גמר מלאכה? זה מקום שדעתו
 70 לקבץ כל העמרים שם ולדוש אותן שם, או להוליכן משם
 71 למקום גדיש שהוא הגרן; ומקום שאינו גמר מלאכה, הוא
 72 המקום שמקבצין בו העמרים כדי לעשות מהם אלמות
 73 גדולות כדי להוליכן למקום אחר.
 74 יד. שתי פריכות המבדלות זו מזו - שכחה; ושלש - אינן
 75 שכחה. שני עמרין המבדלין זה מזה - שכחה; ושלשה -
 76 אינן שכחה.
 77 טו. שני צבורי זיתים והחרובין המבדלין זה מזה - שכחה;
 78 ושלשה - אינן שכחה. שני חצני פשתן - שכחה; ושלשה
 79 - אינן שכחה.
 80 טז. שתי גפנות, וכן בשאר האילנות - שנים המבדלין זה
 81 מזה - שכחה; ושלשה - אינן שכחה; שנאמר: "לעני ולגר
 82 תעזב אתם" - אפלו היו שנים, אחד לעני ואחד לגר.
 83 יז. היו כל העמרים של קב קב, ואחד של ארבעת קבין
 84 ושכחו - הרי זה שכחה; יתר על הארבעה - אינו שכחה.
 85 וכן אם היו של שני קבין, ואחד יתר על שמונת קבין
 86 - אינו שכחה.
 87 יח. העמר שיש בו סאתים, ושכחו - אינו שכחה, שנאמר:
 88 "ושכחת עמר בשדה", עמר ולא גדיש - אף על פי שכל
 89 העמרים סאתים סאתים. שכח שני עמרים - אף על פי שיש
 90 בשניהן סאתים - הואיל ואין בכל אחד מהן סאתים, הרי
 91 אלו שכחה; וכן יראה לי שהן שכחה, אפלו היה בשניהן
 92 יתר מסאתים.

1 כז. מי שהיו לו חמש גפנים, ובצרן לתוף ביתו - אם
 2 לאכלן ענבים [בציר עראי] - פטור מן הפרט ומן השכחה
 3 ומן הרבעי, ותיב בעוללות [שאינו החיוב בעוללות מותנה
 4 בבציר]; ואם בצרן יין - חייב בכל, אלא אם כן שיר
 5 מקצתן.

יום חמישי כ"ה אדר ה'תשע"ג

פרק ה

8 א. העמר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שכחו
 9 בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שכחוהו אלו ואלו והיו
 10 שם אחרים עובדין ורואין אותו בשעה ששכחוהו - אינו
 11 שכחה; עד שישכחוהו כל אדם. ואפלו עמר הטמון - אם
 12 נשפת, הרי זה שכחה.
 13 ב. היה בעל השדה בעיר, ואמר: 'ודע אני שהפועלים
 14 שוכחין עמר שבמקום פלוני' - שכחוהו, הרי זה שכחה;
 15 ואם היה בשדה ואמר כן, ושכחוהו - אינו שכחה;
 16 שהשכות מעקרו בשדה, הוא השכחה, אבל בעיר, אפלו
 17 זכור ולבסוף שכח, הרי זה שכחה - שנאמר: "ושכחת עמר
 18 בשדה", לא בעיר.
 19 ג. עמדו העניים בפניו או חפווה בקש והוא זוכר את הקש,
 20 או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו - אינו
 21 שכחה; אבל אם נטלו ממקום למקום, אף על פי שהניחו
 22 סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לכלים, ושכחו - הרי
 23 זה שכחה.
 24 ד. נטל עמר להוליכו לעיר, והניחו על גבי חברו, ושכח
 25 את שניהן - אם זכר העליון [מצד עצמו] קדם שיפגע
 26 [=שיתקל] בו, אין התחתון שכחה [שהרי הוא מכוסה
 27 בעליון]; ואם לאו, התחתון שכחה.
 28 ה. עפרו עמרין ברות חזקה לתוף שדה חברו, ושכח שם
 29 עמר - אינו שכחה, שנאמר: "קצירך בשדה"; אבל פזרה
 30 עמריו בתוף שדהו, ושכח - הרי זה שכחה.
 31 ו. הנוטל עמר ראשון ושני ושלישי, ושכח את הרביעי -
 32 אם היה שם ששי, אין הרביעי שכחה עד שיטל החמישי;
 33 ואם היו חמשה בלבד - משישהה כדי לטל את החמישי,
 34 הרי הרביעי שכחה.
 35 ז. שדה שעמריה מערבבין, ושכח את אחד מהן - אינו
 36 שכחה, עד שיטל את כל סביבותיו.
 37 ח. הלוחף והשום והבצלים וכיוצא בהן - אף על פי שהן
 38 טמונין בארץ, יש להן שכחה. הקוצר בלילה ושכח קמה,
 39 או שעמר בלילה ושכח עמר, וכן הסומה ששכח - יש להן
 40 שכחה; ואם היה הסומה או הקוצר בלילה מתפזר לטל את
 41 הגס הגס, אין לו שכחה. וכל האומר: 'הריני קוצר על מנת
 42 מה שאני שוכח, אני נוטל' - יש לו שכחה; שכל המתנה
 43 על הכתוב בתורה, תנאו בטל.
 44 ט. תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבהמה, וכן
 45 אם קצרה אגדות אגדות ולא עשאה עמרים, וכן השוימים

1 אומת; בְּדַלִּית וּבַדְקָל, מְשִׁירַד הַיְמָנוּ; וְשָׁאַר כָּל הָאֵילָן,
2 מְשִׁיפֵנָה וְיַלְקֶה לּוֹ. בַּמָּה דְּבָרִים אַמּוּרִים? שְׁלֵא הִתְחִיל בּוֹ;
3 אַבְּל אַם הִתְחִיל בּוֹ וּשְׁכַחוּ - אֵינּוּ שִׂכְחָה, עַד שִׁיבְצָר אֶת
4 כָּל סְבִיבָיו.
5 כֹּז. הַמְפָקִיר אֶת כַּרְמוֹ, וְהַשְׁפִּים בַּבֶּקֶר וְזָכָה בּוֹ לְעַצְמוֹ,
6 וּבְצֵרוֹ - חֵיב בַּפְּרִיט וּבְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁכְחָה וּבַפְּסָא; שְׁהָרִי
7 "שָׁדֶךְ" וְכַרְמֶךָ" אֵינִי קוֹרֵא בּוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהֵיחָ לוֹ, וְהָרִי הוּא
8 שְׁלוֹ. אַבְּל אַם זָכָה מִן הַהַפְקָר בְּשִׂדְהָ שֶׁל אַחֲרַיִם, הָרִי זֶה
9 פְּטוּר מִן הַכֹּל. וּבִיּוֹן כֶּף וּבִיּוֹן כֶּף פְּטוּר מִן הַמַּעֲשֻׂרוֹת, כְּמוֹ
10 שִׁתְּבָאַר.

יום שישי כ"ו אדר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ו

1 א. מתנה אחרת ששית יש לעניים בזרע הארץ, והוא
2 המעשר שנותנין לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני'.
3 ב. זזה הוא סדר הפרשת תרומות ומעשרות: אחר שקוצר
4 זרע הארץ, או אוסף פרי העץ, ותגמרו מלאכתו - מפריש
5 ממנו אחד מן החמשים, וזזה הוא הנקרא 'תרומה גדולה',
6 ונותנה לכהן; ועל זזה נאמר בתורה: "ראשית דגנך תירשף
7 ויצהרף". ואחר כף מפריש מן השאר אחד מן העשרה, וזזה
8 הוא הנקרא 'מעשר ראשון', ונותנו ללוי; ועל זזה נאמר
9 בתורה: "כי את מעשר בני ישראל וגו'", ונאמר: "ולבני
10 לוי, הנה נתתי כל מעשר בישראל".
11 ג. ואחר כף מפריש מן השאר אחד מעשרה, והוא הנקרא
12 'מעשר שני', והוא לבעליו, אוכלין אותו בירושלים; ועליו
13 נאמר: "ואם גאל גאל איש ממעשרו", ועליו נאמר: "עשר
14 תעשר. . ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשכן
15 שמו שם, מעשר דגנך וכיו".
16 ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע,
17 ובשנה וברביעית ובחמישית; אבל בששית ובשלישית מן
18 השבוע - אחר שמפרישין מעשר ראשון, מפריש מן השאר
19 מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני', ואין
20 בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני; ועליו נאמר
21 בתורה: "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך
22 בשנה ההיא, והנחת בשעריך. ובא הלוי וכיו", ועליו נאמר:
23 "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית,
24 שנת המעשר וכיו".
25 ה. שנת השמטה - כלה הפקר; ואין בה לא תרומה, ולא
26 מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני, ולא מעשר עני. ובחוצה
27 לארץ, שאין בה שמטת קרקע - מפרישין בארץ מצרים
28 ובצמון ומואב, מעשר ראשון ומעשר עני; מפני שארצות
29 אלו קרובות לארץ ישראל, כדי שיהיו עניים ישראל גפן
30 עליה בשביעית. והלכה למשה מסיני, שיהיו מפרישין בארץ
31 צמון ומואב מעשר עני בשביעית. אבל בשנער, מפרישין
32 בשביעית מעשר שני, כסדר רב השנים.

1 יט. קמה שיש בה סאתים, ושכחה - אינה שכחה; אין בה
2 סאתים - ואין את השבילים הדקות כאלו הן בריאות
3 וארכות, ואת השדופות כאלו הן מלאות, ואם היתה ראויה
4 אחר אמדן זה לעשות סאתים ושכחה, אינה שכחה.
5 כ. שכח סאה תבואה עקורה, וסאה שאינה עקורה - אין
6 מצטרפין, אלא שניהן שכחה; וכן בשום ובקצלים ובפרות
7 האילן - אם שכח מקצתן בקרקע ומקצתן תלוש, ובשניהן
8 סאתים - אין מצטרפין, אלא שניהן שכחה.
9 כא. השוכח עמר בצד הקמה שאינה שכוחה - אינה
10 שכחה, שנאמר: "כי תקצר ושכחת עמר"; שסביבותיו
11 קציר - שכחה, אבל עמר שסביבותיו קמה - אינה שכחה.
12 וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכוחה - אפלו היתה
13 זו שאינה שכוחה קלה אחד - הרי זו מצלת את השכוחה,
14 ויהיה מותר לקחתה. אבל אם שכח עמר או קמה בצד עמר
15 שאינו שכוח - אפלו היה בו סאתים - אינו מציל אותן,
16 והרי השכות לעניים. אין קמת חברו מצלת על עמר שלו;
17 ואין קמת שעורים מצלת על עמר חטים, עד שתהיה הקמה
18 ממין העמר.
19 כב. השוכח אילן בין האילנות, אפלו היה בו כמה סאין
20 פרות, או ששכח שני אילנות - הרי הן שכחה; שלשה -
21 אינה שכחה.
22 כג. כמה דברים אמורים? באילן שאינו ידוע ומפרסם
23 במקומו, כגון שהיה עומד בצד הגת או בצד הפרצה; או
24 במעשיו, כגון שהיה עושה זיתים הרבה; או בשמו, כגון
25 שהיה לו שם ידוע, כגון 'זית הנטופה' בין הזיתים, שהוא
26 נוטף שמן הרבה, או 'השפכני' או 'הבישני'. אבל אם היה
27 בו אחד משלשה דברים אלו - אינו שכחה, שנאמר:
28 "ושכחת עמר בשדה"; עמר שאתה שוכחו לעולם, ואין
29 אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראהו - יצא זה, שאתה
30 זוכרו לאחר זמן ואף על פי שלא תפגע בו, מפני שהוא
31 ידוע ומפרסם.
32 כד. היה מסים בדתו, הרי זה כמפרסם וידוע. היה עומד
33 בצד הדקל, הדקל מסומו. היו שניהן זית נטופה וכיוצא בו,
34 זה מסים את זה. היתה כל שדה זית נטופה, ושכח אחת
35 מהן או שתיים - יש לו שכחה. כמה דברים אמורים? שלא
36 התחיל באילן זה המפרסם. אבל אם התחיל בו ושכח
37 מקצתו - הרי זה שכחה, ואף על פי שהוא מפרסם; והוא,
38 שהיה הנשארו בו פחות מסאתים; אבל סאתים - אינו
39 שכחה, אלא אם פן שכח כל האילן, כמו שבארנו.
40 כה. זית העומד באמצע השורות לבדו, ושלוש שורות של
41 זיתים מקיפין אותו משלוש רוחותיו - אף על פי שאין בכל
42 שורה מהן אלא שני זיתים, ושכח את האמצעי - אינו
43 שכחה; שהרי השורות הסתירוהו. ולמה אמרו זית בלבד?
44 מפני שהיה שם חשוב בארץ ישראל באותו הזמן.
45 כו. איהו הוא שכחה בעריס? כל שאינו יכול לפשט את
46 ידו ולטלה; ובכרם, משיעבר מן גפן מן הגפנים וישפח

1 ו. מעשר ראשון שלוקח הלוי, מפריש ממנו אחד מעשרה,
2 ונותנו לפהו, והוא תרומת מעשר; ועליו נאמר בתורה: "ואל
3 הלויים תדבר".
4 ז. בעל השדה שעברו עליו עניים, והיה לו שם מעשר עני
5 - נותן לכל עני שיעבר עליו מן המעשר כדי שבעו, שנאמר:
6 "ואכלו בשעריך, ושבעו" -
7 ח כדי שבעו. וכמה? אם מן החטים נתן, לא יפחות מחצי
8 קב; ואם מן השעורים נתן, לא יפחות מקב; ואם מן
9 הפסמיים, לא יפחות מקב וחצי; ואם מן הגרונרות, לא
10 יפחות מקב; ואם מן הדבלה, לא יפחות ממשקל חמש
11 ועשרים סלע; ואם מן הזין, לא יפחות מחצי לג; ואם מן
12 השמן נתן, לא יפחות מרביעית; מן הארז, רבע הקב. נתן
13 לו ירק, נותן לו משקל ליטרה, והוא משקל חמשה ושלשים
14 דינר; מן התרובין, שלשת קבין; מן האגוזים, עשרה; מן
15 האפרסקין, חמשה; מן הרמונים, שתיים; ואתרוג, אחד. ואם
16 נתן לו משאר הפרות, לא יפחות מפדי שימכרם ויקח
17 בדמיהן מזון שתי סעודות.
18 ט. היה לו דבר מועט, והעניים מרביץ ואין בו כדי לתן לכל
19 אחד ואחד פשעור - נותן לפניהן, והן מחלקין ביניהן.
20 י. ומעשר עני המתחלק בגרן - אין בו טובת הנאה לבעלים,
21 אלא העניים באין ונוטלים על פרהו; ואפלו עני שבישרא, לא
22 מוציאין אותו מידו. אבל המתחלק בבית - יש בו טובת
23 הנאה לבעלים, ונותנו לכל עני שירצה.
24 יא. היה לו מעשר בגרן, ורצה לתנו לעני קרובו או מידעו
25 - יש לו להפריש מחצה לתנו לו, והחצי - מחלקו לכל עני
26 שיעבר, פשעור שאמרנו.
27 יב. במה דברים אמורים, שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו?
28 בשדה; אבל אם היה המעשר בבית, מחלקו לכל העניים
29 אפלו בנות פזית; שאינו מצנה לתן כדי שבעו אלא בשדה
30 - שהרי אינו מוצא שם לקח, שנאמר: "ואכלו בשעריך,
31 ושבעו".
32 יג. באו איש ואשה לבית - נותנין לאשה תחלה, ופותרין
33 אותה; ואחר כך נותנין לאיש. אב וכו', איש וקרובו, שני
34 אחין, שני שותפין, שהיה אחד מהן עני - נותן לו האחר
35 מעשר עני שלו.
36 יד. שני עניים שקבלו שדה באריסות - זה מפריש מעשר
37 עני מחלקו ונותנו לחברו, וכן חברו מפריש מחלקו ונותן
38 לו.
39 טו. המקבל שדה לקצר, אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר
40 עני. אימתי? בזמן שקבלה ממנו לקח חלק בכול השדה, כגון
41 שנתן לו שלישה או רביעה בשכרו. אבל אם אמר לו בעל
42 השדה: 'שליש מה שאתה קוצר בלבד היא שלך', או רביע
43 מה שתקצר' - הרי זה אין לו כלום עד שיקצר, ובשעת
44 הקציר עני הוא; לפיכך, מתר בלקט שכחה ופאה. ואסור
45 במעשר עני - שאין מפרישין מעשר עני אלא אחר שקצר,
46 ויתרי זכה בחלקו שקצר.
47 טז. המוכר את שדהו קרקע ופרות, והעני - הרי זה מתר

48 בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה. והלוקח אסור בהן,
49 ואף על פי שעדיין לא נתן דמים; ואפלו לזה הדמים ולקחה,
50 הרי זה אסור במתנות עניים.
51 יז. מעשר עני - אין פורעין ממנו מלח, ואין משלמין ממנו
52 את התגמולין (החזר טובה), ואין פודין בו שבויים, ואין
53 עושין בו שושבינות (מתנה לזוג הנישא), ואין נותנין ממנו
54 דבר לצדקה; אבל משלחין ממנו דבר של גמילות חסדים,
55 וצריך להודיעו שהוא מעשר עני. ונותנין אותו לחבר עיר
56 (לרב - כמתנה) בטובה. ואין מוציאין אותו מהארץ לחוצה
57 לארץ, שנאמר: "והנחת בשעריך", ואומר: "ואכלו
58 בשעריך, ושבעו".

יום שבת קודש כ"ז אדר ה'תשע"א

פרק ז

60 א. מצות עשה לתן צדקה לעני ישראל כפי מה שראוי
61 לעני, אם הייתה יד הנותן משגת - שנאמר: "פתח תפתח
62 את ידך לו", ונאמר: "והתחזקת בו, גר ותושב וחי עמך",
63 ונאמר: "וחי אחיך עמך".
64 ב. וכל הרואה עני מבקש, והעלים עיניו ממנו, ולא נתן לו
65 צדקה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תאמץ את לבך, ו
66 ולא תקפץ את ידך, מאחיד האביון".
67 ג. לפי מה שחסר העני, אפיה מצונה לתן לו - אם אין לו
68 כסות, מכסים אותו; אין לו כלי בית, קונין לו כלי בית;
69 אין לו אשה, משיאין אותו אשה; ואם הייתה אשה, משיאין
70 אותה לאיש. אפלו היה דרכו של זה העני לרכב על הסוס
71 ועבד רץ לפניו, והעני וירד מנכסיו - קונין לו סוס לרכב
72 עליו ועבד לרוץ לפניו, שנאמר: "די מחסורו אשר יחסר
73 לו"; ומצנה אפיה להשלים חסרונו, ואין אפיה מצנה לעשרו.
74 ד. יתום שפא להשיאו אשה - שוכרין לו בית, ומציעין לו
75 מטח וכל כלי תשמישו, ואחר כך משיאין לו אשה.
76 ה. בא עני ושאל די מחסורו, ואין יד הנותן משגת - נותן
77 לו כפי השגת ידו. וכמה? עד חמש נכסיו, מצנה מן
78 המבקר; ואחד מעשרה בנכסיו, בינוני; פחות מכן, עין
79 רעה. ולעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה;
80 וכל הנותן פחות מזה, לא קים מצנה. ואפלו עני המתפרנס
81 מן הצדקה, חייב לתן צדקה לאחר.
82 ו. עני שאין מפירין אותו, ואמר: 'רעב אני, האכילוני' - אין
83 בודקין אחריו שפא רמאי הוא, אלא מפרנסין אותו מיד. והיה
84 ערם, ואמר: 'פסוני' - בודקין אחריו שפא רמאי הוא; ואם
85 היה מפירין אותו - מכסין אותו לפי כבודו מיד, ואין בודקין
86 אחריו.
87 ז. מפרנסין ומכסין עני גוים עם עני ישראל, מפני דרכי
88 שלום. ועני המתחר על הפתחים, אין נזקקין לו למתנה
89 מרבה; אבל נותנין לו מתנה מועטת. ואסור להחזיר את העני
90 ששאל ריקם, ואפלו אפיה נותן לו גרוגרת אחת, שנאמר:
91 "אל ישב דף, נכלם".
92

מלכים א ט טו-כד

טו וְזֶה דְבַר־הַמֶּסֶם אֲשֶׁר־הֶעֱלָה | הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־הַמְּלוּא וְאֶת חֹמַת יְרוּשָׁלַם וְאֶת־חֶצֶר וְאֶת־מְגֵדוֹ וְאֶת־גֹּזֵר׃ טז פְּרַעַה מְלֹךְ־מִצְרַיִם עָלָה וַיִּלְכֹּד אֶת־גֹּזֵר וַיִּשְׂרְפָהּ בְּאֵשׁ וְאֶת־הַפְּנֵעָנִי הַיֵּשֵׁב בְּעִיר הָרֶג וַיִּתְּנָהּ שְׁלֹחִים לְבָתוֹ אֵשֶׁת שְׁלֹמֹה׃ יז וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־גֹּזֵר וְאֶת־בֵּית הָרֶג תְּחִלָּתוֹ׃ יח וְאֶת־בַּעֲלַת וְאֶת־(תמר) תְּדֹמֹר בְּמִדְבַר בְּאַרְצֵי׃ יט וְאֶת פְּלִיעָרִי הַמִּסְכְּנֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשְׁלֹמֹה וְאֶת עָרֵי הָרֶכֶב וְאֶת עָרֵי הַפָּרָשִׁים וְאֶת | חֲשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חֲשַׁק לְבָנוֹת בִּירוּשָׁלַם וּבְלִבְנוֹן וּבְכָל אֶרֶץ מִמְּשָׁלְתוֹ׃ כ כָּל־הָעַם הַנּוֹתֵר מִן־הָאֲמָרִי הַחֲתִי הַפְּרוּזִי הַחֲזִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר לֹא־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִמָּה׃ כא בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר נָתַרו אַחֲרֵיהֶם בְּאַרְץ אֲשֶׁר לֹא־יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחְרִימָם וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לְמַס־עֶבֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ כב וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־נָתַן שְׁלֹמֹה עֶבֶד כִּי־הֵם אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְעֶבְדוֹ וְשָׂרָיו וְשִׁלְשִׁי וְשָׂרֵי רֶכֶב וּפָרָשָׁיו׃ כג אֵלֶּה | שְׁרֵי הַנְּצָבִים אֲשֶׁר עַל־הַמְּלֹאכָה לְשְׁלֹמֹה חֲמִשִּׁים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֹשִׂים בְּמִלְאָכָה׃ כד אַךְ בַּת־פְּרַעַה עָלְתָה מֵעִיר דָּוִד אֶל־בֵּיתָהּ אֲשֶׁר בְּנָה־לָּהּ אִזּוּ בְּנָה אֶת־הַמְּלוּא׃

רש"י

לשלמה חמשים ומאתים הרדים בעם, עושי המלאכה: (כד) אך בת פרעה. שהיתה מתחלה בעיר דוד, כמה שנאמר בראש הספר (ג א): ויביאה אל עיר דוד: עלתה מעיר דוד וגו'. ובדברי הימים (ב ה א) מפרש: כי אמר לא תשב אשה לי בעיר דוד כי קדש המה אשר באה אליהם ארון ה': אז בנה. שלמה: את המלוא. לבנות לתוכו בתים, לעבדיה ולשפחותיה, וזה שהוכיחו ירבעם (לקמן יא כז): אביך הניחו פרוץ לעולי רגלים, ואתה בנית אותו לעשות אנגריא לבת פרעה (סנהדרין קא ב), וזהו 'אך' האמור כאן, אך בזו העוה שלמה, שבנה לה את המלוא, כך שמעתי. ואני אומר, אך בת פרעה וגו', כלומר הערים האמורות למעלה, הוצרך לבנות למסכנות לרכב ולפרשים ולגדולה, אך את המלוא, לא היה בונה לשום גדולה, כי אביו הניחו לפרוש בו עולי רגלים אהלים, אלא שבת פרעה עלתה אל ביתה, והמלוא סמוך לאותו בית, אז בנה את המלוא:

מצודת ציון

(טו) דבר המס. צורך המס: (יט) המסכנות. האוצרות, כמו (שמות א יא) ויבן ערי מסכנת: ערי הרכב. להניח בהן מרכבות: (כא) להחרימם. להכריתם: (כב) ושלישיו. גבוריו ונכבדיו, כמו (שם טו ד) ומבחר שלישיו: (כג) הרודים. המושלים ונוגשים:

(טו) וזה דבר המס. רצה לומר: המס אשר העלה מישראל, על זה היה דבר המס לבנות את בית ה' וכו': ואת המלוא. כי דוד הניח סמוך להחומה מקום פנוי להתאסף בו אנשים כמו שנאמר (שמואל ב ט) ויבן מן המלוא וביתה. ובא שלמה ובנאה: (טז) שלוחים. רצה לומר: במקום מנחה ששולחים בני אדם לבנותיהם, וכן (מלכא א יד): לכן תתני שלוחים: (יז) ויבן וכו'. רצה לומר: ועל שפרעה שרפה, לזה בנאה שלמה: (יח) במדבר בארץ. רצה לומר: סמוך אל הישוב: (כא) למס עובד. לא למס ממון, כי אם שיעבוד בעצמו עבודתו: (כב) עבד. לעבוד בגופו עבודת עבד: (כג) שרי הנצבים. רצה לומר: ממונים על הממונים: חמשים וחמש מאות. שלש מאות היו מן הגבעונים, ור"ץ היו מבני ישראל והם היו ממונים על ממוני שאר מלאכת המלך, זולת ממוני נושאי הסבל וחוצבים בהר שאמר למעלה [ובדברי הימים חשב של ישראל לבדן: (כד) אך בת פרעה. רצה לומר: מיד כאשר עלתה בת פרעה אל ביתה, בנה לכבודה את המלוא, שהיה סמוך לביתה:

(טו) וזה דבר המס. מה שמפרש בסוף הענין (פסוק ט): כל העם הנותר וגו', ויעלם שלמה למס עובד, אותו המס היה לבנות בו את כל אלה: ואת המלוא. מקום היה בירושלים בעיר דוד, ונקרא מלוא, על שם שמוקף חומה נמוכה, ומלאו לתוכה עפר: (טז) שלוחים. נדוניא. (יח) ואת תדמור במדבר בארץ. אצל הישוב: (יט) ערי המסכנות. קרוי בית אוצריא: (כג) שרי הנצבים. ממונים על הממונים: חמשים וחמש מאות. שלש מאות מהם היו גרים הממונים על שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר, ושלושת אלפים ושלוש מאות הרודים בעם, שאמר למעלה (ה ל): לבד משרי הנצבים לשלמה וגו' שלשת אלפים ושלוש מאות. ובדברי הימים (ב ב טו) הוא אומר: שש מאות, אלו שלש מאות שחסר שם, מנה כאן, שהיו ממונים על כולן, ומאתים וחמשים הנותרים, היו ישראל, ממונים על שאר עושי המלאכה. ובדברי הימים (ב ה ט) מנאן לעצמן: ואלה שרי הנצבים

מצודת דוד

(טו) וזה דבר המס. רצה לומר: המס אשר העלה מישראל, על זה היה דבר המס לבנות את בית ה' וכו': ואת המלוא. כי דוד הניח סמוך להחומה מקום פנוי להתאסף בו אנשים כמו שנאמר (שמואל ב ט) ויבן מן המלוא וביתה. ובא שלמה ובנאה: (טז) שלוחים. רצה לומר: במקום מנחה ששולחים בני אדם לבנותיהם, וכן (מלכא א יד): לכן תתני שלוחים:

(יז) ויבן וכו'. רצה לומר: ועל שפרעה שרפה, לזה בנאה שלמה: (יח) במדבר בארץ. רצה לומר: סמוך אל הישוב: (כא) למס עובד. לא למס ממון, כי אם שיעבוד בעצמו עבודתו: (כב) עבד. לעבוד בגופו עבודת עבד: (כג) שרי הנצבים. רצה לומר: ממונים על הממונים: חמשים וחמש מאות. שלש מאות היו מן הגבעונים, ור"ץ היו מבני ישראל והם היו ממונים על ממוני שאר מלאכת המלך, זולת ממוני נושאי הסבל וחוצבים בהר שאמר למעלה [ובדברי הימים חשב של ישראל לבדן: (כד) אך בת פרעה. רצה לומר: מיד כאשר עלתה בת פרעה אל ביתה, בנה לכבודה את המלוא, שהיה סמוך לביתה:

תהלים עד כא-כג

עֵד. כֹּא אֶל־יֵשֵׁב דָּךְ נִכְלָם עֵנִי וְאֶבְיוֹן יִהְלָלוּ שְׁמִיךְ: כֹּב קוֹמָה אֱלֹהִים רִיבָה רִיבָךְ זָכֵר חֲרַפְתָּךְ מִנִּי־נִבְלָה
פְּלִי־הַיּוֹם: כֹּג אֶל־תִּשְׁבַּח קוֹל צִרְרִיךְ שְׁאוֹן קָמוּיךְ עֲלֶיךָ תָּמִיד:

תהלים עה א-יא

עֵה. א לְמִנְצַח אֶל־תִּשְׁחַת מִזְמוֹר לְאַסָּף שִׁיר: ב הוֹדִינוּ לָךְ | אֱלֹהִים הוֹדִינוּ וְקִרּוֹב שְׁמִיךְ סִפְרוּ
נִפְלְאוֹתֶיךָ: ג בִּי אֶקַּח מוֹעֵד אֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל אֲשַׁפֵּט: ד נְמוּגִים אֶרְץ וְכָל־יִשְׁבֵיָהּ אֲנִכִּי תִפְנֹתַי עֲמוּדֶיךָ סִלָּה:
ה אֲמַרְתִּי לְהוֹלִלִים אֶל־תִּהְיוּ וְלִרְשָׁעִים אֶל־תִּרְיֻמוּ קֶרֶן: ו אֶל־תִּרְיֻמוּ לְמָרוֹם קִרְנֵכֶם תִּדְבְּרוּ בְצִוְאֵר
עֶתְק: ז בִּי לֹא מְמוּצָא וּמִמְעַרְב וְלֹא מִמְדִּבְרַר הָרִים: ח כִּי־אֱלֹהִים שַׁפֵּט זֶה יִשְׁפִּיל זֶה יָרִים: ט בִּי כּוֹס
בְּיַד־יְהוָה וַיִּין חֲמֹר | מְלֵא מִסֶּסֶךְ וַיִּגַּר מִזֶּה אֶדְ־שְׁמִרְיָהּ יִמְצֹו יִשְׁתּוּ כָּל רִשְׁעֵי־אֶרֶץ: י וְאֲנִי אֲגִיד לְעַלְמֵי
אֲזֻמָּרָה לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: יא וְכָל־קֶרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמְמָנָה קִרְנוֹת צִדִּיק:

רש"י

וממערכו ולא מן המדברות שאתם מפרשים בשיירא
להרבות ממון לא בכל אלה להרים קרן: (ח) כי
אלהים שופט. על כל הרעה שעשיתם: זה ישפיל וזה
ירים. הגבוהים ישפיל והנמוכים ירים: (ט) כי כוס
התרעלה בידו: ויין חמר. חזק ווינו"ש בלע"ז: מלא
מסך. הכוס מלא מזוג למזוג ולהשקות את כל הגוים:
ויגר מזה. מזה הכוס יפיץ ויקלח את משתייהם ל'
כמים מוגרים (מיכה א'): (י) ואני אגיד לעולם. מאז
והלאה את נקמתו וגבורתו: (יא) וכל קרני רשעים.
של עמלק: אגדע. כענין שנא' (יחזקאל כה) ונתתי את
נקמתי באדום ביד עמי ישראל ישראל יגדעו קרן עמלק
וגו' ואז תרוממנ' קרנות צדיקו של עולם ישראל שהם
שבחו של הקב"ה:

מצודת ציון

(כב) מני. כמו מן: (כג) שאון. ענין המיה: (ג) מועד. זמן:
(ד) נמוגים. מל' המגה והמסה: תכנת. מל' כן ובסיס:
(ה) להוללים אל תהולו. ענין סכלות ורשע כמו קנאתי
בהוללים (לעיל ע"ג): קרן. ענין ממשלה והתחזקות שהקרן הוא
לחזק לבעלי הקרן: (ו) עתק. ענין חוזק כמו ידברו עתק (לקמן
צד): (ז) הרים. מלשון הרמה: (ט) חמר. משובח בטעם כמו
תשתה חמר (דברים לב): מסך. ענין מזיגה כמו מסכה יינה (משלי
ט): ויגר. ענין הזלה ושפיכה כמו מוגרים במורד (מיכה א):
שמריה. הוא הנופל בקרקעית הכוס אשר בו המשקה: ימצו.
מל' מציצה: (יא) אגדע. ענין כריתה וחתוך כמו שקמים גדעו
(ישעיה ט):

מצודת דוד

(כא) דך. המדוכה אל ישוב נכלם בעת פלתו רק קבלם
ברצון ואז העני והאביון יהללו את שמך בעבור זה:
(כב) ריבך. כי למולך קמו לגרף: כל היום. מה שחרף בכל
עת: (כג) עלה תמדי. אשר הוא עולה תמיד לחרף כלפי
מעלה: (א) אל תשחת. ר"ל בזה המזמור יתרצה לה' לבל
ישחית את ישראל בהיותם בגולה: (ב) הודינו. בכל עת אנו
מודים לה': וקרוב שמך. וכן בכל עת קרוב לנו שמך להציל
ולהושיע: ספרו. ר"ל כאשר אבותינו ספרו נפלאותיך: (ג) כי
אקח מועד. ר"ל לא אשפוט מישרים באקראי לבד כ"א אקח
זמן קבוע על הדבר: (ד) נמוגים. כשלא רצו העובדי כוכבים
לקבל התורה והיו נמוגים מוסדי הארץ וכל יושביה כי היו
קרובים לחזור לתוהו ובוהו: אנכי. הנה אנכי תכנתי עמודי

הארץ להשאר על עומדם עד עולם כי אני קבלתי התורה: (ה) אמרתי. לזה אמרתי לרשעי עובדי כוכבים אל תרשיעו את
ישראל להעבירים מה' ומתורתו כי פן יוחזר העולם לתוהו: אל תרימו קרן. על ישראל להחטיאם: (ו) אל תרימו. אל תתנאו
עם התרוממות ואל תדברו כלפי מעלה בחזק הצואר ר"ל בגאווה רבה: (ז) כי לא וכו' הרים. ר"ל ההרמה לא באה לכם מרוח
מוצא השמש ולא ממערב ולא ממדבר כי איננה באה מאליה: (ח) שופט. הכל בא במשפט לפי הדין ישפיל את זה וירים את
זה: (ט) כי כוס. אל תחשבו שעד עולם תהיו בהרמה לא כן הוא כי מוכן הוא ביד ה' כוס עם יין משובח ממולא במזיגה לפי
הראוי (המשיל הפורעניות לשתיית היין המבלבל דעת האדם): ויגר מזה. מהכוס הזה יזיל וישפוך לפי הרשעים: אך שמריה. סרס המקרא
לומר אך כל רשעי ארץ ימצו וישתו כל הכוס עם השמרים אבל לא הצדיקים: (י) ואני. אבל אני אגיד לעולם צדקתו אשר
יעשה עמנו: (יא) וכל קרני. אז יתן הכח בידי ואכרית כל ממשלות הרשעים ולא תרומם עוד כי מעתה תרוממנה קרנות הצדיק
וממשלתו:

ג הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית, או שגשכו בלבו של בעל הבית – פטור. נגח הוא שורו של בעל הבית – חיב. נפל לבורו והבאיש מימיו – חיב; היה אביו או בנו לתוכו – משלם את הפקר. ואם הכנים ברשות – בעל החצר חיב. רבי אומר: בכלן אינו חיב, עד שיקבל עליו לשמור. ד שור שהיה מתפנן לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה – פטור מדמי ולדות. ואדם שהיה מתפנן לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה – משלם דמי ולדות. ביצר משלם דמי ולדות? שמיין את האשה, כמה היא יפה עד שלא ילדה, וכמה היא יפה משילדה. אומר רבן שמעון בן גמליאל: אם בן, משהאשה יולדת – משבחת! אלא שמיין את הולדות כמה הן יפין, ונתן לבעל, ואם אין לה בעל – נתן ליורשיה. היתה שפחה ונשתחררה, או גיורת – פטור.

פירוש ברטנורא

ג היה אביו או בנו. של בעל הבית בתוכו. והוא הדין לשאר אנשים, אלא אורחא דמלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עצמו על בני אדם בבורות, והאידנא חוי ירקא בבור והפיל עצמו לבור לאכול ירקא והרג את האדם, שהשור פטור ממותת הואיל והרג שלא בכונה, והבעלים משלמין את הכופר, דאתרכי כופר אפילו שהרג שלא בכונה כדאמרין לעיל: רבי אומר וכו'. והלכה כרבי. הלכן אם הכנים שורו ברשות בעל הבית סתם ולא קבל עליו לשמור, בעה"כ פטור דהא לא קבל עליה נמירותא. והמכנים נמי פטור, לפי שהכנים ברשות:

ד שור שהיה מתכוין לחבירו וכו'. אידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו, תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו. דאפילו היה מתכוין לאשה. פטור השור מדמי ולדות, שאין חיב בדמי ולדות אלא אדם בלבד: א"כ משהאשה יולדת משבחת. אם כן דרך שמיין כדקאמרת, אשתכח דלא חיב ליה מדי, שהרי משהאשה יולדת משבחת, שדמיה פחותין לימכר קודם שתלד שמסוכנת היא למות בצער הלידה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת נשואה לגר או לעבר משוחרר, או גיורת נשואה לאחר מהן, ומת הבעל, פטור. דהמחוקק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים, זכר, והוא קודם לכות כמה שבידו. והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר, דפטור, דהא דמי ולדות לבעל. אלא משום דסתם משוחררת גיורת נשואה לגר ולמשוחרר, להכי נקט שפחה וגיורת:

משניות מבוארות – קהתי

שְׁהִיָּה מִתְפַּנֵּן לְחֵבְרוֹ – להכות את חברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם דמי ולדות – לבעל האשה, כמו שנאמר (שמות כא, כב): "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה, ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון (באשה), ענוש יענוש" (לשלם דמי ולדות לבעל). בגמרא מבואר, שמה שנקטה המשנה "שור שהיה מתכוין לחברו" לאו דווקא, שכן הוא הדין אפילו כשהיה מתכוין לאשה, שבעל השור פטור מדמי ולדות, אלא הואיל והמשנה צריכה לשנות לשון זה באדם: "ואדם שהיה מתכוין לחברו". לפיכך נקטה לשון זה אף בשור. ביצר משלם דמי ולדות – היאך מעריכים את דמיהם? שמיין את האשה, כמה היא יפה עד שלא ילדה – כמה היא שווה להימכר כשפחה קודם שילדה, כשהיא עדיין מעוברת, וכמה היא יפה משילדה – וכמה היא שווה לאחר לידתה, כלומר אילו היתה יולדת מאליה, שלא מחמת המכה (שכן מה שנפחתה מחמת המכה הרי זה נזק שצריך לשלם לאשה. – עיין 'תוספות יום טוב') ואת ההפרש צריך המכה לשלם לבעל האשה. יש מפרשים שהפרש זה כולל שני דברים: א. דמי ולדות; ב. שבח ולדות, היינו מה שהאשה נראית משובחת על ידי ההריון (רש"י); ויש מפרשים, שמשנתנו לא באה לפרש כיצד שמים דמי ולדות, שכן לדברי הכל הולדות נישומים בפני עצמם, אלא כיצד שמים שבח האשה על ידי ההריון (תוספות). אומר רבן שמעון בן גמליאל: אם בן – אם כך מעריכים, נמצא שאינו צריך לשלם כלום, שהרי משהאשה יולדת משבחת! – לאחר הלידה שווה האשה יותר מאשר לפני הלידה, לפי שהמעוברת מסוכנת למות בשעת הלידה, אלא שמיין את הולדות כמה הן יפין – כמה הם שווים, ונתן לבעל – כלומר שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין חיוב של שבח ולדות כלל אלא של דמי ולדות. ברם, בגמרא אמרו, שרבן שמעון בן גמליאל מדבר במבכרת, היינו באשה שהיא יולדת כפועם הראשונה, שהואיל והיא מסוכנת, לפיכך אין בה שבח ולדות, אבל באשה שאינה מבכרת, הואיל ואין בה סכנה, אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שיש שבח ולדות; אלא שלדעת חכמים כל שבח ולדות שייך לבעל, ואילו לדעת רבן שמעון בן גמליאל חולקים אותו בין הבעל והאשה (עיין בבא קמא טו, טז). ואם אין לה בעל, נתן ליורשיה – של הבעל; יש מפרשים, שאפילו הכה את האשה לאחר מיתת בעלה, מכל מקום נתן דמי ולדות ליורשי הבעל (תוספות; הרא"ש; הראב"ד); ויש מפרשים, שדווקא אם הכה את האשה בחיי בעלה ומת הבעל, נתן דמי ולדות ליורשיה, אבל אם הכה את האשה לאחר מיתת בעלה, נתן דמי ולדות לאשה (רמב"ם).

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד במכנים נכסיו לחצר חברו שלא ברשות או ברשות. ולאחר שלמדנו במשנה הקודמת בנוקי רגל ושן מוסיפה משנתנו ללמד בנוקי קרן. הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית, או שגשכו בלבו של בעל הבית, פטור – בעל הבית משלם, הואיל והכנים שורו שם שלא ברשות. נגח הוא שורו של בעל הבית, חיב – אם היה שור סתם, חייב לשלם חצי נזק, ואם היה שור מועד – נזק שלם. ולדעת רבי טרפון אף שור סתם ברשות הניזק משלם נזק שלם (לעיל ב, ה). נפל – שורו של זה, לבורו – של בעל הבית, והבאיש מימיו – שבבור, על ידי הלכלוך שבגופו, חיב – בעל השור לשלם דמי נזקי המים. היה אביו או בנו – של בעל החצר, לתוכו – כלומר בתוך הבור, ונפל עליהם השור והרגם, משלם את הפקר – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בשור שהיה מועד ליפול על בני אדם בבורות, וראה ירק בבור, ונפל לבור בשביל הירק, שבכגון זה השור פטור ממיחה, לפי שלא נתכוון להמית אדם, והבעלים חייבים לשלם את הכופר, ומה שנקטה המשנה "אביו או בנו" היא דווקא, והוא הדין כל אדם אחר, אלא שנקטה דוגמא מצויה. ויש מפרשים, שמשנתנו כרבי יוסי הגלילי וכרבי טרפון, הסוברים שתם ברשות הניזק משלם נזק שלם, והוא הדין כופר שלם, ולפי זה דווקא נקטה המשנה "אביו או בנו" כדי שיהיה כופר ברשות הניזק. אבל באדם אחר פטור מכופר. ואם הכנים – את שורו, ברשות – בעל הבית, בעל החצר חיב – אם הוזק השור על ידי שורו או כלבו. רבי אומר: בכלן – בכל שלושת העניינים ששנינו, היינו במי שהכנים קדרותיו או פירותיו או שורו לחצר בעל הבית ברשות, אינו חיב – אין בעל הבית חייב בנוקיהם, עד שיקבל עליו – בפירוש, לשמור – אותם. אבל אם נתן לו רשות סתם, הריהו פטור, שהרי לא קיבל עליו לשמור. ואף המכנים פטור, הואיל והכנים ברשות (ברטנורא; ועיין 'תוספות יום טוב' ותוספות רבי עקיבא איגור).

באור משנה ד

שור שהיה מתפנן לחברו – לנגוח את השור, והכה את האשה – שהיתה מעוברת, ויצאו ילדיה – שהפילתם מחמת המכה, פטור – בעל השור, מדמי ולדות – שלא חייבה התורה בדמי ולדות אלא אדם בלבד שהכה את האשה, כמו שהמשנה מלמדת מיד; ואדם

ה החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים; או ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד; ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – חיב. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – חיב. אהד החופר בור, שיה ומערה, חריצין ונעיצין – חיב; אם פן, למה נאמר (שמות כא, לג): "בור"? מה בור שיש בו כדי להמית – עשרה טפחים, אף פל שיש בו כדי להמית – עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – פטור; ואם הזק בו – חיב.

ו בור של שני שתפין, עבר עליו הראשון ולא פסהו, והשני ולא פסהו – השני חיב. פסהו הראשון, ובא השני ומצאו מגלה ולא פסהו – השני חיב. פסהו פראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – פטור. לא פסהו פראוי, ונפל לתוכו

פירוש ברטנורא

ה ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחרת. אע"ג דאין כאן צד רה"ר, חיב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחד החופר בור. הוא עשוי עגול: שית. ארוך וקצר; מערה. מרובעת ומכוסה בקריו, אלא שיש לה פה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינן מקורין: נעיצין. קצרין מלמטה ורחבים מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית / טפחים. דסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים:

ו השני חיב. והוא שמסר לו ראשון לשני כשהלך כסוי הבור לכסותו ולא כסהו השני: פסהו פראוי ונפל לתוכו. כגון שהתליע הכסוי: נפל לפניו מקול הכריה חיב. שהיה חופר בבור ושמע השור קול פטיש ונבעת ונפל בבור ומת, חיב. ואף על גב דכיון דמשום גרמא דקול הכריה נפל הוה לן למימר דאסתלק חיובא דבור

משניות מבוארות – קהתי

חפירה ארוכה וצרה, ומערה – או מערה, היינו חפירה מרובעת שהיא מקורה, או חריצין – חפירות רחבות ומרובעות כמערה, אלא שאינן מקורות, ונעיצין – או נעיצין, חפירות שהן צרות מלמטה ורחבות מלמעלה; שהחופר אחד מאלו, חיב – בנוקיו. אם פן, למה נאמר "בור" – למה נאמר בתורה "וכי יפתח איש בור"? ללמדנו: מה בור שיש בו כדי להמית – היינו עומק של עשרה טפחים – שסתם בור עמקו עשרה טפחים, אף פל – מין חפירה, שיש בו כדי להמית, עשרה טפחים – כלומר שעומקו עשרה טפחים, שהוא השיעור כדי להמית. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור – לפי שאין בו כדי להמית, ואין זה אלא אונס; ואם הזק בו, חיב – בעל התקלה לשלם נזק שלם, שאף בחפירה כל שהיא יש בה כדי להזיק.

בגמרא נחלקו אמוראים, אם בור שחייבה עליו התורה הוא דווקא כשמתה בהמה מהבלו (מחוס הבור). או אף אם מתה מחבטו בלבד ולא מהבלו. והלכה כשמואל האומר: בור שחייבה עליו התורה והבלו וכל שכן לחבטו (עיי' גמרא בבא קמא נ. ב). ומכאן אפילו היה הבור מלא גזיות של צמר, בעל הבור חיב. וכן העושה תל גבוה ברשות הרבים ונתחבטה בו בהמה ומתה, אם היה גבוה עשרה טפחים חיב לשלם; ואם היה פחות מעשרה, פטור על מיתת בהמה אבל אם הווקה בלבד חיב לשלם נזק שלם (גמרא: רמב"ם הל' נזקי ממון יב. א; די-יט).

באור משנה ו

בור של שני שתפין – כגון בחצר של שניהם והבור של שניהם, והפקירו רשותם אבל לא הפקירו את בורם (שאילו הפקירו אף את בורם). אין כאן חיוב. הואיל וזכרונם בראשון. ועכשיו אין לו בעלים – עיין רמב"ם הל' נזקי ממון יב, ב); ויש מפרשים, כגון שחפר האחד בור תשעה טפחים ברשות הרבים ובאו שניהם ועקרו כאחד חוליה אחת והשלימהו לעשרה טפחים: עבר עליו הראשון ולא פסהו, והשני ולא פסהו, השני חיב – בגמרא מבואר, שאין השני חיב אלא משימסור לו הראשון את דליו. ומפרש רש"י: דליו – כיסוי הבור לכסותו, שהראשון פתחו, ובא שני ומצאו, ומסר לו ראשון את כיסוי הבור, ויש מפרשים: דלי ממש (רמב"ם); ומכל מקום הואיל והשני צריך היה לכסות את הבור ולא כיסהו, לפיכך השני חיב. פסהו הראשון, ובא השני ומצאו מגלה ולא פסהו, אבל אם גם הראשון לא כיסהו ובא השני ומצאו מגולה ולא כיסהו, שניהם חייבים. פסהו פראוי – כסה בעל הבור את בורו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – כגון שהתליע הכסוי, פטור – שאין זה אלא אונס. לא פסהו פראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חיב – בגמרא מבואר, כגון שמצויים שם גמלים,

היתה שפחה ונשתחררה – אם האשה המעוברת שנגף אותה היתה שפחה כנענית משוחררת, והיתה נשואה לעבד משוחרר או לגר, שאין להם יורשים, או גילורת – או שהיתה גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר, ומת בעלה, פטור – מדמי ולדות, שגר שמת ואין לו יורשים, כל הקודם לזכות בנכסיו זכה, והרי זה קודם לזכות במה שבידו. והוא הדין בישראלית שהיתה נשואה לגר, שאם מת הגר, פטור מלשלם דמי ולדות, אלא משום שסתם משוחררת וגיורת נשואות הן לגר ולמשוחרר, לפיכך נקטה המשנה "שפחה ונשתחררה או גיורת".

ומה שנקטה המשנה "היתה שפחה ונשתחררה" ולא נקטה "היתה משוחררת" מבאר רש"י, כדי לדייק, שזה עתה נשתחררה ועדיין לא היו להם בנים. בגמרא נחלקו רבה ורב חסדא. לדעת רבה מדובר כאן בכגון שחבל במשוחררת או בגיורת בחיי בעלה הגר (או המשוחרר), וכיון שמת הגר בלא יורשים, זכה הלה במה שבידו. אבל אם חבל בה לאחר מיתת בעלה, זכתה האשה עצמה בדמי הולדות. ורב חסדא סובר, שאפילו חבל בה לאחר מיתת בעלה, פטור מלשלם דמי ולדות, משום שהתורה חייבה לשלם ל"בעל האשה", וכשאין בעל, אין למי לשלם. ופוסק הרמב"ם כרבה (הל' חובל ומזיק א. ג).

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פריקנו עוסקות המשניות בדני נזקי בור. משנתנו באה ללמד על איוה בור חייבים.

החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים – וכל שכן אם חפרו ברשות הרבים ופתחו לרשות הרבים, כמבואר הלהן במשנתנו; או ברשות הרבים – החופר בור ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד – כגון שפתחו סמוך לרשות הרבים, שהולכי רשות הרבים יכולים ליפול לתוכו (תוספות יום טוב), או שהפקיר את רשותו, שהכל רשאים להיכנס לתוכה; ברשות היחיד – או החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – כלומר לרשות היחיד אחרת שלו, והפקיר אותה רשות שפתח הבור בתוכה (עיי' תוספות יום טוב). חיב – על נזקי הבור. כללו של דבר: הכל הולך בבור אחר פתחו, ואין הברל איפה נמצאת קרקעיתו (תוספות). החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חיב – שנאמר (שמות כא, לג-ד): "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו, ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם, כסף ישיב לבעליו", ודרשו חכמים: למה נאמר, "וכי יפתח בור או כי יכרה", אם על הפתיחה חיב, על הכרייה לא כל שכן? אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו, מכאן לכורה ופותח בור ברשות הרבים, שהוא חיב, כלומר שאף על פי שאין הבור ברשותו אלא ברשות הרבים ואינו בורו, אלא הואיל וכרהו או פתחו שם, עשהו הכתוב כבעל הבור לחייבו בנוקיו. אהד החופר בור – דין אחד הוא לחופר בור, היינו חפירה עגולה, או שית –

שור או חמור וזמת – חיב. נפל לפניו מקול הכרייה – חיב; לאחוריו מקול הכרייה – פטור. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו, חמור וכליו ונתקרקעו – חיב על הבהמה ופטור על הכלים. נפל לתוכו שור חרש, שוטה וקטן – חיב. בן או בת, עבד או אמה – פטור.

ז אחד שור ואחד פל בהמה לנפילת הבור, ולהפרשת הר סיני, ולתשלומוי כפל, ולהשבת אבדה, לפריקה, לחסימה, לפלאים ולשבת. וכן חיה ועוף פיוצא בהן. אם בן, למה נאמר "שור או חמור"? אלא שדבר הכתוב בהווה.

פירוש ברטנורא

מינה רומאי אפשעוהא דקול הכרייה וההוא גרמא בעלמא ופטור, אפילו הכי חיב הואיל ובתוך הבור נמצא הנזק: לאחוריו מקול הכרייה פטור. אם נכשל השור מקול הכרייה על שפת הבור ונפל לאחוריו חוץ לבור וזמת, פטור. שהרי לא נמצא הנזק בבור, וקול הכרייה גרמא בעלמא הוא ופטור: ונשתברו, ונתקרקעו. ככלי שור שיד שבורה, העול והמחירשה. ככלי חמור שיד קריעה, חבילת בנדים ומרדעת שעל נביו: ופטור על הכלים. דכתוב (שמות כ"א) ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם, חמור ולא כלים: שור חרש שוטה וקטן חיב. שור שהוא חרש ושהוא שומה ושהוא קטן, חיב עליו אם נפל לבור. אבל שור שהוא פקח אינו חיב עליו, דאיבעי ליה לעיוני ומייל:

ז אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור. דכתוב (שמות כ"א) כסף ישיב לבעליו, לכל מידי דאית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתוב (שם י"ט) אם בהמה אם איש לא יחיה, וחיה בכלל בהמה. אם, לרבות את העופות: ולתשלומוי כפל. דכתוב (שם כ"ב) על כל דבר פשע, כל מידי דבר פשיעה הוא: להשבת אבדה. לכל אבדת אחיך (דברים כ"ב): לפריקה. עווב תעווב עמו (שמות כ"א). אע"ג דכתוב (שם) חמור שונאך, כל בהמה בכלל, דילפינן חמור חמור משבת שנאמר בו (דברים ה) שורך וחמורך וכל בהמתך: לחסימה. לא תחוסם שור בדישו (שם כ"ה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה, אף על גב דכתוב (ויקרא י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים, היו נמו חיה ועוף בכלל, דילפינן בהמה בהמה משבת. וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כ"ב) ילפינן שור שור משבת, דהוא הדין לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף. ומיהו לענין פסק ההלכה מן התורה אינו חיב אלא כשהורש ומנהיג בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור דומיא דשור וחמור, אלא שאסרו חכמים כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים: ולשבת. דכתוב שורך וחמורך וכל בהמתך, וחיה בכלל בהמה. וכל, רכויא הוא לרבות עופות: שדיבר הכתוב בהווה. דבכר הרגיל להיות:

משניות מבוארות – קהתי

אף חיה ועוף בכלל, ולתשלומוי כפל – בגניבה, שנאמר (שמות כב, א) "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים, שנים ישלם", וכן נאמר (שם שם, ח) "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה... עד האלהים יבוא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שהרי כלל הכתוב ואמר: "על כל דבר פשע"; ולתשבת אבדה – שנאמר (שמות כג, ד): "כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, השב תשיבנו לו", וכן (דברים כב, א): "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחריך... וכן תעשה לחמורו", והוא הדין לכל בהמה, חיה ועוף, שהרי נאמר (שם): "וכן תעשה לכל אבדת אחיך"; לפריקה – שנאמר (שמות כג, ח): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעווב לו עווב תעווב עמו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שלמדים בגזירה שווה "חמור, חמור" משבת, שנאמר בה: "ושורך וחמורך וכל בהמתך" (דברים ה, יד); לחסימה – שנאמר (דברים כה, ד): "לא תחוסם שור בדישו", ולמדים בגזירה שווה "שור, שור" משבת, שכל בהמה חיה ועוף בכלל; לפלאים – שנאמר (ויקרא יט, יט): "בהמתך לא תרביע כלאים", והוא הדין לחיה ועוף, וכן (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו", והוא הדין בכל שני מינים שונים של בהמה וחיה; ברם, להלכה פוסק הרמב"ם, שמן התורה אין אדם חיב משום כלאים של חרישה, אלא כשהוא חורש ומנהיג בשני מינים שאחד מהם הוא טהור ואחד טמא, בדומה לשור וחמור, אלא שחכמים אסרו כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים. אבל הרא"ש פסק, שכל שני מינים אסורים מן התורה; ולשבת – לענין שביתת בהמה בשבת, שנאמר (שמות כ, י): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ובהמתך". וכן (דברים ה, יד): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ושורך וחמורך וכל בהמתך". וכן חיה ועוף פיוצא בהן – כמו שבארנו בכל אחד מהעניינים המפורטים במשנה; וכן בשבת למדים ממה שנאמר "וכל בהמתך" שאף חיה ועוף בכלל. אם בן, למה נאמר "שור או חמור" – בדברים המפורטים לעיל? אלא שדבר הכתוב בהווה – בדבר המצוי והרגיל, שכן דרכו של אדם להשתמש בשור ובחמור לצרכיו יותר מבשאר בהמות, בשור לעבודת השדה ובחמור להובלת משא.

וכיסה את הבור בדבר שיכול לעמוד בפני שוורים, אבל אינו יכול לעמוד בפני גמלים, והלכו עליו גמלים ונתרועע הכיסוי, ואחר כך הלכו שוורים ונפלו בו, הואיל ולא כיסה בדבר שיכול לעמוד בפני גמלים, הרי זה חיב. נפל – השור, לפניו – לתוך הבור, מקול הכרייה – כגון שהבור היה כרוי ונכנס אחד לתוכו להעמיקו או להרחיבו, ועמד השור על שפת הבור ונבהל מקול הכרייה ונפל לתוך הבור וזמת, חיב – הואיל וזמת מחמת נפילתו לבור. לאחוריו מקול הכרייה – אבל אם נבעת מקול הכרייה ונפל לאחורי הבור, חוץ לבור, פטור – שהואיל ולא בא ההיזק מצד הבור ממש, אלא משום שנבעת מקול הכרייה, אין זה אלא גרמא בלבד, הלכך פטור. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו – כלי השור, היינו העול והמחירשה, או שנפל לתוכו חמור וכליו ונתקרקעו – כלי החמור, היינו המרדעת והאוכף, חיב על הבהמה ופטור על הכלים – שנאמר בנזקי הבור (שמות כא, ג): "ונפל שמה שור או חמור", ודרשו חכמים: "שור" ולא אדם, "חמור" ולא כלים. נפל לתוכו שור חרש, או שהוא שוטה וקטן – או שהוא קטן, היינו כל שלא הגיע ללמוד חרישה (המאיד). והוא הדין לשור סומא או לשור שהיה מהלך בלילה בגומרא. חיב – שלא ידע השור להיזהר. אבל שור שהוא פיקח שנפל לתוכו ביום, בעל הבור פטור, לפי שידוע השור להתבונן, ואין זה אלא אונס. נפל לתוכו בן או בת – אף על פי שהם קטנים, עבד או אמה – כנענים, פטור – בעל הבור, מגזירת הכתוב, שנאמר: "שור", ולא אדם (רש"י).

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו באה ללמד, שאף על פי שנאמר בנזקי בור "שור או חמור", הוא הדין לכל בהמה, ואף לחיה ולעוף. וכן בעניינים אחרים. אחד שור ואחד פל בהמה – בין שור ובין כל בהמה דינים שווה, לנפילת הבור – שאף על פי שנאמר בפרשת נזקי הבור (שמות כא, ג): "ונפל שמה שור או חמור". הוא הדין לכל בהמה, שנאמר (שם שם, ד): "כסף ישיב לבעליו", ודרשו: כל שיש לו בעלים, ולהפרשת הר סיני – לענין ההרחקה מן ההר בשעת מתן תורה, שנאמר (שמות יט, יא): "אם בהמה אם איש לא יחיה", ואף על פי שלא הוזכר אלא בהמה,

פ ר ק ש ש י

א הפונים צאן לדיר ונעל בפניה פראוי, ויצאה והזיקה – פטור. לא נעל בפניה פראוי, ויצאה והזיקה – חיב. נפרצה בלילה, או שפרצוה לסטים, ויצאה והזיקה – פטור. הוציאוה לסטים – הלסטים חיבים.

ב הניחה בחמה, או שמסרה לחרש, שוטה וקטן, ויצאה והזיקה – חיב. מסרה לרועה – נכנס הרועה תחתיו. נפלה לגנה ונהנית – משלמת מה שנהנית. ירדה בדרבה והזיקה – משלמת מה שהזיקה. פיצד משלמת מה שהזיקה? שמין בית סאה באותה שדה, כמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר: אכלה פרות גמורים – משלמת פרות גמורים; אם סאה סאה, אם סאתים סאתים.

פירוש ברטנורא

א הכונס. פטור. דהא נטרה ומאי הוה ליה למעבר: הוציאוה לסטים. אע"ג דלא הוציאוה ממש אלא שעמדו בפניה עד שיצאה, הוה כאילו הוציאוה בידים וחיבים: ב הניחה בחמה. מצערה לה שמשא ולא סני לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבה: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרין בכחאי גוונא שומר שמסר לשומר חיוב, שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו, ולפיכך הרועה שתחתיו חיב: נפלה לגינה. וכגון שהחולקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה, משלם מה שהזיקה, דאיהו פשע בה, דהוה ליה לעבורינהו חרא חרא: מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי הזיקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לברה, מפני שמפסד מוסיק, ששמין אותה בכל שויה ורחמנא אמר וביער בשדה אחר, ודרשינן מלמד ששמין אותה על גב שדה אחרת. אלא ששמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת, וכמה היא שוה עכשיו, והשתא לא משלם כולוה דמיה, דמי שלוקח בית סאה כשהיא כתבואתה אינו מולול בה כשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל צרכן, משלמת כל ההזיק, והיכא שימין אנב שדה, היכא דעדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

הראשון, מכל מקום כאן הרועה השני נכנס תחת הרועה הראשון (הגמ' 217) להתחייב בנוקי הצאן, לפי שהכל יודעים שכל המוסר צאן לרועה הגדול על דעת כן הוא מוסר לו, שימסור אותה לרועה שתחתיו. נפלה לגנה – באונס, כגון שהחולקה ברשות הרבים שהיתה גבוהה מן הגינה ונפלה לתוך הגינה, ונהנית – שאכלה אחר כך מערוגות הגינה, משלמת מה שנהנית – מה שנהנתה באכילתה ולא מה שהזיקה, כלומר שרואים כאילו היתה אוכלת שעורים ומשלם דמי שעורים בוויל, כמו שבארנו לעיל (ב, ב). ירדה בדרבה – לגינה, והזיקה – באכילה או בדריסת הרגל, משלמת מה שהזיקה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת. פיצד משלמת מה שהזיקה? שמין בית סאה באותה שדה – כלומר שאין שמים את שווייה של הערוגה לברה שאכלה, שכן בכגון זה היא הפסד גדול למזיק, אלא שמים בית סאה באותה שדה, היינו שטח שזורעים בו סאה, והוא חמישים על חמישים אמה (2500 אמה מרובעות), כמה היתה יפה – כמה היה שוויו של אותו בית סאה קודם שאכלה ממנו את הערוגה הזאת, וכמה היא יפה – וכמה שווה בית הסאה עכשיו, ומשלם את ההפרש, ונמצא שאין המזיק משלם כל שווייה של הערוגה, שהלוקח בית סאה, אינו מפחית בדמיו בשביל חסרון ערוגה אחת כי אם סכום מועט (רש"י; ברטנורא). דבר זה למדים ממה שנאמר (שמות כב, ד): 'ובער בשדה אחר', ודרשו חכמים: מלמד ששמים את ההזיק על גב שדה אחרת. ויש מבארים, שאין המשנה מפרשת כיצד שמים, אלא כוונת המשנה היא שאם אכלה סאה פירות אין שמים את הסאה בפני עצמה, אלא אגב השדה כולה. ומכאן נחלקו אמוראים בגמרא כיצד שמים, והלכה כחזקיה האומר, ששמים לעולם את ההזיק על גב שטח שהוא פי ששים ממה שהזיקה, כגון אם אכלה סאה שלמה, שמים שדה של ששים סאים, בכמה נפתחה על ידי חסרון הסאה הזאת; וכן אם אכלה ערוגה אחת, שמים שדה שיש בה ששים ערוגות כאלו, בכמה נפתחה בשביל חסרון ערוגה זו (גמרא ותוספות בבא קמא נו, ב). רבי שמעון אומר: אכלה פרות גמורים – שכבר בשלו כל צרכם, משלמת פרות גמורים – היינו כשווייה של הערוגה שאכלה, אם סאה סאה – אם אכלה סאה, משלמת דמי סאה, אם סאתים סאתים – רבי שמעון סובר, שאין שמים אגב קרקע אלא בפירות הצריכים לקרקע, שלא נבשלו עדיין, אבל בפירות בשלים שאינם צריכים עוד לקרקע, אף על פי שלא נתלשו עדיין, שמים אותם בפני עצמם. והלכה כרבי שמעון.

באור משנה א

בשלוש המשניות הראשונות של פרקנו נשנים דיני נזקי שן ורגל. מכאן נקטה משנתנו "צאן" ולא "שור", והיא באה ללמד איוו שמירה פשוטת בנוקים אלו. הפונים צאן לדיר – מקום גדור לצאן, ונעל בפניה פראוי – בגמרא מבואר: בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, פטור – בעל הצאן; ואף על פי שלא שמר את הצאן אלא בשמירה פחותה, שהרי נעל בדלת שאינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה, מכל מקום הואיל ושן ורגל מועדים מתחילתם, אף שמירה פחותה כזו פוטרם, כמבואר הטעם בקרן מועדת (לעיל ד, ט). לא נעל בפניה פראוי – שנעל בדלת שאינה יכולה לעמוד אפילו ברוח מצויה, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, חיב – לשלם נזק שלם, לפי שפשע בשמירת הצאן. נפרצה בלילה – כלומר אם נעל בפני הצאן כראוי, ונפרצה הדלת או המחיצה בלילה; ויש מפרשים – נפרצה הצאן, או שפרצוה לסטים, ויצאה והזיקה, פטור – משנתנו באה להשמיע, שדווקא כשנפרצה בלילה פטור, אבל אם נפרצה ביום, ועבר זמן כדי שיוודע ויבוא לשמור את הצאן, הרי הוא חיב (תוספות). הוציאוה לסטים, הלסטים חיבים – מפני שקנאוה להתחייב בנוזיקה (המאירי). בגמרא מבואר, שאפילו לא הוציאוה ממש אלא עמדו בפניה עד שיצאה, הרי זה כאילו הוציאוה בידים, וחיבים בנוזיקה (רמב"ם; ברטנורא). ברם, כשפרצוה ליסטים, אינם חיבים על נזקי הצאן, שאין זה אלא גרמא בלבה.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בצאן שהזיקה בשן או ברגל. הניחה בחמה – העמיד את הצאן במקום שהשמש היה מצערה אותה, אף על פי שנעל בפניה כראוי, והיא פרצה את הדלת מחמת צערה מהשמש, או שמסרה לחרש, שוטה וקטן – לחרש שאינו יכול לשוטט או לקטן, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, חיב – בנוזיקה, לפי שפשע בשמירתה. מסרה לרועה, נכנס הרועה תחתיו – להתחייב בנוזיקה. בגמרא מבואר שאין מדובר כאן בבעל הצאן שמסר את צאנו לרועה, שהרי כבר שנינו (לעיל ד, ט): "מסרו (את השור) לשומר חנם ולשואל, לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים", אלא כוונת משנתנו היא, שהרועה מסר את הצאן לרועה אחר שתחתיו, שכן דרך הרועה הגדול לקבל בהמות מבעלים הרבה, ויש לו תלמידים רועים, שמוסר להם את הבהמות, והם יוצאים לרעות את הבהמות ביערים, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי ששומר שמסר לשומר, חיב השומר

ג המגדיש בתוך שדה של חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה – פטור; ואם הזקה בהן – בעל הגדיש חייב; ואם הגדיש ברשות – בעל השדה חייב.

ד השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן – פטור בדיני אדם, וחייב בדיני שמים. שלח ביד פקח – הפקח חייב. אחד הביא את האור, ואחד הביא את העצים – המביא את העצים חייב. אחד הביא את העצים, ואחד הביא את האור – המביא את האור חייב. בא אחר ולבה – המלבה חייב. לבתה הרוח – כלן פטורין. השולח את הבערה, ואכלה עצים או אבנים או עפר – חייב, שגאמר (שמות כב, ה): "כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוּ תְּקֵמָה אוּ הַשְּׂדֵה, שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה". עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות, או דרך הרבים או נהר – פטור. המדליק בתוך שלו, עד כמה תעבר הדלקה? רבי אלעזר בן עזריה אומר: רואין אותה כאלו היא באמצע בית כור. רבי אליעזר אומר: שש עשרה אמות, בדרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר: חמשים אמה. רבי שמעון אומר: "שלם ישלם המבער את הבערה" (שם) – הכל לפי הדלקה.

ה המדליק את הגדיש, והיו בו פלים ודלקו – רבי יהודה אומר: ישלם מה שבתוכו. וחכמים אומרים: אינו משלם

פירוש ברטנורא

ג ואם הגדיש ברשות בעל השרה חייב. בגמרא מוקי לה בבקעה שרגילין כולן לעשות ברוח אחד, זה גדישו וזה גדישו, וממנין שומר. וכיון שאמר השומר עייל וגדיש, הוי כאילו אמר עייל ואגמר לך. אבל בשאר בני אדם, אפילו הגדיש ברשות אין בעל השרה חייב, עד דמקבל עליה נטירותא:

ד ובא אחר וליבה. נפח באש והעלה שלהבת, כמו בלבת אש. (שמות ג) ואית ספרים דגרסי נבה, מנורת ניב שפתים (שיעה י"ז). כשאדם מדבר מנענע בשפתו ורוח יוצא: או עפר. שלחכה נירו ונתקלקל: או דרך הרבים. שש עשרה אמה, כדגלי המדבר: ר"ש אומר הכל לפי הדליקה. לפי גובה הדליקה וגודל שיעורה. שכשהאש גדולה קופצת למרחוק. והלכה כר"ש:

ה המדליק את הגדיש. שהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו: רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. דר' יהודה מחייב על נוקי ממון באש.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

את האור חייב – שהרי הוא עשה את הדליקה. בא אחר ולבה –

נפח באש והעלה שלהבתה, המלבה חייב – ושניים הראשונים פטורים. לבתה הרוח – את האש, כלן פטורין – ודווקא כשהיתה זו רוח שאינה מצויה תמיד אלא לעתים רחוקות, אבל ברוח מצויה, האחרון חייב, שכל אש הולכת ומתפשטת ברוח מצויה והיה עליו לחשוש ולשמור על האש שלא תצא ותזיק (תוספות: ירושלמי). השולח את הבערה, ואכלה עצים – ושרפה עצים של אחרים, או אבנים או עפר – שליחכה את נירו של חברו, חייב – לשלם נזק שלם, שגאמר: "כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוּ תְּקֵמָה אוּ הַשְּׂדֵה, שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמְּבַעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה" – ומשמע מלשון "או השרה", שכוננת הכתוב לגוף השרה, היינו הניר והאבנים. עברה – הדליקה – גדר שהוא גבוה ארבע אמות – מעל לעצי הדליקה (תוספות). או מהקוצים שמעבר לגדר (גמרא). כלומר שהדליק בתוך שלו ולא שמר את האש שלא תתפשט מחוץ לרשותו, אבל גדר בגובה ארבע אמות היה מפסיק בין מקום האש לשרה חברו, או דרך הרבים – הרחבה שש עשרה אמה, או נהר – שהוא רחב שמונה אמות (ברייתא). פטור – שאין זה אלא אונס, ואין הדבר מצוי. המדליק בתוך שלו – במקום שאין הפסק (תוספות יוס טוב"א), עד כמה תעבר הדלקה – ויהא חייב? רבי אלעזר בן עזריה אומר: רואין אותה כאלו היא באמצע בית כור – באמצע שדה שמידתה בית כור, והוא שטח שזורעים בו שלושים סאה, היינו שדה של מאתיים שבעים וארבע על מאתיים שבעים וארבע אמה בקירוב (75000 אמה מרובעות), וכשהדליקה היא באמצע השדה, נמצא מסביב לדליקה לערך מאה שלושים ושבע אמה לכל רוח, ואם עברה הדליקה להלן משיעור זה, פטור. רבי אליעזר אומר: שש עשרה אמות – לכל רוח, בדרך רשות הרבים – כמו ששינונו לעיל, שאם עברה דרך הרבים, פטור. רבי עקיבא אומר: חמשים אמה – לכל רוח. רבי שמעון אומר: "שלם ישלם המבער את הבערה", הכל לפי הדלקה – לפי גובה הדליקה וגודל שיעורה, שאם הדליקה גדולה הריהי מתפשטת למרחוק, ובכגון זה אפילו עברה להלן מהשיעורים דלעיל, הריהו חייב. והלכה כרבי שמעון (רמב"ם ה"ל נזקי ממון י"ד, ב).

באור משנה ד

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בפרטי הדינים של נזקי אש.

השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן – והדליקו בשל חברו, פטור – השולח, בדיני אדם – לפי שחרש, שוטה וקטן אינם בדין שליחות, וחייב בדיני שמים – בגמרא אמרו: לא שנו שהשולח פטור בדיני אדם, אלא בכגון שמסר גחלת בידם, והם ליבוה, לפי שדרך הגחלת להתכבות, ולא היה לו לשולח להעלות על הדעת שילבו אותה. אבל אם מסר להם שלהבת, חייב, שהרי מעשיו גרמו. שלח ביד פקח – את הבערה, והדליק בשל אחרים, הפקח חייב – בתשלומי הנזק, והשולח פטור אף מדיני שמים, ואין אומרים ששולחו של אדם כמותו, לפי שאין שליח לדבר עבירה (עיינין גמרא קידושין מב). א. אחד הביא את האור – האש, ואחד הביא את העצים – ואחר כך הביא אחד עצים והדליקם באש, והתפשטה האש והזיקה, המביא את העצים חייב – שאילו לא היה מביא את העצים היתה האש כבה ולא היתה מזיקה. אחד הביא את העצים – תחילה, ואחד הביא – אחר כך – את האור – והדליקו בעצים, המביא

באור משנה ה

המדליק את הגדיש – שהדליק בתוך שלו והלכה ושרפה גדישו

חיים ובין בְּדָבָר שֶׁאֵין בו רוח חיים, ומדת תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּשׁוֹר וְשֶׂה בְּלֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, לו): "כִּי יִגְנַב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וּמָכְרוֹ אוֹ מָכְרוֹ" וגו'. אֵין הַגֹּזֵב אַחַר הַגֹּזֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; וְלֹא הַמּוֹכֵר וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחַר הַגֹּזֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

ב גֹּזֵב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם אוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. גֹּזֵב וּמָכַר בְּשֵׁבֶת; גֹּזֵב וּמָכַר לְעֹבֹדָה זָרָה; גֹּזֵב וְטָבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; גֹּזֵב מִשְׁלֵם אֲבִיו וְטָבַח וּמָכַר, וְאַחַר כֵּן מֵת אֲבִיו; גֹּזֵב וְטָבַח, וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. גֹּזֵב וְטָבַח לְרִפּוּאָה אוֹ לְכֻלָּבִים; הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרַפָּה; הַשּׁוֹחֵט חֲלוּן בְּעֹזְרָה – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשֵׁנֵי אֱלוֹ.

פירוש ברטנורא

דכתיב (שם) וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב:

ב גֹּזֵב עַל פִּי שְׁנַיִם. כלומר שנים מעדיין אותו שגנב: גֹּזֵב וּמָכַר בְּשֵׁבֶת. אבל טבח שהוא ענוש סקילה. קם ליה כדרכא מניה: וטבח ביום הכפורים. שאין דונו אלא כרת. וכגון דלא אתרו ביה ולא לקי, דקיימא לן כל חיבי מלקות שגנבים בחיבים בתשלומין. אבל חיבי מיתות ב"ד, אפילו שגנבים פטורים מן התשלומין; וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח, תנא סיפא דפטור, דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, שהרי ירש את אביו: בשני אלו. כמרפה ובחולין בעזרה. דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. אבל לרפואה ולכלבים, שחיטה ראויה היא, דאי בעי מצא אכיל מניה:

משניות מבוארות – קהתי

התשלומים, וכן גֹּזֵב וּמָכַר לְעֹבֹדָה זָרָה – שאין המכירה לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ולפיכך חייב בתשלומים; אבל אם טבח בשבת או לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ואין אדם מת ומשלם (כמבואר להלן משנה ד). ואפילו לא נתחייב מיתה, כגון שהיה שוגג, מכל מקום הואיל ויש כאן דין מיתה, אינו חייב בתשלומים; גֹּזֵב וְטָבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – שאינו חייב על הטביחה מיתת בית דין אלא כרת, ולכן חייב גם בתשלומים. ואף על פי שכל חיבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים ונפטרים מידי כרת, ואין אדם לוקה ומשלם, מכל מקום מדובר כאן בכגון שלא התרו בו, וכיון שאינו לוקה הריהו חייב בתשלומים, שאין אומרים במלקות כמו במיתה שיהא דין מלקות מפקיע מן התשלומים כמלקות עצמה (עיין בפרוש המשניות להרמב"ם. שםבאר – על פי הגמרא – בדרך אחרת). גֹּזֵב מִשְׁלֵם אֲבִיו – שור או שה, וְטָבַח וּמָכַר, וְאַחַר כֵּן מֵת אֲבִיו – כלומר אף על פי שמת אביו והוא מיורשיו, מכל מקום הואיל ובשעה שטבח או מכר היה אביו קיים, וכבר נתחייב בתשלומי ארבעה וחמישה, לפיכך משלם לאחיו ארבעה וחמישה כפי חלקם בירושת אביהם; אבל אם מת אביו ואחר כך טבח או מכר, אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמישה, הואיל ובשעת טביחה היה לו חלק בהמה (כמבואר להלן משנה ד); גֹּזֵב וְטָבַח, וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ – את הבשר, והרי נתחייב בתשלומים קודם שהקדיש; ובכל אלו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – כמו שבארנו. גֹּזֵב וְטָבַח לְרִפּוּאָה – כשבייל חולה, או לְכֻלָּבִים – לאכילת כלבים, שמכל מקום שחיטה ראויה היא, שאם ירצה יוכל לאכול ממנה; ואפילו הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרַפָּה – והרי שלא התירה השחיטה את הבהמה באכילה, וכן אפילו הַשּׁוֹחֵט חֲלוּן בְּעֹזְרָה – ששחט בהמת חולין במקדש, שהיא נאסרת בהנאה, מכל מקום בכל אלו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – לפי שבעצמותה של השחיטה אין שום פסול; ובענין חולין שנשחטו בעזרה מבואר הטעם בגמרא, לפי שאינם אסורים בהנאה אלא מדברי סופרים, ועדיין ממון בעלים הם (עיין תוספות). ברם, יש סוברים, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מן התורה, ומבארים משנתנו בכגון ששחט מקצת סימנים בחוץ וגמרו בפנים ונמצא שטבח את הבהמה קודם שנאסרה בהנאה; שכל זמן שלא גמרו השחיטה עוד לא נאסרה הבהמה, שהרי היתה עד הגמר בחוץ (גמרא דה"ט ע"ב, ג). רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר – מתשלומי ארבעה וחמישה, בְּשֵׁנֵי אֱלוֹ – בנמצא טריפה ובחולין בעזרה, שסובר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה, כלומר שאינה מכשירה את הבהמה לאכילה, אינה קרויה שחיטה.

ארבעה וחמישה, שמשלם גנב הטובח ומוכר, שְׁמֵדַת תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ רוּחַ חַיִּים וּבֵין בְּדָבָר שֶׁאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים – שנאמר בשומר הטוען טענת גנב (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה... ישלם שנים לרעהו", ומדת תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּשׁוֹר וְשֶׂה בְּלֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִגְנַב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וּמָכְרוֹ אוֹ מָכְרוֹ, חֲמֹשֶׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה", והרי הכתוב כופל בלשונו "שור ושה", שבמקום "כי יגנוב איש שור וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה" נאמר: "כי יגנוב איש שור או שה... חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה", לומר לך: שור ושה דווקא (גמרא בבא קמא טו, ב). אֵין הַגֹּזֵב אַחַר הַגֹּזֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל – הגונב מן הגנב דבר שהיה גנוב עמו, אינו משלם עליו כפל לא לבעלים ולא לגנב הראשון, שנאמר (שמות כב, ח): "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", ודרשו: מבית האיש ולא מבית הגנב. ואף על פי שהחפץ הוא של הבעלים, הואיל ולא גנבו מרשותו, אינו משלם לו כפל; ולגנב הראשון אינו משלם, שהרי החפץ אינו שלו. ואפילו נתיאשו הבעלים, לא קנה הגנב את החפץ הגנוב, שכן יארש בלבד אינו עושה קנין אלא אם כן יצטרף עמו שינוי רשות, ושינוי רשות אין כאן, שלא נקרא שינוי רשות אלא אם כן מכרו או נתנו לאחר (גמרא); וְלֹא הַטּוֹבַח וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחַר הַגֹּזֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – וכן הגונב מן הגנב שור או שה שהיה גנוב עמו, וטבח או מכרו, אינו משלם ארבעה וחמישה, שהואיל ואינו חייב כפל, אינו חייב ארבעה וחמישה, לפי שארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה (תוספות חדשים), כלומר שארבעה וחמישה כוללים גם את הכפל, ובמקום שפטור מכפל הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה.

באור משנה ב

גֹּזֵב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם – כלומר היו שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, והם גם מעידים שטבח או מכר, או עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים – או שהיו שני עדים אחרים מעידים עליו שטבח או מכר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שהתורה אמרה (דברים יט, ט): "על פי שני עדים... יקום דבר" ודורש רבי עקיבא: דבר ולא חצי דבר, ואם שני עדים אחרים מעידים שטבח או מכר הרי חצי דבר הוא, שאין עדי הטביחה מועילים כלום בלא עדי הגניבה, מכל מקום הואיל ועדי הגניבה אינם צריכים לעדי הטביחה, אף עדות הטביחה אינה נקראת חצי דבר. גֹּזֵב וּמָכַר בְּשֵׁבֶת – שאין כאן חיוב מיתה שתפטרנה מן

ג גִּבַּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם, וְנִמְצְאוּ זֻמְמִין – מְשַׁלְּמִין כָּפֶל. גִּבַּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרָיִם, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִמְצְאוּ זֻמְמִין – הֶרְאִשׁוּנִים מְשַׁלְּמִים תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהֶאֱחָרוּנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. נִמְצְאוּ אַחֲרוּנִים זֻמְמִין – הוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהוּן מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. אֶחָד מִן הָאֲחָרוּנִים זֻמְמִים – בְּטֻלָּה עֲדוּת שְׁנֵייהָ. אֶחָד מִן הֶרְאִשׁוּנִים זֻמְמִים – בְּטֻלָּה כָּל הָעֲדוּת; שָׂאֵם אֵין גִּבְבָּהּ, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה.

פירוש ברטנורא

ג האחרונים משלמים שלשה. לשור. וכגון שהזומו אחרונים תחלה. דאי עידי גניבה הזומו תחלה, בטלה לה עדות טביחה, דדילמא בעלים מכרוהו לו, וכי מתומו אמאי משלמי: בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונים. והן פטורין, דאין עדים משלמין ממון עד שזומו שניהם: בטלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים. ואפילו חזרו והזומו אחרונים אח"כ, אין משלמין, שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו, כיון דלא גבב לא טבח, ואהכי לא מחייבו אלא אעמנו הייתם שהוסרה גופה של עדות. וכל שכן אם הזומו שנים הראשונים תחלה, שעדות שניה בטלה. אלא שבזמן שלא הזומו אלא אחד, בטלו שניהם. אבל כשהזומו שניהם, לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

משניות מבוארות – קהתי

היא השלמת ההכחשה. והוא הדין בעניינינו: אף על פי שהזומו תחילה על עדות הגניבה ואחר כך על עדות הטביחה, ונמצא שבהזמת עדות הגניבה, ממילא הוכחשה עדותם על הטביחה, מכל מקום משלמים הכל, שהכחשה תחילת הזמה היא, ונעשו זוממים על העדות כולה (מלאכת שלמה: תוספות רבי עקיבא איגו; ועיין רש"י, שמפרש בדרך אחרת; ועיין חידושי מהר"ח). גִּבַּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרָיִם – שני עדים העידו עליו שגבב, ושני עדים אחרים העידו עליו שטבח או מכר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִמְצְאוּ זֻמְמִין – שהזומו שני זוגות העדים, הֶרְאִשׁוּנִים מְשַׁלְּמִים תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל – העדים שהעידו עליו שגבב משלמים לו כפל שזממו לחייבו, וְהֶאֱחָרוּנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה – והעדים שהעידו עליו שטבח או מכר משלמים לו שלושה על השור, או שניים על השה (להשלמת ארבעה וחמישה). נִמְצְאוּ אַחֲרוּנִים זֻמְמִין – אם הזומו רק העדים שהעידו על הטביחה או על המכירה, הוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל – הגבב משלם כפל, על יסוד עדותם של הראשונים, וְהוּן מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה – והעדים שנמצאו זוממים משלמים שלושה על השור, או שניים על השה. אֶחָד מִן הָאֲחָרוּנִים זֻמְמִים – אם הזומו אחד מהעדים שהעידו על הטביחה או על המכירה, בְּטֻלָּה עֲדוּת שְׁנֵייהָ – שאין כאן אלא עד אחד על הטביחה או על המכירה, ואין הגבב משלם אלא כפל; והעד שהזומו פטור מתשלומי שלושה, שאין העדים משלמים ממון עד שזומו שניהם. אֶחָד מִן הֶרְאִשׁוּנִים זֻמְמִים – אם הזומו אחד מעדי הגניבה, בְּטֻלָּה כָּל הָעֲדוּת – שהואיל ובטלה עדות הגניבה, אף עדות הטביחה והמכירה בטלה, שָׂאֵם אֵין גִּבְבָּהּ, אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה – וכיון שכל העדות בטלה, הרי הוא והעדים אינם משלמים כלום.

באור משנה ג

גִּבַּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם – שני עדים העידו עליו שגבב שור או שה, והם גם העידו שטבח או מכר, וְנִמְצְאוּ זֻמְמִין – שבאו עדים אחרים ואמרו לעדים הראשונים: היאך אתם מעידים ראיתם את פלוני גונב ביום פלוני שור או שה וטובחו או מוכרו, והרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני, מְשַׁלְּמִין – העדים שהזומו, למי שהעידו עליו שגבב וטבח או מכר, כָּפֶל – ארבעה וחמישה, שנאמר בפרשת עדים זוממים (דברים יט, יט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", וכיון שאלו זממו לחייבו ארבעה וחמישה, הרי הם חייבים לשלם לו תשלומים אלו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה או המכירה; שאילו העידו בזה אחר זה, כיון שההלכה היא שעד זומם למפרע הוא 90% (כדעת אביי), כלומר שמשעה שהעיד אותה עדות שהזומו עליה, כל העדויות שהעיד בינתיים פסולות הן, הרי כשהזומו אלו על הגניבה נפסלו לעדות מאותה שעה שהעידו על הגניבה; ואם כן כשהעידו אחר כך על הטביחה פסולים לעדות היו, ולא חל עליהם דין הזמה. אלא ודאי שמדובר במשנתנו כשהעידו בבת אחת, ולפיכך כשהעידו על הטביחה עדיין כשרים היו, שיכולים היו לחזור תוך כדי דיבור מעדות הגניבה. ברם, בענין ההזמה אין הבדל אם היתה בבת אחת או בזה אחר זה, שכן ההלכה היא: הכחשה תחילת הזמה היא (כדעת רבא ור' יוחנן), ופירוש הדברים, שאם שניים אמרו: פלוני הרג את פלוני, ושניים הכחישו ואמרו: לא הרג, ואחר כך באו שניים והזימו, הרי הם נהרגים, כדן עדים זוממים, שאף על פי שהוכחשו בתחילה ואחר כך הזומו, אין אומרים שהכחשה ביטלה את עדותם, ושוב לא חלה עליהם הזמה, אלא אומרים: הכחשה תחילת הזמה היא. כלומר שההזמה

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

פוסל את כולם. שזו היא מאחת עשרה מעלות שנאמרו בחומר בקדש (חגיגה דף כ:). שהכלי מצרף כל מה שבתוכו להיות כאלו נגע בכולו: **קס"ד מדפסיל טבול יום.** אלמא קידשה הכלי קדושת הגוף פסלה נמי לינה וכיון דפסלה לינה פסלה נמי מחשבת לינה כשחישב להקטירה למחר וקשיא לי דשבקיה למתניתין דמעילה (דף י.). דתנן בה בהדיא הקומץ והקטורת ומנחת כהנים מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה והכא דחיק לאיתווי בקא ס"ד מטבול יום: **חישב בחתיית גחלים.** מהו להפסיל הקטורת: **כמצוה דמו.** והוי ליה כמחשב בעבודה לשון אחר חישב בחתיית גחלים מהו שיפסלו גחלים במחשבה זו מלהקטיר עליהן. לינה שמעינן דפסלה בהו מדפסיל טבול יום כדתנן לעיל מיהו הא מיבעיא לן אי הוי חתיית עבודה למיפסל בה מחשבה: **מכשירי מצוה כמצוה דמו.** וכי היכי דמחשבת חפינה פסלה בקטורת מחשבת חתייה נמי פסלה בגחלים: **הולכה בשמאל מהו.** הולכת הדם מיבעי ליה קבלה וזריקה דכתיב בהו כהונה פשיטא לן דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין אבל הולכה לא כתיב בהדיא ומדאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה דתניא והקריבו זו קבלת הדם נפקא לן במסכת חגיגה (דף יא.) שהיא עבודה ומיהו שמאל איכא למימר דלא פסיל דהא לא כתב בה כהונה בהדיא: **את הכף בשמאלו.** אלמא כשירה בשמאל: **ותיפשוט ליה מהא.** דבגופו של מזבח קמיירי: **היגל של ימין בשמאל.** מי שזכה להעלות לכבש הראש והרגל מקבל מיד המנחת את הראש בימינו ואת רגל הימנית של תמיד מקבל בשמאלו:

דף מח עמוד א: **אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא** לפשוט שמחשבה פוסלת בקטורת, **הוא שמעו,** שנינו משנה בעדויות (פ"ח מ"א), **הוסיף רבי עקיבא, (הקומץ) [הפולת]** של מנחות, ו**הקטורת** בין של כל ימות השנה ובין של יום הכיפורים, ו**הקטורת** שמביאים עם המנחה, ו**הקטורת** שחותרה כהן גדול ביום הכיפורים להקטיר עליהם הקטורת לפני ולפנים, המונחים בכלי, שגם בהם הדין **שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את בולן,** שזהו חומר בקודש מבתרומה, שאף שהם גופים מחולקים וכשנגע בהם טבול יום לא נגע בכולם, בכל זאת כולם נפסלים, שהכלי מצרפן. ומדייק רב שימי ממשנה זו, **קא סלקא דעתך מדפסיל טבול יום** בקטורת, מוכח שנתקדשה קדושת הגוף על ידי הנחתה בכלי שרת, שאין טבול יום מטמא בחולין אלא רק פוסל בקדשים, ואם כן **פסלה נמי לינה,** שאם לא הקטירו אותו ועבר עליו לילה נפסל, כדן כל דבר הקדוש קדושת הגוף, ו**מדלינה פסלה, פסלה נמי מחשבה** שחושב להלינה.

ספק נוסף של רב פפא בענין עבודת הקטורת של יום הכיפורים: **בעי רב פפא,**

דף מח עמוד ב: **חישב בשעת חתיית גחלים** על מנת להקטיר הקטורת למחר, **מהו** לפסול הקטורת בכך, האם **מכשירי מצוה** כגון חתיית גחלים שהוא הכשר מצוה לקטורת, **כמצוה דמו,** ונחשב מאחת מעבודות הקטורת ופוסל את הקטורת כשחישב בעבודה זו, **או לא,** שמכשירי מצוה אינם כמצוה וחתיית גחלים אינה נחשבת כעבודה ואין מחשבה פוסלת בה, **היקו.**

שנינו במשנה, נטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו. מביאה הגמרא ספק שרצו לפשוטו ממשנתינו: **בעי מיניה מרב ששת, הולכה לדם קדשים ממקום השחיטה** לזורקו למזבח **פיד שמאל, מהו** - האם נפסל הדם בהולכה זו או לא, ועל קבלה וזריקה לא נסתפק, שודאי צריך דווקא בימין שנאמר בהם 'כהונה', שכתוב (ויקרא א ה) 'ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו גני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב', 'הקריבו' האמור כאן זו קבלת הדם, שהיא העבודה הראשונה אחר השחיטה, ועל זה נאמר 'בני אהרן הכהנים', וכן 'וזרקו' האמור בפסוק מדבר על 'בני אהרן הכהנים', וכל מקום שנאמר כהונה אינו אלא בימין, שלומדים (זבחים כד:): **ממצורע שכתוב בו (ויקרא יד טז) 'וטבל הפה את אצבעו הימנית' לכל מקום שכתוב כהן שצריך ימין,** אבל הולכה לא כתובה בפירוש בפסוק, אלא נלמד ממה שהוציא הכתוב קבלה בלשון 'הקריבו' שמשמעותו שיקריבו את הדם לעבר המזבח, דהיינו הולכה, אך כיון שלא נאמר בפירוש בפסוק, יש להסתפק אם 'הכהנים' שנאמר בפסוק מדבר גם על הולכה ללמד שגם הולכה צריכה ימין או לא.

אמר ליה רב ששת הניתוח - שנינו דין זה במשנתנו, נטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו, סברה הגמרא שהולכת הכף דינה כהולכת הדם, ויש להביא ראיה ממשנתינו שהולכה כשירה בשמאל.

שואלת הגמרא: למה לנו לפשוט מדין האמור בקטורת, ו**נפשוט ליה** מדין האמור בקרבן עצמו, **מהא דתנן** במסכת תמיד בסדר הולכת איברי התמיד, ששה כהנים היו מוליכין איברי התמיד, הראשון מוליך את הראש והרגל, הראש בימינו ו**הקטורת של ימין** הבהמה **בשמאל, ובית עזרה לחוץ** - מקום שמשם הופשט העור היה פונה כלפי חוץ, ומקום החתך שחתכוהו מגוף הבהמה היה פונה כלפי הכהן המוליך, כדי שלא יראה מקום החתך שהוא מראה ניוול לחוץ, ומוכח מכאן שהולכה כשירה בשמאל.

ובית עזרה לחוץ. ומקום חתך לפני כלפי כהן וכן נאה:

שבת. פרק שלוש ועשרים – שואל דף קנא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
קכה
תוספת

1 **האי** כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה. תימה: הא דכי פריך
2 לעיל, האי כל שאני רשאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה. מכלל, דאי
3 הוה תנן הכי – הוה אתי שפיר, אע"ג דתלי חשיכה באמירתו וי"ל: התם שאני, דלא הוה
4 תלי תניא בדלא תניא, דאמירה נמי תניא לעיל: לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים.
5 אבל השתא, תלי תניא בדלא תניא – הדיתר
6 אמירה לא תניא, אבל היתר החשכה תניא:
7 **לעולם** אסיפא קאי דאמר רב יהודה אמר
8 שמואל מותר אדם לומר לחבירו
9 שמור לי פירות שבתחומך. א"ע"פ שהוא אינו
10 יכול לילך לשומרו – יכול לומר לחבירו לשמרו.
11 ומתניתין הכי קאמר: כל שאני זכאי באמירתו,
12 כגון לפקח על עסקי כלה ועל עסקי מת, ויכול
13 לומר לחבירו לעשות למחר רשאי אני להחשיך
14 עליו וכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כמו
15 שמור לי פירות שבתחומך א"ע"פ שאני רשאי
16 לילך שם היום ודומור להחשיך עליו:
17 **אין** מחשיבין על התחום להביא בהמה. יש
18 ספרים דגרסי וכוונתם: כל שאני יושם יש שם
19 בורגנים והלך ומביאה ובתוספתא גרס אין
20 מחשיבין. וי"ל: דאיירי בבמה שאינה יכולה
21 לבא ברגליה, כגון טלה קטן, אא"כ ישארה
22 בכתה. שאפילו יש מחיצות – אינו רשאי להביא,
23 דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים:
24 **גוי** שהביא חלילין בשבת לא יספור בהן
25 ישראל. לא כפי הקונטרס שפירש עולמית,
26 מדפריך בגמרא גבי עשה גוי ארון וחפר לו קבר
27 יקבר בו ישראל אמאי? הכא נמי, נימא ימתין
28 בכדי שיעשו. ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי
29 אהלילים, על כן נראה דלא יספור בהן ישראל –
30 היינו עד כדי שיבואו. דסתם חלילין אין מביאין
31 אותן לשם אדם אחד, אלא לשם כמה בני אדם:
32 **אא"כ** באו ממקום קרוב. תימה לרבי מה:
33 מהני שבאו ממקום קרוב, הלא הביאם
34 דרך רה"ו ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת, ומה
35 לי חלילים שהובאו דרך רה"ו? וי"ל: דהביא
36 ממקום קרוב לא מהני כל כך הבאת: דיקא
37 מתניתין כוותיה דשמואל כו' יקבר בו ישראל
38 אלמא מספיקא שרי. תימה: היכי (ה)בביתא
39 מינה דמספיקא שרי? והא מקום רבי בעומד
40 באיסרטאי דודאי לצורך גוי נעשהו מיהו, אומר
41 רבי דל"ג ליה להא דקתני עשו לו ארון כו', ול"ג
42 נמי בסמוך ת"כ, גם כפי הקונט' ל"ג, אלא ה"ג:
43 דיקא נמי ממתני', עיר ישראל וגוים דרים בה
44 כו'. ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב משנה ה').
45 ר' יהודה אומר אם יש בה רשות – רוחץ בה מיד.
46 אלמא תלין להתיר, כמו כן גבי חלילין יש
47 לתלות בהיתר, ולומר חוץ לחומה לנו. מ"ד:
עד

1 **אסיפא קאי**. דקאמר ת"ק להיתרא: אָבֵל מחשיך הוא לשמור. ואתא איהו ושווייה ביה
2 כְּלָלָא, להביא כל פיוצא בקו: **האי כל שאני זכאי** להחשיך עליו **זכאי** באמירתו
3 **מיבעי** ליה. דהיתר דחשיכה תנן, והיתר דאמירה לא תנן, והיכי תלי תניא בדלא תניא?
4 **לעולם אסיפא קאי**. כדקאמרת. ודקשיא לך אמירה מדיחא קאמר ליה להיתרא, דתלי
5 בה החשיכה – אהא קאי, דאמר רב יהודה כו'.
6 אלקא: זכאי זכאי באמירתו. ואבא שאל ות"ק
7 כולוהו פשיטא להו הא דשמואל. קאמר ליה
8 אבא שאל לת"ק: מי לא מודית בהא, שאתה
9 מתיר להחשיך, דמוקר הוא לומר כדשמואל.
10 אלקא, הואיל ומותר לומר – מותר להחשיך.
11 הלך, אמאי נקטת החשיכה לשמור לחודא?
12 שוי כְּלָלָא למילתא, ואימא: כל שאני זכאי
13 באמירתו רשאי אני להחשיך עליו. דש"מ הך,
14 וש"מ מת וכולהו, דהא נמי זכאי באמירתו הוא,
15 כדמפרש לקמן. והלך, מחשיבין עליו. וסיפא
16 דמתני' דקתני מחשיבין על התחום לפקח על
17 עסקי כלה – אבא שאל היא: כָּלֵל אָמַר אבא
18 שאל כו'. והאי נמי זכאי באמירתו, כדקתני
19 סיפא: ואומר לו לך למקום פלוני: סכום פקח.
20 מנה ומאתים: **מתני'** גוי שהביא חלילין
21 בשבת. בשביל ישראל: לא יספור בהן ישראל.
22 לעולם. וקנסא הוא, משום דמוכחא מילתא
23 דבשבילו הובא, דאין דרך להביא חלילין אלא
24 בשביל מת: מְמָקוּם קְרוּב. בתוך התחום: עָשׂו
25 לו אָרוֹן, בשביל גוי או למכור: **גמ'** רב אמר
26 מְמָקוּם קְרוּב מְשֵׁשׁ. כלומר: שידוע לנו בירוש
27 הדבר דמְמָקוּם קְרוּב באו, שראינום שהיו
28 בביתו: ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה
29 לנו. אפילו הביא מחוץ לעיר אגו תולין להתיר.
30 ואומרים: שמא בתוך התחום לנו ערב שבת
31 וסודפין בהן כמור"ש מיד. וחיישינן נמי אמרינן
32 לקולא, כדאמרי' במס' חגיגה (דף טו.) גבי
33 בתולה שעיברה: חיישינן שמא באמבטי
34 עיברה, ומותרת לכהונה. ולשמואל הכי קאמר
35 מתני': לא יספור בהן ישראל, אא"כ יש לתלות
36 שבאו ממקום קרוב. ולאפוקי גידוע דמחוץ
37 לתחום באו: ה"ג: דיקא מתני' כוותיה
38 דשמואל ותנאי כוותיה שמה: יקבר בו
39 ישראל. ותנאי מספיקא שרי לצורך גוי
40 נעשה: תניא כוותיה דרב. דספיקא אסור.
41 דקתני: מחצה על מחצה ימתין כבדי שיחמו
42 תמין. וא"ת: כבדי שיחמו תמין מיהא שרי,
43 והכא תני לא יספור בהן, משמע לעולם –
44 הכא מוכחא מילתא, אָבֵל בּמְרַחֵץ לֹא מוּכָחָא
45 מילתא כּוּלֵי הָא, הואיל ואיבא גוים:
46 **באמבטי** קמנה. שיש לתלות ולומר
47 משחשיכה החומה על ידי עבדים וקומקמן
48 הרבה: אם יש בה רשות, אדם חשוב שליטי:
49 רוחץ בה. ישראל מיד. דיש לומר משחשיכה
50 החמו תמין לוחות גוי. לישנא אחרתא
51 גרסינן: תניא כוותיה דשמואל. ולא גרסי
52 דיקא מתני' כו' עד מספיקא שרי. ומיית
53 סיעתא לשמואל מדרבי יהודה, דתלינן
54 לקולא. ורשא לא קשיא ליה. כיון דמחצה
55 על מחצה ודאי בשביל ישראל. וגוים החמו,
56 שהרי לא לאדם אחד לבדו החמו, דנימא
57 ספיקא לגוי ספק לישראל. ולשון זה נראה לי עיקר. ורבותי נמי לא גרסי לעיל להא דקתני עשה גוי את הארון, עד מספיקא שרי. ומיהו, לא מפרש לה כדפרשישתי: ימתין
58 כבדי שיעשו. נהי דלא מוכחא מילתא. מיהו י"ל שמא בשביל ישראל נעשה: בעומד. הקבר באיסרטאי, שאין דרך ישראל ליקבר שם. ודאי לא נעשה בשביל ישראל: אין
59 מאי איבא למיכר? א"ר אבהו: כּוּמוּטְלַעַל קְבֵרוֹ. **מתני'** עוֹשֵׂין כָּל צְרִיכֵי הַמֵּת: סְכִין וּמְדִיחִין
60 אותו, וּבְלֵבֶד שֵׁלֵא יָזוּ בוֹ אֶבֶר. שׁוּמְטִין אֶת הַכֶּר מִתַּחְתָּיו, וּמְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַהוֹל בְּשִׁבְלֵי
שמתן

1 **יצחק בריה דרב יהודה**: אם יש בה אדם חשוב, שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו א'
2 קומקומין בבת אחת באמבטי קטנה – מותר לרחוץ בה מיד. "עשו לו ארון וחפרו לו קבר
3 וכו'". אמאי? הכא נמי ימתין בכדי שיעשו! אמר עולא: בעומד באסרטאי. תינח קבר, ארון
4 מאי איבא למיכר? א"ר אבהו: כּוּמוּטְלַעַל קְבֵרוֹ. **מתני'** עוֹשֵׂין כָּל צְרִיכֵי הַמֵּת: סְכִין וּמְדִיחִין
5 אותו, וּבְלֵבֶד שֵׁלֵא יָזוּ בוֹ אֶבֶר. שׁוּמְטִין אֶת הַכֶּר מִתַּחְתָּיו, וּמְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַהוֹל בְּשִׁבְלֵי
שמתן

1 **יצחק בריה דרב יהודה**: אם יש בה אדם חשוב, שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו א'
2 קומקומין בבת אחת באמבטי קטנה – מותר לרחוץ בה מיד. "עשו לו ארון וחפרו לו קבר
3 וכו'". אמאי? הכא נמי ימתין בכדי שיעשו! אמר עולא: בעומד באסרטאי. תינח קבר, ארון
4 מאי איבא למיכר? א"ר אבהו: כּוּמוּטְלַעַל קְבֵרוֹ. **מתני'** עוֹשֵׂין כָּל צְרִיכֵי הַמֵּת: סְכִין וּמְדִיחִין
5 אותו, וּבְלֵבֶד שֵׁלֵא יָזוּ בוֹ אֶבֶר. שׁוּמְטִין אֶת הַכֶּר מִתַּחְתָּיו, וּמְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַהוֹל בְּשִׁבְלֵי
שמתן

24 ומוראכם" תרי, וכתביב "על כל חית הארץ" - ואפי' ארי: בדרמי בר אבא. דנקסק
 25 עליו מיתה, ונדמה לארי בבהמה: נמשל. מי שחיה מושלת בו, בקדוה שבבהמה
 26 נדמה: עשה צדקה: עד שאתה מוצא. למי לעשות: ומצוי לה. ממון: ועודך בידך.
 27 עודך ברשותך, קודם שקמות: לא זכות, לא דבר לזכות בו, שפולס עשירים: ולא
 28 חובה. לאמץ לב ולקפוץ יד: על מדה זו. שלא

29 יבא לידי עניו, דדבר המזוהן הוא לבא או
 30 עליו או על בנו או על בן בנו: ונתן לה
 31 רחמים. שתרחס על הבריות: זו פדחה.
 32 המצות, שהוא חלק ומצוהיר יותר מכל
 33 הפרצות: זה חוסם. שהוא תואר פני אדם: זו
 34 נשמה. בדכתיב "בר אלהים נשמת אדם"
 35 (משלי כ): הלכותה. לחיים: ושבו העינים.
 36 חשבת עינים: יבא ויכסה המאור, אחר שירבה
 37 בכביה וקונתו מחמת השות בה, וצרות
 38 רבות עליו: מרווח. מאור עינים: אפילו מלא.
 39 כחלא בעיניו, במכחול גדול: כאביסקא של
 40 נדרא. כובד של גרדיים, אינשובליש בלעז:
 41 אוקומי. המאור מוקים שלא יחשך יותר
 42 ממה שהוא: מאי קמ"ל. בהא דאמר אפי'
 43 כאביסקא דגודא: אלים. עב: מבוהלא. עץ
 44 שהוא מנקים בשופרת ונותן בעיניו, וקרוין
 45 לו מכחול: תיבלא ועודא. שיכול בגנים
 46 ועיוורון הדמעה: של גבי. מתוך אבל וצרה:
 של

16 ימיהם כחגים. אמר רבי לוי אמר רב פפי א"ר יהושע: לאחר שלשה ימים פריס נבקעת ונפלת לו על פניו, ואומרת לו "טול מה
 17 שנתת בי". מתני' אין מעצמין את המת בשבת, ולא בחול עם יציאת נפש. והמעצים עם יציאת הנפש - הרי זה שופך דמים.
 18 גמ' תנו רבנן: המעצמו עם יציאת הנפש - הרי זה שופך דמים. משל לנר שפכה והולכת, אדם מניח אצבעו עליה - מיד פתה.
 19 תניא, רשב"ג אומר: הרוצה שיתעצמו עיניו של מת - נופח לו יין בחוטמו, ונותן שמן בין ריסי עיניו, ואוחז בשני גודלי רגליו -
 20 והן מתעצמו מאליהן. תניא, רשב"ג אומר: תינוק בן יומו חי - מחללין עליו את השבת, דוד מלך ישראל מת - אין מחללין עליו
 21 את השבת. תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת, אמרה תורה: חלל עליו שבת אחר, כדי שישמור שבתות הרבה. דוד מלך
 22 ישראל מת - אין מחללין עליו - בין שמת אדם, במל מן המצות. והיינו דא"ר יוחנן: "במתים חפשי" בין שמת אדם - געשה
 23 חפשי מן המצות. ותניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: תינוק בן יומו חי - אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים, אבל עוג
 24 מלך הנשן מת - צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים, שנאמר "ומוראכם וחתכם יהיה", כל זמן שאדם חי - אימתו מופלת
 25 על הבריות, בין שמת - במלה אימתו. אמר רב פפא: נקייטין, אריה אפי תרי - לא נפיל. הא קא חוינן דנפיל! ההוא בדרמי בר
 26 אבא, דאמר רמי בר אבא: אין תיה שולמת באדם עד שנדמה לו בבהמה; שנאמר "אדם ביקר כל ילין נמשל בבהמות נדמו". אמר
 27 רבי חנינא: אסור לישן בבית יחיד, וכל הישן בבית יחיד אוחזו לילית. ותניא, רשב"א אומר: עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך
 28 ועודך בידך, ואף שלמה אמר בחכמתו "וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבאו ימי הרעה" - אלו ימי הזקנה
 29 "והגיעו שנים אשר האמר אין לי בהם חפץ" - אלו ימי המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל:
 30 אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור מלכות בלבד, שנא' "כי לא יחדל אביזן מקרב הארץ". תניא, ר' אלעזר הקפר
 31 אומר: לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו, שאם הוא לא בא - בא בנו, ואם בנו לא בא - בן בנו בא, שנאמר "כי בגלל הדבר
 32 הזה, תנא דבי ר' ישמעאל: גלגל הוא שחוזר בעולם. א"ר יוסף: נקייטין, האי צורבא מרבנן לא מייעני - והא קא חוינן דמייעני!
 33 אם איתא דמייעני, אהדורי אפתחא לא מיהדר. אמר לה רבי חייא לדביתו: כי אתי עניא - אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו
 34 לבניך. אמרה ליה: מילם קא לייטת להו?! אמר לה: קרא קא פתיב "כי בגלל הדבר הזה", ותנא דבי ר' ישמעאל: גלגל הוא שחוזר
 35 בעולם, תניא ר' גמליאל ברבי אומר: "ונתן לך רחמים ורחמך והרפך" כל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים, וכל
 36 שאינו מרחם על הבריות - אין מרחמין עליו מן השמים. "עד אשר לא תחשך השמש והאור" - זו פדחת והחוסם, "והתרח" -
 37 זו נשמה, "והפוכבים" - אלו הלכות, "ושבו העינים אחר הנשם" - זו מאור עיניו של אדם, שהולך אחר הבכי. אמר שמואל:
 38 האי דמעתיא, עד ארבעין שנין - הדרא, מפאן ואילך - לא הדרא. ואמר רב נחמן: האי פוחלא, עד ארבעין שנין - מרווח, מפאן
 39 ואילך - אפילו מלא כאביסקא דגודא - אוקומי מוקים, ארווחי לא מרווח. מאי קא משמע לן - דכבה דאליים מוחלא טפי
 40 מעלי. ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה, לא הוה קא גבי עליה. אמרה ליה דביתהו: תרנגולתא אפיקת מביתך?! אמר לה: תרתי, תכלא
 41 ועיוורא?! סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה: שש דמעות הן, שלש יפות ושלוש רעות. של עשן ושלוש כבי
 ושל

1 שימתן. שלא יסריח מחמת חום הסדין והקרים: קושרין את הלחי. של מת, שהיה
 2 פיו הולך ונפתח, קושרין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יותר: ולא שיעלה. להסגר
 3 ממה שנפתח, להינינו מזו אבר, אלא שלא יסיף ליפתח: סומכין אותה בספסל. שהרי
 4 תורת כלי עליו: לא שתעלה. דהוה ליה בונה: גמ' ואמר לו אין סכין. אלמא: דבר
 5 האסור לטלטל אסור לטוך: קרקע בקרקע

6 מחלה. כלומר: ההוא לא משום טלטול הוא.
 7 אלא משום אשווי גמות. ואע"ג דמרחץ
 8 רצת אבנים הוא, וליכא למיחש לאשווי
 9 גמות - מיחלה מיהא בקרקע אחר: כל צרכי
 10 המת לאתויי מאי. דלא תנו: כלי מיקר.
 11 שמביאים קרירות, כגון זכוכית: ואף שלמה
 12 אמר בהקמתו. שפריסו של מת נופחת
 13 ונבקעת: זה חוט השררה. שהוא כמין חבל,
 14 ולכן כפס: זו אמה. שהוא מעין של תולדה,
 15 כמו "גולות מים" (יהושע טו): זה פירש. וגלגל
 16 - לשון גלגל (יחזקאל ד): אל הבור. שנפול
 17 לתוך פיו: כחגים. התענגים: מתני' אין
 18 מעצמין. את עיניו בשבת, אפילו אחר יציאת
 19 הנפש, דמיו בו אבר: שופך דמים. בדמפרש
 20 בברייתא בגמ', שבטורח מועט מקרב מיתתו:
 21 גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו. ערוך
 22 באצבעותיו: וחתכם. לשון חיתכם: אריה
 23 אפי תרי לא נפיל. להורגו, בדכתי

16 שימתן. קושרין את הלחי, לא שיעלה - אלא שלא יוסף.
 17 וכן קורה שנשברה - סומכין אותה בספסל או בארוכות
 18 המטה, לא שתעלה אלא שלא תוסף. גמ' והאמר רב
 19 יהודה אמר שמואל: מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס
 20 אחריו לבית המרחץ, ביקש להדיח קרקע, אמר לו: אין
 21 מדיחין. לסוך קרקע - אמר לו: אין סכין! קרקע בקרקע
 22 - מחלפא, מת בקרקע לא מיחלה. "כל" לאתויי מאי?
 23 לאתויי הא דת"ר: מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין
 24 על פריסו, כדי שלא תפוח. ופוקיין את נקביו כדי שלא
 25 תיפגם בהן הרוח. ואף שלמה אמר בהקמתו "עד שלא
 26 ירתק חבל הכסף" - זה חוט השררה, "ותרוין גולת הזהב"
 27 - זה אמה, "ותשבר פד על המבוע" - זה הכרס, "ונרוין
 28 הגלגל אל הבור" - זה פירש. וכן הוא אומר "וריתי פירש
 29 על פניכם פירש חגיכם". אמר רב הונא ואמרי לה אמר
 30 רב חנא: אלו בני אדם שמניחין דברי תורה, ועושין כל

58 לו מנעלים ברגליו הוא על כל פנים **פר איניש** – בן אדם, אך **דלא**
 59 **הא ולא הא** – מי שאינו לא זה ולא זה, כלומר, אינו רוכב וגם אינו
 60 נועל מנעלים, **דחפיר וקביר טב מיניה** – מי שנחפר לו קבר ונקבר
 61 בו, דהיינו מת, טוב ממנו. **אמר ליה רבי יהושע, גוזא גוזא** – טריס
 62 טריס, תלת – שלושה דברים **אמרת לי, תלת שמעת** – שלושה שמע
 63 ממני. **דתרת פנים** – הידור פניו של אדם הוא הוקן, **שמחת הלב**
 64 שלו היא האשה שנושא, ונתלת ה' שזוכה לה הם הכנים שלו, **ברוך**
 65 **המקום שמנעד מכולם** – שלא זכית לאף אחד מהם. **אמר ליה**
 66 הצדוקי, **קרחה מצויינא** – אתה הקרח, וכי מריבה באת לעשות
 67 אתי. **אמר ליה רבי יהושע, עיקרא שלפא תזכה** – ואתה הסריס,
 68 וכי להקניטני ולהתווכח עמי באת.
 69 הגמרא מביאה עוד מעשה שנאמר בו דברים על ימי הזקנה: **אמר לו**
 70 **רבי לרבי שמעון בן חלפתא, מפני מה לא הקבלנו פניך** – לא
 71 באת לבקרנו **בבבלי, בדרך שהקבילו אבותי לאבותיך** ונוקט בלשון
 72 הפוכה מתוך ענוהו. שאבותיו של רבי שמעון היו מבקרים ברגלים
 73 אצל אבותיו של רבי. **אמר לו רבי שמעון, מחמת זקנתי סלעים**
 74 הקטנים שבדרך לביתך **נעשו לי גבוהים**, וקשה לי לטפס עליהם,
 75 ומקומות הקרובים לביתי **נעשו לי רחוקים** מחמת הקושי שלי
 76 ללכת, **משתיים נעשו שלש** – איני יכול יותר ללכת באמצעות שתי
 77 רגלי בלבד אלא נזקק אני לרגל שלישית, דהיינו למקל, **ומשים**
 78 **שלוש פבית** – אבר התשמיש **פמל אברי**, שחודלתי לשמש מטתי.
 79 הגמרא ממשיכה לבאר את המשך דברי שלמה המלך בקהלת בענין
 80 ימי הזקנה: **וסגרו דלתים בשוק וגו' בשפל קול השחנה ויקול לקול**
 81 **הצפור וישחו כל בנות השיר** (שם יב ד). מבארת הגמרא: **וסגרו דלתים**
 82 **בשוק, אלו נקביו של אדם**, שנפתחים ונסגרים כמו דלתות, ובימי
 83 הזקנה קשה להם להיפתח משום **'בשפל קול השחנה'** – מפני
 84 שנחלש קולם של הריחים הטוחנות, דהיינו, **בשכיל הקורקבן** – בני
 85 המעינים **שאני מוחן** ומעכל את המזון כראוי. ומה שנאמר **'ויקים**
 86 **לקול הצפור'** הכוונה **שאפילו צפור** שמשמיעה קול **מנערתו**
 87 –מעירה אותו **משנתו**, כיון שמתוך זקנותו שנתו קלה. ומה שנאמר
 88 **'וישחו כל בנות השיר'** הכוונה **שאפילו** (קול שירים ושירות) [קול
 89 **שירים ושירות] דומות עליו בשחנה** – שקולות של כל מיני כלי נגינה
 90 נדמים בעיניו כקול של שיחה ואינו מרגיש את נעמיות השיר.
 91 הגמרא מביאה את דברי ברזילי הגלעדי בענין זקנותו: **ואף ברזילי**
 92 **הגלעדי אמר לרוד, כשרצה דוד לגמול לו טובה על שסיפק צרכיו**
 93 כשברח מפני אבשלום בנו שמרד בו, **בן שמנים שנה אנכי היום**
 94 **האדע בין טוב לרע** (שמואל ב' יט לו). מבארת הגמרא: **מבאן שיעתן**
 95 **של זקנים משתנות שמתקשים להבחין בין טוב לרע**. ממשיך הפסוק:
 96 **'אם ימעם עקרך את אשר אוכל ואת אשר אשתה'**. מבארת
 97 הגמרא: **מבאן ששפתותיהן של זקנים מתרפמות** – מתבקעות,
 98 ומשום כך אינם מרגישים את טעמם של המאכלים. והוסיף עוד
 99 ברזילי (עו): **'אם אשמע עוד בקול שרים ושרות'**. מבארת הגמרא:
 100 **מבאן שאזניהם של זקנים מתכפדות** – מתקשות לשמוע.
 101 **אמר רב, ברזילי הגלעדי שקרא תהו** – שקרן היה, **דתיחא אמתא**
 102 **דתויא בי רבי** – שהיה בביתו של רבי היתה שפחה **בת תשעין**
 103 **ותרתין שנין** – תשעים ושתיים שנים, **ונהות טעמא קודרא** – והיתה
 104 בודקת את טעם התבשיל שבקדירה על אף זקנותה, ואילו ברזילי
 105 הגלעדי שהיה בסך הכל בן שמונים אמר לרוד שאינו מרגיש את
 106 טעמם של המאכלים. **רבא אמר, ברזילי הגלעדי שמוף בזמה**
 107 –להוט אחרי הזימהו, **ותו, וכל השמוף בזמה זקנה קופצת עליו** –
 108 סימני הזקנה מקדימים לבא אצלו, ובאמת לא שיקר במה שאמר.
 109 הגמרא מביאה ברייתא בענין חכמת זקני תלמידי חכמים לעומת זקני
 110 עמי ארצות: **תניא בברייתא, רבי ישמעאל רבי יוסי אומר, תלמידי**
 111 **חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נותקפת** (ונוספת) בהם, **שנאמר**
 112 (איוב יב א): **'בישישים חכמה ואור ימים תבונה'**, כלומר, שבלב
 113 הישישים ימצאו הרבה חכמה ותבונה. **ועמי הארץ כל זמן שמזקינין**
 114 **טפשות נתוקפת בהן, שנאמר** (שם יב ב) **'מסיר שפה לנאמנים ומעם**

1 **ושל בית הכסא** – היוצאות כשמתקשה להתפנות לצרכיו, אלו
 2 **קעות**. אך **של סם ששם בעיניו לרפואה, ושל שחוק, ושל פירות**,
 3 כגון מחמת ריח חריף של חרדל, אלו **יפות** לאדם.
 4 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך דברי שלמה המלך בקהלת בענין
 5 ימי הזקנה: **'פיום שזיעו שומרי הבית והתעות וגו' אנשי החיל**
 6 **ובטלו השתנות כי מעטו וחשכו הראות בארבות'** (שם יב א). מבארת
 7 הגמרא: **'פיום שזיעו שומרי הבית, אלו הפסלים** – בשר המתונים
 8 **והצלעות**, ששומרים על בני המעינים ועל חיותו של האדם ומגינים
 9 עליהם, ובשנות הזקנה הם זזים ממקומם ונחלשים. **'והתעות אנשי**
 10 **החיל, אלו השוקים**, שכחו של האדם נסמך עליהם, ובשנים אלו הן
 11 מתכופפות. **'ובטלו הפוזתות, אלו השינים שטוחנות את האוכל,**
 12 **שנושרות בשנות הזקנה. 'וחשכו הראות בארבות', אלו העינים,**
 13 **שבשנים אלו מתמעטת הראייה.**
 14 הגמרא מביאה עוד דברים שנאמרו על מצב הגוף בימי הזקנה: **אמר**
 15 **ליה הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, מאי טעמא לא אתית לבי**
 16 **אבידן** – מדוע לא באת לבית אבידן שהוא מקום בו התווכחו
 17 צדוקים ובייתוסים עם חכמי ישראל לגבי פירוש המקראות. **אמר ליה**
 18 **רבי יהושע בדרך משל, טור תלג** – ההר התמלא שלג, כלומר,
 19 הלבניו שערות ראשי. **סחוני גלדין** – סביבות ההר התמלאו קרח,
 20 כלומר, גם שפמי זקני הלבניו. **פלבוהי לא נבחיין** – הכלבים שלי
 21 אינם נובחים, כלומר, קולי חלש ובקושי הוא נשמע. **וסחנהו וטוחנת**
 22 **מוחנין** – הטוחנים שלי אינם טוחנים, כלומר, שיני כבר אינן שונות
 23 את המזון כראוי. והתכוין לומר שהוא מדי חלוש וזקן מכדי שיוכל
 24 להשתתף בויכוחים. **בי רב אמרי** – בבית מדרשו של רב אמרו שכך
 25 אמר רבי יהושע בן חנניה לקיסר, **אדלא אבידינא, בחישנא** – את מה
 26 שלא אבד ממני אני מחפש. כלומר, מרוב זקנה אני הולך כפוף
 27 ומתנענע, ונראה כאדם המחפש דינר שאבד לו.
 28 **תניא ברייתא, רבי יוסי בר קיסמא אומר, מקא תרי מתלת** –
 29 טובות שתי הרגלים בהם הולך האדם בימי בחרותו, משלושת
 30 הרגלים' שיש לו בימי הזקנה, דהיינו, שצריך להיעזר במקל. ועוד
 31 אמר, **ווי לה לחדא דאולא ולא אתיא** – יש להתאונן ולצעוק ווי
 32 (חבל) על זו והשולכת ואינה חוזרת. מבארת הגמרא: **מאי היא** – מי
 33 היא זו. **אמר רב קדא, ונקותא** – תקופת הנעורים. **כי אתא רב**
 34 **דימי מארץ ישראל, אמר, ונקותא, בלילא דנורדא** – הנעורים
 35 דומים לעטרה של רוד שריחו טוב, ואילו **סבותא** – הזקנה, **בלילא**
 36 **דחילפא** – דומה למיני קמשונים שריחם מאוס.
 37 הגמרא מביאה עצות בענין מעלת האכילה בימות הנעורים: **תנא**
 38 **משמיה דרבי מאיר, דוק בכפי** – כסוס את האוכל בשיניך, כלומר,
 39 אוכל הרבה, **והשפח בניגרי** – ותמצא את האכילה בפסיעותיך,
 40 דהיינו, שיתחזק כחך ללכת ביתר קלות, **שנאמר** (ירמיה מד ז') **ונשבע**
 41 **לחם ונהיה מזבים ורעה לא ראינו**, שמחמת שאכלו די שובעם לא
 42 היוצרכו לחשוש שירגישו חולשה בימי הרעה' (ימי הזקנה). **אמר ליה**
 43 **שמואל לרב יהודה, שנינא** – שנון חריף, **שרי שקף** – פתח את
 44 השק שלך, דהיינו את הפה, **ועייל** – והכנס לתוכו את לחמך, כלומר,
 45 אוכל היטב בעורך צעיר, כיון שעד **ארבעין שנין** –גיל ארבעים]
 46 **מיכלא מעלי** – האכילה מועילה יותר לאדם, אך **מבאן ואילך,**
 47 **משתה מעלי** – השתייה מועילה יותר.
 48 הגמרא מביאה מעשה שהשיב בו רבי יהושע בן קרחה לכופר שניסה
 49 לבזותו: **אמר ליה ההוא גוזאה** – טריס שהיה צדוקי **לרבי יהושע בן**
 50 **קרחה** מתוך כוונה להקניטו, **מהבא לקרחינא במה תוי** – מה
 51 המרחק מכאן לקרח. **אמר ליה רבי יהושע, במהבא לגוזאי** –
 52 במרחק שמכאן עד הסריס. **אמר ליה הצדוקי, ברהא קרחא** – עז
 53 קרח נקנה **ברפעה** דינרים. **אמר ליה רבי יהושע, עיקרא שלפא**
 54 **בתמניא** – שה ביציו צדוקים ומנותקים (כמוך שאתה סריס) נקנה
 55 בשמונה. **חזייה** – ראה הצדוקי את רבי יהושע **דלא סיים מסאניה** –
 56 שאינו נועל מנעלים, **אמר ליה, דרוכב על סוס הרי הוא מלך,**
 57 **דרוכב על חמור הרי הוא בן חזיר, ודמגעלי פריגלוהי** – ומי שיש

שבת. פרק שלוש ועשרים – שואל דף קנב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 קכט
 תוספת

34 הקבלת פניו ודרך ענה קאמר ליה: סלעים נעשו גבוהים, קרובים שזקנתי: קרובים.
 35 נדמן לי כרחוקים: שנים נעשו לי שלש. שצריך אני משענת: משים שלום
 36 בבית. אבר תשמיש: לישנא אהרינא: קרובים נעשו רחוקים. מרוב חלשות של
 37 אדם בשמקונו, צריך להרחיק רגליו זה מזה: שאינו טוחן, שאין בני מעיו טוחנין
 38 אכילתו: קורקבן, הוא המסס, שקורין
 39 צינפיל: כל גנות השדה. כל קולות של
 40 שיר הנון ליה שחיה: שדעתן של זקנים
 41 משתנות. דכתיב "האדע בין טוב לרע",
 42 ובזקנה מרובה קאמר: מתרפסות. מתבקעות.
 43 כמו "מנעל המרופט" (לעיל דף קמא):
 44 מתפברות. כמו "ואנניו הקבר" (ישעיה ו):
 45 שטוה. כמו "סוס שטוף במלחמה" (ירמיה
 46 ח) – להוט אחר הדבר ורדוף: וטעם זקנים
 47 יקת. וע"כ מדקשי קראי אהרדי, חד מתוקם
 48 בחכמים וחד בזקני השוק: מנבחה ייראו.
 49 יראים הם הזקנים מנבששית שבזרכים,
 50 ואומרים גבוהים הם: תהוים. פחדים: וינאין
 51 השקר. אילן של שקדים יצין, ויהי בולטין
 52 נציעו שלו: או קליבוסת. עצם של הנקיא
 53 שהיך קודע בו בולט וירצא מרוב השות
 54 כחו: ויסתבל התנב. דומה עליו כסבל, משא
 55 קבר: ותפר האביונה. תגסל התאנה. חמדת
 56 תשמיש: פסיק סידרא. מסר פרשיות של
 57 פסוקים: נגיד ויתנת. רב: חמדיה. תאנתו:
 58 זו אשה. אם לא על פי גזרת המלך לא
 59 היתה ראיה להתאנות לה, שהיא בחמת
 60 מלאה מיאוס והכל רצים אהריה: מדור לפי
 61 כבודו. מדלא כתיב אל בית העולם – שימ
 62 כל אדם ואדם לבית המנוח לו: בשער אחר.
 63 אף כאן הכל מתים בענין אחד: שאדם עושה
 64 בילדותו. רוב תשמיש: משחירים פניו. מתיש
 65 כחו: שאין לו מנחמים. אין לו אבלים שיהו
 66 צריכין לנחמו: כמקומו. במקום שמת שם:
 כל

של בית הכפא. מתוך יסורין: של פירות. כגון ריח הדר: הכסלים. ליפלאנק"ש:
 והצלעות. שהן שומרין בני המעיים, וחיותו של אדם, וסוגין בעדם: אלו שוקיים.
 שבתו של אדם נסמך עליהם: לבי אביון. מקום העשוי להתוכח שם צדוקים
 ובייתוסים עם ישראל במקראות: טור תלג. הנה נעשה שלג. כלומר: ראשי לבן:
 סרוני גלידין. סביבותיו של הר מלאו קרח.
 כלומר: שפמי וזקני הלבינו: כלבוהי לא
 נבחיין. קולי אינו נשמע: פתגוהי. השינים:
 אדלא אבדינא בחישנא. אחר מה שלא אבד
 ממני אני מפשפש מרוב זקנה אני הולך
 שחח ומנענע, ונראה כמי שמבקש דינך
 הנאדר לו: תרתי טבא מתלת. טובים ב'
 הרגלים של ימי בהרות מגו של זקנה, שצריך
 משענת עם רגליו: ווי לה. תכל עליה, כלומר:
 יש לו להתאנון ולצעוק ווי החולכת ואינה
 חוזרת: כלילא דוורדא. גור של וורד: חילפי.
 אורטיא: ש' דוק ככבי ותשפח בניגרי. אכול
 הרבה ותמצא האבילה בפסיעותיה, שחוק
 כחך. דוק – כמו "אכלה מידת" (דניאל ז)
 לשון כוסס: שרי שנקרה. פתח פיה: גזא.
 סריס, וצדוקי הנה: מהכא לקרתינא: כפא
 הוי. כמה מהלך יש מפיא עד הקרת,
 ולהקניטו על קרתו תכוון: כמהכא לגונינא.
 כמו שמקאן עד הקריס: אמר ליה צדוקי
 23 קרחה קרחה בארבעה. שהקרת לקוח
 בארבע – ברחה קרחה הוא עז, על שם
 24 שאינו מלוכש בצמר כרחל קרית קרחה: אמר
 25 ליה. רבי יהושע: עיקרא שליפא. שה שביצו
 26 עקורים ונתוקן לוקחין בשמנה: חיייה. צדוקי
 27 לרבי יהושע דלא סיים מסאניה: קרחה
 28 מצוינא. אתה הקרת במריבה אתה באת
 29 עמידו בתמיה: אמר לו רבי יהושע עיקרא
 30 שליפא תוכחה. אתה הקרית להקניטני
 31 ולהתוכח עמי באת: לא הקבלנו פניו. לא

1 ושל בית הכפא – רעות, של סם ושל שחוק ושל פירות
 2 – יפות. "ביום שזועו שומרי הבית והתענות וגו'". "ביום
 3 שזועו שומרי הבית" – אלו הכסלים והצלעות, והתענותו
 4 אנשי החיל" – אלו שוקים, ו"כבטלו הפתגנות" – אלו
 5 שינים, "והשכו הרואות בארובות" – אלו עינים. א"ל קיסר
 6 לר' יהושע בן חנניה: מ"ט לא אתית לבי אבדין? א"ל:
 7 טור תלג סרוני גלידין, כלבוהי לא נבחיין, טחנהי לא
 8 טוחנין, בי רב אמרי: אדלא אבדינא בחישנא. תניא, רבי
 9 יוסי בר קיסמא אומר: טבא תרי מתלת, ווי לה להרא
 10 דאולא ולא אתיא. מאי היא? א"ר חסדא: ינקותא. פי
 11 אתא רב דימי אמר: ינקותא – כלילא דוורדא, סבותא
 12 – כלילא דחילפא. תנא משמיה דרבי מאיר: דוק בכבי
 13 ותשפח בניגרי, שנאמר "ונשפע לחם ונהיה טובים ורעה
 14 לא ראינו". א"ל שמואל לרב יהודה: שנינא, שרי שקר
 15 ועייל לחמד. עד ארבעין שנין – מיכלא מעלי מפאן ואילך
 16 משתי מעלי. א"ל ההוא גזאיה לר' יהושע בן קרחה:
 17 מהכא לקרתינא כפיה הווי? א"ל: כמהכא לגונינא. א"ל
 18 צדוקי: ברחה קרחה בארבעה. אמר ליה: עיקרא שליפא
 19 בתמניא. חיייה דלא סיים מסאניה, א"ל: דעל סום –
 20 מלך, דעל חמור – בן חורין, ודמעלי בריגלוהי – בר
 21 אניש, דלא הא ולא הא – דחפיר וקביר טב מיניה. א"ל:
 22 גזא גזא, תלת אמרת לי תלת שמעת; הדרת פנים –
 23 זקן, שמחת לב – אשה, נחלת ה' – פנים" – ברוד

24 המקום שמנעוד מכולם. א"ל: קרחה מצוינא! אמר ליה: עיקרא שליפא תוכחה! א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא: מפני מה לא
 25 הקבלנו פניו ברנל, בדרך שהקבילו אבותי לאבותי? א"ל: סלעים נעשו גבוהים, קרובים נעשו רחוקים, משתים נעשו שלש, משים
 26 שלום בבית כטל. "וסגרו דלתים בשוק וגו'" – אלו נקביו של אדם, "בשפל קול הפתחה" – בשביל קורקבן שאינו טוחן, "ויקום
 27 לקול הצפור" – שאפילו צפור מנערתו משנתו, "וישחו כל גנות השיר" – שאפילו (קול שירים ושרות) דומות עליו כשוחה. ואף
 28 ברזילי הגלעדי אמר לרוד: "בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע" – מפאן שדעותן של זקנים משתנות, "אם יטעם
 29 עכרך את אשר אוכל ואת אשר אשתה" – מפאן ששפתותיהן של זקנים מתרפסות, "אם אשמע עוד בקול שרים ושרות" –
 30 מפאן שאזניהם של זקנים מתפברות. אמר רב: ברזילי הגלעדי שקרא תוה, דהיא אמתא דהוויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין,
 31 ותת מעמא קודרא. רבא אמר: ברזילי הגלעדי שטוף בזמה תוה, וכל השטוף בזמה – זקנה קופצת עליו. תניא, רבי ישמעאל ברבי
 32 יוסי אומר: תלמידי חכמים, כל זמן שמזקינין – חכמה נתוספת בהם, שנאמר: "בישישים חכמה ואורף ימים תבונה". ועמי הארץ,
 33 כל זמן שמזקינין – טפשות נתוספת בהן, שנאמר "מסיר שפה לזאמנים וטעם זקנים יקה. גם מנבחה ייראו" שאפילו בנששית
 34 קטנה דומה עליו כהרי הרים, "ותחתמים בדרך" בשעה שמחלף בדרך נעשו לו תהוים. "וינאין השקר" – זו קליבוסת, "ויסתבל
 35 החגב" – אלו ענבות, "ותפר האביונה" – זו חמדה. רב פתנא תוה פסיק סידרא קמיה דרב, פי מוטא להאי קרא נגיד ואתנת.
 36 אמר: ש"מ בטל ליה חמדיה דרב. אמר רב פתנא: מאי דכתיב "פי הוא אמר ויהי" – זו אשה, "הוא צנה ונעמוד" – אלו פנים.
 37 תנא: אשה חמת מלא צואה, ופיה מלא דם – ותכל רצין אהריה. "פי הולך האדם אל בית עולמו" א"ר יצחק: מלמד שכל
 38 צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו. משל למלך שנכנס הוא ועבדיו לעיר, כשהן נכנסין – כולן בשער אחד נכנסין, כשהן
 39 לנין – כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו. ואמר רבי יצחק: מאי דכתיב "פי תלדות והשחרות הכל" דברים שאדם עושה
 40 בילדותו – משחורים פניו לעת זקנתו. ואמר רבי יצחק: קשה ריבה למת כמחט בבשר החי, שנאמר "אך בשרו עליו כגב". אמר
 41 רב חסדא: נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנא' "ונפשו עליו תאבל". וכתיב "ויעש לאביו אבל שבעת ימים". אמר
 42 רב יהודה: מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו. ההוא דשכיב בשכבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין,
 כל

1 כל יזמא. ד' ומי אבילות: גולל. הוא כיסוי שונתנים על ארוננו: ונפשו עליו תאכל.
 2 כל זמן שיש לו בשר, יש לו לנפש צד חיות להבין: וישב העפר. גופו קרוי עפר,
 3 ומששב אל הארץ בשהיה - מיד והרוח תשוב, שאין בו רוח עוד: אשר נתנה.
 4 קרא ותיקרה הוא לידרש: הוי והיר שתשכנה אליו כמה שנתנה לה, נקיה בלי עון:
 5 בלי יתנו לאוצר: להצניען, אף זו תינתן
 6 תחת פסא הכבוד: לזכובם. ללבנו, אף זו
 7 לגיהנם לצורפם שם: בבית האסורים. בחשף,
 8 בלא אורה ושלחה: בף הקלע. רחב הרצועה
 9 שנותן האבן לתוכה לקלע, עשויה בעין כף:
 10 בצרור החיים וגו'. את ה' אלהיך - עמו
 11 בכסאו: וזממות. כמו 'בזממא דפרזקא' (לעיל
 12 דף נא) - חבשוות בבית הסודר: אלו ואלו.
 13 רשעים ובינונים: לזופה. מלאך הממונה על
 14 הרוחות: דהו עפרא. אפילו צדיקים נרקבים
 15 ונעשים אפר: קפולאי. חופרים: נתר בהו רבי
 16 אחאי. שהיה נקבר שם: דלא דענא ליה.
 17 ואיני חש לדבריו: מי שיש לו קנאה, ותרחת
 18 על חברו: עצמותיו מרקובים, ועליו נאמר
 19 "השוב אל העפר": ליקום מר לגוויה. יבא
 20 אדוני לבית: בפתחי. בעלותיו. על שיעלנו
 21 הקדוש ברוך הוא מקברותינו. אין לנו רשות
 22 לעלות: והא פתיב ואל עפר תשוב. והאי
 23 ליבא למימר ברשעים לחזיהיה דכל
 24 קללותיו של אדה"ר כל דורותיו שוין כהן:
 25 אויבא טמא. בעלת אוב שמשתמש בעצמות.
 26 טמא בלשון ארמי עצמות, וכן פירש רב האי
 27 בפירושו של טהרות: בית שהוא מלא טמא
 28 - מלא עצמות: נגידא. כן קורין למכשפת
 29 של אוב בלשון ארמי:
 אב

על גופן של רשעים הוא אומר "אין שלום אמר ה' לרשעים" ועל נשמתו הוא אומר "ואת
 נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע". תניא, ר' אליעזר אומר: נשמתו של צדיקים גנוזות
 תחת פסא הכבוד, שנאמר "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים", ושל רשעים זממות
 והולכות, ומלאך אחר עומד בסוף העולם ומלאך אחר עומד בסוף העולם, ומקלעין נשמתו
 זה לזה, שנא' "ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע". א"ל רבה לר"ג: של בינונים
 מאי? א"ל: איבא שכיבנא לא אמרי לנו האי מילתא. הכי אמר שמואל: אלו ואלו לדומה
 נמכרין, הללו - יש להן מנוח, הללו - אין להן מנוח. אמר (ליה) רב מרי: עתידים צדיקים
 דהו עפרא, דכתיב "וישוב העפר על הארץ בשהיה". הנהו קפולאי דהו קפלי בארעא דרב
 נחמן, נחר בהו רב אחאי בר יאשיה. אתו ואמרו ליה לרב נחמן: נחר בן גברא. אתא ואמר
 ליה: מאן ניהו מר? אמר ליה: אנא אחאי בר יאשיה. א"ל: ולאו אמר רב מרי: עתירי
 צדיקי דהו עפרא? א"ל: ומני מרי, דלא דענא ליה! א"ל: והא קרא פתיב "וישוב העפר
 על הארץ בשהיה"? אמר ליה: דאקריד קהלת לא אקריד משלי, דכתיב "ורקב עצמות
 קנאה" כל מי שיש לו קנאה בלבו - עצמותיו מרקובים, כל שאין לו קנאה בלבו - אין
 עצמותיו מרקובים. גשישה, חזייה דאית ביה מששא. אמר ליה: ליקום מר לגוויה דביתא!
 אמר ליה: גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית, דכתיב "וידעתם כי אני ה' בפתחי את
 קברותיכם". א"ל: והכתיב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"! א"ל: ההוא - שענה אחת קודם
 תחית המתים. א"ל ההוא מינא לר' אבהו: אמריתו "נשמתו של צדיקים גנוזות תחת פסא
 הכבוד". אויבא טמא היבא אסקיה לשמואל בנגידא? א"ל: התם בתוך שנים עשר חדש
 הוה. דתניא: כל י"ב חדש גופו קיים, ונשמתו עולה ויורדת. לאחר י"ב חדש הגוף בטל,
 ונשמתו

עד שיסתם הגולל. בכל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כיסוי ארוננו של מות, ודופק - דף
 שנתון מצידו, ונקרא דופק על שם שהמת דופק שם. כמה חתיכה גופה תיהו סימן, אי
 דאדפק אי דאטמא, בפרק "אלו מציאות" (ב"מ דף כג). שנקרא דופק לפי שהנשימה
 דופקת. ואין נראה לר"ת, מדאמר בברכות פרק "מי שמתו" (דף יט: ושם). מדלגים היינו ע"ג
 ארונות לקראת מלכי אומות העולם. ואי ארון
 היינו גולל דופק - היאך היו מדלגין עליו והלא
 גולל דופק מטמאין באהל, כדאמר בחולין בפרק
 "העור והרוטב" (דף קטג). גולל דופק מטמא
 במגע ובאהל, ואינו מטמא במשא! ועוד: דאמר
 בעירובין (דף טו): כל דבר שיש בו רוח חיים אין
 עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופן לסוכה ולא
 לחי למבוך ואי כפי הקונט' וכי דרך לעשות כיוסו
 ארון מבעלי חיים? ועוד, בפרק "בהמה המקשה"
 (חולין עב). מרבין דופק דמטמא מדכתיב "על
 פני השדה", ולפי הקונטרס הוא מונח בקרקע -
 דהיינו ארון, ולא על פני השדה ועוד: דתנן במס'
 אהלות פ"ב (משנה ד) דופק דופקים טהור. ואי
 בפירוש הקונטרס, וכי דרך להניח שני קרשים
 מימין המת: ופירש ר"ת: דגולל היינו אבן גדולה
 שעל ארוננו של מת שקורין מצבה, וגוללין אותה
 שם הקרובים לטיוח, ולשון גולל נופל באבן,
 כדכתיב (בראשית טט) "וגללו את האבן" - וגולל
 אבן אליו תשוב" (משלי כו). ודופק הם שתי אבני
 שנתנו, אחת לראשו ואחת לרגליו לציון,
 ופעמים שעדין האבן אינה מוכנת לשום שם -
 נותנין שם בהמה או שום דבר לסימן, עד
 שימצאו אבן. והיינו דתנן בעירובין (דף טו) דדבר
 שיש בו רוח חיים אין עושין בו. ובמהאי דמרגלין
 היינו ע"ג ארונות - שלא היה שם לא גולל ולא
 דופק, ומחמת המת לא היינו מיטמאים כדמפרש
 התם, שהיה ברוב ארונות חלל טהור. ומרבי נמי
 שפיר גולל דופק מ"על פני השדה". והא דקאמר
 דופק דופק, פעמים שמניחים הגולל ע"ג שתי
 אבנים, ועוד מניחין לראש הגולל אבן אחת
 ולסופו אבן אחרת. ולא תקשה לר' יהושע דאמר
 בפרק קמא דכתובות (דף ד: ושם) מאימתי חל
 אבילות - משיסתם הגולל, במקום שאין גולל
 מתי חלי דיל: מבי אהרתי אפיהו מקברא.
 כדאמר במ"ק (ר' כב). בהנהו דלא אולי בתר
 שכבא - מנו מבי אהרתי אפיהו. ויש דוחין ראיה
 של ר"ת: דמאי דמייתר דאמסכת שמחות, דהא הש"ס
 אף על פי שהגולל מטמא באהל מ"מ יכולין היינו
 לדלג, ולטמא עצמנו בגולל. דהא תניא: כל
 טומאה שאין הנזיר מגלח עליה - אין כהן מוחרר
 עליו. וגולל דופק אין הנזיר מגלח עליו, כדתנן
 במסכת נזיר פרק "כ"ג" (דף נד.) ואמר ר"ת:
 דמשבשתו ההיא דמסכת שמחות, דהא הש"ס
 ערוך דרביעית דם אין הנזיר מגלח עליו, כדתנן
 התם בנזיר, וכהן מוחרר. ואם הברייתא בהש"ס -
 הוה פריך עלה ומשבש לה, כדאשכחין בכמה
 דוכתין דמשבש להו, ואפילו הויה מתרצא -
 אבתי היאך מדלגין? הלא מחמת המת היו
 מיטמאים, והגולל דופק לא היו חוצצין ומה
 שהביא ראיה מעירובין - יש דוחין, דאע"פ שאין
 רגילות לעשות כיוסו ארון מבעלי חיים - כמה
 דברים אשכחן דלא שכיוו ומיירי בהו הש"ס,
 לחראות לנו הדין, ודרוש וקבל שר. כדאמרי' ב"בהמה המקשה" (חולין דף ע.) בלעתו חולדה והוציאנה, והכניסוה והקיאנה, ויצא מאליו מהו הדביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה
 מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם. ועוד מקשינן לפירוש ר"ת: מדתני בהדיא בתוספתא דאהלות בפרק "אמר רבי יהודה": שתי אבנים גדולות שעשאן גולל לקבר, המאחיל על גבי
 שתיהן - טמא. ניטלה אחת מהן - המאחיל על גבי שניה טהור, מפני שיש לטומאה דרך שתצא. ומה דרך שתצא שייך לפירוש ר"ת? ובערוך פירש בענין אחר בערך גללו, ובפירושו יתכן
 מהו שבתוספתא:

59 (שם) 'ואת נפש אויבך יקלענה בתוך פה הקלע'.
 60 מבררת הגמרא: אמר ליה רבה לרב נחמן, נשמותיהן של בינונים
 61 – שאינם צדיקים גמורים אך גם אינם רשעים גמורים, מאי – מה
 62 דינם. עונה הגמרא: אמר ליה רב נחמן, איבא שכבכנא – אילו הייתי
 63 מסתלק מן העולם, לא אמרי לבו האי מילתא – לא הייתי מספיק
 64 לומר לכם את התשובה לשאלתכם, הכי אמר שמואל, אלו ואלו,
 65 נשמות הבינונים והרשעים, לדומה –המלאך הממונה על הרוחות
 66 נמקרו, הללו – נשמות הבינונים יש להן מנות, והללו – נשמות
 67 הרשעים אין להן מנות, אלא נקלעות בכף הקלע.
 68 עוד בענין גופם של צדיקים לאחר מותם: אמר (ליה) רב מרי,
 69 עתידים צדיקים דהוו עפרא – אף גופם של צדיקים עתיד להירקב
 70 ולהיעשות עפר, דכתיב (קהלת יב ז) 'וישוב העפר על הארץ בשתיחה',
 71 כלומר, כאשר אדם נקבר בארץ גופו חוזר להיות עפר כפי שהיה לפני
 72 בריאתו. ומשמע מהפסוק שזה גורלם של כל בני האדם, גם הצדיקים.
 73 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא
 74 – מעשה בפועלי חפירה שחפרו בקרקע דרב נחמן, נחר בהו – גער
 75 בהם רב אחאי בר יאשיה שהיה קבור שם. אתו – באו הפועלים
 76 ואמרו ליה לרב נחמן, נחר בן גברא – גער בנו אדם מות. אתא –
 77 בא לשם רב נחמן ואמר ליה למת, מאן ניהו –מי הוא? מר. אמר
 78 ליה המת, מאן אחאי בר יאשיה. אמר ליה רב נחמן, ולא – וכי
 79 לא אמר רב מרי, עתיד צדיקי דהוו עפרא, וכיצד יתכן איפוא
 80 שגופך לא נהפך לעפר. אמר ליה המת, ומני –ומיהו מרי, דלא
 81 ידענא ליה – איני מכירו ואיני חש לדבריו. אמר ליה רב נחמן, והא
 82 –[והרי] קרא כתיב (שם) 'וישוב העפר על הארץ בשתיחה', ומפסוק
 83 זה למד רב מרי את דבריו. אמר ליה המת, דאקרויך קהלת לא
 84 אקרויך משלי – הרב שלימדך ספר קהלת לא לימדך ספר משלי,
 85 דכתיב בו (משלי יד ז) 'ורקב עצמות קנאה', ולמידים מכך שגל מי
 86 שיש לו קנאה ותחרות בלבבו על חבירו עצמותיו מרקיבים לאחר
 87 מותו, אולם כל שאין לו קנאה בלבבו אין עצמותיו מרקיבים.
 88 ומאחר שלא קנאתי בבני אדם לא הרקבו עצמותי וגופי. נששיה –
 89 מישש אותו רב נחמן בידי והווייה דאית ביה מששא – ונוכח לדעת
 90 שיש בגופו ממשות, דהיינו שגם בשרו קיים. אמר ליה רב נחמן,
 91 ליקום מר לגווייה דכיתא – יקום אדוני וילך לתוך ביתו, ומדוע הוא
 92 ממשוך לשכב בקברו. אמר ליה המת, גלית אדעתך דאפילו נביאי
 93 לא קרית – גילית על עצמך שאפילו את ספרי הנביאים לא למדת,
 94 דכתיב (חזקאל לו ז) 'וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם
 95 ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי', שמשמע שאין למתים רשות
 96 לצאת מקברותיהם עד שיעלה אותם הקב"ה משם. אמר ליה רב
 97 נחמן, והכתיב שאמר ה' לאדם הראשון לאחר חטא עץ הדעת
 98 (בראשית יג ט) 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב', דהיינו שיהפך בחזרה
 99 לעפר לאחר מותו, וכל מה שהתקלל בו אדם הראשון חל הרי על כל
 100 צאצאיו, לא רק על הרשעים, ואם כן חזרת השאלה, כיצד יתכן
 101 שגופך לא נהפך לעפר. אמר ליה המת, בפסוק ההוא מדובר שעה
 102 אחת קודם תחיית המתים, שבשעה זו יהפכו גם גופותיהם של
 103 הצדיקים לעפר.
 104 הגמרא מביאה את דברי רבי אבהו בענין נשמות הצדיקים: אמר ליה
 105 ההוא צרוקי לרבי אבהו, אמרתו – אתם אומרים שנשמתן של
 106 צדיקים נגזזות תחת כסא הכבוד, אך אם כן, אותה אויבא טמא –
 107 בעלת אוב שמשתמשת בעצמות המתים, היבא אפקיה לשמואל
 108 בגנידא – כיצד היא הצליחה להעלות את נשמת שמואל הנביא
 109 באוב על ידי כישוף שעשתה כמוכבא נביאי (שמואל א' כח ד-ג), הרי
 110 בודאי אין להם כח לפעול בשמים תחת כסא הכבוד. אמר ליה רבי
 111 אבהו, התיב בתוך שנים עשר חדש הוה – בעלת האוב הצליחה
 112 בכך כיון שהיה זה בתוך י"ב חודש לפטירתו של שמואל, ובזמן זה
 113 עדיין אין הנשמה מסתלקת לגמרי מן העולם הזה. דתניא בברייתא,
 114 כל שנים עשר חדש משנפטר האדם גופו עדיין קיים, ונשמתו עולה
 115 לשמים ויורדת חזרה לעולם הזה, אך לאחר שנים עשר חדש
 116 מהפטירה הוה הוה בטל,

1 וכיון שכן כל יומא – כל יום משבעת ימי האבילות הוה דבר רב
 2 יהודה פי עשרה – היה מדבר רב יהודה עם עשרה אנשים ויתבי
 3 דרובתיה – שיבאו ויישבו עמו במקומו של המת. לאחר שבעה ימים
 4 איתחיו ליה בחילמיה דרב יהודה – נראה אותו מת לרב יהודה
 5 בחלום ואמר ליה, תנוח דעתך שהנתת את דעתי, כלומר, גרמת
 6 לי נחת במה שעשית.
 7 עוד בענין נשמתו של האדם לאחר מותו: אמר רבי אבהו, כל דבר
 8 שאומרים בפני המת, יודע על ידי נשמתו, עד שיסתם הגולל – עד
 9 שיכסו את ארונו בכיסויו. מביאה הגמרא: פליגי בה רבי חייא ורבי
 10 שמעון ברבי, חד אמר שהמת יודע עד שיסתם הגולל, כדברי רבי
 11 אבהו, וחד אמר שידוע גם לאחר מכן, עד שיתעבל ו-ירקב
 12 ויתפורר הנפש בקבר.
 13 הגמרא מבארת מנין למד כל אחד את דבריו: מאן דאמר עד
 14 שיתעבל הנפש, למד זאת ממה דכתיב בענין האדם לאחר מותו
 15 (איוב יד כב) 'אך בשרו עליו יוכאב ונפשו עליו תאכל', שמשמע שכל
 16 זמן שהבשר קיים יש לנפש חיות מסוימת להבין ולדעת את הנאמר
 17 בפני המת. ומאן דאמר עד שיסתם הגולל, למד זאת ממה דכתיב
 18 (קהלת יב ז) 'וישוב העפר על הארץ בשתיחה וגו' והרוח תשוב אל
 19 האלים אשר נתנה'. כלומר, מיד כשגוף האדם הקרוי עפר שב
 20 לארץ ממנה נלקח בבריאת האדם, דהיינו שנקבר, רוחו עוזבת ושבה
 21 אל ה' וכבר אין ביכולתה 'לשמוע' את הנאמר בעולם הזה.
 22 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את חלקו השני של הפסוק הנזכר:
 23 הנו רבנן בברייתא, נאמר בפסוק (שם) 'והרוח תשוב אל האלים
 24 אשר נתנה', ולכאורה תיבות 'אשר נתנה' מיותרות, אלא יש לדרוש
 25 מכך שאומרים לאדם תנה לו – תשיב לה את נשמתך בחזרה כמו
 26 שנתנה לה, כשם שנתנה לך בבואך לעולם כשהיא בפתרה, נקיה
 27 ללא עון, אף אתה היזהר שתשיבנה לו בצאתך מן העולם כשהיא
 28 בפתרה. משלי למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שחלק בגדי
 29 מלכות לעבדיו, ספקין שפחן קיפלום והניחום בקופסא כדי שלא
 30 יתלכלכו, ואילו טפשים שפחן הלכו ועשו בהן מלאכה. לומים –
 31 אחר זמן ביקש המלך את בלוי –[בגדיו] בחזרה, באו הפקחין שפחן
 32 והחזירוים לו בשחן מגוהצין – נקיים לגמרי, ואילו הטפשיין שפחן
 33 החזירוים לו בשחן מלוכלכין מחמת המלאכה שעשו בהם. שמה
 34 המלך לקראת הפקחין וכעס לקראת הטפשיין. על הפקחין אמר,
 35 יתנוו בלי – הבגדים שהשאלתי להם לשמירה באוצר שמניחין בו
 36 הבגדים, שכן נקיים הם, והם ילכו לבתיהם לשלום. ועל הטפשיין
 37 אמר, בלי שהשאלתי להם יתנוו לזבובם שינקו וילכו אותם. והן
 38 יתחבשו – יאסרו בבית האסורים החשוך ללא שלוח. ואף הקדוש
 39 ברוך הוא נוהג כן, על גופן של הצדיקים הוא אומר (ישעיה נג א) 'בא
 40 שלום ונחוה על משכבותם', שהצדיק לאחר פטירתו בא אל אבותיו
 41 בשלום וגופו שוכב בקבר במנוחה, כפי שהעבדים הפקחים הלכו
 42 לבתיהם לשלום. ועל נשמתן הוא אומר כפי שביכרה אביגיל את
 43 דוד (שמואל א' כה כט) 'והיתה נפש אדוני צרויה בצרור החיים את ה'
 44 אלקיך', שנפשות הצדיקים נגזזות לאחר מותם תחת כסא הכבוד,
 45 כפי שבגדי הפקחים נתנו לאוצר. ואילו על גופן של הרשעים הוא
 46 אומר (ישעיה נח כב) 'אין שלום אמר ה' לרשעים', שלא יזכו לשלוח,
 47 כפי שהעבדים הטפשים נחבשו בבית האסורים, ועל נשמתן הוא
 48 אומר כפי שנאמר בהמשך דברי אביגיל לדוד (שמואל א' שם) 'ואת נפש
 49 אויבך יקלענה בתוך פה הקלע', שהיא הרצועה שנותנים את האבן
 50 לתוכה כדי לקלעה ועשויה כעין כף, והוא משל ליסורי הגיהנום
 51 שהרשעים נצפים שם, כפי שבגדי הרשעים נתנו לכובס כדי ללכנסם.
 52 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תניא בברייתא, רבי אליעזר אמר,
 53 נשמתן של צדיקים נגזזות לאחר מותם תחת כסא הכבוד, שנאמר
 54 (שם) 'והיתה נפש אדני צרויה בצרור החיים את ה' אלקיך',
 55 שמשמע שתהיה צרורה תחת כסא הכבוד שלו. ואילו נשמותיהן של
 56 הרשעים נזממות והולכות – חבושות בבית הסוהר ו[מלאך אחד
 57 עומד בסוף –]בצדקה העולם, ומלאך אחר עומד בסוף העולם –
 58 בקצה השני, ומקלעין את נשמתן של הרשעים זה לזה, שנאמר

שבת. פרק שלוש עשרים – שואל דף קנג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלג
 רש"י תוספת

1 **אם בן עוה"ב הוא.** שאם קשר היה הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבתו: 1
 2 **אחים בהספידא דהתם קאמנא.** בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי, שיתחממו ויכמרו: 2
 3 רחמי העומדים ויבכו: **דהתם קאמנא.** בשעת הספד, ואשמע איך תתחמם. אלמא, 3
 4 איצטרך לרב לאהוריה אהספדא, וכיון דרב גברא רבה וכן העולם הבא, למה ליה 4
 5 לאהוריה? הא אמר מהספידו ניכר: **הא** 5
 6 **דמחמין ליה.** להספידא ואחים כו' לעולם 6
 7 מחמיו בעי, שאין בני אדם נכמרים כל כך על 7
 8 זקן, ומיהו, לאדם חסיד בני מחממו בהספידא 8
 9 – מחממי, וכבו בולחו. ולמי שאינו חסיד כל 9
 10 כך – מחממו ליה ולא מחממו: דסנו ליה בולחו 10
 11 **פומבדיתאי.** משום דמוכח להו במילי דשמנא. 11
 12 ובני פומבדיתאי רמאי הו, כדאמרינן בשחיטת 12
 13 חולין (חולין סכא). פומבדיתאי לויין – שני 13
 14 אושפין: ואוניד תשבעת דברי מאחר ד לאמר 14
 15 זה הדרך לכו בה. מאחרי משתך בשתמות, 15
 16 תשמע כשיאמר: זה הדרך שהלך בה זה לכו 16
 17 בה, מבוסס שהוא בן העוה"ב: נוחה הימנו. 17
 18 דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין 18
 19 בו: עשה דברים, שיאמרו לפני משתך בהספדך: 19
 20 לאחר מותך. היא היא, אלא שבגליל היו 20
 21 הספדינן לפני המטה, וביהודה לאחר המטה: 21
 22 וכ"ש. שפמני שאינו יודע איזה יום ימות, וטובה 22
 23 תשובה יום אחד לפני מיתו, נמצא כל ימיו 23
 24 בתשובה יהיו: בגדיה לבנים. נשמך שהורה 24
 25 הנקדי: בלום חסר בית המלך. בתמינה. הכל 25
 26 מוכן, ושמא יבדלנו לבא פתאום, ואנו צריכין 26
 27 ליכנס לסעודה מקושטין: בלום יש סעודה בלא 27
 28 מורה. עדיין יצטרכו לטרוח לצרכי סעודה של 28
 29 בית המלך, ויש לנו שהות הרבה להתקשט: 29
 30 **יעמדו ויראו.** ואף לעוה"ב, צדיקים יושבים 30
 31 ואובלים, וישועים עומדים ורואים: ר"מ אומר, 31
 32 אין עומדין ורואין, שא"כ אף הם היו נראים מן 32
 33 הקרואים לשמש, שכן דרך המשרתים 33
 34 עומדים, ואין כאן בושה: זה ציצית, שמלובן 34
 35 הבגד: אלו תפילין. שהם שם משמן טוב, 35
 36 דכתיב: ויראו כל עמי הארץ כי שם' וגו', והנא: 36
 37 ר"א הגדול אומר, אלו תפילין שבראש (ברכות 37
 38 דף ו.א): 38

1 **ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת.** אמר רב יהודה בריה 1
 2 **דרב שמואל בר שילת משמיה דרב:** מהספדו של אדם 2
 3 **ניכר אם בן העוה"ב הוא אם לאו.** אינו, והאמר ליה רב 3
 4 **לרב שמואל בר שילת:** אחים בהספידא, דהתם קאמנא! 4
 5 **לא קשיא, הא – דמחמו ליה ואחים, הא – דמחמו ליה** 5
 6 **ולא אחים.** א"ל אפי' לרבה: בגון מר, דסנו ליה בולחו 6
 7 **פומבדיתאי, מאן אחים הספידא? א"ל:** מיסתמי את ורבה 7
 8 **בר רב חנן. בעא מניה רבי אלעזר מרב: איזוהו בן העוה"ב?** 8
 9 **א"ל:** "ואוניד תשבענה דבר מאחר ד לאמר זה הדרך 9
 10 **לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו."** ר' חנינא אמר: כל שדעת רבותינו נוחה הימנו, 10
 11 **הסופדים.** בני גלילא אמרי: עשה דברים לפני מותך, בני יהודה אמרי: עשה דברים לאחר 11
 12 **מותך, ולא פליגי, מר כי אתריה ומר כי אתריה.** תנן התם, רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד 12
 13 לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את ר"א: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן: וכל שכן, 13
 14 **ישוב היום שפא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה.** ואף שלמה אמר בחכמתו: "בכל עת 14
 15 יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר." א"ר יוחנן בן זכאי: משל למלך שזימן את עבדיו 15
 16 לסעודה, ולא קבע להם זמן. פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו: 16
 17 **בלום חסר לבית המלך? טפשיין שבהן הלכו למלאכתן, אמרו:** בלום יש סעודה בלא מורה? 17
 18 **בפתאום ביקש המלך את עבדיו.** פיקחין שבהן נכנסו לפניו בשהן מקושטין, והטפשיים נכנסו 18
 19 לפניו בשהן מלוכלכין. שמח המלך לקראת פיקחים, וכעס לקראת טפשיים. אמר: הללו שקישטו 19
 20 את עצמן לסעודה – ישבו ואכלו וישתו, הללו שלא קישטו עצמן לסעודה – יעמדו ויראו. 20
 21 **ותלכו של ר"מ מושם ר"מ אומר:** אף הו נראין כמושמיין. אלא, אלו ואלו יושבין, הללו – אוכלין, 21
 22 **ותלכו – רעבין, הללו שותין ותלכו צמאים, שצאמר "פה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו** 22
 23 **הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו משוב לב ואתם תצעקו מפאב לב."** ד"א: "בכל 23
 24 **עת יהיו בגדיך לבנים" – אלו ציצית, וישמן על ראשך אל יחסר" – אלו תפילין.** 24

הדרן עלך שואל

1 **מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן.** אע"ג 6
 2 דאמר לעיל בפרק "כל כתבי" (דף קכא.) גבי 7
 3 קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אביו אסור 8
 4 – מיהו הכא לא מיירי כגון דעבד קטן עקרה 9
 5 והנחה, אלא כדאמרינן לקמן גבי תמור: כשהיא 10
 6 מחלכת מניחו עליה, וכשהיא עומדת נוטל 11
 7 דימנה. מ"ד: 12
 8 כו

1 **מי שהחשיך בדרך – נותן ביסו לגוי, ואם אין עמו גוי – מניחו על החמור.** הגיע לחצר החיצונה 25
 2 – נוטל את הכלים הניטלין בשבת, ושאין גויטלין בשבת – מתיר החבליים, והשקין נופלין 26
 3 מאליהם. **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב ביסיה לגוי? קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד 27
 4 עצמו על כמונו, אי לא שרית ליה – אתי לאיתווי ד' אמות ברה"ר. אמר רבא: דוקא ביסו, אבל 28
 5 **מציאה – לא. פשיטא, "ביסו" תנן!** מהו דתיקא: הוא הדין אפילו מציאה, והאי דקתני ביסו – 29
 6 אורחא דמילתא קתני, קמ"ל. ולא אמרן אלא דלא אתי לידיה, אבל אתי לידיה – בכיסייה דמי. 30
 7 אפא דאמרי, בעי רבא: מציאה הבאה לידו מהו? בין דאתא לידיה – בכיסייה דמי, או דילמא: 31
 8 בין דלא טרח בה – לא בכיסייה דמי? תיקו. "אין עמו גוי." טעמא, דאין עמו גוי, הא יש עמו 32
 9 גוי – לגוי יהיב ליה. מאי טעמא? חמור אתה מצווה על שבותתו, גוי – אי אתה מצווה על 33
 10 שבותתו. חמור וחרש שוטה וקטן – אחמור מנח ליה, לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה. מ"ט – 34
 11 **הני אדם, האי – לאו אדם.** חרש ושוטה – לשוטה, שוטה וקטן – לשוטה. איבעיא להו: חרש 35
 12 וקטן מאי? אליבא דר"א לא תיבעי לך, דתניא, ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר: תרומת חרש 36
 13 ליה דעת כלל. אבל חרש – דעתא קלישתא אית ליה, כדאמרי' ביבמות (דף קיג.): 37

הדרן עלך שואל

1 **מי שהחשיך בדרך – נותן ביסו לגוי, ואם אין עמו גוי – מניחו על החמור.** הגיע לחצר החיצונה 25
 2 – נוטל את הכלים הניטלין בשבת, ושאין גויטלין בשבת – מתיר החבליים, והשקין נופלין 26
 3 מאליהם. **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב ביסיה לגוי? קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד 27
 4 עצמו על כמונו, אי לא שרית ליה – אתי לאיתווי ד' אמות ברה"ר. אמר רבא: דוקא ביסו, אבל 28
 5 **מציאה – לא. פשיטא, "ביסו" תנן!** מהו דתיקא: הוא הדין אפילו מציאה, והאי דקתני ביסו – 29
 6 אורחא דמילתא קתני, קמ"ל. ולא אמרן אלא דלא אתי לידיה, אבל אתי לידיה – בכיסייה דמי. 30
 7 אפא דאמרי, בעי רבא: מציאה הבאה לידו מהו? בין דאתא לידיה – בכיסייה דמי, או דילמא: 31
 8 בין דלא טרח בה – לא בכיסייה דמי? תיקו. "אין עמו גוי." טעמא, דאין עמו גוי, הא יש עמו 32
 9 גוי – לגוי יהיב ליה. מאי טעמא? חמור אתה מצווה על שבותתו, גוי – אי אתה מצווה על 33
 10 שבותתו. חמור וחרש שוטה וקטן – אחמור מנח ליה, לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה. מ"ט – 34
 11 **הני אדם, האי – לאו אדם.** חרש ושוטה – לשוטה, שוטה וקטן – לשוטה. איבעיא להו: חרש 35
 12 וקטן מאי? אליבא דר"א לא תיבעי לך, דתניא, ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר: תרומת חרש 36
 13 ליה דעת כלל. אבל חרש – דעתא קלישתא אית ליה, כדאמרי' ביבמות (דף קיג.): 37

1 כ"י תבעי לך אליבא דרבנן. הכא משמע דהלכה כרבנן, ובמסכת יבמות פרק "חוש" (דף
2 קיג.) משמע דהלכה כר"א, דסבירא ליה לרב חייה בר אשי (ומר) שמואל כוותיה. מר:
3 דחוש אתי לאיחלופי בגדול פקח. תימה: איכ' לעיל נמי, אמאי קאמר שוטה וקטן
4 לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח: כ"י ביום גרשו סאה כו' נתון לתוכה
5 חרדל והיא מחוקת. ה"י כשגורו י"ח דבר היתה

6 חסרה גזירה זו של נתון כיסו לגוי, עד שגורו
7 עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל
8 לתוכה: ר' יהושע אומר: בו ביום מחקו סאה כו'
9 נתון לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה. כמו
10 כן, קודם שגורו על תניתנן כיס לגוי היו מותרין
11 להוליכו פחות פחות מד' אמות, מתוך כך אתי
12 לאתויי ד' אמות – כדעריבה שהיתה מקיאה, עד
13 שהסירו האגוזים והרמונים. ואחר שהסירו
14 האגוזים והרמונים – שוב לא הקיאה יותר. כך,
15 כשגורו ליתן כיסו לגוי אסרו נמי להוליך פחות
16 פחות מד' אמות. והשתא ר"א ורבי יהושע
17 שניהם לשבח, ולא כפירוש הקונטרס, דפירש
18 דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב, שחרבו
19 לגזור יותר מדאי – דלא משמע הכי בירושלמי
20 בפ"ק דמכילתין, דאמר הנתם אמר ליה ר"א: אלו
21 היתה חסרה ומלאה – יאות, חבית שהיא מלאה
22 אגוזים כל מה שאתה נתון לתוכה שומשמן היא
23 מחוקת. א"ל ר' יהושע אלו היתה מליאה
24 וחסרה – יאות, חבית שהיא מלאה שכן כל מה
25 שאתה נתון לתוכה מים היא מפורת השמן. מר:
26 וארבה, נ"ל שהירו קשה לו דלא למימר
27 גבי מים כמו שמפרש"י גבי נתון לתוכה אגוזים
28 ורמונים: סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא
29 קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות
30 היחיד. תימה: כדשרינן להוליכו פחות פחות מד'
31 אמות, תקשי ליה נמי הכי:
32 ואמר

23 מים ולהפיל גלגלים, ואיבא עקירה והנחה! כשהיא מהלכת – מניחו עליה, כשהיא עומדת –
24 נוטלו היקמה. אי הכי, אפילו חברו נמי! אמר רב פפא: כל שבגופו חייב חטאת – בחברו פטור
25 אכל אסור, כל שחברו פטור אכל אסור – בחמורו מותר לבתחלה. א"ר אדא בר אבהו:
26 היתה חבילתו מונחת לו על בתיפו – רץ תחתיה עד שפגעו בבתו. דוקא רץ, אבל קלי קלי
27 – לא. מאי טעמא? פינן דלית ליה היפירא – אתי למיעבד עקירה והנחה, סוף סוף, פי מטא
28 לביתה אי אפשר דלא קאי פורתא, וקמעייל מרשות הרבים לרה"י! הריק ליה פלאחר די. אמר
29 רמי בר חמא: המחמור אחר בהמתו בשבת, בשונג – חייב חטאת, במזיד – חייב סקילה. מאי
30 טעמא? אמר רבא: דאמר קרא "לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך" בהמתו דומיא דידיה,
31 מה הוא – בשונג חייב חטאת, במזיד חייב סקילה, אף בהמתו נמי, בשונג – חייב חטאת,
32 במזיד – חייב סקילה. אמר רבא: שתי תשובות בדבר; חדא: דכתיב "תורה אחת יהיה לכם
33 לעושה בשונג והנפש אשר תעשה ביד רמה" הויקשה כל התורה כולה לע"ז, מה ע"ז – דעביד
34 מעשה בגופיה, ה"נ – עד דעביד מעשה בגופיה. ועוד, תנן: המחלל את השבת בדבר שחייבין
35 על שגנתו חטאת ועל זדונו סקילה, מפלל דאיבא מידי דאין חייבין על שגנתו חטאת ולא על
36 זדונו סקילה. ומאי ניהו, לאו דמחמור? לא, תחומין ואליבא דר"ע, והבערה אליבא דר' יוסי.

1 לא תצא לחולין. והיא תרומה לאסור לנרים, ויחזור ויתרום הפקח אחרת: שהוא ספק,
2 אי דעת צולותא היא אי לא, ולר' יצחק ודאי לקטן יתיב ליה דלאו בר מצות הוא,
3 ולא לחרש דספק חייב במצות הוא: אליבא דרבנן. דאמרי לא דעתא צולותא היא,
4 ולענן מצות דרי הוא פקטן: ותורם את שאינו שלו, בלא רשות, דכתיב (דברים יד)
5 "תבואת זרעך", וחרש שוטה וקטן דכתיב "אשר
6 ידבנו לבו" – שיש לו לב להתנדב, בתלמוד
7 ירושלמי: אפילו ברשות. דשליחות מהיכא
8 אתריב – מ"כ תרימו גם אתם", "גם" – לרבות
9 שלוחכם; ומה אתם בני ברית – אף שלוחכם
10 בני ברית: עוד אחרת היתה. תקנה לכיס
11 להצילו: ואפאי לא רצו לגלותה. להעלים
12 דכרי תורה: כבוד אלהים חסד דבר. מותר
13 להסתיר דברי תורה לכבוד שמים: וכבוד
14 מלכים חקור דבר. אין להסתיר לכבוד עושר
15 אדם וחשיבותו, אלא שב ותקרה: בו ביום
16 גרשו סאה. ביום שעלו לעליית חנניה בן
17 חנקה ונזרו "ח דבר, וזו אתה מנח היתה,
18 כדאמרין בפ"ק (דף יז): נתון כיסו לגוי – בו
19 ביום גזרו שלא יוליכו פחות פחות מדאי אם
20 יש שם גוי. אורח יום הרבו סייג לתורה, במדה
21 גדושה ויפה מדרה, להרבות גזר בישראל:
22 מחקו סאה. במדה מחוקה מדרו בו ביום,
23 שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד
24 בניקתם, ומתוך כך עוברין על דברי תורה.
25 נמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה, וטוב היה
26 להם להיות מדתם טפופה ולא תבא ליד
27 מחק מרוב גודשה: והיא מתוקה. את החרדל,
28 שנזפל החרדל בין הקישואין, אף כאן יפה
29 חקנה והוסיפו דבר המתקנים: והיא מקיאה.
30 את הדבש שהיה בה ראשון, אף אילו ע"י
31 גזירתם גרמו לעבוד, דשמן לא יאמין את
32 הגוי, והם לא התירו להוליכו פחות פחות
33 מארבע, ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו –
34 ואתי לאיתויי ד' אמות: והלא מחמור. מנהיג
35 חמור טעונה קריי מחמור: ורחמנא אמר לא
36 תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, ואיתויי
37 סתם מלאכה העשויה על ידי שניהם – זו
38 היא, שהיא טעונה והוא מחמור. מניחו עליה
39 כשהיא מהלכת, לאחר שפגעו בבתה,
40 דלא עקרה היא. דאמר בפ"ק (דף ג.) גבי
41 הטעינו חברו אוכלין ומשקין. וכיון דאדם לא
42 מייחב בה חטאת כי האי גוונא – כאן מותר,
43 דהכא נמי מלאכה כתיב, והא לאו מלאכה
44 היא: וקאתי למיעבד עקירה והנחה.
45 כשחוזרת ונעקרת ללכת אחר הטלת מים או
46 גללים: נוטלו היקמה. ולאחר שתחזור ותעקור
47 רגל, יניחנה: אי הכי אפילו על חברי. יכול
48 לעשות כן, כיון דלאו איסורא דאורייתא היא,
49 גבי פיס שרי: כל שבגופו חייב חטאת. כי
50 עביד ליה איהו כוליה, כגון מעביר ד' אמות
51 בהרהר, אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו –
52 חייב. דהא איבא עקירת חפץ בידים. ולא
53 בעינן עמידה אלא בטענו ועומד מעבד יום, או כשהטענו חבירו, דלא עקר ליה להאי חפץ. אבל הכא – הא עקר ליה. הלכך, כי עביד ליה חבירה – היי ליה שנים שעשאוק,
54 ואסור מדרבנן, ולא שרייה גבי כיס: מונחת לו על בתיפו. מעבירי, וקדש עליו היום: רץ תחתיה. וכל כמה דלא עמד לפשו אין כאן עקירה לאיסור: קלי קלי. מעט מעט,
55 כלומר בנחת: למיעבד עקירה והנחה. כלומר דזימנן דקאי ולא ארעמיה. אבל רץ היפירא איבא: פלאחר די. שלא כדרך וריקה, כגון מכתפיו ולאחוריו: בשונג. במלאכה
56 שהוא עושה לבדו: אף בהמתו. אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו, דהיינו מחמור אחר חמור טעונה: חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם מעשה בגופיה.
57 דכתיב "לעושה בשונג", והכא לא קא עביד מלאכה אלא דבור בעלמא, שמונהיג בקול – הרי דבשונג אינו חייב קרבן: ועוד, דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה – קשיא, דתנן
58 בסנהדרין (דף גג.) גבי סקילת: המחלל את השבת נסקל, אם חללו דבר שחייבים על שגנתו חטאת ועל זדונו סקילה: מפלל דאיבא. חילול דאין חייבין על שגנתו חטאת,
59 ולא על זדונו סקילה: ואליבא דר"ע. דאמר דאורייתא ניהו, והיי מחלל. ומיהו, לא על חייבין לא על שגנתו חטאת כו': אליבא דר' יוסי. דאמר בפ"ק "כל גזול" (לעיל דף ע.ו.)
60

הבערה דלאו יצאת:

ללשון השניה שרבה היה אביו של רב מרי, **קָשִׁיָא הָא דְרַב אֲבָיָה** 28
לְרַב מְרִי בְּרַחֵל – קשה מה שאמרו ביבמות (מה) שרב הכשיר את 29
רב מרי בר רחל, ו**מְנַיִיָּה פְּפֹרְסִיָּה דְבָבַל** – ומנהו להיות שוטר על 30
הציבור בבבל על אף שהיה אביו נכרי, ומבואר שלא היה אביו 31
מישראל, ואם כן איך יתכן לומר שרבה היה אביו. מתרצת הגמרא: 32
דִּילְמָא – שמה, **תְּרִי** – שני מְרִי בְּרַחֵל הוּוּ, שהאחד רבא היה אביו, 33
והשני אביו היה גוי. 34
הגמרא חוזרת לסוגייתנו: ואותו רבא הוּוּ **מְתַנִּי לָהּ לְהָא שְׁמַעְתִּיהּ** 35
– היה שונה שמועה זו **מְשַׁמֵּיהּ** (– בשמו) **דְּרַבִּי יוֹחָנָן**, **לְפָטוּר**. וכך 36
שנה, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, **הַמְחַמֵּר אַחַר כְּהֻמָּתוֹ בְּשִׁבְתָּ בֵּין בְּשׁוּגָא וּבֵין** 37
בְּמוֹד פְּטוּר מִכְּלוּם. בְּשׁוּגָא לֹא מְחִיב הָטָאָה, משום **דְּהוֹקְשָׁה כָּל** 38
הַתּוֹרָה בּוֹלָה לְעִבּוּדָה זָרָה, וכשם שבעבודה זרה אינו חייב חטאת 39
עד שיעשה מעשה בגופו, אף בכל התורה אינו חייב חטאת עד 40
שיעשה מעשה בגופו. ו**בְּמִזְדֵּי נְמִי לֹא מְחִיבִים סְקִילָה**, משום **דְּתַנְּנָן** – 41
ששנינו במשנה (סנהדרין 10) **הַמְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵת עַל שְׁחִיבִים עַל** 42
שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה וְעַל זְדוּנֵי סְקִילָה, ויש לדייק מדברי המשנה, שדווקא 43
דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה, **הָא** – אבל 44
אם אין חייבין על שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה, אין חייבין על זדונו סקילה, ולכך 45
כיון שמחמיר פטור על שגגתו מחטאת, אינו חייב על זדונו סקילה. 46
ממשיך רבא בשם רבי יוחנן: **בְּלֹא נְמִי לֹא מְחִיבִים** – אף אין לחיבו 47
במלקות משום הלאו הנאמר בפסוק (שמות 3) **'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה** 48
אֲתָה וְגו' ובהמתך, משום דלאו זה הוּוּ לִיָּה – הרי הוא לאו שְׁנֵינָן 49
לְאַחֲרֵת מִיתַת בֵּית דִּין – לאו שבא להזהיר על דבר שהעובר עליו 50
חייב מיתה בבית דין, וכל לאו שְׁנֵינָן לְאַחֲרֵת מִיתַת בֵּית דִּין, אין 51
לוקין עֲלָיו, כיון שעיקר האזהרה לא נאמרה אלא לענין שאם יעבור 52
על האזהרה יתחייב מיתה, ולכך אף באופן שאין בו חיוב מיתה מכל 53
מקום אין לוקין עליו. 54

הגמרא מביאה שיטה אחרת בדעת רמי בר חמא: **רַב זְבִיד מְתַנִּי הָבִי** 1
– שנה את דברי רמי בר חמא כך, **אָמַר רְמִי בְּרַחֵל**, **הַמְחַמֵּר אַחַר** 2
כְּהֻמָּה בְּשִׁבְתָּ, אם עשה זאת **בְּשׁוּגָא אִינוּ חִיבִים הָטָאָה**, משום 3
שלמדים מעבודה זרה שאינו חייב חטאת עד שיעשה מעשה בגופו, 4
אבל אם עשה זאת **בְּמִזְדֵּי חִיבִים סְקִילָה**, מפני שהוקש 'אתה ובהמתך' 5
(שמות 3), ולמדים שאף מלאכה הנועשית על ידי בהמתו חייב עליה. 6
מְתַנִּי – הקשה **רַבָּא** על רמי בר חמא, הלא שנינו במשנה (סנהדרין 10), 7
הַמְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵת בְּדָבָר שְׁחִיבִין עַל שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה, חייבין על 8
זדונו סקילה, ויש לדייק מדברי המשנה, שדווקא דבר שחייבים על 9
שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה, **הָא** – אבל דבר שאין חייבין 10
על שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה, גם אין חייבין על זדונו סקילה, וממילא במחמיר 11
שאמר רמי בר חמא שאין חייבין על שגגתו חטאת, אף לא יתחייב 12
במודד סקילה. מתרצת הגמרא: **מִי קָתַנִּי הָא אִין חִיבִין בֵּין** – וכי 13
שנה התנא בפירוש, שכל דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת אין 14
חייבין על זדונו סקילה, והרי התנא אמר רק שכל שחייבים על שגגתו 15
חטאת חייבים על זדונו סקילה, ויש לומר דהכי **קָאָמַר** – שכך כוונת 16
התנא לומר, שכל דבר שְׁחִיבִין עַל שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה בהכרח חייבין על 17
זדונו סקילה, אך דבר שאין חייבין על שגגתו חטאת, אינו בהכרח 18
שחייבים על זדונו סקילה, ומכל מקום **יֵשׁ דְּבָר שְׁאִין חִיבִין עַל** 19
שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה וְאֵף עַל כֵּן חִיבִין עַל זְדוּנֵי סְקִילָה, ומאי ניהו – 20
ומהו דבר זה, זהו **הַמְחַמֵּר**, וכדברי רמי בר חמא שאין חייבים על 21
שגגתו חטאת וחייבים על זדונו סקילה. 22
הגמרא מביאה שיטה נוספת בדיון מחמיר בשבת. אומרת הגמרא: **רַבָּא** 23
אָחִוָּה (– אחיו) **דְּרַב מְרִי בְּרַחֵל**, **וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש שאמרו שרבה 24
היה **אֲבוּהָ** (– אביו) **דְּרַב מְרִי בְּרַחֵל**. 25
קודם שמביאה הגמרא את דבריו, מבררת הגמרא אם יתכן שהיה 26
רבא אביו של רב מרי בר רחל. מקשה הגמרא: **לְלִישְׁנָא בְּתָרָא** – 27

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

– בגופו, כלומר, שיעשה מעשה בעצמו, ולא די בכך שהוא גורם 23
שדבר אחר עושה מעשה, שהרי נאמר לעושה בשגגה, שאין חייב 24
קרבו, עד שיעשה מעשה, **הָכָא נְמִי** – אף בשאר עבירות, אינו חייב 25
חטאת בשוגג. **עַד דְּעֵבִיד מְעַשֶׂה בְּנוֹפִיָּה** – עד שיעשה מעשה 26
בעצמו, אבל מחמיר, שאף שהוא גורם לבהמה לעשות מעשה, 27
בעצמו אינו עושה מלאכה אלא רק דיבור, אינו מביא חטאת, וקשה 28
מכאן על רמי בר חמא שאמר שמחמיר חייב חטאת. 29
וְעוּד יֵשׁ לְהַשִּׁיב, שאף מה שאמרת שבמודד חייב סקילה, קשה, דתַנְּנָן 30
(סנהדרין 10), **הַמְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבֵת נִסְקַל**, רק אם חילל בְּדָבָר שְׁחִיבִין 31
על שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה, וְעַל זְדוּנֵי סְקִילָה, מְכַלְל – ומשמע מזה, **דְּאִיכָא** 32
מִיָּד – שיש איסור שבת דאין חייבין על שְׁנֵגְתוֹ הָטָאָה ולא על זדונו 33
סקילה, ומאי ניהו – ומהו איסור זה, הרי זה לאו דְּמְחַמֵּר, שאין 34
חייבים עליו חטאת, ואם כן מבואר במשנה, שאף אין חייבים עליו 35
סקילה, וקשה על רמי בר חמא. 36
דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכרח שהכוונה לאיסור מחמיר, שאפשר 37
להעמיד שהכוונה לאיסור התחומין, ו**אֵלִיכָא** – ולפי שיטתו דְּרַבִּי 38
עֲקִיבָא, הסובר (סוטה 4) שהאיסור לצאת חוץ לתחום הוא דאורייתא, 39
אך מכל מקום אין חייבים על זדונו סקילה ולא על שגגתו חטאת. 40
ואפשר להעמיד שהכוונה היא לאיסור הַבְּעֵרָה (– הדלקת אש), 41
ו**אֵלִיכָא** – ולפי שיטתו דְּרַבִּי יוֹסִי, הסובר (לעיל ע) שאין בה חיוב 42
סקילה אלא רק איסור לאו. 43

מתרצת הגמרא: **דְּרִיק לִיָּה בְּלֵאָחַר יָד** – כאשר הוא בא לחצירו, 1
צריך הוא לזרוק את החבילה שלא כדרך זריקה, כגון שעומד 2
כשאחוריו כלפי החצר וזורק החבילה מכתפו. 3
הגמרא מבארת דין מחמיר אחר בהמתו בשבת: **אָמַר רְמִי בְּרַחֵל**, 4
הַמְחַמֵּר אַחַר כְּהֻמָּתוֹ – המנדיג את בהמתו כשהיא טעונה משא 5
בְּשִׁבְתָּ, בְּשׁוּגָא חִיבִים הָטָאָה, ו**בְּמִזְדֵּי כְּשֵׁתְרוֹ בּו עֵדִים, חִיבִים סְקִילָה**. 6
מבררת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא**, כלומר, מנין למד רמי בר חמא דין זה. 7
משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא, דְּאָמַר קְרָא** (שמות 3), **'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל** 8
מְלָאכָה אֲתָה וְגו' ובהמתך, שמפסוק זה לומדים לאיסור מחמיר, 9
ודרשו חכמים ש**הַמְחַמֵּר דּוּמִיא דִּידֵיהּ** – ששזה הדין כשהוא עושה 10
מלאכה עם בהמתו, לכשהוא עושה מלאכה בעצמו, מה הוא – כשם 11
שבאופן שהוא עושה המלאכה לבדו, **בְּשׁוּגָא חִיבִים הָטָאָה** ו**בְּמִזְדֵּי** 12
חִיבִים סְקִילָה, אֵף כְּהֻמָּתוֹ נְמִי – אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו, 13
דהיינו מחמיר אחריה, **בְּשׁוּגָא חִיבִים הָטָאָה** ו**בְּמִזְדֵּי חִיבִים סְקִילָה**. 14
רבא מיקשה על דינו של רמי בר חמא: **אָמַר רַבָּא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת** – 15
פירכות, יש להקשות בְּדָבָר, **הֲדָא** – האחת, דְּתַנְּנִי בְּפִרְשַׁת הַקְּרִבּוֹת 16
של עובד עבודה זרה בשגגה (במדבר 10 כט–ל), **'תּוֹרָה אֲחַת יְהִיָּה לָכֶם** 17
לְעִשֶׂה בְּשִׁנְיָה, וְהַנְּפֵשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיַד רְמָה וְגו' ונְכַרְתָּה הַנְּפֵשׁ 18
ההוא מְקָרֵב עִמָּה, וכשנאמר בפסוק זה 'תורה אחת', הוֹקְשָׁה כָּל 19
הַתּוֹרָה בּוֹלָה לְעִבּוּדָה זָרָה, לומר, שחיוב חטאת על כל עבירות 20
שבתורה, אינו רק באופן שחייבים קרבן בעבודה זרה, מה – וכשם 21
שבְּעִבּוּדָה זָרָה אין חייבים קרבן עד דְּעֵבִיד – שעושה מְעַשֶׂה בְּנוֹפִיָּה 22

שבת. פרק ארבעה ועשרים – מי שהחשיך דף קנר עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז
רש"י
תוספת

1 רב וְכִי מְתֵי. לְהָא דְרַמֵּי בַר חֲמַא הֵכִי: אִינּוּ חַיִּיב חֲטָאתָּ דְיִלְפִינן מֵעַז' דַּעַד דְּעֵבִיד
2 מַעֲשֵׂה בְגוּפֵיהּ: אֶמְלֵל בְּמִזְיד חַיִּיב סְקִילָה. מִהִקְשִׁיא ד"אַתָּה וּבְהַמְתָּךְ" דְּלַעֲלֵ: מִי
3 קִתְּנֵי. הָךְ דִּיקָא דְדִיקֵינן הָא אֵין חַיִּיב כּו', דִּילְמָא הֵכִי קְאָמַר: הַמְחַלְל בְּדָרְבִּן שְׁחִיבִין
4 עַל שְׁגָגְתָּ חֲטָאת – וְחַיִּיבִים עַל דְּוֹנוֹ סְקִילָהוּ. הָא דְּכָר שְׁאֵין חַיִּיבִים עַל שְׁגָגְתָּ חֲטָאת
5 יֵשׁ מִזְדֵּן שְׁחִיבִין עַל דְּוֹנוֹ סְקִילָה, וְיֵשׁ שְׁאֵין
6 חַיִּיבִין. וְמַאי נִיהוּ דְחַיִּיבִין וְעַל דְּוֹנוֹ סְקִילָה אֵין
7 חַיִּיבִין עַל שְׁגָגְתָּ חֲטָאת – מַחְמַר: וְאִמְרֵי לֵה
8 אַבּוּה דְרַב מְרִי בַר רַחֵל. ל"ג. דְּאָבּוּה דְרַב מְרִי
9 אִיסוּר גְּיּוּרָא שְׁמִינָה. וּמַאן דְּגָרַס לִיה גָּרַס
10 בְּהִרְיָה הֵכִי: לְהָךְ לִישְׁנָא בְּתָרָא קְשִׁיָּא הָךְ דְרַב
11 אַבְשֵׁרִיָּה לְרַב מְרִי בַר רַחֵל וּמְנִיָּה בְּפּוֹרְסֵי
12 דְבָבֵל. וְהָךְ מִילְתָּא בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת הִיא (דף
13 מ"ה). בְּגָבֵרִיסִי – בְּלַעֲז' מְנַשְׁטֵרִיסִי, קֵן שׁוֹטְרִיסִי.
14 וְאָף עַל גְּבִי דְאָמַר מַר כָּל מְשִׁימוֹת שְׂאֵתָה מְשִׁים
15 לֹא יְהוּ אֵלָא מְקָרַב אַחֲרָךְ – הַאי, כִּיּוֹן דְאָמַר
16 מִשְׁרָאָל, "מְקָרַב אַחֲרָךְ" קְרִינֵן בֵּיהּ: לְאֹהֲרַת
17 מִיתַת בִּית דִּין. דְּשַׁאָר מְלֹאכּוֹת דְשֶׁבֶת נִמְי
18 מְהַאי קְרָא נְקָא לְהוּ אֹהֲרָה. הַלְפָךְ, לְאֹהֲרַת
19 מִיתַת בִּית דִּין נִיקוּן, דְלֹא עֲנַשׁ מִיתָה אֵלָא אַם
20 כֵּן הַזְוִיר. הַלְפָךְ: וְיִקְרַ אֹהֲרַתוֹ לְמָקוֹם שֶׁשֶׁשׁ
21 בּו מִיתָה אֲתָא, וְלֹא לְמַלְכוּת: וְאֶפִּילוּ
22 וְאֶפִּי'
23 רַב אִיסוּר לְרַב מְרִי בַר רַחֵל וּמְנִיָּה בְּפּוֹרְסֵי
24 דְבָבֵל. וְהָךְ מִילְתָּא בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת הִיא (דף
25 מ"ה). בְּגָבֵרִיסִי – בְּלַעֲז' מְנַשְׁטֵרִיסִי, קֵן שׁוֹטְרִיסִי.
26 וְאָף עַל גְּבִי דְאָמַר מַר כָּל מְשִׁימוֹת שְׂאֵתָה מְשִׁים
27 לֹא יְהוּ אֵלָא מְקָרַב אַחֲרָךְ – הַאי, כִּיּוֹן דְאָמַר
28 מִשְׁרָאָל, "מְקָרַב אַחֲרָךְ" קְרִינֵן בֵּיהּ: לְאֹהֲרַת
29 מִיתַת בִּית דִּין. דְּשַׁאָר מְלֹאכּוֹת דְשֶׁבֶת נִמְי
30 מְהַאי קְרָא נְקָא לְהוּ אֹהֲרָה. הַלְפָךְ, לְאֹהֲרַת
31 מִיתַת בִּית דִּין נִיקוּן, דְלֹא עֲנַשׁ מִיתָה אֵלָא אַם
32 כֵּן הַזְוִיר. הַלְפָךְ: וְיִקְרַ אֹהֲרַתוֹ לְמָקוֹם שֶׁשֶׁשׁ
33 בּו מִיתָה אֲתָא, וְלֹא לְמַלְכוּת: וְאֶפִּילוּ
34 וְאֶפִּי'
35 רַב אִיסוּר לְרַב מְרִי בַר רַחֵל וּמְנִיָּה בְּפּוֹרְסֵי
36 דְבָבֵל. וְהָךְ מִילְתָּא בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת הִיא (דף
37 מ"ה). בְּגָבֵרִיסִי – בְּלַעֲז' מְנַשְׁטֵרִיסִי, קֵן שׁוֹטְרִיסִי.
38 וְאָף עַל גְּבִי דְאָמַר מַר כָּל מְשִׁימוֹת שְׂאֵתָה מְשִׁים
39 לֹא יְהוּ אֵלָא מְקָרַב אַחֲרָךְ – הַאי, כִּיּוֹן דְאָמַר
40 מִשְׁרָאָל, "מְקָרַב אַחֲרָךְ" קְרִינֵן בֵּיהּ: לְאֹהֲרַת
41 מִיתַת בִּית דִּין. דְּשַׁאָר מְלֹאכּוֹת דְשֶׁבֶת נִמְי
42 מְהַאי קְרָא נְקָא לְהוּ אֹהֲרָה. הַלְפָךְ, לְאֹהֲרַת
43 מִיתַת בִּית דִּין נִיקוּן, דְלֹא עֲנַשׁ מִיתָה אֵלָא אַם
44 כֵּן הַזְוִיר. הַלְפָךְ: וְיִקְרַ אֹהֲרַתוֹ לְמָקוֹם שֶׁשֶׁשׁ
45 בּו מִיתָה אֲתָא, וְלֹא לְמַלְכוּת: וְאֶפִּילוּ
46 וְאֶפִּי'
47 רַב אִיסוּר לְרַב מְרִי בַר רַחֵל וּמְנִיָּה בְּפּוֹרְסֵי
48 דְבָבֵל. וְהָךְ מִילְתָּא בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת הִיא (דף
49 מ"ה). בְּגָבֵרִיסִי – בְּלַעֲז' מְנַשְׁטֵרִיסִי, קֵן שׁוֹטְרִיסִי.
50 וְאָף עַל גְּבִי דְאָמַר מַר כָּל מְשִׁימוֹת שְׂאֵתָה מְשִׁים
51 לֹא יְהוּ אֵלָא מְקָרַב אַחֲרָךְ – הַאי, כִּיּוֹן דְאָמַר
52 מִשְׁרָאָל, "מְקָרַב אַחֲרָךְ" קְרִינֵן בֵּיהּ: לְאֹהֲרַת
53 מִיתַת בִּית דִּין. דְּשַׁאָר מְלֹאכּוֹת דְשֶׁבֶת נִמְי
54 מְהַאי קְרָא נְקָא לְהוּ אֹהֲרָה. הַלְפָךְ, לְאֹהֲרַת
55 מִיתַת בִּית דִּין נִיקוּן, דְלֹא עֲנַשׁ מִיתָה אֵלָא אַם
56 כֵּן הַזְוִיר. הַלְפָךְ: וְיִקְרַ אֹהֲרַתוֹ לְמָקוֹם שֶׁשֶׁשׁ
57 בּו מִיתָה אֲתָא, וְלֹא לְמַלְכוּת: וְאֶפִּילוּ
58 וְאֶפִּי'

קלח שבת. פרק ארבעה ועשרים – מי שהחשיך דף קנר עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

1 **והא** מבטל כלי מהיכנו. פירשו למעלה בפרק "בירה" (דף מג): **שתיים** בידי אדם
2 ואחת באילן. בסוכה בפ"ב (דף כב: ושם) תנן: העושה סוכתו בראש האילן, יש לפרש
3 בשני ענינים: העושה סוכתו בראש האילן – כגון שהסך של סוכה על גבי האילן, והאילן
4 סומך אותו. שאין יכול לעלות על אותו סכך אלא אם כן ישתמש באילן, שרגילין היו לתת
5 כליהן על הסכך. א"נ יש לפרש: שהתקרה

6 סמוכה באילן, שבנאה בגובה ותחתיה על האילן. 1
7 הדשטא, כל שעה שהוא מהלך בסוכה – 2
8 משתמש באילן: **כחיבור** גזולתי. שני שקן 3
9 אחד בימין החמור ואחד משמאלו, ובראש כל 4
10 אחד מן השקין רצועה אחת, וקושרין אותן שתי 5
11 הרצועות יחד, ועכשיו מונח הקשר כנגד גבו של 6
12 החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן. ואי אפשר 7
13 להתיר הקשר אם לא יגביהו השקין מעט. 8
14 ונסמכין שתי השקין בכריסו של החמור, והוה להו 9
15 כצדדים: למטה
למטה מ'

16 **התם בכיולסא. דיקא נמי, דקתני דומיא דטבל. מה טבל – דלא חוי ליה, אף הכא נמי – לא**
17 **חוי ליה. ומאי אע"פ שמשתברין – מהו דתימא: להפסד מועט נמי חיששו, קמ"ל. תניא, ר"ש בן**
18 **יוחי אומר: היתה בהמתו מעונה שליף של תבואה – מניח ראשו תחתיה, ומסלקו לצד אחר,**
19 **והוא נופל מאליו. חמורו של רבן גמליאל היתה מעונה דבש ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת,**
20 **למוצאי שבת מותה. והאנן תנן: נוטל פלים הניטלין! בשהדבש. הדבש למאי חוי? לכתיתא**
21 **דגמלי. ויתיר חבלים ופלו שקין? מיצטרו זקי. וביא פרים וקסות וניח תחתיהן! מטנפ, וקמכמל**
22 **פלי מהיכנו. והאיפא צער בעלי חיים! קסבר: צער בעלי חיים דרבנן. אבוי אשפתיה ליה לרבה**
23 **דקא משפשא ליה לבריה אנבא דחמרא. א"ל: קא משתמש מר בבעלי חיים! א"ל: צדדיו הן,**
24 **וצדדיו לא גזרו בהו רבנן. מנא תימרא – דתנן: מתיר חבלים והשקין נופלין. מאי לאו בהבר**
25 **גזולתי, דהוה להו צדדיו, וצדדיו לא גזרו בהו רבנן. לא, בהבר אנלווקי, דלא הוה צדדיו. אי**
26 **נמי, בלפתא. איתיביה: שתיים בידי אדם ואחת באילן – בשרה, ואין עולין לה ביו"ט. מאי לאו**
27 **– דחק ביה באילן, דהוה להו צדדיו וצדדיו אסורין! לא, דכפניה לאילן ואנח סיכוף עילייה,**
28 **דקמשמש באילן. א"ה, אימא סיפא: שלש בידי אדם ואחת באילן – בשרה, ועולין לה ביו"ט.**
29 **ואי דכפניה לאילן – אמאי עולין לה ביו"ט? ואילא מאי – צדדיו אסורין? סוף סוף, אמאי**
30 **עולין לה ביו"ט? אלא: התם בגזוזא פרסכנא, דאילן גופיה דופן בעלמא הוא דשוויה. דיקא**
31 **נמי, דקתני, זה הפלל: כל אילו שינטל האילן ויכולה לעמוד – עולין לה ביו"ט, ש"מ לימא**
32 **בתנאי אין עולין לה ביו"ט רשב"א אומר משום ר"מ: עולין לה ביו"ט. מאי לאו, בהא קמפילגי,**
33 **דמ"ס: צדדיו אסורין, ומר סבר: מותרין? אומר אב"י: לא, דכ"ע צדדיו אסורין, והכא בצדי צדדיו**
34 **קמפילגי, מ"ס: צדי צדדיו אסורין, ומ"ס: צדי צדדיו מותרין. רבא אמר: מאן דאסר בצדדיו – אסר**
35 **נמי בצדי צדדיו, מאן דשרי בצדי צדדיו – שרי נמי בצדדיו. איתיביה רב משרשיא לרבא: געץ**
36 **יד**

37 ורבנן לא גזרו בה: **מאי לאו בהבר גזולתי.** דהוה להו צדדיו. גזולתי = עשקטיס. חבר גזולתי – שתיים מחוברות יחד ברצועות, ומרכיבין על החמור זו מכאן זו מכאן. וצריך
38 לסלקן יחד ולקרב אצל החמור, ומשפשו עצמו ונשען גופו בצדי החמור: **בהבר אנלווקי.** שתיים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרצועה ובו מסמר
39 קטן. כעין שעושין לחבק שקורין צינגל"א. שאינו צריך אלא למשוך מעט והמסמר יוצא, והן מתנתקות זו מזו: **אי נמי בלבתא.** כעין שעושין לדרדור יין, שיש בתן טבעות של
40 חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת, ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יוצא מחברו. וכשבא לסלקו – מושך העץ אליו, והן מתנתקות זה מזה ונופלין: **שתיים**
41 **בידי אדם ואחת באילן.** גבי סוכה תנן, שבשירה בג' דפנות. ואם עשה שתיים כהלכתן והשליש עשה באילן – כשירה. דפנות לא איכפת לן אם מחוברות הם. וה"ה אם כולן
42 נקבעות באילן. והא דנקט שתיים בידי אדם – רבותא אשמועינן. דאפילו הכי אין עולין לה לאכול ולישן באותה סוכה ביו"ט. מפני שסבבה קשור בדונקיה ונשען עליה והוא
43 משתמש על סבבה ונותן בליו, ובמזא משתמש באילן. כל בניסה דסוכה נקט בלשון עליה במסכת סוכה, לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן, דבבמה דוכתיח תנן בה הכיא)
44 אין מטריחין אותו לעלות. אמר להם: "העולם לסוכה" אכל מוריד הוא את הפלים, וכן הרבה: **מאי לאו דחק ביה באילן.** ואותיב ביה קנים של דפנות כנקבים שנקב הרבה
45 בגופו של אילן, וסיכף שוב על אותו דפנות, ומ"מ אין כאן תשמיש אלא בצדי אילן. דכפניה לאילן. לענפי העליונים הוה לצד אילן אחר, וכן של זה לזה. וקשרו אלו עם
46 אלו, והיה נעשה הדופן: **אמאי עולין לה ביו"ט.** הרי הסכך נשען עליה והוא משתמש בו: ה"ה אלא מאי צדדיו אסורין סוף סוף אמאי עולין לה ביו"ט אלא התם בגזוזא
47 פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוויה. גזוזא פרסכנא = אילן שענפים הרבה יוצאין ומצדדיו ומתפשטין לכאן ולכאן, ושניהו דופן בעלמא לסוכה, ולא סמך הסכך עליה.
48 ולהכי נקט גזוזא פרסכנא ולא שבקיה דקאק ס"ד בדכפניה, ולישני בגון דלא סמך הסכך עליה – משום דכיון דדופן רביעי הוא שאינו צריך לסוכה. דהא בג' כשירה, והסכך
49 נמי לא סמך עליה – לא טרח למעבד לו דופן, להכי אוקמא בגזוזא פרסכנא. וממילא הוא בלא טרחא: **מאי לאו בהא קמפילגי ב'.** ובגון דחק באילן, ומותיב קנים בצדדיו
50 וסיכף עליהן, דהוה ליה משתמש בצדדיו כמשתמשין על ידי סככה. דאי לא בהא פליגי – במאי מוקמא פלוגתייהו? דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: **אמר**
51 **אב"י. א"נ בהכי פליגי – ליכא למימר דסבירא ליה (לת"ק) צדדיו מותרין, דהני לאו צדדיו נעשה. אלא צדי צדדים. א) שהקנים הנחונים כנקבים צדדיו, והסיכוף הנתון על גבן**
52 **צדי צדדים, ובצדי צדדים פליגי:**

גמרא

54 הגמרא מבארת את הדין במשנה בענין פקיעי עמיר, כיפין וזירין: **אמר**
55 **רב הונא**, **הן הן פקיעין הן הן פופין** – פקיעין וכיפין שניהם חבילות
56 קשים של שבלים, אלא **שפקיעין תרי** – קשורים בשני קצוות
57 החבילה, ואילו **הפופין תלתא** – קשורים בקשר שלישי באמצעיתה.
58 הזירין הם חבילות **דארין** – ענפים לחים שנקצצו מעץ ארו. **והכי**
59 **קאמר** – וכך הוא פירוש המשנה, **מתירין פקיעי עמיר** – את חבילות
60 הקש **לפני בהמה** כדי שתוכל לאוכלם, **ומפסקין** – וכן מפזרים את
61 הקשים כדי שתריח את ריחם ותאבה לאוכלם, **והוא הדין לפופין**
62 (הקשורים בשלשה קשרים) מותר להתיר את חבילות הקש ולפורם
63 לפניו אף שהטירחה מרובה, לפי שהקש גם בהיתרו קשור מן הסתם
64 מיעוד למאכל בהמה, ומותר לטרוח בשבת במאכל בהמה כדי
65 להטעימו לה. **אבל לא את הזירין** (ענפי הארו הלחים) **לא לפסקם**
66 – לפורם ולא **להתיר** את אוגדם, לפי שמן הסתם אינם עומדים
67 למאכל בהמה והתרתם ופזורם נחשב שמתקן אותם בשבת לאכילה
68 ואסור.
69 הגמרא מבארת את שיטת רב הונא: **אמר רב הסדא**, **מאי מעמא**
70 **דרב הונא**, **קא סבר למטרח באובלא מרחיני** – דבר שהוא אוכל
71 בהמה מותר לטרוח בו להשיחו, אבל **לשווי אובלא לא משיני** –
72 דבר שאינו ראוי לאכילה, אסור לתקנו בשבת לאכילה משום הולדת
73 אוכל.
74 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב הונא בביאור המשנה: **רב**
75 **יהודה אמר**, **הן הן פקיעין הן הן זירין** – פקיעין וזירין שניהם קשים
76 של שבלים, אלא **שפקיעין תרי** – קשורים בשני קצוות הקשים, ואילו
77 הזירין **תלתא** – קשורים בקשר שלישי באמצעיתם. **הפופין** הם
78 חבילות **דארין** – של ענפי ארו לחים. **והכי קאמר המשנה**, **מתירין**
79 **פקיעי עמיר** – את חבילות הקש **לפני בהמה**, כיון שבעודם קשורים
80 אינם נחשבים לאוכל, ובהתרת הקשרים מתקנם לאכילה, וחכמים
81 התירו זאת מחמת צער הבהמה. **אבל פספוסין לא** – אבל אסור
82 לפורם כדי להטעים עליה את אכילתם, לפי שזו טירחה שלא לצורך.
83 **וכיפין פספוסין נמי מפסקיני** – וחבילות של ענפי ארו לחים מותר
84 אף לפורם, כיון שללא הפיזור אין הם נחשבים לאוכל, והפיזור
85 מתקנם לאכילה, וחכמים התירו זאת משום צער הבהמה, **אבל לא**
86 **הזירין לפסקם** – לא התירו לפזר את חבילות הקשים הקשורים
87 בשלשה קשרים, **אלא להתיר** אוגדם כדי שהבהמה תוכל לאוכלם.
88 הגמרא מבארת את שיטת רב יהודה: **אמר רבא** **מאי מעמא דרב**
89 **יהודה**, **קסבר שווי אובלא משיני** – תקון דבר שיהיה ראוי למאכל
90 בהמה, כגון התרת הקשרים, התירו משום צער הבהמה, אבל **מטרח**
91 **באובלא לא מרחיני** – אבל דבר שהוא מאכל בהמה אסרו לטרוח
92 בו לתענוג בעלמא, כגון פיזור הקשים, לפי שזו טירחה שלא לצורך.
93 מקשה הגמרא: **הנן במשנה**, **אין מרסקין את השחת ואת החרובין**
94 **לפני בהמה**, **בין בהמה דקה ובין בהמה גסה**. מדייקת הגמרא: **מאי**
95 **לא חרובין דימא דשחת** – האם אין כוונת המשנה שהזכירה שחת
96 וחרובים ביחד, ללמדנו שמדובר בחרובים הדומים לשחת, **מה שחת**
97 **דרביבי** – כשם שסתם שחת רכה וראויה לאכילה אף בלא הריסוק,
98 **אף חרובין דרביבי** – גם החרובים רכים וראויים לאכילה בלא ריסוק,
99 ונאמר במשנה שאין לרסקם עבור הבהמה, **אלמא לא מרחיני**
100 **באובלא** – מוכח שאין טורחים במאכל בהמה לשם תענוג, **ותיובתיה**
101 **דרב הונא**.
102 מתרצת הגמרא: **אמר לך רב הונא**, **לא** – אין כוונת המשנה לדמות
103 את החרובים לשחת, אלא להיפך, **שחת דימא דחרובין** – כוונת
104 המשנה לדמות את השחת לחרובים, **מה חרובין דאקושי אף שחת**
105 **דאקושי** – כשם שסתם חרובים הם קשים ואינם ראויים לאכילה ללא
106 ריסוק כך השחת קשה, וכגון שהתייבשה וצריך לרסקה כדי שתהיה

1 **יתד באילן**, **ותלה בה** (ביתד) **בלבלה** – סל, והניח בכלכלה את
2 עירובו, והתכוין לשבות ברשות הרבים תחת האילן, אם הכלכלה
3 עומדת **למעלה מעשרה טפחים** מקרקע רשות הרבים, **אין עירובו**
4 **עירוב**, משום שסתם כלכלה רחבה ארבעה טפחים, והרי היא רשות
5 היחיד, ונמצא שאינו יכול ליטול את העירוב מהכלכלה למקום
6 שהתכוין לשבות בו, ומשום כך אינו קונה שבייתה על ידי עירוב זה,
7 שכן היא סעודה שאינה ראויה לו, שאינו יכול ליטלה למקומו
8 ולאוכלה. אבל אם הכלכלה עומדת **למטה מעשרה טפחים**, עירובו
9 עירוב, משום שעירובו נמצא באותה רשות שהתכוין לשבות בה.
10 מסיק רב משרשיא את קושייתו על דברי רבא: **ויש לדייק בברייתא**
11 **זו דמעמא** – שהטעם שלמטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, הוא רק
12 משום **הנעין יתד באילן** והניח עליה את הכלכלה, ונמצא שהכלכלה
13 היא רק צידי צדדים של האילן, **הא** – אבל אם **לא נעין יתד**, אלא
14 קשר את הסל בצידי האילן עצמו, **אפילו** אם עומדת הכלכלה **למטה**
15 **מעשרה טפחים**, הדין הוא שאין עירובו עירוב, משום שאינו יכול
16 לקחת את העירוב מהכלכלה, כיון שבנטילת העירוב, הוא משתמש
17 בצידי האילן. **והא הני תנא** – והרי לפנינו תנא זה של הברייתא,
18 **דקאמר** – שאוסר להשתמש **בצדדין**, **וקשרי** – ומתיר להשתמש
19 **בצדי צדדין**, שהרי התיר להשתמש בסל התלוי ביתד. וקשה על
20 רבא שאמר שהאוסר בצדדים אוסר גם בצידי צדדים.
21 מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא**, **יש לומר**, שבאמת אין לחלק בין
22 צדדים לצידי צדדים, והתנא של הברייתא שהתיר ליטול מהכלכלה
23 התלויה ביתד, סובר שאף צדדים מותרים, והטעם שאסר ליטול
24 מכלכלה הקשורה באילן עצמו, הוא משום **דהקא** – שכאן בברייתא,
25 **בלבלה דחוקה עסקיני** – מדובר בסל שפיו צר, ויכול להכניס
26 לתוכו את ידו רק בדוחק, **דבתי דשקיל ליה לעירוב** – שבשעה
27 שהוא נוטל את העירוב, מהכלכלה הקשורה באילן, **קמניד ליה** –
28 הוא מנענע **לאילן**, **וקמשמש באילן גפיה** – והרי הוא משתמש
29 באילן עצמו ולא רק בצידי האילן. מסיקה הגמרא: **והלכתא**, **צדדין**
30 **אסורין**, אך **צדי צדדין מותרין**.
31 הגמרא מבררת כיצד יש לנהוג שכתב נפסקה ההלכה: **אמר רב**
32 **אשי**, **השחא דאמרת** – מעתה שנפסקה ההלכה **שצדדין אסורין**,
33 **האי דהנא דמדקא** – סולם זה שעולים דרכו לסוכה שעשויה לשומרי
34 השדה, הבנויה על עמודים וסמוכה לאילן, **לא לינחיה איניש**
35 **אדיקלא** – לא ישעין אדם את ראש הסולם על האילן, משום **דהו**
36 **להו** – שכשעולה בסולם הוא משתמש **בצדדין**, וצדדים אסורים.
37 **אלא**, **לינחיה אנוואוי לבר מדקלא** – ישעין אותו על יתד הנעוץ
38 בצידי הדקל, שהייתו הוא צדדים והסולם יהיה צידי צדדים. **וכי**
39 **סליק** – ובשעה שעולה בסולם, **לא לינח פגיעה אנוואוי** – לא יניח
40 את רגלו על היתד, שלא להשתמש בצדדים של האילן, **אלא ליתנח**
41 **אקנין** – אלא יניח רגלו על שליבות הסולם, או על הקנים היוצאים
42 מהעמודים המעמדיים את סוכת הנוצרים.
43 **משנה**
44 המשנה עוסקת באופני הכנת אוכל לבהמה המותרים והאסורים
45 בשבת: **מתירין בשבת פקיעי עמיר** – אגודות של קש **לפני בהמה** כדי
46 שיהא נח לה לאוכלם, **ומפסקין** – ומפזרים את **הפופין** כדי
47 שהבהמה תריח את ריחם ותאבה לאוכלם. **אבל לא מפזרים את**
48 **הזירין**, ובגמרא יתבאר מה הם כיפין וזירין. **אין מרסקין** (מחכתים)
49 **לא את השחת** (תבואה שעדיין לא נגמר שליש בשולה ונקצרת
50 לצורך מאכל בהמה) **ולא את החרובין לפני בהמה** כדי להקל
51 עליה את אכילתם, **בין בהמה דקה ובין בהמה גסה**, לפי שזו טרחה
52 שלא לצורך. **רבי יהודה מתיר ריסוק פחרובין לבהמה דקה**, לפי
53 ששיניה דקות ואינה יכולה לאכלם ללא ריסוק.

קמב שבת. פרק ארבעה ועשרים – מי שהחשיך דף קנה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

את הדלועין. התלושין ולא אמרין מוקצין הן לבהמה, דמאכל אדם הן: אשויני. קשין: א"ל. כלבים דקאמר – בגורייא וזשרי, דכל נבלה קשה להן: ויפערבין. התבן והאספסתא יחד, והבהמה אוכלת התבן בשביל האספסתא: תבן בתיבנא סריא. דלא חזיא, והשתא משוי לה אוכלא. והאי סריא – לאו סריא לגמרי, דההיא לטינא קיימא, ואסורה לטלטל: מתני' אין אוכסין. מאכילין אותו הרבה על כרחו, ותוחבין לו בגרונו. ובגמרא מפרש לשון אוכסין – עושיין לה כמין אבוס בתוך מעיה: ולא דורסין. שדורס לה בתוך גרונה את השעורין, ומיהו, לא הוי כל כך כמו אוכסין: אכל מלעשין. מפרש בגמרא: אין מאמירין. מפרש בגמרא: מהלקטין. מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים. מפרש טעמא בגמרא, אי משום דאין מוונתיהן עליו

1 **אין** אוכסין את הגמל וכו'. והא דאמרין 1
בעירובין פרק "עושיין פסין" (דף כו ושם): 2
גמל שראשו ורובו מבפנים אוכסין אותו מבפנים 3
– הך אביסה לאו היינו אביסה ממש. והא 4
אמרין הכא אין אוכסין כו'. וההיא אביסה – 5
היינו הלעטה, וכן פירש רבינו שמואל: **אלא** 6
קמח דבר גיבול הוא. פירשתי לעיל בפ"ק (דף 7
י"ח ושם): 8

מתני' ויתרנגולין, ולפני יוני הדיסיות. **גמ'** מאי "אין אוכסין"? אמר רב יהודה: אין עושיין לה אבוס בתוך מעיה, מי איכא פי האי גוונא? אין, וכדאמר רב ירמיה מדיפתי: לדידי חזי לי הווא טייעא דאכלא פורא, ואטעינא פורא. "אין מאמירין". איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה? אמר רב יהודה: המראה – למקום שאינה יכולה להחזיר, הלעטה – למקום שיכולה להחזיר. רב חסדא אמר: אידי ואידי למקום שאינה יכולה להחזיר, והמראה – בכלי, הלעטה – ביד. מתיב רב יוסף: מהלקטין לתרנגולין, ואין צריך לומר שמלקטין. ואין מלקטין ליוני שובך וליוני עלייה, ואין צריך לומר שאין מהלקטין. מאי "מהלקטין" ומאי "מלקטין"? אילימא "מהלקטין" – דספי ליה בידים, "מלקטין" – דשדי ליה קמיהו, מפלל דיוני שובך ויוני עלייה מישדא קמיהו נמי לא? אלא לאו: "מהלקטין" – למקום שאינה יכולה להחזיר, "מלקטין" – למקום שיכולה להחזיר, מפלל – דהמראה בכלי, ותיובתא דרב יהודה! אמר לך רב יהודה: לעולם "מהלקטין" – דספי ליה בידים, "מלקטין" – דשדי ליה קמיהו. ודקא קשיא לך: יוני שובך ויוני עלייה למישדא קמיהו נמי לא? הני מוונותן עליד, והני – אין מוונותן עליד. פדתניא: נותנין מוונות לפני כלב, ואין נותנין מוונות לפני חזיר. ומה הפרש בין זה לזה, זה – מוונותיו עליד וזה – אין מוונותיו עליד. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, "אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הדיסיות" מ"ט? לאו משום דהני מוונותן עליד והני אין מוונותן עליד? וליטעמיה, מאי איריא מינא, אפילו חיפוי ושערי נמי לא! אלא שאני מינא דשכיחי באגמא. דרש רבי יונה אפיתחא דבי גשיאה: מאי דכתיב ("ודע) צדיק דין דלים" ודע הקב"ה בכלב שמוונותיו מועטין, לפיכך שוהה אכילתו במעוין ג' ימים. פדתנין: בפמה תשהה אכילתו במעוין ויהא כמא – בכלב – ג' ימים מעת לעת, ובקופות וברגים – פרו שתפול לאור ותשרף. אמר רב המנונא, שמע מינה: אורה ארעא למישדא אומצא לכלבא. וכמה? אמר רב מרי: משה אודניה, והומרא אבתריה. הני מיילי – בדברא, אבל במתא – לא, דאתא למסרף. אמר רב פפא: לית דעניא מפלכא, ולית דעתיר מחורא. תניא פוותיה דרב יהודה: איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה? המראה – מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה פרשינין ומים בבת אחת, הלעטה – מאכילה מעופוד ומשקה מעופוד, ונותנין פרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן. "מהלקטין לתרנגולין כו". אמר אבוי: אמריתיה קמיה דמר, מתניתין מני? ואמר לי: ר' יוסי בר יהודה היא, דתניא: אחר נותן את הקמח ואחר נותן לתוכו מים – האחרון חייב, דברי רבי. ר' יוסי בר יהודה אומר: אינו חייב עד שינבל. דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר יהודה התם – אלא קמח דבר גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא – אפילו רבי יוסי בר יהודה מודה? לא סלקא דעתך, דתניא בהדיא: אין נותנין מים למורסן, דברי רבי. ר' יוסי בר יהודה אומר: נותנין מים למורסן, ת"ר: אין גובלין את הקלין ו"א גובלין. מאן י"א? א"ר חסדא: רבי

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

55 שנינו במשנה: אין מאמירין את העגלים אבל מלעיטים אותם.
 56 מבאר הגמרא: איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה, אמר רב
 57 יהודה, המראה היא נתינת האוכל בעומק גרונה של הבהמה למקום
 58 שאינה יכולה להחזיר, והלעטה היא נתינת האוכל למקום שיכולה
 59 להחזיר. רב חסדא אמר, אידי ואידי - זה וזה, כלומר גם המראה
 60 וגם הלעטה נותן את האוכל למקום שאינה יכולה להחזיר, וההבדל
 61 ביניהם, שהמראה נעשית בכלי, כגון בכף, והלעטה נעשית ביד.
 62 מקשה הגמרא: מתיב רב יוסף, שנינו בברייתא, מהלקטין לתרגולין
 63 ואין צריך לומר שמלקטין, ואין מלקטין ליוני שובך וליוני
 64 עלייה, ואין צריך לומר שאין מלקטין. מבאר הגמרא: מאי - מהו
 65 מהלקטין ומאי - ומהו מלקטין. אילימא - אם נאמר שמלקטין
 66 הכוונה דספי ליה - שתוחבו לפיו פגדים למקום שיכול להחזיר,
 67 ומלקטין - הכוונה דשרי ליה קמיהו - שמטיל לפניהם את האוכל,
 68 מפלל - משמע מזה יוני שובך ויוני עלייה שנאמר שאין מלקטין
 69 להם, מישדא קמיהו נמי לא - אפילו להטיל אוכל לפניהם אסור,
 70 וזה תמוה שהרי אין בכך כל טירחה. אלא לאו - אלא ודאי פירוש
 71 מהלקטין היינו שנותן את האוכל בגרונה למקום שאינה יכולה
 72 להחזיר, ומלקטין פירושו שנותן את האוכל למקום שיכולה
 73 להחזיר, וזה אסור ביוני שובך ויוני עלייה כיון שאין מוונתם עליו,
 74 אבל להניח אוכל לפניהם מותר בכל אופן כיון שאין בזה טירחה.
 75 ובמעתה, אם הברייתא התיירא להלקיט לתרגולין, כלומר להניט
 76 את האוכל למקום שאינה יכולה להחזיר, ודאי גם הלעטה בעגלים
 77 וגמלים מותרת, מפלל - משמע מזה דהמראה שהמשנה אסרה,
 78 הכוונה להאכלתו בכלי, והלעטה שהותרה היינו כשמאכילו ביד,
 79 ותיבתא דרב יהודה שאמר שהמראה היינו נתינת האוכל למקום
 80 שאינה יכולה להחזיר.
 81 מתרצת הגמרא: אמר לך רב יהודה, לעולם - באמת נוכל לפרש
 82 כמו שסברנו תחילה שמלקטין דספי ליה פגדים - שמאכילה
 83 בידים למקום שיכולה להחזיר, ומלקטין דשרי ליה קמיהו - שהוא
 84 מטיל לפניהם, ודקא קשיא לך, ומה שהקשית שלפי זה ביוני שובך
 85 ויוני עלייה, מישדא קמיהו נמי לא - אף להטיל לפניהם יהיה
 86 אסור ותמחה על כך, התשובה היא, והני - התרגולין מוונתין עליה
 87 ולכן מותר להטיל לפניהם, והני - אבל יוני שובך אין מוונתין עליה
 88 לפי שמצוי להם אוכל בשדה, ולכן אף להטיל לפניהם אסור.
 89 בדתניא - וכן שנינו בברייתא, נותנין מוונת לפני כלב, ואין נותנין
 90 מוונת לפני חזיר. ומה הפרש - הבדל בין זה לזה, זה - הכלב
 91 מוונתיו עליה וזה - החזיר אין מוונתיו עליה שהרי אמרו (סוטה מט)
 92 ארור אדם שמגדל חזירים, ולכן אסור לתת לפניו מוונת בשבת.
 93 הגמרא מביאה ראייה לתירוצו של רב יהודה שאין מניחים מוונת
 94 לפני בעלי חיים שאין מוונתם עליו: אמר רב אשי, מתניתין נמי
 95 דיקא - גמשתנו גם ניתן לדייק כך, נאמר שם אין נותנין מים לפני
 96 דבורים ולפני יונים שבשוקה, אבל נותנין לפני אנווין ולפני
 97 תרגולין ולפני יוני הרדיסיות. מבררת הגמרא: מאי מעמא - מדוע
 98 לאלו מותר ולא אלו אסור, לאו - האם לא משום דהני - האווזים,
 99 התרגולין והיונים שבביתו אין מצוי להם מזון במקום אחר, ואחריות
 100 מוונתן עליה, ולכן מותר לו לתת לפניהם מים, והני - אבל הדבורים
 101 ויוני השוקה אין מוונתן עליה ולכן אסור לתת לפניהם מים.
 102 דוחה הגמרא: ולימעימך - ולשיטתך שאסור להניח מוונת לפני
 103 דבורים ויוני שובך, כיון שמוונתם אינם עליו, אם כן מאי איריא מיה
 104 - מדוע נקט התנא דוקא מים, אפילו חיטי ושערי נמי לא - אפילו
 105 חטים ושעורים אסור לתת לפניהם כיון שאין מוונתם עליו. אלא
 106 שאני מיה דשכיחי באנקמא - שונה דין המים לפי שהם מצויים להם
 107 באגם. כלומר אין ראייה שהמשנה נותנת לפני מי שאין
 108 מוונתיו עליו, ויתכן שהדבר מותר, ועם זאת אין להניח לפניהם מים
 109 משום שהמים מצויים לדבורים וליוני השוקה באגם.
 110 כיון שעסקנו בענין מוונת של בעלי חיים, מביאה הגמרא דרשה
 111 בענין מוונת הכלב: דרש רבי יונה אפיתחא דבי נשיאה - בפתח

1 את הלוועין התלושים מערב שבת לפני הבהמה כדי שתאכלם, וכן
 2 מחתכין את הנבלה ואפילו נתנבלה היום לפני הכלבים ולא אסרו
 3 דברים אלו משום טירחה שלא לצורך. מדייקת הגמרא: מאי לאו
 4 דלוועין דומיא דנבלה - האם אין כוונת המשנה שהזכירה דלועים
 5 ונבילה יחד, ללמדנו שמדובר בדלועים הדומים לנבילה, מה נבלה
 6 דרביבא - כשם שבשר הנבילה סתמו רך, אף דלוועין דרביבי - אף
 7 הדלועים רכים ונחשבים אוכל עוד לפני החיתוך, ונאמר במשנה
 8 שמותר לחתכם לפני הבהמה, אלא מרחינן באוכלא - משמע
 9 שמותר לטרוח בהשבת האוכל עבור הבהמה, ותיבתא דרב
 10 יהודה שאמר שאסור לטרוח בהשבת האוכל.
 11 מתרצת הגמרא: אמר לך רב יהודה לא - אין כוונת המשנה לדמות
 12 דלועין לנבילה, אלא להיפך, נבלה דומיא דלוועין, מה דלוועין
 13 דאשוני - כשם שהדלועים סתמן קשים אף נבלה דאשוני - קשה,
 14 ולכן התייר התנא לחותכם ולתקנם לבהמה לאכילה, משום צער
 15 הבהמה. שואלת הגמרא: והכי משפחת לה - איך יתכן שבשר
 16 נבילה יהיה קשה. משיבה הגמרא: מדובר בפשר פילי - של פילים
 17 שקשה ללעיסה לכלבים. אי נמי - אופן נוסף, בגווייתא זומרי -
 18 בגורי כלבים קטנים שכל בשר נבילה קשה להם ללעיסה ללא חיתוך.
 19 הגמרא מקשה על רב יהודה מברייתא: תא שמע, דתני רב הני
 20 מנהרדעא, מפרכינן - מחתכים בתוך ואספתא - שחתן אף
 21 שהבהמה אוכלתם ללא ומערכין אותם יחד כדי שהבהמה
 22 תאכל את התבן עם השחת, אלא מרחינן באוכלא - מוכח שמותר
 23 לטרוח בהשבת האוכל עבור הבהמה ולא כרב יהודה שאוסר.
 24 מתרצת הגמרא: הברייתא שנקטה תבן מדברת פתינא סריא -
 25 בתבן סרוח קצת שללא תקן אינו ראוי למאכל בהמה, וכן בענין
 26 אספתא, הברייתא מדברת בעלי זומרי - בחמורים קטנים שאינם
 27 יכולים ללעוס את השחת, ועל ידי חיתוכם נתקנים התבן והשחת
 28 לאכילה, והדבר מותר לדעת רב יהודה.

משנה

29 משנתינו עוסקת באופני האכילת בעלי חיים בשבת: אין אוכסין -
 30 מאכילים את הנמל על ידי תחיבת אוכל רב לתוך גרונו בעל כרחו,
 31 ולא דורסין את האוכל לגמל בגרונו אף שכמות האוכל קטנה משל
 32 האבסו, משום שזו טרחה יתירה. אבל מלעיטין את הגמל, ובגמרא
 33 יבואר מה היא האבסה ומה היא הלעטה. ואין מאמירין את העגלים
 34 אבל מלעיטין אותם, הכוונה לאופני פיתום שונים ויבואר בגמרא,
 35 ומלקטין - ותוחבים האוכל לגרון לתרגולין. ונותנין מים למורסן
 36 - לקליפות של גריעני החיטה הנפרדות ממנה בכתישתה והוא מאכל
 37 בהמה אבל לא גבולין - אין ללוש את המורסן במים. ואין נותנין
 38 מים לפני דבורים ולא לפני יונים שבשוקה, והטעם משום שבעלי
 39 חיים אלה אין מוונתם עליו שהרי הם יוצאים לשדה וניזונים שם, או
 40 משום שהמים מצויים להם בשפע באגם, ולכן אין לו לטרוח עבורם,
 41 אבל נותנין מים לפני אנווין ותרגולין ולפני יוני הרדיסיות שהם
 42 שלו ומוונתם עליו.

גמרא

43 הגמרא דנה באופני האכילת בעלי החיים שנוכרו במשנה. מבאר
 44 הגמרא: מאי - מה הכוונה אין אוכסין, אמר רב יהודה, אין עושין
 45 לה אבסו פתוך מעיה, כלומר אין מאכילים את הגמל כמות גדולה
 46 של אוכל בעל כרחו עד שיתרחבו מעיו כמו אבוס. שואלת הגמרא:
 47 מי איכא בי האי גוונא - האם שכיח להאכיל גמל בכמות כל כך
 48 גדולה של אוכל. משיבה הגמרא: אין - כן, וכדאמר רב ירמיה
 49 מדיפתי, לדידי חזי לי - אני ראיית הווא מיעא - את אורו הערבי
 50 דאכלא בורא - שקודם שיצא לדרך האכיל את גמלו בכמות של כור
 51 ואמעיא בורא - וגם הטעין על גבו כור מוונת לדרך מלבד שאר
 52 משאות.

שבת. פרק ארבעה ועשרים – מי שהחשיך דף קנו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמה רש"י תוספת

1 רבי יוסי בר יהודה היא. (דאי רבי לא מהני ליה שינוי, דמתניתין מים מדיחייב אפילו במידי דלאו בר גיבול, כדאמרין גבי מורסן. אכל לרבי יוסי בר יהודה) דאמר עד שגבל
2 – הקא גובלין בלאחר ד, כדמפרש ואזיל. והנימ הוא דקא משני: שבחשין. בתרוד, דהיינו גובלין: ושוחים ויתום המצרי. דבלאו רפואה נמי משקה הוא. דתנו: כל המשקין
3 שותה אדם לרפואה (לעיל דף קט): בעקבה. אין גובלין, ברכה – בוחשין, שאין זו לשה: בחול נותן החומץ כו'. כלומר: כן דרכו בחול: לנגבא דבי נשיה. שומר בהמות אביו
4 ומגבל מאכלו: דקא גביל. מורסן ע"י שינוי: במש ביה. דהא לכולי עלמא "אכל לא גובלין" תנו: גובלין. מורסן ע"י שינוי, כדמפרש ואזיל. והוא דקא משני: ולא מספין. לתורי,
5 אין מאמירין אותן: ודלא לקיט בלישניה. עגל

6 קטן שעדיין לא לומד לאכול: והני מילי. 1
7 דאמר, דמותר לגבל מורסן: שתי וערב. פעם
8 אחת מוליך המוקל שמו, ופעם אחת ערב:
9 מנערזו לבל. והוא מתערב מאליה:
10 אפינקסיה. לחות קשורות זו עם זו, כאותן
11 של סוכרים: מהו לפרק. לתת מתוך כלי
12 שלפני בהמה זו, ולתת לפני חברתה: חדא
13 קמי חדא. מילתא באפי נפש היא. חדא
14 מדא מוליך לתת לפני בהמה מותר לתת
15 לפניה בשבת. וכן תרתי קמי תרתי האוכלות
16 באבוס אחד: אכל תלתא קמי תרתי. הואיל
17 ובחול לא יתיב להו פי האי – הוי טרקה ולא
18 צריך, וכ"ש תרתי קמי חדא: אמרית קמיה
19 רבי. רבי לוי משתעי, דהוא אמר קדם רבי על
20 הנה אביש דגבלן שתיקא: קמר יוסי בר
21 יהודה, כפי פלוגתיה דתנה שרי לעיל אף
22 בעקבה ועל ידי שינוי, והיו נוהגין כמותו: האי
23 מאן דבחד בשבא. הנוגד באחד בשבת: היא
24 גבר ולא חדא ביה. והא אדם שלם. במקרה
25 אחת יהא, ולא אחת בו ממדה אחרת. ולקמן
26 מפרש לה ואזיל: והוא ריש גביל. דמאן דבחד
27 בשבא מולא ראש, כמו שהיום ראש למעשה
28 בראשית. מיהו, שמע מינה דגולדים בו
29 צדיקים ורשעים: דאיפליגי מנא. קר הוא
30 יבדל מכל אדם: ונאי. נואף: דאיברו ביה
31 עשבים. דבת" (בראש"י א) "תדשא הארץ",
32 והוא דבר שפרה ורבה מאד וממחר לגדל
33 ולצמח, דהוא ענף פריצות, שאר"א בלעז.
34 ול"א: דלא כתיב "למיהוד" בעשבים בצוויים.
35 (ועוד) שיוצאין בערבוביא ויזקקו זו מזו:
36 ונהיר. זיתן: דאיתלו ביה מאורות, וכתיב
37 "ותורה אור": דאיברו ביה דגים ועופות.
38 שאין טורחין לאוכלין, אלא ניזונים בחסדו
39 של הקב"ה. חרן, מחור אחר מצות: חרן
40 במצות. שכן דרש ע"ש לחור אחר מצות
41 שבת: וקדישא רבה יתקרא. שיהא פרוש
42 וקדוש, דכתיב (שמות כ) "וידקדשו": אמר
43 להו רבי חנינא. לתלמידים שקראו פנקסו של
44 ר' יהושע: מול שעה. ד מולות הן המשמשין
45 את השעות – חכיל שצ"ס. חמה – היינו חמה
46 מקשר, והוא סוהב של מול חמה. וכן לבנה.
47 והשבת הויין חוכבים: וזיתן, בשמש המאיר.
48 אכיל מדיליה. בשמש שאינו מסיג גבול רעהו
49 למשול בלילה: וזוהי גליון. אין לו רשות
50 לבסות סודו ונקטרותיו. אלא בשמש הזה
51 שהוא פומבי לכל: תתלי ביה נורא. איש תלוי
52 באותו מול. יצר של תשמש בוטר בתנור: מול
53 מוכב. והוא סוהב של מול חמה. לכתוב דרך
54 הילוכו ותקופותיו, ומצוי אצלו תמיד: קביל
55 מרעין. בלבנה זו, שמתנונה והולכת: גנאי
56 וסתרי. בלבנה זו שגדילה ומתמעטת: אכיל לא
57 דיליה. בלבנה המסתגת בבול החמה, למשול אף
58 ביום: וזוהי כספין. בלבנה שאינה מאירה:
59 דבשבתאי. מול מוכב ששמו שבתאי: כספין.
60 כמו "לא יבשות" (בראשית ח): צדקן במצות.
61 דבריו: מול סוכים. לפי המזל היא החכמה, כדאמר דבחמה נהיר וסוכים ויש מזל לישראל שאין תפלה וצדק משנה את המזל: אין מזל לישראל. דעל ידי תפלה חכות משתנה
62 מולו לטובה: איצטנגינות. חכמת המולות: צא מאיצטנגינות. היינו דכתיב "יוצא אותו החוצה" – חרן מאיצטנגינות:

רבי יוסי בר יהודה היא. והנ"מ – הוא דמשני. היכי משני?
א"ר חסדאי: על יד על יד. ושיון שבחשין את השתת
בשבת ושוחים ויתום המצרי והאמרת "אין גובלין" ל"ק,
הא – בעקבה, הא – ברכה, והני מילי – הוא דמשני. היכי
משני? אמר רב יוסף: בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן
את השתית, בשבת – נותן את השתית ואח"כ נותן את
החומץ. לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לנגבא דבי
נשיה דקא גביל וספי ליה לתוריה, במש ביה. אתא אבוה
אשכחיה, א"ל: הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב, ומנו –
רבי ירמיה בר אבא: גובלין ולא מספין. ודלא לקיט בלישניה
– מהלקטין ליה. וה"מ – הוא דמשני. היכי משני? אמר
רב יימר בר שלמאי משמיה דאבוי: שתי וערב. והא לא מערב שפירו! אמר רב יהודה: מנערזו
לבל. כתיב אפינקסיה דועירי: אמרית קדם רבי, ומנו – רבי חייא, מהו לנגבא? אמר: אסור. מהו
לפרק? אמר: מותר. אמר רב (מנשיא): חד קמי חד, תרי קמי תרי – שפיר דמי, תלתא קמי תרי
– אסור. רב יוסף אמר: קב ואפילו קביום. עולא אמר: פור ואפילו פוריים. כתיב אפינקסיה דלוי:
אמרית קדם רבי, ומנו – רבינו תקדוש, על דהו גבלין שתיקא בבבל, והוה צוח רבי, ומנו –
רבינו תקדוש, על דהו גבלין שתיקא, ולית דשמיע ליה, ולית חילא בדיה למיסר – מדרבי יוסי
בר יהודה. כתיב אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי: האי מאן דבחד בשבא – יהי גבר ולא חדא
ביה. מאי "[ולא חדא ביה]"? אילימא ולא חד לטיבו – והאמר רב אשי: אנה בחד בשבא הוא!
אלא – לאו חדא לבישו, והאמר רב אשי: אנה ודימי פר קקוזתא הויין בחד בשבא, אנה –
מלך, והוא – הנה ריש גביל! אלא: אי פולי לטיבו, אי פולי לבישו. (מאי טעמא – דאיברו ביה
אור וחושך?) האי מאן דבחד בשבא – יהי גבר רגון. מ"ט – משום דאיפליגי ביה מנא. האי
מאן דבתלתא בשבא – יהי גבר עתיר, ונאי יהא. מ"ט – משום דאיברו ביה עשבים. האי מאן
דבארבעה בשבא – יהי גבר חפיים ונהיר, מ"ט – משום דאיתלו ביה מאורות. האי מאן דבכחמשה
בשבא – יהי גבר גומל חסדים. מ"ט – משום דאיברו ביה דגים ועופות. האי מאן דבמעלי שבא
– יהי גבר חזון, אמר ר"נ בר יצחק: חזון במצות. האי מאן דבשבתאי – יהי – בשבתאי ימות, על
דאיתלו עלוהי וימא רבא דשבתאי. אמר רבא בר רב שילא: וקדישא רבא יתקרי. אמר להו רבי
חנינא: פוקו אמרו ליה לבר ליואי: לא מול יום גורם, אלא מול שעה גורם. האי מאן דבכמה יהי
גבר זיתן, יהי אכיל מדיליה ושתי דלא דיליה, ורוהי גליון. אם גניב – לא מצלח. האי מאן דבכוכב
נוגה יהי גבר עתיר ונאי יהי, מ"ט – משום דאיתליד ביה נורא. האי מאן דבכוכב יהי גבר נהיר
וחכים, משום דספרא דחמה הוא. האי מאן דבלבנה יהי גבר סביל מרעין, גנאי וסתרי, סתרי
ובנאי, אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה, ורוהי כספין, אם גנב – מצלח. האי מאן דבשבתאי
יהי גבר מחשבתיה כספין, ואית דאמרי: כל דמחשבוין עליה כספין. האי מאן דבצדק יהי גבר
צדקן, אמר ר"נ בר יצחק: וצדקן במצות. האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיר דמא. א"ר אשי: אי
אומנא, אי גנבא, אי טבחא, אי מוהללא. אמר רבה: אנה במאדים הוא! אמר אבוי: קור נמי עגיש
וקטיל. איתמר, רבי חנינא אומר: מול מחפים, מול מעשיר, ויש מול לישראל. רבי יוחנן אמר:
אין מול לישראל. ואודא רבי יוחנן למעמיה, דא"ר יוחנן: מניין שאין מול לישראל – שצאמר
כ"ה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תתתו כי יחתו הגוים מהמה",
הם יחתו, ולא ישראל. ואף רב סבר אין מול לישראל, דאמר רב יהודה אמר רב: מניין שאין
מול לישראל – שצאמר "יוצא אותו החוצה". אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע "בן ביתי יורש
אותי". אמר לו: לאו, "כי אם אשר יצא ממעד". אמר לפניו: רבש"ע, נסתפלתי באיצטנגינות
שלי ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה: צא מאיצטנגינות שלך, שאין מול לישראל. מאי דעתך
דאי

מ"הו לפרק. פירש בקונטרס לפרק מלפני בהמה
זו וליתן לפני אחרת, וכן פירש בערוך
בערך פרק, וקשה לר"י: דהיינו מתניתין גבי
בהמה (לעיל דף קמג) ונראה לר"י: לפרק – היינו
להריק המים וגם המורסן מכלי אל כלי שתגבל
היטב. ובערוך פירש כמה לשונות:
אין מול לישראל. והא דאמר רבא בשילוח
מורסן (דף כת. ושם) בני חיי ומוזני – לאו
בוכותא תליא מלתא, אלא במולא לתיא
מילתא. מכל מקום על ידי וכות גדול משתנה.
אבל פעמים שאין המול משתנה, כדאמר ביבמות
פרק "החולין" (דף ט. ושם) זכה – מוספין לו, לא
זכה – פותחין לו. (דאין מול לישראל):
כלדאי

מקוץ דם: עגיש. בני אדם העוברין על
דבריו: מול סוכים. לפי המזל היא החכמה, כדאמר דבחמה נהיר וסוכים ויש מזל לישראל שאין תפלה וצדק משנה את המזל: אין מזל לישראל. דעל ידי תפלה חכות משתנה
מולו לטובה: איצטנגינות. חכמת המולות: צא מאיצטנגינות. היינו דכתיב "יוצא אותו החוצה" – חרן מאיצטנגינות:

1 דקאי צדק, שהוא מול שלך; במערב. שהוא מקום מצונו, ואין ראוי להוליד. כך מצאתי
 2 בתלמוד רבינו הלף: במזרחו. שהוא מקום חום; צדק. הקב"ה קראו להביאו למזרח;
 3 לרגלו. בשבילו: אבלט. שם חכם, גוי היה וחזיה בכובכים: אויל ואתי. דאין מול לישראל,
 4 ויעיל לו תפלה: בתרתי גובי. בשתי תחיכות, שקצו עם הקנים בלא יודע: מרמינן
 5 בהרד. מטילין פת ולסלו לכל החבורה כאחד,
 6 ואוכלין יחד, והאחד גובה מכולן: אגא קאימא
 7 ופרמינא. אגבה ואשים בסל: שואי נפשא
 8 כמאן דשקלי מיניה. עשיתי עצמי כגובה ממנו,
 9 ותתי משלי חלקו: לא ממייה משונה. ומיהו,
 10 מיתה הגונה ימות. אלא ממייה עצמה מצלת
 11 ונותנת חיים: כלדאי. חזיים בכובכים: דצתא.
 12 תחבטה: לכפנתא. ואישפינגליו בלעזו,
 13 נושקא של זהב שיש כמו טס בראשה:
 14 ריפתנא. אמנסטריישון; וגבי רחמי. בקש
 15 רחמים שלא ישלוט בר יצר הרע; קיבורא.
 16 אשכול תמרים, והדקל לא שלו היה: מתני
 17 את הדלוועין. התלושין. ומיהו, סתמן לאו
 18 למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: ואת הנבלה.
 19 שנתבלה היום, ובין השמשות היתה עומדת
 20 לאדם, ואפ"ה מחתכין: גמ' דר"ש. דלית ליה
 21 מוקצה; מדרבנן. דווי. מחזלות העשויות
 22 לספירות לכסות פרקמטיא שבתוכן. וזוי ספירות
 23 בלשון ארמי, כך מצאתי בתשובת הגאונים: כי
 24 הווי מייית מרופתא לקמיה. בהמה שעולד בה
 25 ספק טרפה, וצריקה להורגת חכם:
 26 אשקלתא. על האשפה, שאם יראנה טרפה
 27 - יציקה שם: ואפילו לקבכים לא חזיא,
 28 דנשקטה היום, ולא יוכלו לטלטל, כרבי יהודה:
 29 תרגמא וערי. במסכת ביצה - בבבבמת קדשים,
 30 דאסורה בהקאה, ולא חזיא לקבכים. הא
 31 דחולין - שפיר דמי להאכילה לכלבים.
 אן

1 כלדאי. כבודה סוגיא משמע דהיינו חזיים בכובכים. ולא כמו שפירש"י ב"עריב פסחים"
 2 (דף ק"ג) מניין שאין שואלין בכלדאים שנאמר "ומים תהיה וגו'" ופירש. דהיינו
 3 אוב. ועוד קשה: דבהדיא כתיב "אל תפנו וגו'". ובספרי דרש: מנין שאין שואלין בגורלות -
 4 שנאמר "ומים תהיה", וגורל וחזיה בכובכים חזאי מילתא היא:
 5 רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש
 6 בר. תימה: היכי מוכח בפסחים פרק "מקום
 7 שנהגו" בסופו (דף נו: ושם), ובפ"ק דביצה (דף ה'
 8 ושם) מדוך במתינן דמוכן לאדם לא היו מוכן
 9 לכלבים? לעולם מוכן לאדם היו מוכן לכלבים.
 10 וחכא היינו טעמא דאסירא לכלבים - משום
 11 דהואי מוקצה מחמת אסור, שלא היתה ראוי
 12 חיה (לא) לאדם (ולא לכלבים) ותירץ ר"י: דש
 13 דברים אריים יתון לפני הכלבים חיים, כגון
 14 עופות וכוונא בתן. אי לא דמוכן לאדם
 15 לא היו מוכן לכלבים - הוה שריא ליתן לכלבים.
 16 וה"ר יצחק בן הר"ר מאיר גריס במתני: אם לא
 17 היתה נבלה מע"ש - אסורה השתא אתי שפיר
 18 בפשיטות, דמוכן שפיר לאדם, ואינו מוקצה
 19 מחמת אסור. ולא נהירא לי; דבריש ביצה (דף
 20 ב.) דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא בר"ש
 21 אלמא: דגבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש
 22 דממשנה יתירה דייק, דה"ל למתני "אם לא
 23 היתה נבלה מע"ש אסורה" ותו לא, דמאי ציל
 24 "לפי שאינה מן המוכן?" אלא להכי תני לה
 25 דאפילו היו מוכן לאדם לגמרי, שלא היה מוקצה
 26 מחמת אסור - לא היו מוכן לכלבים. מר:
 27 **ושמואל** אמר הלכה כר"ש. תימה לר"י:
 28 תרתי דשמואל למה לי? דתיפוק
 29 ליה מההיא דכרכי דווי, ועו לחלבה ורחל
 30 לגזותה דשיליה פיק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י:
 31 דמוקצה דחתם קיל ממוקצה דהבא:
 32 **תרגמא** ועירי בבבבמת קדשים. תימה לר"י:
 33 היכי מוכח מהבא דס"ל בר"ש ע"כ
 34 איצטרך לאוקמה בבבבמת קדשים, כדמוכח פרק
 35 "אין צדק" (ביצה דף כו:) משום דמתני נמי
 36 דיקא, דקתני עלה: ולא החלה שנמאת. מה
 37 חלה דקדשים, אף בהמה דקדשים. ומכח האי
 38 דיוקא פריך חתם למר בר אמימר, דאמר: מודה
 39 היה ר"ש בעליל חיים שמתו שאסורין. ודחיק ר"י
 40 לתרץ: דגבי קים ליה להש"ס שלא פירש ועירי
 41 כן אלא משום דבעי לאוקמה בר"ש. מר: **והא**
 42 א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין
 43 מבקעין בר. תימה לר"י: היכי מוכח מהבא דלא
 44 ס"ל בר"ש? דההיא דראי כרבי יהודה, דשמא אית
 45 ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות
 46 איתקצאי לכלילי יומא. וקורה שנשברה, אפילו
 47 לר"ש, איתקצאי בין השמשות קודם שבירתה.
 48 דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה
 49 ר"ש. אבל במתינחין לא איתקצאי בין השמשות
 50 דלית ליה הדיא מוקצה מה שהיא עומדת
 51 לאדם. והיה רוצה רבי לתרץ: דאי אית ליה לר'
 52 יוחנן מיגו דאיתקצאי - היה אוסר ודאי לטלטל
 53 בהמה שננתבלה בשבת, שהרי נזי שהיתה ראיה
 54 דאיתקצאי. ודנתי לפני רבי: כיון שהיא ראיה לכלבים, משום שהיא מוקצה לטלטל - אין לנו לאסורה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין, דתלנין טעמא בריש ביצה (דף ג.) שמא יעלה ויתלוש, ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל, כיון דחזו לערבים בעודן מחבורין, אע"פ (א) שבעת חבורן היו אסורין לטלטל. ותירץ רבי: דמסתמא מתנינן בכל ענין איירי, בין אותן שראויין לכלבים בעודן חיים בין שאינן ראויין לכלבים, דבבולחו שרי ר"ש, ואבולחו קאי רבי יוחנן דאמר: הלכה כרבי שמעון דמתניתין, ולא למחצת. אלמא: לית ליה מיגו דאיתקצאי. מר: **והא** אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. בריש ביצה (דף ב.) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לשתמא דמתני טתמא. אמר רבי: לאו משום סתמא קאמר, דהואי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה, וסתמא לאו דוקא - אלא חשיב כרבים. מר):

1 דקאי צדק במערב, מהדרנא ומקמינא ליה במזרח. והיינו
 2 דכתיב "מי העיר ממזרח צדק וקראוהו לרגלו". ומדשמואל
 3 נמי, אין מול לישראל. דשמואל ואבלט היו יתבי, והווי
 4 קאולי הנך אינשי לאגמא. א"ל אבלט לשמואל: האי גברא
 5 אויל ולא אתי, מריק ליה חיווי ומיית. א"ל שמואל:
 6 אי בר ישראל הוא - אויל ואתי. אדיתבי אויל ואתי.
 7 קם אבלט, שריה לטוניה אשפח ביה חיווי דפסיק ושדי
 8 בתרתי גובי. א"ל שמואל: מאי עבדת? א"ל: כל יומא
 9 הוה מרמינן ריפתא בהדי הדרי ואכלינן. האדינא הוה
 10 איפא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא. הוה קא מיכסף.
 11 אמינא להו: אגא קאימא וארמינא. פי מטאי לגביה
 12 שואי נפשא כמאן דשקלי מיניה, פי היכי דלא ליכסף.
 13 א"ל: מצוה עבדת! נפק שמואל ודרש: "וצדקה תציל
 14 ממות" ולא ממיית משונה, אלא ממיית עצמה. ומדר"ע
 15 נמי, אין מול לישראל. דר"ע הוויא ליה ברפתא, אמרי
 16 ליה כלדאי: ההוא יומא דעיילת לבי גגנא - מריק לה
 17 חיווי ומייתא. הוה דאינא אמילתא מוכא. ההוא יומא
 18 שקלתה למכפתא, דצתא בגודא, איתרמי איתבי פעיניה
 19 דחיווי. לצפרא פי קא שקלה לה - הוה קא סריד ואתי
 20 חיווי בתרה. אמר לה אבוה: מאי עבדת? אמרה ליה:
 21 בפנינא אתא עניא, קרא אפכא, והווי טרידי כולי עלמא
 22 בסעודתא, וליפא דשבעיה. קאימנא, שקלתי לריסתנאי
 23 דיהבית לי, ויהבתי ניהליה. אמר לה: מצוה עבדת! נפק ר"ע ודרש:
 24 "וצדקה תציל ממות" ולא ממיית משונה, אלא ממיית עצמה. ומדר"נ נמי, אין מול לישראל. דאימיה
 25 דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי: בריך גגנא הוה. לא שבקתיה גלויי רישיה. אמרה ליה: פסי
 26 רשיף, פי היכי דתיהווי עלך אימתא דשמאי, ובעי רחמי. לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה.
 27 יומא חד יתיב קא גרים תותי דיקלא, נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה הוה לדיקלא,
 28 אלמיה יצריה, סליק פסקיה לקיבורא בשיניה. מתני' מחתכין את הדלוועין לפני ההבמה,
 29 ואת הנבלה לפני הכלבים, רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת - אסורה, לפי
 30 שאינה מן המוכן. גמ' איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא: הלכה כרבי יהודה. (ושמואל
 31 אמר: הלכה כר"ש). ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דווי דרב אסר ושמואל שרי
 32 ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה. פי הא דלוי פי הווי מייית מרופתא לקמיה ביומא מבא
 33 לא הוה חזי לה אלא פי יתיב אשקליתא. דאמר: דילמא לא מתכשרא, ואפילו לכלבים לא
 34 חזיא. ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון. ואף ועירי סבר הלכה כר"ש דתנן: בהמה שמתה
 35 - לא יזונה ממקומה, ותרגמא ועירי: בבבבמת קדשים, אבל בחולין - שפיר דמי. ואף רבי
 36 יוחנן אמר: הלכה כר"ש. ומי א"ר יוחנן הכי? והא א"ר יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן:
 אן

1 דיהבית לי, ויהבתי ניהליה. אמר לה: מצוה עבדת! נפק ר"ע ודרש: "וצדקה תציל ממות"
 2 ולא ממיית משונה, אלא ממיית עצמה. ומדר"נ נמי, אין מול לישראל. דאימיה
 3 דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי: בריך גגנא הוה. לא שבקתיה גלויי רישיה. אמרה ליה: פסי
 4 רשיף, פי היכי דתיהווי עלך אימתא דשמאי, ובעי רחמי. לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה.
 5 יומא חד יתיב קא גרים תותי דיקלא, נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה הוה לדיקלא,
 6 אלמיה יצריה, סליק פסקיה לקיבורא בשיניה. מתני' מחתכין את הדלוועין לפני ההבמה,
 7 ואת הנבלה לפני הכלבים, רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת - אסורה, לפי
 8 שאינה מן המוכן. גמ' איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא: הלכה כרבי יהודה. (ושמואל
 9 אמר: הלכה כר"ש). ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דווי דרב אסר ושמואל שרי
 10 ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה. פי הא דלוי פי הווי מייית מרופתא לקמיה ביומא מבא
 11 לא הוה חזי לה אלא פי יתיב אשקליתא. דאמר: דילמא לא מתכשרא, ואפילו לכלבים לא
 12 חזיא. ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון. ואף ועירי סבר הלכה כר"ש דתנן: בהמה שמתה
 13 - לא יזונה ממקומה, ותרגמא ועירי: בבבבמת קדשים, אבל בחולין - שפיר דמי. ואף רבי
 14 יוחנן אמר: הלכה כר"ש. ומי א"ר יוחנן הכי? והא א"ר יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן:
 אן
 15 מיגו דלמימר: הוה לן למימר: מיגו
 16 דאיתקצאי. ודנתי לפני רבי: כיון שהיא ראיה לכלבים, משום שהיא מוקצה לטלטל - אין לנו לאסורה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין, דתלנין טעמא בריש ביצה (דף ג.) שמא יעלה ויתלוש, ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל, כיון דחזו לערבים בעודן מחבורין, אע"פ (א) שבעת חבורן היו אסורין לטלטל. ותירץ רבי: דמסתמא מתנינן בכל ענין איירי, בין אותן שראויין לכלבים בעודן חיים בין שאינן ראויין לכלבים, דבבולחו שרי ר"ש, ואבולחו קאי רבי יוחנן דאמר: הלכה כרבי שמעון דמתניתין, ולא למחצת. אלמא: לית ליה מיגו דאיתקצאי. מר: **והא** אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. בריש ביצה (דף ב.) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לשתמא דמתני טתמא. אמר רבי: לאו משום סתמא קאמר, דהואי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה, וסתמא לאו דוקא - אלא חשיב כרבים. מר):

מפיתה עצמה. ומוכח ממעשה זה שאין מזל ישראל זכויות משנות
 את המזל.
 ומדרב נחמן פר יצחק נמי נלמד שאין מזל לישראל. דאמיה דרב
 נחמן פר יצחק אמרי לה פלדאי – אמרו לה החושים בכוכבים, בריך
 גנבא הנה – בנך יהיה גנב. לא שבקתיה גלויי רישיה – לא הניחה לו
 אמו ללכת בגילוי הראש, אמרה ליה, פסי רישך בי חיבי דתיהוי
 עלך אמתא דשמיא ובעי דחמי – כסה את ראשך כדי שתהא עליך
 יראת שמים, ובקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע. לא הנה ידע רב
 נחמן בר יצחק אמאי קאמרה ליה – מדוע אמרה לו כך אמו. יומא
 חד יתיב קא גרים תיתי דיקלא – יום אחד היה יושב ושונה תחת
 דקל שלא היה שלו, נפל גלימא מעילוייה רישיה – נפלה הגלימה
 מעל ראשו, דלי עיניה – הרים את עיניו, הוה דריקלא – וראה דקל
 שאינו שלו, אלמיה יצריה – התגבר עליו יצרו, סליק – עלה לדקל
 פסקיה לקיפורה בשיניה – וחתך אשכול תמרים בשיניו. ממעשה זה
 מוכח שאין מזל לישראל, שהרי על פי מזלו של רב נחמן עתיד היה
 להיות גנב והועילו כיסיו ראשו ותפלתו לשנות את מזלו.

משנה

משנתנו עוסקת במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בענין מוקצה:
 מהתבין את הדלועין התלושים, לפני הבהמה אף שבבין השמשות
 של כניסת השבת היו מיועדים למאכל אדם, ומחתיכים את הנבלה
 לפני הכלבים אף אם נתגבלה בשבת ובבין השמשות היתה הבהמה
 עומדת לשחיטה לאכילת אדם. רבי יהודה אומר, אם לא היתה
 נבלה מערב שבת, אסורה בטלטול לצורך הכלבים, לפי שאינה מן
 המוכן – שלא הוכנה מערב שבת לאכילת כלבים אלא מיועדת
 למאכל אדם, שלדעת רבי יהודה כל דבר שעמד בין השמשות של
 ערב שבת לשימוש כל שהוא, הוקצה לשימוש זה ואסור לשימוש
 אחר ולטלטול כל השבת.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין מוקצה, יש שפסקו הלכה
 כרבי יהודה ויש שפסקו כרבי שמעון: איתמר (ער"ל שח"ז סימן),
 אמר עילא, הלכה כרבי יהודה שחפץ שהוקצה בכניסת השבת
 לדבר מסוים, אסור לטלטלו לצורך אחר, (ושמואל אמר הלכה
 כרבי שמעון). ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה. ויש ללמוד שכן
 דעתו מדרב דיוזי – מבין המחצלות המיועדות לכיסוי הסחורות
 שבספינות, דרב אסר לטלטל אותם לצורך אחר כיון שהוקצו לכיסוי
 הסחורות, ושמואל שרי – התיר משום שפסק כרבי שמעון הסובר
 שגם אם ייעד חפץ לשימוש מסוים, אין אדם מקצה אותו מדעתו
 משימוש לצורך אחר. ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה, כי הא דלוי
 כי הווי מיייתי מריפתא לקמיה ביומא טבא – כאשר היו מביאים
 לפניו בהמה שנשחטה ביום טוב, לבדוק אם היא טריפה, לא הוה חוי
 לה – לא היה בודק אותה אלא כי יתיב אגלגליה – אלא רק
 כשישב בסמוך לאשפה, כדי שאם תמצא טריפה יוכל מיד להניחה
 שם. וטעמו, דאמר דילמא לא מתבשרא – מפני שאמר שמוא תמצא
 טריפה ואפילו לכלבים לא חויא – אינה ראויה כיון שבכניסת יום
 טוב היתה עומדת לאכילת אדם.
 ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. ואף ועירי סבר הלכה כרבי
 שמעון, ויש ללמוד שכן היא דעתו ממה דתנן – ששינוי במשנה (ביצה
 כז): בהמה שמתה ביום טוב לא יזונה ממקומה, לפי שאסורה
 בטלטול, ותדנא – וביאר ועירי את המשנה, שמדברת בבהמות
 קדשים שמתה, שכיון שהיא אסורה בהנאה, לכן אסור להאכילה
 לכלבים, אבל בהמת חולין שמוותרת בהנאה, שפיר דמי – מותר
 לתתה לכלבים. ואף רבי יוחנן אמר הלכה כרבי שמעון.
 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי, והא אמר רבי יוחנן הלכה
 כסתם משנה, ותנן – ושינוי סתם משנה במסכת ביצה (לא),

דקא – משום שנולדת במזל צדק ואז עמד כוכב צדק במערב, שהוא
 מקום צונן שמלמד על מניעת ההולדה, מהדרנא ומוקמינא ליה –
 אני אחזור ואעמיד את כוכב צדק במזרח שהוא מקום חם, שמלמד
 על אפשרות ההולדה. והיינו דכתיב (שעה מא א) מי העיר ממזרח
 צדק וקראוהו לרגלו, כלומר, מי גרם לאברהם שמזלו יהא חם
 מהמזרח ויהיו לו בנים, על ידי כך שקרא הקב"ה לכוכב צדק שיבוא
 מהמערב למזרח.

ומדשמואל נמי – וגם מהמעשה שאירע עם שמואל נלמד שאין מזל
 לישראל. לפי שהיה מעשה דשמואל ואבלט שהיה חכם נכרי וחווה
 בכוכבים, הווי יתבי – היו יושבים והווי קאזלי הנך אינשי לאנא –
 והיו שם אנשים שהלכו לקצוץ קנים באגם. אמר ליה אבלט
 לשמואל על אחד האנשים שם, האי גברא – אדם זה אוזיל ולא אתי
 – ילך ולא יחזור, מריק ליה חיויא ומיית – שנחש יכיש אותו וימות.
 אמר ליה שמואל לאבלט, אי פר ישראל הוא אוזיל ואתי – ילך
 ויחזור, משום שאין מזל לישראל ותועיל לו תפילה וצדקה. אריתבי
 – בעוד הם יושבים אוזיל ואתי – הלך אותו אדם ושב. קם אבלט
 שריה למוניה – השליך את משא הקנים של אותו אדם אשפה ביה
 חיויא – ומצא שם נחש דפסיק ושדי בתרתי גובי – שהיה מושלך
 וחתך לשתי חתיכות, שכאשר קצץ את הקנים לא הבחין וחתך עמם
 את הנחש. אמר ליה שמואל לאותו אדם, מאי עבדת – איזה מעשה
 טוב עשית שבזכותו ניצלת מהנחש. אמר ליה אותו אדם לשמואל,
 כל יומא הוה מרימינן ריפתא בתרי הדי – כל יום היה אחד
 מחבורתינו גובה פת מכולם והיינו מניחים יחד את פיתנו בסל
 ואבלינן – ואוכלים מהסל ביחד. האידינא – היום, הוה איפא חד מינן
 – היה אחד מאיתנו דלא הוה ליה ריפתא – שלא היה לו פת לתת
 לסל, הוה קא מיכספ – והיה מתבייש בכך. אמיןא להו אנא,
 קאימנא וארימנא – אמרתי לבני החבורה, אני אקום ואגבה היום את
 הפת ואניח בסל. כי מטאי לגביה – כאשר הגעתי אליו, שואי נפשי
 כמאן דשקילי מיניה – עשיתי עצמי כאילו אני לוקח ממנו ככר,
 ולמעשה לקחתי משלי והכנסתי לסל עבורו, כי חיבי דלא ליכסיף
 – כדי שלא יתבייש. אמר ליה שמואל לאותו אדם, מצוה עבדת –
 מצוה עשית ובזכותה ניצלת. נפק – יצא שמואל ודרש, נאמר בפסוק
 (משלי א) וצדקה תציל ממות, ולא טענה לומר שרק מפייתה
 משונה צדקה מצילה ולא ממייתה רגילה, אלא אפילו מפייתה עצמה
 צדקה מצילה. ומוכח ממעשה זה שאין מזל לישראל זכויות משנות
 את המזל.

ומדרבי עקיבא נמי – וגם מהמעשה שאירע עם רבי עקיבא נלמד
 שאין מזל לישראל. דרבי עקיבא חויא ליה ברתא – היתה לו בת,
 אמרי לה פלדאי – אמרו לו החושים בכוכבים, הוה יומא דעיליה
 לבי ננא – שבאותו יום שתכנס לחופה, מריק לה חיויא ומייתא –
 יכישנה נחש ותמות. הוה דאינא אמילתא טובא – היה רבי עקיבא
 דואג בענין של ענין זה. הוהא יומא – ביום חופתה שקלתה למכבנתא
 – נטלה סיכה של זהב שהיה קבוע תכשיט בראשה, דצתא בגודא –
 ותחבה אותו בחור שבקיר. איתרמי – הודמן הדבר איתיב בעיניה
 דחיויא – שבהכנסת התכשיט לחור תחבה בלי משים את הסיכה
 בעינו של נחש שהיה שם והרגה אותו. לצפרא – למחרת, כי קא
 שקלה לה – כשנטלה את התכשיט הוה קא סריף ואתי חיויא בתרה
 – היה הנחש המת נסך ונמשך אחריו. אמר לה רבי עקיבא אבוה,
 מאי עבדת – איזה מעשה טוב עשית שבזכותו ניצלת. אמרה ליה
 בתו, פפניא – אמש בסעודת הנישואין אתא עניא קרא אבבא – בא
 עני בפתח וביקש אוכל. הווי מרודי כולי עלמא בסעודתא – כל
 המסובים היו טרויים בסעודתם, וליבא לשמעייה – ולא שמעו את
 בקשת העני. קאימנא שקלתי לריסתנא דיתבי ל – קמתי ולקחתי
 את מנת האוכל שנתת לי, והבתיה ניהליה – ונתתי לו. אמר לה רבי
 עקיבא, מצוה עבדת – מצוה עשית ובזכותה ניצלת. נפק רבי
 עקיבא ודרש, וצדקה תציל ממות, ולא מפייתה משונה אלא

58 חוץ ממוקצה מחמת איסור, כלומר שבין השמשות היה אסור
59 להשתמש בו מחמת איסור ובמשך השבת הוסר האיסור, שבוה
60 הלכה כרבי יהודה שמתוך שהוקצה בין השמשות מחמת איסורו,
61 הוקצה לכל היום. מבררת הגמרא: וימאי ניהו – מה היא הדוגמא
62 למוקצה מחמת איסור, נר שהדליקו בה באותה שבת וכבה,
63 שבכניסת השבת היה אסור לטלטלו כיון שהיה בסיס לשלחבת
64 המוקצת, ואסור לטלטלו כל השבת אף אחר שכבה. אבל במוקצה
65 מחמת חסרון כים, אפילו רבי שמעון מודה שאסור לטלטלו. דתני
66 במשנה לעיל (בבב), כל הכלים אפילו מלאכתם לאיסור נימליין –
67 מותר לטלטלם בשבת, וכרבי שמעון שמתיר לטלטלם בשבת אף
68 שהם עומדים למלאכת איסור, חוץ ממסך הגדול – מסור גדול של
69 אומנים המיועד לניסור עצים, וכן יתר של מהרי"ש – המוט שחורש
70 את הקרקע שמועד לחרישה, שאפילו בחול נזהר בעליהם שלא
71 להשתמש בהם שימושים אחרים שלא יתקלקלו. הרי שבמוקצה
72 מחמת חסרון כיס רבי שמעון מודה שאסור לטלטלו.

משנה

74 משנתנו דנה בעניני התרת נדרים בשבת, עשיית פעולות למניעת
75 כניסת טומאה לבית, וכן מדידות של מצוה בשבת: מפירין נדרים
76 בשבת – הבעל מיפר נדרי אשתו והאב נדרי בתו, בשבת, ונשאלין
77 לנדרים – ומותר לחכם להתיר נדרים בשבת, כשהן – כאשר ההתרה
78 היא לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול היום מותר לישאל
79 לחכם שיתיר לו לאכול. ופוקקין – וסותרים בשבת באופן ארעי את
80 המאור – חלון הבית, שלא תיכנס טומאה דרכו לתוך הבית, ומודרין
81 את גודלה של המטלית אם יש בה שיעור של שלש על שלש
82 אצבעות, שרק בשיעור זה ראויה המטלית לקבל טומאה, ומודרין
83 את המקנה לדעת אם יש בו כדי להכיל ארבעים סאה מים. ומעשה
84 בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן במונת, שפסקו
85 בשבת את המאור – שסתמו את החלון בטיפח – בכד של חרס כדי
86 שלא תכנס טומאה דרכו לבית, וקשרו את המקנה – קערה
87 העשויה מחרס בגמי, כדי לידע אם יש בניגית פותח טפה אם לאו,
88 ובגמרא יבואר במה מדובר. ומודרים למדנו, שפסקין – שסותרים
89 חלון באופן ארעי, ומודרין מדידות של מצוה כגון אלו הקשורות
90 להוראת הלכה, וקושרין קשר שאינו של קיימא אפילו לכתחילה,
91 בשבת.

גמרא

93 הגמרא דנה בענין הפרת נדרים והתרתם בשבת: איפגינא להו –
94 הסתפקו בני הישיבה, האם הפרה של נדר שהבעל מיפר לאשתו
95 בשבת, מותר בין אם הדבר נעשה לצורך השבת ובין שלא לצורך
96 השבת. והטעם, משום שבעל יכול להפר את נדרי אשתו רק ביום
97 שמעו ולמחר לא יוכל להפר, לכן הקילו חכמים שיפר אף אם התפרה
98 אינה לצורך השבת, ודוקא שאילה לחכם להתיר נדר, לצורך אין –
99 אכן התירו, ושלא לצורך לא התירו, ומשום הכי קפליגינהו מהררי
100 – ומטעם זה חילק התנא ושנה כל אחד מהם לבדו, מפירין נדרים
101 ונשאלין לנדרים, או דילמא – או שמא הפרה של נדר על ידי הבעל
102 נמי – גם היא לצורך אין – מתרת שלא לצורך לא. והא דקא פליגי
103 להו מהררי – והטעם שהתנא שנה כל אחד מהם לבדו ולא נקט
104 מפירין ומתירין נדרים לצורך השבת, משום דהפרה היא על ידי
105 הבעל ואין צריך בית דין או חכם, ושאלה של נדר להתירו צריכה
106 בית דין או חכם.
107 הגמרא פושטת את הספק מברייא: תא שמע, דתני וזיית דכי רב
108 פפא, מפירין נדרים בשבת לצורך השבת, ויש לדייק שלצורך
109 השבת אין, שלא לצורך השבת לא.
110 הגמרא מביאה לשון אחרת בספק שהסתפקו בני הישיבה: לישנא
111 אחרת, איפגינא להו, האם התנאי שכתבה המשנה, שהתרת הנדר
112 תהיה לצורך השבת, אתריןיהו קתני – על שתיהן היא שנויה, כלומר

1 אין מפקעין ביום טוב עצים להסקה מן הקורות המיועדות לבנין,
2 ולא מן הקורה שבגג שנשברה ביום טוב ומעתה אינה ראויה אלא
3 להסקה. והטעם כיון שבין השמשות של כניסת יום טוב נועדו הקורות
4 הללו לבנין, נמצא שבעל הקורות הקצה אותם מדעתו ואסור
5 להשתמש בהם לצורך אחר. הרי לפנינו 'סתם משנה' כדעת רבי
6 יהודה שאדם שמקצה חפץ לשימוש כל שהוא, אינו רשאי להשתמש
7 בו לשימוש אחר, ואין יתכן שרבי יוחנן פסק כרבי שמעון. מתרצת
8 הגמרא: רבי יוחנן, שהוא כרבי יוסי בר יהודה מתני לה – רבי יוחנן
9 גרס במשנה שם 'דברי רבי יוסי ברבי יהודה', והיא אינה 'סתם משנה'.
10 הגמרא מקשה על רבי יוחנן מ'סתם משנה' אחרת: תא שמע – בא
11 ושמע קושיא ממשנה אחרת, שנינו בביצה (בבב), מתחילין ביום טוב
12 להשתמש בפרימת התבן, אף שעד עתה לא השתמשו בתבן זה,
13 והגמרא סברה עתה שמדובר בתבן סרוח, ומשום שסתם תבן סרוח
14 עומד להסקה. אבל לא מתחילים להשתמש להסקה בפעמים
15 שבמוקצה – ורחבה שאחורי הבית המשמשת לאוצר לעצים לשימוש
16 לאחר זמן, משום שלא היתה דעתו מערב יום טוב להשתמש בו
17 להסקה. הרי לפנינו 'סתם משנה' שאם בין השמשות לא היו העצים
18 מוכנים להסקה, אסור להסיקם ביום טוב וכשיטת רבי יהודה, ואין
19 יתכן שרבי יוחנן פסק כרבי שמעון. מתרצת הגמרא: התם פארוי
20 ואשווי – המשנה שם עוסקת בעצי ארו ואשוח – ארו נקיבה יקרים
21 המיועדים אך ורק לבנין, דמוקצה הם מחמת חסרון כים, ואפילו
22 רבי שמעון מודה שאסור להסיק בהם ביום טוב.
23 הגמרא מקשה על רבי יוחנן מ'סתם משנה' אחרת: תא שמע שנינו
24 במשנה בביצה (בבב), אין משקין ושוהמין ביום טוב את הבהמות
25 המדפריות – שרועות באגם ולנות בלילה מחוץ לתחום. והטעם, כיון
26 שבין השמשות לא היתה דעתו עליהן לשוחטן וכשיטת רבי יהודה,
27 אבל משקין ושוהמין את הבהמות הפייתות – שרועות מחוץ
28 לתחום אולם לנות בלילה בתוך התחום ודעתו עליהן לשוחטן. הרי
29 'סתם משנה' כרבי יהודה ואין יתכן שרבי יוחנן פסק כרבי שמעון.
30 מתרצת הגמרא: רבי יוחנן סתמא אחרתא אשפת – מצא 'סתם
31 משנה' אחרת הסותרת כרבי שמעון ופסק על פיה. ששנינו במשנה
32 לעיל (בבב), בית שמאי אומרים, מנביהין בידים מעל השלחן עצמות
33 וקליפין שנשארו מהסעודה, אם הם ראויים למאכל בהמה, אף שבין
34 השמשות היו העצמות חלק ממאכל אדם, וכשיטת רבי שמעון שאין
35 אדם מקצה מדעתו דבר הראוי לו. ובית הלל אומרים שאין להסיר
36 בידים עצמות וקליפות משום שבין השמשות הם היו חלק ממאכל
37 אדם, וכשיטת רבי יהודה שעצמות וקליפות הן מוקצה כיון שלא היו
38 מוכנים לבהמה בכניסת השבת, ואסור לטלטלן. אלא משלק את
39 המבלה – לוח השולחן פולה ומנערה והעצמות והקליפות נופלות
40 ממנה, ובאופן זה מותר כיון שאינו מטלטל בידים. ואמר רב נחמן
41 אמנם לגירסת המשנה שפנינו בית שמאי סוברים בענין מוקצה
42 כרבי שמעון ובית הלל כרבי יהודה, מכל מקום אנו אין לנו אלא
43 קבלת רבותינו שהשיטות במשנה הפוכות, ובית שמאי כרבי יהודה,
44 ובית הלל כרבי שמעון שמוותר להאכיל לבהמה דבר שהיה מוכן בין
45 השמשות למאכל אדם. על פי משנה זו שביית הלל כרבי שמעון, פסק
46 רבי יוחנן הלכה כמותו, כיון שדעת בית הלל נחשבת כ'סתם משנה'.
47 הגמרא דנה בענין הכרעת ההלכה במחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה
48 בהלכות שבת: פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמרי, בכל השבת
49 פולה – בכל מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בעניני שבת, הלכה
50 כרבי שמעון, לבר – חוץ ממוקצה מחמת מיאוס שהלכה בו כרבי
51 יהודה הסובר שאדם מקצה מדעתו דבר שהוא קצת מאוס. מבררת
52 הגמרא: וימאי ניהו – מהי הדוגמא למוקצה מחמת מיאוס, נר – הכלי
53 שבו נמצאים השמן והפתילות – ישן – שהדליקו בו פעם אחת העושה
54 מחרס. נר כזה נעשה מאוס ואין לטלטלו לצורך כל שהוא אף אם לא
55 הדליקו בו באותה שבת. וחד אמרי, ממוקצה מחמת מיאוס נמי
56 הלכה כרבי שמעון שאין אדם מקצה דבר מאוס מדעתו אלא אם כן
57 הוא מאוס ביותר, כגון גרף של רעי וכלי שעושים בו צרכים, לבר –

שבת. פרק ארבעה ועשרים – מי שהחשיך – שואל דף קנז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ/קמט) רש"י

1 א"ן מבקעין עצים מן הקורות. סוואר של הקורות המוקצות וסודרות לבנות ולא מן
 2 קורה. הישנה שגשברה היום, ומתקתא להסקה קיימא, ואפ"ה – אסור, הואיל ובין
 3 השמשות לא איתכן להכי: מתחילין. להסיק בערימת התבן. קא סלקא דעתך בתיבנא
 4 סוואר. דסתמיה להסקה: אכל לא בעצים שבמוקצה. שהניחם ברחבה שאחורי ביתו
 5 והקצם לימות הסתיו. מוקצה – רהבה שאחורי
 6 בתים, שהקצה אחורי ביתו להכניס שם דבר
 7 לאוצר: בארזי ואשיחי. ארו זכר וארו נקבה
 8 שעומדין לבנות: משקין. אורקה דמילתא נקט
 9 משום סירכא דמשכא. שתתא נוחה להפשיט:
 10 מדרביות. (א) שרועות באפר תמיד, ולנות
 11 בתוך התחום: סתמא אחרניא. בית הלל חשיב
 12 כסתמא: כל הפלים נישלן. ואפי' מלאכתו
 13 לאיסור, ורבי שמעון היא: חוץ מן המפסר
 14 הגדול. מגידה שהיא לאומנין לקוף בה עצים.
 15 ומוקצה מחמת חסרון כיוס הוא, שלא ישתברו
 16 חריצים, שהוא עשוי כסכין מלא פגימות: ונתד
 17 של מחרושה. החופר את החקק, קולטרא
 18 בלע"ז: מתנ"י מפרין. בעל לאשתו: ונשאלין.
 19 להכום: שהן לצורך השבת. כגון שער שלא
 20 לאכול והיום: ופוקקין את הפאור. כרנגן
 21 דאמרי (לעיל דף קכה): פוקקין פקק החלוץ:
 22 ומוודין את הפקוקה. במדה, שיהא שם עמוק
 23 שלש אמות מים ורובב אמה על אמה: ואת
 24 הפמילית. (ב) שתתא שלש על שלש אצבעות.
 25 כגון אם היתה טמאה ונגעה בטקרות: כפסיה.
 26 דף של חרס. וקבירו בפ"א (דף קכה). ומורה
 27 שהיא קשורה בטפיה ממלאין בה בשבת:
 28 מקורה. כלי חרס: לידע אם יש פגימת פותח
 29 טפיה. כגוקרא מפרש לה: וקושריה. קשר שאינו
 30 של קיימא, אפילו לכתחילה: ומוודין.
 31 להתלמד על דבר הוראה: גמ' איבעיא להו
 32 הברה. דמתניתין. בין לצורך ובין שלא לצורך
 33 השבת. דגבי הקרא "ביום שמעו" כתיב (במדבר
 34 ל) ואם לא מיפר האידנא – שוב אינו מיפר:
 35 ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא. ויכול
 36 להישאל למחר, ומשום הכי מפליג להו מתודי,
 37 ולא קתני מפרין ונשאלין לנדרים שהן לצורך
 38 השבת, דלא קאי לצורך אלא אשאלה: בית
 39 דין. קבמו: הכי גרסי: "לא איבעיא להו (במסכת
 40 נדרים עו). לצורך אחרנייהו קאי. אהפדה
 41 ואשאלה. אכל הברה שלא לצורך – לא.
 42 אלמא: הברת נדרים מעת לעת, וזה ששמע
 43 בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת
 44 של שמיעה, הלכך שלא לצורך לא שרינן
 45 בשבת: כל היום. עד שתחשך ותו לא. ואפילו
 46 שמע סמוך לחשיכה. הלכך: אפי' שלא לצורך,
 47 שאם לא יפר עכשו – לא יפר עוד: לצורך
 48 השבת. אלמא: הברת נדרים מעת לעת של
 49 שמיעה, הלכך: שלא לצורך לא. מדלא שרי
 50 אלא לצורך: לתקל ולהחמיר. כלומר, פעמים
 51 שיש שהות גדול, ופעמים שאינו אלא מעט:
 52 איבעיא להו. הא דקתני נשאלין לנדרים שהן
 53 לצורך: כשלא היה לו פנאי. לשאל מערב
 54 שבת קאמר, או אפילו בשעה לו פנאי: הילכמי
 55 קטמה. שביב קטן בין שני בתים:
 גניית

א"ן משקין ושוחטין את המדבריות. הוא מצי למימר דהני כגורגרות וצמוקין דמיין,
 כדאמר בפרק "כירה" (לעיל דף מה): **לבר** ממוקצה מחמת איסור. ובגן איסור
 דדחיה בידיה, כגון נר שהדליקו באותו שבת, כדפירשתי בפ"ק בסופו:
והלכתא מעת לעת. לא גרס בפירושו ר"ח, דבנדרים משמע דלית הלכתא הכי, דאמר
 בפרק "נערה המאורסה" (כתובות דף ע"ג). אן
 הלכה כאותו הובל. מיר: **הלכמי** מפרש
 מפרש בגונטרס ובקל קטן היתה בין שני בתים,
 והגיגית סדוקה מונחת על גבן, והמת מוטל
 בהלקטי תחת הגיגית נגד הסדק. וקשרו המקידה
 לידע אם יש בסדק פותח טפח. ולהאי פירושא
 קשה לרי"י דאפי' אין בסדק פותח טפח, כיון
 שהמת נגדו – לא חשיבנן לה כמאהיל על המת,
 כיון שאין (זהו) דרך מאהיל. כדומכה במסכת
 אהלות (פ"י מ"ד). ומיית לה בסוף פרק קמא
 דסוכה (דף י"ח. וס"ג) אין בארובה פותח טפח
 והמת בבית, מה שבבית כנגד ארובה – טהור.
 המת כנגד ארובה – מה שבבית טהור. וכיון
 שהמת היה נגד הסדק, מה היה להם לקשור
 המקידה: ועוד פירש: שלפני מות המת פקקו
 המאור בטפיה. ולא הבין רבי לפירושו, הלא
 אותו מת לא היה מת שלם שהרי לא ידעו אם
 למעלה הימנו היה פותח טפח. והמת היה כולו
 תחת הסדק. אלא דהאי כוית מן המת היה, ואי
 לא היה לו לומר "לפני מות המת" אלא "לפני
 שבא כוית מן המת לסוף", ומיהו, יתכן לומר
 שהמת היה כולו מוטל תחת הגיגית שלא כנגד
 הסדק, והגיגית היתה סדוקה באמצע מראשה
 לסופה. ואילו היה באותו סדק על פני כולו פותח
 טפח – לא היתה טמואה עוברת, דלא חשיב
 כאהל אחד. אבל אין בו פותח טפח – כאלו אין
 כאן סדק, וחשיב כאהל אחד, ומביא אין
 הטמואה לבית. וקוישא ראשונה מכל מקום
 במקומה עומדת. וביאה בפירושו ר"ח: דמפרש
 דהלקטי היינו תל המתלקט, ואותה הלקטי היתה
 בין שני בתים, והמת היה בבית אחד. ואותה
 הגיגית היתה למעלה מן התל עד לתקרה.
 ואותה הגיגית לא היתה טמאה, שהרי בטלה
 שם. ואם לא היתה סדוקה – לא היה הבית אחד
 טמא. אלא הגיגית היתה סדוקה מצדה. והשאר
 אתי שפיר, דקתני סדוקה – לפי שהיא מצדה.
 אבל לפירוש הקונטרס לא אתי שפיר, דכיון
 דפירש שהסדק למעלה מן הגיגית – היה לו
 לומר פתוחה ולא סדוקה. אבל לפ"ח אתי
 שפיר, שהסדק היה מן היד וקשרו את המקידה
 לידע אם יש פותח טפח. ויש לנו לומר שאותו
 חור היה עשוי לתשמיש, דחור העשוי לתשמיש
 שיעורו בפתח טפח. ואם היה פותח טפח הבית
 אחר טמא, ואם לאו – טהור. ומיהו קשה לרי"י
 לפירוש ר"ח: דלא היה ליה למימר "על גבן"
 אלא "על גבה". מיר:
 באוונא

אפילו היה לו פנאי? **תא שמע**: דאודקיקו ליה רבנן לרב זוטרא פריה דרב זוטרא, ושרו ליה נדריה ואף על גב דהוה ליה פנאי. "שפסקו
 את המאור בטפיה וקשרו את המקידה בגמיו". אמר רב יהודה אמר רב: הילקמי קטמה היתה בין שני בתים, [וטמואה היתה שם].
 גניית

1 וְגִיגִית סְדוּקָה מוֹנַחַת עַל גְּבִי. וְהֵמֶת מוֹטֵל בְּהִלְקֵי תַחַת הַגִּיגִית וְכִנְגָדוֹ הַסְדָק וְלִפְנֵי מוֹת הֵמֶת פָּקְדוֹ בְּשֶׁבֶת הַמְאֹר בְּטִפְיָה שְׂמָא אִין בְּסָדֵק הַגִּיגִית פּוֹתַח טַפַּח וְנִמְצָא הֵמֶת מוֹטֵל
2 בְּאֵהָל שְׂאִין לוֹ מְקוֹם לְצִאת דְרָךְ מַעְלָה וְחֹזֵר שְׁבִין שָׁנֵי בְתִים מְכַנִּים אֶת הַשּׁוּמְאָה לְצַד שְׁנֵי בְמֵלָא אֲגָרוּף לְפִיכָר סְתֻמוּדוֹ בְּכָלִי תָרַס וְגַבּוֹ כִּנְגָד הַהִילְקֵט וְכָלִי תָרַס אִינוּ מִשְׁמָא
3 מִגַּבּוֹ וְחֹרֵצִי; וְקִשְׂרוֹ מְקַנְדֵּה. שְׁהִיא רְחֵבָה טַפַּח: פְּגָמֵי לְיָדַע. אִם תִּכְנַס בְּסָדֵק הַגִּיגִית וּבְמִסְכַּת אֶהָלוֹת (פ"י) שְׁנִינוּ (דְּאִין) חִילוּק בְּאֵרוּבָה שְׁבִתוֹף הַבֵּית וְטוּמְאָה מִקְצָתָה כִּנְגָד אֵרוּבָה
4 וּמְקַצָּתָה בְּתוֹף הַבֵּית בֵּין יֵשׁ בְּאֵרוּבָה פּוֹתַח טַפַּח לְאִין בְּאֵרוּבָה פּוֹתַח טַפַּח וְאִנִּי לֹא יְבֹלְתִי לְהִבִּין בּוֹ וְלִהְיֵי נָקֵט גְּמֵי שְׂרָאֵי לְמֵאֲבָל בְּהֵמָה וְלֹא מִיבְטַל לִיָּה לְהִיּוֹת קָשֶׁר שֶׁל קִיּוּמָא
5 דְּמִנְתַּק בְּשִׁיבָשׁ: בְּאֵוּנָא. בְּגִיגִית מְלֵאָה מִיָּם:
6 מִתְעַפְקֵי. שְׂלָא לְצוּרָךְ אֵלָא לְאִיעֲסוּקֵי בְּעֵלְמָא:

1 **כאוונא** דמיא. אמבטי של מים, וכך פירש
2 בערוך: **מדידה** דמצוה דלאו
3 דמצוה מי אמור בו.
4 בפקיקה לא בעינן של מצוה, כדפירש לעיל
5 בשילהי "כל הכלים" (דף קכו). אלא דווקא
6 במדידה בעינן של מצוה:

הַדְרִין עֲלֶיךָ מִי שֶׁהַחֲשִׁיךְ
וּסְלִיקָא לָהּ מִסְכַּת שֶׁבֶת
הוּנָא דִּיתֵיב בְּאֵוּנָא דְמֵיָא, וְקָא מְזַשַׁח לִיָּה. אָמַר לִיָּה: אִימַר דְּאִמְרֵי רַבְּנָן מְדִידָה דְּמִצְוֹת, דְּלֹא
מְצוּה מִי אִמּוּר? אָמַר לִיָּה: מִתְעַפְקֵי בְּעֵלְמָא אָנָּא.

הַדְרִין עֲלֶיךָ מִי שֶׁהַחֲשִׁיךְ
וּסְלִיקָא לָהּ מִסְכַּת שֶׁבֶת

הַדְרִין עֲלֶיךָ מִי שֶׁהַחֲשִׁיךְ וּסְלִיקָא לָהּ מִסְכַּת שֶׁבֶת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר א', תשי"ט
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ בעל מדות עוסק בצ"צ וכו'
מו"ה אליעזר ליפא שי

שלום וברכה!

ז"ע קבלתי מכתב הרב יהוסף שי' רלבג, בהנוגע למצב בריאותו, נוסף על הפ"ש שהגיעני ע"י הרב
הריי"י שליט"א העכט.

בעת רצון אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע להמצטרך לו,

ותקותי חזקה, אשר בעצמו יבשר טוב מהטבת מצב בריאותו, בטוב הנראה והנגלה דוקא, ומהטבה
להוספה אשר מוסיף כב' בהפצת היהדות וענייני בכל מקום שידו מגעת בשמחה ובטוב לבב,

והרי נמצאים אנו בחדש אדר וממנו לאדר שני וממנו לחדש ניסן, אשר נהפוך החדש כולו לשמחה
וליום טוב, ומסמך גאולה לגאולה כימי צאתך מארץ מצרים, והרי הימים האלו (כשהם) נזכרים (ה"ה גם)
ונעשים, וכידוע פירוש האר"י החי בזה.

המחכה לבשו"ט וחותרם בת"ח ת"ח על התשורה היקרה מדאני אסא ממירון,

והרי גם זה מענינא דיומא, הדסה היא אסתר, אשר כנסת ישראל עם ישראל, אשר ועמד כולם
צדיקים, בזמן הגלות הם כהדסים אשר במצולה, ע"י אשר הסתר אסתיר פני מהם, ודוקא מעת כזאת, עת
צרה היא ליעקב וממנה יושע, כדיוק הבעש"ט, שהצרה עצמה נהפכת לצהר, אסתהר ירח יפה כלבנה עד
שגם אוה"ע קוראים אותה כך (מגילה יג, א).

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך בריאות הנכונה בקרוב.

שבת דף קנו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנא

17 שאין בסדק טפח, והגיגית מאהילה על הטומאה והיא נכנסת לבית
 18 דרך החלון.
 19 שנינו במשנה: **וּמְדַבְּרֵיהֶם לְמַדְנֵנו שְׂפוֹקְקוֹן וּמוֹדְרֵין וְקוֹשְׁרֵין בַּשַּׁבָּת.**
 20 הגמרא מביאה מעשה בענין מדידה בשבת: **עוֹלָא אִיקְלַע לְבִי רִישׁ**
 21 **נְלוּתָא, חוּזִיה לְרַבָּה פֶּר רַב הוֹנָא דִּיתִיב בַּשַּׁבָּת בְּאַוּוֹנָא דְמִנָּא –**
 22 בתוך גיגית של מים וקא מְשַׁח לִיה – ומדד את גדלה. אָמַר לִיה עוֹלָא
 23 לרבה, אִימַר דְאָמְרֵי רַבָּנָן – מה שיכולים אנו לומר שאמרו חכמים
 24 שמוודים בשבת, היינו דווקא מְדִידָה דְמַצְנָה, אבל מדידה דְלָאוּ
 25 מַצְנָה (וכמו זו של הגיגית שלא שייך בה מדידה של מצוה, שהרי אין
 26 טובלים בכלים) מִי אָמַר – וכי גם בזה אמרו שמוות. אָמַר לִיה רבה
 27 לעולא, מְתַעַפֵּק בְּעֵלְמָא אָנָּא – אני עוסק במדידה לשם שעשוע
 28 בלבד ואין לי כל צורך במדידה זו ואין בזה איסור.
 29 הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

14 אָכְהוּ, בְּמוֹפְלַע עַל קְבָרוֹ של נכרי. כלומר, מדובר כשמונח הארון על
 15 קבר שבאסרטיא וכך מוכח שנעשה עבור נכרי.

משנה

16 במשנה לעיל התבאר דין צרכי המת שנעשו על ידי נכרי בשבת,
 17 ומשנתנו מבארת את צרכי המת שמוותר לישראל לעשותם בשבת:
 18 **עוֹשִׂין בַּשַּׁבָּת כָּל צְרָכֵי הַמֵּת.** מפרטת המשנה את הצרכים: סָבִין
 19 אותו בשמן וּמְדִידֵיהוֹן אוֹתוֹ במים וּבְלֶבֶד שְׁלֵא וְזוּי בּוֹ אָכַר – לא יגביה
 20 אחד מאבריו כגון ידו, רגלו, או ריסי עיניו, שכן המת מוקצה ואסור
 21 בטלטול. וכן אם רוצים להוריד את המת ממיטתו ולהניחו על החול
 22 אסור לטלטלו בידיים אלא שוֹמְטִין אֶת הַכֶּר מִתַּחְתּוֹ וּמְטִילִין אוֹתוֹ
 23 – ונמצא המת מוטל מאליו עַל הַחֹל, ועושים כן בְּשִׁבְלִי
 24

23 שְׁלֵא תִּחְשֶׁף שאז מסתיים יום שמעו, שָׁאם לֹא הִפֵּר מִשְׁחַשְׁכָּה, שוב
 24 אינו יכול לְהִפֵּר, ואם כן נסותרת הברייתא שהביא רב זוטי, שיום
 25 שמעו היינו מעת לעת.
 26 מתרצת הגמרא: **תָּנָא הִיא –** זו מחלוקת תנאים ואין כאן סתירה
 27 מהמשנה על הברייתא, דְתִנְיָא, הַפֶּרֶת נְדָרִים על ידי הבעל כָּל הַיּוֹם,
 28 זו שיטת חכמים, רַבִּי יוֹסִי פֶּר הַיּוֹדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 29 אָמְרוּ, מַעַת לַעֲת.
 30 הגמרא דנה בהתרת חכם בשבת כשהיה פנאי להתיר בערב שבת.
 31 שנינו במשנה: **וְנִשְׁאָלִים אצל חכם לְנְדָרִים.** אִיבְעִינָא לְהוּ, האם
 32 ההיתר להתיר נדרים על ידי חכם הוא דוקא בְּשֵׁלֵא הִיה לּוֹ פְּנָא
 33 להתיר קודם השבת, או דְלָמָּא – או שמא אִפִּילוּ הִיה לּוֹ פְּנָא.
 34 הגמרא פושטת את הספק ממעשה שהיה: **תָּא שְׁמַע, דְאִדְוָקִינוּ לִיה**
 35 – המציאו עצמם רַבָּנָן לְרַב זוטרא בְּרִיה דְרַב זוטרא, וְשָׂרוּ לִיה נְדָרֵיה
 36 – והתירו לו את נדרו וְאָף עַל גַּב דְהוּה לִיה פְּנָא להתיר קודם
 37 השבת.
 38 הגמרא מבארת את המעשה המובא במשנה בענין סתימת פתח כדי
 39 למנוע כניסת טומאה לבית. שנינו במשנה: מעשה שְׂפָקְקוֹן אֶת
 40 הַמְּאֹר בְּטַפְסִית – שסתמו את החלון בכף של חרס, וְקָשְׂרוּ אֶת
 41 הַמְּקִידָה – כלי של חרס בְּגִמְי.
 42 הגמרא מבארת במה המדובר: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הִילָקְמִי
 43 קְטֻמָּה הִתְהָ – שביל קטן היה בין שְׁנֵי בָתִּים [וּטְמוּאָה הִתְהָ שָׁם]
 44 – ומת הדיה מונח שם בשביל,

1 וְגִיגִית סְדוּקָה הִיתָה מוֹנַחַת עַל גִּבָּן – על מחיצות הבתים והאהילה
 2 על השביל, והמת היה מונח תחת הגיגית כנגד הסדק. החשש היה
 3 שאם הסדק בגיגית אין גדלו טפח, אין לטומאת המת אפשרות
 4 לעלות למעלה ונכנסת אל תוך הבית דרך החלון שפתוח מן הבית
 5 אל הריחוף שבין שני הבתים, דהיינו השביל. וְפָקְקוּ אֶת הַמְּאֹר
 6 בְּטַפְסִית – וקודם שהאדם מת סתמו בשבת את החלון בכד של חרס
 7 כשגב הכד פונה כלפי חוץ, שכיוון שכלי חרס אינו נטמא מגבו על כן
 8 הכד נחשב לחציצה ואין הטומאה יכולה להכנס לבית. וְקָשְׂרוּ אֶת
 9 הַמְּקִידָה – לאחר מכן בקשו למדוד את גודל הסדק שבגיגית, ולצורך
 10 זה לקחו כלי חרס ברוחב טפח וקשרו אותו בְּגִמְי ו-קנה סוף) שהוא
 11 מאכל בהמה ומן הסתם לא ישאיר אותו שם לעולם, ועוד שהרי
 12 הגמי יתנתק כשיתייבש ונמצא שהקשר אינו של קיימא, והניחו את
 13 המקידה על הסדק לִידַע אִם יֵשׁ שָׁם בְּגִיגִית פּוֹתֵחַ – סדק פתוח
 14 ברוחב טַפְסָה, אִם לָאוּ, שאם המקידה יכולה להכנס לסדק, הרי יש
 15 בסדק פותח טפח ואין הגיגית נחשבת לאהל וטומאה עולה למעלה
 16 ואינה נכנסת לבית דרך החלון, ואם המקידה אינה נכנסת לסדק, הרי

המשך ביאור למ' שבת ליום ראשון עמ' א

1 במוצאי שבת. כיון שתולין שהמים החמים שמצא ישראל באמבטי זו
 2 לא הוחמו בשבת, אלא הוחמו במוצאי שבת עבור אותו נכרי חשוב.
 3 שנינו במשנה: **עָשׂוּ לוֹ [לנכרין] אַרְזוֹן וְהִפְרֵוּ לוֹ קְבֶר וכו'** יקבר בו
 4 ישראל. מקשה הגמרא: **אָמַרְי –** מדוע מותר לקבור בהם מיד בצאת
 5 השבת כפי שמשמע מהמשנה, והלא כמו שמצינו לגבי מרחץ שיש
 6 להחמיר מספק ולאסור בכדי שיעשו, **הֲכָא נִמְי וְיָמִיתִין בְּכַדִּי שְׂעִישׂוּ.**
 7 שאף שיתכן שעשאו הנכרי לעצמו, מכל מקום אין זה ודאי, ויש
 8 לחוש שמא עבור ישראל נעשו. מתרצת הגמרא: **אָמַר עוֹלָא,** מדובר
 9 בְּעוֹמֵד [כשנמצא] הקבר בְּאַסְרְטִיָּא – דרך המלך שהולכים בה רבים
 10 ואין דרכם של ישראל להיקבר שם, ולפיכך אין לחשוש שנעשה
 11 עבור ישראל, ורשאי ליהנות ממנו. שבה הגמרא ומקשה: **הִינֵחַ קְבֶר**
 12 – מיושב דין הקבר שבמשנתנו, אך אַרְזוֹן מֵאִי אִיבָּא לְמִימַר – באיזה
 13 אופן מוכח שלא עבור ישראל עשאוהו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי**

המשך ביאור למ' שבת ליום שבת קודש עמ' א

1 גם על התרת החכם וגם על הפרת הבעל, וְשֵׁלֵא לְצוּרְךָ לֹא התירו
 2 אף לא הפרת הבעל, אֶלְמָּא – ונוכל להוכיח מכאן שבְּהַפֶּרֶת נְדָרִים
 3 על ידי הבעל, יום שמעו היינו מַעַת לַעֲת, ונמצא שאם הבעל
 4 שמע את הנדר בשבת, יוכל להפר גם למחרת עד אותה שעה שבה
 5 שמע שאשתו נדרה. או דִּילְמָּא – או שמא כִּי קָתְנִי – מה שכתבה
 6 המשנה שהתרת נדרים מותרת רק לְצוּרְךָ, אִשְׁאֲלָה הוּא דְקָתְנִי –
 7 על התרת חכם היא שנויה, אֶכְלַל הַפֶּרֶת נְדָרִים על ידי הבעל אִפִּילוּ
 8 שְׁלֵא לְצוּרְךָ השבת מותרת, אֶלְמָּא – ונוכל להוכיח מכאן שבְּהַפֶּרֶת
 9 נְדָרִים על ידי הבעל, יום שמעו היינו דווקא כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם עד
 10 הלילה ולא מעת לעת עד למחרת, ולכן התירו לבעל להפר לה
 11 את נדרה בשבת אף שלא לצורך השבת, שהרי למחרת לא יוכל
 12 להפר.
 13 הגמרא פושטת את הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע דְתַנִּי רַב זוטרי דְבִי רַב**
 14 **פְּפִי, מְפִירִין נְדָרִים בַּשַּׁבָּת לְצוּרְךָ הַשַּׁבָּת,** ויש לדייק שְׁלִצוּרְךָ
 15 הַשַּׁבָּת אין – אכן הבעל מיפר, אבל שְׁלֵא לְצוּרְךָ הַשַּׁבָּת לֹא, אֶלְמָּא
 16 – מוכח מכך שְׁהַפֶּרֶת נְדָרִים מַעַת לַעֲת ויכול הבעל להפר גם
 17 למחרת, ולכן לא התירו אלא לצורך השבת.
 18 מקשה הגמרא: **אָמַר רַב אַשִּׁי, וְהָאֲנִן תַּנְן –** והרי שנינו במשנה (נדרים
 19 ע"ג) הַפֶּרֶת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם עד הלילה, וְיֵשׁ בְּדָבָר צַד לְהַקֵּל
 20 וּלְהַחמיר. בְּיַצַּד לְהַקֵּל, נְדָרָה לִילִי שַׁבָּת ושמע בעלה, מִיפַּר לה
 21 בעלה לִילִי שַׁבָּת וְיוֹם הַשַּׁבָּת עַד שְׁתַּחֲשֶׁף, וכיצד להחמיר, נְדָרָה
 22 עִם הַשַּׁבָּה – מעט קודם חשכה של מוצאי שבת, מִיפַּר לה בעלה עַד

1 נְדָמוּ, כלומר, שמי שחיה מושלת עליו, בידוע שנדמה לה כבהמה
2 מתוך שנקנסה עליו מיתה, ובאופן זה היה רודפת אפילו אחר שני בני
3 אדם.
4 אגב האמור לעיל שאחר אדם יחידי חיה עלולה לרדוף, מביאה
5 הגמרא שגם הישן יחידי עלול להסתכן: **אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, אִסּוּר לִישָׁן**
6 **בְּבֵית יְחִידִי, וְכָל תִּישָׁן בְּבֵית יְחִידִי אַחֲזָתוֹ לִילִית** – שידה שכך
7 שמה.
8 הגמרא מביאה עוד ברייתא בענין מעלת האדם החי: **וְתַנִּיא**
9 **בְּבֵרִיתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר, עֲשֵׂה צַדָּקָה מִיד כְּשֶׁהָיָה**
10 **מִזְדַּמְנַת לִידָךְ, עַד – כֹּל עוֹד שְׂאֵתָה מוֹצֵא עֵינַיִם, וּמְצוֹי לָךְ מִמּוֹן,**
11 **וְעוֹדָךְ בִּידָךְ – וּבְעוֹדָךְ חַי וּבְרִשׁוֹת עֲצֻמְךָ קוֹדֵם שְׂתִּמּוּת. וְאַף שְׁלֵמָה**
12 **אָמַר פְּחֻבְמָתוֹ** (קהלת יב א'), **וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךְ בְּיָמֶיךָ פְּחוּרְתֵיךְ עַד**
13 **[אֲשֶׁר] (ש') לֹא יָבֹאוּ – בְּטֶרֶם יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה,** ומבארת הברייתא:
14 ימי הרעה אלו אלו ימי הזקנה שהם ימי חלישות שאין בכחו לעשות
15 כבימי בחרותו, **וְהִגִּיעוּ שָׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי כֶּהֱם חֲפִיץ, אֵלוֹ**
16 **יָמֵי הַמְּשִׁיחַ שְׂאֵין בָּהֶם לֹא יָכֹות וְלֹא חוֹבָה,** כלומר, שלא ניתן יהיה
17 לזכות באותם הימים במצות צדקה כיון שכולם יהיו עשירים, וכן לא
18 יתחייבו באותם הימים על הימנעות מצדקה משום שלא יהיו עניים.
19 מוסיפה הגמרא: **וּפְלִיגָא דְשְׁמוּאֵל** – ברייתא זו הסוברת שבימות
20 המשיח לא יהיו עניים חולקת על שמואל, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין חִילוֹק**
21 **בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמֵת הַמְּשִׁיחַ אֵלֹא שְׂעִיבָה מְלַבֵּיטָת בְּלָבָד,**
22 **שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְשׁוּעָבֵדִים לְמַלְכֵי הָאוּמוֹת, אַבְל**
23 **בְּשָׂאֵר דְּבָרִים אֵין חִילוֹק בֵּינֵיהֶם, וְגַם בְּיָמֵת הַמְּשִׁיחַ יִהְיוּ עֵנַיִם,**
24 **שְׁנַאֲמַר** (שם טו יא) **'כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבוּיִן מִקְרָב הָאָרְצִין'**.
25 עוד בענין העניות: **תַּנִּיא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי אֱלֵעָזָר הַקָּפָר אוֹמֵר, לְעוֹלָם**
26 **וּבְקֶשׁ אָדָם רַחֲמִים עַל מְדָה זֹו שְׁלֹא יָבֹוא לִידֵי עֵנִיּוֹת, כִּיּוֹן שֶׁרָךְ**
27 **הָעוֹלָם הָיָה שְׂאֵף אִם הוּא לֹא בָא לִידֵי עֵנִיּוֹת בָּא בְּנֹו, וְאִם בְּנֹו לֹא**
28 **בָּא בְּנֹו בָא, שְׁנַאֲמַר** לגבי מצות הלואה לאביון (שם טו ט), **גִּתּוֹן תִּתֵּן**
29 **לוֹ וְלֹא יָרַע לְבַבְךָ בְּתַתֵּךְ לוֹ כִּי בְּגַלְלֵךְ הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ**
30 **בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ, וְתִנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שְׂמַמָּה**
31 **שְׁנַאֲמַר 'בְּגַלְל' דּוֹרְשִׁים שֶׁהֵעֵנִיּוֹת כְּגַלְגַּל הוּא שְׁחוּזָר בְּעוֹלָם.**
32 **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף נְקִיטִינָן** – מסורת בידינו מאבותינו, **הָיָה צוֹרְבָא מְרַבְּנָן**
33 **(–תלמיד חכם צעיר חורין) לֹא מִיעֵנִי** – אינו נעשה עני. מקשה
34 הגמרא: **וְהָא קָא חוּיָנָן (–הרי רואים) דְּמִיעֵנִי**, מתרצת הגמרא: **אִם**
35 **אִיתָא (–אין כאשר) דְּמִיעֵנִי, אַהֲדוּרֵי אַפְתָּחָא לֹא מִיהָדַר** – אינו מחזר
36 על הפתחים.
37 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **אָמַר לָהּ רַבִּי תַּיִיא לְדִבְתָהּוּ –**
38 **לֹאשְׁתוּ, בִּי אַתִּי עֵנִיא** – כאשר בא לפניך עני אקדימו ליה ריפתא –
39 הביאי לפניו פת, **בִּי הִיבִי דְּלַקְדָּמוּ לְבִנְיָךְ** – כדי שיתנו פת לבניך
40 כשיהיו עניים. **אָמְרָה לִיה, מִילָמָּה קָא לִיִּיטָת לְהוּ** – וכי מקלל אתה
41 את בנינו שיהיו עניים. **אָמַר לָהּ, קָרָא קָא כְּתִיב** – כך כתוב בפסוק
42 (שם), **'כִּי בְּגַלְלֵךְ הַדְּבָר הַזֶּה, וְתִנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, גִּלְגַּל הוּא**
43 **שְׁחוּזָר בְּעוֹלָם, וּמִמִּילָא יֵשׁ לְנוּ לְחוּשׁ שְׂבִינָנוּ אוּ בְנֵי בְנִינָנוּ יִהְיוּ עֵנַיִם.**
44 הגמרא מביאה דרשה מעין המעשה ברבי חייא: **תַּנִּיא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי**

45 **גְּמִילָא לְרַבִּי אוֹמֵר,** נאמר בענין קיום מצות עיר הנדחת (דברים יג ח)
46 **'וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֵךְ וְהִרְפָּךְ,'** ויש לדקדק, כיון שכבר נאמר 'ונתן
47 לך רחמים' מדוע כפל הכתוב ואמר 'ורחמך', אלא יש לפרש 'ונתן לך
48 רחמים' שתרדם על הבריות, ועל ידי כך 'ורחמך', **שְׁכַל הַמְּרַחֵם עַל**
49 **הַבְּרִיּוֹת מְרַחֵמִין עֲלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, וְכָל שְׂאֵינֹו מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת**
50 **אֵין מְרַחֵמִין עֲלָיו מִן הַשָּׁמַיִם.**
51 הגמרא שבה לבאר את המשך דברי שלמה המלך בקהלת: נאמר
52 בפסוק (קהלת יב א-ג) **'וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךְ בְּיָמֶיךָ פְּחוּרְתֵיךְ עַד אֲשֶׁר לֹא**
53 **יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה וְהִגִּיעוּ שָׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי כֶּהֱם חֲפִיץ, עַד אֲשֶׁר**
54 **לֹא תִחַשֵׁף הַשָּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהִירַח וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הָעֵבֵים אַחַר הַגִּשְׁמִי,**
55 **מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: 'עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵׁף הַשָּׁמֶשׁ וְהָאוֹר,'** השמש זו
56 **פְּדֻחָת (–המצח),** שהמצח חלק ומצהיב ומאיר יותר מכל הפרצוף,
57 **וְהָאוֹר זֹו הַחַוְסִים** שהחוטם הוא תואר פניו של אדם. וכשארם מודקן
58 מצחו מעלה קמטים ושוב אינו מצהיב וגם אין פניו מאירות, ודימה
59 זאת הכתוב להחשכת השמש והאור. ממשיכה הגמרא לבאר:
60 **'וְהִירַח' זֹו נְשָׁמָה** שמאירה לאדם כירח, ככתוב (משלי כ כז) **'נֵר ה'**
61 **נְשָׁמָת אָדָם.' וְהַכּוֹכָבִים 'אֵלוֹ הַלְּסֻתוֹת** – הלחיים, שאף הם
62 מצהיבים ומאירים. **'וְשָׁבוּ הָעֵבֵים אַחַר הַגִּשְׁמִי' זֹו מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל**
63 **אָדָם שְׁחוּלָךְ** – מחשיך ומתכסה אחר הפכי – אחר שירבה בבכיה
64 בוקנותו מממת חולשתו וצרותיו המרובות.
65 הגמרא מביאה מימרות בענין השפעת הגיל על העינים: **אָמַר**
66 **שְׁמוּאֵל, הָיָה דְּמַעְתָּא** – דמעת העין, **עַד אֲרִבְעֵין שָׁנִין הִדְרָא** – עד
67 גיל ארבעים חוזרת, כלומר, כשהיא יוצאת באה אחרת תחתייה,
68 **מִכָּאֵן וְאֵילָךְ לֹא הִדְרָא** והעין הולכת ומתייבשת. **וְאָמַר רַב נַחֲמָן,**
69 **הָיָה כּוֹחֵלָא** – הכחול ששמים בעין לרפואה, **עַד אֲרִבְעֵין שָׁנִין מְרוּוּחַ**
70 **– משפר את הראייה, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, אֲפִילוֹ מִלִּיא כְּאִבְסִנָּא דְּגִידְרָא**
71 **– אף אם ימלא את עיניו ממנו על ידי מכחול גדול כיתד האורגים**
72 **שהוא עבה ביותר, אוֹקוּמֵי מוֹקִים** – יעמיד את מאור העינים שלא
73 יתקלקל, אך **אֲרוּוּחֵי לֹא מְרוּוּת.** שואלת הגמרא: **מָאֵי קָא מְשַׁמְעֵ לָן**
74 **– מה בא רב נחמן להשמיענו במה שאמר 'אפילו מליא כאביסנא**
75 **דגרידא'.** עונה הגמרא: **דְּכִבְחָ דְּאֵלִים מְבוֹחֵלָא, טַפִּי מְעַלִּי** – שככל
76 שהמכחול עבה יותר, הוא יותר מועיל לעינים.
77 הגמרא מביאה מעשה בענין היהירות מבכי המזיק: **רַבִּי חֲנִינְיָא**
78 **שְׂכִיבָא לִיה פְּרִתִּיה לֹא הוּא קָא פְּכִי עֲלָה** – מתה בתו ולא בכה
79 עליה, **אָמְרָה לִיה דְּבִיתָהּוּ (–אשתו), תְּרַנְגוּלְתָא אֲפִיקַת מְבִיתָךְ** – וכי
80 תרנגולת הוצאת מביתך. כלומר, מדוע אינך בוכה אלא מתנהג
81 כאילו מתה לך תרנגולת ולא בת. **אָמַר לָהּ רַבִּי חֲנִינְיָא, תְּרַתִּי** – וכי
82 עלי לסבול משתי צרות, גם תִּבְלָא – שכול של איבוד הבת, וגם
83 עִוּוּרָא – עיוורון מחמת הבכי. כלומר, שנמנע מלבכות מחשש
84 שמאור עיניו יתקלקל. מבארת הגמרא: **סְבַר לָהּ רַבִּי חֲנִינְיָא בִּי הָא**
85 **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מוֹשׁוֹם רַבִּי יוֹסֵף בֶּן קַצְרָתָה, שֵׁשׁ דְּמַעוֹת הֵן – ישנן**
86 **שש דמעוֹת שיוצאות מהעינים, שְׁלֹשׁ גְּפוֹת** – מועילות לעינים, **וְשְׁלֹשׁ**
87 **רְעוֹת** – מזיקות להן. **שְׁלֹשׁ עֲשָׂן** – היוצאות מחמת עשן שנכנס לעינים,
88 **וְשְׁלֹשׁ בְּבִי הַבָּא** מתוך אבל וצרה,

33 מוסיף רבה לדייק מהמשנה: דִּיקָא נְמִי - וכך מדויק מהמשנה
 34 שבסיפא מדובר כשלא סמך את הסכך על האילן, דְּקָתְנִי - ששינונו
 35 במשנה, זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל אֵילֵי שֵׁינְמַל הָאֵילָן וְיִבּוּלָה הַסּוּכָה לְעִמּוּד,
 36 עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב, הרי שמדובר בסיפא באופן שאין הסכך נשען
 37 על האילן, שאם לא כן לא היתה הסוכה יכולה לעמוד כמות שהיא
 38 בלא האילן. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָה - אכן יש להוכיח מהמשנה,
 39 שבסיפא מדובר כשלא סמך את הסכך על האילן.
 40 הגמרא רוצה לומר ששאלה זו, אם מותר להשתמש בצדדי בהמה
 41 ואילן, מחלוקת תנאים היא: לִימָא בְּתַנְאֵי - האם נאמר ששאלה זו,
 42 מחלוקת תנאים היא, ששינונו בברייתא: אֵין עוֹלֵין לָהּ וְ-לסוכה
 43 שסמוכה על אילן בְּיוֹם טוֹב, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם
 44 רַבִּי מֵאִיר, עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. ומבארת הגמרא: מֵאִי לָאוּ בְּהָא
 45 קְמִיפְלִגִי - האם לא נחלקו בדין זה אם מותר להשתמש בצדדי
 46 האילן, והיינו באופן שחקק נקבים באילן והניח בהם קנים וסיכך
 47 עליהם, והרי הוא משתמש בצדדי האילן, דְּמַר - תנא קמא סָבַר,
 48 שְׁצַדְדִין אֲסוּרִין, וְמַר - רבי מאיר סָבַר, שצדדים מותרין. דוחה
 49 הגמרא: אֲמַר אַבְיִי, לֹא - אין הכרח שנחלקו בזה, שאף אם נבאר
 50 שנחלקו לענין איסור משתמש באילן, יש לומר דְּכּוּלֵי עֲלָמָא - שבין
 51 תנא קמא ובין רבי מאיר טוברים שְׁצַדְדִין אֲסוּרִין, וְהִכָּא - ובאן
 52 בברייתא, אם מותר להשתמש בְּצַדֵי צְדָדִין קְמִיפְלִגִי - נחלקו,
 53 כלומר, בדבר המחובר לדבר המחובר לאילן. השימוש בסכך
 54 המונח על גבי קנים הנעוצים באילן, אינו נחשב לשימוש בצדדי
 55 האילן, אלא לשימוש בצדדי צדדיו, שהקנים הם צדדי האילן,
 56 והסיכוך הנתון על גבם, הוא צדי צדדים, ובוה נחלקו, מַר - תנא קמא
 57 סָבַר צְדֵי צְדָדִין אֲסוּרִין, וְמַר - ורבי מאיר סָבַר צְדֵי צְדָדִין מוֹתְרִין.
 58 רבא חולק על אביי: רַבָּא אָמַר, אין לחלק בין צדדים לצדי צדדים,
 59 וּמֵאֵן דְּאָסַר - האוסר להשתמש בְּצַדְדִין, אֲסַר נְמִי - אוסר גם
 60 להשתמש בְּצַדֵי צְדָדִין, וּמֵאֵן דְּשָׁרִי - והמתיר להשתמש בְּצַדֵי
 61 צְדָדִין, שָׁרִי נְמִי - מתיר להשתמש גם בְּצַדְדִין, ובהכרח שנחלקו תנא
 62 קמא ורבי מאיר אם מותר להשתמש בצדדים.
 63 הגמרא מביאה קושיא על רבא בברייתא: אֵיתִיבֵיהּ - הקשה רב
 64 מְשַׁרְשָׁא לְרַבָּא, שנינו בברייתא באדם המניח עירוב תחומין, נְעִין

1 הגמרא את הקושיא: מֵאִי לָאוּ - האם לא מדובר דְּחַק בֵּיהּ - שחקק
 2 הרבה נקבים בְּאֵילָן, והכניס קנים בתוך הנקבים והקנים האלו
 3 משמשים דופן לסוכה, דְּהוּוּ לְהוּ צְדָדִין - ונמצא שאינו משתמש
 4 באילן עצמו, אלא בדבר אחר שהוא מחובר לאילן, שינונו בצדדי
 5 האילן, ואף על פי כן שנינו שאין עולים לה ביום טוב, ובהכרח
 6 שְׁצַדְדִין אֲסוּרִין, וקשה על רבה שהתיר להשתמש בצדדי בהמה.
 7 מתרץ רבה: לֹא - אין מדובר שנעץ הדפנות באילן, אלא דְּכַפְיֵיהּ
 8 לְאֵילָן - שהיטה את ענפי האילן לצד אילן אחר, וקשרם עם ענפי
 9 האילן השני, וממם נעשה הדופן, וְאֵנָח סִיבּוּד עֵילּוּיָהּ - והניח עליהם
 10 הסכך, ונמצא דְּקָמְשַׁשׁ - שהוא משתמש בְּאֵילָן עצמו, ולכך נאסר
 11 השימוש בו ביום טוב.
 12 חוזר אביי ושואל: אֵי הָכִי - אם כן שמדובר משתמש באילן עצמו,
 13 אֵימָא סִיפָא - אמור ובאר את הסיפא של המשנה, ששינונו בסיפא
 14 שאם שָׁלַשׁ מהדפנות עשויות בְּיַד אָדָם, וְאָחַת בְּאֵילָן, הסוכה
 15 כְּשֶׁרָה, וְעוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב, וְאֵי דְּכַפְיֵיהּ לְאֵילָן - ואם מדובר כאן
 16 שהיטה את ענפי האילן, ועשה מהם דפנות, יקשה אֲמַאי - מדוע
 17 עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב, והלא הסכך נשען עליו, ונמצא משתמש באילן.
 18 השיב לו רבה: וְאֵלָא מֵאִי - מה רצונך לומר, שנעמיד את המשנה
 19 באופן שנעץ קנים בנקבים שבאילן, ואין עולים לה ביום טוב משום
 20 שְׁצַדְדִין אֲסוּרִין, סוּף סוּף אף לדבריך יקשה, אֲמַאי - מדוע כשעשה
 21 שלש דפנות בידי אדם ואחת באילן עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב, והרי אף
 22 באופן זה משתמש הוא בצדדי האילן. אֵלָא בהכרח יש לומר, דְּהָתָם
 23 - ששם בסיפא, הטעם שעולים לה ביום טוב, הוא משום שמדובר
 24 בְּנוֹאֵי פְּרַסְכַּנָּא - אילן עם ענפים מרובים היוצאים ומתפשטים
 25 לצדדים, דְּאֵילָן גּוֹפִיָה דוֹפֵן בְּעֲלָמָא הוּא דְּשׁוּיָה - משתמש באילן
 26 לשם דופן בלבד, ואינו משעץ את הסכך עליו, ובאופן זה אין הסכך
 27 נחשב מצדדי האילן ורשאי להשתמש בו ביום טוב. ונמצא שאין
 28 שנפרש, אין הסיפא דומה לרישא, שכן בסיפא מדובר שלא סמך את
 29 הסכך על הדפנות, ואילו ברישא מדובר שמסך את הסכך על דפנות
 30 הסוכה, ואם כן יכולים אנו להעמיד את הרישא באופן שהדפנות
 31 עשויים מהאילן עצמו, ולפיכך אין עולים לה ביום טוב, משום שהוא
 32 משתמש באילן עצמו, ואין להוכיח מכאן שצדדי האילן אסורים.

17 לבהמה גסה ללא ריסוקו, אם כן רַבִּי יְהוּדָה דְּמַתִּיר בְּחֻרְבֵין לְדָקָה
 18 טעמו הוא משום שראויים החרובים לדקה אף ללא ריסוק, ולפי זה
 19 לא מובנים דבריו שהתיר רק לדקה ולא לגסה הלא כֹּל שְׂכָן שְׁעָלֵיו
 20 להתיר לְגִשָּׁה, שהרי עבורה הריסוק הוא ודאי רק השבחת האוכל,
 21 וכך היה למשנה לומר רַבִּי יְהוּדָה מתיר בחרובין לגסה, כיון שזו
 22 טירחה באוכל.
 23 מתרצת הגמרא: מִי סְבַרְת - וכי סברת שרבי יהודה שנקט דְּקָה,
 24 התכוין לבהמה דְּקָה מְמַשׁ, אין זה כך, אלא מֵאִי - מה הכוונה דְּקָה,
 25 בהמה נְסֵת, וּמֵאִי קָרִי לָהּ - ומדוע קרא לה דְּקָה, דְּרִיבֵיקָא בְּאוֹבְלָא
 26 - משום שהיא לועסת היטב את האוכל ומדיקה אותו.
 27 מקשה הגמרא: הָא מְדַקְתְּנִי רִישָׁא - הלא ממה ששינונו ברישא של
 28 המשנה בדברי תנא קמא אין מרסקין וכו', בֵּין דְּקָה וּבֵין נְסֵת מוּבָן
 29 שהכוונה לבהמה הדקה והגסה, מְכַלְל דְּרַבִּי יְהוּדָה שחולק על תנא
 30 קמא כשהוא אומר דְּקָה בהמה דְּקָה מְמַשׁ קְאָמַר. מסיימת הגמרא:
 31 קְשִׁיָא - נשאלת קושיא על רב הונא.
 32 הגמרא מקשה על רב יהודה ממשנה להלן (בבב): הָא שְׁמַע מִחֻתְבִין

1 ראויה למאכל, ובשבת הדבר אסור. שואלת הגמרא: הֵיכִי מְשַׁבַּחַת
 2 לָהּ - איך יתכן ששחת תקשה עד שלא תהיה ראויה למאכל בהמה.
 3 משיבה הגמרא: בְּעֵילֵי זוּגְרִי - בחמורים צעירים ששחת יבשה קשה
 4 להם לאכילה וצריך לרסקה בעבורם.
 5 הגמרא מקשה על רב הונא מהמשך המשנה: הָא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה
 6 מַתִּיר בְּחֻרְבֵין לְדָקָה. מדייקת הגמרא: לבהמה דְּקָה אֵין - התיר
 7 רבי יהודה לרסק את החרובים לבהמה נְסֵת, לֹא התיר לרסק, אֵי
 8 אֲמַרְת בְּשִׁלְמָא - זה מובן אם תאמר שתנא קמא שאסר לרסק
 9 חרובין סָבַר (וכדברי רב יהודה) שמיִתְרַח בְּאוֹבְלָא לֹא מְרַחֲנֵן, שווי
 10 מְשׁוּיָנִין - אבל לתקן דבר שיהא ראוי לאכילה התירו (וחרובים
 11 לדעתו ראויים לאכילה ללא ריסוק על כן לא התיר לרסקם), הֵיִינוּ
 12 דְּקָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שריסוק הַחֻרְבֵין לְדָקָה, נְמִי שׁוּוִי אוֹבְלָא
 13 הוּא - גם נחשב לתיקון אוכל ומותר, אֵלָא אֵי אֲמַרְת שתנא קמא
 14 סָבַר (וכדברי רב הונא) ששווי אוֹבְלָא לֹא מְשׁוּיָנִין - שתיקון אוכל
 15 אסור אבל מִיִּתְרַח בְּאוֹבְלָא מְרַחֲנֵן - לטרוח בהשבחת האוכל
 16 מותר (ואסר לרסק חרובים לפי שסבר שאינם ראויים לאכילה אף

1 **האי מאן דבְּחַמְחָה** – מי שנולד במזל חמה, יהי גְּבַר יוֹתָן – יהיה אדם
 2 בעל הדרת פנים, יהי אָכִיל מְדִילִיהָ – יאכל משלו וְשֵׁתִי מְדִילִיהָ –
 3 וישתה משלו ולא יסיג גבול אחרים, כשמש שאינה מסיגה גבול
 4 למשול בלילה. וְרוֹדְוֵי גַלְגָּיִן – וכל סודותיו יהיו גלויים, ולכן אִם גְּנִיב
 5 לֹא מַצְלָח, משום שיגלו מיד את סודו, כשמש הזאת שגלויה לכל.
 6 **האי מאן דבְּכֹכַב נִגְהָה**, יהי גְּבַר עֵתִיר וְנָאִי יהי – יהיה עשיר ונואף.
 7 **מאי טַעְמָא, מְשֻׁם** (ראיתיליד) [ראיתלי] ביה נִרְאָה – אש תאות
 8 התשמיש תלויה במזל זה, והנולד במזל זה תאוה זו ווערת בו כתנור.
 9 **האי מאן דבְּכֹכַב, יהי גְּבַר נְהוּר וְחָכִים** – בעל זיו פנים, בקי וחכם,
 10 **מְשֻׁם דְּכִפְרָא דְחָמְחָה הוּא** – כיון שכוכב החמה הוא מצוי תמיד קרוב
 11 לשמש ומשמש כסופר שלו לכתוב דרך הילכו ותקופותיו.
 12 **האי מאן דבְּלַבְנָה, יהי גְּבַר כְּבִיל מְרַעֵין** – סובל חולאים, כלבנה
 13 שמתמעטת והולכת במחצית השניה של החודש. גְּנָאִי וְסֵתִיר – בונה
 14 וסותר, סֵתִיר וְגִנְאִי – סותר ובונה, כלבנה שגדילה והולכת בתחילת
 15 החודש ומתמעטת לקראת סופו. אָכִיל דְּלֹא דִילִיהָ – אוכל שלא
 16 משלו, וְשֵׁתִי דְּלֹא דִילִיהָ – שותה שלא משלו, כלבנה שמסיגה את
 17 גבול החמה כשנראית ביום. וְרוֹדְוֵי כְּסִינָן – סודותיו כמוסים, כלבנה
 18 שאינה מאירה כמו השמש, ולכן אִם גְּנִיב מַצְלָח.
 19 **האי מאן דבְּשַׁבְתָּא, הנוולד במזל שבתאי** שהוא לשון 'שבתה', יהי
 20 גְּבַר מְחֻשְׁבְּתִיהָ בְּמַלְוִין – יהיה אדם שמחשבותיו יתבטלו, וארת
 21 דְּמַחְשָׁבֵינוּ עָלֶיהָ בְּמַלְוִין – כל מה שחושבים עליו להע
 22 לו יתבטל.
 23 **האי מאן דבְּצַדִּיק, יהי גְּבַר צְדִיקָן** – עושה צדקות, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר
 24 יַצְחָק וְהַכוּנָה שִׂידְהָ צְדִיקָן בְּמַצּוֹת הַנּוֹתן צִדְקָה לַעֲנִיִּים.

25 **האי מאן דבְּמַאָדִים, יהי גְּבַר אֲשִׁיר דְמָא** – אדם שופך דמים. אָמַר
 26 רַב אֲשִׁי, אין זה מלמד בדווקא על תכונה רעה, אלא אִי אֲוִמְנָא – או
 27 שיהיה אומן המקיז דם לרפואה, אִי גְּנָבָא – או ליסטים ההורג נפשות,
 28 אִי מְבַחָא – או קצב, אִי מוֹחֵלָא – או מוחל. אָמַר רַבְה, אָנָא בְּמַאָדִים
 29 הוּאִי – אני נולדתי במזל מאדים. אָמַר אַבְבִּי, מַר נְמִי עָנִישׁ וְקַטְלִי –
 30 אכן גם מורי ורבי ו-רבה) מעניש והורג את העוברים על דבריו.
 31 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם יש בכלל השפעה למזלות על
 32 ישראל: איתמר, רבי חנינא אומר, מְזִל מְחַבֵּים מְזִל מְעַשִּׂיר וְיֵשׁ
 33 מְזִל לְיִשְׂרָאֵל, ותפילה וצדקה אינם משנים את המזל. רבי יוחנן
 34 אומר, אין מְזִל לְיִשְׂרָאֵל, כלומר תפילה וחכיות יכולות לשנות את
 35 מזלו. ואורא רבי יוחנן לְטַעְמֵיהָ – ובוזה הולך רבי יוחנן לשיטתו,
 36 דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְנִיין שְׁאִין מְזִל לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר (ירמיה יב) בַּח
 37 אָמַר ה' אֶל דְּרַף הַגּוֹיִם אֶל תִּלְמְדוּ וּמֵאֲזוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל תִּחַתּוּ בִּי
 38 יַחַתּוּ הַגּוֹיִם מִמְּחָה, הֵם – הגוים יחתו ולא ישראל.
 39 ואף רב כפר שְׁאִין מְזִל לְיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מְנִיין
 40 שְׁאִין מְזִל לְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵאמַר בַּאֲבָרְהָם (בראשית טו ה') וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ
 41 הַחַוְצָה, אָמַר אַבְרָהָם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שָׁל עוֹלָם,
 42 וְכִי בָּן בִּיתִי, דְּהֵינּוּ עַבְדֵי אֲלִיעֶזֶר וְרֵאשׁ אֲוִתִּי' (שם פסוק א), אָמַר לוֹ
 43 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא, כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְּעִיד הוּא יִירְשָׁך' (שם
 44 פסוק ד). אָמַר לִפְנֵינוּ אַבְרָהָם, רַבּוֹנוּ שָׁל עוֹלָם, נִסְתַּבְּלִיתִי
 45 בְּאִצְמַנְגִּינֹת שְׁלִי – בחכמת המזלות וראיתי שְׁאִין לְהוֹלִיד בְּנִי.
 46 אָמַר לִיה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, צֵא מֵאִצְמַנְגִּינֹת – מהשפעת המזלות
 47 שְׁלִי, לִפִּי שְׁאִין מְזִל לְיִשְׂרָאֵל. מַאי דְעֵתִיר – מדוע אתה סבור שאיך
 48 ראוי להוליד,

המשך ביאור למסכת שבת ליום חמישי עמ' ב

1 ביתו של הנשיא, מַאי דְבִתְיָב (משלי טו) 'רַע צְדִיק דִּין רְלִים', יוֹדַע
 2 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל־שְׁמוֹנוֹתָיו מְעִינָן, משום שבני אדם אינם
 3 מרחמים עליו לתת לו הרבה מזונות, לְפִיכָּךְ שׁוֹהָה אָכִילָתוֹ בְּמַעֵיו
 4 שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּדַתָּנָן – וכן שנינו במשנה (אהלות פ"א מ"ד), בענין בעלי
 5 חיים שאכלו בשר מת ומשטמא באוהלו, כל זמן שהבעל חיים חי אין
 6 הבית נטמא, וכשימות יטמא הבית אם עדיין לא נתעכל בשר המת
 7 במעיו, בְּמָה תִשְׁהָה אָכִילָתוֹ בְּמַעֵיו קודם שמת, וְיִהְיֶה הַבֵּית טָמֵא
 8 בטומאת אהל, בְּכָל־כַּל שלא עברו שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעַתְּ לָעַת,
 9 שבשיעור זמן זה השרש שבמעיו עדיין לא הספיק להתעכל, ומשטמא
 10 באוהל. וְקַעֲפוֹת וּבְדִינִים שאכלו בשר מת, הבית נטמא אם לא שהו
 11 קודם שמתו כְּדִי שֶׁתִּפְּוֹל הַטּוֹמֵא לְאוּר – לאש וְתִשְׂרַף, שאם שהו
 12 שיעור זה אין הבית נטמא באהל, לפי שהבשר הספיק להתעכל.
 13 אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כיון שמצינו שהקפיד הקב"ה על מזונותיו של
 14 הַכֹּלֵב, שְׁמַע מִיָּמָה – נלמד מכך שאורח אֲרַעָא לְמִשְׁרָא אֲוִמְנָא
 15 לְכַלְבָּא – שדרך ארץ היא לזרוק עצם לכלב. וְכַמָּה יתן לכלב, אָמַר
 16 רַב מְרִי, מִשְׁחָ אֲוִדְנִיהָ – בגודל מידת אָזְנוֹ וְחוּמְרָא אַפְתְּרִיהָ – ומיד
 17 אחר כך יתן לו הכאה במקל כדי שלא ימשך אחריו. הֲנֵי מִלִּי בְּרַבְרָא
 18 – וכל זה דוקא בשדה, שאין לכלב בעלים שיתן לו מזונות, אָכִיל
 19 בְּמַתָּא –(בעיר) שמן הסתם יש לו בעלים שזן אותו, לֹא יתן לו כלום
 20 אם אין הוא בעליו, דְּאֵתָא לְמִסְרָךְ – כיון שיש חשש שימשך אחריו
 21 ויגרם לו בכך הפסד שיעטרך לתת לו מזונות.
 22 אָמַר רַב פִּסְאֵל, לִית דְּעֵנְיָא מִכְּלָבָא – אין עני מכלב, וְלִית דְּעֵתִיר
 23 מְחִוּרָא – ואין עשיר מחורר, שכל מאכל טוב לו ומוצא תמיד אוכל,
 24 ובני אדם מאכילים אותו במזון רב.
 25 הגמרא חותרת לדברי רב יהודה בענין המראה והלעטה, ומביאה
 26 ברייתא המסייעת לו: תְּנִינָא בְּנוֹתִיהָ דְּרַב יְהוּדָה, אִיזוּ הִיא הַמְרָאָה
 27 וְאִיזוּ הִיא הַלְעָטָה, הַמְרָאָה מֵהָא, מְרַבִּיצָה וְפּוֹקֵם אֶת פִּיהָ,
 28 כלומר מכריח את הבהמה לרבוץ ופותח את פיה ונותן בו חכה שלא
 29 תוכל לסוגר, וְמַאָכִילָה פְּרָשִׁינִין וְמִים בְּבַת אַחֶהָ, והמים מבליעים

30 את הכרשינים לתוך גרונה בעל כרחו. הַלְעָטָה מֵהָא, מַאָכִילָה –
 31 מכניס את האוכל לפיה מְעוּפֵד – בעמידה ומְשַׁקָּה מְעוּפֵד, וְנוֹתְנִין
 32 פְּרָשִׁינִין בְּפִנֵי עֲצָמָן וְמִים בְּפִנֵי עֲצָמָן, וכל עוד שהבהמה אינה
 33 רבוצה אינו יכול לתחוב כל כך בעומק, ויכולה להחזיר את האוכל
 34 ואינה בולעת על כרחו.
 35 שנינו במשנה: מְחַלְקִינֵין לְתַרְנַנְלוּיָן כּו', ונותנין מים למורסן אבל לא
 36 גובלין. הגמרא דנה בענין נתינת מים למורסן וגיבולו בשבת: אָמַר
 37 אַבְבִּי, אֲמַרְיָתָה קַמְיָה דְמַר – אמרתי לפני רבי, מְתַנְיִתִין מַיִן –
 38 משנתינו שאמרה שנתינת מים למורסן עדיין אינה נחשבת ללישה,
 39 כדעת מי היא שנויה. וְאָמַר לִי רַבִּי, רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה הִיא, דְּתַנְיָא,
 40 אֶחָד נוֹתֵן אֶת הַקָּמָח וְאֶחָד נוֹתֵן לְתוֹכּוֹ מִים הַאֲחֵרוֹן חַיִּיב, דְּבַרִּי
 41 רַבִּי שׁוֹסֵב שַׁנְתִּינָה הַמִּים בְּלַבַּד נַחֲשַׁבֵּת לְלִישָׁה. רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה
 42 אָמַר, אִינּוּ חַיִּיב עַד שִׁינְבַל – עד שילוש.
 43 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: דִּילְקָמָא עַד בָּאֵן לֹא קָאָמַר – שמוא לא אמר רבי יוסי
 44 בַר יְהוּדָה הֵתִם שַׁנְתִּינָת מִים אִינּוּ נַחֲשַׁבֵּת לְלִישָׁה, אֵלָא דוּקָא
 45 בְּקָמָה, דְּבַר גִּיבּוּל הוּא – שהוא ראוי ללישה, והיינו שעל ידי הלישה
 46 הוא הופך לעיסה, אָכִיל מוֹרְסָן דְּלֹא בַר גִּיבּוּל הוּא – שלא שייכת
 47 אצלו ללישה, לפי שהמורסן אינו הופך לעיסה על ידי הגיבול, אֲפִילוּ
 48 רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה מוֹדָה שַׁנְתִּינָת מִים בְּלַבַּד נַחֲשַׁבֵּת לְלִישָׁה.
 49 דוחה הגמרא: לֹא סֵלְקָא דְעֵתִיר – לא יעלה בדעתך לומר כן, דְּתַנְיָא
 50 בְּהֵרָא – לפי ששנינו בפירוש, אִין נוֹתְנִין מִים לְמוֹרְסָן, דְּבַרִּי רַבִּי,
 51 רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אָמַר, נוֹתְנִין מִים לְמוֹרְסָן, ואם כך ברור
 52 שמשנתינו כרבי יוסי בר יהודה.
 53 הגמרא דנה בענין גיבול קמח קלי: תַּנּוּ רַבְּנָן, אִין גּוֹבְלִין בַּשַּׁבָּת אֶת
 54 הַקְּלִי –(קמח שנעשה מתבואה שייבשזה בתנור, ואינו בר גיבול), וְיֵשׁ
 55 אֲוִמְרִים שְׁגוֹבְלִין אוֹתוֹ בַּשַּׁבָּת. שואלת הגמרא: מַאֵן יֵשׁ אֲוִמְרִים –
 56 בשיטת מי הם היש אומרים, שהרי לרבי נתינת המים לבד כבר
 57 אסורה, ולרבי יוסי בר יהודה נאמר בפירוש במשנתינו שאין מגבלים
 58 מורסן. משיבה הגמרא: אָמַר רַב הַסְּדָא,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ה אדם חשוב שברור לו¹¹ שאין דרכו להטות הנר בעצמו כל ימות החול מותר לו לקרות בשבת ואפילו יחידי
2 ואין אחר משמרו:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף ה

הלכתא רבתיא

י שברור לו - משום שישנם אנשים חשובים שדרכם להטות הנר בחול (עכ"פ לצורך דברי תורה) - לכך צריך שיהיה ברור לו שאינו מטה הנר בשום ענין¹³.

ציונים והוספות

13) כן משמע מלשון שוע"ר שלא כתב כלשון השו"ע: 'אדם חשוב שאין דרכו בחול להטות'.

שולחן ערוך - הלכות שבת

30 בענין שיוכל ללבוש עודף זה על שוקו ולקשור שם עליו שלא
31 יוכל להשמט ממנו).
32 אבל מי שאינו קיטע מותר לו לצאת במנעל של עץ (ואפילו
33 אינו מחופה עור כלל שכיון שהרגל נכנסת בו אין חוששין שמא
34 ישמט מעל רגלו) אע"פ שאינו יכול להדקו בחוזק סביב רגלו
35 וכל שכן שמותר לצאת במיני מנעלים המחופים עור שקורין
36 (פאנטיני"ש) אע"פ שיכולים להשתמט מהרגלים במהרה שכיון
37 שהרגל נכנסת בעור החופה אין חוששין שישמטו לגמרי ויש
38 מקומות שנוהגין להחמיר שלא לצאת בהם לכתחלה אע"פ
39 שמותר מן הדין אבל אם שכח ויצא בהם אינו צריך להסירם
40 מעל רגליו ברשות הרבים:
41 יג קיטע בשתי רגליו ומהלך על ארכבותיו ועל אורך שוקיו
42 ועושה לו סמוכות של עור או של עץ לאורך שוקיו מותר
43 לצאת בהם לפי שהם תכשיט שלו אבל קיטע שיכשו וכווצו
44 גידי שוקיו וארכבותיו ואינו יכול להלך עליהם כלל אלא עושה
45 לו כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך בידיו על
46 ספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על
47 אחוריו והכסא קשורה לו מאחוריו ועושה לו סמוכות של עור
48 או של עץ לראשי רגליו התלויים שכשהוא נשען על ידיו ועוקר
49 עצמו נשען גם על רגליו קצת לפעמים כשיש לפניו קרקע גבוה
50 אבל רוב פעמים הן תלויין באויר ואין נוגעין לארץ לא יצא
51 בסמוכות אלו בשבת שכיון שהם תלויים ואינם מונחים על הארץ
52 יש לחוש שמא ישמטו מעל רגליו וישכח ויביאנו בידו אבל
53 בכסא שמאחוריו ובספסלים שבידיו מותר לו לצאת שכיון
54 שאינו יכול ללכת מבלעדם הרי הם מנעליו (שכל גופו נסמך
55 עליהם).

56 וכן חגור שאינו יכול לילך כלל בלא מקל מותר לצאת בו אפילו
57 אינו קשור לו אבל אם אפשר לו לילך קצת בלא מקל ואינו
58 נוטלו אלא להחזיק את עצמו שיוכל ללכת (בטוב) יותר ולא

1 יא אסור לאשה ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים שלא
2 ילכלכו הצעיף שכיון שמתכוונת בו להציל מטינוף אינו
3 נחשב מלבוש אבל אם מתכוונת שלא ירדו הגשמים על בשרה
4 ויצעורה מותרת לפרוס בגד על ראשה אע"פ שעל ידי זה ניצול
5 הצעיף ג"כ מטינוף ואף כשמתכוונת בו להציל מטינוף בלבד
6 אם אינו מונח על ראשה בלבד אלא היא מתעטפת בו ג"כ רוב
7 גופה כדרך מלבוש ואע"פ שהוא בגד עב וגס שאינו ראוי לה
8 ולא היתה מתעטפת בו בלא הגשמים מותרת לצאת בו אפילו
9 הוא שק ויריעה וחמילה (פירוש מיני בגדים גסים) וכן באיש
10 וכל שכן שמותר לאיש ליתן כובע על גבי כובע שעל ראשו
11 מפני הגשמים כיון שהוא דרך מלבוש ובלבד שיהיה עמוק על
12 ראשו כמו שיתבאר:

13 יב אין הקיטע שנקטעו רגליו יוצא בקב שלו דהיינו שעושה
14 כמין דפוס של רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו
15 ואין עושה קב זה כדי להלך בו שהרי עכ"פ צריך הוא למקלו
16 ומותר לו לצאת במקלו כמו שיתבאר הואיל והוא צורך הילוכו
17 אלא עשיית קב זה הוא בשביל שלא יהא נראה כחסר רגל אלא
18 נכה רגל. לפיכך כיון שאינו צורך הילוכו (הרי הוא משוי) ואסור
19 לצאת בו .

20 (ואף שכל דבר שיש עליו תורת מלבוש מותר ללבוש ולצאת בו
21 אף שאינו צריך ללבושו לצורך הליכתו אלא לצורך אחר וא"כ
22 הוא הדין קב זה שהוא מנעל שלו למה לא יצא בו אע"פ שאינו
23 צורך הליכתו אלא להתחפש בו שלא יראה חסר רגל לפי שקב
24 זה אין עליו תורת מנעל כלל הואיל והוא של עץ ואין נקרא
25 מנעל אלא של עור כמו שיתבאר בסי' תרי"ד.

26 ואף אם קב זה מחופה עור שאז יש תורת מנעל עליו כמו
27 שיתבאר שם ואע"כ לא יצא בו הקיטע שכיון שאין בו אלא
28 ראש שוקו חוששין שמא ישמט ממנו וישכח ויביאנו בידו אלא
29 אם כן עור החופה את הקב עודף ממנו ג"כ למעלה מן הקב

18 כמו מלבוש ואין חוששים שמה יפלו מעל רגליו ויביאם בידו
 19 לפי שמן הסתם הם תקועים היטב שלא יכרח :
 20 **טז** אין יוצאין באנקטמין והוא כמין חמור שעושים הליצנים
 21 ונראה כרוכב עליו והוא נושא והולך ברגליו ולא בקשרים
 22 והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל והולכין בהם
 23 בטיט ולא בפרמי והם כעין צורות פרצוף שנותנים על הפנים
 24 להפחיד התינוקות (שכל אלו משוי הם ואינם מלבושים
 25 ותכשיטין) ואם יצא בהם פטור (שאינן זו דרך הוצאה לרוב בני
 26 אדם) :
 27 **יז** אין יוצאין בתיבה או קופה או מחצלת ואפילו מפני
 28 הגשמים אפילו שנתלבש בהם כמו במלבוש שכיון שאין
 29 דרך להתלבש בהם לעולם הרי הן משוי אבל יוצאין בשק
 30 ויריעה וחמילה דרך מלבוש מפני שדרך לצאת בהן בשעת
 31 הגשמים ולכן אף שלא בשעת הגשמים שם מלבוש עליהם :

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם אסורים
 טעיפים יא-יז

1 יפול וכן זקן ההולך בביתו בלא מקל וכשיוצא לחוץ נשען על
 2 מקלו מחמת תשוש כחו אסור לצאת בו בשבת אפילו אם הוא
 3 זקן כל כך שמנענע גופו ומתיירא פן יפול (שכיון שהולך בביתו
 4 בלא מקל אם כן אין צריך זה למקל שיסמוך עליו כל גופו וכל
 5 הליכתו אלא שמתחזק בו בעת שמתירא ליפול הרי זה כמשוי
 6 שנושא לצורך הליכתו ואינו דומה למנעלים שכל גופו נסמך
 7 עליהם בכל הליכתו ולכן מותר לצאת בהם אף אם אין עליהם
 8 שם מנעל כגון של עץ שאינו מחופה עור) וכן חולה שעמד
 9 מחליו אם אפשר לו לילך (קצת) בלא מקל אסור לצאת בו ואם
 10 לאו מותר וכן סומא לא יצא במקל שהרי אפשר לו לילך זולתו
 11 ואינו נוטלו אלא לישר ולתקן פסיעותיו ואין צריך לומר
 12 החשובים שנוהגים לילך במקל חשוב שבידם שאסורים לצאת
 13 בו בשבת ואפילו ביו"ט אסורים לצאת בו (עיין סי' תקכ"ב) :
 14 **יח** טוב ליהרהר שלא לצאת בשבת כמו שהוא יוצא בחול בלתי
 15 מלבוש או תכשיט אחד שיזכור על ידו שהיום שבת ולא
 16 יבא לחללו :
 17 **טו** מי שאסור וכבלים ברגליו מותר לצאת בהם מפני שהם לו

1 לקוטי תורה

24 תפארת נצח הוד יסוד), ואות ה"א אחרונה - ספירת
 25 המלכות.
 26 ורננו בהוי"ה היינו שממשיכים תוספת אור וגלוי
 27 מלמעלה מהשתלשלות בסדר ההשתלשלות.
 28 וענין "רננו בהוי"ה", שהיא השמחה בהוי", מורה
 29 על תוספת גילוי אור שלא ע"ד הרגיל באותיות דשם
 30 הוי' (היינו העשר ספירות).
 31 ועל דרך שמחה גשמית, שמידת השמחה מתעוררת
 32 באדם רק בעת שנתוסף אצלו דבר חדש. למשל: אדם
 33 שיש לו פרנסה קבועה אינו מתעורר בשמחה גלוי'
 34 כשמגיעה לו פרנסתו הרגילה, ורק אם בא לידו סכום
 35 גדול שלא ע"ד הרגיל ישמח ותגל נפשו.
 36 וכך הוא למעלה, שענין השמחה והרינה "בהוי"ה"
 37 מורה על תוספת גילוי אור יתירה על הרגיל. שהאור
 38 האלקי שב"סדר השתלשלות" הוא אור קצוב ומדוד,
 39 שבכל מדריגה ומדריגה מתצמצם האור ונמדד לפי
 40 ערך ההגבלות והגדרים של המדריגה ההיא, אמנם
 41 בזמן יום טוב (שהוא זמן שמחה ועת רצון למעלה),
 42 נמשכת בסדר השתלשלות "תוספת אור וגילוי"
 43 מלמעלה מסדר השתלשלות, בתוך "סדר
 44 ההשתלשלות". ומתוספת אור זו למעלה, נמשכת
 45 בעולם קדושה יתירה, שזהו ענין קדושת מועד.

2 **תוכן הפרק:** יישוב השאלה אמאי גדלה שמחת פורים
 3 משמחת יו"ט, וביאור השיעור "עד דלא ידע בין ארור
 4 המן וברוך מרדכי"
 5 ועפ"י יובן מאדו"ל חייב אינש לבסומי בפוריא עד
 6 דלא ידע בו', ששמחת פורים עצומה ויתירה
 7 מהשמחה שביו"ט.
 8 כי הנה על כל היו"ט כתיב רננו צדיקים בהוי"ה,
 9 וכמבואר בזוהר תרומה דלכך אומרים מזמור זה
 10 בשבתות וימים טובים.
 11 על כל יו"ט כתיב "רננו צדיקים בהוי"ה", לפי
 12 שבכתוב זה נרמזת מדריגת השמחה והרינה של יו"ט,
 13 שהיא השמחה בשם בהוי".
 14 והנה הוי"ה הוא בחינת השתלשלות העולמות, יו"ד
 15 חכמה ה' בינה בו'.
 16 שם הוי' רומז על האור האלקי המאיר בעולמות,
 17 כי בד' אותיות שם הוי' נרמזות העשר ספירות, שהוא
 18 בחינת "סדר השתלשלות", דסדר ירדת האור האלקי
 19 בכל עולם ממדריגה למדריגה הוא ענין ה"עשר
 20 ספירות", שהן עשר מדריגות וביחנות שבאור האלקי,
 21 וכל עשר הספירות נרמזות בד' אותיות השם, דאות
 22 יו"ד רומזת על ספירת החכמה, אות ה"א ראשונה -
 23 ספירת הבינה, אות ו' - ששת המדות (חסד גבורה

33 המסירת נפש, כנ"ל באריכות.
 34 ולכן השמחה מגילוי זה הוא למעלה מהדעת.
 35 השמחה של פורים היא למעלה מן הדעת ("עד
 36 דלא ידע"), הן מצד האדם, דמסירת נפש (שזהו ענינו
 37 של פורים) היא למעלה מטעם ודעת כנ"ל, והן מצד
 38 מדרגת האור שנמשך בפורים, ממהותו ועצמותו
 39 יתברך, שהוא למעלה מן הדעת. וזהו גם מה
 40 שהשמחה היא "למעלה מהגבלה ושיעור ומדה כלל,
 41 כי מה שהוא עפ"י דעת יתכן לומר בזה גבול ושיעור,
 42 משא"כ בחינה שלמעלה מהדעת היא בבחינת אין סוף
 43 ממש".

44 והיינו עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי,
 45 כי בהגלות נגלות הארת עצמותו ית' כולם שוים
 46 ממש, וכחשבה כאורה כמ"ש גם חשך לא יחשיך,
 47 וכמ"ש אם צדקת מה תתן לו ורבו פשעיך מה
 48 תעשה לו.

49 ובזה יובן גם מה שאמרו "חייב אינש לבסומי
 50 בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי",
 51 דתמוה כיצד אפשר לומר שאין צריכים להבדיל בין
 52 ארור המן לברוך מרדכי, אלא שבזה רמזו חז"ל איך
 53 שע"י המסירת-נפש דפורים ושמחת פורים מגיעים
 54 לעצמותו יתברך, כי בהגלות נגלות הארת עצמותו
 55 יתברך, הרי כולם שוים ממש, וכמ"ש כחשבה כאורה,
 56 דחושך ואור שווים לפניו, וכמ"ש גם חשך לא יחשיך,
 57 ונאמר "אם צדקת מה תתן לו ורבו פשעיך מה תעשה
 58 לו", וכמבואר בכמה מקומות שמצד עצמותו יתברך,
 59 שאינו בגדר העולמות ונבראים כלל, לא שייך לומר
 60 שעבודת הנבראים או העדר עבודתם תתפוס מקום
 61 אצלו יתברך (וכמאמר "וכי מה איכפת לו להקב"ה בין
 62 ששוחט כו" לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את
 63 הבריות"), וזהו "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
 64 מרדכי".

ד"ה חייב אינש לבסומי פדק ז

1 והנה תוספת אור זה הוא ג"כ כשיעור ומדה, מאחר
 2 שנמשך בהשתלשלות חכמה ובינה ואינו ערוך
 3 למחותו ועצמותו ית' הפשוט בתכלית הפשיטות,
 4 וסדר ההשתלשלות הוא רק כטפה מן הים כו'.
 5 אמנם, גם תוספת אור הזאת יש לה שיעור ומידה,
 6 מאחר שנמשך ומתלבש בתוך העולמות דרך ד' אותיות
 7 שם הוי", היינו ע"י התלבשות האור בתוך הספירות
 8 חכמה ובינה וכו' (הנקרא "השתלשלות" כנ"ל), שהן
 9 כוחות מוגבלים, כל ספירה בציוור והגדרה שלה, ואין
 10 להן שום ערך ודמיון למהותו ועצמותו יתברך שהוא
 11 "פשוט בתכלית הפשיטות", וכל העולמות כולם אינם
 12 אלא כטפה מן הים אצלו יתברך. וא"כ גם תוספת אור
 13 המאירה בסדר השתלשלות אינה "אין סוף" אלא אור
 14 מוגבל ומדוד.

15 ולכן מצות שמחת יו"ט שנאמר ושמחת כחנך היא
 16 בגבול ומדה, בשלמי שמחה אין שמחה אלא כבשר,
 17 ועכשיו משחרב בהמ"ק אין שמחה אלא ביון,
 18 וברביעית יין יוצא ידי חובת שמחת יו"ט,
 19 שהשמחה היא בגבול ושיעור.

20 מאחר שגם ה"תוספת אור" יש לה שיעור ומידה,
 21 לכן, גם השמחה המתעוררת מחמת תוספת גילוי זו
 22 היא בגבול ומידה, וזהו מה שמצות שמחת יום טוב
 23 היא בגבול ומדה, שיוצאים י"ח מצות שמחה בכזית
 24 מבשר שלמים או רביעית יין (בזמן הזה).

25 משא"כ שמחת פורים שהשמחה גדולה יותר
 26 למעלה מהדעת, עד דלא ידע כו'.

27 והוא מפני ענין המבואר למעלה, שע"י המסירת
 28 נפש שהיה בהם אז כל השנה, שהוא בחינה
 29 שלמעלה מהטעם ודעת, הנה באתערותא דלתתא
 30 ובטול זה הגיעו למעלה מעלה בעצמות אין סוף
 31 ב"ה, שלמעלה מעלה מגדר ההשתלשלות, שאינו
 32 בגדר סובב וממלא כו', שמוזה דוקא נמשך בחינת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

4 וכמ"ש ה' מלך גיאות לבש כו' אך מ"ש יביאו יביאו זה
 5 היינו שיביאו מלמטה למעלה דוקא משום דבחי' לבוש
 6 מלכות זה באתערותא דלתתא תליא דהיינו בחינת מחשבה

1 (ו) וזהו יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך פי'
 2 לבוש מלכות הוא בחינת לבוש מלכות דא"ס
 3 שנתלבש בו בבחי' גיאות והתנשאות להיות מלך כו'

14 בחי' כלי ולבוש להשראת אור העליון וכמו התפילין שנק' 14
 15 תשמישי קדושה וציצית תשמישי מצוה שאסור לנהוג 15
 16 בזיון בהם גם בגשם הקלף והצמר כו' מפני שנתקדשו 16
 17 בקדושת אור האלקי השוכן בהן כו' וע"כ המצות נק' 17
 18 מצות המלך שבחי' מל' דא"ס מלוכש בהן שלזה עלה 18
 19 במחשבה בחי' מלוכה וזהו לבוש מלכות אשר לבש בו 19
 20 המלך בחינת מל' דא"ס שנק' מלך מלכי כו' וד"ל אך יביאו 20
 21 לבוש מלכות שיביאו לו מלמטה באתדל"ת שכדי שיהי' 21
 22 לו רצון ותענוג במחשבה זו דבחי' המל' באתדל"ת תליא 22
 23 מלתא שמעוררים אותו מלמטה ע"י קיום מצות המלך 23
 24 שע"י סוף מעשה זו עולה מחדש בחי' הרצון והתענוג 24
 25 במחשבה שיהיה מלך והוא שמביאים לו לבוש מלכות 25
 26 להיות ה' מלך גאות לבש כו' וד"ל:

שער הפורים

1 זו דאנא אמלוך שמתלבש בלבוש גיאות והתנשאות 1
 2 להמשיך בחינת מל' בכל העולמות באתדל"ת דוקא תליא 2
 3 מלתא כי הרי מאחר שמצד עצמותו ממש גם בחי' מחשבה 3
 4 זו דאנא אמלוך כלא חשיבי כו' דעל מי ימלוך מאחר שאין 4
 5 עוד מלבדו כלל כנ"ל אלא הענין הוא משום דסוף מעשה 5
 6 עלה במחשבה תחלה דהיינו מה שעלה לו רצון ומחשבה 6
 7 זו דאנא אמלוך היינו מפני סוף מעשה דוקא שנתאוה 7
 8 להיות לו דירה בתחתונים ע"י המצות המלוכשים בדברים 8
 9 גשמיים דוקא כגון ציצית גשמי' ותפילין גשמיים וכה"ג 9
 10 שבזה יאיר ויתגלה מבחי' עצמות אא"ס בגלוי גמור בלי 10
 11 הסתר פנים ולא כשאר המעשים אשר לא לה' כנ"ל משום 11
 12 דגם שהדברים הגשמיים ההם נתונים תחת ממשלת נוגה 12
 13 דעשי' מ"מ אינן מסתירים לאור העליון מפני שנעשים 13

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

[הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

24 סדר ההשתל' כי מחכ' נמשך ראשית ההשתל' וכמ"ש 24
 25 והחכ' מאין תמצא שהוא בחי' ממכ"ע, וכן ארז"ל בירד 25
 26 נברא העוה"ב שהוא בחי' חכ', אבל תח"ה יהי' הגילוי 26
 27 מבחי' שלמעלה מן סדר השתל' מבחי' סוכ"ע וע"כ יהי' 27
 28 נשמות דוקא בגופים לפי שלגבי עצמות אא"ס הסוכ"ע 28
 29 המגביהי לשבת המשפילי לראות כו' שניהם שוין לפניו 29
 30 השוה ומשוה גדול וקטן, ואדרבה כל שהאור גבוה יותר 30
 31 יכול להשפיל יותר וכידוע וע"כ יהי' נשמות דוקא בגופים, 31
 32 ונשמות גבוהות שהם יותר מג' אלפי' שנה בג"ע ירדו 32
 33 למטה להתלבש בגוף כדי לקבל ולהנות מאור הסוכ"ע 33
 34 שלא נתגלה עדיין להם בג"ע, וזהו ירידה צורך עלי' כו'. 34
 35 אך מ"מ צריך להיות הנשמה תחלה בג"ע ואינו יכול לקבל 35
 36 אור הסוכ"ע כ"א ע"י שהי' תחלה בג"ע ולכך צריכה כל 36
 37 נשמה להיות תחלה בג"ע ואח"כ תח"ה לפי שבהשתל' 37
 38 שמים קדם ואחר שיהי' בג"ע יכולה אח"כ לקבל ג"כ אור 38
 39 הסוכ"ע שארץ קדמה. והנה זהו ג"כ ענין יוסף ויהודא 39
 40 שהוא ג"כ בחי' ומדריגת שמים וארץ ובחי' צומח ודומם 40
 41 כו' כי יוסף לשון תוס' וריבוי שמתוסף והולך בהגדלה 41
 42 והגבהה למעלה והוא ענין בחי' צומח שהוא בחי' יסוד 42
 43 שעולה עד הדעת ודעת עולה עד הכתר, ויהודא הוא בחי' 43
 44 ארץ מל' דאצי' שהוא בחי' הרוממות דאצי' ולכן יהודא 44
 45 הוא בחי' הודאה וביטול שבדומם יש בו בחי' הביטול 45
 46 ביותר כנ"ל.

יגש אליו יהודה

1 וזהו ג"כ החילוק שבין משכן למקדש שהמשכן הי' 1
 2 מצומח דוקא, והיינו לפי שבמשכן הי' הגילוי 2
 3 שבבחי' סדר ההשתל' כי הי' רק דירת עראי של הקרב"ה 3
 4 וכמ"ש ואהי' מתהלך מאהל לאוהל כו'. וזהו שבמשכן הי' 4
 5 למעלה יריעות ע"ש נוטה שמים כיריעה בחי' שמים קדמו, 5
 6 ולכך כל מה שהי' בבריאת העולם הי' במשכן כמ"ש 6
 7 במדרש, ולכך הי' מצומח וחי שבבחי' סדר השתל' צומח 7
 8 וחי למעלה מדומם כו', אבל בבהמ"ק שהי' מעין דלע"ל 8
 9 שהי' הגילוי שלמעלה מסדר השתלשלות כי הי' דירת 9
 10 קבע של הקרב"ה דהיינו כי קבע הוא בחי' שלמעלה מסדר 10
 11 השתלשלות, וזהו"ע המחלוקת שבגמרא בסוכה אי דירת 11
 12 קבע בעינן אי דירת עראי, והיינו שהפלוגתא היא 12
 13 בהמשכה זו של סוכה שממשיכין ע"י סכך דסוכה מקיפים 13
 14 עליונים, אם הוא דירת עראי מבחי' המשכה שבבחי' סדר 14
 15 השתל' או דירת קבע שלמעלה מסדר השתל', והנה 15
 16 בהמ"ק שהי' דירת קבע דהיינו גילוי אא"ס שלמעלה 16
 17 מסדר השתל' ע"כ הי' מאבני' ועפר דוקא לפי שדומם 17
 18 שהיא סוף מדריגה ע"כ נעוץ תחב"ס כו' לפי שבמח' ארץ 18
 19 קדמה. ובה יובן ג"כ מה שנשמות עליונות שבג"ע ירדו 19
 20 למטה בגופים דוקא, והיינו לפי שג"ע הגם שיושבין ונהנין 20
 21 מזיו השכינה, אך מ"מ הגילוי שבג"ע הוא רק מבחי' גילוי 21
 22 אא"ס שבסדר השתלשלות כו' וכמ"ש ונהר יוצא מעדן 22
 23 להשקות את הגן, עדן הוא בחי' חכ', והנה חכ' הוא בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

19 אך הענין כי בתיבת ברא יש שני פירושים, הא' מלשון
20 בריאה יש מאין, והב' מלשון גילוי כמו שפי' הרי"ף
21 גבי וושט דחיישינן שמא הבריא שמא ניקב ויצא לחוץ
22 שהוא מלשון גילוי, ומפרש דכאשר נאצלו ע"ס ירדו
23 ממדריגתן. והענין דהנה כל מדה היתה כלולה תחלה במוח
24 מחשבתו, כמו שאנו רואים דההתבוננות שבשכל מביא
25 המדה לידי גילוי דהיינו כאשר מתבונן איך שטוב לפניו
26 הדבר נעשה אצלו מדה ורצון לדבר זה, ובד"כ יש בחכמה
27 מציאת כל הרצונות, ואח"כ הם יוצאים לידי גילוי והם
28 מדות שבשכל, ובאמת שרש המדות הם למעלה מעלה מן
29 השכל כמ"ש ז"א בעתיקא אחיד ותליא, וא"כ כשנתהווה
30 מציאות מדה עד שעולה בשם מדה (דכמו שהוא בשכל
31 אינו נק' עדיין בשם מדה) ה"ז ירידה גדולה ועצומה. ולכן
32 נק' המדות בשם חתן, כי חתן הוא מלשון חות דרגא,
33 ואימתי נק' בשם חתן כשיורדים משרשן להיות מדה,
34 ועיקר שמן הנק' בשם חתן הוא ע"ש ירידתן, ולכן צריך
35 לשמח אותן.

1 מהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון
2 וקול שמחה קול חתן וקול כלה, וצ"ל מהו המעלה
3 שיהי' קול כלה והלא העיקר הוא החתן כמ"ש כל המשמח
4 את החתן זוכה לתורה שניתנה בה' קולות, וגם צ"ל מפני
5 מה צריך לשמח את החתן, וגם למה שייך לתורה ומהו
6 הה' קולות. וגם צ"ל ההפרש בין ברכה הו' ובין ברכה הז'
7 שבברכה הו' אומרים משמח חתן וכלה, ובברכה אשר ברא
8 אומרים משמח חתן עם הכלה. אך דברכה הו' קאי על זמן
9 הגלות שחתן עיקר, וברכה אשר ברא קאי על ע"ל שאז
10 יהי' הכלה עיקר.
11 ובכדי להבין כ"ז צריך להבין תחלה תחלת הברכה אשר
12 ברא האיך שייך לקרות לששון ושמחה חתן וכלה
13 בשם בריאה הלא זה הוא כללות ע"ס כי ששון הוא דרך
14 פרט יסוד המקבל כללות השפע מע"ס, ובד"כ נק' החכמה
15 ששון, ושמחה הוא בינה, חתן וכלה הוא ז"א ומל', וא"כ
16 האיך אפשר לקרוא אותם בשם בריאה, ואפי' לפי פי'
17 המקובלים שבאצי' גופא יש ד' עולמות אבי"ע וא"כ מדות
18 הם יצי' שבאצי' ג"כ לא יתכן לקרות אותם בשם בריאה.

מהרה ישמע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

15 שם הם בהעלם מוחלט ולכן נקראות "גנוזות", והיינו שגם
16 בהיות הקו כלול עדיין בהאור אין סוף שלפני הצמצום שייך
17 בו עשר ספירות הגנוזות שהם שרשי האורות בו'. כלומר,
18 שההתחלקות והגדר שבאורות מתחיל כבר בקו - שרש
19 האורות, כשהוא כלול באור אין סוף לפני הצמצום.
20 והפרד"ם כתב שיטה אחרת בהבנת הענין - שהעשר ספירות
21 הגנוזות במאצילן באור אין סוף שלפני הצמצום הן שרשי
22 הכלים⁵², ולא האורות.
23 ביאור הענין: שיטת הרמ"ק בפרד"ס היא שבאורות אין
24 שום התחלקות, וכל הגדר של עשר ספירות חלוקות הוא
25 רק מצד הכלים, וכמשל המים בכלי זכוכית צבעוניים, שרק
26 מחמת הכלי ניכר בהם ההתחלקות, הנה לפי שיטתו,

1 זו.
2 התחלקות שרשי האורות בעשר ספירות הגנוזות, ביאור
3 בדרגת העתיק, והחלוקה של נרנח"י דא"ק.
4 אחרי שהוסבר והוכח שלמרות שלעומת ההתחלקות
5 שבכלים נחשבים האורות כפשוטים, הנה גם באור יש גדר
6 והתחלקות של עשר ספירות, מכאן רבי נ"ע באות זו, מהו
7 השרש הראשון שבאור שבו כבר יש התחלקות של ספירות.
8 ב שיטות בגדרם של הספירות הגנוזות
9 ויש לומר שזהו - ענין ההתחלקות שבאורות, יש לו ביטוי
10 גם בן בדרגת וענין עשר ספירות הגנוזות במאצילן באור אין
11 סוף שלפני הצמצום, - כידוע שגם באור אין סוף שלפני
12 הצמצום, יש התחלקות של עשר ספירות, אלא שהספירות

למקור. א"כ כמו שבכלים הספי' החצונית ר"ל ספירות האצילות
העצם מתפשט בהם, כן בשרשם העצם מתפשט בהם עם היות
שיתגלה בהם יותר ויותר עד שהם עצמותו ממש והם עצם השרש.

51. זוהר חלק ג' קכט, א. ועל דרך זה שם רפט, א.
52. עשר הצחצחות פרק ו'. וזה לשונו שם: והענין, כי אחר
שהשרשים המתאחדים בעצם השרש, לפי האמת הם שרשי הכלים,
לא שרש העצמות. כי העצמות הכל אחד, ואין צריך לא לשרש ולא

1 שבאורות שבאצילות אין שום התחלקות, כל שכן שבשרשי
 2 האורות באור אין סוף שלפני הצמצום אין שום התחלקות⁵³
 3 וזה שיש התחלקות של עשר ספירות זה רק מצד שרש
 4 הכלים, והיינו אם נאמר ונפרש שהאורות דעשר ספירות הם
 5 בלי מהות וגדר לגמרי כמו האור אין סוף שלמעלה לגמרי
 6 ממהות עשר ספירות שהוא בוודאי פשוט לגמרי ואין בו
 7 שום התחלקות, על כן צריך לומר דעשר ספירות הגנוזות
 8 שבהם יש התחלקות בזה גופא שהם במספר עשר הם שרשי
 9 הכלים ולא האורות, וזוהי שיטת הפרד"ס הנזכרת לעיל.
 10 אבל לפי מה שכתבנו על פי שיטת האר"י שגם בהאורות
 11 דעשר ספירות דאצילות יש לומר שייכות חכמה וחסד בו/
 12 וכפי שהוכח באריכות באותיות הקודמות, רק שנקרא -
 13 האורות בלי מה (-מהות) וגדר לגבי הכלים דעשר ספירות,
 14 אם כן עשר ספירות הגנוזות באור אין סוף שלפני הצמצום
 15 שלמעלה מהרשימו - שהרשימו הוא שרש הכלים, אבל עשר
 16 הספירות הגנוזות הם שרשי האורות דעשר ספירות
 17 דאצילות וגם בהם יש התחלקות וגדר בו.
 18 ואלו שתי שיטות כלליות בהבנת ענין האורות, האם הם
 19 פשוטים לגמרי כדברי הפרד"ס. או שיש בהם איזה
 20 התחלקות כדברי האר"י⁵⁴.
 21 לגבי האור אין סוף עצמו - הגנוזות הם בבחינת גבול
 22 אבל כל מה שאמרנו שיש התחלקות בעשר ספירות הגנוזות,
 23 הוא לא בהאור אין סוף עצמו שהרי באור אין סוף עצמו
 24 אין שום התחלקות, ולא רק בדרגת היכולת של העצמות
 25 ששם אין שום גילוי של אור כלל, רק יכולת העצמות לגלות

26 אור - ששם בודאי אין שום התחלקות, אלא אפילו
 27 כשמדברים כבר על האור והגילוי בפועל מן העצמות לפני
 28 הצמצום שהוא בבחינת גילוי העצם בו, הנה בגילוי
 29 הראשון של האור אין סוף הרי הוא מופשט לגמרי ממהות
 30 עשר ספירות ואינו שייך שם בבחינת ספירות כלל שהרי
 31 כשמו כן הוא "אור אין סוף" שלא שייך בו שום גדר,
 32 הגבלה וסוף בו, רק כשמדובר על גילוי האור בשביל
 33 העולמות (אף שזה לפני הצמצום) שייך לומר "עשר
 34 ספירות".
 35 ועשר ספירות הגנוזות ששם כבר יש התחלקות של עשר
 36 (אפשר שצריך לומר במקום "עשר ספירות הגנוזות" -
 37 ועשר ספירות דאורות) הן נקראים בלי מה ובלי גבול לגבי
 38 עשר ספירות דכלים שנאצלו מהרשימו - כח הגבול שלפני
 39 הצמצום, כי האורות נאצלו ונמשכו מהאור שלמעלה
 40 מהרשימו שממנו נמשך הקו ולכן לעומת הרשימו הם "בלי
 41 מה" וגדר, אבל האורות של עשר ספירות כשאנו מעריכים
 42 אותם לגבי אור אין סוף עצמו הפשוט לגמרי הם גם כן
 43 שרש ומקור הגבול בו. - אמנם לא שרש הכלים כפי שביאר
 44 הפרד"ס, אלא שרשי האורות, אבל כבר יש שם שרש לאור
 45 המוגבל, שהוא אור הקו.
 46 נמצא, כי ביחס לאור אין סוף עצמו ממש - הגילוי הראשון
 47 של הבורא, עשר ספירות הגנוזות, נקראים שרש הגבול, אך
 48 ביחס להתחלקות בפועל של הכלים, בדרגת הרשימו, הם
 49 נקראים "בלי מה" ו"בלי גבול".

יוס ב' דחג השבועות תער"ב

בדביקות והם מציאות אחת עם מקורם, שהרי זהו החילוק בין אורות
 לכלים, שהאורות הם בדביקות והכלים הם ע"י הפסק.
 54. ויש לומר בדרך אפשר כי החידוש של שיטת האר"י ל
 (שהתחלקות באורות יש לה שרש גם לפני הצמצום) בעבודת ה',
 היא, שהיחס כביכול בין הבורא, אלינו - הנבראים המוגבלים, לא
 התחדש רק לאחר הצמצום, ואילו לפני הצמצום כל המושג של
 התחלקות ונבראים לא תופס מקום, אלא גם בגילוי של הבורא בעצמו
 כביכול, לפני הצמצום, יש יחס אלינו. וזה מתבטא שיש שרש לעשר
 הספירות, שהם מקור ההנהגה של העולם, גם לפני הצמצום. - ראה
 גם "באור כללי בדרך אפשר" - בסיום ספר זה.

53. ראה שיחת פרשת בשלח שנת תשט"ו (אות ו'): והנה, משנ"ת
 שלדעת הפרדס האורות הם פשוטים - הרי זה מוכרח מדעת הפרדס
 עצמה: ידוע שהרמ"ק לא ידע מענין הצמצום. ולדעת המקובלים שלא
 ידעו מענין הצמצום, הנה בשעה שדיברו בענין הספירות, בהכרח
 לומר - לדעתם - שהאורות הם פשוטים, דכיון שהאורות הם
 בדביקות במקורם, ואין ענין של צמצום באמצע, הרי לא יתכן שיהי'
 בהאורות איזה ענין של ציור, ועכצ"ל שהאורות הם פשוטים, וציור
 הספירות הוא רק מצד הכלים. וזהו מ"ש הפרדס שהע"ס הגנוזות הן
 שרשי הכלים ולא שרשי האורות (העצמות), "כי העצמות (האורות)
 הכל אחד ואין צריך לא לשורש ולא למקור" - דכיון שלא ידע מענין
 הצמצום, הרי לשיטתו, כאשר אין צמצום באמצע, אזי האורות הם

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

סדר השתלשלות – ענינים רוחנים הקשורים כמו טבעת בשלשלת, וכמו וידבר שלשת אלפים משל על כל דבר של תורה, ונמשכים זה אחר זה, וכמו השכל שהוא העילה למדות העלולים ממנו.

1 **וּבְאֵוֹר** הַעֲנָן הוּא, דְּהֵנָּה יָדוּעַ דְּיֵשׁ ב' בְּחִינוֹת וּמְדֻרְגוֹת,
2 הָא' הוּא הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת, וְהַב' הוּא לְמַעַלָּה
3 מֵהַשְּׂתַלְשְׁלוֹת. דְּהַשְּׂתַלְשְׁלוֹת הֵם עֲנִינִים רוּחָנִים הָאֲחוּזִים
4 וְקִשּׁוּרִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, וְאִפֵּן הַתְּקַשְׁרוּתָם וְהַתְּאֲחֻזוֹתָם אֵלּוּ
5 בְּאֵלּוּ הוּא עַל דֶּרֶךְ הַטְּבַעוֹת הָאֲחוּזִים וְקִשּׁוּרִים בְּשִׁלְשֻׁלָּתָם,
6 דְּרֹאשׁ טְבַעַת הַשְּׂנֵיָה אֲחוּזָה בְּסוֹף הַטְּבַעַת הָעֲלִיוֹנָה מִמֶּנָּה,
7 וּבְסוֹפָהּ קִשּׁוּרָה בְּרֹאשׁ הַטְּבַעַת הַתְּתוּנָה מִמֶּנָּה, וְכֵן הוּא
8 בְּהַטְּבַעַת הַשְּׁלִישִׁית הַרְבִּיעִית וְהַעֲשִׂירִית עַד רַבּוּי טְבַעוֹת
9 בְּזֶה אַחַר זֶה, דְּכֵלְזָן הֵנָּה בְּרֹאשֵׁיתָן הֵם אֲחוּזִים בְּלִמְעַלָּה
10 מֵהֶם וּבְסוֹפָן קִשּׁוּרִים בְּלִמְטָה מֵהֶם, וְזֶהוּ עֲנֵן הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת
11 שֶׁהֵם עֲנִינִים מְצִיאוֹת רוּחָנִים כְּמוֹ שֶׁכֵּל, שֶׁהֵם אֲחוּזִים
12 וְקִשּׁוּרִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ בְּדַגְמַת הַטְּבַעוֹת שֶׁבְּהַשְּׂלֻלָּתָם, וְהֵינּוּ
13 דְּהַמְצִיאוֹת הָרֵאשׁוֹנָה הֵנָּה בְּסוֹפָהּ הִיא קִשּׁוּרָה בְּהַמְצִיאוֹת
14 שֶׁלִּמְטָה מִמֶּנָּה, וְהַמְצִיאוֹת הַשְּׁנֵיָה אֲשֶׁר בְּרֹאשֵׁיתָהּ הִיא
15 קִשּׁוּרָה בְּהַמְצִיאוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה, הֵנָּה בְּסוֹפָהּ הִיא קִשּׁוּרָה
16 בְּהַמְצִיאוֹת שֶׁלִּמְטָה מִמֶּנָּה, וְכֵן הוּא סֶדֶרָם שֶׁל מְצִיאוֹת
17 הַלְלוּ, דְּעַם הַיּוֹתָם כָּל אֶחָד מֵהֶם מְצִיאוֹת לְעֻצְמָם, הֵנָּה כָּל
18 אֶחָד מֵהֶם הָרִי רֹאשׁוֹ אֲחוּזוֹ בְּהַמְצִיאוֹת הָרוּחָנִי שֶׁקְדוּם לוֹ
19 וְסוֹפוֹ קִשּׁוּר בְּהַמְצִיאוֹת הָרוּחָנִי שֶׁלִּמְטָה מִמֶּנּוּ, דְּזֶהוּ עֲנֵן
20 "וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (עִירוּבִין
21 דף כ"א עמוד ב') "מִלְמַד שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר
22 שֶׁל תּוֹרָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מְשָׁל", שֶׁהֵם ג' אֲלָפִים שְׁכָלִים
23 בְּמִשְׁלָל וְנִמְשָׁל בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל תּוֹרָה, אֲשֶׁר כָּלֵם הֵם
24 הוֹלְכִים וְנִמְשָׁכִים זֶה אַחַר זֶה, דְּסוֹפוֹ שֶׁל הָרֹאשׁוֹן קִשּׁוּר
25 בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַשְּׁנֵי וְרֹאשׁוֹ שֶׁל הַשְּׁנֵי אֲחוּזוֹ בְּסוֹפוֹ שֶׁל
26 הָרֹאשׁוֹן, וְכֵן כָּלֵם בְּזֶה אַחַר זֶה בְּדַגְמַת הַטְּבַעוֹת דְּשִׁלְשֻׁלָּתָם.
27 אֲמָנָם טְבַעוֹת הַשְּׁלֻשְׁלוֹת הֵם רַק מְשָׁל לְבַד, וְאֵין הַטְּבַעַת
28 הָרֵאשׁוֹנָה מְחַיֶּבֶת הַיּוֹתָהּ שֶׁל הַטְּבַעַת הַשְּׁנֵיָה, וְהַטְּבַעַת
29 הַשְּׁנֵיָה אֵינָה מְכַרְחֶת מִן הָרֵאשׁוֹנָה, אֲכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא
30 בְּהַנְמִשְׁלָל בְּהַמְצִיאוֹת הָרוּחָנִים דְּשִׁכְלָם, הֵנָּה הַשְּׁכָל הָרֹאשׁוֹן
31 מְחַיֶּב אֶת הַשְּׁכָל הַשְּׁנֵי הַבָּא אַחֲרָיו, וְהַשְּׁכָל הַשְּׁנֵי הוּא

שבת קודש פ' בא, תרצ"ד

21 הנקראים חסידים בעלי בתים.
 22 ר' שלמה, כפי שאר אברכי החסידים בשקלוב, היה
 23 מתפלל בהתלהבות, מצטרף לכנופיות החסידיות ומתועד
 24 כפי הנהוג בין חסידים.
 25 פעם אחת בשעת התועדות מסויימת, התפרץ מיכל
 26 המלמד הצולע בבכי מזעזע, הכה את עצמו בלבו
 27 ובראשו, בטענו כלפי עצמו: ריבונו של עולם, רחם עלי
 28 ועזור לי בחיות מאושרת ב"והאר עינינו בתורתך ודבק
 29 לבנו במצותיך ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך",
 30 כאותה חיות מאושרת שיש לשלמה מנסזון ב"והעושר
 31 והכבוד מלפניך".
 32 אף שמיכל המלמד לא התכוון לבטל את ר' שלמה,
 33 שכן הוא אמר זאת אדעתא דנפשיה, הוא חשב על עצמו,
 34 לא שבע רצון מדרגתו בעבודה, שכן אין הוא חש באמת
 35 לאמיתו את הבקשה של "והאר עינינו בתורתך", כפי שר'
 36 שלמה חש ב"והעושר והכבוד", ברם, אימרתו פעלה
 37 רושם חזק על ר' שלמה. הוא נסע חיש מהר
 38 לליובאוויטש, נכנס ל"יחידות" אל הרבי האמצעי ומאז
 39 נשתנה לאדם אחר לגמרי.

1 סדר העבודה, הן עם עצמו והן עם הזולת, הוא שלכל
 2 לראש צריך להיות הביטול הכללי שזה ההכאה הכללית
 3 בעצם ומהות הרע. ולאחר מכן צריך להיות הבירור
 4 הפרטי, לברר את הטוב והרע שיש ברע, והעבודה
 5 הפרטית היא להוציא את ניצוץ הטוב השקוע ברע ואת
 6 הרע לדחות לחוץ.
 7 כשם שמוכרחים לעבודה הפרטית בבירור הטוב
 8 והרע הנמצאים ברע, כך מוכרחים גם לביטול הכללי.
 9 אדרבה הביטול הכללי הוא עיקר הדבר המעמיד של
 10 העבודה הפרטית בעבודת הבירורים.
 11 מרגלא בפי חסידי הרבי האמצעי בשקלוב שאימרת
 12 הביטול של מיכל המלמד הצולע הנאמרת בדרך אגב,
 13 עושה את השומע לכלי לקליטת דברי ה"יחידות" של
 14 הרבי.
 15 ר' שלמה מנסזון - אביו של ר' מנחם מאן - היה אחד
 16 מחסידיו האברכים של הרבי האמצעי. היה גביר בן גביר,
 17 מחונך ומודרך על ידי חסידים שהיו עוד בזמנו של רבנו
 18 הזקן, ולאחר "יחידות" היה נוהג להתועד עם חסידים
 19 ולהצטרף למחול ה"יחידות". אבל לפי ערך החמימות
 20 החסידית היה עדיין מהחסידים הקרירים, אלה

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 כשהגיעה פקודת הרוממות - ביום ב' 219 שני דחומ"ס ח"י תשרי תקס"א - אשר ביום השני
 2 עשרים וארבעה לחדש תשרי יעשה מסעו לעיר המלוכה עם מרכבת הפאסט - על חשבון הממשלה -
 3 ויכול לקחת עמו שני אנשים את מי שירצה לשמשו ויסעו עמו חנם, ושלשה פקידים בבגדי אזרחים,
 4 ילוו אותם על דרכם, הנה התאמץ הרה"ק הר"מ אשר הוד כ"ק אדמו"ר יקחנו עמו.

5 הוד כ"ק אדמו"ר הי' מחבב את בנו הצעיר ומרגלא בפומי' קדישא, בחסד השי"ת ותודה לו ית'
 6 משה הוא בעל כשרונות מצוינים פי עשר ממי שהוא נקרא בשמו^{221,220} אשר זכרו המצוין במאד מאד
 7 לא ימוש ממני עדי עד.

8 נודע לכל הצטיינות נסיעה זו לגבי הקודמת²²² - בשנת תקנ"ט - הראשונה היתה מאסר קשה וכבד
 9 ביותר מרגע הראשונה שהושיבוהו במרכבה השחורה המכוסה בפחי ברזל ונקראת "עגלת המות"²²³ -
 10 דער שטאַרב וואָגען - וחיל רגלי שלופי חרב סוכבים אותם, וחיילים שלופי חרב רוכבים בסוסים

222 ראה אגרות-קודש ח"י ע' שמ ואילך. "היום יום" כז כסלו.
 בית רבי ח"א פ"יט.

223 מחוייבי מלכות ונידונים ר"ל למשפט מות היו מוליכים
 בעגלות מכוסות בטסי ברזל (עם נקבים קטנים בשביל אויר) והצבע
 שלהם הי' שחור, מבהיל ומטיל אימה (שיחת יט כסלו תרצ"ג (לקו"ד
 ח"א יב, א) בהערה).

218 ראה אודותו - ספר השיחות תשי"ז ע' 137. ושי"י. אגרות-
 קודש ח"י ע' קכו. ובספר השיחות תשי"ב ע' 96 ואילך שנולד בחיי
 הבעש"ט.

219 ביום ב': אוצ"ל: ביום ג' (ח"י תשרי תקס"א חל ביום ג').
 220 ראה אודותו - ספר הזכרונות פצ"א-צב. ספר השיחות ק"ץ
 היש"ת ע' 58 ואילך. ועוד.

221 אבי: כ"ה בהעתקה שתח"י. ואוצ"ל: אביו זקנו של.

1 וסרדיוט בראשם סובבים אותם, והיו מבריחים באימים את כל הקהל אנשים נשים וילדים שהיו רצים
2 אחר התהלכה וצועקים ומיללים בקול צוחה. ונסיעה זו היתה נסיעה של הדרת כבוד, נסיעה במרכבת
3 הפאָסט מרווחה ובכל מלון – פאָסט – היו נותנים לכ"ק אדמו"ר חדר מיוחד לנוח ובכל מקום שעברה
4 המרכבה היו מאות אנשים ונשים מקבלים פני קדש הוד כ"ק אדמו"ר ומברכים אותו.

5 ביום הששי עשרים ושמונה לחודש תשרי בא הוד כ"ק אדמו"ר לפטרבורג, ואחד משרי פקידות
6 שר הפנימי קדם את פני קדשו ויביא אותו ואת הנוסעים עמו אל אחד מהבתים בחצר טאָיני
7 סאָוועט²²⁴ ויצו עליהם משרת עברי ולהבדיל נכרי לשרתם.

8 הרה"ק הר"מ הגיד להשר כי הוד כ"ק אביו אדמו"ר נוהג להתפלל בציבור שלשה פעמים ביום
9 שחרית מנחה ומעריב, השר ענהו שמצטער הוא על אשר לא יכול למלאת דרישה זו, באשר הנה כולם,
10 הוד כ"ק אביו והוא והשני שבא עמהם²²⁸, צריכים להיות בדילים מאחיהם העברים. הר"מ הציע לו
11 אשר בהמעון האחד שכותל סתום מפסיק ביניהם יתפללו שמה וממעל יעשו סדקים קטנים אשר ישמע
12 את התפלה והקריאה בתורה, וכעבור איזה שעות נעשה כן.

ופאָוועל).
228) והשני שבא עמהם: אולי הוא ר' יוסף משה המשרת, דלהלן ברשימה.

(224 = מועצה חשאית.
1818-1881 (225).
(226) = המחלקה השלישית.
(227) = מבצר פעטרפאָוולאָוו (ע"ש קיסרי רוסי) – פעטער

אגרות קודש

- 17 אותם, מתעוררים בכל הטוב והמועיל.
- 18 ואשר ע"כ תלמיד יקר, דע תעודתך, זכור בוראך, ורבך
19 אשר בשמים בצל שדי יתלונן, דרישתו כי כל אחד ואחד
20 מאתנו עבוד יעבוד את האלקים בלב נפשו מאדו, וישרת את
21 עם סגולה, לתת לפניהם בכל עת מזון המבריא בלימוד פרקי
22 אבות העולם, שיעורי אגדה, דא"ח, לעורר על אהבת רעים
23 דיבוק חברים, לקרב הלבבות בשיחות נעימות מחיי אבותינו
24 הקדושים, אשר בתום לב ובעוז נפש יתחזקו בדגל אלקי
25 ישראל בתורה ועבודה איש איש כאשר יוכל.
- 26 לא את חכמתינו והשגתינו האלקים דורש, ולא בתבונתינו
27 יתאוה, ברצונו יתברך ויתעלה עלה כי יואיל להתענג על
28 שפיכות נפש ולב תם הולך מישרים גם באמרו מזמירת מלך
29 ישראל, בלמדו פסוק בתורה, ובקיימו מצותיו ית'.
30 והאל הטוב יהי בעזרך ובעזר כל אחינו עם ישראל
31 היושבים במחנך ד' עליהם יחיו לישב במנוחה ולקבוע עתים
32 לתורה, ואור נועם יהי במושבו[ותם].
33 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מורו ורבנו.
- 1 ב"ה, ט"ז תמוז תרפ"א
- 2 תלמידינו הנעלה ווי"ח אי"א מו"ה שמואל
- 3 שי שו"ב
- 4 שלום וברכה.
- 5 שילוחו בסך ששה אי"ר התקבל והשי"ת יהי בעזרו.
- 6 ע"ד המוסד תומכי תמימים, הנהו כעת בפאלטאווע וזה
7 האדרעס לכל עניני כתיבה לשם:
- 8 [ז. שניאורסאהן, פאראחאווא 21, פאלטאווא]
- 9 תלמיד יקר, הואיל נא הודיעני מכל אשר עזרך אלקים
10 לעשות לטובה ולברכה, בקרב אנשי מקומך, יברכם האלקים.
11 הלא למחי' שולח האל ית' את כל אחד ואחד מהתמימים
12 יחיו, לעורר ולעודד לב ישראל הער, וכאמרז"ל במד"ר שמות
13 פמ"ט בתחלתו ע"פ מים רבים כו'.
14 ברוכים יהיו עם ד' וכל אשר להם, בני ישראל יפים הם,
15 יקרים הם, לבם תמימה את ה', אהבתם חזקה נטועה
16 וכמוסה, ורק שקושי החיים מטרידם, וכאשר מעוררים

פרשת ויקהל-פקודי

לה * ויקהל משה את-כל-עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר-צוה יהוה לעשות אתם: * ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל-העשה בו מלאכה יומת: * לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ (וי) * ויאמר משה אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר זה הדבר אשר-צוה יהוה לאמר: * קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו וביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: * ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: * וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: * ושמון למאור וקטרת הפנים: * ושמון למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הפנים: * ואבני-שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשן: * וכל-חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל-אשר צוה יהוה: (ישראל) * את-המשכן את-אהלו ואת-מכסהו את-קרסו ואת-קרשיו את-בריו ואת-עמדיו ואת-אדניו: * את-הארן ואת-בדיו את-הכפרת ואת פרכת המסך: * את השלחן ואת-בדיו ואת-כל-כליו ואת לחם הפנים: * ואת-מגרת המאור ואת-כליה ואת-נרותיה ואת שמן המאור: * ואת-מזבח הקטרת ואת-בדיו ואת שמן המשחה ואת קטרת הפנים ואת-מסך הפתח לפתח המשכן: * את מזבח העלה ואת-מכפר הנחשת אשר-לו את-בדיו ואת-כל-כליו את-הכיר ואת-כנפו: * את קלעי החצר ואת-עמדיו ואת-אדניה ואת מסך שער החצר: * את-יתדת המשכן ואת-יתדת החצר ואת-מיתריהם: * את-בגדי השרד לשרת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הפתן ואת-בגדי בניו לכהן: * ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה: * ע"ב בחול * ויבאו כל-איש אשר-נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל-עבדתו ולבגדי הקדש: * ויבאו האנשים על-הנשים כל * נדיב לב הביאו חח ונזם

וטבעת וכומז כל-כלי זהב וכל-איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה: * וכל-איש אשר-נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילם מאדמים וערת תחשים הביאו: * כל-מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל-מלאכת העבודה הביאו: * וכל-אשה חכמת-לב בידיה טוו ויביאו מטוה את-התכלת ואת-הארגמן את-תולעת השני ואת-השש: * וכל-הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את-העזים: * והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן: * ואת-הבשם ואת-השמן למאור ולשמון המשחה ולקטרת הפנים: * כל-איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל-המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד-משה הביאו בני-ישראל נדבה

ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות א עמ' 187)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב)

תעשה - ולא תעשה. יש לעשות מלאכה זו בלי התעסקות מיוחדת, כי אם בדרך אגב, כאלו נעשית מאליה. וביום השביעי יהיה לכם קדש - אז אור השבת מאיר לאדם. שבת שבתון לה - שיקרי גם בימות החל הוא בבחינת 'שבת', וכשמגיע יום השבת באה לו, אפוא, תוספת קדשה, 'שבת שבתון'.

שני * ויאמר משה אל-בני ישראל ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן-אוּרִי בן-חור למטה יהודה: * וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה וברעת ובכל-מלאכה: * ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת: * ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל-מלאכת מחשבת: * ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן-אחיסמך למטה-דן: * מלא אתם חכמת-לב לעשות כל-מלאכת חרש * וחשב * ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי כל-מלאכה וחשבי מחשבת: לו * ועשה בצלאל ואהליאב וכל * איש חכם-לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת לדעת לעשת את-כל-מלאכת עבדת

החֲבֵרֶת הַשְּׁנִית: ^ה וַיַּעַשׂ קִרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים
 לַחֲבֵר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד: ^ו וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה
 לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילָם מְאֻדְמָיִם וּמִכְסֵּה עֹרֹת תְּחָשִׁים
 מְלֻמְעָלָה: ^ז וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי
 שֹׁטִים עֲמֻדִים: ^ח עָשָׂר אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקְּרָשׁ וְאַמָּה
 וּחֲצֵי הָאַמָּה רֹחַב הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: ^ט שְׁתֵּי יוֹדֹת
 לְקְרָשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּין עֲשֵׂה
 לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: ^י וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן
 עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לְפָאֵת נֶגֶב תִּימָנָה: ^{יא} וְאַרְבָּעִים
 אֲדָנִי־כֶסֶף עֲשֵׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יוֹדָתָיו וּשְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יוֹדָתָיו: ^{יב} וְלַצֵּלַע
 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפָאֵת צָפוֹן עֲשֵׂה עֲשָׂרִים קְרָשִׁים:
^{יג} וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
 הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:
^{יד} וְלִירְכָתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עֲשֵׂה שְׁשֵׁה קְרָשִׁים:
^{טו} וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עֲשֵׂה לְמִקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:
^{טז} וְהָיוּ תוֹאמָם מְלֻמְטָה וַיְחַדְּדוּ יְהִיוּ תַמִּים אֶל־
 רֵאשׁוֹ אֶל־הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּין עֲשֵׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי
 הַמִּקְצֵעַת: ^{יז} וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדָּנֵיהֶם כֶּסֶף
 שְׁשֵׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
 הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: ^{יח} וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשֵּׁה
 לְקְרָשֵׁי צֵלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: ^{יט} וְחֲמִשֵּׁה בְּרִיחִים
 לְקְרָשֵׁי צֵלַע־הַמִּשְ�כָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשֵּׁה בְּרִיחִים
 לְקְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָּה: ^כ וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ
 הַתֵּיבֹן לְבָרַח בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקְּצֵה אֶל־
 הַקְּצֵה: ^{כא} וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־טְבַעְתָּם
 עֲשֵׂה זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחִים וַיִּצַּף אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:
^{כב} וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי
 וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מְעֻשָׂה חֹשֶׁב עֲשֵׂה אֹתָהּ בְּרִכָּיִם:
^{כג} וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעַה עֲמֻדֵי שֹׁטִים וַיִּצַּפֶּם זָהָב
 וַיִּהְיֶה זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם אַרְבָּעַה אֲדָנֵי־כֶסֶף: ^{כד} וַיַּעַשׂ
 מִסָּד לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי
 וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מְעֻשָׂה רַקִּים: ^{כה} וְאֶת־עַמֻּדָיו חֲמִשֵּׁה
 וְאֶת־וַוֵּיהֶם וְצָפָה רֵאשֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם זָהָב

הַקְּדֹשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה: ^א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־
 בְּצִלָּאֵל וְאֶל־אֶהֱלִיאֵב וְאֶל־בְּלָאִישׁ חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כַּל אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לִבּוֹ לְקַרְבָּה
 אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: ^ב וַיִּקְחֻוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה
 אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְמַלְאכַת עֲבֹדַת הַקְּדֹשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ
 אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקְרָב בְּבִקְרָב: ^ג וַיָּבֵאוּ כָּל־הַחֲכָמִים
 הָעֹשִׂים אֶת כָּל־מְלָאכַת הַקְּדֹשׁ אִישׁ־אִישׁ
 מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים: ^ד וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר מְרִבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: ^ה וַיִּצַּן מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ
 קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֲלֵי־עֲשׂוֹתֵי עוֹד
 מְלָאכָה לְתְרוּמַת הַקְּדֹשׁ וַיִּפְלֹא הָעָם מֵהֵבִיא:
^ו וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵה דַיִּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת
 אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ^ז וַיַּעֲשׂוּ כָּל־חֲכַם־לֵב בְּעֲשׂוֹ
 הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עָשָׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מְשֹׁר
 וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי בְּרִכָּיִם מְעֻשָׂה חֹשֶׁב
 עֲשֵׂה אֹתָם: ^ח אַרְבֵּי הַיְּרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
 בָּאֵמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֵמָה הַיְּרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה
 אַחַת לְכָל־הַיְּרִיעַת: ^ט וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשׁ הַיְּרִיעַת
 אַחַת אֶל־אַחַת וְחֲמִשׁ יָרִיעַת חִבְרָ אַחַת אֶל־אַחַת:
^י וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת תְּכֵלֶת עַל שְׁפַת הַיְּרִיעָה הָאֶחָת
 מִקְצֵה בְּמַחֲבֵרַת בֵּין עֲשֵׂה בְּשַׁפַּת הַיְּרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
 בְּמַחֲבֵרַת הַשְּׁנִית: ^{יא} חֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשֵׂה בַיְּרִיעָה
 הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשֵׂה בַקְצֵה הַיְּרִיעָה אֲשֶׁר
 בְּמַחֲבֵרַת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלֵּלֹאֵת אַחַת אֶל־
 אַחַת: ^{יב} וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קִרְסֵי זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־
 הַיְּרִיעַת אַחַת אֶל־אַחַת בַּקְּרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן
 אֶחָד: ^{יג} וַיַּעַשׂ יָרִיעַת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן
 עֲשָׂתֵי־עֶשְׂרֵה יָרִיעַת עֲשֵׂה אֹתָם: ^{יד} אַרְבֵּי הַיְּרִיעָה
 הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֵמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיְּרִיעָה
 הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לַעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֵה יָרִיעַת: ^{טו} וַיַּחֲבֵר
 אֶת־חֲמִשׁ הַיְּרִיעַת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְּרִיעַת לְבָד:
^{טז} וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שְׁפַת הַיְּרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
 בְּמַחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשֵׂה עַל־שַׁפַּת הַיְּרִיעָה

וּאֲדַנִּיהֶם חֲמֹשֶׁה נַחֲשֶׁת: פ לו א וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל
 אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְבּוֹ וְאִמָּה
 וַחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ: ד וַיִּצְפְּהוּ זָהָב
 טָהוֹר מִבַּיִת וּמַחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: ז וַיִּצַק
 לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי
 טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ
 הַשְּׁנִיָּת: ח וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַף אֹתָם זָהָב:
 ט וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן
 לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֶן: י וַיַּעַשׂ כַּפֶּתֶר זָהָב טָהוֹר
 אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְבֵּה וְאִמָּה וַחֲצֵי רַחְבָּה: יא וַיַּעַשׂ
 שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב מִקְשָׁה עֲשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת
 הַכַּפֶּתֶר: יב כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד
 מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֶּתֶר עֲשָׂה אֶת־הַכְּרָבִים מִשְׁנֵי
 כְּתִיב קְצוּוֹתָיו קְרִי קְצוּוֹתָיו: יג וַיְהִי הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי
 כְּנָפִים לְמַעַלָּה סָכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּתֶר
 וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּתֶר הָיוּ פְּנֵי
 הַכְּרָבִים: יד וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שֹׁטִים
 אֲמָתִים אַרְבּוֹ וְאִמָּה רַחְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ:
 טו וַיִּצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:
 טז וַיַּעַשׂ לוֹ מַסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב
 לְמַסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב: יז וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן
 אֶת־הַטַּבַּעֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
 רַגְלָיו: יח לְעַמֹּת הַמַּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֹת בְּתֵיבִים
 לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: יט וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים
 עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:
 כ וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרֹתָיו
 וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מְנִקְיָתוֹ וְאֵת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסְדֹּף

בְּהֵן זָהָב טָהוֹר: פ

- נקודות משיחות קודש - (קדושי שיחות לא עמ' 138)

ומכסה עורות תחשים מלמעלה (לו, ט)

צבועי ה'תחש' הם חלק מהחי. ויש לרמז, ש'חי' קאי על
 הקב"ה, שהוא 'חי העולמים', המקור של כל נברא על כל
 פרטיו, גם פרט טפל וחיצוני. וזה נרמז בקף שצבועי ה'תחש',
 שהם דבר חיצוני, הם מ'מין החי', הקב"ה. לכן היו עורות אלו
 מלמעלה, כי הם מבטאים באופן מיוחד את תכנו הפנימי של
 המשפן, שהוא השראת השכינה באופן כזה שמתגלה שכל פרט
 בא מהקב"ה.

שלישי י וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשָׂה
 אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָה וְקָנָה גְבִיעֵיהָ כַּפֶּתְרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
 מִמְּנָה הָיוּ: יא וְשֵׁשֶׁה קָנִים יִצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה |
 קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֵּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֵּה
 הַשְּׁנִי: יב שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֵה הָאֶחָד
 כַּפֶּתֶר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֵה אֶחָד
 כַּפֶּתֶר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:
 יג וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעַה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֶּתְרֶיהָ
 וּפְרָחֶיהָ: יד וּכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וּכַפֶּתֶר
 תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וּכַפֶּתֶר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים
 מִמְּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִמְּנָה: טו כַּפֶּתְרֵיהֶם
 וּקְנָתָם מִמְּנָה הָיוּ כְּלָה מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:
 טז וַיַּעַשׂ אֶת־גִּרְתֵּיהָ שִׁבְעָה וּמְלַקְחֶיהָ וּמַחְתָּתֶיהָ
 זָהָב טָהוֹר: יז כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר עֲשָׂה אֹתָהּ וְאֵת
 כָּל־כְּלֵיהָ: יח וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שֹׁטִים
 אִמָּה אַרְבּוֹ וְאִמָּה רַחְבּוֹ רְבֹוע וְאִמָּתִים קָמָתוֹ מִמְּנֵוֹ
 הָיוּ קִרְנָתָיו: יט וַיִּצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּבּוֹ
 וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב
 סָבִיב: כ וּשְׁתֵּי טַבַּעֹת זָהָב עֲשָׂה־לוֹ | מִתַּחַת לְזָרוֹ
 עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים
 לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: כא וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שֹׁטִים
 וַיִּצַף אֹתָם זָהָב: כב וַיַּעַשׂ אֶת־שֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה לְקֹדֶשׁ

וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּמִים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: ס

- נקודות משיחות קודש - (התוודויות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶן . . אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְבּוֹ (לו, א)

מקום ארון אינו מן המדה (יומא כא, א)

הרי שבארון חברו להם יחידיו 'גבול' (אֲמָתִים וַחֲצֵי וְגו')
 ו'כלי גבול' (אינו מן המדה). ונמתק מה שמדת הארון מופיעה
 בתורה שבכתב, שהיא מגבלת במספר אותיותיה ותיבותיה; ואלו
 העבדה שאינו מן המדה ידועה לנו מתורה שבעל פה, שאין לה
 גבול, ונתן להוסיף ולחדש בה עוד ועוד.

רבי **לח** א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שֹׁטִים
 חֲמֹשׁ אַמּוֹת אַרְבּוֹ וְחֲמֹשׁ־אֲמּוֹת רַחְבּוֹ רְבֹוע וּשְׁלֹשׁ
 אַמּוֹת קָמָתוֹ: ב וַיַּעַשׂ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמְּנֵוֹ
 הָיוּ קִרְנָתָיו וַיִּצַף אֹתוֹ נַחֲשֶׁת: ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי
 הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזוֹרְקֹת אֶת־

הַמְזוּלָגָת וְאֶת־הַמַּחֲתָת כָּל־כִּלְיוֹ עֲשֵׂה נְחֹשֶׁת:
 - וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת
 כַּרְפָּפוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצוּי: ה וַיִּצַק אַרְבַּע טַבְּעוֹת
 בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בְּתִים לְבָדִים:
 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצַּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:
 וַיִּבְנֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבְּעוֹת עַל צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ
 לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לַחַת עֲשֵׂה אֹתוֹ: ס ה וַיַּעַשׂ
 אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת
 אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ס וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר
 לַפָּאֵת | נֹגַב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזוֹר מֵאֵה
 בְּאַמָּה: ע עַמּוּדֵיהֶם עֲשׂוּרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשׂוּרִים נְחֹשֶׁת
 וְוֵי הַעַמּוּדִים וַחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף: פ וּלְפָאֵת צִפּוֹן מֵאֵה
 בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשׂוּרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשׂוּרִים נְחֹשֶׁת
 וְוֵי הַעַמּוּדִים וַחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף: צ וּלְפָאֵת־זֵי קִלְעִים
 חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשׂוּרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֲשׂוּרָה
 וְוֵי הַעַמּוּדִים וַחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף: י וּלְפָאֵת קַדְמָה
 מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: יי קִלְעִים חֲמִשְׁעֲשָׂרָה אַמָּה
 אֶל־הַפֶּתַח עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
 יג וּלְפֶתַח הַשְּׂנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים
 חֲמִשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה: יד כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזוֹר:
 טו וְהָאֲדָנִים לַעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הַעַמּוּדִים וַחֲשׂוּקֵיהֶם
 כֶּסֶף וְצִפּוּי רֵאשִׁייהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשְׁקִים כֶּסֶף כָּל
 עַמּוּדֵי הַחֲצֵר: טז וּמִסָּד שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רֶקֶם
 תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר וְעֲשָׂרִים
 אַמָּה אָרְךְ וְקוֹמָה כְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעַמַּת קִלְעֵי
 הַחֲצֵר: טז וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעַה
 נְחֹשֶׁת וְוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רֵאשִׁייהֶם וַחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף:
 יז וְכֹל־הַיִּתְדוֹת לְמִשְׁכַּן וְלְחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: ססס

אֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ
 ~ נְקוּדוֹת מַשִּׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁחוּחַ ו' עמ' 199)

בְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת (לח, ט)
 וְהָיָה מִשֶּׁה מוֹאֵס כְּהֵן, מִשׁוּם שֶׁעֲשׂוּיָם לִיצֵר הָרַע; אָמַר לוֹ
 הַקָּדוֹשׁ, קַבֵּל, כִּי אֵלֹו חֲבִיבִין עָלֶי מִן הַכֹּל, שַׁעַל דֵּיהֶם הַעַמִּידוֹ
 הַנְּשִׂים צְבָאוֹת רַבּוֹת (רש"י)
 הַמִּרְאֵת הָיָה בְּמִשְׁכַּן כְּדֵי שְׁגֹם "פִּתְחוֹן שְׂאִין פִּתְחוֹן לְמִטָּה
 מִמּוֹנָו" יְהִי 'דִּיבַח' לְהַקְבִּי, כִּי לְהַשְׁרָאָה הַשִּׁכְנִיָּה. וְאֶדְרָבָּה:
 כַּאֲשֶׁר מַעֲמִידִים עַל יָדִם צְבָאוֹת ה' (ו' צבא') מוֹרָה עַל קַבְּלַת עַל,
 הַמַּאֲיָה בְּגִלּוּי הַנֶּקֶד שֵׁשׁ יָצָר הָרַע וּמִתְגַּבְּרִים עָלָיו מִתּוֹךְ
 קַבְּלַת עַל) - תְּרִי "אֵלֹו חֲבִיבִין עָלֶי מִן הַכֹּל".

חֲמִישִׁי כ וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד וְזָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
 וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר: ג וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּחֵי הַזָּהָב
 וְקִצְצוּ פִתְיִלִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ
 הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה
 חֶשֶׁב: ד פֶּתַחַת עֲשׂוּלוֹ חֲבֵרַת עַל־שָׁנִי כְּתִיב קְצוּחוֹתֵי

קכ"ב פסוקים, סגנון"ה סימן.
 טא אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד
 עַל־פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּתִי הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בִּן־אֹהֶרֶן
 הַכֹּהֵן: טב וּבְצִלְאֵל בִּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה
 עֲשֵׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: טג וְאֹתוֹ
 אֹהֶל־יָאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֵךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרֶקֶם

(“מלפניו” גם מלשון פנימיות, פנימיות הלב). זהו ולא יצא החשן מעל האפד - גם הדברים הדי גמורים והדי חיצוניים שבאדם צריכים להיות מחברים לדברים הדי גמורים והדי פנימיים שבו.

ששי כב ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: כ ופיהמעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע: כ ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזור: כ ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את הפעמנים בתוך הרמונים על שולי המעיל סביב בתוך הרמונים: כ ויעשו רמון פעמן ורמון על שולי המעיל סביב לשרת פאשר צוה יהוה את משה: כ ויעשו את הפתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: כ ואת המצנפת שש ואת פארי המונבעת שש ואת מכנסיו הכד שש משזור: כ ואת האבנט שש משזור ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם פאשר צוה יהוה את משה: כ ויעשו את ציץ גור הקדש זהב טהור וכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה: כ ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה פאשר צוה יהוה את משה: כ ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה פן עשו: פ ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל פליו קרסיו קרשיו כתיב בריחו קרי פריחו ועמדו וידניו: כ ואת מכסה עורת האילם המאדמים ואת מכסה ערת התחשים ואת פרכת המסך: כ את ארון העדת ואת פדיו ואת הפפרת: כ את השלחן את כל פליו ואת לחם הפנים: כ את המנרה המורה את גרתיה גרת המערכה ואת כל בליה ואת שמן המאור: כ ואת מזבח הזהב ואת שכן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל: כ את מזבח הנחשת ואת מכפר הנחשת אשר לו את פדיו ואת כל פליו את הכפר ואת פנו: כ את קלעי החצר את עמדיה ואת אדניה ואת המסך לשער החצר את מיתריו

קרי קצותיו חבר: ה וחשב אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור פאשר צוה יהוה את משה: כ ויעשו את אבני השוהם מסכת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני ישראל: וישם אתם על פתח האפד אבני זכרון לבני ישראל פאשר צוה יהוה את משה: פ ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור: ט רבוע היה כפול עשו את החשן זרת ארפו וזרת רחבו כפול: וימלאו בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטרדה וברקת הטור האחר: י והטור השני נפך ספור ויהלם: י והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: י והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסכת משבצת זהב כמלאתם: י והאבנים על שמות בני ישראל הנה שתיים עשרה על שמותם פתוחי חותם איש על שמו לשניים עשר שבת: ט ויעשו על החשן שרשרת גבולת מעשה עבת זהב טהור: ט ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתנו את שתי הטבעת על שני קצות החשן: י ויתנו שתי העבת הזוהב על שתי הטבעת על קצות החשן: י ואת שתי קצות שתי העבת נתנו על שתי המשבצת ויתנם על פתח האפד אל מול פניו: ט ויעשו שתי טבעת זהב וישמו על שני קצות החשן על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה: כ ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם על שתי כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפד: כ וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד כפתיל תכלת להיות על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד פאשר צוה יהוה את משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תשמ"ח א עמ' 314)

ולא יזח החשן מעל האפד (לט, כא)

האפד - ש'חוגר אותו מאחוריו .. ומגיע עד עקביו, שך לחלק הדי גמורים והדי חיצוני שבאדם. ואלו החשן - ש'תלוי . על לבו מלפניו, שך לחלק הדי גמורים והדי פנימי שבו

אֲבִיהֶם וְכַהֲנֵנוּ לִי וְהִיתָה לְהִיט לָהֶם מְשַׁחֲתָם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: ^ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: ^י וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַזֶּה מִשְׁשָׁן: ^{יא} וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו: ^{יב} וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מַכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יג} וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ מִלְּמַעְלָה: ^{יד} וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת הַמִּסְךָ וַיִּסָּד עַל אֲרֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{טו} וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפְּרֻכַת: ^{טז} וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֲרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יז} וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: ^{יח} וַיַּעַל הַנֶּחֱט לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יט} וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכַת: ^כ וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{כא} וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: ^{כב} וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{כג} וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה: ^{כד} וַרְחִצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי אֲתִידֵיהֶם וְאֶת־רוּגְלֵיהֶם: ^{כה} כִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָּתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחִצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{כו} וַיָּקָם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: ^{כז} וַיְכַסּוּ הָעַנָּן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ^{כח} וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעַנָּן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ^{כט} וּבַהֲעֹלֹת הָעַנָּן מַעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל מִסְעֵיהֶם: ^ל וְאִם־

וַיִּתְרַתְּיָה וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד: ^{לא} אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵי בְקָדָשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: ^{לב} כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה: ^{לג} וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 183)

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג)

נִרְאָה כְּמִקְיָמוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֲלִיו (רש"י)

יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִדּוּעַ הִיָּתָה הַקַּמַּת הַמִּשְׁכָּן בְּדֶרֶךְ זוּ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּמִשְׁךְ שְׂבָעַת זְמֵי הַמְּלוּאִים נִעֲשְׂתָה עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן מִכַּחַם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא'. וְאֵף שְׂבַעֲבוּדָה זוּ יֵשׁ תְּכִיבוּת מִתְּחִלָּה, אֵין בְּכַחַה לְהִבִּיא אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה לְעוֹלָם; לָזֶה יֵשׁ צָרָךְ בַּפְּעֻלָה הַבָּאָה מִכַּחוּ שֶׁל הַקְּבָ"ה, בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיָלָא.

שביעי **כז** וַיְבָרַךְ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקְוִים אֶת־מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד: ^ב וְשַׁמַּתְ שָׁם אֶת אֲרֹן הָעֵדוּת וְסַכַּת עַל־הָאָרֶץ אֶת־הַפְּרֻכַת: ^ג וְהִבַּאת אֶת־הַשְּׁלֹחַן וְעַרְכַּת אֶת־עַרְפוֹ וְהִבַּאת אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִית אֶת־נִרְתִיָּה: ^ד וַנִּתְתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לְקַמְרַת לִפְנֵי אֲרֹן הָעֵדוּת וְשַׁמַּתְ אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: ^ה וַנִּתְתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: ^ו וַנִּתְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַנִּתְתָּ שָׁם מַיִם: ^ז וְשַׁמַּתְ אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב וַנִּתְתָּ אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: ^ח וְלַקַּחְתְּ אֶת־שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה וּמִשְׁחַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדְשַׁתְּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: ^ט וּמִשְׁחַתְּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְקִדְשַׁתְּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים: ^י וּמִשְׁחַתְּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כְּנֹו וְקִדְשַׁתְּ אֹתוֹ: ^{יא} וְהִקְרַכְתְּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַרְחִצְתְּ אֹתָם בַּמַּיִם: ^{יב} וְהִלַּבְשַׁתְּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁחַתְּ אֹתוֹ וְקִדְשַׁתְּ אֹתוֹ וְכַהֵן לִי: ^{יג} וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשַׁתְּ אֹתָם כַּתָּנִת: ^{יד} וּמִשְׁחַתְּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשְׁחַתְּ אֶת־

וּמְלִיד מְלֻכּוֹתַי, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אָמֵן בְּחַיִּיבוֹן
 וּבְיוֹמֵיבוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב
 וְאָמְרוּ אָמֵן: אָמֵן יְהֵא שְׂמַח רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמַי וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא
 שְׂמַח רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמַי וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח,
 וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְזָּמֵם, וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַדְרֵר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל,
 שְׂמַח דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
 וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאָמִירֵן בְּעֵלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן:

אָמֵן

לֹא יַעֲלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הַעֲלֹתוֹ: ^ה כִּי
 עָנַן יִהְיֶה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה
 בּוֹ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם:
חֹזֵק חֹזֵק וְנִתְחַזַּק

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן.

חצי קדיש

יְתַגְדֵּל וַיְתַקְדֵּשׁ שְׂמַח רַבָּא. אָמֵן בְּעֵלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעוּתָהּ

פרשת החודש

מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
 אַעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: ^ג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת
 עַל הַבְּתָרִים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׂם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם
 וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמוֹשַׁחִית
 בְּהַבְּתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם
 לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
 עוֹלָם תַּחֲנִנְהוּ: ^ה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹךְ
 בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | כָּל-
 אֶכֶל חֲמִץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי: ^ו וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא-
 קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כָּל-
 מְלֶאכֶה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֹךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ
 הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^ז וּשְׂמֵרְתֶם אֶת-הַמִּצּוֹת כִּי
 בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וּשְׂמֵרְתֶם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
 עוֹלָם: ^ח בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב
 תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב:
^ט שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבֵתֵיכֶם כִּי |
 כָּל-אֶכֶל מִחֻמְצָת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַדְת
 יִשְׂרָאֵל בְּנֵר וּבְאֹזְרָה הָאֶרֶץ: ^י כָּל-מִחֻמְצָת לֹא
 תֹּאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת: ^{יא}

מִפְטִיר ^{יב} א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ^ג הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ
 חֹדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ^ד וְדִבְרוּ
 אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֹשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
 וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית-אָבֹתָהּ שֵׁה לְבֵית:
 -וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֵּׁה וְלָקַח הוּא וַיִּשְׁכְּנוּ
 הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשַׁת אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ
 תִּכְסּוּ עַל-הַשֵּׁה: ^ה שֵׁה תָמִים זָכַר בְּנֵי-שָׁנָה יְהִי
 לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעֵזִים תִּקְחוּ: ^ו וְהָיָה לָכֶם
 לְמוֹשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
 וַיִּשְׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהַל עַדְתֵּי-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבֹּת:
 וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-
 הַמְּשֻׁקֶף עַל הַבְּתָרִים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:
^ז וְאֶכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת
 עַל-מֵרְרִים יֹאכְלוּ: ^ח אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבָשָׂל
 מִבָּשָׂל בַּמָּיִם כִּי אִם-צְלִי-אֵשׁ רֵאשׁוֹן עַל-בְּרַעְיוֹ
 וְעַל-קָרְבָּו: ^ט וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְהִנְתַּר
 מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ^י וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ
 מִתְנִיכֶם חֲגֹרִים נַעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם
 וְאֶכְלַתֶם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לַיהוָה: ^{יא} וְעִבְרַתִּי
 בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ

קצא

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְתִּים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּינָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּינָהּ דְּרַכִּינָעָם, וְכַל־נְתִיבְתִיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמֵינָהּ, בְּשִׂמְחָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרות מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

טו) לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְרוּמָה הַזֹּאת הָאֲמִירָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹבֵר שֵׁם עַל דְּבַר הַפְּרֶשֶׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת) הִיא חוֹבַת כָּל הָעָם, וְגַם הַנְּשִׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עָלָיו לְתַת אֵת הַתְרוּמָה הַזֹּאת. (יז) וְעַל הַנְּשִׂיָא יְהִיָּה וְגו', מִלְּבַד הַתְרוּמָה, יְהִיָּה עוֹד עַל הַנְּשִׂיָא לְהַבִּיא הַקְּרִבְנוֹת שְׁמוֹזִיר בָּאָן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמַר, מִשְׁלוֹ יָבִיא אֵת כָּל אֱלֹהֵי. (יח) בְּרֵאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ הַרֵאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ נִסָּן וְחַטָּאת אֵת הַמִּקְדָּשׁ, בְּזֶה תִּסְמַר אֵת הַמִּקְדָּשׁ. (יט) מְזוֹנֹת הַבָּיִת, מְזוֹנֹת הַהֵיכָל. פְּנֹת הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ, פְּנֹת שְׁטַח גַּג הַמִּזְבֵּחַ. שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית, שְׁעַר עוֹרַת יִשְׂרָאֵל. כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַּחֲדָשׁ, וְכֵן תִּתְנֹף בְּקְרִבְנוֹת כָּל מִשְׁדֵּי שַׁבְּעָה יָמִים. מֵאִישׁ

הפטרות פרשת החודש לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז-יח) כל העם - בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרות] בפסוק (יח) כה אמר". (רשימות היומן תש"ב עמוד טמו עם שינויים).

מֵה טו כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל: יז וְעַל־הַנְּשִׂיָא יְהִיָּה הָעוֹלוֹת וְהַמְנָחָה וְהַנְּסֹף בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמְנָחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרות] בפסוק (יח) כה-אמר".

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בְּקָר תָּמִים וְחַטָּאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹנֹת הַבָּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל מְזוֹנֹת שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית: כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַּחֲדָשׁ מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְּתֵי

שגה ומפתי וכפרתם את הבית, הקרבנות האלו יבואו להסיר העון מאיש שוגה ומפתי שנגנם למקדש במקום שאין לו רשות להכנס. (כא) שבעות ימים, שבעת ימים. ונקרא "שבעות" על שם שמתחילים ממנו לספר שבעה שבועות. (כב) ועשה הנשיא, שביאי משלו. ביום ההוא, בארבעה עשר בניסן. והקרבנות האלו הם קרבנות מלוואים, והם מלבד הקרבנות הראויים להקריב בהג. (כה) בשביעי, בחדש השביעי, בחדש תשרי. (א) שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. וביום החדש, בראש חודש. (ב) ועמד על מזוזת השער, משני צדי שער ההיכל היו שני פשפים (= שערים קטנים). והנשיא עומד בפשפש הדרומי של שער ההיכל. (ד) ביום השבת ששה כבשים וגו', קרבנות של ימי מלוואים הם. (ה) מתת ידו, כפי הרחבת ידו ונדבת לבבו. (ח) ובבוא הנשיא, כשביבוא הנשיא בשבת או בראש חודש. דרך אולם השער יבוא וגו', באותו שער שבא בו, באותו שער יצא, ואינו צריך להקיף את העזרה כפי הנאמר בפסוק שאחר זה לענין המועדים. (י) והנשיא בתוכם, במועדים גם הנשיא צריך להקיף את העזרה ולצאת בשער שלא נכנס דרכו, ולא יכנס דרך השער המזרחי שאין שער כנגדו בעזרה. (יב) וכי יעשה הנשיא נדבה, בששת ימי המעשה. (יד) לרם את הפלג, לרסם את הפלג בשמן.

וכפרתם את הבית: כא בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח הג שבעות ימים מצות יאכל: כב ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל עם הארץ פך חטאת: כג ושבעת ימי החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: כד ומנחה איפה לפך ואיפה לאיל יעשה ושמן היון לאיפה: כה בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בהג יעשה כאלה שבעת הימים פחטאת פעלה וכמנחה וכשמן: כו א כה אמר אדני יהוה לשער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: כז ובא הנשיא דרך אולם השער מהויג ועמד על מזוזת השער ועשו הפהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה על-מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב: ג והשתחוה עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים ולפכשים מנחה מתת ידו ושמן היון לאיפה: ה ובמנחה איפה לאיל ולפכשים ואיל תמימם יהיו: ו ואיפה לפך ואיפה לאיל יעשה מנחה ולפכשים כאשר תשיג ידו ושמן היון לאיפה: ח ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרך יצא: ט ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים הפך דרך שער צפון להשתחוה יצא דרך שער נגב והפך דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא: י והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו: יא ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה לפך ואיפה לאיל ולפכשים מתת ידו ושמן היון לאיפה: יב וכי יעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את השער הפנה קדים ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: יג וכבש בין שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה בפךר בפךר תעשה אתו: יד ומנחה תעשה עליו בפךר בפךר ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרם את הפלג מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: טו יעשו את הפכש ואת המנחה ואת השמן בפךר בפךר עולת תמיד:

קעג

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טו-יח) כה-אמר - מאחזתו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים

ההפטרה כאן, פסוק טו] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תטו עם שינויים).

טו כה-אמר אדני יהוה פרייתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחזתם
היא בנחלה: ו וכייתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד-שנת הדרור ושבת
לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: יה ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם
מאחזתו ינחל את-בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל
הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה
הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם, פי אל
מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו.
ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום ג', שעה 6 בבוקר, 21 דקות, 141 חלקים.

ראש חדש ניסן ביום השלישי הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל פקודי - החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:21	17:27	18:12	18:07	17:48	17:43	9:51	9:55	8:51	8:56	8:19	8:23	5:55	6:02	באר שבע (ח)
18:20	17:16	18:11	18:06	17:47	17:42	9:51	9:54	8:51	8:55	8:19	8:23	5:55	6:02	חיפה (ח)
18:19	17:07	18:11	18:07	17:48	17:43	9:49	9:52	8:49	8:53	8:17	8:22	5:52	5:59	ירושלים (ח)
18:21	17:26	18:11	18:06	17:47	17:42	9:52	9:55	8:52	8:56	8:19	8:24	5:56	6:04	תל אביב (ח)
18:37	17:35	18:24	18:15	17:55	17:45	10:08	10:12	9:09	9:15	8:37	8:44	6:16	6:28	אוסטריה, וינה (ח)
20:28	19:35	20:17	20:26	19:52	20:00	11:22	11:21	10:18	10:15	9:46	9:43	7:09	7:03	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:29	17:37	18:25	18:17	17:57	17:48	10:10	10:15	9:11	9:18	8:39	8:45	6:19	6:30	אוקראינה, אודסה (ח)
18:02	17:09	17:58	17:49	17:28	17:19	9:42	9:47	8:43	8:50	8:11	8:18	5:51	6:03	אוקראינה, דוניצ'ק (ח)
18:12	17:19	18:08	17:59	17:39	17:30	9:53	9:58	8:55	9:01	8:22	8:29	6:03	6:15	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
18:37	17:43	18:33	18:23	18:02	17:53	10:19	10:25	9:21	9:28	8:48	8:55	6:30	6:43	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:31	17:36	18:27	18:17	17:56	17:46	10:12	10:17	9:13	9:20	8:41	8:48	6:22	6:34	אוקראינה, קייב (ח)
19:05	18:05	18:52	18:44	18:24	18:16	10:36	10:41	9:37	9:43	9:05	9:11	6:44	6:55	איטליה, מילאנו (ח)
19:00	18:17	18:56	18:58	18:35	18:37	10:19	10:21	9:17	9:18	8:47	8:48	6:14	6:15	אקוואדור, קיטו (ח)
19:57	19:05	19:46	19:54	19:21	19:29	10:56	10:55	9:53	9:51	9:20	9:18	6:46	6:40	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:51	20:03	20:47	20:57	20:20	20:30	11:45	11:44	10:41	10:38	10:10	10:07	7:30	7:23	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:40	17:51	18:36	18:30	18:10	18:03	10:18	10:22	9:19	9:24	8:46	8:51	6:24	6:34	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:37	17:41	18:26	18:20	18:00	17:53	10:08	10:12	9:08	9:13	8:36	8:42	6:13	6:23	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:37	17:40	18:26	18:19	17:59	17:53	10:08	10:12	9:09	9:14	8:36	8:42	6:14	6:24	ארה"ב, גריסי סיטי (ח)
19:14	18:17	19:03	18:56	18:36	18:29	10:44	10:48	9:45	9:50	9:13	9:18	6:50	7:00	ארה"ב, דטרויט (ח)
19:02	18:10	18:52	18:49	18:29	18:25	10:32	10:35	9:31	9:36	8:59	9:03	6:35	6:42	ארה"ב, היוסטן (ח)
18:33	17:41	18:24	18:19	18:00	17:55	10:03	10:07	9:03	9:08	8:31	8:36	6:07	6:15	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
19:01	18:11	18:52	18:49	18:29	18:26	10:31	10:34	9:30	9:34	8:58	9:02	6:34	6:39	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:33	17:35	18:20	18:14	17:54	17:47	10:04	10:08	9:05	9:10	8:32	8:37	6:11	6:21	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:32	17:36	18:22	18:15	17:55	17:48	10:02	10:06	9:02	9:08	8:31	8:36	6:07	6:17	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:26	18:43	19:22	19:27	19:00	19:05	10:36	10:36	9:32	9:32	9:03	9:03	6:25	6:24	בוליביה, לה-פס (ח)
19:26	18:19	19:10	19:00	18:39	18:29	10:57	11:02	9:58	10:05	9:26	9:33	7:07	7:20	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:26	18:21	19:11	19:01	18:41	18:30	10:56	11:02	9:58	10:05	9:26	9:33	7:06	7:19	בלגיה, בריסל (ח)
19:02	18:15	18:55	19:01	18:32	18:38	10:10	10:10	9:07	9:06	8:35	8:35	6:01	5:58	ברזיל, ס. פאולו (ח)
18:47	18:02	18:41	18:47	18:19	18:24	9:56	9:57	8:53	8:53	8:22	8:21	5:47	5:45	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ח)
18:44	17:39	18:30	18:19	17:58	17:48	10:14	10:19	9:16	9:23	8:44	8:51	6:24	6:37	בריטניה, לונדון (ח)
18:54	17:45	18:38	18:27	18:05	17:54	10:23	10:29	9:25	9:33	8:53	9:01	6:34	6:49	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:39	17:43	18:35	18:24	18:03	17:52	10:21	10:26	9:23	9:30	8:50	8:58	6:32	6:45	גרמניה, ברלין (ח)
18:59	18:05	18:55	18:45	18:25	18:15	10:39	10:44	9:40	9:47	9:08	9:15	6:48	7:00	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:04	18:20	19:00	19:06	18:37	18:43	10:10	10:10	9:07	9:06	8:36	8:35	5:59	5:56	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:15	18:30	19:11	19:09	18:49	18:47	10:48	10:51	9:48	9:51	9:15	9:18	6:50	6:54	הודו, בומביי (ח)
19:12	18:28	19:08	19:07	18:46	18:45	10:43	10:46	9:43	9:46	9:11	9:14	6:44	6:49	הודו, פונה (ח)
18:16	17:24	18:12	18:04	17:43	17:34	9:57	10:02	8:58	9:05	8:26	8:32	6:06	6:17	הונגריה, בודפשט (ח)
18:37	17:48	18:33	18:26	18:07	18:00	10:16	10:20	9:17	9:22	8:45	8:50	6:23	6:33	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:59	18:10	18:55	18:49	18:29	18:23	10:37	10:41	9:37	9:42	9:05	9:10	6:42	6:51	יוון, אתונה (ח)
18:36	17:44	18:32	18:24	18:03	17:55	10:18	10:23	9:19	9:26	8:47	8:53	6:27	6:39	מולדובה, קישינב (ח)

שבת	יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
			ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
									ש	א	ש	א			
19:18	18:34	19:14	19:12	18:52	18:50	10:44	10:47	9:43	9:46	9:13	9:16	6:42	6:47	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	
20:33	19:49	20:29	20:39	20:01	20:12	11:31	11:29	10:26	10:23	9:53	9:50	7:17	7:10	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	
18:42	17:56	18:38	18:34	18:15	18:11	10:13	10:16	9:12	9:16	8:41	8:45	6:14	6:21	נפאל, קטמנדו (ח)	
19:45	19:03	19:41	19:43	19:20	19:22	11:12	11:13	10:10	10:12	9:38	9:39	7:10	7:11	סינגפור, סינגפור (ח)	
18:09	17:14	18:05	17:55	17:34	17:23	9:50	9:55	8:51	8:59	8:20	8:27	6:00	6:14	פולין, ורשא (ח)	
18:53	18:10	18:49	18:52	18:27	18:31	10:14	10:15	9:12	9:12	8:39	8:40	6:09	6:09	פרו, לימה (ח)	
19:23	18:23	19:10	19:02	18:42	18:34	10:53	10:58	9:54	10:00	9:22	9:28	7:01	7:12	צרפת, ליאון (ח)	
19:33	18:31	19:20	19:11	18:50	18:41	11:04	11:09	10:05	10:12	9:33	9:40	7:13	7:25	צרפת, פריז (ח)	
18:41	17:58	18:37	18:38	18:16	18:17	10:02	10:04	9:00	9:02	8:30	8:32	5:57	5:59	קולומביה, בוגוטה (ח)	
18:59	18:01	18:48	18:40	18:20	18:13	10:30	10:34	9:30	9:36	8:58	9:04	6:36	6:47	קנדה, טורונטו (ח)	
18:36	17:36	18:24	18:16	17:56	17:47	10:07	10:11	9:08	9:14	8:36	8:42	6:14	6:25	קנדה, מונטריאול (ח)	
18:18	17:30	18:14	18:09	17:49	17:44	9:57	10:01	8:58	9:02	8:24	8:29	6:03	6:11	קפריסין, לרנקה (ח)	
20:29	19:31	20:25	20:13	19:51	19:39	12:11	12:17	11:13	11:21	10:41	10:49	8:23	8:37	רוסיה, ליובאוויטש (ח)	
20:15	19:05	20:00	19:47	19:25	19:13	11:44	11:50	10:46	10:54	10:15	10:23	7:55	8:11	רוסיה, מוסקבה (ח)	
19:53	19:01	19:49	19:41	19:20	19:11	11:35	11:39	10:36	10:42	10:03	10:10	7:44	7:55	רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	
19:08	18:08	18:56	18:48	18:27	18:18	10:38	10:43	9:39	9:46	9:08	9:14	6:46	6:58	שווייץ, ציריך (ח)	
18:55	18:12	18:51	18:51	18:30	18:29	10:27	10:29	9:26	9:28	8:53	8:56	6:27	6:31	תאילנד, בנגקוק (ח)	

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדות תשד"מ ז"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקת ולכן צריכים להניחה לכתחילה [לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכלמעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כלרואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel - ישראל 60840 חב"ד 373 ת.ד.

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00363
03/03/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

